PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

HUSZONNEGYEDIK KÖTET

KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET

DEBRECEN

2025

Kiadja: a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület, Debrecen

A sorozat alapító szerkesztője: Ungvári János

Felelős kiadó: Dr. Cs. Nagy Gábor

Kötetszerkesztő: Hajas Zsuzsa

A kötet előkészítésében, szerkesztésében közreműködtek:

Baloghné dr. Zsoldos Julianna, dr. Gerencsér Attila, Jagusztinné dr. Ujvári Klára, Janóczki József, Juhász Ferencné, Juhász Sándorné, Kálmán Antalné, Kapronczi Mihályné, Olajos Istvánné, Szabó Lászlóné, Szikszainé dr. Nagy Irma, Vágó Lászlóné, Veressné Fehér Erzsébet

HU ISSN 0000-0000

Nyomdai munkálatok: Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József

Kötetünk megjelenését támogató

önkormányzatok, intézmények:

Biharkeresztes Város Önkormányzata
Enyingi Gimnázium 1974-es 4. b osztálya
Földes Község Önkormányzata
Görbeháza Község Önkormányzata
Hajdúszoboszló Város Önkormányzata
Kaba Város Önkormányzata
MTA Debreceni Területi Bizottsága
Nádudvar Város Önkormányzata
Ősi Község Önkormányzata
Pedellus Tankönyvkiadó
Polgár Város Önkormányzata
Szarvas Város Önkormányzata
Székesfehérvár Város Önkormányzata
Tiszacsege Város Önkormányzata
Újszentmargita Község Önkormányzata

Magánszemélyek

Baranyai Ildikó, Botkó Sándor, Dr. Cs. Nagy Gábor, Fehér Imréné, Hajas Zsuzsa, Hartyáni Lada Ildikó, Izsóné dr. Ács Alekszandra, Izsó Róbert, Izsó Róbert Péter, Laczkó Mária, Olajos István/Istvánné, Pápai Ágoston Istvánné, Kotzó Lászlóné, Petrovics István, Szentimrei György, Tessely Zoltán, Dr. Váczi Imre

és a személyi jövedelemadójuk 1%-át felajánló támogatók.

Tartalomjegyzék

Előszó 8

Akikre emlékezünk *(szerzők)*

ÁCS LÁSZLÓNÉ Oláh Margit tanár, szakfelügyelő *(Izsóné dr. Ács Alexandra)* 9
ADORJÁN GUSZTÁVNÉ Csizmadia Erzsébet tanítónő *(Dr. Bereczky Kálmánné dr. Adorján Zsuzsanna)* 12
ALBERT JÓZSEF tanár, gimnáziumi igazgató *(Nagyné Komlósfalvi Ágnes)* 15
BADIK BÉLA TIBOR tanító, tanár, igazgató, kézilabdaedző *(Vmirjáncki József)* 20
BADIK BÉLA TIBORNÉ Herczeg Erika tanár *(Vmirjáncki József)* 23
BAGI JÁNOSNÉ Rómer Mária óvónő *(Gálné Bagi Márta–Megyikné Bagi Erika)* 27
DR. BALOGH ZSIGMONDNÉ Baróthy Ilona tanítónő *(Balogh Zsigmond)* 30
BARKÓ IMRE tanár, könyvtáros *(Olajos István)* 34
BARKÓ IMRÉNÉ Móricz Julianna tanító *(Olajos István)* 37
DR. BÍRÓ ÁRPÁD tanár, igazgató, főiskolai tanár *(Bíró Tamás–Dr. Gulyás Antal)* 39
BLASKÓ BÉLA tanító, tanár *(Molnár Lászlóné)* 41
BLASKÓ BÉLÁNÉ Pap Katalin tanító *(Molnár Lászlóné)* 44
BŐR FERENCNÉ Bogár Veronika tanító, iskolaigazgató *(Csontos Zoltánné Bőr Csilla)* 46
BUDAI KLÁRA tanár *(Galsi Zoltán)* 50
CZIBERE GÁBORNÉ Popovics Emma tanító, csapatvezető, bábszakkörvezető *(Ludmanné Papp Ilona)* 53
DR. CSÁVÁS ISTVÁN tanár, iskolai könyvtáros, sportvezető *(Dr. Váczi Imre–Katona Mihályné Csávás Sarolta)* 57
CSÁVÁS SÁNDOR református lelkipásztor, tanár, könyvtáros *(Dr. Váczi Imre–Katona Mihályné Csávás Sarolta)* 60
DR. DARÓCZY ZOLTÁN matematikus, egyetemi tanár, akadémikus, rektor, parlamenti képviselő *(Dr. Kántor Sándorné dr. Varga Tünde)* 65
DOBAY BÉLA tanár *(Remeczky Imre)* 68
DOBRÁNSZKY SÁNDORNÉ Márton Klára tanítónő *(Dobránszky Sándor)* 72
ELEK MATILD KAROLIN tanítónő, igazgató *(Kerti Józsefné)* 74
ÉLŐ GYŐZŐ tanító, tanár, nevelőotthon-igazgató, költő *(Élő Éva–Élő Ilona–Élő Viktória–Gajdó András)* 79
ERDEI JÓZSEF tanár, igazgató *(Kenéz Ferencné)* 82
FÁBIÁNNÉ DR. SZENCZI IBOLYA tanár, szaktanácsadó, szakértő, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság alelnöke *(Fábián György)* 87

FÁNCSIK ZOLTÁNNÉ Pataki Ilona Erzsébet tanító, népi iparművész, szövő szakoktató *(Fáncsik Ilona–Fáncsik Györgyi–Dr. Gulyás Antal)* 91
FAZEKAS SÁNDOR agrármérnök, tanár, igazgató, osztályvezető *(Kálmán Antalné)* 94
FEHÉR MÁRIA ÉVA tanár, tanulmányi felügyelő, iskolaigazgató *(Kálmán Antalné)* 96
DR. GUNDA BÉLA egyetemi tanár, etnológus *(Baloghné Zsoldos Julianna)* 99
HARTYÁNI MÁRIA tanító, tanár, karvezető *(Dr. Gulyás Antal)* 105
HEVESI ILDIKÓ ÉVA tanár *(Tóthné Fridrich Tamara)* 108
HOLB GYULÁNÉ Dézsi Margit Ibolya tanító *(Tar János)* 110
JÓNA BÉLÁNÉ Sillye Mária tanár *(Szilágyi Margit)* 113
DR. JUHÁSZ ISTVÁNNÉ Bán Ilona tanár *(Peternainé Juhász Zsuzsánna)* 116
KARÁDI KÁROLY tanár *(Dr. Sipos Béla)* 122
KARAKAS GYULA tanító, tanár, edző *(Karakas Gyula–Karakas Zoltán)* 124
KARAKAS GYULÁNÉ Figura Gizella tanár, kollégiumi nevelő, igazgatóhelyettes *(Galsi Zoltán)* 129
KATONA MIHÁLY tanár, szakfelügyelő, igazgatóhelyettes *(Dr. Váczi Imre)* 131
DR. KECZE LÁSZLÓNÉ Zsoldos Erzsébet tanár, kollégiumigazgató *(Dr. Baloghné Dr. Zsoldos Julianna)* 136
KEREKES DÁNIEL tanító, igazgatóhelyettes *(Jobbágy Károlyné–Gyányiné Székely Viola)* 140
KÉRI JÓZSEFNÉ DR. SÓS JÚLIA pedagógus, szociológus, író *(Dr. Sipos Béla)* 142
DR. KISS ERNŐ zenetanár, karnagy, zenei polihisztor *(ifj. Kiss Ernő)* 144
KISS LAJOSNÉ Vágó Erzsébet tanító, tanár *(Németh Vilmos)* 147
KNEIFEL FERENC tanító, ének-zenetanár, ének szakfelügyelő, karnagy *(Horváthné Kneifel Márta)* 151
KOLLÁR JÓZSEFNÉ Kálmándi Anna Emma óvónő *(Kollár József)* 155
KONCZILI VENDEL tanító, tanár *(Konczili Edit)* 156
KORCSMÁROS SÁNDORNÉ Gál Anna óvónő *(Silye István Gáborné)* 160
KOTZÓ LÁSZLÓ tanár, iskolaigazgató, polgármester *(Kotzó Lászlóné–Nagy Kálmán)* 164
KOVÁCS GÁBOR népművelő, igazgató *(Németné Dávid Irén)* 168
DR. KOVÁCS ILONA történelem−politológia szakos, főlevéltáros *(Kálmán Antalné–Kovács Tiborné)* 173
KOVÁCS JÁNOS tanár, igazgatóhelyettes *(Kovácsné Ujvári Ilona–Olajos István)* 176
KOVÁCS JÁNOS szakoktató, tanár *(Németné Dávid Irén)* 181
KOZMA GÁBORNÉ Ittes Terézia közgazdász-tanár, osztályfőnök, igazgatóhelyettes, tagozatvezető *(Pallás György)* 185
KUBINYI PÁLNÉ Nagy Julianna tanár, tanulmányi felügyelő, igazgató *(Kálmán Antalné)* 190

KULCSÁR MIHÁLY tanító, tanár, iskolaigazgató *(Kulcsár Magdolna–Kulcsár Mihály–Dr. Gulyás Antal)* 193
KUNFALVY JENŐ igazgató, iskolafelügyelő *(Takár Emőke)* 196
MAKULÁNÉ SZANYI LILLA tanító *(Széplaki Gáborné)* 198
MEZEI ANNA tanár, iskolaigazgató *(Végvári Györgyi)* 202
DR. MOHÁCSY KÁROLY tanár, megyei szakfelügyelő, irodalomtörténész, tankönyvíró *(Erdei Gabriella)* 205
MOLNÁR GÉZA tanár, szakfelügyelő, oktatástechnikai csoportvezető, üzletágvezető, ügyvezető *(Kovács András)* 210
MOLNÁR GIZELLA tanár, igazgatóhelyettes, igazgató *(Dr. Sárközi Anna Teréz)* 214
DR. MOLNÁR LAJOSNÉ Diénes Sarolta tanár, megyei pedagógus szakszervezeti titkár *(Dr. Molnár Ildikó)* 218
DR. NÁDAI MAGDOLNA ERZSÉBET tanár, környezetnevelési szakíró és szakértő *(Farkas Jánosné)* 222
NAGY DEZSŐ ZOLTÁNNÉ Kukk Magdolna óvónő *(Bazsó Sándorné)* 226
DR. NAGY LÁSZLÓ tanár, igazgató *(Pásztor Attiláné)* 230
NYAKÓ JÁNOSNÉ Daróczi Erzsébet tanítónő *(Balogh Zsigmond)* 235
DR. NYILAS KÁROLY tanár, a biológia tudomány doktora, főiskolai docens *(Dr. Nyilasné Medveczky Annamária–Nyilas Orsolya)* 238
OZSVÁTH SÁNDOR főiskolai oktató, beszédtanár, művelődéstörténész, színjátszórendező, újságíró *(Molnár Csilla)* 243
PAPP LÁSZLÓ tanár *(Gyügyei Katalin)* 248
PETROVSZKI PÁL tanár, szakfelügyelő, igazgató *(Petrovszki Pálné–Dr. Gulyás Antal)* 252
PORCSIN LAJOSNÉ Bagi Ilona tanító *(Katona Józsefné–Gyányiné Székely Viola)* 255
PÓSER JÓZSEFNÉ Bódi Piroska Mária tanár, közoktatási szakértő *(Farkas Jánosné)* 256
RÁKOS CSABA GYULA tanár, Pedagógiai Intézet igazgatóhelyettese *(Dr. Gulyás Antal)* 261
REMÉNYI (ROHOSKA) ISTVÁN PÁL tanító, tanár, szakfelügyelő *(Montvajszkiné Bátor Anna–Nagy Istvánné Sztrehovszki Éva)* 263
ROMÁN KÁROLY tanár, irodalomtörténész, író *(Erdei Gabriella)* 268
SÁNDOR MÁRTA tanár *(Kapitányné Sándor Szilvia–Jani Erzsébet)* 273
SÁNDORNÉ CSUHAI EDIT tanítónő *(Póser Istvánné)* 277
SCHERMANN EDE IVÁN tanár, megyei szakfelügyelő, torna szakedző *(Erdei Gabriella)* 282
SOMOGYI LÁSZLÓNÉ Szoboszlai Zsófia gyógypedagógus *(Németné Dávid Irén)* 287
DR. SZABÓ JÓZSEF tanár, matematikus, informatikus, egyetemi magántanár, tanszékvezető *(Dr. Kántor Sándorné dr. Varga Tünde)* 291
SZABÓ SÁNDORNÉ Nagy Margit óvónő *(Vizsnyainé Ludman Erzsébet)* 295

SZABOLCSY MIKLÓSNÉ Seres Jolán tanár *(Molnár Lászlóné)* 299
SZARVAS ERNŐNÉ Szarvas Erzsébet tanár *(Kunkli Ferencné)* 302
SZÉNÁSY MIHÁLY tanár, szakfelügyelő, matematikai szakíró *(Erdei Gabriella)* 305
SZEPESVÁRI ANDRÁS tanár, igazgató *(Dr. Hajnády Zoltánné Szepesvári Márta)* 310
SZIKSZAI MIKLÓS tanár, igazgató *(Németné Dávid Irén)* 312
SZIRONY PÁL testnevelő tanár, szakedző, sportlétesítmény-vezető *(Montvajszkiné Bátor Anna–Nagy Istvánné Sztrehovszki Éva)* 315
SZOBOSZLAI MIHÁLYNÉ Tanka Ilona tanár *(Bodor Andrásné–Sótonyi Istvánné)* 319
SZTÁRAY LÁSZLÓNÉ Kiss Vilma tanító, szakvezető *(Dézsi Jánosné Sztárai Katalin)* 323
SZUHAJ GYÖRGY tanár, képzőművész; földműves *(Montvajszkiné Bátor Anna–Nagy Istvánné Sztrehovszki Éva)* 326
TAMÁS JÓZSEF tanár, iskolaigazgató *(Molnár Lászlóné)* 331
TAMÁS JÓZSEFNÉ Szekrényesi Gizella óvónő, tanító *(Molnár Lászlóné)* 333
TASNÁDI JÁNOS tanár *(Nagyné Lengyel Erika)* 336
TÓTH IRÉN tanító, tanár, szakvezető *(Tar János)* 340
UNGVÁRI IMRÉNÉ Papp Ilona tanítónő, vezető szakfelügyelő *(Ungvári Imre)* 342
DR. VÁCZI IMRÉNÉ Király Mária Antónia mérnök-tanár *(Dr. Váczi Imre–Kálmán Antalné)* 346
VÁNYOLOS BÉLA tanár *(Bálint Anna–Ványolos Balázs)* 350
VÁNYOLOS BÉLÁNÉ Nagy Magdolna tanár *(Bálint Anna–Ványolos Balázs)* 354
VÁRHALMI ILONA tanár, drámapedagógus, tagozatalapító igazgatóhelyettes *(Dr. Bagossi Edit)* 359
VERES JÁNOS tanár, igazgató *(Olajos István)* 364
ZILAHY SÁNDORNÉ Körmendi Mária óvónő, óvodavezető, megyei vezető óvodai felügyelő *(Elek Erika–Dr. Gulyás Antal)* 368

Emlékezzünk régiekről

EGEY SZILÁRD tanár, igazgató, borászati főfelügyelő *(Farkas Jánosné)* 372
GÁRDONYI GÉZA tanító, író, újságíró *(Keller Péter)* 376
Adalékok GÁRDONYI GÉZA arcképvázlatához *(Hajas Zsuzsa)* 380
DR. JOÓ ISTVÁN főiskolai tanár, helyettes igazgató *(Dr. Gaal György)* 381
PAP GEDEON néptanító, igazgató *(Raffay Zoltánné)* 385
VÁRADI ANTAL református néptanító, meteorológiai megfigyelő *(Papp Judit)* 389
Útmutató arcképvázlat írásához 394

Előszó

„A diákokat gondolkodni kell megtanítani
és nem arra, hogy mit gondoljanak.”
(Margaret Mead)

Kedves Olvasó!

Amikor kezébe veszi a Pedagógusok arcképcsarnoka XXIV. kötetét, abban bízunk, hogy érdeklődéssel és tisztelettel gondol azokra a kötetben szereplő pedagógusokra, akik munkásságukkal kiérdemelték az utókor megbecsülését. A közös bennük, hogy pedagógusok, nevelők, a szó nemes értelmében. Az eltérő, hogy különböző korosztállyal foglalkoztak, különböző szinten (az óvodától az egyetemig) és különböző körülmények között, a tanyasi osztatlan iskolától a tudományos élet fellegváraiig.

Érdemük az odaadás, az elhivatottság, a kitartás, az emberformálásába vetett hit, bármely időtől és körülménytől függetlenül. Életük és munkásságuk példa a következő generációk számára és egyben kordokumentum, tükörképe a szellemi környezetnek.

A kötetben 8 óvónő, 23 tanító, 33 általános iskolai tanár, 37 középiskolai tanár és 6 egyetemi-főiskolai tanár életrajza szerepel. Társadalmi státuszukat figyelembe véve, jellemzően a legtöbben első generációs értelmiségiek, hiszen munkásságuk jórészt az 1945–2000 közötti évekre esik. A korszakra jellemzően változatos az életútjuk: olvasunk apácából lett úttörővezetőről, orosz fogságból hazatérő orosznyelv-tanárról, vincellérképző borászról, kántorizáló tanítóról, karmesterről, polgármesterről, Mária Lujza hercegnő gyermekeinek magántanáráról, meteorológiai megfigyelőről, iskolai drámatagozat megalapítójáról. Igen nagy számban vállaltak közéleti tevékenységet, s több mint harmaduk vállalt intézményvezetői tisztséget. Számos pedagógus kapott munkássága után pro urbe, illetve díszpolgári címet településétől és magas szakami, állami kitüntetést.

Mind olyan emberek, akik nemcsak tudásukkal, de személyes kisugárzásukkal is hatottak a tanítványaikra, de a legtöbb esetben az iskolán kívül a tágabb környezetükre is. Ismeretet adtak, s mellé hitet. Úgy neveltek kitartásra, helytállásra, hogy személyiségük, jelenlétük győzte meg a tanítványokat arról, hogy érdemes tanulni, vállalni az ezzel való „gyötrődést” sokszor a köznapi hívságokról való lemondást. Módszereik sem mindig a fennálló állami előírásoknak feleltek meg, ezzel is a haladást, a pedagógus szakmai szabadságát képviselve. Ezt a szellemi szabadságot ültették át a következő generációk szemléletébe, adtak inspirációt a leendő tanároknak, mérnököknek, orvosoknak, kutatóknak, felfedezőknek.

A közelmúltban láttam egy iskoláról szóló filmet, a Fekete pontot. Elszomorító volt látni egy jelenkori negatív példát, melyben a testület nem áll ki egymásért, meghúzódnak a szürkeségben, elfogadják a hatalomnak való kiszolgáltatottságot, az államtól alig támogatott sivárságot. Az egyetlen másképp gondolkodó kollégájukat pedig kiközösítik.

Ezt látva még inkább megbecsülést érdemelnek a kötetben szereplő pedagógusok, akik sokszor akkor is vállalták a felelősségteljes tanítást, ha lemondás, kritika, nem egyszer elmarasztalás volt az osztályrészük, s nem volt degradáló a vidéki iskolai munka sem.

A kötetet végig lapozva és az eddigi kiadványokban megjelent több mint 2600 pedagógusra gondolva örömmel látom, mennyi szellemi erő van az iskolákban.

Zárásként, jó olvasást kívánva, mély főhajtás elődeinknek, s köszönet az íróknak, szerkesztőknek, a kötetszerkesztőnek és azoknak az önkormányzatoknak és magánszemélyeknek, akik anyagilag is hozzájárultak a kiadáshoz.

Idézve Karácsony Sándort: *„Az emlékezet értéket ment”.*

Fülöp Mihály

„Az iskola arra való, hogy az ember megtanuljon tanulni, hogy felébredjen tudásvágya, hogy megismerje a jól végzett munka örömét, hogy megízlelje az alkotás izgalmát, megtanulja szeretni, amit csinál és megtalálja azt a munkát, amit szeretni fog."

(Szent-Györgyi Albert)

A

ÁCS LÁSZLÓNÉ Oláh Margit

(Balmazújváros, 1944. március 23. – Debrecen, 2017. december 25.)
magyar–történelem szakos tanár, szakfelügyelő

Balmazújvároson született 1944. március 23-án. Születését követően nem sokkal édesapja, Oláh József a világháborúban hősi halált halt. Imádott édesanyja, Veres Róza nagy szeretettel és odafigyeléssel nevelte fel őt és a második házasságából született testvérét, Rózsikát, akivel nagyon szoros és csodálatos testvéri kapcsolata volt egész életében. Az édesanyjához fűződő szeretetteljes kapcsolata egész életét meghatározta. Gyermekkorát Balmazújvároson töltötte. Itt végezte az általános iskolai tanulmányait. Egyik kiváló tanára, Tallódi Sándor igen hamar megszerettette vele a történelmet, így már akkor elhatározta, hogy pedagógus lesz.

Középiskolába Hajdúböszörménybe, a Bocskai István Gimnáziumba járt, 1962-ben érettségizett. Általános és középiskolában mindvégig nagy szorgalommal, kitartással tanult, melynek megvolt az eredménye. Érettségi után közvetlenül a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola magyar–történelem szakára nyert felvételt, melyet jeles eredménnyel végzett el. Pályáját Balmazújvároson a **3. Sz. Általános Iskolában** kezdte, ahol 14 évig folyamatosan tanított.

Egykori nagyon kedves tanítványa, *Adorján Katalin* így emlékszik rá: *„Az életemben két meghatározó tanár volt, az egyik Ács Lászlóné, Oláh Margit. Mindig hálával és szeretettel gondolok rá. Az általános iskola felső tagozatában osztályfőnököm, magyar nyelv és irodalom-, valamint történelemtanárom volt.*

Embernek és tanárnak is nagyszerű volt. Szigorú, de igazságos. Tudása, felkészültsége mindenki számára nyilvánvaló volt. A történelemtanításban új dolgokat vezetett be, élvezetessé téve az órákat. Cselekvésbe ágyazott metodikát alkalmazott, amelyhez igen sok szemléltető eszközt használt. Ezt akkor tudtam igazán értékelni, amikor én is tanítani kezdtem, mert átéltem, mennyi felkészülést – időt, energiát – kell fordítani egy-egy óra sikeréhez.

Ő volt az az ember, aki ajánlásaival rászoktatott az olvasásra, az irodalom szeretetére. Szélesítette látókörünket, tudást, erkölcsi tartást adva. Szívesen beszélgetett a tanítványaival. Idejét nem kímélve a nevelésünkre is hangsúlyt fektetett. A beszélgetések során biztos erkölcsi alapokat nyújtott, jó irányba szabályozta viselkedésünket. Egy példa: Őszinte hozzáállásával, kedvességével a fiúkat is »leszerelte«. Kamaszok lévén dohányozni kezdtek, de ő nem a teljes tiltással, büntetéssel élt, inkább a meggyőzés eszközét használta.

Többletmunkát jelentett számára, hogy versenyekre készítsen fel minket. Soha nem volt fásult, mindig jókedvűen, lendületesen végezte ezeket a feladatokat, azt állítva, hogy »a jókat, könnyű még jobbá tenni«, és ez örömet szerzett számára.

A kirándulásokra is szívesen emlékszem. Úgy mentünk kirándulni, hogy előre felkészített minket. Egy-egy város, hely, intézmény történetét – melyet meglátogattunk – előre el kellett olvasni, utánanézni, majd valamelyikünknek az adott helyszínen elmondani az olvasottakat. Így kíváncsivá tett minket, és sokkal jobban megmaradt bennünk az adott élmény.

Fontos egy tanár megjelenése is. Ő mindig ápolt volt, ízlésesen öltözködött, példát adva a lányoknak. Emlékezetemben egy szép nő jelenik meg, akiért rajongani lehet."

A balmazújvárosi évek alatt különböző járási, megyei, sőt országos szintű úttörőmunkát végzett, melyet a megyei és országos elnökség több ízben elismert.

Szakmai továbbképzését jelentette az, hogy Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen megszerezte a középiskolai történelemtanári oklevelet is. 1971−72-ben pedig elvégezte a megyei „A" szakos komplex szemináriumot Balmazújvároson. Dr. Szebenyi Péter OPI főosztályvezető irányításával hat évig végzett országos szintű kísérleti munkát feladatlapokkal, témazárókkal és új követelményrendszerrel. Ezek az 1980-ban bevezetett új tanterv előmunkálatai voltak.

A balmazújvárosi évek után 1978-tól **Hajdúsámsonban** tanított, ahol szintén nagyon megszerették. Munkahelyváltására azért került sor, mert családjával Debrecenbe költözött. Munkatársai és tanítványai szigorú, de következetes és nagyon jó tanárként emlékeznek rá mind a mai napig. Ahogyan egy 1979-es minősítés írta róla: *„Időt és fáradságot nem kímélve neveli tanítványait az anyanyelv igényes használatára mind beszédben, mind írásban."*

1971−1991 között Debrecen, majd Hajdú-Bihar megye általános iskolai magyar–történelem szakos szakfelügyelője volt. 1985 nyarán Sári Gusztáv vezető szakfelügyelő az alábbiakat írta róla: *„Ács Lászlóné szakfelügyelői munkáját 14 éve végzi. Területe a debreceni volt járásnak az a része, amelyben a legnehezebben megközelíthető iskolák vannak. Ennek ellenére a legnagyobb rendszerességgel, tervszerűséggel és szorgalommal látogatta az intézményeket. Munkáját magas szintű*

szakmai tudással, a kollégák iránti mély humanitással végzi. Olyan szakfelügyelő, aki nemcsak adja a tanácsokat, hanem »módszertani központ« szerepét is betölti azáltal, hogy óráit élőben, illetve ZTV-s felvételen iskolájában, tapasztalatcserék alkalmával, sőt országos szakfelügyelői továbbképzés keretében is számosan látogatják, és korszerű módszereket, eljárásokat tanulnak tőle. Írásos munkáit – jegyzőkönyvek, feljegyzések, elemző jelentések – igényesen készíti el, s azokban hasznos, előrevivő megállapításokat, feladatokat jelöl meg. Tapasztalatai publikálásra is méltók."

Hosszú éveken, évtizeden keresztül nyaranta olvasótáborokat szervezett tanítványainak. Minden évben más-más magyar városba vitte el a gyerekeket 7–10 napra. Ezt mindig nagyon várták a tanítványai. A táborban a gyerekek aktív közreműködésükkel megismerhették a város nevezetességeit, történelmi és irodalmi emlékhelyeit.

Pályafutása alatt tanított általános iskolában, szakmunkásképzőben és gimnáziumban. Tanári pályája utolsó szakaszában a **Debreceni Árpád Vezér Általános Iskolában** tanított, innen ment nyugdíjba.

2003-tól több mint 10 éven keresztül a Debreceni Városi Bíróságon pedagógus ülnökként dolgozott, ahol a jogszabályban előírt jogaival élve, kiváló pedagógiai érzékével segítette a hivatásos bírót a döntéshozatalban.

Munkavégzését igényesség jellemezte, folyamatosan fejlesztette a tudását. Tanítványait a tanítási időn túl is segítette. Mind emberileg, mind szakmailag számíthattak rá. Akiben tehetséget látott, szinte mindenkit a jogi pálya és a tanári pálya felé terelt. Tanítványai közül ma többen tanárként, illetve a jogi szakmákban dolgoznak bíróként, ügyészként, ügyvédként. Nagy örömmel töltötte el, hogy lánya a jogi egyetem elvégzését követően előbb ügyvéd, majd bíró lett.

Az OPI felkérésére éveken keresztül tankönyvekkel, munkafüzetekkel, feladatlapokkal kísérletezett. Szakmai munkáját több kitüntetéssel ismerték el: Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1974); Kiváló Úttörővezető (1981); Kiváló Munkáért (1985); Pedagógus Szolgálati Emlékérem (2004).

1975-ben kötött házasságot Ács Lászlóval, aki a Miskolci Nehézipari Műszaki Főiskolán végzett, és vasúti üzemmérnök volt. Házasságukból 1976-ban Alexandra lányuk, 1978-ban Attila fiuk született. Házasságukat a szeretet és az egymásra figyelés tartotta össze. Nagy öröm volt számára minden idő, amelyet a szűkebb és tágabb családjával együtt tölthetett. Nagyon szerette a gyermekeit, sokat foglalkozott velük, és mindent megtett értük. Tanulásra, szorgalomra, szeretetre nevelte őket. 2005-ben született unokája, Robika, aki napfény volt az életében, és aki örökölte tőle a humán tárgyak és az olvasás szeretetét.

A családdal gyakran kirándultak bel- és külföldön is. Számos pályatársa volt, akivel tartotta a kapcsolatot. Közülük kerültek ki a barátnői is, akikkel több évtizedes barátságokat ápolt. Barátai odafigyelő, nagyszívű emberként emlékeznek rá, akire mindig, mindenben számíthattak. Férje 1997-ben agyvérzést kapott, akit ezt követően odafigyeléssel és szeretettel ápolt a fiukkal, Attilával együtt. Sajnos, kisebb időszaktól eltekintve – amikor férje állapota kissé javult − hátralévő életének jelentős részét ez töltötte ki.

2017-ben felfedezett súlyos betegségéből már nem tudott meggyógyulni, és 2017 karácsonyán eltávozott közülünk. Szívükben őrzik a csodálatos anya emlékét gyermekei, odaadó feleségként emlékezett rá férje, a jóságos barátnőre és családtagra a rokonok, a barátok és a nagyszerű tanárra egykori tanítványai. Szívünkben, gondolatainkban, emlékeinkben örökké velünk marad.

Drága édesanyámról a soraimat a sírjára írt Petőfi Sándor-idézettel zárom, amely mindent kifejez:

„Mi ő nekünk? azt el nem mondhatom,
Mert nincs rá szó, nincsen rá fogalom."

Forrás: Király István *„Balmazújvárosi ki kicsoda"* című 2005-ben megjelent könyve

Családi emlékek és kortárs visszaemlékezések alapján összeállította:
leánya, *IZSÓNÉ DR. ÁCS ALEXANDRA*

ADORJÁN GUSZTÁVNÉ Csizmadia Erzsébet

(Mátészalka, 1922. május 25. – Mátészalka, 2022. április 25.) tanítónő

„Neveld a gyermeket a neki megfelelő módon, még ha megöregszik, akkor sem tér el attól."

(Péld.22.6.)

Köztiszteletben álló gazdálkodó családba született, a három gyermek közül második gyermekként. Édesapja a gazdálkodás mellett nagyközségi pénztárnok, néhány évig a Kisgazdapárt megyei elnöke is volt. Édesanyja a háztartást irányította. Az elemi és a polgári iskolát Mátészalkán végezte, majd nővérét követve a Nyíregyházi Református Leány Kálvineum tanítóképzőjébe jelentkezett.

Ebben a nagyszerű iskolában sokoldalú elméleti és gyakorlati képzést kapott, amelyet pályája során sokszor kamatoztatott. Például az egyházi éneket a híres Vikár Béla tanította, akinek meghívására Kodály Zoltán vezényelte a nyíregyházi iskolák összevont kórusát. Képesítő vizsgáját jeles eredménnyel, nevezetes napon tette le: aznap lépett be Magyarország a II. világháborúba. A vizsgákat már délután elkezdték, az elsötétítés miatt zseblámpafénynél. Az oklevél megszerzése után első munkahelye az azóta már ismét Romániához tartozó **Óvári község református iskolája** volt. Itt ismerkedett meg későbbi férjével – édesapámmal – is, aki ekkor református teológus hallgató volt Debrecenben. Három háborús évet tanított végig, de a front közeledtével, a sűrűsödő bombázások miatt a harmadik tanévet idejekorán be kellett fejezni. Ekkor szüleihez, családjához menekült Mátészalkára.

A front átvonulása után − amit az egész család szerencsésen átvészelt −, a szovjet parancsnokság felszólítására megkezdődött a tanítás, és rövid ideig **Mátészalkán a községi iskolában** tanított, részt vett a tanmenet és a tanrend készítésében is. Szombatonként a pedagógusok és az iskolások a romeltakarításban segédkeztek.

Rövid idő után meghívást kapott a **kérsemjéni községi iskolába,** mint második tanítónő, mivel menekült tanerőnek számított, így állami finanszírozást kapott az iskola az állásra. Így kezdte meg tanítói működését 1945 októberében, ami 1979 júniusig tartott. A háború utáni évben alakult át a 6 osztályos népiskola 8 osztályos általános iskolává. Mivel az átalakítás tervezésében már részt vett Mátészalkán, így ő kapta az összevont felső tagozatot. Kezdeti szakasz volt, nem voltak könyvek, nem volt tanterv, így a polgári iskola tanmenetét követve, diktálni kellett a tananyagot. Hősi, történelmi korszak volt!

13 éven keresztül végezte a felsősök tanítását az összevont osztályban. Nagy felkészülést kívánt, hogy a tanóra minden perce értékesen teljen. Ezekben az években volt olyan időszak is, amikor egyedül kellett mind a 8 osztályt tanítani, mivel tanítótársát, főnökét politikai koncepciós per folyományaként azonnali hatállyal eltávolították az iskolából. Délelőtt az alsó osztályosokkal, délután a felsősökkel foglalkozott, míg végül ismét két tanerősre fejlődött az iskola. Később, az iskolák körzetesítése folytán a kérsemjéni iskolára is sor került 1960-ban. Ezután az alsó négy osztály, majd 1–3., illetve 2–4. osztályos felbontásban folyt a tanítás. Innentől fogva ő mindig a legkisebbek tanító nénije volt. Gyermekkoromból megszokott kép: édesanyám tanmenetet készít: hatalmas papírokon, színes tintákkal rubrikák készülnek, bennük a tervezett önálló foglalkozások, illetve leadandó órai tananyagok. Hatalmas munka volt. A befektetett erőfeszítés megtérült, a kicsiny iskolából indulva, számosan szereztek diplomát. Kollégái változtak, de ő mindig maradt a falu tanító nénije, s 1962-től az iskola vezető tanítója 1979-ig, nyugdíjazásáig. Nyugdíjba vonulásával megszűnt Kérsemjénben az iskola.

Nyugdíjasként Mátészalkára költözött, és még öt évig tanította az akkor még **5. Sz. Általános Iskolában** az első osztályosokat. Összesen 44 évet tanított, 70 éves volt, mikor az utolsó tanévet befejezte. Kollégái mai napig szeretettel emlékeznek rá, sokat tanultak tőle − vallják.

Nemcsak a tanítást érezte feladatának, de Kérsemjén felvirágoztatásáért munkálkodott édesapámmal, Adorján Gusztávval együtt, akivel 1946. december 26-án kötöttek házasságot. Őt 1948-ban választották református lelkésszé Kérsemjénben, s haláláig, 1972. január 19-ig itt végezte hűséges szolgálatát. Egymást mindenben segítve munkálkodtak a falu közösségéért, ki-ki a maga helyén; magas szintű dalárda működött − igaz, ezt az 50-es években betiltották, emlékezetes anyák napi, nemzeti ünnepi műsorok készültek. A magyar rádió, a televízió, filmforgató csoportok is ellátogattak a településre, főként farsangi népszokások megörökítéséhez. Ezek az események mind közreműködésükkel valósultak meg. Mai napig emlékeikben őrzik a ma még élő akkori fiatalok a színjátszó csoportot, amit szüleim létesítettek, s neves színdarabokat tanítottak be. Nagy sikerű volt például Heltai Jenő Néma leventéje, amit a környező településeken is bemutattak, nagy népszerűséggel. Összekovácsol-

Negyedik osztályosokkal, 1975-ben

ta a falu fiatalságát a kulturált szórakozás. A község lakossága szinte egy családdá alakult ezekben az időkben. Az akkori állami szervek nem nézték jó szemmel az „egyházzal való együttműködést", többször figyelmeztették, hogy elbocsájtják. Elismerést, kitüntetést csak pályája vége felé kapott, mikor enyhült a politikai helyzet.

1950-ben és 1954-ben születtek gyermekei, Zsuzsanna – e sorok írója − és Gusztáv. Az 1970-es nagy szamosi árvizet még együtt élték át, és segítették a helyreállítást. Édesanyám két falu kisgyermekeit kísérte Balatonalmádiba nyaralni, míg a nagy helyreállító építkezés folyt a faluban.

1972. január 19-én tragikus hirtelenséggel meghalt édesapám. Édesanyám erős hitének és az őt körülvevők – köztük a falu – szeretetének köszönhetően talpra állt és még hét évig tanított a községben. Ez idő alatt születtek unokái, akik örömforrásai voltak. Gyermekeikből orvosok lettek, a pedagóguspályát egyik leányunokája folytatja. A két gyermeke után öt unokának örülhetett, és még megélhette kilenc dédunokája születését, szeretetét is, és lett a bővülő család bölcs támasza.

A fent leírtak elismeréseként 2014-ben Kérsemjén díszpolgárává választották a község tanító nénijét. Erre nagyon büszke volt! Tanítványai a későbbi években is szeretettel, hálásan emlékeztek és emlékeznek – mai napig is – rá. Találkozókat, ünnepségeket szerveztek tiszteletére. Egyik kedves tanítványának köszöntőjéből: *„Itt állunk most apák, anyák, még nagymamák is, kis és nagy gyerekek. Együtt mondunk köszönetet tanító néninek, akihez gyermek- és ifjúkorunk legszebb emlékei fűznek, azért, amit önmagából átadott, ami az énünkből soha ki nem vész, egy életen át elkísér"* – mondta *Bíróné Gáti Judit.*

2020 októberében hatalmas tragédia érte a családot – egy ország döbbent meg –, amikor a Covid-19 elragadta imádott fiát, dr. Adorján Gusztávot, a nyíregyházi megyei kórház igazgató főorvosát. Ekkor már 98 éves volt, teljes szellemi jólétben!

100. születésnapjától egy hónap választotta el, amikor a Teremtőnk őt is magához szólította. Hiányát valamelyest enyhíti az a könyve, amit életéről nekünk, szeretteinek írt, ami szinte történelmet, emberi tartást, valóságos értékrendet tanít.

Halála után szép nekrológ jelent meg a megyei napilapban. *„A tanítónő abból a világból való volt, ahol a gondolatot meggondolták, a szavakat és tetteket a gondolatokhoz igazították. Ez segítette őt abban, hogy a legnehezebb időszakokban is ember maradjon. Ezt az örökséget adta tovább gyermekeinek, tanítványainak, annak, aki csak találkozott vele, s aki sorait olvashatta”* – zárta az írást a lap újságírója.

Lámpás volt!

Hivatalos elismerései: • 1979: Kiváló Munkáért Érdemérem
• 1979: Pedagógus Szolgálati Emlékérem

Boldogan vette át diplomáit: 1991-ben Arany, 2002-ben Gyémánt, 2006-ban Vas, 2011-ben Rubin, 2016-ban Márvány, 2021-ben Smaragd díszokleveleket kapott. Ez utóbbit már csak ő kapta a Nyíregyházi Egyetemtől, egykori iskolája jogutódjától.

„Ismerd a múltat, ... ismerd is meg, hogy tisztelni tudjad.”

DR. BERECZKY KÁLMÁNNÉ DR. ADORJÁN ZSUZSANNA (leánya),
Mátészalka

ALBERT JÓZSEF

(Baja, 1930. szeptember 29. – Székesfehérvár, 1999. szeptember 3.)
magyar–orosz szakos középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató

„Az iskola arra való, hogy az ember megtanuljon tanulni, hogy felébredjen benne a tudásvágya, megismerje a jól végzett munka örömét, megízlelje az alkotás izgalmát, megtanulja szeretni, amit csinál és megtalálja azt a munkát, amit szeretni fog.”

(Szent-Györgyi Albert)

Anyai részről felmenői Stuttgart környékéről kerültek Bajára. Apja, nagyapja, dédapja értelmiségi foglalkozást űztek, az Albert nagyszülők parasztemberek voltak, sváb szorgalom és zárkózottság jellemezte őket. Édesapja, dr. Albert József járásbíró volt Baján, édesanyja, Szoyka Jolán tanítónőképzőt végzett. A kis Jóska az elemi iskolát szülővárosában végezte el két évvel idősebb nővérével, Annával együtt. (Nővére később dr. Jamrich Zoltánné, magyar–német szakos középiskolai tanár lett.)

Néhány év múlva apját a Somogy megyei Csurgóra helyezték, így Jóska a Csurgói Állami Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban tett sikeres érettségi vizsgát 1949-ben. Gyermekkori álma volt, hogy angoltanár legyen. Nagy szorgalommal,

autodidakta módon készült az egyetemi felvételire, ám csalódnia kellett. Politikai okokból ezekben az években erősen korlátozták a nyugati nyelvek tanulását, előtérbe helyezve az orosz nyelvet, ami azután valamennyi iskolatípusban kötelező lett. Emellett értelmiségi származása is akadályt jelentett. Miután nem lett egyetemi polgár, a Ganz Mávag gyárban helyezkedett el segédmunkásként. A következő tanévben felvételt nyert a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemre azzal a feltétellel, hogy az angol helyett orosz szakos lesz. A harmadik tanév után felvette a magyar szakot is, amit már munka mellett fejezett be. Egyetemi évei alatt nem élhetett gondtalan diákéletet. Szüleit és nagyszüleit 1951-ben kitelepítették a Hortobágyra. Két év után, 1953-ban szabadultak, s telepedtek le Lengyeltótiban. Jóskának a tanulás mellett a megélhetési költségeit magának kellett fedeznie. Szabadidejében kőműveskedett.

1954-ben fejezte be egyetemi tanulmányait. Még ebben az évben házasságot kötött élete nagy szerelmével, Renner Idával, aki egyetemi csoporttársa volt. Mint házaspár mindketten **Székesfehérváron** kaptak állást. József az **Út-Vasútépítési Technikumban** kezdte tanári pályáját 1954. július 15-én (ma **Jáky József Technikum**). Rövid ideig tartó nevelősködés után 1955 márciusában a **József Attila Gimnáziumban** kapott kinevezést, ahol közel egy évtizedet töltött. (1955-66)

Ez idő alatt két gyermekük született. 1957-ben Anna, majd 1959-ben Csilla lányuk. Felesége betegsége (vele született szervi szívbaj) és a két kisgyermek ellátása óriási terhet rótt rá, így a tanítás és a sok túlóra mellett, később áthelyezéssel a **székesfehérvári KISZ Bizottságban** mint alkalmazott talált munkát, 1964 márciusától 1967 augusztusáig. Azonban itt is elsősorban pedagógus volt, az ifjúság testi-lelki nevelését tartotta legfontosabb feladatának. Nyári táborokat szervezett, kirándulni járt a gyerekekkel, könyvekről, irodalomról beszélgettek.

Alig 40 évesen, 1967 őszén nevezték ki a székesfehérvári **Vasvári Pál Gimnázium és Szakközépiskola** igazgatójává, ami nagy lehetőséget kínált a számára.

Rövid idő múlva azonban a sors ismét kemény próba elé állította. Hosszas betegeskedés után 1969 novemberében elhunyt imádott felesége. Rászakadt a család összes gondja, a háztartás és a két gyereklány nevelése az iskola vezetése mellett, ami kishíján összeroppantotta. Egy évi küszködés után azonban sikerült talpraállnia, volt tanítványa, Ignácz Magdolna segítségével. 1970-ben Veszprémben kötöttek házasságot, amely haláláig tartott.

Igazgatóvá történő kinevezése pályájának csúcsát jelentette. Vezetése mindig az ügyet, az iskola és a diákok valós értékeit szem előtt tartó oktató-nevelő munkát szolgálta. Irányító munkája folyamatosan jó közérzetet biztosított tanárnak és diáknak egyaránt. Nem csak kellett, de lehetett is dolgozni az iskolában. Ez az 1960-as és 70-es években nagyon fontos volt, mert a korabeli oktatáspolitika jelentős nyomást gyakorolt az intézményekre, noha állandóan változtak a szakközépiskolai tagozatok, neki köszönhetően megőrizte humán jellegét. Albert József a gimnáziumi osztályok megőrzésével, majd az óvónőképzés beindításával, végül a nyelvtagozatos osztályok beiskolázásval új intézményt teremtett, amely a mai napig őrzi korábbi jellemzőit.

Kinevezésekor kollégája, *Román Károly* ezt így fogalmazta meg: *„Örömmel vet-*

tük tudomásul, hogy az új igazgató számára is azok jelentik az élet igazi értékeit, amiket mi annak tartunk: az embernevelő tárgyak, a művészetek, az irodalom, a történelem, az anyanyelv, szóval mindaz, ami a nemzethez, hazához kötheti tanítványainkat."

Az *IRKA* című iskolai folyóirat 1978-as megjelenése is az ő bábáskodásával jöhetett létre. A régi önképző körök alkotói szellemének feltámadását jelentette számára, valamint lehetőséget nyújtott a diákok alkotói készségeinek kibontakoztatására. Szerette a szaktárgyait, szeretett tanítani, az órák felüdülést jelentettek számára a hivatali munka mellett. Mindig törekedett arra, hogy diákjai akkor is jókedvűnek lássák, ha gondja-baja volt. Igazgatói munkája mellett a gyakorlati tapasztalatokat is fontosnak tartotta. Ezért vállalt osztályfőnökséget az első testnevelés, illetve német–orosz tagozatos osztályokban. Bármilyen fáradt volt is a tanév végén, a nyárból 8–10 napot mindig a tanítványaira áldozott, együtt kirándultak, táboroztak. *„Az együtt töltött hat hét a négy év alatt osztályfőnöki órák százaival ért fel"* – mondta.

Sok munka volt benne, de megérte. Tisztelte a tudást, élete során mindent megtett az iskoláért és az ifjúságért, amit az adott korban engedtek a körülmények számára.

Bár jelentős publikációi nem voltak, a közoktatásnak aktív részese volt mint tanár, mint ifjúsági vezető és mint igazgató. 1968 decemberében, majd 1969 januárjában súlyos szemműtéteken esett át. A zöldhályoggal kapcsolatos problémák élete végéig gyötörték, az orvosok kis híján még a tanítástól is eltiltották. Irodalmi ambícióit versírásban élte ki, amelyek a családtagoknak, barátoknak szóltak valamilyen jeles alkalomból. Az irodalom mellett a nyelveket szerette igazán. A nyelvtanulást, a nyelvhasználatot alkotásnak érezte, különösen a latin nyelv állt hozzá közel, amelyet az orosz, német és angol nyelvismerete alapjának tartott. Szeretett nyelvtant is tanítani. Nyugdíjazása után óraadóként egy óvónői szakközépiskolai osztályban szerzett tapasztalatai, vizsgálódásai teremtettek alapot egy nyelvtani segédkönyv megírásához *„Ismerd meg a magyar helyesírási köztársaságot"* címmel (Tarsoly Kiadó, Ifjúságért Egyesület, Székesfehérvár, Mátrix Kft. 1996), amelyet magánterjesztés útján juttatott el a város általános iskoláiba.

Kitüntetései:
- 1964 – Munka Érdemrend bronz fokozata
- 1971 – Ifjúságért Érdemérem
- 1973 – Oktatásügy kiváló dolgozója
- 1977 – Munka Érdemrend ezüst fokozata

Tanárként szigorú volt, ennek ellenére diákjai nagyon szerették, régebbi tanítványai gyakran felkeresték. Szerette a tehetségeket, a nyugtalan, alkotó elméket. Tisztelte a személyiséget és fenntartás nélkül szerette a gyerekeket. Vágyott a megértésre, szerette, ha szeretik, boldog volt, ha áldozatos embersége viszonzásra talált. A közömbösséget, a nemtörődömséget, a kötelességek elhanyagolását ki nem állhatta. Valójában egész életében másokért élt: családjáért, tanítványaiért, kollégáiért, szűkebb és tágabb közösségekért. Szakmai, emberi, pedagógiai, vezetői tulajdonságai és józan életszemlélete, megfontoltsága alapján tekintélye volt tanítványai és munkatársai között. Kedvelte a kempingezést, a kirándulásokat, kötetlen baráti, familiáris

együttléteket. Ahogyan ő fogalmazott, egy „úri" passziója volt a tenger, a nyári Adria.

Sokszor kapott kitüntetést, elismerést. A Munka Érdemrend ezüst fokozatára volt legbüszkébb, amit éppen a 47. születésnapjára kapott. Elégedett ember volt.

Az *IRKA* című kiadvány első számának „beköszöntő" írásában (1978) 23 éves tanári és 10 éves igazgatói munkásságát összegezve így fogalmazott: *„Rang és elismerés érdemen felül jutott, de az élet nekem azt is meghozta – néhány kivétellel – amire vártam, amit kértem évről-évre, a megvalósult nagy álmot, hogy pedagógus lehettem."*

Büszke volt arra is, hogy mindkét lánya szüleik pályáját és szakjait választotta. Ancsa orosz–történelem, Csilla magyar–orosz szakos középiskolai tanár lett. Csilla irodalmi alkotásai is figyelemre méltóak.

Miután betöltötte a 60. évét, 1990-ben saját kérésére nyugdíjba vonult. Ettől kezdve elsősorban az unokái töltötték ki idejének jó részét. Szeretett kerékpározni, nagyokat sétált, velencei nyaralójának kiskertjében tevékenykedett.

1998 novemberében kerékpárbaleset érte, amelynek során eltört a karja és súlyos zúzódásokat szenvedett. Egész életében jelenlévő fatalizmusa nem engedte, hogy talpra álljon. 1999. szeptember 3-án végleg itt hagyott bennünket. Az egész iskola jelenlétében szeptember 10-én temettük a székesfehérvári Sóstói temetőben. Sírkövén egy Shakespeare-idézet áll: *„To die, to sleep, no more."*

Székelyné Fehérvári Emma így idézi fel alakját: *„1983-ban kerültem a Vasváriba. Az igazgató úr ismeretlenül is bizalommal fogadott. Az első vasváris félévemben számtalan órámra beült óralátogatásra, órákon keresztül beszélgetve értékelte a munkámat. Végül lámpásnak minősített. Színes egyéniség volt és nagyon színes iskolát szervezett. A gyerekek Jóska bácsizták. Nekünk nem igazgatónk volt csupán, hanem kollégánk is. Időnként egy-egy gyerek sorsán jókat vitáztunk is. Nagyon vigyázott azokra a gyerekekre, akik a tanulás mellett sok időt, energiát áldoztak sportra, zenére, ami egyben az iskolának is sikereket hozott. Emlékszem a testületi nőnapokra, mikor a többi férfi kolléga szószólójaként leánykori nevünkön adta át az ajándékainkat. Vitáink ellenére is jó volt a kapcsolatunk. Sokat, mélyen beszélgettünk, nyugdíjba vonulása előtt is sokat beszélgettünk, lelkiztünk erről a nehéz döntésről."*

Lengyel Józsefné tanárnő gondolatai, visszaemlékezése: *„Huszonhárom évig volt (1967-től 1991-ig) az iskola igazgatója. Kialakított egy demokratikus, liberális, diákközpontú »vasváris« légkört. Vezetése alatt a tantestület egy összetartó csapattá vált. Igazgatóként sikerült kivédenie azt a törekvést, hogy megszüntessék a gim-*

náziumi képzést. Emellett elindította az óvónőképzést, majd a nyelvi tagozatokat. Az iskola profiljának megváltozása ellenére megőrizte a régi arculatát, hagyományait, továbbvive az örökséget. Nagyon szerette az osztályfőnökséget is, az szerinte egy folyamatos örömforrás. Ezért is vállalt el egy utolsó osztályfőnökséget nyugdíjba vonulása előtt. Szaktanárként szigorú volt, de osztályfőnökként nem volt híve a büntetéseknek, célja becsületes, erkölcsös emberré nevelni a tanulókat. Mint tanár és iskolavezető is szerette és támogatta a tehetségeket, hallgatott rájuk és teljes szabadságot biztosított számukra (tanár és diák tekintetében egyaránt).”

Nagyné Komlósfalvi Ágnes tanárnő így emlékszik vissza: *„Az életrajz írójaként személyes hálával tartozom neki, amiért utolsó éves főiskolai hallgatóként gimnáziumi állást kínált nekem – igaz szükség volt rá –, amelyet négy évtizeden át betölthettem iskolájában, 15 évig az ő irányítása alatt. Szakmai pályafutásomat figyelemmel kísérte, munkámat elismerte. 1981-ben megbízott a gimnázium történetének megírásával is. Felüdülésként szívesen váltott velem néhány szót angolul és az angol karácsonyi műsorunknak is gyakori vendége volt.”*

Források:
Albert József munkakönyve
Albert Csilla: *Aranyősz* regényes családtörténete
IRKA: 1978/1 – *beköszöntő írás* (Albert József)
IRKA: 1999/2000/1 – *Búcsú Albert Józseftől* (Román Károly)

NAGYNÉ KOMLÓSFALVI ÁGNES
volt kolléga, angol szakos tanár,
Székesfehérvár

„A jelent csak a múltból lehet megérteni: a jövőt csak a múlt alapjára felépíteni."

(Babits Mihály)

B

BADIK BÉLA TIBOR
(Tapolca, 1940. szeptember 17. – Budapest, 2024. szeptember 28.)
tanító, történelem szakos tanár, igazgató, kézilabdaedző

„Az emberekbe kell befektetni, nem pedig piramisokat kell építeni, mert a piramisok ugyan megőrzik a fáraó nevét, és még évezredek múlva is emlegetik, de azt, hogy egy ország felemelkedik-e, az viszont az emberekbe és az oktatásba nagyon jelentős befektetés."

(Pálinkás József)

Badik Béla édesapja mozdonyvezető, majd a MÁV műszaki főellenőre volt. Édesanyja, Nagy Ilona varrónőként dolgozott, valamint a háztartást vezette. Szükség is volt otthoni munkájára, mert a családban hat gyermek született. A szülők nem kis fáradsággal, de nagy szeretettel, odaadással nevelték gyermekeiket. Ez abban az időben nem volt egyszerű, hisz az országban a háború utáni időket élték 1940 végén és az 1950-es évek elején.

Béla 1947-ben kezdte meg az általános iskolai tanulmányait Debrecenben, a Református Egyház Pacsirta utcai általános iskolájában. Jól tanult, szeretett iskolába járni. A jeles iskolai bizonyítvány arra ösztönözte szüleit, hogy gyermekük tovább tanuljon. Ezt javasolták tanárai is. Így került 1955-ben Debrecenben az Állami Maróthy György Tanítóképzőbe.

Az iskola közösségébe hamar beilleszkedett. Követelményeit igyekezett teljesíteni. Nem volt kitűnő tanuló, de tanárai meg voltak elégedve munkájával. A tanítóképzőben elsajátította az általános iskolai tanulókkal való bánásmód fortélyait. Tanárai

jó munkát végeztek, mert az átadott ismereteket a későbbiek folyamán hasznosította. Több oktatási intézményben szerzett elméleti és gyakorlati ismereteket, de a tanítóképzőben kapott pedagógiai ismeret volt alapja annak, hogy példásan végezte oktató-nevelő munkáját úgy, mint egyszerű beosztott és mint vezető is.

A tanítóképző befejezése után Hajdú-Bihar megyében, a Biharkeresztesi járás **körösszakáli iskolájában** mint gyakorlóéves tanító kezdte meg pedagógus munkáját 1959 szeptemberében. Alighogy megkapta sikeres képesítő vizsgája után a tanítói oklevelét, 1960-ban sorkatonai szolgálatra hívták be. Budapesten, a Petőfi laktanya sportszázadában mint kézilabdázó, irányító vagy balátlövő tevékenykedett. Figyelemre méltó volt ez, mert a kézilabda mint tömegsport abban az időben kezdett elterjedni. Most vette annak hasznát, hogy a tanítóképzős tanulmányi idejében szabadidejének jelentős részét Debrecenben, a Dózsa kézilabdaklubban kézilabdázóként töltötte. 1962-ben, leszerelése után visszatért tanítani, de a körösszakáli iskolából a **magyarhomorogi iskolába** helyezték át. Ott hamarosan a helyi úttörőcsapat vezetésével bízták meg. Ez új feladatot jelentett számára.

Egyénisége, a sport területén szerzett tapasztalatai, katonás hozzáállása valósággal lelkesítette az úttörőmozgalomban a szabadidő-foglalkozásokon tevékenykedő fiúkat, lányokat. Magyarhomorogon fiatal pedagógusként a tantestület lelkes, oszlopos tagja lett. Szívesen barátkozott kollégáival. Szerették a szülők is, mert hozzájuk is közvetlen volt. Életében a Magyarhomorogon töltött évek azért is maradandóak lettek Badik Béla számára, mert itt ismerkedett meg az ott tanító Herczeg Erika Judit képesítés nélküli nevelővel. Az ismeretségből szoros barátság, majd 1963. június 6-án házasság lett. Ezután a két fiatal a mindennapos életükre háruló feladatokat együtt, közösen oldották meg.

Badik Béla tanítói tevékenységére így emlékezik vissza *Amberboyné Ignácz Irma* tanárnő, volt tanítványa: *„Harmadikos koromban, az 1962/63-as tanévben volt tanítóm. Amikor bejött osztályunkba, igen megszeppentünk. Előttünk állt egy hatalmas termetű, majdnem két méter magas férfi (mi pedig hozzá törpék voltunk). Mosolygott, kedves volt hozzánk. Sokat tréfálkozott, játszott velünk, de követelt is. A szorzótáblát alaposan megtaníttatta velünk. Minden osztálytársam folyékonyan tudott olvasni. Focival jutalmazta a jó teljesítményünket. Imádtunk a majd kétméter magas tanítónkkal sportolni. Kirándulást is sokat szervezett pedagógus feleségével. Bejártuk a falu határát, az erdőket, valamint a Sebes-Körös partját, pedig az nem volt közel. Ott főztünk bográcsban. Szóval igazi, boldog gyermekkort éltünk meg vele. Nagyon szerettük. Gyermekfejjel nem értettük, hogy miért nem maradt ott az iskolánkban.”*

Badik Béla pedagógiai munkáját eredményesen végezte. Ezt nemcsak az iskola helyi vezetői tapasztalták, hanem a járási művelődési osztály szakemberei is. Ennek eredményeként 1965-ben áthelyezték feleségével együtt **Nagykerekibe,** ahol igazgatóhelyettesi megbízást is kapott. Ezt a megbízatást nem sokáig töltötte be, mert újabb feladat várta **Mezősason,** a helyi iskola igazgatója lett. Ezt a faladatot 1974-ig látta el. Közben 1968–1972 között elvégezte a Testnevelési Főiskola kézilabdaedzői szakát. Ezzel még nem ért véget tudásának gyarapítása, a tanítói diploma mellé

Nyíregyházán, a Főiskolán történelem szakon tanári diplomát szerzett. A család is gyarapodott.

1965. szeptember 23-án született fiuk, Péter, majd 1969. október 5-én Tibor. A szülők igyekeztek gyermekeiket szeretetben, nagy gonddal nevelni. Törekedtek arra, hogy távol a városi környezettől ne szenvedjenek hátrányt. Péter társadalombiztosítási és humánpolitikai szervező, Tibor logisztikai szervező képesítést szerzett.

A családban Badik Béla felesége, Erika születésétől kezdve asztmás allergiában szenvedett. A kórházi kezelések, szakorvosi vélemények egyértelműen levegőváltozást javasoltak számára. Úgy döntött a család, hogy függetlenül attól, hogy életük jelentős, eredményekkel teli szakaszát az Alföldön töltötték, az egészség a legfontosabb, ennek érdekében olyan munkahelyet keresnek, amely megfelelő elsősorban édesanyjuk számára. 1974-ben a Bakony egyik kis településére találtak rá, Kislődre. A helyi általános iskola igazgatói állást hirdetett. Ezt az állást megpályázva Badik Béla, és így **Kislődön** igazgató lett. A családjával a településre költözött. Ő mint tanító, tanár, kézilabda szakedző, felesége mint orosz–magyar szakos tanár a Bakonyi kis településen kezdték meg új, tartalmas életüket. Badik Béla igazgató igyekezett tudása és eddig szerzett pedagógiai tapasztalata legjavával azon dolgozni, hogy kollégáival együtt a tantervi követelményeket teljesítse. Az iskola egyik profilja a vezető felkészültsége alapján a sport lehetett. Ennek meg is lett az eredménye. Az iskola tanulói, majd később a végzett fiatalok is komoly eredményeket értek el, öregbítették a település hírnevét. Az iskolai munkája mellett a község gondjainak, problémáinak megoldásán is fáradozott. 1994–2002 között önkormányzati képviselőként szolgálta a település érdekeit, tevékenykedett fejlődéséért. Az ő vezetése és irányítása alatt nyerte el a település iskolájának külső homlokzatát. A munkálatokon komoly fizikai munkával maga is részt vett. Felújították a kézilabdapályát, mely a fiatal sportolók nagyon fontos mozgási lehetősége volt. Igazgatói tevékenységét 2001 tanév végéig töltötte be. 27 éven át volt az iskola igazgatója.

Nyugdíjazása után kevés ideje maradt az igazi pihenésre. Igaz, akkor is azon fáradozott, hogy családja, unokái értékes emberek legyenek. 2024. szeptember 28-án hunyt el. Temetése Debrecenben volt. Ezzel is kifejeződött örök hűsége ősei iránt, ahol életének nagy részét töltötte. Hűséges feleségével egyidőben helyezték örök nyugalomra. Sírjukra sok-sok virágot, koszorúkat helyeztek, ezzel is bizonyítva ismerőseik, rokonaik, munkatársaik szeretetét, megbecsülését tanáruk, vezetőjük iránt.

Badik Béla és felesége az égi katedrára költözött. Béla bácsi és Erika néni, akik kitörölhetetlen nyomot hagytak maguk után az iskola és Kislőd település emlékezetében is.

Kiemelkedő pedagógusi tevékenységük mellett a település életének is aktív szereplői voltak.

Az iskolában töltött évtizedek alatt fáradhatatlanul végezték tanári hivatásukat, következetesen és szeretetteljesen alakították, formálták tanítványaik személyiségét, segítették őket a sikeres előre jutásban a tanulmányaik során, utat mutattak a felnőtté válás felé vezető rögös úton, a munka világa, a továbbtanulás útvesztőjében lámpásként vezették a kislődi iskolásokat.

Mindemellett az iskolai élet irányításán, a kor kihívásainak megfelelő fejlesztéseken, a modernitás felé vezető lehetőségek megteremtésén is fáradoztak, érdemeik elévülhetetlenek abban, hogy miként alakult a kislődi iskola arculata.

Pályájukat a lelkiismeretes, szakmailag felkészült oktató-nevelő munka kísérte végig.

Egykori tanítványaik és kollégáik is örökre megőrzik szívükben és jó emlékezetükben a Badik házaspárt, az egykori kislődi tanár nénit és tanár bácsit, igazgató urat, akik életük utolsó időszakára ugyan elhagyták szeretett településüket, de örökre összeforrt nevük a kislődi iskolával és a faluval.

Iván Áron kollégája, osztálytársa volt Debrecenben, a tanítóképzőben. Kapcsolatuk nemcsak osztálytársi, hanem baráti is volt. Ez az iskola befejezése után is tartott. Ő szervezte a rendszeresen megtartott osztálytalálkozókat. Ő is szorgalmazta a Badik család élettörténetének összegyűjtését és megírását. Tar János tanárral osztálytársak voltak a tanítóképzőben. Miután a Badik család messze került Debrecentől, mint kollégájuk szívesen számolt be a városban és környékén történt eseményekről.

Több évtizedes pedagógusi és vezetői tevékenységét az alábbiakban ismerték el:

- 1972: Hajdú-Bihar Megyéért Emlékérem, Plakett
- 1981: Önkéntes Tűzoltó Szolgálati Érem
- 1985: Veszprém Megyéért Arany fokozat
- 2010: Arany Oklevél (Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola)
- 2020: Gyémánt Oklevél (Debrecen Református Hittudományi Egyetem)

A két volt tanítóképzős osztálytárson túl az életrajz megírásában legnagyobb segítséget Badik Béla tanár úr legidősebb fia, Badik Péter nyújtotta, aki igen részletes adatok szolgáltatásával segített az élettörténet megírásához.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár,
volt kollégája, Körösszegapáti

BADIK BÉLA TIBORNÉ Herczeg Erika

(Debrecen, 1941. március 20. − Budapest, 2024. október 28.)
orosz–magyar nyelv és irodalom szakos tanár

„Az ember szabadon születet – a szabadság a műveltség eredménye”

(Ludwig Feuerbach)

Badik Béláné édesapja Herczeg József divatárukereskedő, édesanyja László Irén Katalin adminisztrátor. Egy testvére van, József.

Debrecenben a Hámán Kató Általános Iskolában járta az elemi iskolát. Jeles tanulmányi eredménnyel büszkélkedhetett. Így aztán szülei támogatták továbbtanulását. Ezzel a volt tanárai is egyetértettek. 1956-ban beiratko-

zott Debrecen egyik ismert gimnáziumába, a Csokonai Vitéz Mihály Leánygimnáziumba. Az iskolát 1961-ben fejezte be. Érettségi után elhelyezkedett az **Óra és Ékszerkereskedelmi Vállalat**nál. Ezt az állást 1961-ig töltötte be. 1962 augusztusától Hajdú-Bihar megye déli részén lévő **Magyarhomorog** településre kerül. Az ottani általános iskolában oroszt és magyar nyelv és irodalmat tanított mint képesítés nélküli nevelő. Itt ismerkedett meg Badik Béla tanárral, aki szintén a település tantestületében tanított. A munkatársi kapcsolat barátsággá alakult, majd házasság lett belőle. 1963. április 6-án házasságot kötöttek. Náluk az egybekelés valóban egy életre szólt.

Erika további élete mint feleségnek is összekötődött Badik Béla tanár életével. Badik Béla tanár munkahely-változtatása (mely nem minden esetben az ő akaratából történt) feleségének, Erikának a munkahely-változását is jelentette. Miután megkezdte képesítés nélküli pedagógus tevékenységét, 1962-ben megkezdte tanulmányait is Nyíregyházán, a Tanárképző Főiskolán orosz−magyar nyelv és irodalom szakon. Tanulmányait 1966-ban sikeresen befejezte, tanári diplomát szerzett. Nem volt könnyű feladata a két szak anyagának elsajátítása, de a tanítása sem. Az egyik tantárgynak az idegennyelvűsége, más betűtípusa, míg a másiknak a szerteágazó sokrétűsége okozott nehézséget. Mindezeket próbálta több-kevesebb sikerrel a tanár néni megérteni és megértetni, megszerettetni.

Egyik volt tanítványa, *Kovács Zoltánné Kulcsár Irén* így emlékezik: *„Több, mint hatvan év távlatából is fel tudom idézni Herczeg Erika pedagógus emlékét, aki ötödik osztályban osztályfőnökünk volt. Nagyon szép nő volt, magas, kacsú. Szépen öltözködött, elütő volt a településen lakó hasonló korúak öltözetétől. Egy esetre jól emlékszem vissza. Gyakorlati órán a tyúkpuculást tanultuk és gyakoroltuk. Kérdezte az osztály lányaitól, ki mit szokott odahaza segíteni. Én azt füllentettem, hogy még csirkét is szoktunk ölni, tollazni és felboncolni. Egy kis idő múlva meghívott barátnőmmel együtt hozzájuk csirketorra. Férjével együtt mosolyogva nézte ügyetlenkedésünket. Végül finom ebédet is kaptunk jutalmul. Ma is érzem a finom meggyleves ízét. Az egész osztály sajnálta, mikor megtudtuk, hogy elköltöznek Magyarhomorogról. A későbbi osztálytalálkozóinkra sem tudott eljönni.”*

Közben Erika egy nagyon fontos feladatának is eleget tett: 1965. szeptember 23-án megszületett a család első gyermeke, Péter, aki később felnőve Budapesten az ELTE Állam- és Jogtudományi Karon társadalombiztosítási és humánpolitika szervezői végzettséget szerzett. Még ugyanabban az évben férjét áthelyezték a **Nagykereki Általános Iskolába.** Ő is követte férjét, és a végzett szakját tanította. 1969-ben már egy bihari kis községben, **Mezősason** tanított 1974-ig.

Soha nem gondoltak arra, hogy a család életében alapos, egy életre szóló változást a tanár néni egészségének alakulása okozza. Erika gyermekkora óta asztmás allergiában szenvedett. Ez, ha időszakosan is, orvosi ellenőrzést kívánt, mely kórházi vizsgálatot követelt. Szakorvosai levegőváltozást erdős, hegyvidéki levegőt javasoltak számára. Olyan munkahelyet kerestek, mely e követelménynek megfelel. Így találtak rá 1974-ben a bakonyi hegyvidék egyik településének, **Kislőd** iskolájának az álláshirdetésére. Az igazgatói állás mellett szükség volt orosz−magyar szakos tanárra is. A település a Dunántúlon, a Bakony hegység lábánál egy háromszög alakú völgyben fekszik.

Így költözött a házaspár Hajdú-Bihar megyéből, az alföldi síkságról a Dunántúlra. Ezzel véget is ért az örökös vándorlás egyik iskolából a másik település iskolájába. Ez a hely már végleges volt a számukra. Kellett is a nyugalom, mert a család újabb jövevénnyel gyarapodott. 1969. október 5-én megszületett Tibor, a második fiuk. Felnőtt korában logisztikai szervező lett.

Erika néni ebben az iskolában bontakozhatott ki, igyekezett a község tantestületének hasznos tagja lenni. Sikerült neki beilleszkedni a tantestület közösségébe. Véleményére, segítségére mindig számíthattak kollégái, tanítványai. Akikkel együtt dolgozott, érezték, hogy új munkatársuk tisztelettel, kedvességgel viseltetik irántuk. Őszinte gondoskodással, figyelemmel fordult mindenkihez, a diákokhoz, kollégáihoz, szülőkhöz egyaránt. Nagyon sokat foglalkozott tanítványaival, nevelésükre, műveltségükre sok gondot fordított. Ha hiányosságokat tapasztalt hátrányos helyzetű tanítványainál, igyekezett azt bepótolni. Délutáni foglalkozásokat, szakköröket szervezett részükre. Tanítványaiból igyekezett jó osztályközösséget formálni. Mindig határozott, magas, de teljesíthető követelményeket támasztott a gyermekek elé. Ehhez megnyerte a szülők támogatását is. Az osztályok jobb előmenetelű tanulóit tanulmányi és szavalóversenyekre készítette fel. Ott a tanítványai szép eredményeket értek el. Minden évben benevezte diákjait különböző tantárgyi versenyekre, ahol ők jól szerepeltek. Több esetben megyei és országos megmérettetésen is szép eredményeket értek el. Barátságos, kedves és megértő volt tanítványival. Népszerűsítette az olvasást, aminek elkötelezett híve volt. Tapasztalta, hogy tanítványai a technika legújabb vívmányai felé fordulva, az internet használata elveszi a lehetőséget a könyv olvasásától.

Czetter János, volt tanítványa így emlékszik: *„1976–1980 között voltunk Erika néni osztálya. Mert mi Erika néni osztálya voltunk! És erre bizony nagyom büszkék voltunk! Egy bizonyos rangot jelentett a többi évfolyammal szemben. Ez Erika néni hatásának volt köszönhető. Nagyon különböző képességű gyerekek együtt, feladatokat megoldva tanultuk meg, hogy a másiknak is van olyan hasznos képessége, ami segít a csoportnak. Így alakultak ki más körülmények közt élő gyerekek között barátságok. Így tanította meg nekünk, hogy a másikban megtaláljuk az értéket. Így lettünk egy összetartó osztály, akik találkozókra járnak, és látogatják a megbetegedett társaikat. Ezt Erika néni kovácsolta össze! Személyes példamutatása tanította meg nekünk, hogy kinézetünk, öltözködésünk is mindig legyen kifogástalan, viselkedésünk pedig határozott, de barátságos. Munkánkban pedig a legjobb teljesítményt nyújtsuk. Hát így él az én emlékeimben Ő.”*

Lisztes Alexandra így emlékszik a pedagógus házaspárra: *„Béla bácsi és Erika néni engem, illetve lányomat is tanította a* ***Kislődi Német Nemzetiségi Általános Iskolában,*** *Béla bácsi történelmet, Erika néni pedig magyart tanított. Következetes, szigorú, igazi pedagógus szemlélettel rendelkező tanárok voltak, akiknek nagy tekintélyük volt tanítványaik előtt. Lányom egyik kedvenc tantárgya a magyar volt, különböző szavalóversenyeken vett részt Erika néni segítségével akkor, illetve a továbbtanulása során is.*

Óráikon mindig fegyelem volt, ahol a diákok érdeklődve hallgatták tanításai-

kat. A hosszú évek folyamán teljesen »belesimultak« a falu életébe, az ott lakók megszerették őket. A pedagógusi pálya mellett jó emberi kapcsolatokat is ápoltak: a későbbiekben férjem és Béla bácsi nagyon jó barátok lettek, szinte apa-fia kapcsolat alakult ki közöttük. Mindig jó szívvel emlékezünk vissza rájuk, és hálásak vagyunk, hogy a tanítványaik lehettünk."

Erika nagy gondot fordított családjára. Igyekezett férjének hasznos társa lenni. Fontos feladatának tartotta, hogy támogatta férje vezetői munkáját. Badik Béla igazgató úr nagyon sokrétű feladatot végzett. Ezért a családi nevelés, a gyermekeikről való gondoskodás reá hárult. Ezt ő örömmel végezte, mert látta munkájának eredményét.

1996-ban nyugdíjba vonult. Kollégái kedves ünnepség keretében, nagy szeretettel búcsúztak tőle. Igaz, az iskola vezetői és a szülők kérésére még öt évig óraadó tanárként magyart tanított. Kapcsolattartása az iskolával, a település közösségeivel ezután sem szűnt meg.

Nyugdíjas éveiben aktív életet élt, sajnos nem sok időt szabott neki a sors. Kedves elfoglaltsága volt a levelezés a Svájcban élő Heidi nevű társával. E levelezés történetét szívesen mesélte el: ennek kezdete kora gyermekkorára nyúlik vissza. 1946-ban a második világháború után a Vöröskereszt gyermekeket üdültetett Svájcban. Őt is kiválasztották egy csoportba. Így tartózkodott egy családnál hat hónapot. Hazatérés után nem levelezhetett velük. 1989-ben a Vöröskereszt segítségével megtalálta a családot. Örömmel vette fel velük újra a kapcsolatot.

Boldogan foglalkozott unokáival. Péter fiának Dániel és Dóra Rebeka, míg Tibornak is két gyermeke született, Fanni és Bence. A fiatalok nagyon szerették a nagyszülőket, különösen a nagymamát. Az iskolai szünetekben sok időt töltöttek a nagyszüleiknél. Most élvezték csak igazán a település fekvése által adott természeti szépségeket, adottságait, melyekre eddig elfoglaltságuk miatt nem mindig volt lehetőségük.

Eredményes pedagógus tevékenységéért az iskola vezetésétől több esetben írásbeli, szóbeli elismerést kapott. 1987-ben a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Kiváló Munkáért kitüntető jelvényt adományozott számára.

2024. október 28-án hunyt el Budapesten. Debrecenben temették el férjével együtt.

Badik Béláné Herczeg Erika tanárnő élettörténetének összeállításában fia, Badik Péter nyújtott segítséget. Iván Áron tanár Badik Béla tanítóképzős osztálytársa, aki kapcsolatot tartott a Dunántúlra költözött családdal, több adalékkal szolgált, mellyel nagy mértékben segítette a tanárnő élettörténetének összeállítását.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF
volt kollégája,
Körösszegapáti

BAGI JÁNOSNÉ Rómer Mária
(Szarvas, 1938. március 27. – Szarvas, 2025. január 12.), óvónő

„Gyermekekkel foglalkozni minden bizonnyal a leghálásabb munka, ami a földünkön osztályrészünkül jutott, de saját tökéletességünket is ez mozdítja előre”
(Brunszvik Teréz)

Bagi Jánosné Szarvason született. Szülei Rómer Pál és Rómer Anna voltak.

Édesapja vidékre történő utazásaival bérmunkát vállalt, illetve helyben gazdálkodott némi földterületen. Szerény körülmények között éltek. Szeretetben, békességben nevelték három gyermeküket: Annát, Máriát és Pált.

Általános iskolai tanulmányait a Szarvasi 1. Számú Általános Iskolában végezte. Legfőbb vágya a továbbtanulás volt, így lett 1952-től 1955-ig a Gyomai Állami Óvónőképző diákja, ahol óvónői képesítést szerzett. Saját és évfolyamtársai visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy kiváló tanári testület készítette fel a szakmai feladatok iránti igényességre, az alapos, aprólékos és pontos nevelő-oktató munkára. Ilyen biztos alapokkal és a hivatás iránti hatalmas elkötelezettséggel kezdte a rábízott gyermekek nevelését.

Tizenhét éves korában bölcsődében kezdett dolgozni. Később a képesítésének megfelelő munkát kapott, a közeli településeken **(Békésszentandráson** és **Csabacsűdön)** vállalt helyettesítéseket.

Az 1959-ben felsőfokúvá vált **Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézet Gyakorló Óvodájában** méltó kinevezést kapott a hallgatók pályára történő felkészítésére. Kiváló példát mutatott az óvodáskorú gyermekek alapos megismerésére, értelmi szintjüknek és képességeiknek megfelelő fejlesztésére. Nevelői figyelme a sokoldalú fejlesztés keretein belül kiterjedt arra is, hogy a természeti világot is közel hozza a gyermekekhez. Az óvodai nevelés minden szférájában ízig-vérig pedagógus volt: kiváló példaképül szolgált a csoportjában gyakorló intézeti hallgatók számára. Az Óvónőképző Intézet Gyakorló Óvodájának minősítésében olvashatjuk: *„Nagyon sokat tesz csoportja díszítéséért, szépítéséért, otthonossá tételéért. A gyermekcsoport tagjaival közvetlen a kapcsolata. Minden megnyilvánulása, a sok jó ötlete, elgondolása mind az igazi és őszinte gyermekszeretetből fakad.”* Ebből a vélekedésből az is kitűnik, hogy a gyermekek környezetének ízlésessé alakításával esztétikai nevelésüket is hatékonyan szolgálta. Ugyanezt mondhatjuk el a zenei nevelés terén nyújtott kiemelkedő munkásságáról: hegedűjátékával igazi zenei élményekhez juttatta a csoportjába járó gyermekeket. Ezzel megszerettette neveltjeivel a zene hallgatását, felébresztette bennük a zene iránti érdeklődést.

Magánéletének szép fejezetéhez érkezett, amikor 1961. szeptember 2-án házasságot kötött Bagi Jánossal. Férje a helyi postahivatal elektroműszerészeként

dolgozott. Házasságukból két gyermek született, Márta 1965-ben és Erika 1968-ban. Családi életük alapja egy szolgálati lakás lett, amely a Bacsó Béla Utcai Gyakorló Óvodával egy közös udvarral szolgálta az óvodai nevelést és a család magánéletét. Ennek rendbentartását, gondozását példamutatóan biztosították – ezzel is szolgálva az óvodába járó gyermekek mozgásigényének, játéklehetőségeinek gazdagítását és esztétikai nevelését. Életüket végig a szorgalmas munka jellemezte. Házasságuk első éveiben kikapcsolódást jelentett a közös motorozás, a sok kirándulás. Később a családi nyaralások nyújtottak örök élményt a család minden tagja számára. Időközben építkezni kezdtek, hogy a saját, önálló kertes házukban még komfortosabban éljenek gyermekeikkel. A környékbeliekkel is hamar megtalálta a hangot, hiszen alig változott a környezet, név szerint ismerte a közelben lakó családok tagjait. Mosolygós, érdeklődő, odaforduló, barátságos személyét hamar elfogadták.

Pedagóguspályájának új fejezetét jelentette egy városi működtetésű óvoda: a **Dózsa György Utcai Óvoda,** ahol 27 éven át fejtette ki példa értékű nevelő-oktató munkáját. Erről az időszakról is ismert tény, hogy szakmai, pedagógiai tudását folyamatosan frissítette, fejlesztette.

Az Óvónőképző Intézet több hallgatója töltötte nála szakmai gyakorlatát, akik hálás szívvel fogadták az igazi óvónő mindig lelkiismeretes, odaadó, nagy szeretettel és hivatástudattal végzett munkáját, instrukcióit. Példamutatására hosszú évek múlva is szívesen emlékeztek vissza. Igazi példaképet tiszteltek benne.

Valkovszki Jánosné, volt munkatársa a következőképpen emlékezik róla: *„Marika néni nagyon kedves, segítőkész, gyermekszerető, a felnőttekkel is közvetlen, empatikus egyéniség volt. A szó legszorosabb értelmében igazi ÓVÓ NÉNI volt. Természet iránti szeretetét egész nap sugározta a gyermekek és a felnőttek felé. Nyitott volt a szépre, jóra, az új nevelési programok megvalósítására.*

Írásbeli munkáját nagy odafigyeléssel, igényesen, céltudatosan végezte. Gyönyörű énekhangjával elvarázsolta az óvodásokat. Városunkban az anyanyelvi munkaközösség tagjaként szívügyének tekintette a szép és helyes beszédet, anyanyelvünk gondozását. Beszéde, megjelenése példaértékű volt a gyermekek és felnőttek számára. Részt vett a Fonéma hallásfejlesztő játékok az óvodában című kiadvány szerkesztésében, melyet Dankó Ervinné lektorált. Az óvodai élet során ez a változatos fejlesztő gyűjtemény minden óvónő számára gazdag játékforrás. Örömmel emlékszem vissza arra a nevelési évre, melyet Marika nénivel tölthettem."

Buzás Tünde (Óvó-tanító, hitoktató) emlékező gondolatai: *„1989 tavaszán a szarvasi Óvóképző Intézet végzős hall-*

gatójaként óvodai helyet kerestem 4 hetes szakmai gyakorlatom elvégzéséhez. Nem kellett sokat gondolkodnom azon, hogy gyerekkori barátnőm édesanyját kérjem meg, hogy mentoráljon. Marika néni már nyugdíj előtt állt, de régi ismeretségünkre való tekintettel szívesen fogadott. Segítő, kedves egyénisége, elhivatottsága, magas szintű szakmai tudása miatt bennem még jobban megerősödött a pedagóguspálya iránti elköteleződés. A Dózsa úti óvodában eltöltött hetek örökre bevéséődtek emlékeimbe. Azért a szeretetért, tanításért, elfogadásért, példamutatásért, amit ott kaptam a pedagógusi pályám elején, hálás vagyok 36 év után is. Mai napig őrzöm azt a gyerekek munkáival teli, szép albumot, amit zárófoglalkozásom után kaptam a csoporttól, Marika nénitől. S az ebben irányt mutató Váci Mihály-idézet ars poéticámmá vált:

osztani magad: – hogy így sokasodjál;
kicsikhez hajolni: – hogy így magasodjál;
hallgatni őket, hogy tudd a világot;
róluk beszélni, ha szólsz a világhoz."

Szabadidejében a művészetek is tartalmas elfoglaltságot jelentettek számára: elsősorban a komolyzene. Örömmel járt koncertekre. Zeneszeretetét családja minden tagja felé sugározta. Gyermekei pályaválasztását is meghatározta az ő ilyen irányú beállítottsága: idősebb leánya, Márta hegedűtanári képesítést szerzett és jelenleg is ezt a hivatását folytatja, sőt az ő felnőtté vált gyermekei is zenetanárként gyakorolják a zenetanítást: leánya a hegedű tanítását, fia pedig a fagottjátékot oktatja lakóhelye zeneiskolájában. Erika pályaválasztásában is meghatározó volt a gyermekszeretet, a nevelés iránti vonzalom és a zene tanításának kedvelése. Ezért választotta ő is a pedagóguspályát a hegedűtanulással párhuzamosan: magyar–ének szakos tanár és hittantanárként is gyakorolja választott hivatását az evangélikus egyház keretein belül.

Kis Lászlóné Marika, aki szintén munkatársa volt, örömmel és nem kis nosztalgiával idézi fel az együtt töltött óvodai éveket: *„Mindössze 5 éven keresztül dolgoztunk együtt. Szorgalmas, megbízható, rendszerető embernek ismertem meg. Az óvoda nevelői közösségének oszlopos tagja volt. Emberségére, tapasztalataira, segítőkészségére mindannyian számíthattunk. Gyermekszeretete áthatotta az óvodai munka minden területét."*

Az idő múlásával egészségi állapota, illetve gyógykezelése által került kapcsolatba a szarvasi Asztma Klubbal, ahová rendszeresen ellátogatott. Itt mindig jól érezte magát, várta a közös programokat, a kirándulásokat. A kellemes társaságban örömmel töltötte az időt, hamar új ismerősökre lelt.

Szívesen kertészkedett. A kertes házuk tágas udvarán, annak kertjében mindig megtalálta az évszakhoz alkalmazkodó fontos feladatait. Körösparti nyaralójuk és annak környezete ugyancsak szép helyszíne volt ilyen irányú kedvelt tevékenységének. Ha tehette, nagy csokor virággal tért haza onnan.

1990-ben született első unokája, Enikő, aki új fejezetet nyitott életében, nagymama lett. Utána szinte évente érkeztek az unokák: Erik, Áron, Bende, Márta és

Tamás. A velük töltött idő nagy örömöt jelentett mindannyiuk számára. Együttlétük sok élmény forrása lett. Mindenről eszébe jutott egy dalocska vagy versike. A már felnőtt unokák a mai napig szeretettel emlegetik. Igazi nagymama volt. 2019-ben dédnagymamai örömök érték. Életének utolsó éveit súlyos betegsége nehezítette. 86 éves korában szerető családja köréből szólította magához a Teremtő 2025. január 12-én.

Kitüntetései: Kiváló Pedagógus, Miniszteri Dicséret, Kiváló Munkáért Törzsgárda-tagság bronz és ezüst fokozata, Aranyoklevél, Pedagógus Szolgálati Emlékérem.

Gyermekei: *GÁLNÉ BAGI MÁRTA* tanár, Gödöllő,
MEGYIKNÉ BAGI ERIKA tanár, Szarvas

DR. BALOGH ZSIGMONDNÉ Baróthy Ilona

(Hajdúnánás, 1911. november 26. – Hajdúnánás, 1984. április 25.)
tanítónő

„Mindenik embernek a lelkében dal van,
és a saját lelkét hallja minden dalban.
És akinek szép a lelkében az ének,
az hallja a mások énekét is szépnek.”
(Babits Mihály)

Hétköznapi hős az is, aki nem változtatja meg a világot, de szebbé, jobbá, élhetőbbé teszi azt.

Egy ilyen vidéki tanítónőről szól ez a történet.

Baróthy Ilona tehetős polgári családban látta meg a napvilágot. Édesanyja, Sebestyén Ilona száraztésztaüzem tulajdonosa, édesapja, Baróthy István református lelkész volt Hajdúnánáson. Ilona nem volt még egyéves, amikor édesapját egy akkor még gyógyíthatatlan tüdőgyulladás elragadta.

Gyermekkorát édesanyjával töltötte, aki 1920-ban házasságot kötött Makláry Lajos ének-zenetanárral, akit a helyi presbitérium a református gyülekezet kántorának választott. Makláry ezt a funkciót 40 éven át töltötte be, közben országos hírű karnagy, Kodály Zoltán közeli ismerőse lett.

A házasságból születtek Ilona testvérei: Lajos, Vilma, Ella, Margit. A nagylány a kisebb testvérekre féltő gondoskodással vigyázott. E feladatát édesanyja 1941-ben bekövetkezett halála után is folytatta.

Ilona az elemi iskola elvégzése után a helyi Református Főgimnáziumban érettségizett 1930-ban, jeles eredménnyel.

Érettségi után a debreceni Dóczi Tanítóképző hallgatója lett. Ő is elmondhatta: *„Debrecenben jártam iskolába… a Dóczi talán a legszigorúbb nevelőintézet volt*

az országban… a Dóczi rendet kívánt, fegyelmet, kötelességteljesítést… kulturális, esztétikai képzésünkről éppúgy gondoskodtak, mint szellemi kincsekkel való ellátásunkról." (Szabó Magda: Termékeny sivatag)

A tanítóképző a következő záradékkal vette fel: *„A debreceni református tanítóképző intézet I–IV. évfolyamáról 2256/1930. sz. püspöki engedéllyel különbözeti vizsgát tett és felvétetett ötödik osztályunkba. Debrecen, 1930. szept. 3-án."*

A képzőben nagyon jól tanult, és 1931. június 26-án népiskolai tanítói oklevelet szerzett. (Huszonöt tantárgyból 18 jeles és 7 jó minősítést kapott.)

A diploma megszerzése után szülővárosában, **Hajdúnánáson** kezdte a tanítói pályát a **Református Elemi Leányiskolában,** mint segédtanító.

A kor viszonyaira jellemző, hogy több ízben is esküt kellett tenni a pedagógusoknak munkájuk folyamatos végzése érdekében. Példaként álljon itt az egyik: *„Én Baróthy Ilona, a hajdúnánási ref. elemi iskolába megválasztott segédtanítónő ezennel ünnepélyesen fogadom, hogy Magyarországhoz, annak alkotmányához és Magyarország kormányzójához hű leszek. Magyarország törvényeit törvényes szokásait, valamint az alkotmányos kormány rendelkezéseit megtartom, hivatali előjáróimnak engedelmeskedem, a hivatali titkot megőrzöm, és a gondjaimra bízott ifjúságot a magyar Haza szeretetében és valláserkölcsös szellemben fogom nevelni."*

Baróthy Ilona esküjéhez híven jól végezte munkáját. A gyerekek szerették, kartársaival jó, szinte baráti kapcsolatot alakított ki. Ezt igazolja egy 1944. augusztus 30-án kiállított Szolgálati bizonyítvány is, melyet a helyi református lelkész, mint az iskolaszék elnöke adott ki: *„Alulírott iskolaszéki elnök hivatalosan bizonyítom, hogy Dr. Balogh Zsigmondné szül. Baróthy Ilona okleveles tanítónő, született Hajdúnánáson (Hajdú vm.) 1911. évi november 26-án, a hajdúnánási református népiskolánkban az 1935. évi szeptember hó 1-től 1938. szeptember hó 1-ig mint megválasztott helyettes, 1938. szeptember hó 1. óta pedig mint rendes tanítónő lelkiismeretes ügybuzgósággal és elismerésre méltó eredménnyel működik."*

A névváltozásra 1939. augusztus 24-én került sor, mivel e napon kötött házasságot dr. Balogh Zsigmond városi aljegyzővel. Férjét, aki tartalékos főhadnagy volt, többször behívták katonai szolgálatra, így az 1943. december 6-án született Zsigmond nevű gyermekével keveset találkozott. Sőt 1944 márciusától már folyamatosan szolgált a Felvidéken. Hű felesége – sok más városlakóval együtt – 1944 őszén elmenekült a városból, és titokban kisfiával együtt a férje után ment Zsolnára, majd Velicsnára. Itt esett orosz hadifogságba férje 1945 tavaszán.

A feleség öthónapos terhesen, másfél éves kisfiával gyalog, szekéren, túlzsúfolt vonatokon, éppen amilyen lehetőség adódott, tért haza Szlovákiából Hajdúnánásra.

Itthon végül 1945. július 11-én kapta meg az igazoló bizottság határozatát, hogy menekülésből tért haza és dolgozhat, de még 1946 májusában is személyes jelentkezési kötelezettsége volt a hajdúnánási rendőrkapitányságon.

A férjével közösen vásárolt kertes családi házba nem térhetett vissza, mivel távollétük alatt a bútorokat és a házbeli felszereléseket „jóemberek" elvitték. (A teljes szobabútort később a KMP helyi irodájából sikerült visszaszerezni.)

Mindkét gyermekével (az 1945. október 16-án megszületett András fiával és Zsigmond bátyjával) a Kossuth u. 10. szám alatti családi házba költöztek, ahol három húgával élték át a felszabadulás utáni első éveket. Nevelőapja, Makláry Lajos és fia is később tértek haza hadifogságból.

A nélkülözések, pártharcok, belső zűrzavar mellett is beindult az élet, folyt a tanítás is. Ennek bizonyítéka egy iskolalátogatási jegyzőkönyv, mely a hajdúnánási református népiskola meglátogatásáról készült 1946. május 17-én. A látogatás minden mozzanatát összevetve az egyházmegyei kiküldöttek a tanító (Dr. Balogh Zsigmondné) működését kitűnőre minősítették.

Tanítói munkája mellett számtalan levelet írt férje volt katonai hozzátartozóinak, valamint a Vöröskeresztnek, hogy hírt tudjon meg férje sorsáról, akiről csak azt sikerült kideríteni, hogy Kolozsváron át szovjet hadifogolytáborba vitték.

Közben a város polgármesterének rendelkezése alapján visszakapta az Iskola u. 8. szám alatti házat, ahová 1947 augusztusában be is költözött két kisfiával együtt.

Rövidesen (1947. szeptember) hír jött végre férjéről: útban hazafelé, ez állt a hadifogoly-levelezőlapon, amelynek kiemelt vörösbetűs mottója a következő volt: *„Sztálin-Rákosi jóvoltából hazajövünk”.* Az ígéret megvalósult, férje hazatért és elfoglalta hivatalát a Városházán. A család megkönnyebbült, az élet a nélkülözések és a jegyrendszer ellenére szebbé, távlatosabbá vált.

A tanítónő munkája nem változott, az iskolák államosítása folytán 1948 júniusától állami tanítóvá minősítették át. Jöhetett az újabb esküokmány, amelyből már kimaradt a kormányzó és a vallásos nevelés.

„Édesanyám pedagógiai tevékenységét kora gyermekkoromtól nyugdíjazásáig nyomon követhettem, mivel öcsémmel együtt gyakran ültünk a 3. osztályos tantermében, hiszen nem volt minket kire hagyni, így csendben figyelhettük a tanítási órákon a leányosztályok fejlődését. Sok mindent nem értettünk, de azért megérintett bennünket az iskolai rend szelleme és a foglalkozások változatossága, érdekessége. Mivel édesanyám rendszerint harmadik osztályosokat tanított, egy idő után mi is értettük a tantárgyak tartalmát, magát az iskolai élet rendszerét. Így később mi is könnyebben váltunk az iskola tanulóivá.

Anyám közvetlen stílusa, érdekes magyarázatai, szemléletes fordulatai, jól követhető és teljesíthető követelményei megkönnyítették a gyerekek számára a tanulást, az iskolai életet.

Nemcsak a tanítási órákon, hanem az akkoriban kötelezően előírt rendszeres családlátogatásokon is a kísérői voltunk. Ott is megtapasztalhattuk közvetlen, barátságos beszédstílusát, melyet az egyszerű, kevésbé tanult emberek is jó szívvel fogadtak.”

Baróthy Icukát szinte az egész város ismerte, tisztelte.

„Ma is csodálattal adózom annak a tervszerű időbeosztásnak, amivel édesanyám tanított, vezette a háztartást, nevelt bennünket, amellett, hogy az ötvenes évek első felében a napirendje általában így alakult: délelőtt tanítás, délután Szabad Nép félóra, mozgalmi gyűlések, dekorálás az aktuális rendezvényekre, terv- és

békekölcsön jegyzések a lakosság kijelölt körzetében, MNDSZ ülés, termelőszövetkezetbe agitálás stb. Mindez a Rákosi-féle jegyrendszer életeket megkeserítő feltételei között, amikor telente a család a konyhában élt a kotlóssal, kiscsirkékkel és a káposztáshordóval egy légtérben, mert nem volt szén, hogy a szobai cserépkályhát fűthessük.

Édesanyám ezt a szörnyűséget látszólag éppen olyan könnyed eleganciával viselte, mint a tanítványai életében lépten-nyomon megtapasztalt nehézségeket, olykor tragédiákat." (*Balogh Zsigmond* visszaemlékezése)

Pedagógiai erőfeszítéseit igazgatói többször is jutalommal, rendkívüli feljebb sorolással igyekeztek elismerni.

Alsós tanítói munkája mellett, hogy a családi költségvetést javítsa, a felnőttoktatásba is bekapcsolódott, a dolgozók esti iskolájában tanított 5–6. osztályban magyar nyelv és irodalmat. Sőt 1967−70 között a gyógypedagógiai tagozaton is vállalt órákat, hogy fia egyetemi tanulmányaihoz jobb feltételek legyenek.

1970 júniusában nyugdíjba vonult. Nyugdíjazásakor megkapta Ilku Pál minisztertől eredményes munkájáért a Művelődésügyi miniszter Dicsérő oklevelét. Ezt követően 1981-ben a Debreceni Tanítóképző Főiskola Aranyoklevelét azért, mert közmegbecsülésre méltóan teljesítette hivatását.

A pihenés, békés nyugdíjas éveket bearanyozta, hogy fiai házasságot kötöttek, született négy unoka, akiknek a nevelésében erején felül, tevékenyen részt vállalt. Ezek lettek volna életének legnyugodtabb évei, ha súlyos cukorbetegsége nem vet árnyékot ezen időszakra. Betegségét, mint az életében sokszor előforduló válságos, nehéz időszakokat türelemmel, bölcs belenyugvással viselte.

Olyan csendben ment el 1984. április 25-én, amilyen harmonikusan, egyszerűen élt egész életében.

Tóth Árpád soraival búcsúzom tőle:

„Csak az hal meg, akit elfelejtenek,
Örökké él, akit nagyon szerettek."

Fia, *BALOGH ZSIGMOND*

BARKÓ IMRE
(Hajdúböszörmény, 1932. szeptember 20. – Polgár, 2024. április 4.)
általános iskolai tanár, könyvtáros, középiskolai tanár

Édesanyja, Simai Margit, és édesapja, Barkó Imre is böszörményi születésű földművesek voltak. Szülei görög katolikus vallást gyakoroltak. A három fiútestvér közül – Imre, Sándor, Antal – ő volt a legidősebb, és egyben az első értelmiségi a Barkó családban. Általános iskolai és gimnáziumi tanulmányait a hajdúböszörményi Bocskai István Gimnáziumban végezte, kiváló eredménnyel. 1953-ban érettségizett. Majd az egri Állami Pedagógiai Főiskolán magyar nyelv és irodalom szakon végzett jeles eredménnyel, s 1956-ban általános iskolai tanári oklevelet szerzett.

Tanári pályáját **Újszentmargitán** kezdte, ahol 1953−55 között politechnikát tanított, (akkoriban a rendszer jelölte ki a pedagógus tevékenységi helyét). Az 1956-os forradalmat még Margitán élte át. Itt ismerkedett meg későbbi nejével, Móricz Juliannával, akivel 55 évig éltek és tanítottak Polgáron. A rövidhullámú rádiózás alapjait itt Margitán sajátította el kollégájától, Thurzó Györgytől, majd évtizedeken keresztül, autodidakta módon fejlesztette elektrotechnikai tudását, melyet tanítványaival is szívesen megosztott politechnikai szakkörén. Kétévnyi tanítás után áthelyezését kérte **Nagyszög** tanyára, ahol 1958-tól 1963-ig, tehát öt évig igazgatta és tanította az összevont, azaz osztatlan tanyasi iskola 5–8. osztályait. A tanmeneteket egyedül dolgozta ki éjszakánként, nappal pedig párhuzamosan tanította a négy évfolyamot. A gyerekekkel mini színházi előadást készítettek, melyben kis verses műsorral kedveskedtek a diákok szüleinek. A tanulókat bevonva a munkába, magánszorgalomból, oktatási céllal, fizikai kísérletekhez szükséges egyszerű eszközöket, kis villanymotorokat, elektroszkópot, egyszerű vízbontó készüléket készített. Már itt a tanyán megkezdte a felnőttoktatást, a dolgozók iskolájában való tanítást, melyet egészen nyugdíjazásáig folytat.

Vermes Istvánné, jelenlegi tiszaújvárosi lakos úgy emlékezik Barkó tanár úrra, hogy nagyon jól magyarázott, mindent meg lehetett jegyezni az óráján. Minden tárgyat ő tanított. Elmondása szerint csak a legjobbakat kérte meg egy-egy szívességre. Az egész iskolába vagy 35-36 tanuló járt elsőtől nyolcadik osztályig. Az alsós tanítóra már nem emlékezett.

Polgáron az **Általános Iskolában** tanított magyar nyelv és irodalmat 1963−68 között. Lelkes rádióamatőrként a Kis Fizikusok Körét is megszervezte, és vezette egyké éven át az általános iskolás gyerekekkel. Számos kísérletet végeztek el együtt, elektro-, és rádiótechnikai ismereteket oktatott a gyerekeknek.

Molnár Károlynak, a Művelődési Osztály vezetőjének ösztönzésére könyvtárigazgató lett. 1968-tól a Járási Tanács Művelődési Osztálya a polgári járásban működő 17 önálló könyvtári egység igazgatásával, ellenőrzésével és fejlesztésével bízta meg,

mely feladat folyamatos utazással, és a könyvtári állomány fejlesztésével, valamint a könyvtári szolgáltatások bővítésével járt. Az irányelvek és a költségvetés mellett összetett feladat volt ez, hiszen önállóan dolgozott ki egy járási könyvtárfejlesztési tervet, minden tárgyi és szellemi eszköz beszerzése is feladatát képezte.

Önerőből, 1971-ben az ELTE Bölcsészettudományi Karának hallgatója lett, majd 1974-ben magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomát szerzett.

1968–80 között **Polgár Nagyközségi Könyvtárának igazgatója.** 1980-tól 84-ig az összevont **Ady Endre Művelődési Ház és Könyvtár igazgatója.**

Feleségével, az 1984-es Országos Néprajzi Gyűjtőpályázatra 100 népi mondókát és gyermekjátékot gyűjtöttek össze Polgárról, melyet részletes és gazdag film-, hang- és fotómelléklettel láttak el. Továbbá, szintén a néprajzi gyűjtőpályázat felhívására, a polgári Kálvária- domb vasból készült sírkeresztjeit, és a Kálvária- domb történetét örökítették meg. A Polgári Népi Együttessel számos megyei rendezvényen (Hortobágyi Hídi Vásár, Böszörmény várossá nyilvánításának 375. évfordulójára rendezett Hajdúvárosok Találkozója, a Debreceni Művelődési Központ Megyei Néptánctalálkozója) képviselték, mutatták be a helyi népi együttessel a polgári népi kultúra hagyományait, értékeit: a betlehemezést, a jellegzetes polgári csapásolást, és a gyermek- és felnőtt lakodalmas szokások színpadra alkalmazott részleteit.

Legalább 20 polgári szertartású társadalmi temetés megtartására kérték fel. Mindezt a művelődési ház és könyvtár igazgatói tevékenysége mellett végezte lelkiismeretesen.

Rendszeresen segített a polgármester ünnepi szónoklatainak szabatos megformálásában.

Több kötetet szerkesztett, lektorált: a néprajzi tárgyú id. Tóth József által összegyűjtött, *Mesél a Tisza, regél a Hortobágy,* és a polgári strand építését és történetét feldolgozó, dokumentáló *Emlékeztető* címen megjelent kiadványokat. Éliás István, a polgári polihisztor tanító életútját bemutató füzetben *Visszaemlékezés* címmel összefoglalta a felnőttoktatás területén Éliás Istvánnal együtt végzett munkát és a szerzett tapasztalatokat. Ünnepi alkalmakra cikkeket írt a „PolgárTárs" című helyi lapnak.

1984-től a **polgári József Attila Gimnázium tanára és könyvtárosa** volt, 1993-as nyugdíjba vonulásáig. 1991 márciusában a gimnázium 25 éves jubileumi ünnepségéről egy hatoldalas tájékoztatót írt. Nyugdíjazása után még három évig a **gimnázium kollégiumának nevelőtanára** volt.

Polgár várossá nyilvánítási pályázatának megszerkesztésére és megírására kérte fel az akkori polgármester, Oláh József. A pályázati anyag rendkívül nagy terjedelmű és szerteágazó volt. Ez a megbízás − a folyamatos gimnáziumi tanári munka mellett − komoly, elmélyült, legalább féléves településtörténeti, demográfiai, gazdasági, néprajzi, infrastrukturális kutatómunkát igényelt. A pályázati anyag sikert hozott, modellértékű, jól szerkesztett munkának minősült. Polgárt hivatalosan 1993-ban várossá nyilvánították.

Lánya, *Barkó Judit Réka,* így emlékezik: *„Édesapa állandóan Madách örökbecsű szavait idézte: »Mondottam ember: küzdj, és bízva bízzál!«, fényes szellemmel, folyton tanított. Fegyelmet, derűt, akaraterőt, alázatot, precizitást, tartást és fele-*

lősségvállalást. Minden – kultúrát, irodalmat, számítástechnikát, elektrotechnikát illető – téma felé hihetetlen gyermeki kíváncsisággal, őszinte érdeklődéssel fordult, még kilencvenkét évesen is. Frissen tartotta szellemét mindvégig, versmondással és rádióhallgatással, érdekelte a számítástechnika, a tudomány, az informatika, az univerzum minden titka. József Attila gondolatát idézve: »a mindenséggel« mérte magát minden pillanatban, és csak tanult szüntelenül. Elképesztően tájékozott és szerény, már-már aszketikusan egyszerű ember volt. Az irodalom, Ady, Madách, József Attila, Juhász Gyula lírája, géniusza jelentette számára a szellemi fényűzést. Rajongva csodálta a magyar irodalmi elit halhatatlan géniuszait; nap mint nap ízlelgette magában soraikat, és tette minden tanítványa számára elérhetővé, megismerhetővé a magyar Parnasszus alakjait. Órákon keresztül idézte fáradhatatlanul őket, diákjai kíváncsian tesztelték remek memóriáját, bőkezűen ontotta magából a tudást és az általa szintetizált bölcsességet, élettapasztalattá sűrűsödött szellemi üzeneteket, a magyar irodalom esszenciális csodáit. Hónapokig tartó precíz, szorgalmas és kitartó munkával állította össze Polgár sikeres várossá nyilvánítási pályázatát, mely modellértékű anyaggá vált korszerűsége és alaposssága okán. Ugyanakkor szeretett kertészkedni, fényben fürdetni a kelő nappal az arcát, elidőzni a könyvek lapjai között, és fáradhatatlanul olvasott és tanult volna még, ha fizikuma és a szeme világa bírta volna.

Édesanyával együtt kutatták a magyar szellemi utakat, a népi kultúra tárgyalkotó és folklóranyagát, lokális hagyományait, a Gyöngyösbokréta mozgalom páratlanul szép táncait, a gyermek- és az emberélet fordulóihoz kötődő hagyományait. Egymást erősítve és kiegészítve elhivatottan, szeretettel és nagy lelkesedéssel kutattak, segítettek továbbadni, rögzíteni a helyi anyagot.

Hálás vagyok értük a jó Istennek és nagy ajándék, hogy a gyermekük lehetek. Emléke és emlékük legyen áldott; köszönöm a lehetőséget a megemlékezésre".

Összesen 40 évet dolgozott pedagógusként, könyvtárosként, közművelődési szakemberként. 90 esztendősen Dr. Faragóné Béres Edit alpolgármester asszony köszöntötte ezen a rendkívüli napon, 2022. szeptember 20-án.

2023. szeptember 28-án Polgár Város Önkormányzata a „Polgár Város 30" ünnepségen a városáért végzett önzetlen, értékteremtő munkájáért, a várossá nyilvánítás 30. évfordulója alkalmából, emlékmakett kitüntetéssel jutalmazza, melyet Tóth József polgármester adott át neki. Köszönő szavai ezek voltak: *„Mindig azt tettem, amit jónak láttam."*

OLAJOS ISTVÁN, Polgár

BARKÓ IMRÉNÉ Móricz Julianna

(Hajdúböszörmény, 1940. február 15. – Polgár, 2018. február 3.) tanító

Alapszintű iskolai tanulmányait a hajdúböszörményi általános iskolában végezte, majd az ottani Bocskai István Gimnáziumban érettségizett. 1963-ban a debreceni Tanítóképző Intézet volt életének következő jelentős fordulópontja, ahol tanítói oklevelét szerezte meg. 1958–61 között az **újszentmargitai általános iskolában,** majd 1961-től 63-ig a **nagyszögtanyai osztatlan iskolában** tanította az összevont második és negyedik osztályt. 1963-ban már **Polgáron** folytatta a tanítást. Ebben az évben kötött házasságot Barkó Imre általános és középiskolai tanárral, akivel 55 évig élt boldog házasságban, amelyből egy lányuk született.

Polgáron több helybeli iskolában és a napközi-ben kiemelkedő szorgalommal és eredményességgel végezte oktató, nevelő munkáját, egészen 1995-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig. Kifogyhatatlan szeretettel nevelte, oktatta tanítványait, akik szeretetét hasonlóval viszonozták. Becsülték a gyerekek szülei is, akik körében közkedvelt volt. Iskolai munkája mellett figyelemre méltóan szorgalmas és eredményes munkát végzett a polgári néphagyományok kutatása, gyűjtése, őrzése és továbbadása terén. Ebben a témakörben három jelentős eredmény született. 1982-ben tanítványaiból Polgáron sikeresen működő Gyermekpávakört szervezett. Ezt két, a Néprajzi Múzeum által is dicsért, elismert és jutalmazott gyűjteménye követte: Az 1984. évi 32. Országos néprajzi és nyelvjárásgyűjtő pályázatra készített *„A polgári Kálvária”* és a *„100 népi gyermekmondóka és gyermekjáték Polgárról”* című gyűjteményei szakmai körökben osztatlan elismerésben részesültek.

Lánya, *Barkó Judit Réka* így emlékszik édesanyjára: *„Első generációs értelmiségiként nagy alázattal és szeretettel, mondhatni rajongással fordultak a magas kultúra, a világ és magyar irodalom, valamint a saját gyökereiket jelentő hagyományos népi kultúra felé. Édesanyám hite, tudásszomja Édesapáméval vetekedett. Szellemét lenyűgözte a magyarság folklórjának kiapadhatatlan szépsége, gyönyörködött az archaikus apokrif imádságok világában, a vallási néprajz kutatható helyi darabjai nagy boldogsággal töltötték el és fel a lelkét. Örült az idősek szép, veretes szövegeinek, az idős asszonyok által felelevenített gyermekjátékoknak, csillogó, párás szemmel, meghatottan emlékezett az önfeledten játszó polgári nénikre, a fehér liliomszálakra és a gyermeklakodalmas szövegeire. A helyi betlehemes játék volt a szíve csücske, hiszen a polgári asszonyok játszották a gyerekekkel az Úr Jézus születését (akkoriban a férfiak a háború miatt nem lehettek jelen az ünnepen). A megtartó hagyomány megörökítésén fáradoztak mindketten édesapával, mert örök értéket és emberséget, hitet találtak a folklórban. Ők ketten Hajdúböszörmény szülöttjei, és mégis, a polgári embereknek adták az idejüket és tehetségüket,*

Barkó Imréné tanítványai körében

hogy felkutassák és közkinccsé tegyék a helyi értékeket, a hajdúhagyományokat, hiszen hajdúváros volt valaha Polgár is.

Harminchét év szeretetteljes, önzetlen tanítás és fáradhatatlan önművelés a pedagóguspályán, egy ötezer kötetes könyvtár édesanyám szellemi mérlege.

Nagy szeretettel és szenvedéllyel gyűjtötte szerény jövedelméből a néprajzi, magyar és világirodalmi köteteket, lexikonokat, a pedagógiai szakirodalmat, a nyelvészeti köteteket, meséket a világ minden tájáról, valamint a természetes gyógymódokat tartalmazó kiadványokat. A magyar őstörténet és Jézus élete, saját élete alkonyán a legfontosabb kutatási területté vált számára."

A *Polgári Értéktár „Barkó Imréné, szül. Móricz Julianna hagyományközvetítő és értékőrző munkássága"* címszó alatti gyűjtőmunkáját az alábbiak szerint mutatja be: *„Barkó Imréné gyűjtőmunkája ösztönös vonzódásból »hobbiszinten« indult el, majd értékes és sikeres pályázatra készült gyűjteményeinek megírása idején vált tudatossá, tudományos alapon állóvá és rendszerezetté. Aktívan dolgozó tanítónőként iskolai munkája során a tanítványaival és azok szüleivel való beszélgetések során figyelt fel arra, hogy olyan értékes, régi, népművészeti hagyományok élnek még az idősebb emberek emlékezetében, amelyek gyűjtendő, megőrzendő és tovább hagyományozandó értékeket képviselnek. Már ekkor feljegyzéseket készített és tájékozódott arról, hogy kik lehetnek azok, akikre adatközlőként számíthat. Ez az előzetes anyaggyűjtő munkája akkor vált rendszeressé és szakszerűvé, amikor a Magyar Néprajzi Társaság XXXII. Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázata 1984-ben megérkezett a polgári Művelődési Házhoz. Erre a pályázatra Barkó Imréné három gyűjteményt hozott össze. Ezek a következők:*

1. Száz népi mondóka és gyermekjáték Polgárról;
2. A polgári Kálváriadomb;
3. Kézművesség-díszítőművészet.

Barkó Imréné gyűjtőmunkája során a következő technikai eszközöket használta: magnó, 16 mm-es kamera, írógép, fényképezőgép. Segítségére volt e sorok írója, férje, Barkó Imre, aki a magnót kezelte és az az anyag gépelését végezte, valamint Polonkai Zoltán újságszerkesztő, aki az egyes játékokról filmet és fotókat készített. A gyűjtött dallamok lejegyzésében Tiszáné Bartal Ilona énektanárnő, valamint a Hajdúböszörményi Óvónőképző Főiskola két hallgatója segítette. Nagyon értékes volt a helyi római katolikus kántor, Szabó Magdolna szervező munkája, amely a még

elérhető adatközlők megtalálását tette lehetővé. A rendszeres gyűjtőmunka során, a helyi pávakör és a gyöngyösbokréta mozgalomban résztvevő táncosokat és énekeseket is felkeresték. A gyűjtő, az anyag rendszerezését dr. Varga Gyula útmutatása szerint végezte, és a gyermekjátékok rendszerezéséhez alapként felhasználta Kiss Áron Magyar gyermekjáték-gyűjtemény című könyvét is."

Forrás: PolgárTárs 2018. márciusi száma

OLAJOS ISTVÁN, Polgár

DR. BÍRÓ ÁRPÁD

(Tamási, 1944. október 8. – Székesfehérvár, 2014. augusztus 5.)
általános iskolai tanár, igazgató, főiskolai tanár

Apja, Bíró János MÁV pályaőr volt. Anyja, Módi Erzsébet háztartásbeliként élte életét. Házasságukból egy gyermek született, Árpád. Kezdetben Tamásiban éltek, majd Fejér megyébe költöztek, Sáregresre. Az általános iskolát Sáregresen végezte, középiskolába Székesfehérváron, a József Attila Gimnáziumba járt.

Főiskolai tanulmányait Pécsett, a Tanárképző Főiskolán végezte matematika–fizika–technika szakon. Oklevelének száma: 92/1967, majd a Bánki Donát Műszaki Főiskolán üzemmérnök képesítést szerzett, oklevelének száma: KG 214/1973. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen pedagógia szakon végzett. Oklevelének száma:1059/1980. Doktori fokozatot szintén az ELTE-n szerzett Doktori diplomájának száma: 128/1981–82.

Munkahelyei:

- **Általános Iskola Káloz,** tanár, 1967. 08. 15.–1973. 08. 30., igazgató, 1973. 08. 31.–1977. 08. 31.
- A **pécsi Tanárképző Főiskola Technika Tanszékén** adjunktus 1977. 09. 01-től 1978. 08. 31-ig.
- Az **Építőipari KTSZ** elnöke volt Kálozon 1978. 06. 01-től 1980. 08. 31-ig.
- **Székesfehérváron** a **Vörösmarty Mihály Szakképző Iskola** kollégiumi nevelőtanára volt 1980. 09. 01-től 1982. 08. 15-ig.
- **Székesfehérváron** a **Táncsics Mihály Általános Iskola** igazgatóhelyettese volt 1982. 08. 16-tól, majd igazgató lett 1984-től 1991. 06. 31-ig.

1967-ben kötött házasságot Esze Magdolnával, aki szintén pedagógus volt. Házasságukból két gyermek született: Tamás és Balázs.

Pedagógiai munkássága során általános iskolai tanári végzettségének megfelelően a matematika állt az érdeklődésének középpontjában. Ezt is tanította. Különö-

sen kiteljesedett tevékenysége iskolaigazgatói beosztása idején. Ekkor elkezdődött (1984) az általános iskolákban a matematikatanítás megreformálása. Nemcsak iskolájában, hanem Fejér megyében is jelentős szerepe volt a matematika tanításának, a tantárgy korszerűsítése, tananyagának kidolgozása tekintetében, a tanárok továbbképzésének támogatásában, elméleti és gyakorlati irányításában. Munkájára, szakmai támogatására az akkor még intenzíven működő szakfelügyelet (Rohovszky Rudolf megyei vezető szakfelügyelő) is számított.

A Fejér megyében működő *Ma és Holnap* pedagógiai folyóiratban (1981-ben és 1982-ben) hosszasan foglalkozott a matematika tanításának korszerű elemzésével. Tanulmányának címe: *„Kísérletek a matematikatanítás korszerűsítésére",* melyben részletesen kidolgozta és közreadta a tanítás módszertanát.

Dr. Bíró Árpád a Táncsics Mihály Általános Iskola vezetésében kiválóan alkalmazta az ELTE-n (pedagógia szakon) szerzett ismereteit. Iskolája a városban az egyik legjobban működő intézmény volt. A tantestület szerette, elfogadta, sőt igényelte is magas szintű pedagógiai vezetői munkáját. Emelte munkája színvonalát a doktori értekezésében kifejtett pedagógiai nézetrendszere és annak gyakorlati feldolgozása. Disszertációjának témája: *„Az oktatás tartalmának és módszerének korszerűsítésére irányuló pedagógiai kísérletek."*

A disszertáció szerzője matematika szakos tanár. Így e tantárgy tanításának korszerűsítésére irányuló országos kísérlet tartalmát, vele kapcsolatos pedagógiai és pszichológiai változtatások szükségességét dolgozta fel. Az országos kísérlet elindítását, folyamatos gondozását az ELTE vállalta. A tanítás tantervi, pedagógiai és pszichológiai változtatásának támogatását az országban akkor élenjáró matematikával foglalkozó gondolkodóktól is megkapta a kísérlet. Varga Tamás, Péter Rózsa, Lénárd Ferenc, Forrai Tiborné, Peller József, Klein Sándor is kiállt a kísérlet mellett, amelynek célja a komplex matematikatanítás kidolgozása volt. Mind a tanítási anyag, mind a módszerek tekintetében új elgondolásokra épülő tanításról volt szó. Ennek megvalósítása érdekében országosan megtervezték a matematika szakos tanárok továbbképzését, ami meg is kezdődött és megvalósult. A tanulmány ennek folyamatát és eredményeit dolgozta fel.

Dr. Bíró Árpád a nevelő-oktató munka irányítása mellett sok gondot fordított önmaga továbbképzésére is. Ennek bizonyítéka az alábbiakban felsoroltak:

- Pedagógiai mérések speciális tanfolyam (Fejér Megyei Pedagógiai Intézet szervezésében)
- Általános iskolai pedagógusok szakmai-módszertani tanfolyama (Pécsi Tanárképző Főiskola szervezésében)
- Oktatástechnikai eszközök üzemeltetése (országos továbbképzés keretében)
- Vezetői komplex tanfolyam (Fejér Megyei Pedagógiai Intézet)
- Számítástechnikai alaptanfolyam (Fejér Megyei Pedagógiai Intézet)
- *„Társas-közösségi kapcsolatok"* című munkájáért országos pályázaton II. díjat nyert.

A kálozi iskolában részt vettek az ELTE irányítása mellett matematika kísérletben. Erről két cikk is megjelent a *Szakmódszertani Közlemények* című kiadványban

(a folyóirat VII. és X. évfolyamában). Iskolai pedagógiai irányító, alkotómunkáját a szakma kiválóságai a szakfelügyelet, a tanulmányi felügyelet nagyra értékelte. Sőt ezirányú tevékenységének gyermekeken látható eredményeit a szülők is elismerték.

Pedagógiai munkássága elismeréseként az alábbi kitüntetések tulajdonosa lett:

- Magyar Úttörők Szövetsége, Dicsérő Oklevél, 1973
- Miniszteri Dicséret, 1975
- Magyar Úttörők Szövetsége, Dicsérő Oklevél, 1977
- Miniszteri Dicséret, 1990

Nyugállományba vonulásakor, 1991-ben címzetes igazgatói címet kapott. Alkotómunkáját nyugdíjazásáig fáradhatatlanul, a város oktatási vezetőinek magas szintű megelégedésére végezte. Jól működtetett iskolai munkáját Rehák Mihály, az akkori, jól képzett helyettese – igazgatói kinevezésével − folytatta tovább. Alkotómunkájával több életterületen is útmutatást hagyott hátra utódainak.

fia, *BÍRÓ TAMÁS*
és *DR. GULYÁS ANTAL* neveléstörténész
Székesfehérvár

BLASKÓ BÉLA

(Dévaványa, 1911. június 7. – Budapest, 2009. január 9.)
tanító, matematika−fizika szakos tanár

Blaskó Béla Dévaványán született 1911. június 7-én, első gyermekként a családban. Szülei nagyon örültek érkezésének. Az édesapja, Blaskó Béla tanító volt és kántor, aki tanítói és kántori munkája mellett a pedagógusoknak adott földön és a felesége révén a családhoz került birtokon is gazdálkodott. Édesanyja, Czibulka Irén támogatta férjét munkájában, és nevelték a közben öt főre gyarapodott gyerekcsapatot, ugyanis még négy kislányuk született. A gyerekek még kicsik voltak, amikor a család Kápolnára költözött, mivel az édesapa kántortanítóként ott kapott állást. A szülők minden gyermeküket taníttatták. A lányok közül egy pedagógus, egy érettségizett postai alkalmazott, egy hivatalnok lett, egy pedig polgári iskolát végzett. Fiuk, Béla tanítói diplomáját 1930. június 28-án az Egri Tanítóképző Intézetben szerezte.

A diploma megszerzése után **Polgárra** került, ott tanított. Nemsokára megismerkedett a szomszédos településre, **Görbeházára** nemrég érkezett Pap Katalin tanítónővel, akivel házasságot kötöttek. Házasságkötésük után, 1942-ben ő is Görbeházára költözött. Nagy szükség volt akkor ott a tanítókra.

A Bethlen-kormány kultuszminiszteri tárcája 1922-ben Klebelsberg Kunó kezébe került. Kultúrpolitikájának egyik fontos témája volt a magyar néptömegek művelt-

ségi színvonalának emelése, a népiskolák tömeges felállítása. Véleménye szerint modernizációra volt szükség, mivel nagymértékű volt az iskolázatlanság. Minden társadalmi rétegre jellemző volt a szakmai műveltség alacsony színvonala. A középrétegek szakképzettsége már nem felelt meg a kor követelményeinek. Klebelsberg tervei között szerepelt a tankötelezettség 14 éves korig való felemelése, de ennek feltételei akkor még nem értek meg. Véleménye szerint a nyolcosztályos népiskolát fokozatosan, lépésről-lépésre kell megvalósítani. Csak 1940-től tartotta reálisnak a bevezetését, a tantermek és a tanítók hiányában. Sokat tett a tömeges sportolás színvonalának fejlesztéséért is. 1921-ben törvény született az iskolai testnevelésről, amelyben minden iskolában kötelezővé tették a testnevelés órák tartását a fiúknak és a lányoknak egyaránt.

1926–27-ben országos programot indítottak az alsófokú oktatás újjászervezésére, kiemelten a tanyasi, falusi iskolák segítésére, újak építésére. Három év alatt ötezer népiskolai tanterem és tanítói lakás épült Magyarországon. Ennek eredményeképpen a görbeházi iskola építése, fejlesztése viszonylag zökkenőmentesen zajlott le. A Közoktatási Minisztérium 1927-ben hozott rendelete alapján 1929. január 2-án egy háromtantermes elemi iskola nyitotta meg a kapuit Görbeházán. A tanulók létszáma akkor 230, az iskola tanítóinak létszáma viszont csak 3 fő volt. A háromtantermes iskolában az elemi iskola első tanítói: Klaisz Gyula, Tóth Julianna és Bonivárt Antal voltak. Ezen a létszámon javított néhány tanító ideérkezése. 1939-ben 5 főre bővült ugyan a tanítói létszám, de a gyerekek létszáma is fokozatosan nőtt. A település egyre nagyobb lett, és a káptalani tanyákról is ide jártak be Görbeházára a gyerekek. Így aztán Blaskó Béla bácsi ideérkezése enyhített a helyzeten. Még így is váltott tanítás folyt az iskolában. Délelőtt az első, a harmadik és a negyedik osztály járt iskolába, délután pedig a második, az ötödik és a hatodik osztály.

A berendezés szegényes volt: az egyik tanteremben kölcsönkért iskolapadok, a másikban pedig támlákra fektetett deszkákon ültek a tanulók. A gyerekeknek palatáblájuk volt, fele négyzetrácsos, fele vonalas. Nehezítette a helyzetet, hogy jött a világháború. Mivel 1944 októberében Görbeházát is megszállták a német csapatok, így az 1944/1945-ös tanév elég rövidre sikeredett. A férfi tanítók közül sokakat behívtak szolgálatra, így Béla bácsit is. A zavartalan tanítás érdekében a nyugalmazott igazgatót és a lelkészt is berendelték tanítani. 1944. december 4-én újraindult a településen a tanítás. December 30-án hazaérkezett Béla bácsi is.

1945-ben megszervezték a nyolcosztályos általános iskolát, amelynek megszervezése után, 1947-től Blaskó Bélát bízták meg az igazgatói feladatok elvégzésével. Nem kis feladat hárult rá. Kemény, kitartó munkát végzett. Igyekezett mindent megtenni a háború utáni nehéz időkben a faluért, a gyerekekért, a tanítókért, az iskoláért. Az iskolát is bővíteni kellett. A tanulói létszám is egyre nőtt. A felsőben matematikát és fizikát tanított, ezért tovább képezte magát; az egri Pedagógiai Főiskolán matematika–fizika szakos tanári oklevelet szerzett. 1955. július 29-én kapta meg az újabb diplomáját. Olyan két tantárgyat tanított, amit kevés diák tart a kedvenc tantárgyának, ettől félnek talán a leginkább, de ez az egyik „alaptantárgy”, a matematika fontosságát soha senki nem vitatta. Igazgatói munkáját néhány év után átadta,

de a szakértelmére, hozzáértésére továbbra is szükség volt. A matematika és a fizika tanítása mellett évtizedekig, egészen a nyugdíjba vonulásáig ő volt az iskola igazgatóhelyettese. Vezetői munkája példamutató, pontos és precíz volt. A kollégák nagy elismeréssel beszéltek mindig a munkájáról. Matematika- és fizikatanárként kivívta a szülők és a tanulók tiszteletét is. Azt beszélték a szülők a faluban, hogy a környéken neki van a legnagyobb tudása matematikából, verhetetlen a számolásban. Csodálattal figyelték, hogy a boltban, ahol még egy papíron adták össze a megvásárolt áruk után fizetendő összeget, rászólt a boltosra egyből, ha az véletlenül elvétette az összeadást. Ő már fejben azonnal meg tudta mondani az eredményt. Tanítványaival szigorú volt, rendet követelt. Megkövetelte a pontos munkát mindenkitől. Tanítványaiból igyekezett kihozni a maximumot.

Munkája elismeréseként megkapta az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitüntetést. Hogy mennyire jó tanár volt, mi sem bizonyítja jobban, mint az, amikor egyszer orosz órát kellett tartania. Ő nem tudott egy szót sem oroszul, de neki kellett helyettesíteni az orosz szakos kollégát. Úgy megtartotta az órát, hogy a gyerekek szentül hitték, hogy Béla bácsi tud oroszul. Ügyesen szervezte meg az órai feladatokat: olvastatta, beszéltette a gyerekeket, majd a többiekkel értékeltette, ellenőriztette, javíttatta a feleleteket. Pedig még látni is nehezen látott. A nevelői szoba ajtajának belső oldalára kitűzött órarendet már feltolt szemüveggel olyan közelről nézte, hogy vigyázva, lassan nyitottuk mindig az ajtót, nehogy megüssük vele Béla bácsit. Nagy tiszteletnek örvendett a faluban.

A látása sajnos folyamatosan romlott. Egyre nagyobb dioptriás szemüveget hordott, egyre közelebb kellett hajolnia a könyvekhez és a füzetekhez. 1974-ben nyugdíjba vonult. 1978-ban egy rosszul sikerült műtét következtében elvesztette a látását, de ezután sem tétlenkedett. Megtanult gépelni, és ő írta a leveleket a gyerekeiknek, akik felnőttek, elkerültek a faluból, kirepültek a fészekből. Mosogatott, pakolt, etette az udvarukon a baromfikat. Hitetlenkedve nézte mindenki, amikor vakon vágta fejszével az udvaron a tűzre való fát. Olyan pontosan csinálta, hogy senki nem akarta elhinni, hogy nem lát. Mivel a lakásuk az iskola végéhez volt L alakban építve, az iskola bejárati ajtaja a lakásuk bejáratához közel volt, így amikor a szünetekben ügyeletesek voltunk, gyakran beszélgettünk vele, ha a tornácon sétált. Nemcsak a hangunkról, de már a lépteinkről felismert bennünket. Hihetetlenül jó volt a memóriája.

Mindenkit ismert, mindenkire és mindenre emlékezett. Ő volt a falu élő lexikonja. Még 90 éves korában itt őt kérdezte mindenki, ha valamit meg akart tudni a falu történetéről, hisz ő majdnem a kezdetektől végig kísérte a település fejlődését, sőt, tevékeny részese is volt annak. Mindenkinek ismerte az egész családfáját, hisz nem csak a szülőket, de azok gyermekeit és sokszor unokáit is tanította. 1981-ben vette át az aranydiplomáját, 1991-ben pedig a gyémántdiplomáját. Sőt, 1995-ben még a vasdiplomáját is kézbe vehette, hisz akkor volt 65 éve, hogy a diplomáját megszerezte.

2000-ben egészségi állapotuk miatt feleségével Budapestre költöztek a gyerekekhez. 2000 szeptemberében elvesztette feleségét. Gyermekei, unokái szeretete

átsegítette őt ezen a nehéz időszakon. Sajnos 2009 januárjában Béla bácsi is eltávozott közülünk, az egyik budapesti temetőben nyugszik. A feleségével, Katóka nénivel szinte az egész életüket Görbeházán élték le. Ők a szó igazi, tiszta értelmében néptanítók voltak. Tanult emberek, akikre felnéztek a faluban, de akikhez bárki nyugodtan fordulhatott tanácsért, segítségért. Volt szolgálati lakásukat felújíttatta az önkormányzat, ma már nem szolgálati lakás, nem is lakás, hanem közösségi ház, de a faluban még mindenki a Blaskó-lakásként emlegeti.

MOLNÁR LÁSZLÓNÉ
nyugalmazott igazgató, Görbeháza

BLASKÓ BÉLÁNÉ Pap Katalin

(Eger, 1920. november 15. – Budapest, 2000. szeptember 24.) tanító

Blaskó Béláné Pap Katalin 1920. november 15-én született Egerben. Édesapja kiváló asztalosmester volt. Munkái közül nagyon sok látható még a mai napig is Egerben, például az Egri Székesegyház főbejáratát is ő készítette. Édesanyja a háztartást vezette. Hárman voltak testvérek. Szüleik a nehéz körülmények ellenére is taníttatták mindhárom gyermeküket.

Katalin, azaz Katóka néni 1940-ben szerzett tanítói oklevelet. Az Angolkisasszonyok Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézetében a vizsgabizottság előtt tett vizsgát, és kapott népiskolai tanítói képesítést.

1941-ben érkezett **Görbeházára,** az 1925-ben létrejött kis településre tanítani. Itt ismerkedett meg Blaskó Bélával, aki akkor a szomszéd településen, Polgáron tanított. 1942-ben kötöttek házasságot. A házasságkötés után Blaskó Béla is Görbeházára költözött. Az iskola végéhez épített szolgálati lakásban laktak. 6 gyermekük született: Béla, Katalin, Mária, László, István és Attila, akiket szeretettel neveltek, taníttattak. Csodálattal és tisztelettel tekintett az egész falu lakossága erre a szép nagy családra. Mivel Katóka néni és Béla bácsi is igen vallásos római katolikus családból származott, a gyerekeiket is ebben a szellemben nevelték. Hithű katolikusok maradtak egész életükben.

Katóka néni 1941-től tanított iskolánkban. Akkor még az iskolánk nem nyolc évfolyamos általános iskola volt, hanem hatosztályos elemi iskola, ahová 6–12 éves korukig jártak a gyerekek. A falusi iskolák életében jelentős szerepet játszottak az egyházak, amelyek törekedtek arra, hogy minden faluban, a templom mellett iskola legyen. Az elemi iskolába járó diákok kötelező hitoktatásban vettek részt, amelyet a községi lelkész vezetett. A tanulókat évente három alkalommal minősítették: karácsonykor és húsvétkor rövidebb minősítést kaptak (megfelelt, nem felelt meg), év végén pedig minden tárgyra kiterjedő érdemjeggyel osztályozták a diákokat.

Nehéz idők voltak ezek. Három tanterme volt csak az iskolának, és 250–300 tanulója. Váltott tanítás folyt az épületben, három osztály délelőtt járt iskolába, a másik három pedig délután. Nagy osztálylétszámokkal kellett dolgozniuk, néha 60 fős osztályok voltak. 1945-ben szervezték meg a nyolcosztályos általános iskolát. Az 1946/47-es tanévben az első osztályosok létszáma már 82 fő volt, a másodikosoké pedig 78 fő. Bővíteni kellett az iskolát, és növelni a pedagógusok létszámát is. Hihetetlen kitartással vett részt a munkában Katóka néni. A rábízott feladatokat igyekezett a tőle telhető legjobban elvégezni. A férjével részt vettek a közösség életében is. A Nőtanács elnökeként előadásokat, tanfolyamokat tartott. Rábízták az úttörőmozgalom megszervezését az iskolában, amit szintén a legjobb tudása szerint végzett. Nem politizált, csak tanított. A templomba az 1945 utáni években nem jártak, nem járhattak, de mélyen vallásosak maradtak. Alkalmazkodniuk kellett a körülményekhez. Katóka néni élete a tanítás volt. Szívvel-lélekkel végezte munkáját. Sok szeretettel és türelemmel foglalkozott a gyerekekkel, különösen a nehéz helyzetben élők, a sok törődést igénylők ügyét viselte nagyon a szívén. Alig volt olyan nap, hogy tanítás után ne lett volna néhány gyerek az iskola melletti szolgálati lakásuk konyhájában, és ne korrepetálta, segítette, tanította volna őket. Soha nem sajnálta az idejét a rászoruló kis apróságokra, pedig neki is hat gyermeke volt. A fia elmesélte, hogy főzés közben is korrepetálta a leggyengébbeket. Néhány, főleg hátrányos helyzetű gyerek, a 8. osztály befejezése után is gyakran meglátogatta.

Az osztályába lépő kis elsősöket nagy szeretettel fogadta, és vezette be őket a számok és a betűk világába, és adta át őket a második osztály végén a harmadikos tanító néninek. Ez az elsős korosztály nőtt a szívéhez. A szülők biztosak voltak benne, hogy a gyermekük jó kezekben van Katóka néninél, és nagy elismeréssel nyilatkoztak a munkájáról. Az osztályában mindig kiváló oktató-nevelő munkát végzett. Biztató mosolya, végtelen türelme és mindig szelíd szava tette mindenki számára kedvessé. Minden gyereket egyformán szeretett, minden gyerek nevét egyforma szeretettel ejtette ki (Sanyika, Adriennke, stb.), mintha az édesanyjuk szólította volna őket. Ő soha nem kritizált, bírált senkit. Csak odament a másikhoz, és szeretettel, kedvesen rávezette a helyes útra. Rossz szó, panaszkodás se gyerekről, se felnőttről nem hagyta el az ajkát. A legnagyobb szidás, amit ő a gyereknek mondott, csak annyi volt: *„Te kis butuska!”*

Méltán nyerte el 1968-ban az *„Oktatásügy Kiváló Dolgozója”* címet. A legnagyobb elismerést azonban a kis tanítványai szemében felcsillanó fény, a belőlük áradó szeretet jelentette számára. Dicsérendő az a segítség, amit a többi – főleg a kezdő – nevelőnek adott. Az alsó tagozat munkaközösségének is sokáig a vezetője volt, ahol igen eredményes munkát végzett.

1980-ban nyugdíjba vonult, de továbbra is tanított. Nem tudott elszakadni az iskolától. Egy kisebb balesete után azt mondta: *„A Jóisten figyelmeztetett, hogy most már pihenjek.”* De a gyerekek nagyon hiányoztak neki, így az iskolában hittant oktatott, egészen addig, amíg ezt a férje és a saját betegsége engedte. Fájó szívvel hagyta abba a tanítást, nehezen szakadt el az iskolától. A diákjai hálás szívvel mondtak neki köszönetet. Amikor Béla bácsival végigmentek a falun, az egész falu népe nagy tisztelettel köszöntötte őket. Még arra is jutott energiájuk, hogy egyik

beteg nénikéjüket magukhoz vegyék, és gondoskodjanak róla, amíg tehették. Amikor előrehaladott volt a betegségük, akkor a gyerekeik közelébe költöztek. Nagyon nehezen váltak el ettől a kis falutól, ahol leélték az életük nagy részét. Elköltözésük előtt azt mondta Katóka néni, hogy nagyon szerettek itt élni, és nagyon fog neki hiányozni, hogy reggelente nem láthatja a görbeházi templomot az ablakából. Még akkor sem saját maga miatt aggódott (pedig ő volt a betegebb), hanem azért, hogy halála után mi lesz majd a férjével, Béla bácsival. A temetésére egy kosár virággal díszített görbeházi földet vittek a tisztelői, és helyezték el a sírjában a koporsójára, hogy görbeházi földben nyugodhasson.

Az első osztályosok termét az ő emlékére neveztük el az iskolában Katóka néni termének. Sajnos, nem azt a termet, amelyben ő tanított, mert akkor már a gyereklétszám csökkenése miatt a régi iskolát bezárta az önkormányzat, majd felújítás után közösségi házzá alakította. Az új iskolában elfértek a gyerekek, így egy épületben volt az egész iskola közössége, ahol még egy új tornaterem is várta a diákokat. Az új iskola szép kis elsős termét neveztük el Katóka néniről egy kedves kis emlékműsor keretében a család jelenlétében. Ezen a megható ünnepségen szívből köszönthettük a Görbeházára hazalátogató férjét, Blaskó Béla bácsit.

Tanítványai hálás szívvel, szeretettel és tisztelettel emlegetik a nevét. Kollégái szerették és mindenben számíthattak rá. A szülők végtelen tisztelettel beszéltek róla mindig a faluban, az idősebb és a fiatalabb generáció egyaránt. Így van ez a mai napig is, hisz ő még mindig a falu kedves Katóka nénije, aki példaképül szolgál minden pedagógusnak és embernek is, akitől senki nem hallott hangos szót, csak kedvességet, megértést és segítséget.

MOLNÁR LÁSZLÓNÉ
nyugalmazott igazgató, Görbeháza

BŐR FERENCNÉ Bogár Veronika

(Tetétlen, 1938. augusztus 13. − Debrecen, 2019. március 6.)
tanító, iskolaigazgató

„Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld."
(Mécs László)

Az iskola templom: hangok, szavak, mondatok háza. Az iskola legenda: sorsok, életek, küzdelmek krónikása. Az iskola bástya: a tanítás, a tudás, az életek alakulásának helye. Így gondolta, így érezte ezt édesanyám, Bőr Ferencné is, akinek életét meghatározta, kitöltötte a tetétleni általános iskola, a tanítással ott eltöltött évtizedek.

Tősgyökeres tetétleni családba született 1938-ban. Később a család, a jobb élet reményében Deb-

recenbe költözött, s általános iskolai tanulmányait már a városban, a Műhelytelepi Általános Iskolában kezdte. *„A tanító nénim – Benkő tanító néni – szigorú, tekintélyt parancsoló, ám nagyon gyermekszerető volt. Éreztük, hogy érdemes tanulni. Dicsért, biztatott bennünket, mindig magunkon érezhettük hol szúrós, hol simogató tekintetét, a gyengéknek mankót, az ügyesebbeknek szárnyakat adott. Azt hiszem, ekkor dőlt el a további sorsom: én is tanító néni leszek! Játékaim középpontjában az iskola volt, mindig én voltam a tanító néni!"* – írta ezt édesanyám a visszaemlékezésében.

Ebből az erős elhatározásból felvételizett a debreceni Lorántffy Zsuzsanna Tanítóképzőbe, s 1952-ben megkezdte tanulmányait. A tanítóképző szigorú, egyenruhát megkövetelő légköre nem rémítette el céljaitól. Mély nyomokat, szép emlékeket hagyott benne az itt eltöltött négy év. Itt szerzett örök barátságokat osztálytársai, példaképeket a nagy tudású tanárai személyében. Sokat tanult a képzőben, pedagógiát, zenét, irodalmat, új látásmódot. Máig őrzöm a képzős füzeteit, a gyöngybetűkkel írt óravázlatait. Még az unokái is használták a diákként készített olvasónaplóit, ha egy-egy kötelező olvasmánnyal gondjuk adódott.

Az érettségi után, 1956-ban **Tetétlenre,** a szülőfalujába került tanítónak. Szakmailag igényes tantestület, olajos padlós tantermek, füstölő szeneskályhák, szegényes tárgyi feltételek fogadták. Mégis örömmel vetette bele magát a munkába. A következő évben sikeresen képesítővizsgázott, férjhez ment, életre szóló szövetségest talált párjában. Az évek során két gyermeke született: Ferenc és Csilla. Családi élete boldog, kiegyensúlyozott volt, így minden feltétel adott volt a színvonalas, sokrétű iskolai munkához, a tanításhoz. Kellett is az elszántság, hiszen a nagy létszámú osztályok, a kétműszakos munkarend, a szombati tanítási nap, s a családi gazdaságba besegítő, otthoni munkára befogott diákok motiválása, tanulásra bírása nehezítő körülmény volt. Pályája elején még az esti iskolában is tanított, nála jóval idősebbeket. Mégis olyan szeretettel emlékezett a kezdeti időkre is!

Szeretett tanítani, szerette, tisztelte tanítványait. Őt is tisztelték, szerették a szigorúsága ellenére is. Nem csak tanított, de nevelt is. Néptánccsoportot vezetett, színdarabokat tanított be, tanulmányi versenyre készítette diákjait. Tanítási óráit a fegyelmezett, következetes munka jellemezte, ahol a tanulás eredménye a tudás lett. Sugárzó személyiségével, felkészültségével érte ezt el. Határozottsága, magabiztos szaktárgyi tudása, óráinak logikus felépítése, az ismeretek átadása meggyőző és magával ragadó volt. Sok-sok nemzedéknek volt tanítója. Később, évtizedeken keresztül a magyar és a történelem tárgyakat tanította nagy szeretettel. Tanári munkája, értékközvetítő tevékenysége egész életét áthatotta. Szakmai tudását fejlesztette, pedagógus társait, a kezdő, képesítés nélküli nevelőket mentorálta, segítette.

Zoványiné Angel Andrea volt tanítvány, későbbi kolléga visszaemlékezése: *„Veronka nénire mindig szeretettel és tisztelettel emlékszem. Kisdiákként tanított engem, s ő szerettette meg velem az irodalmat. Következetes és igazságos pedagógus volt. Szigora ellenére szerettük őt. Megértő, segítőkész pedagógusként emlékszem rá, aki gyakran volt velem elnéző. Mikor diplomát szereztem, ő már igazgató volt. Ő volt az, aki első és egyben jelenlegi munkahelyemre felvett 37 évvel ezelőtt, az*

akkori Tetétleni Általános Iskolába. Nagyon sokat tanultam tőle, példát mutatott mindenkinek, segítette a kezdő pedagógusokat. Emlékeimben tovább él, nem felejtem el tanításait."

Jó volt a kapcsolata a szülőkkel, tisztelték, szerették, támogatták, elfogadták – közülük való volt. Tudták, érezték, hogy a gyermekeikért, s értük dolgozik. Ő viszonozta a szeretetüket: tisztelte, becsülte őket.

Felettesei felfigyeltek vezetői képességeire, adottságaira. Hosszú időn keresztül volt az iskola igazgatóhelyettese, majd 1980-ban igazgatóvá választották, s nyugdíjba vonulásáig vezette az iskolát. Kedves tárgyait így már kevesebb óraszámban taníthatta, de kárpótolta, hogy az egész gyermekközösségért, a faluért dolgozik. Fejlesztette, újította az iskolát. Szépíttette, modernizáltatta a tantermeket, napközis épületet alakított ki, mindent megtett, hogy a tanításhoz méltó körülményeket teremtsen. Igyekezett a tárgyi feltételek javításán túl a szakmai fejlődésre is figyelni. Törekedett az újabb pedagógiai módszerek bevezetésére, használatára. Tudatos vezetőként jellemezték kollégái, aki a tervezésre, szervezésre, döntésre, megvalósításra, ellenőrzésre egyaránt nagy hangsúlyt fektetett. Fontos volt számára a jó iskolai légkör. Igyekezett olyan munkamegosztásra a tantestületben, ahol mindenki azt érezhette, hogy a közösség aktív, építő tagja. Munkájára igényes, következetes igazgató volt, azt várta el másoktól, amit magától is megkövetelt. A vezetőként, pedagógusként vallott szigorúságát a humánum és a szeretet lágyította, oldotta fel. Emberként, vezetőként is arra törekedett, hogy a tetétleni iskolában is a legjobbat kapják a gyermekek és a pedagógusok. Mindez jó hatással volt az iskolai életre.

Évtizedeken át meghatározó személyisége volt a falu közéletének. Egyenes tartásával, őszinteségével, hitelességével hozzájárult a helyiek boldogulásához. Nagy tiszteletet vívott ki a tetétleniek körében, amelyet csak kevesek mondhatnak magukénak. Örömmel töltötte el, amikor korábbi tanítványai osztálytalálkozókra hívták. Sok fotó őrzi ezeket a pillanatokat. Aktív évei alatt sok elismerést kapott, kimagasló pedagógiai munkáját többször is elismerték, kitüntetésben is részesült. Két alkalommal, 1984-ben és 1989-ben megkapta az akkori minisztertől a Kiváló Munkáért kitüntetést, illetve a Szocialista Kultúráért díjat.

Nyugdíjba vonulásakor, 1990-ben így méltatta kedves kollégája: *„A hosszú évtizedek munkájával Vera elérte, hogy iskolánkat elismerés övezze a környéken, a megyében. Ez a következetes vezetői munka eredménye, gyümölcse. Megkövetelte a fegyelmet, rendszeres és pontos munkát kért és várt mindannyiunktól, de tőle is ezt láttuk. Maga is példát adott nekünk, kollégáknak, tanítványoknak, amit követendőnek tartottunk, s tartunk ma is. Határozott irányításával. pedagógiai érzékenységével irányította, segítette munkánkat. Sohasem a pillanatnyi, rövid távú célokat tartotta szem előtt, hanem azokat, amelyek hosszú távon lesznek s maradnak értékek. Problémáinkat mindig megértéssel fogadta, s azok megoldásában számíthattunk a jóindulatára, megértésére, segítségére. Szakfelügyeleti látogatások alkalmával biztonságot adott, jól esett magunk mellett tudni a nehézségek leküzdésében. Éreztük a segítő jelenlétét, kiállt értünk. Tiszteljük mindazért, amit tett, s nem tudom más-*

ként mondani, csak csupa nagybetűvel: köszönjük!" (*Szoboszlai Mihályné,* azóta elhunyt kollégája méltatta a nyugdíjas búcsúztatóján.)

Nyugdíjazásakor Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel ismerték el több évtizedes pedagógiai munkáját. Nagy örömére – volt osztálytársaival együtt – ünnepélyes diplomaosztón vehette át a tanítói oklevél megszerzésének 50. évfordulóján az aranydiplomát és a 60. évfordulón a gyémántdiplomát is a jogutód intézménytől a debreceni Nagytemplomban.

Mindeközben teljes szívvel figyelt a családjára. Híres volt a mintaszerűen vezetett háztartásáról, finom süteményeiről, gondozott, színes virágoskertjéről. Korán elvesztett fia gyermekeinek, s másik két unokájának odaadó, szerető nagymamája volt, mindenben segítette őket. Nyugdíjasként megújult erővel folytatta a munkát, immár a nyugdíjasok között. Megalakította a Nyugdíjasok Baráti Körét, népdalkört szervezett, vezetett. Emlékezetes kirándulásokra vitte a nyugdíjas társait, eljutottak az Országházba, s az ország számos szép helyére, színházba, kiállításokra. Népdalkörével népdaléneklő versenyeken szereztek helyezéseket, élményeket, rendszeresen felléptek a falu rendezvényein. Ismeretterjesztő előadásokat szervezett, odafigyelt az idős korosztály lelki, mentális egészségére is. Az ő kezdeményezésére rendezték meg a Tetétlenről Elszármazottak Találkozóját, ami azóta hagyománnyá vált. Felpezsdítette a falu időseinek életét. Éreztette velük, hogy fontosak, élményekkel gazdagította őket.

Tetétlenen, a szülőfalujában elsőként kapta meg a Tetétlen község Díszpolgára kitüntetést, címet. Ennél nagyobb elismerést nem kaphatott a falu közösségétől. 2006-ban az önkormányzat képviselőtestülete Örökös Tiszteletbeli Elnöki címet adományozott a nyugdíjasok érdekében végzett munkájáért, támogatásáért. Magáénak tudhatta az Önzetlenség Díjat is, melyet 2007-ben az országgyűlés elnöke adományozott neki. A tenniakarás, az emberek segítése tette teljessé az életét. Pedagógiai munkájának legnagyobb elismerése a Maróthi György-díj. 2008-ban, a Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat Közgyűlése adományozta neki, ünnepélyes keretek között.

Lányaként életemet én is az iskolában töltöttem, töltöm. A minta, amit kaptam, a példa, amit láttam, kijelölte az utamat, én is tanító lettem. Édesanyám senkit sem tartott nevelhetetlennek. Sok év távlatából már tudom, hogy ez a pedagógusi optimizmus. Keresni és megtalálni az utat a gyermekek és az emberek lelkéhez, értelméhez.

Élete utolsó szakaszában a meggyengült egészségi állapota miatt Debrecenbe költöztek. Szülőfalujától, a tetétleni emberektől azonban sosem szakadt el. Míg tehette, tartotta a kapcsolatot az ott élőkkel. A tetétleni temetőben nyugszik, s a családján kívül még igen sokan emlékeznek rá tisztelettel, szeretettel. Sütő András gondolata életének, hűségének a mottója is lehetne:

„Békésebb nyughelyet keresve elvándorolhat a madár, a kárpáti gímszarvas, szélfútta magvainak útján még a gyökeres fa is. Ám kegyes-kegyetlen szülőföldjét lélekcsonkulás nélkül az ember el nem hagyhatja."

Lánya, *CSONTOS ZOLTÁNNÉ BŐR CSILLA*

BUDAI KLÁRA
(Fegyvernek, 1946. november 28. – Fegyvernek, 2022. február 3.)
középiskolai tanár

Édesapja Budai Pál földműves-gazdálkodóként, édesanyja Nagy Klára háztartásbeliként dolgozott, s nevelte három gyermeküket. A család szolid körülmények között, de biztonságban élt. Szeretetteljes légkör s egy bizonyos kulturális igény jellemezte életüket, olvastak, moziba jártak, értékelték a művészeteket, a művészek alkotásait. Két testvére közül bátyja asztalos, húga általános iskolai tanító lett.

Az általános iskolai tanulmányokat szülőhelyén, Fegyverneken végezte, majd 1961 és 1965 között a törökszentmiklósi Bercsényi Miklós Gimnáziumba járt. Nagy szorgalommal s igen eredményesen tanult, különösen kitűnt matematikából, fizikából, magyarból és történelemből. A sikeres érettségi után 1965-ben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karára nyert felvételt, ahol 1970-ben szerzett matematika–fizika szakos középiskolai tanári diplomát. *„Kitartás, lelkiismeretesség, őszinteség, szorgalom a fő tulajdonságai. Szókimondó, emberséges, kissé érzékeny, tisztelettudó, segítőszándékú ember”* – olvasható 1970-es tanárjelölti jellemzésében.

Tanári pályáját egykori gimnáziumában kezdte meg és egyben fejezte be. 1970-től 2007-ig dolgozott a **Bercsényi Miklós Gimnáziumban,** ahol matematikát és fizikát tanított. Így ő is egyike a „leghűségesebbeknek”, akik a gimnáziumban tanultak, majd az egyetem után első és egyetlen munkahelyük a törökszentmiklósi alma mater volt.

Tanítványai rendszeresen részt vettek matematika- és fizikaversenyeken. Többen lettek helyezettek az országos és a megyei megmérettetéseken. Kiváló és következetes felkészítő munkájának köszönhetően bercsényis diákok százai jutottak be főiskolára, egyetemre, illetve kaptak később diplomát. A fizika és a matematika tagozatos osztályok létrehozásában, működtetésében döntő szerepet vállalt. 1973-tól 1987-ig – ezen oktatási forma megszűnéséig – a levelező tagozat vezetője volt. Lehetett volna matematika szakfelügyelő, illetve igazgatóhelyettes is, azonban ő különböző okok miatt nem kívánt élni ezekkel a lehetőségekkel.

1988 és 1992 között vezette a matematika munkaközösséget. 1974-től folyamatosan érettségiztetett és látott el érettségi elnöki teendőket gimnáziumi, levelező és szakközépiskolai osztályokban egyaránt. Elnöke volt az 1993-ban megalakult iskolaszéknek, kezdeményezője és hosszú időn keresztül tanárszerkesztője a *Fórum* című Bercsényi-diákújságnak és az iskolarádiónak.

Pályája során osztályfőnökként nyolcszor ballagtatott osztályt nappali tagozaton (1975, 1980, 1984, 1988, 1992, 1996, 2000, 2004) és kétszer levelező tagozaton. Számos alkalommal vitte tanulóit Erdélybe, Felvidékre és Őrvidékre is. Rendszeresen szervezett színházlátogatásokat Szolnokra és Budapestre.

Ballagás, 1996

Igényes és eredményes szakmai munkája elismeréseként ötször részesült kitüntetésben: 1983-ban Miniszteri Dicséretet, 1989-ben Vezető Pedagógus kitüntetést vehetett át. 1996-ban Bercsényi Emlékérmet kapott, majd 1998-ban a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztjével, 2001-ben pedig Megyei Pedagógiai Díjjal jutalmazták.

2007-ben nyugdíjba vonulása után sem szakadt meg kapcsolata szeretett iskolájával, amikor tehette, szívesen részt vett a gimnáziumi ünnepélyeken, rendezvényeken.

A magyar kultúra iránt elkötelezett, lokálpatrióta szemléletmódja szűkebb pátriájában, Fegyverneken is megmutatkozott. Kezdeményezője, alapítója volt a helyi Életfa Egyesületnek, amelyben tevékeny részt vállalt Fegyvernek közösségi és kulturális életében. A helyi római katolikus egyházközségben is meghatározó személyiség volt.

Gimnáziumunk, Törökszentmiklós és Fegyvernek egy munkájának és a magyar kultúráért élő, hatalmas életművet maga után hagyó, kimagasló tanáregyéniséget és nagyszerű embert veszített elhunytával. Életvitelét és munkáját magas belső igény jellemezte, amelyet képes volt kivetíteni környezetére és tanítványaira is. Csaknem négy évtizedes tanári munkájával, kulturális tevékenységével, hazaszeretetre való nevelésével nagy megbecsülésnek örvendett a gimnáziumban, városunkban és Fegyverneken egyaránt.

A „TANÁRNŐ" egykori diákja, *Trunkóné Kolozsi Zsuzsanna* emlékei: *„Matematikát, fizikát tanított nekünk. Ha nem voltunk tisztában a dolgokkal, türelmesen elmagyarázta többször is, s óra végére megértettük, s a feszültségünk feloldódott. Volt olyan időszak, amikor a lánykollégiumban lakott. Gyakran voltunk a szobájában korrepetáláson. Amikor valami nem volt világos, vagy éppen dolgozatra készültünk, felajánlotta, hogy segít. Ilyenkor, mi, kollégisták az esti és reggeli szilenciumot az aprócska szobájában töltöttük. Vezetése alatt biztonságban éreztük magunkat minden téren. Empatikus pedagógiai adottságával segített abban is, hogy aktuális problémáinkat megnyugtatóan meg tudjuk oldani. Fontosnak tartotta a sportot, ezért, ha tehette, gyakran szurkolt iskolánk csapatainak, amelyeknek tagjai között osztályában tanuló diákok is voltak. Szívügye volt a kultúra, irodalom, művészet. Mozi- és színházlátogatásokat szervezett helyben, Törökszentmiklóson, de elkísért bennünket Szolnokra, Budapestre is. Az Omega koncerten való »csápolásban« is partnerünk volt. Segítségével bejárhattuk Magyarország minden szegletét. Figyelt arra, hogy minden kiránduláson olyan értékeket mutasson meg nekünk, amit képesek vagyunk befogadni, megőrizni. Lelkiismeretesen vezetgetett bennünket a négy év folyamán*

a felnőtté válás göröngyös útján. Szókimondó, őszinte, segítő szándékú tanácsaival erősítette a kitartásunkat, emberséges viselkedésünket, tiszteletünket embertársaink iránt. A negyedik év végén egy osztályterem belsejét jelképező mini padsort kapott tőlünk. Ez fából készült, s a fotóinkat úgy ragasztottuk rá, ahogyan valójában a teremben ültünk. Ha ránézett, eszébe jutottak az osztályunkkal kapcsolatos emlékek, események. Mindig hozta az érettségi találkozókra, s ennek segítségével is felidézhettük az iskolai éveinket."

Türelemmel viselt hosszú, súlyos betegség után 2022. február 3-án adta vissza lelkét a Teremtőnek. Február 12-én, a fegyverneki katolikus templomban bemutatott gyászmise után a helyi annaházi katolikus temetőben, szülei sírjában találta meg az örök nyugodalmat. Volt tanártársai nevében Szabó Imre tanár úr, diákjai nevében Fenyves Attila tanítványa búcsúzott el tőle. A bercsényisek nagy családja őrzi emlékét. Isten nyugosztalja! Sokunknak fogsz hiányozni Klári…

Forrás: Törökszentmiklósi Hírlap 2022. március/2. számában közzétett cikkek

GALSI ZOLTÁN kollégiumvezető,
Törökszentmiklós

„Az embert nem lehet valamire megtanítani, csak hozzá lehet ahhoz segíteni, hogy a tudást maga szerezze meg."

(Galilei)

C, Cs

CZIBERE GÁBORNÉ Popovics Emma
(Nádudvar, 1934. július 28. – Debrecen, 2024. május 9.)
tanító, csapatvezető, bábszakkör-vezető

„Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam."

Czibere Gáborné Popovics Emma sohasem kételkedett a hit erejében, a szeretet hatalmában, pedig élete során sokszor lett volna alkalma, hogy meginogjon. Hétgyermekes család ötödik gyermekeként látta meg a napvilágot. Édesapja, Popovics Sándor Forrai József földbirtokos gazdaságában alkalmazott volt, édesanyja, Varga Eszter gyermekei imádott szülője, és egy 3 holdas belterületi kert művelője.

A „tündérkert", ahogy a gyerekek hívták, nemcsak megélhetésüket segítette, hanem rendkívül sok élményt jelentett a családnak. A „Kabai út 20." fogalom volt az életükben: a vadrózsa-sövénnyel benőtt köz, az eperfás udvar, a gyümölcsfák gyümölcseitől roskadozó alsó- és felsőkert, a kaszáló, amely egészen a vasútig lenyúlt, *„arany életet biztosított nekünk, gyerekeknek"* – emlékezett Emma néni.

A boldog gyermekkort egy csapásra kettészelte a háború. 1944 szörnyű év volt! A front elérte Nádudvart, bombázók röpködtek a falu fölött. A tanévet már márciusban befejezték a gyerekek, hiszen a falu Református Elemi Iskoláját német katonák szálláshelyévé alakították. A szörnyűséget tetézte az is, hogy a jól ismert és tisztelt zsidó családokat deportálták, tehervagonba kényszerítették, elhurcolták.

A falu apraja-nagyja hiába sírt a vasútállomáson, nem tudtak segíteni rajtuk. Ez az élmény és az állandó félelem olyan mély nyomokat hagyott a gyerekek lelkében, hogy nehezen tudták feledni. Így Emma néni tízéves lelkét is nagyon megrázta a tragédia. Nehezen felejtette el a szörnyűségeket, de az iskolai tanulás sokat segített neki. Kiváló pedagógusok szervezték meg a háború utáni tanítást: Szabó Pista bácsi kántortanító (a Kiskántor), Ludman Györgyné Borsos Mariska néni (Pedagógusok arcképcsarnoka, 2016) és Ludman Lidike néni (Pedagógusok arcképcsarnoka, 2012) tanítónők könyv és füzet nélkül teremtettek mindennap csodát, tanították a nebulókat.

A lassan gyógyuló lelki sebeket egy családi tragédia szakította fel újra: 1950-ben, fiatalon elhunyt szeretett édesanyjuk. *„Az osztálytársaim ballagásra készültek, én meg az édesanyám temetésére. Kishúgomat, Marikát nagytestvérünk, Lőrinc ölben vitte a temetésre”* – mesélte évtizedek múlva könnyes szemmel Emma néni.

Az özvegyen maradt édesapa, akit gyerekei kedvesapámnak szólítottak, minden gyerekét taníttatta. Emma 1950 szeptemberétől a Debreceni Tanítóképző Intézet diákja lett: *„Itt is kiváló tanáraim voltak, akik nagy tudással, tapasztalattal és emberséggel rendelkeztek: dr. Balogh László író, költő, irodalomtörténész, dr. Veres Géza történész, Czövek Lajos karnagy, zeneszerző, Tóth Magdolna olimpiai válogatott tornász. Elvégezve a Tanítóképzőt a munkahelyekben válogathattunk, én Nádudvarra hazajöttem. Itt születtem, itt volt az otthonom, itt éltek testvéreim. Itt dolgoztam a* ***Nádudvari Általános Iskolában*** *1990-ig, nyugdíjazásomig. Mikor kikerültem, az iskolavezetés szeretettel fogadott, és többféle feladatot bízott rám.”*

Először első osztályosokat tanított a Nádudvar külterületén lévő **sinkókerti iskolában,** majd az új tanévet a **mihályhalmi tanyasi iskolában** kezdte. Az osztatlan, nyolcosztályos általános iskolában fiatal kora ellenére helytállt, pedig 48–50 gyerekkel foglalkozott egyszerre. A gyerekek ragaszkodása, szeretete és a szülők pozitív hozzáállása az iskolai tanításhoz minden nehézségen átsegítette a fiatal, ta-

A tornászcsapat Emma nénivel, 1958

pasztalatlan, de rátermett pedagógust. A tanyasi iskola tanítási tapasztalatokkal, módszertani gazdagsággal vértezte fel, így szakmailag megerősödve érkezett haza, az anyaiskolába. Az iskolavezetés felső tagozatos szaktanári munkával bízta meg, és felkérte az úttörőcsapat vezetésére, valamint a faluban zajló kulturális közösségi élet fellendítésére. Szinte belevetette magát a munkába. Délelőtt az iskolában testnevelést és anyanyelvet tanított, délután az úttörő életet szervezte, este a fiatal színjátszókörösök és népitáncosok próbáit irányította. Szervezőkészsége nem ismert határokat!

Amikor tornászcsapatával és röplabdásaival járási győzelmeket aratott, elhatározta, hogy tornavizsgát szervez tanév végén a falu sportpályáján. Minden általános iskolai tanuló gimnasztikai gyakorlatokat mutatott be, majd a tornászcsapat akrobatikus figurái, szépen felépített gúlái zárták a tornabemutatót. Ezután következett a fiatalok népitánc-bemutatója, így egy falusi népünnepély kerekedett az iskolai munkából. Kollégái, igazgatói mind-mind örömmel segítették ötleteinek megvalósulását.

Úttörőcsapat-vezetőként szervezte a nádudvari gyerekek nyári programját. Nem munkának tekintette az úttörővezetést, hanem felüdülésnek, szórakozásnak. Tudta, sok kis tanítványa így juthat el Csillebércre vagy a Balatonhoz. *„Életem munkával telt, de soha nem volt bennem irigység, sem nagyravágyás. Elég neked az én kegyelmem – olvastam a Bibliából, és elég is volt. Akárhová szólított a sors, ha gyerekek közt lehettem, mindig jól éreztem magam."*

1962-ben férjhez ment, házasságot kötött Czibere Gáborral. A fiatal pár boldogsága határtalan volt, amikor megszületett 1963-ban Ani lányuk. A gyermek- és családközpontú házaspár szeretete összes sugarát kislányukra, majd unokáikra – Lalikára és Pankára – halmozta. A mesélés, a bábozás, a szeretetteljes játék eredményre vezetett: a gyerekek empatikus, mindenre nyitott, kiváló emberekké váltak. Emma néni Isten áldásának tartotta, hogy dédunokái születésének is örülhetett, bár betegsége miatt már nem működhetett „dédi mama óvodája."

Kislánya megszületésétől nyugodtabb munkakörbe vágyott, s ezt főnökei maximálisan támogatták. Napközi otthonos nevelő lett. *Korcsmáros Sándor* igazgató úr (Pedagógusok arcképcsarnoka, 2023), így véleményezte munkáját: *„Napközis gyermekei anyjukként szeretik, ami az állandó, céltudatos foglalkozás eredménye. A tanulmányi munka szervezésében, irányításában nagy hangsúlyt fektet a fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek differenciált foglalkozásaira. Felzárkóztató munkájának eredménye: bukásmentes az első osztályos napközis csoportja."* 1976-ban miniszteri dicséretet kapott, ami szintén kiemeli differenciált módszerének eredményét, a hátrányos helyzetű gyerekek negatív életkörülményeinek csökkentését, a szülőkkel kiépített közvetlen, együttműködő kapcsolatot.

Mészáros Gáborné Editke közvetlen munkatársként, hasonló értékeket emelt ki Emma néni munkájából: *„Rendkívüli empátiával kezelte csoportját, érezte, mikor kell segíteni. Az egyéni fejlesztéseket fontosnak tartotta. Ha több tanulónál talált hibás megoldást, azonnal felírta a táblára a feladatot, újra elmagyarázta, és újratervezték a gyerekek házi feladatait. Elkerülte, hogy a szülők este, az állatok etetése*

után még a gyerekeik feladataival foglalkozzanak. Ismerte tanítványai szüleit, körülményeiket, így mindig tapintatosan közeledett a szegényebb helyzetben élőkhöz. Vigyázott a gyerekek egészségére, törekedett a pihentető játékidő betartására, elegendő kinti játékra. Több alkalommal báboztunk együtt, énekeltünk, tánclépéseket tanítottunk. Szerette átadni az értékeket, amelyek a múltban gyökereztek. Testvérével, Marikával (Hodosi Albertné, Pedagógusok arcképcsarnoka, 2021) párban tanított, s a leggyengébb tanulókat is képesek voltak annyira felzárkóztatni, hogy osztályukban bukásra nem került sor. Kiváló fejlesztő módszernek tartotta a bábozást, bábszakköröseivel számtalan sikert ért el járási, megyei szinten."

Dr. Danka Anita, egykori tanítványa és bábszakköröse így emlékezik a szakköri munkára: *„A nyulacska harangocskája című darabban én játszottam a címszerepet. Bábszakkörösként, mivel könnyen tanultam szövegeket, és élvezettel mondtam ezeket, rendszeresen kaptam hosszú szerepeket. Mivel úgy adódott, hogy többször játszottam nyulat, Emma néni egyszer megjegyezte, hogy én vagyok az ő Nyulacskája, s nekem adta azt a kesztyűbábot, amit saját kezűleg készített. Minden otthonomba magammal viszem, most varsói lakásunkban egy borospalackra húzva a konyhapulton mosolyog. Köszönöm, Emma néni!"*

Kovácsné Beke Mária, aki napközis csoportjának az osztálytanítója volt, emberségét, a gyerekekben szunnyadó kiaknázandó értékeket, tanítványai iránt érzett felelősségét emelte ki: *„Mikor eljött az év vége, konzultáltunk az osztályozó értekezlet előtt. Az év végi osztályzatokba, különösen a magatartás- és szorgalomjegyekbe a napközis munkát is beleszámítottuk. Sohasem felejtem el, mikor szomorúan mondtam az egyik kisfiúhoz érve, hogy megbuktatom matematikából. Odafordult hozzám, és bizalmasan, még az inggombom felső gombját is megfogta, szó szerint ezt mondta nekem: írass vele egy minimum szintű dolgozatot, és – Marikám! az egészséges buta gyermeket nem szabad megbuktatni. Ez nekem egy életre szóló tanítás volt, amit tovább adtam fiatalabb kollégáimnak is. Mai napig követem az életútját ennek a kisfiúnak. Szakmája lett, családot alapított, 2 kisgyermeke van, és eredményesen sportol. Csak rá kell nézni: egy egészséges felnőtt férfi lett belőle. S nem ő az egyetlen."*

1977-ben egyesítették a két általános iskolát. Czibere Gábornét az egyesített intézmény szakszervezeti titkárává választották. *„Ennek a munkának nem örültem, mert gyakran ellentétbe kerültem az igazgatóimmal. A két iskola dolgozóinak akaratából igyekeztem szakszervezeti vezetőként a közösség érdekeit képviselni, de tüske volt az életemben a szakszervezeti munka."*

Annál nagyobb örömmel kezdett húgával, Marikával együtt az egésznapos iskolai oktatás módszerének kidolgozásába. Hodosi Albertné Marika és Czibere Gáborné Emma jól kiegészítették egymás munkáját, ráadásul több idő maradt differenciálásra, egyéni fejlesztésre, játékra. A szülők azért kedvelték ezt az oktatási formát, mert biztonságban tudhatták gyermekük tanulását, személyiségük egyenletes fejlődését.

Katona István, a testvérpár volt tanítványa így emlékezik tanítóiról: *„Iskolás korom meghatározó tanítója volt Emmuska néni, hiszen az első négy évem minden délutánját vele töltöttem. Amit délelőtt testvérével, Marika nénivel megtanultunk, azt vele délután begyakoroltuk. Közben fejlesztő gyakorlatokat végeztünk, amiket*

akkor egyszerű játéknak éreztünk. Emmuska néni bábszakkört is vezetett, amit nagyon szerettem, a mai napig szívesen gondolok rá. Csak felnőtt koromban jöttem rá, mily szerencsés voltam, hogy Emmuska néni és Marika néni voltak a tanítóim."

Czibere Gáborné lánya, *Czibere Anna Mária* édesanyját tekinti példaképének: *„Csak ülök, nézek magam elé, és várlak… Úgy, ahogy tegnap, tegnapelőtt és azelőtt. Pedig tudom, hogy aki elment, az nem jön vissza többé. Te sem fogsz már. Életem legnagyobb szomorúsága. Mindennap hiányzol! A bölcs tanácsaid, a tapasztalataid, az életigenlésed, a lényed, ami oly megnyugtató volt. Amikor egy hosszú nap után átmentem hozzád és elmeséltem, hogy mi történt aznap az iskolában… Te olyan szeretettel tudtad megmagyarázni és elemezni a történteket, ami a mai napig hiányzik. Senki sem tudja pótolni… Példát mutattál nekem, hogyan kell a gyerekeket tanítani, oktatni, nevelni a szépre, a jóra! Hogyan kell velük bánni, mikor pajkosak, mint egy kiscsikó. Mikor bánatuk van, hogyan kell hozzájuk közeledni, szóval – emberségre neveltél! Nemcsak engem, hanem akik melletted, körülötted éltek. Nem tudom csak így egyszerűen leírni: pótolhatatlan vagy!"*

Egy ellentmondásos korban, amikor az emberek egy része lopva vallja meg Istenbe vetett hitét, Ő megtalálta belső békéjét: hivatásának és családjának szeretetét.

„Elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által ér célhoz."
(2 Korinthus 12:9)

LUDMANNÉ PAPP ILONA, Nádudvar

DR. CSÁVÁS ISTVÁN

(Kisújszállás, 1912. június 28. – Karcag, 2004. október 11.)
középiskolai történelem–földrajz szakos tanár, iskolai könyvtáros, sportvezető

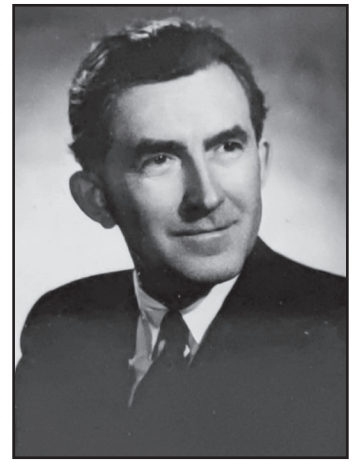

Édesapja, Csávás Sándor magyar királyi bírósági végrehajtó volt, 1878–1913 között élt. 1912-ben Kisújszállásra költözött, majd súlyos betegségben 35 évesen meghalt. Csávás István kétéves volt, amikor édesapját elvesztette. Édesanyja, Nagy Irén – a bárándi Nagy Illés református tanító lánya – özvegyen maradván a Bojton élő testvéréhez (Bojt, Berettyóújfalui járás), Nagy Béla jegyzőhöz költözött, akinek a háztartását vezette. Két fia, az 1910-ben született Sándor és 1912-ben István az elemi iskolát Bojton járta. Amikor a család visszatért Kisújszállásra, István ott folytatta az elemit. Megélhetésük rokoni segítségből és kosztos diákok tartásából jött össze. Idővel István is gimnazista lett, tanulmányait a „Horthy"-ban (Református Horthy Gimnázium Kisújszállás) elvégezte, majd követte bátyját Debrecenbe, ahol Sándor már a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem teológus hallgatója volt.

Istvánnak megélhetés után kellett néznie, újságírói tevékenységet folytatott, ami némi anyagiakhoz juttatta a mindennapokra. Idővel elismert szerkesztő lett, a Debreceni Újság – *Hajdúföld* című lapját egyetemi tanulmányai alatt sem hagyta el. A Felvidéki Újság tanúsága szerint feleségével együtt tagja volt annak a debreceni sajtóküldöttségnek, amelyik hímzett selyemzászlót vitt a kassai „tűztáborba". (Felvidéki Újság, 1942. május 19. 5. o., és 26. 3. o.)

1939. december 21-én kötött házasságot Mile Emmával. Gyermekük nem született.

Egyetemi tanulmányait 1938–42 között végezte a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen történelem–földrajz tanári szakon. Tanítási gyakorlatait a **debreceni Középiskolai Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumában** teljesítette 1940–42 között dr. Madai Pál (történelem) és dr. Simon László (földrajz) vezető tanárok felügyeletével. Az évkönyvben az 1941–42. tanévben már mint dr. Csávás István gyakorló tanár szerepelt. Szűcs Sándor, a neves néprajzkutató inspirálására írta meg a doktori disszertációját A *Nagysárrét monográfiája* címmel. (Megjelent: Debrecen, 1941. Magyar Nemzeti Könyv- és Lapkiadó Rt.; Közlemények a debreceni Tisza István Tudományegyetem Földrajzi Intézetéből) Szűcs Sándor etnográfus a „Háromföld" – Sárrét, Nagykunság, Hortobágy – kiváló kutatója akkor az egyetem Földrajzi Intézetének munkatársa volt, szakértő és önzetlen mentoraként segítette a szakmunka sikerét. Szűcs Sándor volt biharnagybajomi illetőségű, igazi sárréti, Csávás István inkább nagykunsági. A választást magyarázandó írja a mű előszavában: *„És, hogy mégis ezt választottam, annak magyarázata talán elsőrendben éppen abban van, hogy ennek a vidéknek a népe, a népnek a lelkülete, az elképzelésem szerint legőszintébb, legtisztább magyar gondolkozása és nem utolsó sorban a minden magyar életlehetőség egyedüli forrásához, a szent, magyar földhöz való végtelen ragaszkodása olyan erőteljesen foglalkoztatták gyermekkoromtól kezdve képzeletemet és érdeklődésemet, hogy most első ilyen természetű és éppen ezért a tulajdonképpeni célt is csak megközelítő dolgozatomban éppen a Nagysárrét monografiájának megírását tűztem ki célomul."*

Dr. Csávás István önálló nevelő-oktató munkáját a **debreceni Kereskedő Társulati Kereskedő Tanonciskola** tanáraként kezdte 1942 szeptemberében, majd tanév közben onnan távozott.

1943. január 1-jén lett tagja a **Karcagi Nagykun Református Gimnáziumnak,** névváltoztatás után az **Állami Gábor Áron Általános Gimnázium** nevelőtestületének, melynek megbecsült tagja maradt nyugdíjba vonulásáig, 1973. szeptember 1-ig.

Alkalmazásának lehetősége dr. Vályi Armand történelemtanár távozásával nyílt meg. Szemléletük közös vonásaira utal egy népbírósági ügy, amelynek a feljelentésében egy 19 éves debreceni egyetemi hallgató, volt karcagi diák azt rója bűnéül dr. Csávás Istvánnak, hogy a tanárváltás után ugyanúgy irredenta szellemben folyt a történelemtanítás, csak nem olyan „nagyszájúan". A népbíróság felmentő ítéletet hozott. Egybehangzó vélemények alapján elmondható, hogy a tényeket és adatokat mélységesen tisztelte, és azok elferdítését soha nem tűrte el senkitől.

Szívesen és nagy lelkesedéssel több éven át idegenvezetői feladatot is ellátott hazai és külföldi szervezésű utakon.

Nevelő-oktató munkáját a határozott szigor jellemezte. Tanítványai ezt csak

felnőtt korukban méltányolták. Több tanítványával intenzív levelezési kapcsolatot tartott fenn, közülük is kiemelést érdemel Komissza Rudolf Amerikából. Ezek az öregdiákok példás, apának kijáró tiszteletben részesítették. Volt tanítványa, akit ő maga is büszkén emlegetett: Baranyi János térképész, aki a máig is használt iskolai atlaszok térképeinek készítője.

Kosárlabdacsapat, 1954
(középen áll Csávás István)

Különös kölcsönös gondoskodás működött közte és kosárlabdás tanítványai között. Az ő vezetésével alakult meg a gimnázium kosárlabda-szakosztálya, amely hosszú idő óta súlyponti szerepet kap az iskola és a város sportéletében. Szigorú, de igazságos bíráskodását megyeszerte elismerték.

A Karcag Város Díszpolgára kitüntető cím átvétele után így emlékezett a sporthoz kapcsolódó emlékeiről: *„…A tanárok közül többen haltak meg a fronton, így Csíkos Imre tornatanár, valamint Bráda Lajos matematikus. A tornatanítás, mint a tanári testület legfiatalabb tagjára, rám hárult. Egyéb teendőim mellett persze csak amatőr alapon örömmel kezdtem a mozogni, sportolni vágyó diákság patronálásába.*

…A két háború között értékes, magas színvonalú sportélet, szertorna zajlott a gimnáziumban, de a kosárlabdajáték ismeretlen volt. Különös véletlen folytán Kassáról került ide egy nyolcadikos diák, aki korábban már jó kosaras volt. Tőle tanultak meg kosarazni a többiek úgy, hogy naponta spontán játékos edzéseket tartottunk. Fiúk, lányok egymást felváltva játszottak. Később a szomszédos városokból hívtunk gyakorlásra, valamint kemény mérkőzésre csapatokat. Más sportágakban a NAGYKUN VIADALOK miatt ennek jelentős hagyománya volt. Tény, hogy az első években mindenkitől kikaptunk.

…1945 előtt az Alföldön alig ismertük ezt a játékot. Az lehetséges, hogy a környéken az ottani véletlenek miatt korábban elkezdték ezt a játékot, s ezért verhettek meg eleinte minket. A gyakori vereségek fokozottabb szakmai képzésre buzdítottak, s dicsekvés nélkül mondhatom: a második évtől minden korábbi vereségért revansot vettünk. Eljutottunk odáig, hogy más iskolákból vagy társadalmi sportegyesületektől is szívesen jöttek hozzánk."

Hosszú, szépívű pályája során mindig szívügye volt az iskolai ifjúsági könyvtár. Gondozásába igyekezett tanítványait bevonni például azáltal is, hogy könyvkötő szakkört vezetett.

Tanára, majd vezetője lett a **Dolgozók Gimnáziumának,** a levelező tagozat nevelőtestületének, azt tagozatvezetőként éveken át pontosan, példamutatóan vezette nyugdíjazásáig.

Az iskolai, de a városi rendezvények szervezésében, lebonyolításában tevékenyen részt vett. Az intézmény vezetése és a szülők közössége kiemelkedőnek ítélte szerepét a gimnázium fennállásának 300 éves ünnepsége megszervezésében.

1973-as nyugdíjba vonulásával sem merült feledésbe áldásos tevékenysége. A már felnőtt utókor hálásan értékelte hatását, amint arra lehetősége nyílt. Volt diákjai, tanártársai kezdeményezték – a „Mozgalom az emberért" polgári szerveződés adta lehetőséget használva − díszpolgári elismerését. (*ÚJ Néplap,* 1993. április 2. 3. o.)

Életútjáért a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje kitüntetést vehette át 1992. augusztus 19-én. A testnevelés és a sport érdekében végzett munkájáért Esterházy Miksa Emlékérem elismerést kapott 1992. december 3-án. 1993. március 15-én átvehette a Karcag Város Díszpolgára címet. Köszönő beszédében szinte megismételte tanári esküjét: *„…fogadalmat tettem arra, hogy a reám bízott ifjúság szellemi és testi nevelésében az akkori tudós tanári kar nyomdokaiba igyekszem lépni, s egy a tudásért lelkesedő, s a hazáért hűséges ragaszkodást érző magyar ifjúság erkölcsi nevelését erőmhöz mérten és képességeim szerint vállalom. Életem végefelé új ígéretet, fogadalmat nem tehetek. Azt, hogy hogyan sikerült a fiatalon vállalt fogadalmat teljesíteni, tanítványaim felém sugárzó szeretete minősíti."* (*Karcagi Hírmondó,* 1993. március 19.)

Egyeteme 1993. szeptember 3-án Aranydiplomát adományozott számára.

Sajnálatosan még ebben az évben – 1993-ban – elvesztette feleségét. Egyedül maradva, romló egészségi állapotában kérte felvételét a karcagi Szociális Otthonba. Ott élt 1998. október 1-től önálló szobában, lakását is megtartva.

2004. október 11-én halt meg a karcagi Szociális Otthonban.

A Debreceni Köztemetőben nyugszik, családi sírhelyen, édesanyjával és feleségével együtt.

DR. VÁCZI IMRE ny. mérnök-tanár, Karcag,
KATONA MIHÁLYNÉ CSÁVÁS SAROLTA tanár, Karcag

CSÁVÁS SÁNDOR

(Abádszalók, 1910. december 29. – Budapest, 1966. május 28.)
református lelkipásztor, történelem–földrajz szakos középiskolai tanár, könyvtáros

Édesapja, Csávás Sándor magyar királyi bírósági végrehajtó volt, 1878−1913 között élt. 1912-ben Kisújszállásra költözött, ahol súlyos betegségben 35 évesen meghalt. Édesanyja, Nagy Irén a bárándi Nagy Illés református tanító lánya volt, 1910 februárjában kötött házasságot Csávás Sándorral. Gyermekeik: Sándor és öccse, István.

A korán megözvegyült édesanya a kisfiúkkal Bojtra (Berettyóújfalui járás) költözött testvéréhez, Nagy Béla jegyzőhöz, akinek a háztartását vezette. A két gyermek iskoláikat Bojton kezdte, majd – miután a csonka család visszatért Kisújszállásra –, ott jártak is-

kolába. Édesanyjuk rokonai anyagi segítségével és kosztos diákok ellátásával tartotta el, taníttatta őket.

Sándor alsó-, majd felsőgimnáziumi éveit a kisújszállási református „Horthy" reálgimnáziumban töltötte (1921-ben neve akkor még Református Főgimnázium), egész életére meghatározó élményeket, normákat és értékeket szerezve. 1921-ben hatvanheten iratkoztak be az első osztályba, ebből tizenegyen tettek eredményes érettségi vizsgát 1929 júniusában. Ennek a nyolc évnek állít emléket a debreceni újságban megjelent elbeszélés-folyama: *NYOLC ÉV GYÖNGYSZEMEI – Képek a kisújszállási ref. „Horthy" reálgimnázium egyik osztályának életéből* címmel 1932 februárjában. Az újság megjelenésekor édesanyja a debreceni klinika kórbonctani termében feküdt: 48 éves korában elhunyt.

Az érettségi után a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Teológia szakán folytatta tanulmányait (1929–33). Itt tette le lelkészképesítő vizsgáit, az elsőt 1933-ban, a másodikat 1936-ban. Lelkésszé 1939. november 29-én szentelték Debrecenben. Az egyetemen 1933-ban az ő kezdeményezésére létrehozták a Nagykun-Kört. (Elnök: Csávás Sándor teológus; titkárok: Balázs János, Csávás István bölcsészek; tag többek között Zsoldos István egyetemista.)

Gyakorló lelkészi szolgálatát 1933. október 1-jén kezdte meg **Törökszentmiklóson** mint segédlelkész, Gál István esperes mellett. Munkájához tartozóan önképzőköröket szervezett, vallást tanított, konfirmálásra készített fel. Cikket is írt a törökszentmiklósi polgári leányiskola értesítőjébe 1937-ben. Állandó beosztásába 1938. február 20-án iktatták be, a **Bihari Egyházmegye Bojt** községi lelkipásztora lett, itt 1947. október 14-ig szolgált.

A tízévnyi szolgálata alatt – a lelkipásztori tevékenységen túl – volt a bihari református egyházmegye esperes-helyettese, lelkészi főjegyző, egyházmegyei missziói előadó és a missziói tanács tagja 1942-től.

Közéleti szolgálatai: a Bojti Bajtársi Szolgálat tagja, a Nép- és Családvédelmi Bizottság tagja, a Családvédelmi Munkaközösség elnöke. Vasárnapi iskolát, ifjúsági és leányegyletet vezetett.

A II. világháború alatt Bojton maradt lelki támaszt adva gyülekezetének. Segítője volt szolgálatában Kovács Sándor gondnok és 16 presbiter. A háború végén Bojt lakossága 1357 fő volt, ennek 98,5%-a református. Négyen haltak meg a háború áldozataként.

Kifejlődő szívbetegsége miatt egyre nehezebbek lettek számára a szolgálati terhek – különösen a téli temetések – viselése, szertartások igényes ellátása, ezért úgy döntött, hogy pályát módosít, levelező tagozaton tanári diplomát szerez. A Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1946. június 21-én vette át történelem–földrajz szakos tanári oklevelét.

A **karcagi Református Egyház** – mint iskolafenntartó – 1947. október 15-ei dátummal a magyar-történelem tanszékre középiskolai tanárnak nevezte ki a **Karcagi Nagykun Református Gimnáziumba.**

1948. április 11-én a karcagi református egyház presbitériuma a gimnáziummal kapcsolatban álló általános iskola igazgatójává választotta.

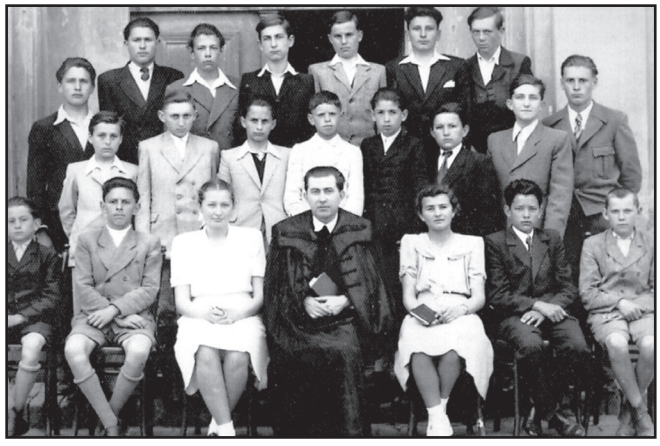

Konfirmáció, 1948

Egy tanéven keresztül helyettesítette a vallástanárt, végezte a lelki szolgálatokat, ezen kívül a gyülekezeti munkában is részt vett. A Soli Deo Gloria Diákszövetség helyi vezetőtanára volt. Vezetésével diákcsoport vett részt a SDG XXII. Budapesti Virágvasárnapi Konferencián 1948. március 21–23-án. Hozzáértő, gyakorlott szervező volt, rendezvények, összejövetelek valósultak meg vezetésével. Osztályfőnökként tanulmányi kirándulásokat vezetett, igényes színpadi előadásokat alkotott tanítványaival.

A városban az ismeretterjesztő tevékenységet helyi TIT-titkárként szervezte. Tanári, vezetői megítélésében nyomot hagyott, hogy lelkészi múltját nem tagadta meg, meggyőződésén nem változtatott.

Az 1956. évi forradalom és szabadságharc karcagi eseményeinek cselekvő résztvevője volt, ezért a gimnázium nevelőtestületéből elbocsátották.

Az eseményekről Filep István, a Forradalmi Tanács helyi titkára írt naplószerű összefoglalást *Karcag 1956* címmel. Ebből idézem a Csávás Sándorra vonatkozó részleteket.

„Október 23.

…Este a gimnáziumban – akkor még folyt ott a repülőtisztek több csoportjának levelező tagozati oktatása, így a tanárok is ott tartózkodtak – a Debrecenből hazaérkező Csávás Sándor beszámol a debreceni tüntetésről és arról, hogy – mint később kiderült – az országban először ÁVH-s sortűz dördült el, három ember meghalt, többen megsebesültek.

Október 27.

…Délután a városháza nagytermében a küldöttekből megalakul a Forradalmi Munkástanács…

A Munkástanács tagjai:

Elnök: Danka István, elnökhelyettes: Dr. Kaszap Béla, titkár: Filep István, jegyző: Csávás Sándor…

Javaslat hangzik el, hogy küldöttség utazzon a kormányhoz, s ismertesse a karcagi követeléseket…

Nevelőtestület, 1948 (balra az első Csávás Sándor)

Csávás Sándor javaslatára helyi újság indítását határozzák el…

Október 28.

A Forradalmi Tanács delegációja (Danka István, Csávás Sándor, Filep István) Budapestre indul a karcagi követelések ismertetésére. Szolnokon felveszik a kapcsolatot a Megyei Forradalmi Bizottsággal, és annak elnökével, Dancsi Józseffel megállapodnak a kapcsolattartás módjairól.

A karcagi követeléseket eljuttatják a szolnoki rádióhoz, amelyben beolvassák azokat. Miután kiderül, hogy a delegáció nem tud továbbmenni – a szovjet alakulatok visszafordítják – a megyei tanács K-vonalán Csávás Sándor beszél Jánosi Ferenccel (Nagy Imre veje, a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója [a szerk.]) a karcagi helyzetről. Jánosi gépírónője leírja a telefonon bemondott követeléseket, s tovább juttatja a kormányhoz és a Rádióhoz…

Október 29.

…Megjelenik a Karcagi Híradó első száma. Felelős kiadó Danka István, felelős szerkesztő Filep István …Az első szám szerzői: Csávás Sándor, Kis Ilona, Takács István, Batta László.

Október 30.

…Danka István és Csávás Sándor a Forradalmi Tanács képviseletében Budapestre utaznak. A Parlament előtt találkoznak Nagy Imrével. Megbeszélést folytatnak Jánosi Ferenccel, akinek közvetítésével bejutnak a rádióba, ahol átadják a karcagi követeléseket és az eseményekről szóló beszámolójukat. Fölkeresik Pap Bélát, a Rákosi-rendszerben elitélt karcagi református lelkészt, s hívják haza Karcagra.

November 1.

…Megjelenik a Karcagi Híradó 2. száma. A vezércikkben Takács István követeli a varsói paktumból való kilépést. Nemes Ferenc, Kovács Erzsébet, Csávás Sándor cikkei mellett országos és helyi híreket hoz a lap.

November 5.

…Egynapos késéssel kerül ki a nyomdából a Karcagi Híradó 3. száma. Szerzők: Takács István, Filep István, dr. Sándor András, Csávás Sándor és Nemes Ferenc…"

A Forrás beszámol az újság további hét alkalommal elvégzett megszerkesztéséről, hat lapszám megjelenéséről, valamint a 10. szám megsemmisítéséről (december 1.).

Csávás Sándor a Forradalmi Munkástanács eredeti elnökségének végig csendes, de szorgalmas tagja maradt.

A forradalom – akkoriban ellenforradalom – szereplőinek végig kellett szenvedniük a számonkérés változatos tortúráit. Súlyos szívbetegségét ismerve kikerülte a fizikális megpróbáltatásokat, de a következményektől nem mentesült, még 1957 februárjában elbocsátották tanári állásából.

Csávás Sándor ekkor 46 éves volt, 18 éve házas. 1938. szeptember 25-én kötött házasságot Hoffmann (Hordós) Saroltával Törökszentmiklóson, Hoffmann Márton és Aknay Ilona református tanítók leányával. (Hoffman Sarolta Cibakházán 1917. augusztus 16-án született.)

Két gyermekük született, mindketten Bojton, Sándor 1939. május 14-én, Sarolta Katalin 1941. december 20-án. A történet idején középiskolájuk – a helyi gimná-

zium – végzős, illetve pár napos időszakát élték. A családi összetartás és édesanyjuk lélekjelenléte még azt is elviselhetővé tette, hogy az állástalan, illetve betegállományú apa Budapesten szívműtéte ügyében eljárjon. A műtétet a specialista nem vállalta, pihenést javasolt. Budapesti tartózkodása alatt egyik volt tanítványa tanácsolta, hogy nyújtson be rehabilitálási kérelmet. A kérelem pozitív elbírálást nyert. 1958-ban megszerezte a könyvtárosi diplomát is, így az Országos Pedagógiai Könyvtár állományában tudományos főmunkatársként kutathatott. 1959-ben végleg felköltöztek Budapestre, majd Újpestre a Vörösmarty utcába. Betegsége alatt volt tanítványai többen meglátogatták.

A két gyermeke továbbtanulását nem javasolták, így munka mellett folytattak tanulmányokat. Sándor Kereskedelmi Főiskolát végzett, de közben látszerész szakmát is tanult, végül optikus lett Budapesten. Sarolta (Katona Mihályné) 1960-ban Karcagon érettségizett, majd követte a szülőket Budapestre, gép- és gyorsíró iskolába és műszaki rajz tanfolyamra járt. A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán földrajz–rajz szakos végzettséget szerzett. 1964-től a karcagi Kováts Mihály Általános Iskolában tanított, ahonnan igazgatóhelyettesként ment nyugdíjba.

Az újpesti lakásból egyre hosszabbá és nehezebbé vált az út az ötödik kerületi Honvéd utcáig, gyakran szorult felesége segítségére. Szaporodtak a kényszerű távolmaradások a kórházi kezelések, betegszabadságok miatt. Még reménykedve várta első unokája megszületését, de sajnos 56 éves korában csendesen elhunyt.

Karcagon, a Szívós temetőben családi sírba helyezték örök nyugalomba.

DR. VÁCZI IMRE ny. mérnök-tanár, Karcag,
KATONA MIHÁLYNÉ CSÁVÁS SAROLTA, Karcag

„A tehetséggondozásnak az a titka, hogy megtaláld és megtartsd a kontaktust az igazán rátermett diákokkal."

(Anderle Ádám)

D

DR. DARÓCZY ZOLTÁN
(Bihartorda, 1938. június 23. – Debrecen, 2023. szeptember 12.)
Széchenyi-díjas matematikus, egyetemi tanár, akadémikus, rektor, parlamenti képviselő

„A matematika a kultúrának olyan része, amelyet önmagáért, a szépségéért is lehet művelni."

(Daróczy Zoltán)

Szülei: dr. Daróczy Bálint (1900–1976) főjegyző és Jónás Ilona háztartásbeli (1915–2004). Bátyja, Sándor (1935–1996) fizikus, egyetemi docens, húga, Éva (1940–2021) vegyész. Elemi iskoláit Bárándon végezte. 1952-ben nem vették fel a püspökladányi gimnáziumba, ezért tanulmányait a Debreceni Református Gimnáziumban folytatta. Itt matematika–fizika tanára Nagy Géza lett, akinek emberi magatartása és tehetségeket menedzselő tevékenysége nagy hatással volt rá. Így emlékezett rá vissza:

„Másodikos koromtól már ő tanította a matematikát és a fizikát. Hamarosan bekerültem a „zsenitelepre", ami azt jelentette, hogy a matematika- és a fizikaórákon nem foglalkozott velünk, hanem külön útmutatás mellett a hivatalos anyagon túlmenő ismereteket követelt. Elsősorban a Középiskolai Matematikai Lapok feladatmegoldó versenyére irányította a figyelmünket, de a konkrét feladatokat nem kérte számon. A beküldési határidő után mindenkitől megkérdezte, hogy hány megoldást küldött be."

Tanára javaslatára részt vett az Arany Dániel Matematikai Tanulóversenyen, majd a Rákosi Mátyás Tanulmányi Versenyen. (Ez volt az OKTV elődje). Diákként sok

minden érdekelte, például az irodalom, a történelem és a matematika. 1956-ban érettségizett. Az egyetemre való bekerülését, a fellebbezés miatt, Rapcsák András professzornak köszönhette, aki sakkozóként ismerte. A KLTE-n matematika–ábrázoló geometria szakon tanult. Középiskolai tanári diplomáját 1961-ben kapta meg. Már egyetemi hallgató korában demonstrátorként tanított, a TTK Diákkörének volt a vezetője. Egyetemi tanulmányai alatt a matematikai analízissel kezdett foglalkozni. Két kiváló tanára is volt ebből a témakörből: Aczél János és Rapcsák András. Mestere a későbbiekben Aczél János lett, aki a függvényegyenletek szemináriumot vezette. Dolgozatával a szegedi Országos Tudományos Diákköri Konferencián 1. díjat nyert.

1961-ben nem volt állás a KLTE Matematikai Intézetében, így az **MTA ösztöndíjasa** lett (1961−1963). Ösztöndíjasként Aczél János mellé került, és megírt egy cikket, amit a Szegedi Acta Sci. Math. közölt. Doktori disszertációja 1962-ben készült el. Címe: *Szükséges és elégséges feltételek függvényegyenletek konstanstól különböző megoldások létezésére.*

1963−64-ben osztrák állami ösztöndíjjal a **Bécsi Egyetem Matematikai Intézetének munkatársa,** ahol Prof. L. Schmetterer irányítása alatt dolgozott. 1964-től a **KLTE Matematika Intézetében tanársegéd** (1964−1967), **adjunktus** (1967−1968). 1967-ben védte meg a *Különböző entrópia fogalmak axiomatikus megalapozása és alkalmazása a mértéktartó leképezések elméletében* című kandidátusi disszertációját. **Egyetemi docens** (1968−1975), az **analízis tanszék vezetője** (1968−1984), a **TTK dékánhelyettese** (1969−1974), **dékánja** (1974−1980).

1974-ben készítette el *Újabb vizsgálatok a függvényegyenletek és egyenlőtlenségek elméletében* című nagydoktori disszertációját. **Egyetemi tanár** (1976−2008), a **Matematikai Intézet igazgatója** (1982−1989), a **KLTE rektorhelyettese** (1984), az **MTA levelező tagja** (1985), **MTA rendes tagja** (1991) a **KLTE rektora** (1987−1990), a Debreceni Egyetem Matematikai és Számítástudományi doktori iskolájának vezetője (1992−2008), Professor Emeritus (2008).

1960-ban megnősült. Első házasságából született Zoltán fia (1961), aki gépészmérnök lett. 1981-ben elvált, majd 1986-ban feleségül vette Kotora Erzsébetet, aki a KLTE Matematikai Intézetének volt a könyvtárosa. Gyermekeik: Bálint (1983), matematikus, informatikus és Orsolya (1986). Unokái: első házasságából Ádám (1989) és Péter (1994), illetve a második házasságából Sára (2013), Stefánia (2020), Heléna (2022).

A függvényegyenletek és egyenlőtlenségek neves tudósa volt. Ebben a témakörben iskolát alapított. 51 évig tanított, a Debreceni Egyetem (KLTE) TTK egyik legnépszerűbb oktatója volt. Legfontosabb tudományos eredményeit a Shannon-entrópia karakterizációjával kapcsolatban érte el. Aczél Jánossal közösen megírt *On Measures of Information and Their Characterisations* (1975) monográfia a témakör legidézettebb könyve lett. 151 dolgozata jelent meg magyar, német és angol nyelven. Közös könyvet írt Kátai Imrével is. A közepekre vonatkozó invarianciaelméletben is alapvető eredményeket ért el. Hozzájárult a közepek elméletéhez, bevezette az eltérésközepek fogalmát.

Daróczy Zoltán előadást tart az Intézeti szemináriumon

Tanítványaira igen büszke volt, mert közülük hatan szerezték meg a tudományok doktora fokozatot, Páles Zsolt pedig akadémikus lett. Büszke volt fiatal tanítványaira is. (Molnár Lajos, Boros Zoltán, Gilányi Attila, Bessenyei Mihály, Gselmann Eszter, Mészáros Fruzsina).

14 doktorandusza volt. Ezek a következők: Lajkó Károly (őt Aczél Jánostól örökölte), Nagy Béla, Maksa Gyula, Rimán János, Járai Antal, Székelyhídi László, Szabó György, Páles Zsolt, Szabó Tamás, Hajdu Gabriella, Blahota István, Nagy Károly, Burai Pál, Dascal Judit.

Külön említést érdemel az Analízis Tanszék évente megrendezett síkfőkúti szemináriuma, amelyen a tanszék oktatói családjukkal együtt vettek részt.

Szerkesztő Bizottsági tagja volt az Aequationes Mathematicae (Waterloo, Kanada), az Acta Mathematica Hungarica (Budapest), az Annales Sci. Univ. Bp. Eötvös (Budapest), a Publicationes Mathematicae (Debrecen) folyóiratoknak. 1970 óta az **MTA Matematikai Bizottságának tagja,** a **DAB tagja,** majd **titkára** (1986−1988), a **Bolyai János Matematikai Társulat Hajdú-Bihari tagozatának elnöke** (1980–1990), **Kossuth és Széchenyi-díj Bizottság tagja,** évtizedekig volt **tagja az International Symposia on Functional Equation, Nemzetközi Függvényegyenletek Tudományos Bizottságának,** meghívták a **Hamburgi Matematikai Társaság tiszteletbeli tagjának** (2008).

Kitüntetései: Grünwald-díj (1962, BJMT), Matematikai Díj (1980, MTA), Szele Tibor Emlékérem (1988, BJMT), Szent-Györgyi Albert-díj (1998), Széchenyi-díj (2004), Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje (2008), Debreceni Egyetem Díszérme (2014).

Politikai aktivitása 1967-ben indult és az **országgyűlési képviselőségig** vezetett. A nagypolitikába rektorsága alatt került be. Az 1987−1990 közötti időszak a nagy változások időszaka volt. 1989-ben lett az MSZP alapító tagja. Az MSZP színeiben indult 1990-ben az első szabad választáson, a Hajdú-Bihar megyei területi listáról bekerült a Parlamentbe képviselőnek. A Környezetvédelmi Bizottság munkájában

vett részt, tagja volt a frakció vezetőségének is. 1994–1998 között ismét megválasztották Hajdú-Bihar megye parlamenti képviselőjének. Ebben a ciklusban az Oktatási, a Tudományos, az Ifjúsági és Sportbizottság tagja volt, részt vett a Tudományos és Innovációs Albizottság munkájában. Az 1998-as választáson már nem indult.

Sporttevékenységre is jutott ideje. Gimnazista korától kezdve sakkozott bátyjával együtt a DEAC-ban. Az 1970-es és az 1980-as években az Egyetem számos oktatójával játszott villámpartikat. Az Analízis Tanszéken mindig ki volt készítve az asztalra a sakktábla.

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE, Debrecen

DOBAY BÉLA

(Sárospatak, 1934. április 8. – Sárospatak, 2020. április 5.)
magyar nyelv és irodalom–történelem szakos középiskolai tanár

Dobay Béla 1934. április 8-án született Sárospatakon. Édesanyja Tumik Etelka háztartásbeliként nevelte gyermekeit. Édesapja kisiparosként szolgálta a várost, kovácsmester volt. Testvére elmondása szerint a későbbi kitűnő pedagógus, Béla, édesapja mellett a kemény fizikai munkát is megtapasztalhatta, mert sokat segített neki a műhelyben. Testvére, Dobay Erika jelenleg (2025) Debrecenben él.

Dobay Béla alsó és középfokú végzettségét Sárospatakon szerezte. A középiskolai tanulmányait (a közben államosított Rákóczi Gimnáziumban) az egykori Református Kollégiumban végezte 1948 és 1952 között. Embert próbáló időkben kezdte meg az egyetemi tanulmányait Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, történelem szakon, ami akkor egyszakos képzés volt. Később ugyanitt levelező képzés formájában végezte el a magyar nyelv és irodalom szakot. A zenei képzettségét – mivel később karvezetőként is számíthattak rá – saját visszaemlékezése szerint a középiskolában szerezte. A zene szeretete végigkísérte életét. Kitűnően zongorázott, és nemcsak hivatalos rendezvényeken, hanem a maga szórakoztatására, kikapcsolódásként is a hangszer mellé ült. 1956-ban szerzett diplomát.

Az egyetemi képzés befejezését követően egy évig Ózdon kapott állást, ahonnan az alma materébe vezetett vissza az útja 1957-től 1993-ig. Itt kezdetben a **Kossuth Lajos Fiúkollégiumban,** majd a **gimnáziumban** alkalmazták. A rendszerváltásnak köszönhetően az iskolát visszakapta a Református Egyház, így a nevét is visszavette az iskola a majd 500 éves hagyományokat tisztelve. Szakmai önéletrajzából idézve, így emlékezett ezekre az időkre: *„Diákkoromtól fogva elég széleskörű érdeklődés jellemzett. Felkeltették figyelmemet a különböző témájú könyvek. Dolgoztam irodalmi önképzőkörben; sokat olvastam és írtam. Vonzottak a társadalomtudományok;*

elmélyültem a történelemben. Kedvet kaptam a politizáláshoz; állandóan nyomon követtem a bel- és külföldi eseményeket. Szoros kapcsolatba kerültem a muzsikával; az éneket és a zenét hosszú ideig tanítottam is… Mikor tanár lettem, az oktató-nevelő munka került érdeklődésem középpontjába. Tanítványaimnak pályám minden szakaszában nemcsak a délelőtti, hanem a délutáni órákban is szívesen álltam a rendelkezésére. Szakköröket, egyetemi és főiskolai előkészítőket vezettem…Tanulmányi versenyeket, vetélkedőket szerveztem… Népköltészeti gyűjtéseket indítottam, pályamunkákat készítettem…"

Az idézetből is kezd kirajzolódni az a pályaív, amely **Sárospatak** XX. századi tanáregyéniségei közül az egyik legismertebbet jellemezte. Bolvári-Takács Gábor egyenesen *„a 20. századi Sárospatak három legmeghatározóbb jelentőségű tanára"* közé sorolja a Dobay Béla és a pataki szellem címmel napvilágot látott munkájában (Bolvári-Takács 2025). Valóban, rendkívül sokoldalú, a humán tudományokban szinte polihisztorikus tudással volt felvértezve, és mindemellett e hatalmas tudását mindig igyekezett a köz javára használhatóvá tenni.

Iskolai tevékenységének központi helyét foglalta el az ifjúság értékközpontú nevelése és támogatása. Az 1970-es években *„Látókör"* néven tudományos és ismeretterjesztő sorozatot szervezett diákjainak a **Rákóczi Gimnáziumban.** Ifjúsági akadémia és ifjúsági klub rendezvényein is meghatározó szerepet játszott. Egyik motorja volt az 1970-es és '80-as évek népszerű és nagy sikerrel futó, a város életében is meghatározó szerepet betöltő *„Sárospataki Diáknapok"* szervezésének, lebonyolításának. Az ismeretterjesztést is felvállalta, amikor bekapcsolódott a TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat) munkájába. A szervezet keretében nemcsak itthon, hanem határon túl is (elsősorban Felvidéken és Kárpátalján) folytatott tevékenységével elősegítette a határon túli magyar közösségek megmaradását, a magyar nyelvhez és kultúrához való ragaszkodását. E munkája során kapcsolatokat épített a felvidéki magyar kulturális körökkel, írókkal (pl. Fábry Zoltán, Dobos László). Tovább emelte szakmai ázsióját, hogy cikkeket jelentetett meg az Új Szó, a Fáklya és a pozsonyi Irodalmi Szemle című folyóiratokban. Első cikke 1968-ban jelent meg *„Zavaró nyelvi jelek"* címmel az Új Szó hasábjain. A csehszlovákiai magyar irodalom válogatott bibliográfiájának III. kötete 26 nyelvészeti, stilisztikai írását sorolja fel. (Szőke József, 1986) Előadásokat tartott főként a saját életközegéhez közelebb álló térségekben (Nagykapos, Királyhelmec, Kassa). Számos alkalommal kérték fel emlék- és ünnepi beszédek megtartására határon innen és túl. A beszédeit nagyon pontosan szerkesztette meg. Szövegüket gondozta, javította. Hagyatékában is fennmaradtak ezek a még írógépen készült írások, melyeket sajtó alá is rendeztek 2011-ben, és *„Az elkötelezettség próbatétele"* címmel vált közkinccsé. A sárospataki könyvbemutatón dr. Tamás Edit, a sárospataki Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma igazgatója méltatta ekképpen: *„Dobay Béla változatos, tartalmilag sokrétű írásai, tanulmányai a magyar közművelődés értékes, Sárospatakhoz, a volt pataki diákokhoz, tudósokhoz, Északkelet-Magyarország történelmi személyiségeihez, az anyaországi és határon túli magyar irodalom ismert, sok esetben kortárs alakjaihoz kapcsolódó dokumentumok. Ezek egy csokorba kötése fontos kutatói… lényeges,*

hasznos forrásanyag közvetlen környezetünk helytörténetéhez… Az elkötelezettség próbatétele címmel összeállított kötete hiányt pótol. Egy csokorba fogja a tanár úr elmúlt évtizedekben megjelent írásai bizonyos részét, illetve tartalmazza a különböző alkalmakkor elmondott beszédeit." (felvidek.ma/2011)

A pályafutása utolsó éveit a sárospataki **Árpád Vezér Gimnázium és Kollégium-ban** töltötte. Az 1993-ban induló új intézmény sokat köszönhet Dobay tanár úrnak, mindenekelőtt a névadást és az iskola logójaként használt sárospataki életfát magában hordozó jelvényt. Az iskola mellett felállított Árpád-szobor is az ő kezdeményezésére született meg, amely mai napig fontos szerepet tölt be az iskola hagyományaiban. A tőle megszokott nagy intenzitással vágott bele az új munkahelyén is a feladatok elvégzésébe. Kiemelkedő tudása az iskola humán munkaközösségének élére repítette. Vezetése alatt kollégáit folyamatosan segítette tanácsokkal, tesztelte tudásukat is, de ezt sosem sértő módon, hanem inkább játékosan megközelítve, ezért senki sem sértődött meg rá, hanem inkább arra ösztönzött mindenkit, hogy még jobb legyen a munkája. Pályám elején én is kaptam tőle olyan javaslatokat, ajánlásokat, amelyek elősegítették látóköröm bővülését, eredményesebb felkészülésemet az óráimra. Az Árpád Vezér Gimnázium szinte összes – mai napig meglévő – határon túli kapcsolatának kiépítését is neki köszönheti. Kiterjedt ismeretségével Nagykapos, Királyhelmec, Munkács, Székelykeresztúr, Temesvár magyar nyelven oktató középiskoláival teremtett összeköttetést. Ezzel az évek során számos barátság, partnerség, közös projekt alapjait fektette le. Az iskolában történelemszakkört vezetett, és mindemellett osztályfőnöki feladatokat is ellátott. Az iskola tíz évkönyvét és egy almanachját is ő szerkesztette, folytatva azokat a hagyományőrző tevékenységeket, melyek már a Rákóczi Gimnáziumban jellemezték. Ott 1974–1981 között a *Sárospataki Krónika* iskolaújságot szerkesztette, amelyből 30 lapszám jelent meg. Valamint a hatalmas történelmi hagyományokkal bíró intézmény alapításának 450. évfordulójára kiadott *jubileumi évkönyv* is az ő munkáját dicséri.

Az iskolai keretekből kilépve, szélesebb kör számára is fontosnak tartotta a tudásmegosztást, ami az ő idejében még elsősorban folyóiratokon keresztül történhetett. A már említett csehszlovákiai – ma szlovákiai – lapokon túl honi újságokban *(Észak-Magyarország, Napi Magyarország, Fókusz, Holnap, Kis Újság, Magyar Ifjúság, Napjaink, Sárospatak, Történelemtanítás, Újhelyi Körkép)* közel 150 cikke, publikációja jelent meg. Közéleti szereplései kezdetben a tantárgyaihoz köthető szakmai szervezetekben indultak. A már említett TIT mellett az 1986-ban újjászervezett **Sárospataki Népfőiskola** tanára lett, annak a határon túli szekciójában. A következő évben felvételt nyert a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tagjai közé. 1992-ben, a szintén akkor alakult Rákóczi Szövetségbe is belépett. A következő megtiszteltetés a Magyarok Világszövetségébe való felvétellel érte, 1996-ban. A helyi történelmi értékek és emlékek fontos megőrzésében szerepet játszó Árpád-házi Szent Erzsébet Történelmi Társaságnak is alapítói közé tartozott. Az egyre jobban kibontakozó helyi ismertsége és elismertsége politikai szerepvállalásra is ösztönözte. A rendszerváltoztatással szárba szökkenő fiatal magyar demokrácia kiépülésével egyidőben bekapcsolódott az újjáalakult Kereszténydemokrata Néppárt munkájába. Kiállása az elvei

mellett sosem volt megkérdőjelezhető, a kereszténységhez és a magyar nemzethez fűződő elkötelezettsége visszaköszönt beszédeiben és írásaiban egyaránt. A Magyar Kereszténydemokrata Szövetség delegáltjaként Sárospatak Város Önkormányzatának képviselőtestületébe is bekerült két alkalommal, ahol előbb a művelődési és oktatási, majd az oktatási bizottság elnöki feladatait látta el.

Hosszú, tartalmas és értékes pályafutását számtalan elismerés, díjak, kitüntetések fémjelezték. Már a szocialista korszakban, az 1979. és 1981. évben a *Kiváló Munkáért* kitüntettek közé került, majd megkapta a *Borsod-Abaúj-Zemplén Művelődéséért* címmel adományozott plakettet. 1990-ben *Kiváló Pedagógus* emlékéremmel jutalmazták. 1992-ben a híres cseh-morva pedagógus, Comenius 400. születésnapjára alapított *Comenius-emlékplakett*et, majd 1994-ben *Comenius Emlékérmet* kapott. Az utóbbi két elismerés Sárospatak Város Önkormányzatától származott. Pályafutása legmagasabb szintű kitüntetésére 1997-ben került sor, amikor a művelődési és közoktatási miniszter *Németh László-díj*at adományozott neki. Az ezredforduló után, 2003-ban megkapta a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet* és ebben az évben a Sárospatak Város Önkormányzata által alapított *Pro Urbe-díj*at is, mellyel a város közéletében végzett tevékenységét ismerték el. Tanár úr nyugdíjba vonulása után sem szakított az iskolával, naponta bejárt kedves kollégáival beszélgetni, kávézni, és a hivatalos vagy ünnepi programok részvevője volt egészen haláláig. Emlékét szívünkben és az iskola falai között is megőrizzük.

Köszönettel tartozom Dobay Erikának, tanár úr testvérének és Dusicza Erika kolléganőmnek Dobay Béla hagyatékából származó dokumentumok, iratok, beszédek, levelek rendelkezésemre bocsájtásáért.

Volt munkatársa: *REMECZKI IMRE,*
Sárospataki Árpád Vezér Gimnázium és Kollégium

Források:

Bolvári-Takács Gábor: *A város és iskolája, Források és írások Sárospatak modernkori történethez,* Tokaj-Hegyalja Egyetem, Sárospatak, 2025.
Szőke József: *A csehszlovákiai magyar irodalom válogatott bibliográfiája III. kötet.* Madách, Bratislava, 1986.
https://napkeletnepe.hu/2018/01/17/dobay-bela/
https://real-j.mtak.hu/24663/1/SPF_2007_25.pdf
https://felvidek.ma/2011/03/30/az-elkotelezettseg-probatetele-konyvbemutato-sarospatakon/
https://felvidek.ma/2013/11/02/bemutatjuk-a-bodrogkozi-koltoket-irokat-publicistakat/

DOBRÁNSZKY SÁNDORNÉ Márton Klára

(Kótaj, 1937. október 15. – Kótaj, 2024. január 13.) tanítónő

Dobránszky Sándorné született Márton Klára, 1937. október 15-én látta meg a napvilágot Kótajban. Édesapja Márton Pál, a Gravák család kertészeként dolgozott, míg édesanyja, Pekár Veronika a háztartást vezette. Szülei egyszerű, de szeretetteljes környezetben nevelték őt, azonban gyermekkorát beárnyékolta testvére korai elvesztése. Egyedüli gyermekként nőtt fel, és már kislányként is nagy álmai voltak: tanítónő szeretett volna lenni.

Iskolai tanulmányait Kótajban kezdte, középiskolás éveit Nyíregyházán folytatta. Az irodalom, a művészetek és a gyermekek iránti szeretete meghatározta életét. Szívesen rajzolt, énekelt, verset mondott, szerepelt és táncolt. A tanítóképző elvégzése után **Baktalórántháza-Flóratanyára** került tanítónőként. A vidéki élet és a tanyasi körülmények kezdetben kihívást jelentettek számára, ám az emberek szeretete és befogadása hamar otthonossá tette számára ezt a világot. A gyerekek, a családok szívükbe zárták, és munkájában hamar meglelte az örömöt és hivatása valódi értelmét.

1958. augusztus 23. életének egyik legszebb napja volt: örök hűséget fogadott Dobránszky Sándor tanárnak, aki nemcsak a társa, hanem élete nagy szerelme is lett. Házasságuk példamutató volt: 64 éven át tartó boldogság és harmónia kísérte közös útjukat. Mindketten a **kótaji általános iskolában** tanítottak egészen nyugdíjba vonulásukig, ahol diákok százait nevelték szeretettel és elhivatottsággal.

Három gyermekük született: Klára, Zsuzsa és Sándor. Két gyermekük − Klára és Sándor − követve szüleik példáját, szintén pedagógusok lettek, míg Zsuzsa mélyépítő mérnökként építette karrierjét. Gyermekeiket tiszteletre, szorgalomra és a munka becsületére nevelték. Édesanyjuk szerény, halk szavú és alázatos ember volt, aki mindenkihez kedves szóval fordult. Tanítványai és azok szülei egyaránt szerették, elismerték szakmai elhivatottságát és emberségét.

„A legnagyobb hatalom, ha valaki szeretetet tud ébreszteni az emberek szívében” – ezt az elvet vallotta munkájában is, amelyet maximális odaadással végzett. Nem csupán tanított, hanem számtalan iskolai rendezvényt, megemlékezést és táncos eseményt szervezett. Napközis évei alatt kreativitásával kiállításokat szervezett a gyermekek munkáiból, miközben maga is csodálatos kézimunkákat készített: hímzett, kötött, varrt és népi motívumokat festett konyhai eszközökre. Az általa készített tárgyak nemcsak esztétikai értéket képviseltek, hanem a gyermekek kézügyességének fejlesztését is szolgálták. A kiállítások révén a tanulók munkái méltó figyelmet kaptak, és sok diák számára ezek az alkalmak maradandó élményt jelentettek.

Nem csupán a művészetek és a közösségi események szervezésében jeleskedett, hanem pedagógiai munkájának egyik legfontosabb része az alapok lerakása volt. Számtalan kisgyermeket tanított meg írni, olvasni, számolni, segítve ezzel jövőbeli

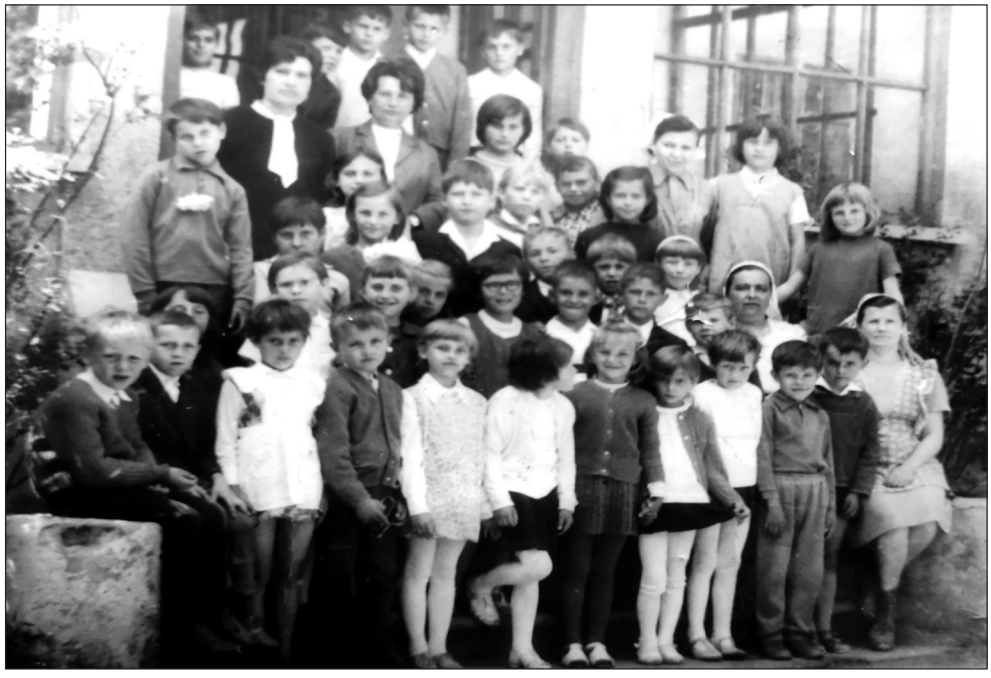

sikereiket. Gondoskodó, türelmes és szeretetteljes hozzáállásával a legnehezebb helyzetben lévő tanulók számára is biztos támaszt nyújtott. Mindig hitt abban, hogy minden gyermekben ott rejlik a fejlődés és a kibontakozás lehetősége.

A természet és a kert szeretete szintén végig kísérte életét: virágai pompásan díszítették otthonát, és nagy büszkeséggel gondozta kertjét. Az emberekkel való beszélgetés, a közösség építése mindig is fontos szerepet játszott az életében.

Munkásságát két Miniszteri Dicsérettel is elismerték, valamint Szolgálati Emlékéremmel jutalmazták. Szorgalma és kitartása egész életében példaként szolgált mások számára.

Idős napjaira dédunokái hozták el számára a legnagyobb örömöt. Férje elvesztése azonban mély fájdalmat okozott számára, amelyet soha nem tudott igazán feldolgozni. Házastársa nélkül a világ elvesztette számára az igazi fényét, és nem tudott, de nem is akart nélküle élni.

Istenhívő emberként élete minden szakaszában a hit adott számára vigaszt és erőt. Rendszeresen imádkozott, miséket hallgatott, és amikor csak tehette, részt vett a templomi szertartásokon. „A hit a láthatatlan dolgok valósága” – ez a bibliai idézet hűen tükrözi életének egyik legfontosabb alapelvét. Imakönyvét nap mint nap forgatta, a hit és az ima kísérte végig élete minden nehéz pillanatában. Dobránszky Sándorné élete valódi példázata a szeretetnek, a hivatástudatnak és a családi összetartásnak. Élete végéig tanító maradt, nemcsak a szakmájában, hanem az élet minden területén is. Hagyatéka nemcsak családjában, hanem tanítványaiban és azok emlékezetében is tovább él.

Fia, *DOBRÁNSZKY SÁNDOR,* Debrecen

„Úgy gyönyörködj a fiatalokban,
mint akik téged folytatnak majd.
De ne a magad vágyait, emlékeit álmodd
újra bennük: ne kényeztesd, ne ünnepeld, ne szidd,
inkább szeresd, s érdemük szerint becsüld meg őket."
(Keresztury Dezső)

E, É

ELEK MATILD KAROLIN
(Debrecen, 1925. november 21. – Budapest, 2019. január 17.)
tanítónő, igazgató

„A valóságban is feltárult énelőttem egy ajtó…"
(Szabó Magda)

Csupa meglepetés az a kolléganő, akiről most portrét írok. Itt van mindjárt a neve, Matild, Karolin. Ha azt írom, hogy Maszika, Maszi néni, sokkal többen felkapják a fejüket. Azt gondolnánk, a becenév a Matildból ered, de nem. Nagyon kicsinek született, úgyhogy a Maszat is csak becézve illett rá, így lett Maszi. A Karolin sem megszokott, néhány nyilvántartásban felül is bírálták, Karolinának javították, pedig édesanyja nevét vitte tovább. Édesanyja, Szegedi Karolin könyvelő volt a Hortobágyi Malomnál. Édesapja, Elek Ferenc köztisztviseletben álló városi nyilvántartó volt Debrecenben.

Ketten voltak testvérek, György agronómus lett. Mindkét szülő, akik fontos szerepet játszottak az életében népes családból származott. Ugyanis hároméves korában édesanyja kórházba került, és többé nem is tért haza, gyógyíthatatlan betegségben, skizofréniában szenvedett. Fiútestvérével, Gyurkával együtt egy időben a Sarkadi család nevelte őket. Sarkadi Imre író, az unokatestvére, játszótársa volt, akit Bobinak becéztek, s a játék úgy zajlott, hogy Bobi élénk fantáziájával kitalálta, kinek mit kell játszani, a többi gyerek pedig megcsinálta. Egy gyalogösvényen, a zsidókerten keresztül jártak hozzájuk Debrecenben a Hortobágy utca 11. szám alá. Gyakran ott is aludtak. A nagycsalád házát államosították, a család szétszakadt, csak a szeretet tartotta őket össze.

Iskolába Debrecenben járt. Az elemi iskola első osztályát magánúton végezte, ugyanis tanító nagybátyja megtanította írni, olvasni. Az elemi után a Dóczy Gimnáziumba járt, majd különbözetivel a Tanítóképző Intézetben tett képesítői vizsgát 1944-ben, a bombázások idején.

1945 februárjában a **derecskei Református Népiskolában** kapott ideiglenes, helyettes tanítói megbízást, majd 1947-ben véglegesítették. Az államosítás után a **derecskei Állami Általános Iskolában** tanított 1952-ig.

Bekapcsolódott a mozgalmi munkába, a közéletbe. 1952-ben kinevezték igazgatónak a **konyári Általános Iskolába.**

Önéletrajzában így vall erről az időről: *„Éreztem, hogy ez a feladat meghaladja képességeimet. Már a következő évben kértem a megbízatás alóli felmentésemet. Nem járultak hozzá. Mivel a munkámat igyekeztem becsülettel ellátni, jóformán semmi pihenőidőm nem maradt. Jelentkeztem az Egri Pedagógiai Főiskola biológia–földrajz szakára, ezt is abba kellett hagynom. A megfeszített munka felőrölte az egészségemet. Áthelyezésemet kértem."*

Feladatát 1957-ig látta el, ekkor kérte áthelyezését **Nádudvar**ra. A fiúiskolában, a későbbi **1. Sz. Általános Iskolában** kapott állást. Öt évig éneket tanított felső tagozaton, majd alsós tanítóként dolgozott nyugdíjazásáig, 1980-ig. 1987-ben visszahívták helyettesíteni, aminek nagy örömmel tett eleget, a megbecsülés jelének tekintette.

Nem kötött házasságot, de családban élt. Testvérének három gyerekét, majd azok gyerekeit nagyon szerette, nevelésükből kivette a részét. Nemcsak gondoskodással, példamutatással is. A rokonok gyakran nyaraltak Nádudvaron, vonzotta őket a közös főzés, az iskolaudvar, szerették a strandot, Maszika tanította őket úszni. Évekig gondoskodott édesapjáról, akit idős korában magához vett.

Szolgálati lakásban lakott, a volt gazdasági iskolában, legtovább a Tolbuhin úti iskolaépülethez tartozó lakásban, majd annak megszűnésekor a gyógyszertár fölötti épületben. Később Budapestre költözött a Napfény Idősek Otthonába. Új helyzet volt ez egy olyan embernek, aki mindig a maga ura volt. Családtagjai továbbra is mindenben támogatták, anyagilag és gondoskodásban is. Egészsége megromlott, szervezete legyengült. Ott halt meg 94 éves korában. Debrecenben, az Elek család közös sírboltjában nyugszik.

Pedagógusként Nádudvaron találta meg igazán a helyét, és minden tudását, energiáját a munkájának szentelte. Minden igazgatója elismeréssel írt róla.

Pichler Géza igazgató: *„Óráira való felkészülése mintaszerű, figyelemre méltó nevelési munkát végez. A tanulók osztályozásában reálisan jár el, ráhatása a gyerekekre igen jó, remek osztályközösséget sikerült kialakítania. Egyéni magatartását az udvariasság, a segítőkészség, a komolyság, a tisztelettudás, a tekintélytartás, a gyermekszeretet jellemzik legjobban."*

Poprádi László igazgató: *„Precizitása kiemelkedő, óráin a tanulók munkafegyelme kifogástalan, a sok gyakorlás teszi munkáját eredményessé."*

Jakab Sándor igazgató kiemeli: *„Példamutató a tanulók írásbeli munkájának javítása, javíttatása. Tanulói az iskolai versenyeken jó eredményeket értek el."*

Osztálykép a gazdasági iskolában 1967-ben

Évekig volt vöröskeresztes tanárelnök, az iskolai vöröskeresztes munka mellett tagja volt a Vöröskereszt községi szervezetének.

Tevékenységét 1971-ben a Megyei Tanács Vöröskeresztes Munkáért Érdeméremmel ismerte el.

1976-ban Miniszteri dicséretben részesült.

1999-ben a Nádudvari Hírek szerkesztősége megkérdezte, összegyűjtött tapasztalatai alapján milyen tanácsot adna fiatalabb kollégáinak.

„A tanácsom az, hogy többet ér a dicséret, mint bármi. Így utólag én is azt gondolom, nem dicsértem eleget. Mondtam én, hogy jó, és hozzátettem, de… Ma úgy gondolom, több önbizalmat adnék a gyerekeknek."

Lövei Sándorné, kolléganője és barátnője emlékei:

„Fiatalon kerültem a Tolbuhin úti iskolaépületbe, ahol Maszika tanított, és akkor ott is lakott. Közös érdeklődésünk és értékrendünk hamar barátokká tett bennünket. Az egész családját jól ismertem, rokonai művelt, diplomás emberek voltak, szerették a sportot, a természetet. Apukája, Feri bácsi, aki ott élt vele, szeretett sakkozni, kártyázni. Sokszor összejött a két család, hol náluk, hol nálunk. Maszi vendégszerető és jó vendéglátó volt.

Nemcsak a rokonszeretet, a segítőkészség, a gondoskodás is közös volt bennünk. Számíthattunk egymásra, Lilla lányomat ő tanította meg úszni, amikor a fiamat vártuk, hozta a süteményt, olyan pogácsát és zserbót senki nem tudott sütni, mint ő. Ha kellett, vigyázott a gyerekeinkre. Többször költöztünk Nádudvaron, ő mindig ott volt. Nem cipekedett, de az aprólékos, precíz csomagolás a specialitása volt. Kínosan ügyelt a rendre, tisztaságra, azt mondta, ő így érzi jól magát.

Aztán fordult a kocka, mi segítettük, mikor eltört a lába, hordtuk neki az ebédet az iskolából. Budapesten is többször meglátogattuk. Emlékszem, az egész otthon tudta, hogy Maszikának nádudvari látogatói jönnek, ugyanis annyian mentünk, hogy kiürítették nekünk a társalgót. Maszi boldog és büszke volt, hogy nem felejtették el.

Az iskolában és otthon egyaránt pontos, felkészült, rendszerető volt. Tiszteltem, becsültem, példaképem lett, ma is szeretettel gondolok rá."

Dékán Jenőné baráti visszaemlékezése:

„Több évtizedes barátság kötött hozzá. Amikor Nádudvarra került, sokáig albérletben lakott, egyetlen szobában, ahol nem tudta elhelyezni zongoráját, bútorait, ezeket eladta, hogy anyagi gondjain segítsen. Nehéz körülmények között élt. Megélte a törődés módjait: Ő törődött, és vele törődtek. Segítette bátyja gyermekeit. Ezt a gondoskodást kapta vissza idős korában, hogy utolsó éveit nyugalomban tölthesse.

A mi kapcsolatunkban is állandó volt a segítségadás, a támogatás. Tanítványaival nagyon sokat foglalkozott, pótolta az otthonról hozott hiányosságokat is, több hátrányos helyzetű, de értelmes tanítványán önzetlenül segített, hogy azok elérjék céljukat az életben. Minden kicsi tehetséget kiaknázott igazi pedagógus módjára.

Becsületes, egyenes gerincű ember volt. Igazságérzete miatt hátrány is érte, ami miatt sokat szenvedett, de ő kiállt az igazsága mellett. Példát mutatott, hogyan kell az élet nagy csapásait elviselni. Soha nem siránkozott, önzetlenül, emberségből, szeretettel segített másokon. A szigorú tekintet mögött sok megértés, szeretet volt.

Ő volt az, akiben megtaláltam az igazi pedagógust, a jó kartársat és a hűséges, örök barátot."

Balogh Károlynak, volt tanítványának „novellisztikus" visszaemlékezése:

„1970 szeptemberében a riadt 1/a osztályos tanulókat Elek Matild tanító nénire bízták, hogy a nyers masszából valami használhatót gyúrjon össze. Aki óvodából érkezett, már tudott valamit bizonyos szabályokról, én is közéjük tartoztam, de a többség ekkor még otthonról érkezett. Arra esély sem volt, hogy valaki öntörvényűen maga döntse el, hogy adott esetben mit szeretne.

A tanító néni szúrós tekintete, keret nélküli szemüvege, kifogástalan hajviselete, tanító nénis ruházata (szoknya, blúz szigorú vonalvezetéssel, élénk színek kizárva), határozott hangja semmiféle elhajlást nem tett lehetővé. Szóval meg voltam ijedve, majd félelmeim be is bizonyosodtak, itt bizony csak a tanulás a lehetséges opció. Habár a tanító néni mellett a Maszika becenév volt a megszólítás, a kemény következetesség, szigorúság áradt belőle. Dicséret és büntetés megfelelően adagolva (inkább az utóbbi). Igyekeztem helytállni, mi tagadás, jól ment. Egy kivétellel. Balkezes voltam, amit akkoriban kényszerű jobbkezességre szoktatással orvosoltak. Engem nem. Utólag döbbentem rá, hogy ez bizony akkoriban forradalmi tett lehetett. Súlyosbította a helyzetet, hogy a tintával írt írásomat azonmód széles csíkká változtattam, egyszóval írás kettes, viszont az agyféltekék piszkálása nélkül talán kiegyensúlyozottabb lettem.

A szokásos írás-olvasás-számolás kombó mellett hangsúlyos volt az énektanítás, úgy tudom, belső használatban tanító néninkre a Szinkópa becenév volt alkalmazva,

amit még gondolatban sem mertem a számra venni. Peregtek az évek egy nagyon jó képességű osztályban, negyedikre az írásom is helyrejött, kitűnő tanulóvá váltam.

A közösségi életet az úttörőmozgalom jelentette, a Mókus őrs tevékenységét rendszeresen dokumentáltam. Kirándulásainkat alapos felkészülés jellemezte, így teljesítette osztályunk az Istállós-kő megmászását, egymásba kapaszkodva. Tehát szigorú következetesség, rendszeretet, némi tisztaságmániával fűszerezve, sok kitűnő eredmény, kidolgozott alapkészségek. A tanító néni megingathatatlan érckeménységét elfogadtam, ezzel a képpel is jó emlékeim lehetnének alsós éveimről, ennyiben is maradhatnék. Azonban van folytatás.

Ötödik és hatodik osztályban is volt egymással dolgunk. Maszika néni ifjú egészségőrt faragott belőlem. Hatodikban járási versenyt nyert a csapatunk, én voltam a csapatkapitány, beosztottjaim 7–8. osztályos lányok. Tisztaság, higiénia, művészien kivitelezett sebkötözés. Életem során sokszor jó hasznát vettem ezen ismereteknek. A járási első helyezés után a csapat néhány tagja Budapestre mehetett néhány napra kirándulni. Az én nevem nem hangzott el. Én nem mehetnék? − kérdeztem. Maszika néni így válaszolt: − Nem Karcsi, te Zánkára mész két hétre nyári, egészségügyi szaktáborba. Itt kezdtem el rájönni, hogy a keményvonalas, konzervatív tanító néni (akkoriban nem ezekkel a szavakkal írtam körül) milyen szeretettel viszonyult felém, szegénysorú családom okán esélyem sem lett volna ilyen messzire jutni, maradandó élményt szerezni. Itt is befejezhetném, összegezve, hogy Maszika néni milyen nagyszerű pedagógus és ember volt, de még nincs vége.

A nyolcvanas évek végén kezdő pedagógusként a Tolbuhin utcai iskolában is sertepertéltem, mivel a szolgálati lakása itt volt, gyakran láttam, beszélgettünk. Ha valami műszaki probléma adódott, frissen pattantam, megoldottam, a kertszépítésben is közreműködtem. Kérte is Maszi néni a segítséget, de legtöbbször én ajánlkoztam. A látogatások rendszeressé váltak, este egy kis ennivaló is akadt, ami után ajánlkoztam a mosogatásra. Na, igen, ahogy én gondoltam! Nagyjából kétnapos kiképzést követően magas színvonalú, egészség- és járványügyi szempontból kifogástalan, háromfázisú rendszerrel ismerkedtem meg az apró konyhában, egy szál mosogató mellett. Takarítási segítségem is hasonló színvonal-emelkedést mutatott. Megmosolyogtató, ugyanakkor további életemre nagy hatással bíró változásokat alakított ki bennem. Rádöbbentem, hogy a már idősödő, egyedül élő, és bizony anyagiakban sem dúskáló tanító nénim számára a tartást adta rendszeretete, szerényen is mármár úrinői eleganciát teremtve maga körül.

Megismertem családtagjait, életéről is mesélt, hosszú kártyacsaták, társasozás mellett az irodalom és zene is terítékre került. Műveltsége, intelligenciája magával ragadott, ekkorra már rég letűntnek éreztem a szigorú tanító nénit, egy nagyon kedves, idős hölgy történeteit hallgattam. Gyermeki szívvel még nem tudtam, talán csak éreztem a páncél alatti érző embert. Hosszú beszélgetéseinket a korkülönbség ellenére nagyon élveztem, talán még tett is valamit a jellemfejlődésemhez, értékítéletemhez. Kisiskolás éveim apró cserepeit rakosgatva nagyon sok esemény, érzés értelmet nyert. A szigorú tekintetű Elek Matild tanító néni, aki valójában egy kedves Maszika néni, az én masszámból így alakított embert."

Ha felidézem alakját, a tetőtől-talpig nett kolléganőm elegánsan cigarettázik, és én azon gondolkodom, miért és hogyan növesztünk páncélt magunk köré? Hogyan és miért válunk azzá, amik vagyunk? Maszika személyiségének szimbóluma volt a lakása, illetve az odavezető út. A mi „Emerencünk" lakásába öt-hat lábtörlőn keresztül lehetett bejutni, de már az elsőre se mertünk rálépni, olyan tiszta volt. Vendégszeretet fogadott odabent. Biztonságot adott neki a rend. Maszika öreg korában sem akart a színvonalból engedni, s ezt az igényét kivetítette a környezetére, s bizony nem mindig úgy fogadták, ahogy ő gondolta. Egy tartalmas pedagógusi pálya, egy értékes ember, aki úgy gondolta, hogy a saját értékrendje szerint érdemes élni.

Pedagógusként hiteles volt, magas szakmai tudás, igazságos értékelés, a hatékony munkához szükséges fegyelem jellemezte, aki elkötelezett volt a pálya iránt.

Iskolai dokumentumok, visszaemlékezések, személyes tapasztalatok alapján összeállította:

KERTI JÓZSEFNÉ, Nádudvar

ÉLŐ GYŐZŐ

(Táp, 1924. április 28. – Előszállás, 1998. február 24.)
tanító, tanár, nevelőotthon-igazgató, költő

„Szívem, mit hozzád emelek
Hálától csurranó.
Megköszönöm az életet
Előszállás, Te jó."

Édesapja: Élő József kántortanító, édesanyja: Farkas Ilona háztartásvezető. Három gyermekük született: József, Ilona és Viktor. Viktort iskoláskorában Győzőnek szólították. Később minden dokumentumban Élő Győzőként szerepel.

Elemi iskolai tanulmányait Bősárkányban végezte. Polgári iskolába Csornán járt. Ezután került Győrbe, a Tanítóképzőbe. Tanulmányai alatt az „Isten szeme" kollégiumban lakott. Győrben kapott tanítói oklevelet. Okleveles tanítóként **Móron** talált állást magának, Innen került **Róbertvölgybe,** ami ma is **Előszálláshoz** tartozó puszta. Szülei kuláklistára kerültek, itt húzták meg magukat a nehéz években. 1960-ig éltek Róbertvölgyben. Ketten tanították a puszta gyermekeit. Itt ismerkedett meg Cseke Éva tanítónővel, majd házasságot kötöttek. Három lányuk született: Ilona, Éva és Viktória. Munkahelyei: Mór 1942–1956, Róbertvölgy 1956–1960, Előszállás 1960 –1984.

Pedagógiai munkája első két munkahelyén stabilizálódott, majd a nevelőotthonban ért a csúcsára. **Előszálláson a Nevelőotthonban** Almási László helyére került, aki a Fóti Nevelőotthonba távozott. Még ideérkezése előtt – Róbertvölgyben – megkezdte tanulmányait Pécsett a Tanárképző Főiskolán magyar–történelem szakon, ahol később tanári oklevelet kapott.

A nevelőotthonban a különösen hátrányos helyzetből ide került gyermekek nevelésének volt a pedagógiai irányítója. A vele együtt dolgozó néhány nevelőtanár

pedagógiai irányítását saját nevelő munkája tapasztalatai alapján folytatta. Kiváló adottságokkal, jó pedagógiai érzékkel járt kollégái előtt. Csendes, halk szavú, átütő erejű volt. Őt soha nem hallották hangosan beszélni, még rendreutasítás esetén sem. Az otthon gyermekeit éppen olyan szeretettel nevelte, mint a sajátjait.

Éva lányuk így emlékezik szülei nevelőotthoni munkájára: *„Apu és anyu stabil hátteret biztosított a családnak. Közel 100 fiúgyermek között nőttünk fel. Az állami gondozott gyermekekkel alkottunk egy nagy családot. Anyukánk a helyi általános iskolában tanított. 1968-ban a nevelőotthonok életében változás történt. Az alsó tagozatos fiúk helyét felsős lányok és nagyobbak váltották fel. Anyu ekkor az iskolából átkerült, s nevelőnő lett apu irányítása mellett.*

A gyerekek a közeli általános iskolába jártak, együtt a falusi gyermekekkel. A pedagógusok között is jó kapcsolat alakult ki a két igazgató vezetésével. Sok közös rendezvényt is tartottak. Később, amikor nagyobb lányok, fiúk is kerültek túlkoros felső tagozatosként az intézménybe, iskolába, több gond és megoldandó feladat várt mindkét intézmény pedagógusaira."

Az intézmény nevelő munkája egyre népszerűbb lett Fejér megyében. Az újságírók is gyakran látogatták. 1973. november 22-én *Farkas Eszter* újságíró írta: *„Élő Győző, az igazgató ezt mondja: »Az a fontos, hogy értelmes tevékenységgel töltsék el a gyerekek az idejüket. Nem nehéz velük bánni, szívesen végeznek el bármit: tisztasági versenyt írtam ki, utat készítettek a parkban. A tanács számít a közreműködésükre, az esküvőkön, névadókon műsorral szerepelnek.«"*

1983. április 12-én a Fejér Megyei Hírlapban *Tóth Ildikó* újságíró az alábbiakat írta: *„Az intézet vezetője, Élő Győző leveleket, képeslapokat mutat. Régi növendékek írták húsvétra, karácsonyra, vagy csak úgy, mert éppen eszükbe jutottak gyermekéveik. Legtöbbjük rendszeresen ír. Nagyon fontos ez nekik, hogy férjük, feleségük lássa: nekik is van valakijük, ők is tartoztak valahová."*

A *Fejér Megyei Hírlap,* a *Dunaújvárosi Hírlap,* az előszállási *Kisbíró helyett* című lap is sok-sok eseményt őriz Élő Győzőről, sikeres nevelő munkájáról. Ennek egyik példája, hogy még az önellátásra is gondoltak: disznókat tartottak. A felnőtt alkalmazottaknak segítettek az intézet gyermekei. Még a disznótort is közösen tartották. Az intézménynek volt egy háziállata, a mindenki által kedvelt és szeretett szamár. A 6–10 évesek lovagolni tanultak. Ha kirándulni mentek a Túzokba (közeli fás dombtető) a csacsi vitte a tízórait, az ivóvizet. Az intézet tanulói gondozták az épület mögötti konyhakertet, a falu szeme láttára a rózsalugast, a virágokat. Ezekben a munkákban az igazgató is példamutatóan részt vett. Az életre nevelés része volt mindez, így pótolta az intézmény a gyermekek életéből kimaradt családi nevelést.

Élő Győző Előszállás életében is aktIvan részt vett. Ő volt a falu havilapjának – a *Kisbíró helyett* címűnek – a szerkesztője. Társadalmi munkákat is szerveztek. Stuhl Gyula barátjával irányították a falu életét. Verseket is írt. Az 1990. 1. évfolyam 3. számában jelent meg: *Hála és köszönet* című verse:

Míg élek, áldom a neved / Te drága, drága hely.
Hol otthont nyertem, földi békét! / Áldozóhely

Ugyanezen év 7. számában a *Nincs kegyelem* volt olvasható:

Az életben nincs semmi kegyelem!
Nyugodj meg lelkem, ne töprengj ezen!
Idők haragja rágja a sziklát,
A sast ölni hagyja a szenvedély,
S őt is felfalják, akármily kevély.
Tiprinc nem töpreng holmi hegyeken
Az életben nincs semmi kegyelem.

Ebben a számban prózába foglalt gondolatokkal búcsúzik megható aláírással: Élő Győző nyugalmazott tanító (talán már érzett valamit!)

Élete utolsó szakaszában sokat betegeskedett, türelemmel viselte sorsát.

Munkásságát élete során többször elismerték:

- Szocialista nevelésért, 1968
- Közoktatási díj, 1975
- Közoktatási díj, 1984
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 1984

1998. február 24-én távozott el szerettei közül. Haláláról a Fejér Megyei Hírlapban meghatóan írt *Kozma Ferenc,* a Fejér Megyei Önkormányzat Humán Főosztály vezetőhelyettese:

„Búcsú egy igazi tanítótól: Az idő, a világ gyémánttengelye kicsorbult, ismét elment egy ember. Élő Győzőt az élet már nem tartja karjaiban. Amikor elbúcsúzunk tőle, kicsit elveszítjük önmagunkat is. Sorsa félig nyitott könyv szűkebb és tágabb környezete előtt. Olyan értékek, képességek feszültek benne, mellyel maradandót tudott alkotni. Mindig újat akart tenni, kereste a feladatokat. Munkájára a szaktudás, a szorgalom mellett mindig az alázat volt a jellemző. Csendes, szelíd magatartásával példát mutatott a korabeli társintézményekben dolgozó kollégáinak. Hatni tudott a környezetére, Előszállás életére is. Kevés falu van a megyében, ahol a gyermekeket megtartó erő oly példás lenne, mint itt. Az intézmény vezetőjeként olyan alapokat rakott le, melyre ma is lehet építeni. Kapaszkodót jelent az elhagyott, elhanyagolt gyermekeknek, a cselekvő utódoknak, kollégáknak. Élete példás volt, családszeretete elsősorban felesége és lányai körében nyilvánult meg. Nehéz elhinni, hogy nincs többé. Emlékét, példáját szeretettel őrizzük.”

Éva lánya így búcsúzik tőle: *„Emléke, tanításai örökre bennünk élnek. Igen jó testvéreknek neveltek bennünket. Drága Édesapánk, köszönünk mindent!”*

Lányai:
ÉVA, ILONKA, VIKTÓRIA
és *GAJDÓ ANDRÁS*

ERDEI JÓZSEF
(Vértes, 1934. július 16. – Balmazújváros, 2024. október 20.)
általános iskolai tanár, igazgató

Erdei József a család első gyermekeként született. Édesapja Erdei János, földműves, édesanyja Karcza Irén, háztartásvezető. A gazdasági válság után a vidéki mélyszegénység jutott a családnak osztályrészül: nádfedeles paraszthház, földes lakószoba egy kis ablakkal. Ebben a házban élt szüleivel, két lánytestvérével, Ibolyával és Piroskával.

Az elemi iskola öt osztályát 1940–45 között végezte, akkor még hatosztályos, egytanítós görög katolikus iskolában, a polgári iskola három osztályát magán, a negyediket nyilvános tanulóként végezte.

1952-ben Debrecenben a Közgazdasági Szakközépiskolában érettségizett. Az ötvenes évek elején annyira elszegényedett a család, hogy nem tudták tovább vállalni a taníttatását. Dolgozni kellett. Így lett képesítés nélküli tanár **Kokadon.** Ezt követően 1953-ban Balmazújvárosra került, ahol a **jenőházi tanyai iskolában** 5. és 8. osztályt tanított.

1954. szeptember 1-től Balmazújváros **Bakócz tanyai iskolába** helyezték át, ahol istállóból átalakított tanteremben elsőtől nyolcadikig összevont osztályban tanított. Két hónap után behívták tényleges katonai szolgálatra. Ott érte az 1956-os forradalom. A forradalom utáni zűrzavarban, nagy örömére hirtelen leszerelték a szakaszukat, így megtarthatták az esküvőjüket menyasszonyával, az akkor tanítóképzős Nemes Évával. Három gyermekük, s egy életre szóló kapcsolat lett házasságukból.

Az 1956-os forradalom után egy évig helyettesítő tanárként dolgozott. Ezt követően Balmazújvároson a **Daru-telepi Általános Iskolába** került igazgatóhelyettesként Kunkli Péter igazgató úr mellé, aki bölcsen és türelmesen átsegítette a kezdeti nehézségeken. Ebben a beosztásban dolgoztak öt éven át jó barátságban, kölcsönös tiszteletben.

1962. április 15-én nevezték ki az iskola igazgatójának. Ebben a beosztásban dolgozott 32 éven át nyugdíjazásáig. Életében nagy hangsúlyt fektetett az önképzésre. Folyamatosan tanult, több diplomát szerzett, mindet levelezős hallgatóként munka és család mellett. Először tanítói diplomát, majd biológia–mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakon főiskolai oklevelet, végül 1982-ben a budapesti ELTE nevelésszociológia szakon egyetemi diplomát szerzett.

Erdei József igazgató úr élettere 37 éven át a **Daru-telepi,** későbbi nevén **II. Számú Általános Iskola,** majd **Bocskai István Általános Iskola** volt. A darusi iskola Balmazújváros első állami iskolája volt az 1920-as évektől. A település külterületén két épületben történt a tanítás. Minden tanteremben szénnel fűtött vaskályhák, olajos padlók, folyóvíz csak a folyosón és az udvaron volt. Az iskola tanulóinak 50%-a szociálisan és kultúrájában hátrányos családból érkezett. A pedagógust arra motiválta, hogy munkájával és életével jó mintát, megvalósítható indítékot adjon a gyermeki

élet gazdagításához. Igazgató úr irányításával az iskola ennek a tudati és szellemi hatásrendszernek a középpontjában működött. A helyzetnek megfelelően fejlesztette pedagógiai eszköztárát és növelte pedagógiai felelősségét.

Minden erejével azon volt, hogy szakképzett pedagógusokkal stabilizálja a tantestületet. Felkereste a tanárképző intézményeket, és pedagógus házaspárokat, szakos pályakezdőket sikerült megnyernie. A szakos ellátottság lényegesen javult.

A tárgyi feltételekben változás 1985-ben kezdődött: iskolaépület bővítése, vizesblokkok építése, ablakok cseréje, fűtés és világítás korszerűsítése. Tornaterem nem volt, ennek ellenére nagyon gazdag és eredményes sportélet folyt az iskolában. Különösen kiemelkedőek a 60-as évek sikerei. 1969-ben a fú kézilabda csapat megnyerte az Úttörő Olimpiát, a lányok 4. helyezést értek el. A siker kovácsa Komáromi Ákos testnevelőtanár volt, aki a kézilabdázás országosan elismert mesteredzője, szaktekintélye lett. Végül 1993-ban megépült egy szép, tágas tornaterem.

Igazgató úr vezetése alatt az iskola jelentős fejlődésen ment keresztül. Kitartóan küzdött a tárgyi és személyi feltételek megfelelő szintű fejlesztéséért, ami nagy lépést jelentett a darusi gyerekek esélyegyenlőségének növeléséhez.

Kányási Holb Margit Ferenczy-díjas textilművész a következő gondolatokat fogalmazta meg emlékeivel kapcsolatban: *„A magatartás, az igény, az elvárás tekintetében nagy jelentősége volt az igazgató kvalitásainak. Az előítéletek rávetültek és nyomasztották az iskola »szellemi oszlopait«, a tanárokat is. A gyerekek pedig a bőrükön érezték mindezt, s egy sajátos, dacos szembenállással viselték el a leértékelés számtalan jegyét. Pedig sokat tett a változásért Erdei József igazgató úr. Mai kifejezéssel szólva a tehetséggondozás is jellemezte munkáját. A járási és megyei szellemi vetélkedőkre maga igazgató bácsi kísért el bennünket. Útközben megtudtam, hogyan kell Goethe és Shakespeare nevét kiejteni. Még 12 éves voltam, s akkor ez nem volt olyan természetes dolog tudni, mint ma. Hálásan köszönöm igazgató úrnak, s ezúton is megerősítem tiszteletemet és elismerésemet munkássága, töretlen igyekezete, jószándékú erőfeszítései iránt.”*

Igazgató úr az 1980-as, 90-es éveket tartotta életének legtermékenyebb szakaszának. Évtizedeken át ható pedagógiai alapállását fogalmazta meg 1985-ben a tanévnyitó ünnepélyen.

„Nem tehetek mást kedves tanítványaim; gyertek, csináljunk együtt egy jó iskolát. Jó iskolát a kölcsönös bizalom, a kölcsönös tisztelet, a becsüle-

Erdei József az iskola megnyitóján

tesen elvégzett munka – az egymáshoz tartozás – az egymást segítő magatartás által. Azáltal, hogy nemcsak másoktól várjuk el a munkát, hanem a magunk életében is igyekszünk minden nap megvalósítani mindazt, ami előbbre juttat, felemel egy kisebb, s általa egy nagyobb közösséget. Ezt az iskolát, ezt a hazát, ezt a népet, melynek hűséges fiai csak jó és mindig jobb munkával lehetünk."

Egykori tanítványa, *Antall Judit* óvónő, metálhigiénés szakember a következő gondolatokat fogalmazta meg: *„Annyi élményt és értéket kaptam az általános iskolai évek alatt, amire biztonsággal tudtam építeni az életemet. EMBERSÉG… igen, azt hiszem ez az, amit a leginkább megtanultam a darusi iskolában. Erdei József igazgató bácsi a ballagási beszédében azt mondta, hogy ők megpróbáltak minket az életre nevelni, olyan értékeket átadni, amelyek az életben való eligazodáshoz és a helytállásban majd segítségünkre lehetnek. Amivé lettem, abban nagy szerepe van a darusi iskolának."*

Erdei József fontosnak tartotta a szülőkkel való kapcsolattartást. Mindig volt a körzetben élő szülőkben kellő tisztelet és mértéktartás az iskola, a tudó ember iránt. Nyitott ajtóval és szívvel fogadta őket. Mindenki számára megtalálta a megfelelő szót és támogatást. Igazgató úr embersége és odafigyelése sokak számára jelentett biztonságot és iránymutatást.

32 éves iskolavezetői tevékenysége alatt átélt sok oktatási reformot. Mindig arra törekedett, hogy az iskola közössége a lehető legelőnyösebb módon kerüljön ki a változások sodrásából. Központi kérdés volt számára, hogy a pedagógusok egyénisége ne csorbuljon, hogy az iskola ne veszítse el önálló arculatát. Kiemelt célként kezelte, hogy a tantestület egy szellemi műhellyé váljon. Csak teljesíthető feladatokat jelölt ki a tantestület számára. Észrevételei, tanácsai mögött nagy szakmai tudás, pedagógiai tapasztalat és emberi bölcsesség húzódott. Ezért volt hiteles minden megnyilvánulása. Igényes volt, eredményes munkát követelt, hagyta dolgozni a munkatársait. Korrekt bírálatokkal, szakmai tanácsokkal, barátságos emberi szóval segítette a mindennapi munkát. A kezdeményező, alkotó munkatársait mindenben segítette. Egyengette a pályakezdő kollégák kezdeti lépéseit. Alapelvként fogalmazta meg a tantestület számára: „A gyermekben mindenféle tehetség benne van, csak hozzáértéssel, hittel, a hivatás iránti tisztelettel ki kell hozni a gyermekben lévő értékeket."

Fellendülést hozott az iskola életében az 1986-ban bevezetett Nyelvi, irodalmi és kommunikációs program (NYIK), majd az 1991-ben indított Értékközvetítő és képességfejlesztő program (ÉKP). A tantestület folyamatosan azon munkálkodott, hogyan lehet az eddigi merevebb tantárgyi szerkezetet megújítani és az egyéni képességfejlesztés számára felszabadítani. Sok új tevékenység bevezetésére került sor: drámapedagógia, mesefoglalkozás, népi játékok, kézműves foglalkozások, stb. A gyerekek örömmel vettek részt ezeken a foglalkozásokon. Igazgató úr elhivatott tantestületével, munkatársaival olyan légkört teremtett, ahol minden gyermek jól érezte magát attól függetlenül, hogy a társadalom mely rétegéből, vagy etnikai kisebbségből származik.

Nagy Istvánné tanító így emlékszik pályakezdő éveire: *„A főiskola elvégzése után Balmazújvároson, a Daru-telepi Általános Iskolában, Erdei József irányítása*

alatt kezdtem meg a tanítói munkámat. Tetszett nekem, hogy komoly gondolatiság működött ott, ami akkoriban, az 1970-es években egyáltalán nem volt általános. A másik, ami megragadott, hogy egy olyan közösség tagja lettem, akiknek szívügye volt a »jó iskola« megteremtésének minden lehetősége. Erdei igazgató úr mindig nagyra értékelte és ösztönözte az új és hatékony pedagógiai megoldásokat. Örömmel biztosított teret, helyet a sajátos egyéni megoldásoknak – akár szakmai napok keretében is. Ennek eredményeként nagyon ambiciózus közösség formálódott akkor a Daruban. Együtt örültünk a sikereknek, és együtt vívódtunk a nehézségeken. Mint egy nagy család. Igazgató úr felvállalta Zsolnay József és kutatótársai által kidolgozott Értékközvetítő és képességfejlesztő pedagógiai programjának bevezetését – a tantestület elkötelezett hozzáállása mellett. Ezzel elindult az iskolánkban egy nagyon innovatív, a gyermeki képességekre alapozott, erősen kommunikatív jellegű pedagógiai munka. Az eredmények hamar jelentkeztek, ami végtelen örömmel és büszkeséggel töltött el mindannyiunkat. Igazgató úr szívesen publikált. A korszerű és új utakat felmutató program arra ösztönözte, hogy a településünkön működő, illetve más települések oktatási intézményei számára is megismerhetővé tette az iskolában folyó pedagógiai munkát. Elkezdtek ránk jobban figyelni a társintézmények, jó kapcsolatok épültek az országban hasonló program szerint működő iskolák között. Bekerültünk egy nagyszerű hálózatba, mely szakmai testület a hazai oktató-nevelő munka megújításán fáradozott. Erdei igazgató úr, látva a kollégák lelkesedését, támogatásával és biztatásával segítette az egyéni szakmai utak kibontakozását. Több speciális tantárgyi vagy tantárgyközi program szakmai vezetője nevelődött ki iskolánkban az ő szakmai irányítása alatt. Köszönettel és megbecsüléssel gondolunk rá ezért a nagyszerű időszakért, ami iskolánk történetének dicsőséges lapjaira tartozik."

Igazgató úrnak többször jelentek meg írásai a *Biológia Tanítása* című folyóiratban. Pedagógiai pályázatokat is készített, amelyekkel két alkalommal, 1988-ban 3., 1989-ben 1. helyezést ért el. Munkájának elismeréseként számos díjjal jutalmazták:

- Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1964
- Maróthi György-díj, 1981
- Kiváló Pedagógus cím, 1989
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 1994

Erdei József 1994. március 15-én nyugdíjba vonult. A kert lett az új szenvedélye. Kitanulta a kertészkedés csínját-bínját. Tagja lett a Debreceni Kertbarátok Körének. Ültetett, kapált, betakarított. Új barátokra lelt. Kiemelt helyet foglalt el életében a sport iránti szeretet, különösen a futball iránt. Közel negyven évig ült a balmazújvárosi sportpálya lelátóján. Nagy örömét lelte az utazásokban. A család mindenekfölött állt értékrendjében, különösen idős korára még inkább a támasza, reménye, élete értelme lett.

Felesége, Nemes Éva földrajz–rajz szakos tanár, akivel 67 évet töltöttek boldog házasságban. Gyermekei, Éva magyar–lengyel, Tünde biológia–testnevelés szakos tanár, Csilla Új-Zélandon szerzett egyetemi diplomát pedagógia szakon. Büszke volt, hogy lányai is a pedagóguspályát választották. Mindhárom lányát imádva szerette, nyolc unokájának életútját mindig követte.

Erdei Éva az alábbi gondolatokkal búcsúzott édesapjától: *„Eddigi életünkben mindig jelen volt, akár tanácsadóként, akár beszélgetőtársként, de leginkább szerető és gondoskodó családfőként. Nyolcvanadik születésnapján a következő gondolatokkal zárta beszédét: »Az én családom úgy tud szeretni és ünnepelni, ahogyan nem sokan tudnak. Örökre beköltöztetek és a végső dobbanásig ott maradtok az én szívemben. A család minden tagja lehet valamiben példa. Példa a munkában, példa az anyaságban. Mert milyen anyák az én lányaim? Olyanok, mint a feleségem, Nemes Éva. A legjobb anyák egyike ezen a világon.«*

Mindhármunknak példa volt édesapánk mind a munkában, mind a tisztességben és a becsületességben. Gyermekkorunktól visszacsengenek visszatérő, kedvenc szavai: tisztesség, tudás, tanulás, becsület. Drága apu, köszönjük, hogy példát adtál, értékrendet igaz emberségből, tisztességből nekünk. Köszönjük, hogy nem kényeztettél el bennünket hamis szavakkal, kijelölted a határainkat, elmondtad mindig az igazat. Őszinte véleményt formáltál nekünk, rólunk, és elismerted büszkén a sikereinket is. Kedvenc francia színészem (Jean Louis Trintignant) szavai szerint: »Nem azon kell bánkódni, hogy valaki eltávozott, hanem annak kell örülni, hogy együtt élt velünk.«

Márai Sándor bölcs gondolataival zártad a könyvedet, én is ezt idézem fel: »Utolsó leheletemmel is köszönöm a sorsnak, hogy ember voltam és az értelem szikrája világított az én homályos lelkemben is. Láttam a földet, az eget, az évszakokat. Megismertem a szerelmet, a valóság töredékeit, a vágyakat és a csalódásokat. A földön éltem és lassan felderültem. Egy napon meghalok: És ez milyen csodálatosan rendjén való és egyszerű! Megéltem a legtöbbet és a legnagyszerűbbet, az emberi sorsot. Más és jobb nem is történhetett velem.«"

Erdei József igazgató úr egykori helyetteseként, később az intézmény igazgatójaként tanúja voltam annak a rendkívüli elkötelezettségének, mellyel az iskolánkat irányította. Számomra példaértékű volt a munkába vetett hite, vezetői magatartása. Közvetlen stílusával, egyéniségével támogatót talált minden elvégzendő feladathoz. Szakmailag, emberileg mindig segítő, előre mutató javaslatokat fogalmazott meg. Vezetése alatt nem uralmi, hanem együttműködési viszonyok voltak. Szenvedélye, szívügye volt az iskola. Az ő szavait idézve: *„Az iskolába lépve, szinte ünneplőbe öltözik a lelkem. Azt érzem, hogy tartozom valakikhez, sőt, összetartozom valakikkel."*

1994. március 15-én nyugdíjba vonulásakor útravalónak a következőt fogalmazta meg számunkra: *„Kívánom, hogy az iskola, az én mindenkori iskolám, az évek során kivívott tekintélyének megtartásával és gyarapításával törjön utat újabb célok és sikerek elérése felé. Köszönettel és szeretettel ölelem mindnyájukat!"*

KENÉZ FERENCNÉ ny. címzetes igazgató,
Balmazújváros

„...születés és növekedés: ebben a két szóban benne van az emberiség minden fontos ügye: a mai nemzedék célja a jövő nemzedék jobbá nevelése, ...”
(Babits Mihály)

F

FÁBIÁNNÉ DR. SZENCZI IBOLYA

(Kunbaja, 1949. április 14. – Csongrád, 2025. február 22.) középiskolai tanár, szaktanácsadó, szakértő, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság alelnöke

1949. április 14-én született Kunbaján a szlovákiai Bátorkesziről 1948-ban áttelepített református család gyermekeként. Az általános iskolát szülőfalujában, a középiskolát Bácsalmáson a Hunyadi János Gimnáziumban végezte.

Az egyetemi évek alatt megismerkedett Fábián György bölcsészhallgatóval, majd diplomájuk megszerzése után házasságot kötöttek. 1971-től Csongrádon helyezkedtek el. Házasságukból két gyermek: Róbert és Tamás született.

Szakmai életútjának leghitelesebb dokumentuma saját önéletrajza, amely *A magyar nyelv és irodalom mesterei Csongrádon* című kötetben, 2023-ban jelent meg:

*„Első tanári diplomám 1971-ben a Szegedi Tanárképző Főiskola magyar–orosz szakán szereztem, és **Csongrád**ra kerültem a **Batsányi János Gimnázium Kollégiumába** dolgozni. 1975-ben elvégeztem a szegedi József Attila Tudományegyetem magyar nyelv és irodalom szakát, középiskolai tanári képesítést kaptam. A négy év főiskolai magyartanulás után három év magyar nyelv és irodalom egyetemi oktatás soknak és igazságtalannak tűnt a középiskolai tanári végzettségért, de utólag nem bántam meg. Felnőtt fejjel, friss ismeretek birtokában újra átvenni a magyar irodalmat és világirodalmat, a nyelvészetet nagyon alapos tárgyi tudást és új szemléletet adott. Minden kötelező és ajánlott olvasmányt újra elolvasva olyan dolgokat*

fedeztem fel az irodalom kincsestárában, melyek nappalis diákként még elkerülték a figyelmem. Azután egy évtized múlva a doktori vizsgámhoz ismét számot kellett adnom az egész magyar irodalmi és világirodalmi ismereteimről. Szereztem még középiskolai tanári diplomát történelemből Szegeden, mozgóképkultúra-és médiaismeretből Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Budapesti Műszaki Egyetem Társadalomtudományi Karán közoktatási szakértő mentor képesítést kaptam, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen kiadói szerkesztőként végeztem.

A magyar nyelv és irodalom tantárgyat egész pályámon tanítottam, a ***csongrádi Batsányi János Gimnázium*** *volt egészen nyugdíjazásomig a munkahelyem. Mellette a magyar nyelv és irodalom tantárgy középiskolai megyei szaktanácsadója voltam, és minden iskolatípusban kipróbáltam szaktárgyam oktatását: általános iskola, gimnázium, nyolcosztályos gimnázium, szakközépiskola, szakmunkásképző, levelező oktatás.*

A magyar irodalom tanításában alkalmaztam a komplex irodalomoktatást, a képzőművészet, zene, film összehasonlításában közelítettem az irodalmi alkotásokat. Megtapasztaltam Pázmány Péter gondolatait »Mint ahogy a vízcsepp prizmáján megtörik, szétszóródik a fény, attól függően, hogy melyik irányból nézzük, ugyanúgy az irodalmi szöveg is más és más választ ad, attól függően, hogy milyen kérdésekkel faggatjuk«. A szövegközpontú irodalomtanítás elemzési szempontjait elfogadtam, de vegyítettem az irodalomtörténeti elemzési módszerrel. Igyekeztem az élményközpontú irodalomtanítást alkalmazni és terjeszteni, például nyolcosztályos gimnazistáimat ötödik osztályban Kiskőrösre, a hatodikosokat Egerbe és Nagyszalontára vittem kirándulni. Egy életre maradandó élményt nyújtott diákjaimnak, mikor az Egri csillagok tanulásakor Egerben számháborúval próbáltuk bevenni a várat, s a nagy harci zaj miatt megálltak mellettünk a rendőrök, és drukkoltak nekünk. A vár kapujában közösen mondtuk el az egri vitézek és Dobó István esküjét, az Arany-emlékház udvarán, Nagyszalontán a bólingató eperfa dédunokája alatt közösen szavaltuk a Családi kört. Diákjaim a »Kutató Diákok Országos Pályázatán« első, második helyezéseket és különdíjakat szereztek, versenyfilmjükkel megnyerték az M2 Televízió Fogadóóra című műsorának pályázatát, a »Diákrádiósok Országos Pályázatán« első helyezést értek el, és a »Diákírók-Diákköltők Országos Pályázaton« – sok éven át – díjazottak lettek.

A magyar nyelv igényes tanítását is ugyanolyan fontosnak tartottam, mint a magyar irodalomét. Kazinczyval vallottam:

»Jót s jól! Ebben áll a nagy titok.
Ezt ha nem érted, Szánts és vess,
s hagyjad másnak az áldozatot.«

Évtizedeken keresztül eljutottak tanítványaim a sátoraljaújhelyi országos Édes anyanyelvünk versenyre, 1988-ban megkaptam a gimnáziumi tanári kategória eredményes felkészítő tanárának szóló Édes anyanyelvünk-érmet. Az országos középiskolai Kazinczy-versenyekre való felkészítésért 1996-ban Kazinczy-díjban, 2006-ban pedig Z. Szabó László-emlékéremben részesültem. A középiskolai versenyekkel pár-

huzamosan az általános iskolai (nyolcosztályos gimnáziumi) versenyfelkészítéseim is eredményesek voltak. Az általános iskolások Kazinczy-versenyein tanítványaim több arany-minősítést szereztek. A Verseghy Ferenc nyelvművelő versenyen, az országos Kresznerics Ferenc anyanyelvi versenyen, a Kárpát-medencei Lőrincze Lajos-emlékversenyen, az általános iskolai Simonyi Zsigmond helyesírási versenyen, az Implom József középiskolai helyesírási versenyen diákjaim kimagaslóan szerepeltek. Felkészítő tanári munkámért Kresznerics Ferenc-díjat, 2008-ban pedig Lőrincze Lajos-díjat kaptam. A legnagyobb eredmény mindig az volt, ha tanítványaimat felvették az egyetemre és főiskolára. Ennek népszerű előzménye az Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny (OKTV) volt, melynek győztesei felvételi és érettségi mentességet kaptak. Nagyon sok tanítványom így »besétált« az egyetemre olyan helyekre, ahová nagyon nehéz volt bejutni, például pszichológia szak, jogi egyetem, bölcsészkar.

Később országos szakértőként a magyar nyelv és irodalom tantárgy sokféle kísérleti oktatásában részt vettem. Kollégáimmal – mindnyájan – írtuk a helyi pedagógiai programokat, helyi tanterveket, melyek egyéni színt adtak az iskoláknak, munkaközösségeknek, beillesztettük a helyi értékeket a tanítási folyamatba. Továbbképzéseket vezettem, segítettem az iskolák pedagógiai programjának és a magyar nyelv és irodalom munkaközösségek helyi tanterveinek megvalósítását. A csongrádi helyi tantervekbe belevettük a megye és Csongrád város irodalmi örökségét. Közoktatási szakértőként írtam tanterveket és tankönyveket, akkreditációs szakértőként bíráltam kerettanterveket, alternatív tanterveket, tantárgyi programokat. Részt vettem a NAT képzők képzésén, majd magyarból, történelemből, mozgóképkultúra és médiaismeretből NAT-ra felkészítő tanfolyamokat vezettem a tanároknak.

Kikísérleteztük a kétszintű érettségi vizsgarendszert, továbbképzéseket tartottam a kollégáknak emelt szintű érettségi vizsgáztatásra való felkészítésre. Emelt szintű vizsgaelnök voltam magyar nyelv és irodalom, valamint mozgóképkultúra- és médiaismeret tantárgyakból. A HEFOP-programok helyzetelemzési szaktanácsadójaként és a TÁMOP-program kompetencia alapú mentor szaktanácsadójaként három megye, Békés, Bács-Kiskun és Csongrád középiskoláit látogattam. A kompetencia alapú oktatás elsősorban a közepes és a gyengébb tanulók kibontakozását segítette, a tehetséges diákok számára saját, önálló programot kellett kidolgozni, ezért sok felkészülést kívánt a tanártól ez a módszer.

Mérési- és értékelési szaktanácsadóként sok általános iskola és középiskola magyar nyelvi és irodalmi tudásszintjéről készítettem felmérést. Ezek a felmérések nem az egyes iskolák összehasonlítását szolgálták, hanem a megismételt mérések az adott intézmények önmagukhoz mért fejlődését mutatták. A tanárok munkáját is – a saját osztályaikban – az egyes tanulók önmagukhoz mért fejlődése minősítette. A tanár a mérések alapján látta, hogy melyik tanulónak milyen kompetenciáját kell fejlesztenie.

A magyar nyelv és irodalom tanítását mindig szívügyemnek tekintettem, jobbító szándékkal vettem részt az országos kísérleti programokban. Bekapcsolódtam a magyar nyelv és irodalom tanításának országos civil szervezeteinek munkájába, beléptem az Anyanyelvápolók Szövetségébe és a Magyar Irodalomtörténeti Társa-

ságba. Az Anyanyelvápolók Szövetségével 14 éven keresztül – egyhetes Országos Ifjúsági Anyanyelvi Tábort szerveztünk Csongrádon, a Batsányi János Gimnáziumban. Majd átkerült a tábor a Magyar Nyelv Múzeumába, Széphalomba. A mai napig részt veszek a nyári táborban, előadást tartok, foglalkozásokat vezetek. Idén lesz a 30. Országos Ifjúsági Anyanyelvi Tábor. A Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak és a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemnek tanártovábbképzési-programot akkreditáltattam, és creditpontokat érő továbbképzéseket vezettem. Előbb a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Tanári Tagozatának elnöke lettem, majd a társaság alelnökévé választottak. Az ötödik ciklusom töltöm – jelenleg – a Magyar Irodalomtörténeti Társaság alelnökeként, és a megyei tagozatok munkáját koordinálom."

Cseri Gábor, a Batsányi János Gimnázium jelenlegi igazgatója Fábiánné Szenczi Ibolyáról írott, az iskola honlapján megjelent nekrológjában így emlékezett rá:

„A gimnáziumban munkaközösség-vezetőként irányította a humán szakos tanárokat. Mindenkihez tisztelettel fordult, meghallgatta kollégáit, igyekezett a legjobb döntéseket hozni. Nyugalom, precizitás, higgadtság jellemezte mindennapjait. Csendes szavú, de határozott értékrendet valló alakja máig él a kollégák emlékezetében. Munkájában céltudatos, szorgalmas és rendkívül kitartó volt. Soha nem sértett meg senkit, mindig segítőkész volt, tanártársait akár tanácsaival, akár példájával támogatta, buzdította. Egy-egy iskolai vagy tudományos rendezvény, konferencia, tanfolyam megszervezésekor fáradhatatlanul, minden követ megmozgatva, a legkisebb részletről sem megfeledkezve dolgozott, hogy annak sikere biztos legyen. A tanáriban a füzetek, dolgozatok fölé hajolva láthattuk alakját legtöbbször. »Gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo.« (A vízcsepp kivájja a követ, nem az erejével, hanem a sűrű esésével). Következetességével képes volt diákjait is egy irodalmi vagy nyelvi versenynek megnyerni, vagy esetleg egy életpálya irányába fordítani."

Tanári munkájában az igényes mindennapi munkavégzés mellett hatalmas energiát fektetett a tehetségek felkarolására (oldalakon lehetne sorolni tanítványainak sok szép sikerét), de tetemes publikációk és rendezvények sora mutatja rendkívüli munkabírását, a magyar nyelv és irodalom iránti elkötelezettségét. Publikációinak száma: 10 önálló kötet, 6 társszerzői kötet, 62 tanulmány, cikk, 11 lektorálás, 16 szerkesztés, 8 kiállítás megrendezése. Csongrád város irodalmi emlékei, emlékhelyei gondozásáért jelentős erőfeszítéseket tett: domborműves táblák elhelyezését kezdeményezte, és megvalósította Milos Crnjanszki, Juhász Gyula, Móra Ferenc, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán emlékére, és reprezentatív kötetben összegyűjtötte Csongrád irodalmi öröksége címmel a városhoz kötődő alkotók kapcsolódását, életútját.

Munkásságát 17 kitüntetéssel, díjjal ismerték el. Megkapta Csongrád város Pro Urbe és Díszpolgára díját.

Összeállította: férje, *FÁBIÁN GYÖRGY,*
a Batsányi János Gimnázium ny. igazgatója,
Csongrád

FÁNCSIK ZOLTÁNNÉ Pataki Ilona Erzsébet
(Bokod, 1934. szeptember 8. – Székesfehérvár, 2024. szeptember 12.)
tanító, népi iparművész, szövő szakoktató

Apja, Pataki Pál kisbirtokos, anyja, Kriskó Erzsébet háztartásvezető volt. A család gazdálkodásból élt. Egy gyermekük született: Ilona.

Elemi, általános iskoláit Bokodon, az evangélikus népiskolában végezte. Gimnáziumi tanulmányait a Tatai Kegyestanító-rendi Gróf Esterházy Miklós Gimnáziumban zárta le, a tanítóképzőt a Budai Tanítóképző Intézetben 1954-ben fejezte be. Gyakorlóévét Budapesten, a II. kerületi Stromfeld Aurél Általános Iskolában és a Vácszentlászlói Általános Iskolában töltötte. Tanítói oklevelet 1954-ben kapott Budapesten, a XII. kerületi Állami Tanítóképzőben.

Munkahelyei: **Budapest, Vácszentlászló, Fehérvárcsurgó, valamint a székesfehérvári Ének-zenei Általános Iskola, Táncsics Mihály Általános Iskola, Ybl Miklós Általános Iskola, Vörösmarty Mihály Általános Iskola, Várpalota** (magániskola), **Székesfehérvár Gárdonyi Géza Művelődési Otthon** (felnőttoktatás) voltak.

1953-ban házasságot kötött Fáncsik Zoltán agrármérnöktanárral. Házasságukból két lányuk született: Ilona és Györgyi.

Fáncsik Ilona abban a politikailag félig megváltozott időszakban járt a tanítóképzőbe, amikor még a korábbi rezsim ideológiai rendszerében végzett tanárok tanították a képzős növendékeket. Erkölcsi és ideológiai hatásuk továbbra is meghatározó volt, például: *„A tanítási és nevelési eljárásokat a valláserkölcs és hazafias szellemű tradíció kísérte.” „A tanítás fő irányítója a tanítóképző intézeti és népiskolai tanterv és utasítás volt.” „Módszeres eljárások, ahol csak lehetséges volt, a munkáltató tanítás jegyében folytak, úgy hogy az elméleti képzést segítette a gyakorlati tevékenység, a cselekvő munka.”* A tanítói oklevél átvételekor ilyen köszönet hangzott el: *„Öt évvel ezelőtt homályos, sejtelmes érzés ébredt a szívünkben: úgy éreztük, hogy a jó Isten tanítónőknek, a magyar jövendő virágos kertjének kertészeivé teremtett bennünket. Öt évig dolgoztunk, készültünk jövendő hivatásunkra. Úgy érezzük azonban, hogy a köszönet nem elég. Az ígéreteknek is hozzá kell kapcsolódniuk. Megígérjük, hogy mindig a krisztusi életeszmény útjain járunk és azon leszünk, hogy kialakítsuk magunkban a tanítói személyiséget, magunk hivatottságát semmi sem jellemzi jobban, mint ez a pár szó: vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a Föld. (A magyar virágoskert kis vadócai kerülnek a kezünkbe, akiknek a lelkébe az igazság, szépség és jóság virágait kell ültetgetnünk.) Ígérjük, hogy teljesítjük ezt a kötelességünket és valóra váltjuk azt, amit jeligénk mond: imádom Istent, szeretem szép hazámat, anyák legdrágább kincsét híven gondozom.”*

„A tanítóképzői nevelés hatása Fáncsik Zoltánnét egész pedagógiai munkássága során végig kísérte. Nevelő-oktatói munkájában szinte minden tanítási óráján tetten érhető volt ez” – emlékezik vissza a Vörösmarty Mihály Általános Iskola volt igazgatója.

Fáncsik Zoltánné székesfehérvári iskoláinak változtatását az 1960–70-es évek tanulólétszámának emelkedése és a vele együtt járó iskolaépítés − Clasp típusú építési mód − generálta. Újabb és újabb iskolába helyezték figyelemre méltó pedagógiai munkája alapján. Így került életének utolsó munkahelyére, a Vörösmarty Mihály Általános Iskolába korábbi tanulócsoportjával együtt. Ez egyben egy újabb lehetőséget kínált fel további életéhez, munkájához.

A Pedagógusok Szakszervezete Országos Vezetősége 1985 nyarán Sopronban szervezett egy továbbképzési formát a kézi szövés újra élesztése céljából.

Fáncsik Ili korábbi iskoláiban már felhívta magára a figyelmet szárazvirág dekorációival, melyekkel az iskolákat díszítették. Ennek ismeretében kérdezte meg a Vörösmarty Iskola igazgatója, hogy részt venne-e ezen a nyári továbbképzésen. Válaszában segítette az a tény, hogy már korábban is sokat kézimunkázott (varrt, hímzett, kötött). Az igen válasza indította el azon az úton, melyet élete végéig sikerrel járt. A tanfolyam elvégzése után megkezdődött szövő élete is. A tanítás mellett szövést is tanított, amit maga is kiemelkedő módon művelt. A Vörösmartyba lépése évében a 25 tantermes iskolát feldíszítette szárazvirág dekorációival, ez a munkában töltött éveiben mindvégig folyamatos volt. Tanítási munkájával, eredményeivel hamarosan felhívta magára itt is a figyelmet. Kedvelt tagja volt a tantestületnek. Mosolya, a mindig jó kedve meghatározta a 45 tagú tantestület napi hangulatát.

A kéziszövés tanítása és annak tanulása sok felnőtt életét tette boldoggá. Több tanítványa szövő népművész lett. A székesfehérvári Gárdonyi Géza Művelődési Házban még ma is működik a sok évvel ezelőtt megkezdett szövőszakkör, melynek tagjai büszkék tanító mesterükre.

Kreicher Károlyné, a szövőkör tagja így emlékezik Fáncsik Zoltánnéra: *„A múlt század 90-es éveinek második felében a Fejér Megyei Hírlapban jelent meg a hirdetés, hogy a székesfehérvári Ikarusz Művelődési Házban 2x10 alkalommal, azaz 30 órás szövő tanfolyam indul Fáncsik Zoltánné népi iparművész vezetésével. A tanfolyam csütörtöki napokon működött, délután 4-től. A hirdetésre bárki jelentkezhetett, így kerültem én is a szövés bűvkörébe.*

Ili néni gyakorlott pedagógusként a szövés összes kicsi és nagy fortélyát (mintatervezés, szerkesztés, szövőkeret felvetés, a munka eltisztázása, lekötés stb.) türe-

lemmel tanította azoknak, akik kitartóan jártak a foglalkozásokra. Sajnos időközben sokan lemorzsolódtak, mert vagy idejük, vagy a kíváncsiságuk már nem tartott ki a kezdeti élmények után. Voltak azonban Ili néninek japán női tanulói is, akik a Fehérváron dolgozó japán szakemberek feleségeikként tartózkodtak Magyarországon. Ma már egyikük, aki 4 évig tanult Ili néninél, most Japánban oktatja a magyar népművészetre nőtársait.

A Művelődési Házban ebben az időben a hagyományőrző íjászok is megjelentek a szövőszakkörben mondván: »A hagyományok szerint a férfiaknak is tudni kellett a saját öltözékét elkészíteni«, így ők is igyekeztek elsajátítani a szövés rejtelmeit.

A hosszú évek alatt sok szépet tanultunk nemcsak Ili nénitől, hanem más népművészektől is, a hevesi és békéscsabai évenként megrendezésre kerülő szövő konferenciákon, kiállításokon, tapasztalatcseréken. Az Ili néni által kezdeményezett szövőszakkör a mai napig működik a ma már Gárdonyi Géza Művelődési Házban »Aranykéz« néven."

Fáncsik Zoltánné alkotásai országosan is ismertek. A kétévente rendezett országos pályázatokon szerepelnek munkái Békéscsabán és Hevesen. Szőtteseivel sok önálló kiállítása volt Székesfehérváron, Mezőszilason, Bokodon. Társas kiállításon számtalanszor szerepelt gyapjúból és vászonból készült alkotásaival.

Utolsó kiállítása Környén volt, melyről TV-riport is készült. Ennek írásos változatát a Környei Hírmondó 2017. XI. évfolyam X. száma adja hírül a *„Visszatanulta a mesterséget"* címmel. *„A gazdag szőttes kiállítás az alkotó legszebb darabjait mutatja be a látogatóknak. Ahogy a mestersége fejlődött, a rongy, gyapjú, vászon és csipke alkotások sorakoznak a teremben. Mind zsűrizett darab. A bemutatón láthatja a néző a torontáli, a székely festéses darabokat. Mind az eredeti mintát követi, ez az »Újra szőtt múlt.« Szó esik azokról az alkotásokról is (csipkeszőttesek), melyek nincsenek itt. Ők a templomok Úrasztalait díszítik: Sárospatak, Budapest, Fehérvárcsurgó, Bokod templomai őrzik keze munkáját. Itt említi meg az Alkotó, hogy büszke dédunokáira, akik visszatanulták tőle a szövés mesterségét. Szívesen mutatja be gyöngyfűzéseit is, melyek a kézügyessége mellett az agytornát is jelentik."*

Munkáival elismerést ért el. Nívódíjat kapott 1994-ben a III. Nemzetközi Szőttes-konferencia keretén belül rendezett XV. Országos Szőttespályázaton. 1999-ben III. díjat kapott. Ebben az évben nyerte el a népi iparművész címet is.

Tartalmas életének eredményeit jól nevelt tanítványai hordozzák magukon. Szőttes munkái el nem múló élményt jelentenek minden látogatóban.

Elvesztése családja, barátai és ismerősei körében pótolhatatlan érzéseket hagyott hátra.

Lányai: *FÁNCSIK ILONA* és *FÁNCSIK GYÖRGYI,*
DR. GULYÁS ANTAL neveléstörténész,
Székesfehérvár

FAZEKAS SÁNDOR
(Karcag, 1931. május 16. – Karcag, 2024. január 5.)
agrármérnök, tanár, igazgató, osztályvezető

Karcagi gazdálkodó család elsőszülött gyermeke. A szülők – Fazekas Mihály és Kun Margit – tanyán éltek 2 gyermekükkel. Szeretettel, nagy egyetértésben, munkára, a föld szeretetére, kitartásra erős kun identitással nevelték gyermekeiket, Sándort és Mihályt, akik életük első szakaszát a Botonási úti tanyán töltötték és itt tanulták meg a paraszti gazdálkodás minden csínját-bínját.

Idézet önéletírásából: *„Iskoláimat Karcagon végeztem. A gimnáziumot már felnőttként levelezőn 1953-ban kezdtem és 1957-ben érettségiztem. Munka mellett végeztem el a Debreceni Agrártudományi Egyetemet. 1965. május 7-én tettem le az államvizsgát és kaptam meg az agrármérnöki oklevelet (…) A föld szeretete egész életemre kihatott."*

(Testvére, dr. Fazekas Mihály életútjáról, tartalmas tanári, muzeológusi munkájáról a *Pedagógusok arcképcsarnoka* kiadvány 2019. évi kötetében olvashatunk.)

Fazekas Sándor első munkahelye a **Nagykunsági Kísérleti Intézet** kisújszállási telephelye volt. 1965-től a **Karcagi Mezőgazdasági Felsőfokú Technikum** tanáraként – annak megszűnéséig – részt vett a mezőgazdasági szakemberek képzésében.

Ezt követően – 1967-től – az **abádszalóki Lenin MGTSZ** főagronómusa lett.

„Nagy feladat volt 17500 hold mezőgazdasági terület munkálatainak irányítása 2000 dolgozóval 5 üzemegységben" – nyilatkozta visszaemlékezésében. Három év után az akkor jelentős szervezet, a területi szövetség javaslatára **Kenderesen** folytatta munkáját főagronómusként. Munkája elismerése volt, hogy 1974-től termelési elnökhelyettes lett.

Újabb változás volt életében, amikor 1977-ben a **kenderesi Mezőgazdasági Gépész Szakiskola** igazgatójává nevezték ki. Az iskola a Horthy kastély területén található, mai neve: Kenderesi Mezőgazdasági Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium. A Horthy kúria az 1800-as évek elején épült, 1925-ben építették át. 1945-ben a berendezést széthordták, illetve az oroszok eltüzelték. 1950 óta iskola működött benne. A térség gazdasági életébe stabilan beágyazott iskola a benne élőknek nyugodt életlehetőséget biztosított, a fenntartási, fejlesztési feladatok megoldása széles társadalmi egyetértésben történt. A kastélyhoz 10 holdnyi földterület tartozott, a nagy park, a zöldségeskert, a gyümölcsös is sok munkával járt.

Nagy odafigyeléssel szervezte, irányította a kastély állagának megóvását, felújítását, a ma is nevezetes gesztenyefasor védelmét. A község közéletébe is bekapcsolódott, az ottani baráti, munkatársi kapcsolatok élete végéig meghatározóak voltak.

1961-ben családot alapított, felesége, Kirják Mária *(l. Pedagógusok arcképcsarnoka, 2014)* pedagógusként mindig követte őt a megváltozott munkahelyekre. Két

gyermekük született: 1963-ban Sándor, 1967-ben János. Tanítványaikon kívül gyermekeiknek is követendő példát nyújtottak.

1982-ben családi körülmények miatt visszaköltöztek Karcagra, ami munkahelyváltást is jelentett. Ekkortól a **HAGE takarmánygyárában** lett osztályvezető, amit nyugdíjazásáig látott el kamatoztatva emberismeretét, szakmai felkészültségét.

Nyugdíjas korában is aktívan tevékenykedett a kertjében, örömmel foglalkozott unokáival, Sándor fiaival: Sanyikával és Bencével, János lányaival: Enikővel és Noémival. A 80-as években szőlőt ültetett, majd 90-ben kisebbik fiával borkereskedést nyitott. Idősebb fia jogtanácsos, 1990-től Karcag város polgármestereként dolgozott, később, 2010-től Vidékfejlesztési, majd Fölművelésügyi Miniszteri tisztséget töltött be, jelenleg parlamenti képviselő. Fazekas Sándor városa elismert polgára volt. Bekapcsolódott a Nyugdíjas Polgári Egyesület és az 1956-os Magyar Szabadságharcosok Világszövetségének munkájába is. Részt vett a városi Gazdakör megalakításában, annak munkájában. Mindvégig kitartott örök szerelme a kert, a gyümölcsfák, szőlőtőkék művelése, gondozása mellett.

Munkássága elismerését mutatják az alábbi kitüntetések:

- Kenderes Város Díszpolgára
- Miniszteri Elismerő Oklevél (FM)

Felesége 2012-ben bekövetkezett halála óriási veszteség volt számára, fiai, menyei, unokái jelentettek vigasztalódást élete további részében.

Fazekas Sándor szép és tartalmas életet élt. Családja mellett rokonai, barátai, egykori tanítványai, munkatársai is őrzik emlékét. Ezt bizonyítja Hubai Imre Csaba, a Karcagi Nagykun Gazdakör elnöke visszaemlékezése is, amely megjelent a *Karcagi Hírmondó* 2024. januári számában. Részlet belőle: *„Sanyi bácsi 1958–65 között a Karcagi Kutatóintézet kisújszállási telepét vezette, és jómagam mint kisújszállási diák itt ismertem meg Sanyi bácsit, ahol az általa irányított öntözési, valamint fásítási módszereket sajátíthattam el tőle a gyakorlatokon. (…)*

Nagy értéket képviselt a térség kun identitásának megőrzésében, annak továbbadásában. Egyik legjobb ismerője volt a karcagi határnak, a kun hagyományoknak, melyekről szívesen beszélt tanítványainak, a fiatal generációknak. A Gazdakör rendezvényeinek mindvégig aktív résztvevője volt, és alkalomadtán örömmel csatlakozott hozzám határjárások során. Legutóbb a Botonás, az Agyagos, Apavára bejárása során a Szűcskert mellett figyelhettük meg együtt a túzok állományt. Élénken él bennem, hogy ez alkalommal is mesélt nekem fiatalkori élményeiről, amelyek meghatározták és kijelölték életútjának vezérfonalát. Büszke volt fiaira, menyeire, unokáira, unokamenyére, akik bearanyozták mindennapjait.

Id. Fazekas Sándor életműve példaértékű. Sohasem panaszkodott, a szemeivel mindig mosolygott, szavaival mindig tanított. (…) Szeretetre méltó, szerény, nyugodt, kiegyensúlyozott, megfontolt személyiségének távozásával hatalmas űrt hagyott maga után.”

A Fazekas család segítségével és korabeli dokumentumok felhasználásával összeállította:

KÁLMÁN ANTALNÉ, Debrecen

FEHÉR MÁRIA ÉVA
(Kisvárda, 1945. március 1. – Debrecen, 2022. július 22.)
középiskolai tanár, tanulmányi felügyelő, iskolaigazgató

Édesanyja és az általa is sokat emlegetett nagynénik szerető figyelmében nevelkedett egyedüli gyermekként – mivel édesapja a háborúban eltűnt –, szülővárosában, Kisvárdán 6 éves koráig. Ezek a korai években szerzett benyomások, a nagy kertben töltött izgalmas felfedezések, a felmenőktől hallott családi történetek, mesék, elbeszélések egész életében végig kísérték, meghatározva ember- és természetszeretetét. Bár csak néhány évig élt ott, gyakran és érzelmekkel telve emlegette Kisvárdát és a későbbiekben is sokszor járt – ahogy ő mondta; „haza". 6 éves volt, amikor édesanyja Debrecenben helyezkedett el, így általános iskolai tanulmányait már itt kezdte meg. Középiskolai évei a Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumában nemcsak a későbbi tanulmányaira voltak hatással, hanem életre szóló barátságokat is hozott számára. Egyetemi tanulmányai során magyar–orosz szakos tanári diplomát szerzett 1968-ban.

Tanári hivatását **Hajdúsámsonban,** az ottani általános iskolában kezdte. Igen hamar átkerült az oktatásirányításba. Először a **Debrecen Járási Hivatal** tanulmányi felügyelője volt, majd a **Hajdú-Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztályán** lett általános iskolai tanulmányi felügyelő. 1989-től nyugdíjazásáig a **debreceni Eötvös Utcai Általános Iskola** igazgatói feladatait látta el.

1967-ben kötött házasságot dr. Szalay Gyula állatorvossal. Házasságából 1968-ban született Edit lánya, aki pszichológus lett, és két unokával – Nándor és Rebeka – szerzett nagy örömet a családnak. Mind lánya, mind unokái iskolás éveinek aktív részese volt. Beszélgetéseiknek gyakran volt témája az irodalom, egy-egy közelmúltban olvasott könyv- vagy filmélmény.

Nehéz dolog utólag összegezni egy ember munkásságát, de a barátok, pályatársak, tanítványok visszaemlékezései alapján Róla elmondható, hogy tetteinek legfontosabb motívuma a feltétlen elfogadás és a segíteni akarás volt. Egyéniségének, munkásságának felidézésére unokája – *Holp Rebeka* – keresett fel kollégákat, tanítványokat, szülőket, akiknek emlékeit így foglalta össze: *„Mindenki szerette Őt. Sokakról ezt mondják − főleg utólag. Azonban talán pontosan az teszi hitelessé a kijelentésemet, hogy unokájaként mondom ezt, akivel szintén sokat tanult, akivel vérre menő csatákat vívott és több napos mosolyszüneteket tartott. Bárki, akivel beszéltem − legyen volt kolléga vagy diák − úgy emlékezett vissza »Mária nénire«, akit nagyon szerettek az emberek. Mindig mosolygott, csupa szív és lágyság volt. Ha kellett, kemény vezető is volt. Ő volt az, aki puszit adhatott azoknak a gyerekeknek is,*

Iskolai ünnepségen igazgatóként

akik mástól nem fogadták el az érintést, de az is Ő volt, aki fülön csípte a későket, vagy aki rögtönzött iskolai gyűlés keretében ecsetelte a mosdóhasználatot, ha abban kivetni valót talált. Vagy aki kísérletképpen minden osztályban leíratta a »jaj« szót, felmérve, milyen gyakori az »ly« használata. De leginkább az az ember volt, aki elsőként és tárt karokkal várta a sajátos nevelési igényű gyerekeket, akikért bármit hajlandó volt megtenni, akikért harcolt, hogy semmiben se szenvedjenek hiányt és egyenrangúnak érezhessék magukat. Ő volt, aki örömmel és büszkén ment felcseperedett általános iskolás tanítványai diplomaosztójára, aki szükség esetén munkát adott a szülőknek is, és aki a menzai történéseket is figyelemmel kísérte, hogy a kimaradt ételt szétoszthassa a leginkább rászorulók között. Híres volt a türelméről. Így utólag, sok-sok év elteltével azután, hogy egy-egy nyelvtanpélda felett ültek vagy egy költő önéletrajzát tanulták néhány kiabálással és dühkitöréssel megfűszerezve, nem értik, hogy maradt mindig nyugodt. Ez a higgadtság azonban nem csak a családi kötelék kiváltsága volt. Egyik kollégája a mai napig emlékszik arra az esetre, amikor egy sérült gyerek az iskola folyosóján őrjöngve csapkodott. Senki nem tudta őt lenyugtatni, ekkor hívták »Mária nénit«. Mindenki meglepetésére fütyörészve jelent meg és a legnagyobb nyugalommal kérdezte az önkívületi állapotban lévő diáktól, hogy neki is tetszenek-e a kinti növények. Pillanatokon belül már egymásba karolva sétáltak a főbejárat felé. Csak ő tudta megnyugtatni a tanulót. Mindig úgy követelte meg a figyelmet és a fegyelmet, hogy megteremtette a legbiztonságosabb és elfogadóbb környezetet. Több mint 40 év után is úgy emlékeznek rá a néha megdorgált tanítványok is, hogy »Mária néni« szigorú volt, de igazságos is. Mint tanár, mint igazgató, és mint ember."

Jó barátja, életének jó ismerője – *Péliné Bán Éva* – így emlékezik: *„14 éves korunkban ismerkedtünk meg, a Kossuth Gyakorló Gimnáziumban. Nem lettünk azonnal barátok, de azok közé tartozott számomra, akivel szívesen voltam együtt. Vonzott a csendes, inkább befelé forduló természete. Nagyon szép, szőke lány volt. (….) Közel egymáshoz Nagy János tanár úr híres Arany János Szavalókörében kerültünk. Mind a ketten rajongtunk a versekért, és ez barátságunk hosszú évei alatt megmaradt! Nagyon szépen mondott verseket, a híres Sárospataki Diáknapokon is sikerrel szerepeltek Úri István osztálytársunkkal, aki később neves színész lett. Puskin Anyeginjéből mondták el Tatjana levelét Anyeginnek, majd a híres válaszlevelet Anyegintől! Nagy sikerük volt, nyertek a Diáknapokon! A pályánk és a kapcsolatunk akkor lett újra szorosabb, amikor a Debreceni Járási Tanács Művelődési Osztályára*

került Mari, ekkor már egy épületben voltunk, mert én a Megyei Tanács Művelődési Osztályán dolgoztam. Néhány év múlva átjött a megyére, ekkor már egy osztályon dolgoztunk! Barátságunk ekkor vált igazi, mély kapcsolattá, ami haláláig tartott. Mindent megbeszéltünk, élete különböző szép és szomorú történéseinél vele voltam! Halála nagy szomorúság volt számomra, jó barátot, kivételesen okos és nagyszerű embert vesztettem el!"

Kathó Klára kolléganője, pedig így emlékezik vissza: *„Marikával a megyei művelődési osztályon voltunk kollégák. Ő kiváló szakmai tudással, a tanári és az oktatásigazgatási tevékenység végzésében széleskörű, magas szintű elméleti és gyakorlati tapasztalattal rendelkező szakember volt. A nevelési-oktatási intézmények megyei önkormányzati irányításában, segítésében, a törvényességi ellenőrzések során tett megállapításai, észrevételei átgondoltak, helytállók, fejlesztők voltak. Az intézményvezetők nemegyszer fordultak hozzá szakmai, vezetési problémáik megbeszélése érdekében, megoldásukhoz tanácsot kérve. Példamutató és kiemelten emberközpontú volt segítő munkája. Közös feladatainkban nagyon jól együttműködtünk, én sokat tanultam tőle."*

Bényei Sándor egykori munkatársa visszaemlékezése: *„A Hajdú- Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztályán ismerhettem meg Marikát, akitől sok támogatást kaptam a tanfelügyelettel ismerkedő munkatársaként. Ő akkor már rutinos volt a tanügyigazgatásban és – ahogyan ma mondanánk – az iskolák menedzselésében. Türelmesen és nagy empátiával végezte munkáját, támogatta a felügyelete alatt működő vezetőket, problémaérzékenysége köztudott volt. A rendszerváltást követően párhuzamos úton jártunk, ő 1989 szeptemberétől az Eötvös utcai iskola igazgatójaként folytatta pályáját, visszatérve a katedrára. A két cikluson át tartó munkája során energikusan képviselte az iskola érdekeit: a leromlott állagú épületek, a tanítás komfortja, a feltételek hiányossága okot is adott erre. Ebben az időszakban épült meg a korszerű tornaterem, megújította az iskolai könyvtárat. A világ változásaira érzékeny, humanista szellemiségű személyiség volt. Műveltségét, szakmai tudását elismerték kollégái, magyar szakosként kiemelt területként kezelte a tanulók olvasóvá nevelését. Értett a »másság« kezeléséhez, a magatartászavarokkal küszködő tanulók neveléséhez. Szerették, tisztelték őt tanítványai és munkatársai is."*

Nyugdíjazását követően is jó kapcsolatot tartott barátaival, kollégáival. Bekapcsolódott közösségi programokba. Nagy odaadással, szeretettel figyelte, segítette lánya, unokái életének alakulását. Szerettei, barátai, munkatársai, tanítványai megőrzik emlékét.

pályatársa, *KÁLMÁN ANTALNÉ,*
Debrecen

„A lényeget tanítsátok szépen, egyszerűen és világosan, mert a lényeg szép, egyszerű, világos és gyönyörűsége a szellemnek."

(Szent-Györgyi Albert)

G

DR. GUNDA BÉLA

(Temesfüves, 1911. december 25. – Debrecen, 1994. július 30.)
egyetemi tanár, etnológus

Mi, akik a múlt század második felében néprajz szakos hallgatók lehettünk a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, a sors különös kegyeltjének érezhettük magunkat. Életre szóló szakmai és magánéleti élményeink forrása Gunda Béla professzor úr, „a Prof" személye és az általa biztosított körülmények az Egyetemen. Megkíséreljük őt bemutatni anélkül a lehetetlen vállalkozás nélkül, hogy tudományos munkásságát érdemben méltassuk; itt és most pedagógiai, emberi jellemzőire helyezzük a hangsúlyt.

Családja mindkét ágon Békés megyei. Édesapja, Gunda Mihály uradalmi alkalmazott volt, az 1920-as évektől Martonvásáron, a Dreher-féle mintagazdaságban dolgozott. Elemi iskoláit Békésszentandráson és Szarvason végezte. Polgári iskolába Budafokon járt, a középiskola felső négy osztályát Budapesten a Kossuth Lajos Felső Kereskedelmi Iskolában végezte, itt érettségizett 1930-ban. A kereskedelmi középiskolából egyenes út vezetett a Közgazdaságtudományi Egyetemre, ahol földrajz–kémia, vegyiáruismeret szakon előbb geológusnak készült, majd Teleki Pál földrajzprofesszor – a későbbi miniszterelnök – előadásainak hatására emberföldrajzzal és néprajzzal kezdett foglalkozni. Egyidejűleg nyolc féléven át hallgatója volt a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának is, ahol a földrajz és a geológia mellett szlavisztikát, balkáni és keleti filozófiát (török, albán), magyar nyelvészetet, régészetet, őstörténetet, valamint Győrffy Istvántól néprajzot tanult. Már egyetemi hallgatóként

bekapcsolódott a falukutató mozgalomba. Ormánsági kutatásainak eredménye gróf Teleki Pál előszavával jelent meg 1935-ben. 1936-ban doktori szigorlatot tett.

1934–39 között fizetés nélküli gyakornok és **tanársegéd** volt Győrffy István professzor mellett. 1938/39-ben svéd állami ösztöndíjjal egy évet töltött a **Stockholmi Egyetemen.** Hazatérve állást vállalt a budapesti **Néprajzi Múzeumban.** Itt svédországi tapasztalataira támaszkodva újjászervezte az ethnológiai adattárat. 1941-ben a **Szegedi Egyetem** magántanárrá habilitálta. 1943-ban nyilvános rendkívüli tanári kinevezést kapott a **Kolozsvári Egyetem** néprajzi tanszékére, ahol 1948-ig oktatott. Ismét **Stockholm** következett, majd 1948-ban visszatért Magyarországra. 1949-ben a Vallás- és Közoktatási Minisztérium a **Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karához** osztotta be. Itt megszervezte a **Néprajzi Tanszéket** majd **Intézetet,** ahol haláláig oktatott és kutatott. Több mint száz tanítványt nevelt a magyarországi és erdélyi múzeumok, kutatóintézetek és egyetemek számára. Igazi tudományos műhelyt alapozott meg: a „debreceni iskolát".

1960–1976 között szerkesztette a *Műveltség és Hagyomány* című évkönyvet, a magyar, valamint a közép- és délkelet-európai néprajztudomány egyik legfontosabb kiadványsorozatát. 1961-ben elnyerte az akadémiai doktori fokozatot. 1951–54 között bölcsészkari dékán volt. Az MTA 1991-ben rendes tagjává választotta. Itthon és külföldön megjelent tanulmányai, cikkei, könyvismertetései szinte felsorolhatatlanok. Az Egyetemi Könyvtár egy 63 oldalas kiadványban tette közzé 1929–1971 között írt műveinek bibliográfiáját. Külföldi tanulmányútjainak és előadásainak bemutatása szintén nagyon hosszúra nyúlna.

Hihetetlen sok terepen végzett gyűjtőmunkát és kutatást. Bejárta az egész magyar nyelvterületet, határon innen és túl, de Európában (délen vagy északon, keleten vagy nyugaton) nem sok olyan terület van, ahol ne járt volna. Kiemelkedőek a balkáni népeknél végzett kutatásai és az arizónai indiánoknál tett gyűjtőútja.

„Az Ő sokoldalú nemzetközi kapcsolatainak eredménye, hogy a magyar néprajztudomány kilépett korábbi elszigeteltségéből. Óriási érdeme, hogy a magyar néprajzi kutatás eredményeit be tudta kapcsolni az európai etnológia érrendszerébe." *(Lukács László)*

A magyar tudományos életben betöltött szerepét legfényesebben a Herder-díj jelöli: *„Gunda Béla a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézetének professzora 1978. május 17-én vette át a Gottfried von Herder-díjat a Bécsi Egyetemen. 1964 óta minden évben Herder-díjjal tüntetik ki Kelet- és Délkelet-Európa területéről azokat a kiemelkedő személyiségeket, akik kimagasló eredményeket értek el az irodalom, a zene, a festészet, a szobrászat, az építészet, a néprajz vagy a műemlékvédelem területén, és munkájukkal az európai műveltség fenntartásához, továbbfejlesztéséhez hozzájárultak. A Herder-díj a kelet- és délkelet-európai népek közötti kulturális kapcsolatok ápolását és előmozdítását szolgálja. A díjat … a magyar kultúra olyan kiemelkedő alakjai kapták meg, mint Kodály Zoltán, Németh László és Illyés Gyula. Gunda Béla a kelet- és délkelet-európai népek körében végzett magas színvonalú néprajzi kutatásaival és nemzetközi tudományszervező tevékenységével érdemelte ki a nagy elismerést." (Lukács László)*

„Oktatómunkájának fő célja volt, hogy hallgatói benne éljenek az irodalom, a zene, a festészet, a népi kultúra világában, és magas szinten ismerjék meg a néprajztudomány elméletét, módszereit. Előadásai, emlékezetes hétfő esti szemináriumai ezt a célt készítették elő… a műveltség és hagyomány tiszteletére, a magyar nép és az európai népek megbecsülésére, a tudomány iránti elkötelezettségre, az európai humanizmus elvein nyugvó erkölcsi magatartásra nevelt bennünket. A néprajz szakra beiratkozott hallgatók öt éven keresztül teremtő szellemi kapcsolatot építhettek ki vele. Ez a kapcsolat a szemináriumi dolgozatok, tudományos diákköri pályamunkák, diplomamunkák, vagy az általa gonddal segített első publikáció előkészítésekor mélyült el… Szatmári, zempléni gyűjtéseire gyakran magával vitte hallgatóit is… A könyvek szeretetére, megbecsülésére nevelt minket. Szemináriumát mindig a legújabb könyvek, folyóiratok bemutatásával kezdte. Hatalmas magánkönyvtárát csodáltuk, s mivel mindenben őt tekintettük a mértéknek, mi is elkezdtük a néprajzi könyvek gyűjtését. A terepmunkán kívül nagyfokú szakirodalmi tájékozottságot követelt meg hallgatóitól. Ő szinte a néprajz minden területéről, témájáról bármikor felsorolta nekünk a szakirodalmat, a könyvészeti adatokat. Gyakran felhívta a figyelmünket a nyelvtanulás fontosságára. Hangsúlyozta, hogy a magyar néprajzosnak a világnyelveken kívül legalább egy kelet-európai szomszéd nép nyelvét is igen hasznos megtanulni, az interetnikus kapcsolatok kutatása szempontjából. Pedagógiai elve volt, hogy minden hallgatóban tehetség lappang, s ezt a tehetséget a tanárnak fel kell ismernie, és felszínre kell hoznia. Tanítványaival a végzés után sem szakadt meg a kapcsolata. Munkánkat, eredményeinket későbbi munkahelyeinken… is figyelemmel kísérte. Fiatal tanítványai számára 1983-ban díjat is alapított." (Lukács László)

Nemcsak kutatónak, hanem értelmiséginek, polgárnak nevelt bennünket. (A szocializmus építésének idején!) Úgy tudnám összefoglalni legrövidebben a célját: a tisztességgel és felelősséggel végzett szellemi munkára nevelt.

Hogy mindez miért volt olyan vonzó? A Tanszék igazi szellemi műhely volt. Számtalan élmény helyszíne. Késő estig, az épület zárásáig bent voltunk. A szemináriumi szobában dolgoztunk: tanultunk a vizsgákra, dolgozatot írtunk, olvastunk, „céduláztunk". Saját fiókunk volt. (A mai egyetemistáknak ez már elképzelhetetlen.) A Prof ezalatt a szobájában dolgozott. Szintén kapuzárásig. Időnként kijött hozzánk, beszélgetett. Könyveket ajánlott, beszélt irodalomról, művészetről. Tőle hallottuk először azoknak az erdélyi íróknak a nevét, akik tiltólistán voltak. Ő beszélt először a migrációról is. A hatvanas években még egész más konnotációval, mint ma. A „hagyományozódás" egyik kulcsszava volt előadásainak (sajátos intonációval), erről a szóról minden bölcsésznek ő jutott eszébe. Ugyanis a magyar, a történelem és a földrajz szakosoknak is tartott előadásokat.

Szabadon használhattuk a szemináriumi könyvtár köteteit. Feladatul kaphattuk a könyvek rendezését is, ezáltal közvetlen kapcsolatba kerültünk az alapművekkel, bármikor tudtuk, honnan kell leemelni a szükséges kötetet. Ott volt a fotólabornak álcázott *„kástu",* ahol teát, kávét főztünk, ételt, italt rejtegettünk. Otthon voltunk. Sokfelől jöttünk, sokféle kultúrát hoztunk magunkkal. Itt nevelődtünk nemcsak tudományban, hanem világlátásban, viselkedésben, toleranciában.

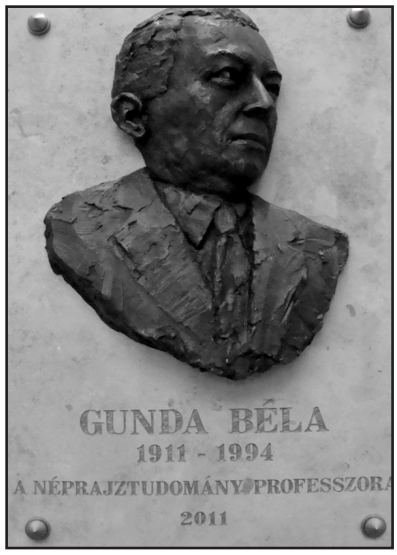

Domborműves emléktábla Gunda Béla 100. születésnapja alkalmából a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékén
(Kövér József alkotása)

Előadásairól, szemináriumairól eszünkbe sem jutott lógni. A néprajzosok kevesen voltak, könnyű volt számon tartani bennünket. De a plenáris előadásokon is elkápráztatta a Prof a nagy létszámú hallgatóságot a memóriájával. Ilyen kiszólásokkal: *„Maga, kisasszony, a múlt héten a másik oszlopban ült zöld pulóverben."*

Különösen emlékezetes, ahogy egy-egy gyűjtőút vagy szimpózium előtt felkészített bennünket. Nemcsak szakmai útmutatást kaptunk, hanem elmondta azt is, hogyan kell viselkedni a számunkra még ismeretlen közegben. Meglepő volt egyik ilyen instrukciója: *„Kultúrember nem csodálkozik."* Akkor még nem nagyon értettük. Mélységes tisztelettel tekintettünk rá, abszolút tekintély volt. Még az sem okozott sérelmet, ha olykor ránk szólt, amikor helytelenül viselkedtünk. Pl. fecsegünk, nevetgéltünk órán. Megadta a tiszteletet ő is nekünk, abban az időben nem kis meglepetést okozva a titulusaival: kisasszonynak szólított minden hallgatónőt. (*Füvessy kisasszony, Zsoldos kisasszony* stb.)

A Profot érdekelte a családunk, a gyökereink. Kinek-kinek aszerint adott feladatokat, szemináriumi témákat, hogy milyen településről, milyen társadalmi közegből érkezett. Megerősítette ezáltal identitásunkat. Odafigyelt arra is, ki kivel „jár együtt".

Dr. Füvessy Anikó etnográfus, múzeumigazgató: *„Nem hiszem el! Tekintélyes, szigorú öregedő férfi volt szemünkben, mikor 1962-ben szárnyai alá vett – és visszagondolva, még csak ötvenéves volt. Voltunk az öt évfolyamban főszakos hallgatóként alig húszan. Mi, a gólyák heten. Én eleinte féltem tőle. Az első közös szemináriumon ki is osztott bennünket: »Füvessy kisasszony, vetkőzze le falusias modorát«, a korán, tragikus körülmények között elhunyt Téglás Jozsónak azt mondta: »Mit keres itt, magát nem vettem fel« (mert ő fellebbezéssel, rektorival került az egyetemre). A felettünk lévő évfolyam is megkapta a magáét; Kecskés Péter, Szabó Emese, de Hoppál Mihály is kapott egy-két keresetlen szót. Ezután a lényegre tért. Mint például: »Füvessy kisasszony, tud maga dánul? Tanuljuk a nyelveket, kérem!« Sokan nem vettük komolyan, utóbb kemény munkával pótoltuk »nyelvtelenségünket«. Csodáltuk szakirodalomban való jártasságát, szemináriumi dolgozatainkhoz csak úgy kapásból tíz-húsz cikket sorolt fel, hogy nézzünk utána. Alaposan átnézte zsenge munkáinkat, a lapok szélén meg is találtuk kritikus vagy dicsérő szavait.*

Aztán emberi oldalát is megismertük: a Pallagon sétával egybekötött Béla-napokat, vagy ahogy egy-egy hallgatót elkapott, hogy sétáljon vele a Botanikus kertben. Persze tudományosan is érdekessé tette ezt a kikapcsolódást, komoly szakmai kérdéseket vitattunk meg. Észre se vettük, ekkor is tanultunk tőle.

Én a szerencsésebb hallgatónők egyike voltam. Többször elvitt egy vagy akár többnapos gyűjtésekre is. Ezek általában télen, igen hideg időkben voltak. A Hortobágyra 1963-ban december 19-én mentünk el. Pásztorokhoz mentünk, metsző szélben. Ő kérdezett, mi jegyzeteltünk, tanultuk az adatgyűjtést. Elvitt egyszer a finn gyakorlólány kísérőjeként is, ekkor szekéren közelítettük meg a juhászokat.

Számon tartotta, hogy akik muzeológus pályára készültek hol helyezkedhetnek el, segített nekik állást keresni. Számomra Veszprémben, Balassagyarmaton és Győrben próbált állást találni. Elém rakott egy gót betűs méhészeti szakkönyvet, hogy fordítsam csak le! Az eredmény láttán ezt mondta a titkárnőjének: »Írja, Ibolyka, szótár segítségével meglehetősen jól beszél németül!« – ez volt a veszprémi múzeumnak írott levél egyik mondata. Szakmai pályámat később is mindig figyelemmel kísérte, leveleiben hasznos tanácsokkal, feldolgozandó témákkal látott el. Ezzel persze nem én voltam az egyedüli kivételezett. Másokat is figyelemmel kísért, újabb kutatásokra buzdított.

Mint minden embernek, neki is voltak hibái, megmagyarázhatatlan kirohanásai, de nem volt haragtartó, gyorsan átlépett ezeken a perceken. Több volt tanítványával – köztük velem is – az 1970-es évek közepén közös lengyel tanulmányúton vett részt. Mi úgy gondoltuk, hogy csak kirándulunk, de a Prof alaposan felkészült. Délkelet-Lengyelországba mentünk, s olyan néprajzi különlegességekben volt részünk, ami ma már megismételhetetlen. A sandomiri-mocsárvilágot is felkerestük, erdésztanyákat látogattunk meg, az erdei méhészet nálunk már elfelejtett tartásmódját szemlélhettük meg. Elvitt egy vásárba is. Esténként – közös vacsora keretében – értékelte az aznapi látnivalókat. Közel húsz éve a szakmában voltunk, mégis tanítani akart és tudott is.

Nemcsak tudományos, hanem szakmai munkánkat is nyomon követte. Tudta, hogy tanítványai melyik múzeumban dolgoznak, ott mivel foglalkoznak, milyen kiállításokat szerveznek, milyen kiadványokat szerkesztenek. A szó valódi értelmében mesterünk volt, példát mutatott arra is, hogy a későbbiekben a fiatalokhoz hogyan viszonyuljunk. Tanítványai behálózták a magyar múzeumokat, mi voltunk a »debreceniek«, a muzeológusi szakma elismert képviselői. Köszönettel tartozunk érte!"

„Hatalmas, megismételhetetlen életművéhez tartozik levelezése is. Kazinczy Ferenc óta a magyar művelődés történetében valószínűleg Gunda Béla írta a legtöbb levelet. Nemcsak tanítványaival, hanem szinte valamennyi hazai és külföldi néprajzkutatóval, számos tudóssal, íróval, művésszel levelezett. Leveleivel, tanácsaival, ötleteivel, javaslataival egy hatalmas, képzeletbeli néprajzi szemináriumot irányított…" (L. L.)

Én is őrzök tőle – szinte ereklyeként – egy gratuláló levelet, amit az esküvőnkre küldött. Ámbár nem lettem néprajzos.

Meghatottan emlékszem arra is, hogy nem nekem kellett kérnem, ő maga biztatott és ajánlott témákat a bölcsészdoktori dolgozatom elkészítéséhez. Annak ellenére, hogy „pályaelhagyónak" minősültem.

A debreceni néprajzosok összetartozását ő alapozta meg azzal az azóta is élő hagyománnyal, hogy jelesebb életfordulók, tanszéki jubileumok alkalmával az egész

országból összejönnek az egykori tanítványok egy tartalmas szakmai programra és baráti együttlétre. Szinte évente kerül sor ilyen rendezvényre. Felnevelő iskolánk ma is nyitott szívvel vár bennünket, amiért köszönettel tartozunk Gunda professzor úr követőinek: Ujváry Zoltán és Barta Elek professzor uraknak is.

Legfontosabb munkái:
- Néprajzi gyűjtőúton (1956)
- Ethnographica Carpatica (1966)
- Ethnographica Carpatho-Balcanica (1979)
- Rostaforgató asszony (1989)
- Hagyomány és európaiság (1994)

Legfontosabb kitüntetései:
- Finn Oroszlán Lovagrend első fokozata (1970),
- Herder-díj (1978), Pitre-aranyérem (1988),
- debreceni díszdoktor (1988),
- debreceni díszpolgár (1993).

Felesége Sándor Éva, fia dr. Gunda Tamás gyógyszervegyész professzor, MTA doktor.

Az arcképvázlat összeállításához alapműként használtam Lukács László főmuzeológus (Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár): *Emléktöredékek Gunda Béláról* (Székesfehérvár, 2011) című munkáját, melyet ezúton is hálásan köszönök.

Összeállította:
BALOGHNÉ ZSOLDOS JULIANNA,
Debrecen

„Légy okos ellenállás, jó gát, tiszta meder,
hogy növekedjenek, mint súlya alatt a pálma,
hogy önerejükkel törhessenek utat maguknak,
s ne nyelje el őket lápok iszapja, sivataghomok."
(Keresztury Dezső)

H

HARTYÁNI MÁRIA

(Székesfehérvár, 1939. január 30. – Székesfehérvár, 2025. január 16.)
tanító, tanár, karvezető

„Éneklő és zenélő gyermekek nélkül nem lehetne egyetlen ünnepséget sem megtartani. Egy-egy ünnepi esemény színvonala, magasztossága azon is múlik, hogy milyen énekes vagy hangszeres produkció hangzik el benne." (Hartyáni Mária)

Édesapja Hartyáni István vaskereskedő volt, édesanyja Héricz Margit a család háztartását vezette, és segített férjének a vaskereskedés munkáiban. Mária harmadik gyermekként érkezett a családba. Már 10 évesen elhatározta, hogy tanító néni lesz, így az általános iskolából egyenesen a székesfehérvári Vasvári Pál Tanítóképzőbe vezetett az útja. Nagyon szeretett a tanítási gyakorlatokon részt venni, és egy idő után nem volt ritka, hogy megkérték egy-egy óra helyettesítésére is.

Pedagógiai szemléletét és tanítói személyiségét meghatározó énektanára Mihályi Gyuláné Eszti néni volt, akinek kedvessége, embersége nagy szakmai tudással párosult. Az ő kórusában töltekeztek dallal, zenével, és ismerkedtek a közösségi életet kiteljesítő harmónia szépségével. Eszti néni támogatásának hatására a későbbiekben jelentkezett a pécsi Tanárképző Főiskolára, ahol 1967-ben matematika–ének szakos tanári oklevelet vett át. Az 1957–58-as tanévben kezdte meg gyakorlóéves munkáját Zichyújfaluban. A kis település iskolájában kemény és következetes munkát vártak el tőle, mégis családias légkörben érezte magát az ott töltött 4 és fél évben.

1962-ben **Székesfehérvárra,** az **Ezredéves Iskolába** helyezték, majd rövidesen a

Május 1. Téri Általános Iskola ének-zenei tagozatának lett szüksége rá. Itt több mint 30 évet tanított a nyugdíjazásáig.

Karnagyként szívvel-lélekkel vezette az iskola kórusát.

Temetési búcsúztatóján a következők hangzottak el: *„Az Éneklő Ifjúság hangversenyein mindenkor arany oklevéllel díjazták a kórus teljesítményét. Az Év Kórusa megtisztelő címet többször is elnyerték, melynek jutalmaként rendszeresen szerepeltek a Magyar Rádióban. Évtizedeken át odaadó elkötelezettséggel és nagy odafigyeléssel nevelte és segítette diákjait."* A számos hangversenyszereplés, elismerés mellett számára talán még ennél is fontosabb volt, hogy mennyi diákja kötelezte el magát a komolyzene mellett. Az ének és zene élete minden pillanatát átjárta, és büszke volt rá, hogy személyesen is ismerte a magyar zeneszerzőt, Kodály Zoltánt, aki örömmel véve módszertanának alkalmazását, szívesen látogatta a székesfehérvári iskolákat.

A zenei nevelésben elért eredményeire nemcsak a Székesfehérvár oktatását irányító városi művelődésügyi osztály figyelt fel, de hasonló érdeklődést mutatott a Fejér megyei művelődésügyi osztály is, ahonnan a megyei szakfelügyeletet irányították. Így történt, hogy az ének-zene tantárgy megyei vezető szakfelügyelői „pálca" átvételére Kneifel Ferenc után a legkiválóbbnak Hartyáni Máriát tartották. Ez a megbízása kiváló alkalom volt arra, hogy Fejér megyében kiszélesítse a „Kodály-módszer" alkalmazását.

1986-ban Velinszky László Közművelődési Díjjal tüntették ki. *Zágoni Erzsébet* így írt róla: *„pedagógusként, kórusvezetőként, szakfelügyelőként évtizedek óta azon munkálkodik, hogy az arányt, a mértéket és a harmóniát sugalló zenét minél többek »élvezeti cikkévé« tegye, hogy a zene össztársadalmi hasznát minél szélesebb körben kiaknázzák."*

1992-ben nyugdíjazták, ám a tanítást és a munkát nem hagyta abba. Tanított az egykori **Ybl Miklós Középiskolában** és a **József Attila Gimnáziumban,** de még a **székesfehérvári Arany János Általános Iskola és Speciális Szakiskola** napközis nevelőjeként is helytállt. Nyugdíjba vonulása után több mint 25 éven át folytatta a város ének-zenei életének támogatását és ösztönzését.

A „Kisangyalok kara" különleges adventi zenei kezdeményezését a város szívesen fogadta, és örömmel csatlakoztak hozzá a város iskolái is. Erről így emlékezett meg *Polgár Zoltánné Antónia,* a Székesfehérvári Kodály Zoltán Általános Iskola, Gimnázium és AMI ének-zene tanára, 2018 óta a Kisangyalok kara karnagya: *„A Kisangyalok karával kapcsolatban a következő emlékeim vannak: Ha jól emlékszem, 2014-ben a zenei világnapi koncert utáni beszélgetésünkkor mondta nekem Marika néni, hogy tervei vannak. Szeretne megvalósítani egy városi szintű kóruséneklést. Úgy fogalmazott, hogy »Nem létezik az, hogy csak a Kodály Iskolának vannak kórusai, csak ők tudnak fellépni. Régen mindig énekelt a város, most is meg tudjuk valósítani.« Mondta, hogy beszél a város vezetőivel, elmegy a Polgármester úrhoz is, és kéri a támogatásukat.*

A következő mozzanat 2015-ben az volt, amikor a Fehérvári Programszervező Iroda már felvette a kapcsolatot a város általános iskoláival, és lehetett jelentkezni a Kisangyalok karába. A koncepció az volt, hogy minél több általános iskolás diák

énekeljen minél több karácsonyi dalt együtt. A 10–15 perces csokor fűzését Marika néni mindig a szövegek alapján tudatosan tervezte meg. A feladat pedig sok-sok (20–30) versszak megtanulása a keresztény és a népi karácsonyi énekeken átívelve egészen az európai dalkincs néhány dallamáig. Pontosabban 10–15 karácsonyi ének többféle stílusban előadva. Egy mai gyerek számára ez kincset ér, és maradandót ad. A dalok kíséretéhez a kitűnő szakembert, Cserta Balázst kérte fel, hogy zenei alapot készítsen. Ehhez is óriási érzéke volt. Tudta, hogy ki az, aki az általa elgondoltakat a legjobban alá tudja támasztani stilisztikailag igényes zenei háttérrel.

Hartyáni Mária kollégákkal

A közös éneklésre felkészülés hagyománya így alakult: a jelentkező iskolák ének-zene tanárait egy késő őszi délutánon összehívják. Ezen a találkozáson átbeszélik, hol lesz ismétlés, melyik versszakokat énekeljük, valamint megkapjuk a kottákat. Ezek után mindenki betanítja a saját tanítványainak az anyagot. Ez városi szinten évek óta 400–600 diákot jelent. A fellépés előtt egy összkari próbát tartunk a Szent István teremben, majd a helyszínen is kipróbáljuk a hangzást. Ezeket a próbákat, amíg tehette, Marika néni végignézte. A koncert időpontja mindig advent első vasárnapja. Akkor gyújtják fel a karácsonyi fényeket a város Fő utcáján. Ehhez kapcsolódik a kórus: éneklünk egy rövidet a püspök atya és a polgármester úr beszéde előtt, majd a hosszabb fűzért a beszédek után. A gyerekek fehér sapkában vannak, és az egyik dal bevezető zenéjétől egy-egy LED-mécses világít a kezükben. A szereplés utáni visszaszámlálást követően gyúlnak fel a díszkivilágítás fényei. A sokszáz gyerek és a többezer szülő egyaránt büszke és boldog. Életre szóló élményben van részük. Az évek folyamán egyre szebb produkciók valósulnak meg. Bővül a gyerekek dalkincse és a hangterjedelmük is. 2024-ben egy háromszólamú latin nyelvű kánon is elhangzott. Marika néni ezt már csak a kórházból hallhatta. De azonnal utána fölhívott, és kifejezte elégedettségét.

Ő volt az első szakfelügyelőm 1990-ben, majd hosszú évek után megtalált a feladat, hogy vezessem a kórust. Ő kitalálta, és ünnepi keretek között megvalósította a város gyermekeinek együtt éneklését ebben a mai rohanó világban. 10–15 ének-zene tanár kollégámmal együtt örömmel váltjuk valóra Marika néni álmát az év legszebb ünnepére készülve."

Több évtizedes ének-zenei pedagógusi pályája, emberi példamutatása alapján Székesfehérvár Város Közgyűlése 2018-ban Fricsay Richárd Zenei Díjjal ismerte el munkásságát. Családja körében is mindig kiemelkedő gondoskodás jellemezte. Fiatalabb korában szülei és három fiútestvére élvezhették állandó támogatását, majd

nyugdíjas éveitől kezdve unokahúga, Ildikó gyermekeit igazi nagymamaként szerette és nevelte a legnagyobb odaadással. A nyár számára nem telhetett máshol, csak a család balatoni nyaralójában. Szívesen kötött vagy varrt szabadidejében. Hihetetlen erős teremtés és személyiség volt, aki nem ismerte a lehetetlent. Minden helyzetben feltalálta magát és semmi sem volt neki fáradság, ha másokért tehetett. Lehetett szó egy külföldi utazásról a tanítványokkal, a sokadik próbáról, vagy csak egy gyorsan összedobott késő esti vacsoráról. Családja és a barátai nagy örömére imádott sütni-főzni, így egy összejövetel sem telhetett el az aranyló húslevese, a frissen sült pogácsái vagy rétesei, krémesei nélkül.

Nemzedékek sorát tanította az életre és a zene szeretetére. Kórusai igazi családként vették körül. Elhivatottságát tükrözte, hogy azóta is nagyon sok tanítványával tartotta a kapcsolatot, és mindig büszkén mesélte, ha gyermek vagy unoka születéséről adtak hírt neki, vagy akár csak egy kedves levelet vagy üzenetet kapott.

Csodálatos földi pályafutása életének 86. évében lezárult. Fájó szívvel búcsúzott tőle családja és Székesfehérváron élő valamennyi ismerőse, tanítványai.

Fájó szívvel búcsúzik tőle a (volt) Vasvári Pál Tanítóképzőben végzett minden iskolatársa, akik egyben büszkék pályafutására.

DR. GULYÁS ANTAL neveléstörténész,
Székesfehérvár

HEVESI ILDIKÓ ÉVA
(Debrecen, 1965. augusztus 9. – Debrecen, 2024. április 19.)
általános iskolai tanár

2024. április 19-én tragikus hírt kellett közölnöm iskolánk, a **Balmazújvárosi Református Általános Iskola és Óvoda,** illetve gyülekezetünk közösségével. Kedves barátomat, kollégámat, volt tanáromat hirtelen, szinte minden előzmény nélkül Isten magához szólította. Április 18-án délelőtt kaptam tőle az utolsó like-ot. A hetedikes, földrajzversenyre készülő gyerekeivel kapcsolatos beszélgetésünkre volt ez a válasza. Akkor arra kértem, hogy gyógyuljon, pihenjen, hogy hamar túlvészelje azt a vírust. De ő csak a második kérésemet teljesítette…

Ildikó 1965. augusztus 9-én, Debrecenben született egy református értelmiségi család egyetlen gyermekeként. Általános és középiskolai tanulmányait is Debrecenben végezte, és korábbi elmondása alapján már ekkor megmutatkozott a pedagóguspálya iránti érdeklődése. Az egri Tanárképző Főiskolán szerzett tanári diplomát földrajz–rajz szakon. A főiskolai évek után szinte azonnal **Balmazújvárosra** került, és az akkori **3. Számú Általános Iskolában** (Dózsa György utca) kapott pedagógusállást. Mind a mai napig előttem van, ahogy reggelente megérkezett az iskolába a kis Polski

Fiat autójával, divatos, sokszor feltűnő ruhákban, kalapban, sminkben és illatfelhőben. Alsós kislányként ez engem teljesen elvarázsolt, hiszen addig soha nem láttam ehhez hasonló megjelenést testközelből. Alig vártam, hogy felső tagozatos legyek, és nála tanulhassak rajzot! Rövid idő alatt kiderült, hogy rajzolni nem tudok, de a művészettörténet nagyon érdekel. Ildikó felfigyelt erre, és mindig úgy alakította a feladataimat, hogy a rajzórákat ne kudarcként, hanem sikerként éljem meg. Mindig biztosított lehetőséget jó jegyek megszerzésére, ami nekem nagyon sokat jelentett. Kedveltem, tiszteltem, szeretettel emlékeztem vissza rá mindig.

A későbbiekben, a helyi oktatáspolitikai helyzet alakulása miatt, óraadó pedagógusként dolgozott városunk iskoláiban és Hortobágyon is.

Ildikó nem hagyta el a szülői házat, Debrecenből járt ki dolgozni, és délutánonként igyekezett haza, hogy tudja segíteni szüleit. 2011-ben elhunyt az édesanyja. Ezt követően egyedül gondoskodott az édesapjáról, akivel nagyon jó kapcsolatot ápolt. Mindenben igyekezett a segítségére lenni. Szeretettel és türelemmel viselte gondját.

2011-ben, édesanyja halálát követően adta be a jelentkezését iskolánkba. Azóta, egészen haláláig református iskolánk megbecsült pedagógusa volt. Nagyon szeretett itt dolgozni. Hosszú idő után, 2016 augusztusában találkoztunk újra. Ekkor már kollégaként üdvözölhettük egymást, akkori osztályának osztályfőnök-helyetteseként. Sok mindenben szabad kezet adott nekem, de folyamatosan ott volt a háttérben, és számíthattam a segítségére. Büszkén említette mindenkinek, hogy a volt tanítványával dolgozik együtt. Példamutató életű, zárkózott ember volt. Sok mindent tudtunk róla, de valami érdekes, titokzatos köd lengte körül mindig. Húzott egy falat maga körül, amit senki nem léphetett át, a hozzá legközelebb állók sem.

Nagyon szerette a gyerekeket, igyekezett értük mindent megtenni. Folyamatosan megbízták osztályfőnöki feladatokkal, amelyeket igyekezett lelkiismeretesen megoldani. Szeretett a tehetséges gyerekekkel versenyekre készülni, legyen szó rajz, földrajz vagy természettudományi megmérettetésekről. Együtt örült a gyerekekkel a sikereknek. De soha nem fordított hátat a gyengébb képességű, tanulási nehézséggel küzdő, hátrányos helyzetű gyerekeknek sem. Mindig volt ötlete, mindig volt személyre szabott feladata, hiszen nagy gondot fordított a differenciálásra.

A gyerekek – a teljesség igénye nélkül – így emlékeztek rá a halálakor: *„kedves, szigorú, őszinte, segített mindenben, páratlan humorú, aranyszívű, köszönjük a ránk szánt idejét, hiányozni fog, reméljük, hogy jobb helyre került..."*

Jó kapcsolatot ápolt a szülőkkel, a hozzá közel álló kollégákkal, munkatársakkal és gyülekezetünk tagjaival is.

Nagyon szeretett kirándulni, új országokat, országrészeket, tájakat, kultúrákat, gasztronómiai különlegességeket megismerni. Szívesen mélyült el egy-egy táj szépségében. Minden nyáron rendszeresen rajzolt és festett a Bodrog partján.

2018-ban édesapja egészségi állapota megromlott, súlyos szívműtéten esett át, és néhány hét múlva elhunyt. Ez a szomorú tény mélyen megrendítette Ildikót. Soha nem panaszkodott, igyekezett tartani magát, de nagyon megviselte, hogy egyedül maradt. Ettől kezdve még több időt töltött az iskolában, és gyakrabban látogatta a hozzá közel álló kollégákat is.

Ildikó egyszerű, lelket melengető búcsúztatóján néhány fecske ki-be repdesett a debreceni köztemető ravatalozójában. Közülük egy, a sírjáig is elkísért minket. Mintha Ildikó nézett volna vissza ránk, hogy minden rendben van-e.

Szabadi Árpád nyugalmazott esperes úr azt mondta akkor, hogy igaz, hogy Ildikó az utóbbi években egyedül élt, de nem volt magányos. Valóban. Szeretettel, sok-sok emléket a szívünkbe zárva gondoltunk és gondolunk rá mindannyian. Tantestületünk, iskolai közösségünk minden tagja, a gyülekezetünk tagjai, volt tanítványai és kollégái, távoli rokonai és kedves ismerősei egyaránt.

Bármit is látott akkor, bárhogy is gondolta, azt kell mondanom, nincs ez így rendben! Hiszen nem jön már a heti kávés délutánjainkra, és a napi kávészünetekben sem vár már az elkészített feketével. Nem konzultálunk már a közös gyerekeinkről sem. Pedig nagyon sokszor említjük, hogy úgy megkérdeznénk, mit gondol egy adott gyerek körül kialakult helyzetről. Nem mutatja már meg a messengereket, amiket szülőktől kapott, és amik között előfordult olyan is, amelyektől én napokig nem aludtam nyugodtan, ő pedig jókat nevetett ezen. Nem szívja a „friss levegőt" a megszokott helyén. Buborék (a kis autója) helye is felszabadult a parkolóban. Nem szúr ide nekem semmilyen nyers véleményt sem, amire én felcsattanhatok, és visszakérdezhetek: ezt most komolyan nekem szánta? Nem megy már az osztályomba természet órát tartani, és nem tudom megbeszélni vele az osztály ülésrendjét sem. A báli tombolaárusító széke is megüresedett. A legújabb Pandora-charmokról sem egyeztethetünk többé.

Azt gondolom, hogy igazam van! Nincs ez így rendben!

De, mint ahogy a gyászjelentésére is írtuk:

„Isten akaratában megnyugodva tudatjuk…"

És ahogy nap mint nap gondolunk rá:

„A szeretet soha el nem múlik…"

Emlékét őrizzük! Nyugodjon békében!

TÓTHNÉ FRIDRICH TAMARA
munkatársa, barátja

HOLB GYULÁNÉ Dézsi Margit Ibolya

(Debrecen, 1931. május 28. – Debrecen, 2022. októbert 17.) tanító

Holb Gyuláné Dézsi Margit Debrecenben született, a Hajdúság központjában. Édesapja, Dézsi László tímárként dolgozott Debrecenben. Édesanyja, Husztás Margit háztatásvezető volt. Édesapja igen fiatalon 1933-ban elhunyt, szervezetét az abban az időben elterjedt betegség támadta meg. Édesanyja másodjára egy hentes- és mészárosmesterhez ment férjhez. 1934-ben lánytestvére született, Tóth Irén, aki rajztanár és festőművész lett.

Margit általános iskoláit és középiskolai tanulmányait Debrecenben, a Dóczi Leánynevelő Intézetben végezte. Különösen a középiskola nagy hatással volt fejlődésére, személyiségének

kialakulására. A Tiszántúlon a Dóczi Leánynevelő Intézet volt a reformátusok legnagyobb képzési helye. Bentlakásos iskolájában az ott tanító nevelők igyekeztek olyan ismereteket adni a diákoknak, hogy megállják a helyüket az élet minden területén. Fontos volt a tudás, a liberális gondolkodás. 1951-ben ebben az intézetben érettségizett és szerzett tanítói oklevelet. Sikerült hamarosan állást találnia, **Balmazújvároson, a Központi Általános Iskolában** helyezkedett el. Oktató-nevelő munkáját szívvel és lélekkel végezte. Nagyon közel tudott kerülni tanítványaihoz. Szerette diákjait, ezért aztán magatartási problémák az óráin nem voltak, pedig abban az időben a negyvenes osztálylétszámok komoly fegyelmet követeltek a tanítványoktól.

Takács Éva balmazújvárosi tanítványaként így emlékezett meg róla: *„Ibolya néni szigorú, de következetes volt. Szeretetteljes hangjával a szemünket a kezére vonzotta,33 és így irányított bennünket. Iskolás korban az első osztály meghatározó, egész életünkre kiható élmény. Megtanított bennünket írni, olvasni, nem is volt probléma a későbbi olvasási tempóval. Azóta is nagy szeretettel gondolok rá. A tanításba vetett hitét sziklaszilárdan képviselte, nagyon szerettük."*

Ibolya néni számára az 1952-es év nagy változást, kellemes eseményt hozott, férjhez ment Holb Gyula matematika–fizika szakos tanárhoz. Kollégájával egy iskolában tanítottak. A család rövid idő eltelte után gyarapodott, 1953-ban megszületett fiúgyermekük, Attila, később, 14 év elteltével, 1964-ben pedig lányuk, Enikő.

1963–67 között Tarr János pedagógus együtt tanított férjével, az abban az időben jellemző iskolai névnapokon ismerkedett meg a házaspárral. Nagyon kedves és barátságos volt a fiatal kollégájához. Közelebb akartak kerülni Debrecenhez, és ez nem kevés energiájukba került, de 1970-ben Debreceni lakosok lettek. Ibolya néni a **Simonyi Úti Általános Iskolában** helyezkedett el. Új munkahelyén megnövekedett energiával látott a munkához. Nagyon szeretett dolgozni, nemcsak a tanítási órán, hanem igyekezett tanítványait foglalkoztatni tanítási időn túli is. Vezetett bábszakkört is, amit nagy kedvvel irányított. Előadásokat tartott elsősorban gyerekeknek. A szakkörökön bábokat készítettek, így a saját készítésű bábokkal játszották darabjaikat. Olyan szinten szerepeltek, hogy az iskola vezetői benevezték őket bábversenyekre, amelyeken minden esetben nyertek valamilyen díjat is.

Részt vett a Tanítóképző Főiskola gyakorlati képzésében is. Azon is fáradozott, hogy lánya, Enikő megfelelő végzettséggel rendelkezzen. A Tanítóképző Főiskolán Népművelés és Könyvtár szakot végzett.

Fia, Attila 1978-ban nősült meg. Még abban az évben megszületett unokája. A kis Dániel a nagymama szemefénye volt. Minden segítséget megadott kisunokája gondozásához, neveléséhez. Igaz, ez több idejébe és energiájába is került. Így fejlesztette unokája gondolkodását, képzeletét.

1980-babn megszűnt a Simonyi úti Általános Iskola. Emiatt a **Hatvani István Általános Iskolába** helyezték. Itt tanított egészen a nyugdíjba vonulásáig. Aktív pedagógiai tevékenysége 1987-ig tarott, ekkor kérte a nyugdíjaztatását. Nem volt tétlen abban az időben sem. Szívesen töltötte az idejét a Megyei Könyvtárban, ahol főleg pszichológiai, pedagógiai tartalmú könyveket olvasott. A TV-ben rendszeresen megnézte a természeti filmeket. Érdekelték a gyerekekkel foglalkozó gyermekadások is.

Igazi pedagógus egyéniség volt. Mindenütt szerették tanítványai és a szülők is. Kartársaival jól megértették egymást. Gondolatait gyakran kicserélte velük. Csendes, segítőkész, udvarias magatartásáért tisztelték.

Családját, gyermekeit gondosan nevelte. Odaadó, szerető anyának ismerték. 1989-ben nevelőapját, majd 1990-ben férjét is eltemették. Ezután már lányával, Enikővel lakott együtt. Vele élte végig nyugdíjas életét. 2003-ban édesanyja is elhunyt. 2012-ben Irén testvére követte. A legjobban fia halála viselte meg, aki 2020-ban halt meg. Ezután romlani kezdett az ő egészségi állapota is.

2022. október 17-én rövid szenvedés után eltávozott az élők sorából. A Debreceni Köztemetőben helyezték örök nyugalomra.

Munkáját több kitüntetéssel ismerték el. 1979-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1987-ben Pedagógus Szolgálati Érdemérem, 2001-ben Gyémántdiploma, 2011-ben Vasdiploma volt a jutalma.

Holb Gyuláné élettörténetének megírásában közreműködött lánya, Enikő.

TAR JÁNOS tanár

„Amit olvasok, azt elfelejtem; amit látok, arra emlékezem; amit csinálok – azt tudom."
(Ősi kínai mondás)

J

JÓNA BÉLÁNÉ Sillye Mária

(Hajdúböszörmény, 1933. április 11. – Hajdúszoboszló, 2018. május 11.) tanár

Jóna Béláné 1933. április 11-én született Hajdúböszörményben. Rokoni szálak fűzték Sillye Gáborhoz, aki az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején a Hajdúkerület kormánybiztosa lett.

Jóna Béláné Mária édesanyját korán elvesztette. Nagyszülei és nagynénje nevelte nagy szeretettel és nagy szigorúsággal. Erősen kötődött hozzájuk. Felnőttként életük végéig gondoskodott róluk. Az általános iskolát a Bocskai téri Leányiskolában végezte el. Nagyszülei kívánságának megfelelően 1947 őszétől a hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium tanulója lett. Jól tanult. Érettségi után felvételt nyert a Kossuth Lajos Tudományegyetem földrajz szakára, ahol Kádár László professzor úrtól geológiát is hallgatott. Az 1950-es évek gyakorlatának megfelelően a diploma megszerzése után el kellett mennie minden kezdő pedagógusnak tanyára tanítani. Mari **Pródra** került. A település 10 kilométernyire van a várostól, Hajdúböszörménytől. Az utazás alkalmi fuvarral ment akkoriban. Nehezen birkózott meg az írás-olvasás tanításával az összevont osztályban. De később is szeretettel beszélt a tanyai emberek közvetlenségéről, segítőkészségéről.

1953-ban férjhez ment Jóna Bélához, aki szintén tanító volt a pródi iskolában. Két fiuk született, Zsolt és Béla. 1956-ban visszajöttek a városba, **Hajdúböszörménybe.** Mari először a **Leányiskolába** került, majd a **Fiúiskolában** (ma Bocskai István Általános Iskola) dolgozott nyugdíjba vonulásáig. Évtizedekig rajzot tanított, néha földrajzot is. Nagyon szerette a tanítványait, s ez az érzés kölcsönös volt. Kollégáival is

baráti, jó viszonyt ápolt. Segítőkész volt irántuk mindenben. Tapasztalatait szívesen, önzetlenül megosztotta munkatársaival. Tanártársai becsülték őszinteségét, egyenes jellemét. Nyugdíjazása előtti aktív éveit kollégiumi nevelőtanárként töltötte. Minden terhet elviselt, minden rábízott feladatot maximálisan elvégzett. De nem volt hajlandó a számára nem elfogadható elvekért lelkesedni. Messze állt tőle a törtetés.

Több pályakezdő pedagógust patronált, ő vezette be őket a tanítás művészetébe.

1970-ben az Egri Tanárképző Főiskolán diplomát kapott rajzból is. Nemcsak tanította a rajzot, hanem rajzszakkört is vezetett évtizedeken át. Sok diák jelentkezett a szakkörébe, ahová a kevésbé tehetségeseket is befogadta. Fejlesztette a gyerekek szépérzékét, a művészet értékeinek szeretetét erősítette meg bennük. Rendszeresen látogatta tanítványaival a Hajdúsági Művésztelep kiállításait. Természetesen, osztályfőnök is volt. 8. osztályos tanulóit elvitte Budapestre a Csillagdába, ahol tanulmányozhatták, megcsodálhatták a csillagok viselkedését.

1971-ben elvált, gyermekeit egyedül nevelte. Az 1970-es évek elején, amikor az NDK-ban sok munkaerőre volt szükség, mindkét fia jelentkezett a külföldi munkára. Zsolt ott is maradt, ott kötött házasságot. Az ő fia gyakran vendégeskedett a nagyinál Magyarországon, Hajdúböszörményben. Az volt a cél, hogy az unoka tanuljon meg jól beszélni magyarul. A család a mai napig is Németországban él. A másik fiú, Béla, néhány év után visszaköltözött Magyarországra.

Jóna Béláné Mari néni széles látókörű, művelt pedagógus volt. Világutazónak mondhatjuk. Utazásait már egyetemista korában nagyapja is támogatta. Európa szinte minden országában járt. Kedvenc úti célja volt Finnország, Svédország, Görögország, Olaszország. És természetesen Németország, ahol fia és unokája kalauzolták. Többször utazott ezekbe az országokba. Más népek kultúrájának, hagyományainak megismerése fontos volt számára.

Az úttörőmozgalom keretében szervezett gyalogos vándortáborokban is aktívan részt vett. A mai napig is emlékezetes túrákon nemcsak földrajzi, hanem művelődéstörténeti ismereteit is átadta a gyerekeknek. Felhívta figyelmüket hazánk szépségeire, csodáira.

A hajdúböszörményi Magyar–Finn Baráti Társaság alapító tagja volt, sőt másfél évtizeden át motorja, krónikása is.

Idős korában tragédia érte: meghalt az egyik fia, Béla. Élete végéig nem tudta feldolgozni ezt a veszteséget.

Jó viszonyt ápolt unokáival, szívesen foglalkozott velük az olvasás-írás elsajátításában, gyakorlásában. Nem sok idő jutott neki gyönyörködnie az eredményeikben. Hirtelen ment el.

Kedves tanítványa, *Heppné O. Szabó Judit* így emlékezett Jóna Bélánéra: *„Jónáné Mari néni bennem az egyik legmélyebb nyomot hagyó tanárom volt. Rendkívül elhivatott pedagógusnak és igazi polihisztornak ismertem meg. Amikor általános iskolás voltam, ő volt »A« rajztanár az iskolában. Ő volt az a tanár néni, akinek az iskola minden egyes tanulójával hetente (minimum) egy alkalommal órája volt. Minden gyereket ismert, minden gyerekre hatással volt. Szerencsések voltunk mindannyian, akik vele kapcsolatba kerültünk.*

Nagyon szerettem a rajzórákat, mert ott mindig valami érdekes történt. A rajz tananyagot tanítva, de annál tartalmasabban, színesebben, a kultúrából, az életből nagyobbat merítve tartott órákat. Támogatásával rajzversenyekre, rajzpályázatokra készítettünk alkotásokat. Még Indiába is elküldte versenyre a rajzszakkörösök munkáit, és helyezettek is lettünk! Nagy volt az öröm a szakkörben!

Az ő rajzóráin kinyílt számunkra a világ. Rajzolás közben a művészi ábrázolás eszközeivel ismertetett meg bennünket, technikákat tanultunk és próbáltunk ki. Megdöbbenéssel hatott rám akkor az a felismerés, amikor az axonometrikus ábrázolással ismertetett meg, hogy a tárgyi valóságot vetületében is lehet ábrázolni, és figyelni kell az arányokra, és a tónusokra. Bizonyításként Vasarely-alkotásokat is bemutatott nekünk órán. Számomra ez akkor maga volt a csoda! Lenyűgözött! Megtanított perspektívában látni és perspektívában gondolkodni. Mi a fontos, mit hogyan kell hangsúlyozni, hogyan kell a háttérrel bánni. Felnőtt fejjel visszatekintve látom, hogy ez nem csak a művészetben érvényes, hanem az élet, a munka bármely területén fontos a térlátás, a harmónia. Ezt én úgy élem meg, hogy mindig rendszerben gondolkodom. Minden kihat mindenre, és mindenkire tekintettel kell lennünk.

Nagyon szeretek utazni, világot látni, kirándulni. Azt gondolom, ehhez inspirációt Mari nénitől szereztem. Bevezetett bennünket a művészettörténet világába. Szenvedélyesen »mesélt« (személyes élményeit is beleszőve), híres műemlékekről, melyeket képeken, diákon mutatott be nekünk, vagy kirándulásainkon hívta fel rá a figyelmünket. Áhítattal, lenyűgözve hallgattuk elbeszéléseit, és gyerekként megfogalmazódott bennem, hogy ha nagy leszek, ezeket mind én is látni akarom: a piramisokat, az Akropoliszt, a Colosseumot, az Uffizi képtárat Firenzében, a Sixtus-kápolnát.

Bejártuk vele Magyarországot. Múzeumokba, kiállításokra utaztunk, városlátogatásokat tettünk. Vándortáborozásaink során megtanította, hogyan kell nyitott szemmel látni a körülöttünk lévő világot. Megismertetett bennünket a néprajzzal, a helyi hagyományokkal, a természet szeretetével.

Éreztük, hogy figyelemmel fordul felénk. Felismerte és tisztelte a tehetséget. Szerette az embereket, szerette a gyerekeket. Minden diákjában meglátta a jót, az egyediséget. Megtalálta, hogy mihez van érzéke, mihez van tehetsége, és segítette ezen értékek felszínre hozását. Gyönyörködtette tanítványainak fejlődése, előrehaladása. Évek múlva is emlékezett ránk, diákjaira. Bármikor, bárhol összetalálkoztunk, megállt beszélgetni, és érdeklődve hallgatta, hogyan alakult a felnőtt életünk. Mi »öreg« diákként meséltünk családunkról, elért eredményeinkről, és ő büszke volt ránk. Örömmel töltötte el a mi sikerünk!

Igen, a mi sikerünk az ő sikere is. Az ő nagyszerűsége, az alázatossága, az emberszeretete, az erős jelleme, a következetessége, a kitartása példamutatás volt számunkra. Egy életre szóló útravaló."

Varga Antal dekoratőr, aki pótanyjaként emlegette Jóna Bélánét, így írt róla: *„Általános iskolai rajztanárom volt. Felnőve barátomként, élete alkonyán pótanyámként szerethettem és tisztelhettem Mari nénit. Miért hiányzik annyira 7 év elteltével is? Kereken 50 év adatott kapcsolatunknak attól a pillanattól, hogy először lépett be osztálytermünkbe.*

Sok mindent tanultam tőle. Tartása, egyénisége, néha kíméletlen őszintesége, állhatatos következetessége, szigorúsága (leginkább önmagához), emberszeretete, mások tisztelete mind példa volt számomra. Nagylelkű, gondoskodó típus volt. Csendes, komoly, megfontolt személyisége nem nélkülözte a derűt, a humort.

Pályám elején visszahívott az iskolámba egy bemutató kiállításra. Jóleső érzés volt látni, érezni a büszkeségét egykori tanítványának sikerét tapasztalva.

A helyi Magyar–Finn Baráti Társaságba is ő hívott meg. Másfél évtized múlva, nem kis örömére, én lehettem a patinás egyesületnek az elnöke. Talán így akarta?

Hiányoznak a nagy beszélgetéseink. Élete utolsó évtizedében egyre inkább igényelte a társaságomat. Vacsorával várt, volt, hogy együtt főztünk, vagy éppen én vittem saját főztömet hétvégi ebédként. Egyik ilyen sürgés-forgás közben mondta édesanyám elvesztése után, hogy tekintsem őt pótanyámnak, ha úgy gondolom. Elszorult a torkom.

Meséi, visszaemlékezései egy kis történelmet tártak fel. Szerény büszkeséggel emlegette, hogy Sillye Gábor leszármazottja.

Felemelő volt, milyen tisztelettel beszélt szigorú, de szeretetteljes, áldozatokkal is járó neveltetéséről. Nagyszülei gondoskodtak róla. Hogyan tanítgatta nagyapja az életre, szabad tűzön lebbencset főzni, hogyan terelgette az egyetemi tanulmányokhoz. A helyi zsidóságról – köztük élte gyerekkorát – kevesen tudtak tőle többet. Nagy szeretettel mesélte a sokszor szívszorító, velük megélt eseményeket. Mesélt egyetemi tanulmányairól, kezdő tanárságáról, számtalan utazásáról – ez volt az egyetlen luxus az életében – rengeteg tanulságos történetét őrzöm az emlékeimben.

2018. április 11-én, a 86. születésnapján úgy rendezte, hogy az estét kettesben tölthessük. Fáradt volt, testi bajai gyötörték. Vacsora után mégis sokáig marasztalt. Talán érezte, ez az utolsó találkozásunk. Nagyon hiányzik."

Kitüntetései: Kiváló úttörővezető, Kiváló tanár

SZILÁGYI MARGIT,
barátnője és kollégája

DR. JUHÁSZ ISTVÁNNÉ Bán Ilona
(Gyöngyös, 1937. december 2. – Debrecen, 2024. június 23.)
magyar–német szakos középiskolai tanár

„valaki jár a fák hegyén
vajon amikor zuhanok
meggyújt-e akkor még az én
tüzemnél egy új csillagot"
(Kányádi Sándor)

1937. december 2-án született Gyöngyösön, református család első gyermekeként. Édesapja dr. Bán Imre, édesanyja Mauritz Ilona Zsuzsanna. Általános iskolai tanulmányait Gyöngyösön végezte. Középiskolás volt, amikor a család 1953-ban Debrecenbe költö-

zött édesapja egyetemi tanári kinevezése miatt. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumában érettségizett, majd magyar–orosz szakra nyert felvételt a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Az 1956/1957. tanévben szakot váltott, s magyar–német szakos tanári diplomát szerzett 1961-ben. A gimnáziumi szalagavatón ismerte meg leendő férjét, Juhász István orvostanhallgatót. 1960. szeptember 17-én házasodtak össze. 1961-ben megszületett első leányuk, Zsuzsa, 1965-ben második, Judit.

Első munkahelye a **Csokonai Vitéz Mihály Leánygimnázium** volt, majd 1966-ban az újonnan alakult **Dienes László Egészségügyi Szakközépiskolában** tanított nyugdíjazásáig. Egyéniségére leginkább a megértés, a szeretet és az elfogadás volt jellemző. Kollégái nemcsak munkatársai, de barátai is voltak.. Három unokával és öt dédunokával ajándékozta meg őt az Élet. Még a betegágyán is örömmel idézte fel a barátokkal, munkatársakkal eltöltött közös éveket, a nagy nevetéseket, az összetartást, az egymásért való bátor kiállást. Utolsó pillanatáig tanított egész lényével.

Munkatársainál szebben nem lehet megfogalmazni, ki is volt Ő.

Toma András barát és kolléga emlékező sorai: *„Ilus csodálatos ember volt. Nagy egyéniség, tele pozitív tulajdonságokkal. Olyan közösségteremtő, irányító, feszültségoldó, sugárzó személyiség, aki már megjelenésével, mosolyával, jó kedélyével, nevetésével és örök optimizmusával pillanatok alatt a társaság középpontjává vált. Természetes kedvességével, derűs közvetlenségével, egyenes, ám sohasem sértő őszinteségével mindenkit azonnal elvarázsolt. Figyelmes, segítő, megértő barát, kollégáit mindig megvédeni kész ember volt. Zseniális tanár, pedagógus, pozitív útmutató, kritikus, aki minden helyzetben az életre tanított és nevelt mindannyiunkat. Én magam emberséget, tapintatot, őszinteséget, életszeretetet, megfontoltságot tanulhattam Tőle. Büszke és boldog vagyok, amiért kollégája, beszélgetőpartnere és barátja lehettem. Most is hallom a hangját, ahogy azt mondja nekem: »Tudod, Andris?!« Igen…, tudom…, ám még annyi mindent szerettem volna tudni…"*

Kolléganője, *Páles Hajnalka* így emlékezik: *„Iluskát 1983-ban ismertem meg, amikor szinte kezdő tanárként a Dienesbe kerültem. Annak a szakmai munkaközösségnek, pontosabban baráti társaságnak az egyik motorja, lelke, amelyik engem befogadott, és amiért én örökre hálás lehetek, Ő volt. Őszinte, elfogadó, baráti lénye sokat jelentett mindannyiunknak, sokszor átsegített bennünket nehéz időszakokon. Határozottságot és stabilitást sugárzó egyénisége gyerekekre és tanárokra is üdítően hatott. Mellette valahogy mindig vidámak voltunk. Személyes tragédiája révén sajnos azt is megtanulhattuk tőle, hogyan lehet az élet nagy csapásait túlélni. Férjének nagyon korai elvesztése talán még szorosabbá tette a baráti kapcsolatait és a tanítványaihoz fűződő viszonyát.*

Jól megfogalmazott szakmai értékelései, az értekezleteken elhangzó javaslatai mindig, előremutatóak voltak. Kiterjedt szakmai ismeretségi köre révén az irodalom, a költészet, a nyelvészet legkiválóbb képviselőit hívta meg iskolánkba rendhagyó irodalomórákra. Kányádi Sándor többször is ellátogatott iskolánkba a meghívására. Sok diákja szerepelt eredményesen szavalóversenyeken, nyelvi vetélkedőkön.

A versmondás megszerettetése és színvonalas művelése ezekben az években az ő kiváló pedagógiai munkájának is köszönhető volt. Nyugdíjba vonulása után is ő volt a záloga a jókedvnek és a tartalmas együttléteknek. Sokat tanultam tőle, példakép volt. Boldog vagyok, hogy megtisztelt a barátságával."

Pályájuk során mindvégig kolleganője és barátnője volt *dr. Sebestyénné Varjú Anna: „Ilus nálam egy évvel korábban került be az akkori debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemre. Ők voltak az első kétszakos, öt évig egyetemre járó évfolyam. Akkor még csak látásból ismertem. A 3. emeleti folyosón mutatott valaki egy barna kontyos, szép lányra: ő a lenyűgöző tudású irodalomprofesszorunk, Bán Imre lánya, másodéves magyar–német szakos. Később már mint fiatalasszonyok találkoztunk a Csokonai leánygimnáziumban, ahol a hangulat tele volt feszültséggel: pl. a nyugati nyelvekről az oroszra átképzett, hagyományos szemléletű tanárok és a »fényes szelek nemzedékének« szakérettségizettjei közötti ellentétek miatt. Mi, fiatalok kissé elveszetten kerestük helyünket – a sok-sok lány, az új környezet nálunk egybeesett az otthonteremtés, családalapítás gondjaival (a gyermeknevelés gyes, gyed nélkül minden erőnket lekötött).*

1966 őszén fiatalos lendülettel vonultunk be a Dienes vadonatúj tanárijába. Az iskola avató- és névadó ünnepségére 1966. november 5-én került sor. Az egykori jegyzőkönyv megörökíti, hogy az ünnepi műsort dr. Juhász Istvánné rendezte. Ettől kezdve nagy szerepe volt az iskola arculatának kialakításában. Évtizedekig volt munkaközösség-vezető az osztályfőnökök, majd a magyar szakosok élén. Sohasem kellett parancsolgatnia, nagy munkabírásával, személyes példamutatásával hatott a többiekre. Derűs, kedves egyéniségével meg tudta nyerni kollégái és tanítványai bizalmát. Íróasztalán óriási dolgozatkötegek tornyosultak, de igyekezett hamar kijavítani őket. Az egyetemről magyar szakos hallgatók jártak az óráira hospitálni, és elismeréssel emlegették, milyen logikus vázlatokat diktált, az óra minden percét kihasználva, lendületesen magyarázott. Jót nevetett rajta, mikor a tanítványai úgy parodizálták, hogy már az órára befelé rohanva is »nyomatja« a tanagyagot, nehogy lemaradjanak. Segített az iskola történelmi színpadának, amely Balázs Sándor vezetésével országos sikereket ért el. Sajnos, ez a lendület a harmadik tanév végén megtorpant. Városszerte komoly gondok jelentkeztek, a túlzsúfolt iskolák, kollégiumok gondjait sokszor kapkodva, előkészítés nélkül igyekeztek megoldani. Amikor a tantestület legtöbbet dolgozó tagjai ezt szóvá tették, merev visszautasításba ütköztek. Az illetékesek megpróbáltak a tiltakozásnak politikai színezetet adni. Az ellentétek egyre éleződtek. Az eseményekből Ilus sem vonhatta ki magát, mivel a vele hasonlóan gondolkodó barátairól volt szó. A kollégákkal és a diákokkal együtt ő is tiltakozott. Az ügy a sajtó nyilvánossága elé került, az akkori Köznevelés és Magyar Ifjúság is írt róla. Ez a gúnyosan »nyolcaknak« titulált társaság kitartott egymás mellett a nyugdíjig, sőt tovább. S a régi, több mint 50 éve végzett tanulók? Sokan kollégáink, barátaink lettek. Az ő ragaszkodásuk a kárpótlás talán az elmaradt kitüntetésekért Ilusnak is.

Kiss Margit, régi tanítványunk írta: „Egyszer kisdiákként megkérdeztem dr. Juhász Istvánné Ilus nénit, hogy nem szeretne-e híresebb, nagyobb múltú iskolában

tanítani? A válasza az volt: »Ugyan már, a gyerekek éppen olyan értékesek itt is, mint máshol!« Ez nála nem volt frázis. Hat saját osztálya egészségügyis volt, s a többség ezen a pályán maradt vagy tanult tovább. Büszke volt rájuk, de azokat sem tartotta vakvágányra tévedteknek, akik pályát módosítottak. Főleg a humán, művészeti, kommunikációs irányba indulókat támogatta. Érettségi felkészítést mindig tartott, függetlenül attól, hogy fizet-e érte az iskola vagy sem. Nem hanyagolta el azokat sem, akikkel nem lehetett »villogni.« A vizsgán végtelen türelemmel hozta ki mindenkiből a legjobbat. A jól felkészültekbe nem fojtotta bele a szót, érettségi egyszer van, hadd mondják el, amiből készültek.

Együtt jártunk kirándulni, együtt váltottunk hangverseny- és színházbérletet évről évre. Rengeteg közös kalandunk volt: a tanáriban elmeséltük ezeket:

– Még azt mondd el, Ilusom, mikor meglepetés-vendégek voltunk egy elegáns partin; mikor Vereckén »aranyszájú« irodalmárunk versidézésébe gépiesen belejavítottál, s hogy jártuk végig az »olasz csizmát« Nápolyig. Egymás szavába vágva meséltünk, folytattuk egymás idézeteit, felolvastuk a diákok bakijait. Az ezekből írott könyvemben rengeteg olyan »gyöngyszem« található, amit Ilus osztott meg velem. Több osztállyal is kirándultunk Csekébe, őseim falujába is; örültem, hogy Ilust is megragadta a csekei temető világvégi hangulata, a sötét csónakfejfák közt magasodó Kölcsey-síremlék hat fehér márványoszlopa. Mikor viszont »beszerveztem« a Kölcsey Társaságba, volt bennem egy kis szorongás: hogy Iluskát, az ízig-vérig »városi lányt« hogy érinti a szatmári, falusi emberek »sírva-vigadós« vendégszeretete? De kellemesen csalódtam: olyan természetes kedvességgel közeledett mindenkihez, hogy testvérként fogadták. Úgy tudott örülni a szomszéd Mariska néni somlekvárjának, mint valami nagy ajándéknak. A kis csarodai templom malter alól kikapart mosolygó szentjeit ugyanúgy megcsodálta, mint a világ talán legszebb termét, a Sixtusi kápolnát. A Kölcsey Társaság »kishatár-átlépős« kirándulásainak hála, a csak tankönyvből ismert helyek, mint Sződemeter, Érmindszent, Zilah vagy Munkács, Huszt élő településsé váltak számunkra.

Az új évezred küszöbén mentünk nyugdíjba, de nem szakadtunk el egymástól. A Dienesbe pedagógusnapra, évfordulókra mindig kaptunk meghívást.

Epilógus: közös barátunkkal beszélgetek. Mondom neki:

− Képzeld, Ilustól akartam megkérdezni, leírhatom-e róla ezt a mondatot. Már nyúltam a telefon után, mikor rádöbbentem, hogy ő már… Félbeszakít:

− Ki ne mondd! Ilus most is itt van velünk!"

Gondolatok két egykori tanítványától:

„A nyolcvanas évek közepe táján elkezdtük az egészségügyi szakközépiskolát, Ilus néni életének egyik legnehezebb periódusát élte. Persze ezt mi éretlen kamaszként akkor szinte fel sem fogtuk, és előfordult, hogy kortársainkhoz hasonlóan néha túlfeszítettük a húrt. Ő ennek ellenére is a legnagyobb szeretettel és türelemmel igyekezett nekünk megmutatni a magyar irodalom és nyelvünk szépségeit. Mi pedig az iskolás évek teltével, ahogy szerencsére egyre komolyabbak lettünk, mind többet és mind figyelmesebben, lenyűgözve hallgattuk, ahogy az írókról, költőkről, versekről, művekről mesél nekünk, elemez velünk. Azon volt, hogy igazi nagybetűs Pedagógus-

ként minél több tudást adjon át nekünk, elősegítve ezzel a sikeres maturálásunkat és majdan a felnőtté válásunkat. Szerencsére a kapcsolatom Tanárnővel az iskola elvégzése után is megmaradt, hiszen figyelemmel kísérte a pályám és a médiakarrierem alakulását. Tudtam, hogy hallgatja a rádiós műsoraimat, és tudtam, hogy büszke rám. Hiszen amit hall az éteren át, az részben az Ő munkájának is gyümölcse. Soha nem mulasztotta el, hogy visszajelezzen egy-egy születésnap, névnap alkalmából történő telefonbeszélgetésünk során, amelyek szinte az utolsó pillanatig megmaradtak. Óriási megtiszteltetés volt ez a számomra. Én pedig közel negyven év távlatából, több mint harmincéves rádiós múlttal most sem tudok eléggé hálás lenni azért, amit anno tőle és szeretett tanáraimtól kaptam. Hiszen tudom, hogy azt, aki ma vagyok, a szüleim mellett javarészt nekik köszönhetem. Drága jó Ilus néni a lelkünkben örökre velünk marad.“

(*Fazekas László* rádiós műsorvezető, Best FM Debrecen)

„Legkedvesebb tanáromról, Ilus néniről: 1971-ben érettségiztünk. Hiába telt el azóta több mint fél évszázad, a gimnáziumi évek valamennyiünk számára meghatározóak maradtak. Abban a négy évben pedig Ilus néni magyarórái jelentették a biztos pontot, a helyet, ahol mindig színvonalas, érdekes, változatos beszélgetések történtek, s ami a legfontosabb, a mi tevékeny részvételünkkel. Ezeken az órákon mindig felkészült, az irodalmat szerető, a mi igényeinkre odafigyelő tanárnő tanított bennünket. Vártuk ezeket a vissza-visszatérő pozitív élményeket. Nem volt szokványos, hogy meghívta a költő Nagy Lászlót, s másokat is, hogy ösztönzött bennünket Balázs tanár úr irodalmi körébe, ahol több hónapon keresztül készültünk egy ünnepi versösszeállítással az iskolai rendezvényre.

Ilus néni kiválóan értett a nyelvünkön, s tudta, mennyit értünk meg a világból. Amikor szenvedélyesen álltam ki amellett, hogy az irodalmi művek értékeihez nem kell a szerzők életrajzának részletes ismerete, ő okosan azzal érvelt, hogy ha nem csak a pillanatnyi kikapcsolódás, élvezet vezet bennünket. Ha meg is akarjuk érteni az elolvasottakat, akkor fontos, hogy ismerjük a környezetet, a kapcsolatokat, az alkotót ért hatásokat, élményeket, amelyek az emberre hatnak. Mindezek persze nem közvetlenül jelennek meg az írásokban, hanem a beépülnek az emberek jellemébe, s alkalmas időben az emlékek előtörnek, megformálódnak, ideális esetben művészi értéket teremtve. Hagyta, hogy végiggondoljuk az elmondottakat, nem lezárva a vitát, s igaza volt ebben. Vannak dolgok, felismerések, amire időt kell hagyni, s hogy az ember saját maga jusson el a megértésig, s ismerje fel az összefüggéseket.

Külön élmény volt számunkra a filmesztétika, amelynek a bevezetésével akkor kísérleteztek. Voltak iskolai filmvetítések is. Egy kisebb csoportban ez a közös minőségi mozinézéshez vezetett. Nem véletlen, hogy az egyetemen többen tagjai lettünk Veres József Filmklubjának.

Mindig ámultunk azon, milyen pontosan tudott tanítványairól, követte pályájuk alakulását, eredményeiket, pedig nem ő volt az osztályfőnökünk. Sok éven át írtam neki az ünnepekre üdvözlő lapokat, de aztán elköltözött a Hatvan utcai lakásból, s elmaradtam, de sokszor gondoltam rá, mint hozzám nagyon közel álló emberre. Kü-

lönösen akkor, amikor egyszer csak az egyetemi szemináriumi csoportomban ott találtam a lányát, Jutkát. Olyan volt, mintha egy különös ajándékot kaptam volna, hiszen azóta is jó barátok vagyunk, lettünk.

Az ötvenedik érettségi találkozón tudtam meg, milyen őszinte örömöt érzett, s milyen büszkeséggel töltötte el, hogy a Debreceni Egyetem jubileumi oklevél átadási ünnepségén egykori tanítványa köszönthette őt, aki én magam voltam. Ha Ilus néni megelégedéssel gondolt az Aranydiploma átvételére, s ezt fontosnak tartotta mindenki tudomására hozni, akkor nem volt hiábavaló az ünnepi alkalom megszervezése." (*Dr. Papp Klára,* a Debreceni Egyetem BTK professzora)

Összeállította:
lánya, *PETERNAINÉ JUHÁSZ ZSUZSÁNNA*

„Magyarázd el nekem, s én el fogom felejteni, mutasd meg nekem, s én emlékezni fogok, részt veszek benne, s én meg fogom érteni."

(Lao Ce)

K

KARÁDI KÁROLY (1938-ig Kopf Frigyes Károly)
(Budapest, 1910. szeptember 25. – Budapest, 1973. július 10.)
középiskolai tanár

Kopf Frigyes Károly születési anyakönyve szerint szülei római katolikus vallásúak, apja, id. Kopf Károly fia születésekor, 1910-ben 25 éves, édesanyja, Fűhrer Alojzia 23 éves. Karádi Károly Kopfról Karádira 1938-ban magyarosította a nevét.

Karádi Károly leánya, Magdolna által megőrzött dokumentum szerint 1916–1920 között Budapesten, a III. kerületben a Kórház utcai elemi népiskola tanulója volt. 1920−1927 között ifj. Kopf Károly a III. kerületi Magyar Királyi Állami Árpád Főgimnázium diákja volt. A zenében kitűnt. 1920/21. tanévben Altenburger János zenekonzervatóriuma szaktanfolyamának első évfolyamát kitűnő eredménnyel végezte el. A 158. számú „Árpád" cserkészcsapat parancsnoka Zayzon Sándor dr., vezetői: Ilyés Sándor és id. Szaitz Elemér, segédtisztje pedig Kopf Károly volt.

Kopf Frigyes Károly a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen 1933. június 1-én földrajz és természetrajz, valamint magyar képesítő vizsgát tett. Kopf Frigyes Károly 1932-ben a Magyar Királyi Tanárképző Intézet gyakorló főgimnáziumának (Budapest) természetrajz–földrajz tanára lett. 1932-1937 között már cserkésztiszt volt, parancsnokhelyettes 1938-1948 között. 1937-ben okleveles tanár. 1939-ben leventeoktató, az I. cserkészkerület légoltalmi vezetőtiszt helyettese, az énekkar vezetője. 1938-ban a Magyar Királyi Természettudományi Társulat rendes tagja. A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatási Miniszter Karádi Frigyest állami gim-

náziumi óraadó-helyettes tanári beosztásából felmentette, és helyettes tanárrá nevezte ki 1940. január 1-én. 1941. december 30-án pedig kinevezte az Óbudai Állami Árpád Gimnázium rendes tanárává. 1941-ben egész évben katonai szolgálatot teljesített. 1945. november 12-én hazatért a hadifogságból.

1942-től biológia–növénytan szakos középiskolai tanár az **óbudai Árpád Gimnáziumban.** 1948 előtt cserkészvezető.

Emlékezetét megőrizték tanítványai. *Barta András* visszaemlékezése a Magyar Nemzetben: *(Emlékezés az alma materre. A jó iskola az állandóság és a változás egysége. Beszélgetés Sinkovits Imrével.) „Nyolc évig jártam a III. kerületi Állami Árpád Gimnáziumba, ami túlzás nélkül meghatározó jelentőségű volt életemben. Természetrajztanáruk, Karádi Károly született óbudai, egy hajógyári munkás fia. Korábban maga is az Árpádba járt. Tanárként visszatérve szervezi meg a Sinkovits Imre számára szinte második családot jelentő cserkészcsapatot. A színész utóbb így beszélt erről: »…Sejtelmem sincs, miért szidták ezt a mozgalmat harminc évig: az Árpádban egészséges, tiszta lelkű, bajtársias, gerinces embereket neveltek, erkölcsi tartást adtak. Mintha csak tudták volna a cserkészek: a gyermekkor meghatározza a felnőttkor tartalmát, értékét. Szinte észre sem vettük, ahogy játékosan előkészítettek az életre. Éltük boldog gyermekkorunkat, ugyanakkor foglalkozásainkon, kirándulásainkon, vízi túráinkon mintegy figyelmeztető bójaként ott úszott mellettünk a kérdés: hogyan valósítható meg mindez az életben?«”* (*Magyar Nemzet,* 195. szám, 1980. 08. 20.)

Sinkovits Imre levélrészlete az *Új Tükör* című hetilapból: *„A ma fiatalsága a jövő Magyarországa. Szentkuthy Miklós, Kunszery Gyula, Beresztóczy György, dr. Könözsy Lajos és Karádi Károly, aki egyúttal a cserkészcsapat parancsnoka is volt, ahol jellemességet, bajtársiasságot, etikus magatartást tanultunk még játékainkban is, és a felnőttek, tanárok, vezetők történelmi múltunk iránti tiszteletet.”* (*Új Tükör,* 49. sz. 1982. 12. 05.)

Karádi Károly (1910–1973) az óbudai Árpád Gimnázium egykori tanulójának, egyben pályakezdésétől haláláig kiváló tanárának emléktáblája egykori lakhelyén. Budapesten a III. kerület Föld utca 57. szám alatt található. 1994 októberében volt diákjai és Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata állította.

Emléktáblája található az Árpád Gimnáziumban is, amely az iskola lépcsőházában idézi fel az egykori tanár, korábban az iskola diákjának alakját. Az emléktábla felirata: Karádi Károly (1910–1975) az iskola egykori diákja, cserkészparancsnoka és haláláig kiváló tanára emlékére. A jobb felső sarokban egy idézet olvasható (Atisthenes nyomán): *„Az igaz útravalót a hajótörött is kimentheti magával.”* Az emléktáblát állíttatta az Árpád Gimnázium és Óbuda Önkormányzata. Alkotója az ugyancsak ebben az iskolában végzett Márkus Károly szobrászművész.

1979-ben az 1953-ban érettségizett IV. A osztály egykori tanulói *Karádi Károly természettudományi díjat* alapítottak, kifejezve

ezzel régi iskolájuk iránti ragaszkodásukat, volt tanáraik iránti tiszteletüket, csatlakozva a gimnázium jelenlegi hagyománytisztelő és -ápoló törekvéseihez azzal a céllal, hogy a jelenlegi tanulókat a természettudományok – az iskolai tanterv követelményeit lényegesen meghaladó – elsajátítására ösztönözzék, ezáltal az ifjúság tudásának, ismereteinek gyarapítását szolgálják. 1979-ben alapítványt tettek, amelyet az iskola egykori tanulójáról, egyben pályakezdésétől haláláig kiváló tanáráról, Karádi Károlyról neveztek el.

Források:

Karádi Károly. In.: Lévay Zsolt. *100 év – 100 kép az Árpád Gimnázium történetéből.* 257–261.
http://www.arpadgimnazium.hu/wp-content/uploads/2015/01/100-ev-100-kep-az-Arpad-Gimnazium-tortenetebol.pdf
Karádi Károly. In.: Sipos Béla. *Az Óbudai Árpád Gimnázium 120 éve.* (1902–2022) 2003. MEK. 408–409.
https://mek.oszk.hu/24500/24583/
Karádi Károly. Wikipédia. (Írta: Sipos Béla) https://hu.wikipedia.org/wiki/Kar%C3%A1di_K%C3%A1roly
https://www.kozterkep.hu/25427/karadi-karoly

DR. SIPOS BÉLA, Pécs

KARAKAS GYULA

(Törökszentmiklós, 1927. október 28. – Törökszentmiklós, 2019. május 12.)
tanító, testnevelő tanár, edző

„Nem hal meg az, ki milliókra
Költi dús élte kincsét…”
(Arany János)

Karakas Gyula tanár úr pedagógus személyisége a kiművelt emberi elme, a szeretetet a hivatás középpontjába állító nevelő és családfő, valamint a lokálpatrióta lélek harmóniájának példázata. Már életkezdetének története megmutatja, milyen titokzatos tényezők alapozták meg páratlan karakterét.

Karakas János városi írnok és Gulyás Klára harmadik gyermekeként született, egy történelmileg erősen terhes korban, hiszen a trianoni feldolgozhatatlan lelki szenvedéshez még társult egy keserves gazdasági világválság. Ezt a nyomorúságos állapotot az otthonon belül még tovább terhelte, hogy az édesapa, amikor legkisebb fia még csupán féléves volt, elhagyta családját. Megrendült szívvel olvashatjuk, ahogy Tanár úr negyven évvel később kelt önéletrajzában erről ír: *„Ettől kezdve édesanyám*

vállára szakadt két bátyám és az én nevelésem gondja. Mint háztartási alkalmazott – cseléd, szakácsnő, mosónő – igyekezett biztosítani számunkra a mindennapi kenyeret, özvegy anyai nagyanyánk felügyelete mellett. Két bátyám, annak ellenére, hogy jó tanulók voltak, hogy a család nehéz anyagi helyzetén mielőbb enyhíteni tudjanak, a hat elemi elvégzése után kereskedőinasnak álltak, és tanultak szakmát." A kis Gyuszi – mint a kedvenc kisunoka – a nagymama kötényében növekedett iskolássá.

1934-ben lépte át a Törökszentmiklósi Református Elemi Népiskola küszöbét, bizonyára még nem sejtve, hogy ezután életének minden napját ez az intézményrendszer, vagyis az oktatás-nevelés tölti ki. A szerencse is mellé szegült, mert első tanítója az a kiváló Butyka Béla lett, aki etnográfusi vénával rendelkezve megkezdte Törökszentmiklóson a ma már pótolhatatlan néprajzi kincsek megmentését. 2011 óta az ő nevét viseli – mint múzeumalapítóét – a Helytörténeti Gyűjtemény. Karakas tanár úr egy televíziós beszélgetésben, még kilencven évesen is, megható szavakkal emlékezett első tanítójára.

Az elemi iskolás évek után a Községi Polgári Iskolában folytatta tanulmányait, ahol ismét egy páratlan pedagógusi adottságokkal megáldott matematikatanár, a gimnáziumalapító Szokolai György vonta bűvkörébe, aki majd más területen még meghatározó szerepet játszik Karakas tanár úr életében.

Mivel minden eddigi tanulmánya során minden tantárgyból mindig kiváló volt, ezért a polgári iskola után a Debreceni Református Tanítóképző Intézetbe jelentkezett és nyert felvételt. A körülményekről a már említett önéletrajzában így ír: *„Tanítatásomhoz az anyagiakat a családi segítségen túl, a magam szünidőkben végzett kétkezi munkájával tudtam biztosítani (kőműves segédmunkás, vasúti krampácsoló, cséplőgép mellett törekhordó, stb.)."*

A tanítóképzőben sem jelentett problémát a tanulás. Egy területen azonban teljesen kibontakozott a születése óta folyamatosan megmutatkozó tehetsége, az egész életét meghatározó sport. Hamarosan meghívták a Debreceni Postás Sportegyesület kézilabdacsapatába, ahol rövidesen vezéregyéniséggé nőtt fel. Amíg a csapatnak tagja volt, minden évben a Postás SE nyerte meg a városi bajnokságot.

1948-ban kitűnő eredménnyel képesítőzött. A Testnevelési Főiskolára jelentkezett volna, de fájó szívvel be kellett látnia, hogy öt főiskolai tanév költségeit már a családi összefogás sem tudja előteremteni. Így tanítói állást kérvényezett, és **Kenderesre** nyert kinevezést, ahol a községi labdarugó csapat edzőjeként is számítottak rá. A kenderesi tanítói státusz azonban csak egyhónapos epizód lett, kiinduló pontja egy sporthoz kötődő, nagyszerű, eredményekben gazdag pályafutásnak.

Amint a szülővárosba eljutott a híre, hogy a sportban rendre kimagasló teljesítményt nyújtó Karakas Gyula Kenderesen tanít és edzősködik, a város képviselő-testülete – élén Szokolai György képviselővel – minden összeköttetést felhasználva elintézte, hogy „népgazdasági érdekből" Törökszentmiklós kiválóságát helyezzék haza. Ez a „népgazdasági érdek" nem volt más, mint a pár éve Szokolai György bábáskodása mellett megalakított Fáklya Sportegyesület további erősítése. Ez a sport-

egyesület, amelynek tagjai pedagógusok voltak, külön fejezet lett a város történetében, és Karakas tanár úr életében. Így lett Karakas Gyula 1948 októberétől a **Törökszentmiklósi Petőfi úti Iskola** tanítója, és a Fáklya SE csatára, majd csapatkapitánya és örökös gólkirálya.

Vállalásának mindkét területén – a Fáklya és az iskola – kimagasló teljesítményt nyújtott, ezért hamarosan az emberek kedvenc focistája, és diákjainak kedvenc tanára lett. Hogy az elvárásoknak maximálisan megfeleljen, 1955-ben testnevelő tanári diplomát szerzett a Pécsi Pedagógiai Főiskolán. Természetesen kiváló eredménnyel. Nagyon hosszan lehetne elemezni pedagógusi munkáját, de mindennél többet mond egyik kedves diákja – *Müncz András* író – visszaemlékezése:

„Tanárom volt Gyuszi bácsi, egyike a legjobbaknak. Szerettük, rajongásig. Közvetlen, mindig jókedvű, bővében a humornak. Tornaóráink élményszámba mentek, vasárnaponként is találkoztunk vele, amikor hazai pályán játszott tanáraink csapata, a Fáklya. Csatár volt, kreatív, ördöngősen cselező gólfelelős, emellett igazi csapatember. Öröm volt szurkolni neki, látni őt a pályán.

Tanárom volt, több is annál: apátlan gyermekkorom férfieszménye. Minta. Példa. Velem, mert tehetségesnek talált, külön is foglalkozott. Szaltózni is megtanított, büszke vagyok erre, mai napig. Repültem, fordultam a levegőben, szerencsére fénykép is készült erről, ha nem látnám, ma már el sem hinném.

Egy ízben, a vezetésével a szolnoki megyei tornabajnokságra készültünk erősen, amikor – derült égből a villám – baj történt velem. Bárányhimlős lettem, meglehetősen későn, nyolcadikos diákként. Otthon nyomtam az ágyat, s a verseny vészesen közeledett. Már-már lemondtam arról, hogy ott lehetek a csapatban. Vigasztalhatatlan voltam. Azaz mégsem.

Két nappal a verseny előtt ugyanis megjelent nálunk Gyuszi bácsi. Leült az ágyam szélére, hogy vagyok, kérdezte. Hát hogy lehettem? Boldogan! Meglátogat a tanárom! Otthon! És kérdi: számíthat-e rám Szolnokon? Másnap már talpon voltam, harmadnap pedig versenyben. Természetgyógyász is volt a drága Gyuszi bácsi, ma már tudom."

Így emlékezik az író, akiből kétszeres korosztályos járási tornászbajnokot nevelt a szintén apátlanul felnőtt, nagy empátiával rendelkező tanára, akinek a pedagógusi ars poeticája az volt: *„Aki a gyermeket szereti, az a jó tanár."* Ezt a lélekből fakadó bölcsességet a pedagógiai jegyzetek két-három kötetben írják le.

Az 1955-ös esztendő nemcsak a főiskolai diploma megszerzése okán volt mérföldkő Karakas tanár úr életében, hanem azért is, mert ebben az esztendőben kötötte össze az életét Figura Gizella matematika–fizika szakos gimnáziumi tanárral, a Bercsényi Miklós Gimnázium nagyszerű pedagógusával, igazi és méltó társsal. A frigy biztos alapját bizonyítja, hogy 64 évig, Gyuszi bácsi eltávozásáig tartott, abból a kölcsönös szemléletből, hogy a jó házasság titka: *„Türelem, szeretet, humor!"* Házasságukból két fiú született: Gyula (1962. augusztus 1.) és Zoltán (1966. november 7.).

Felismerték személyében az értékes szakembert, ezért 1955-ben megbízták a városi-járási testnevelési szakfelügyelettel, majd 1957 októberétől a **Járási Tanács**

VB tanulmányi felügyelőjeként teljes függetlenítéssel a járás iskoláiban az oktató-nevelő munka szervezését, irányítását és ellenőrzését végezte. A művelődési osztályok megalakulásakor osztályvezetői megbízást kapott, mely beosztásban 1966-ig dolgozott.

Bármennyire is nagy hasznát vette a szakma rendkívüli rátermettségének és tudásának, szívének leírhatatlanul hiányzott az iskola, a gyermekek, a testi-lelki harmónia kialakítása a jövő emberében. Semmi nem állt olyan távol egyéniségétől, mint az íróasztal. Ezért 1966 júliusában felmondással megvált az osztályvezetői beosztástól, és a **Rózsa Ferenc téri Általános Iskolában** lett újra lelkes, robotos testnevelő tanár. Munkájával szembeni igényességét az is mutatja, hogy 1968-ban a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen pedagógia szakos diplomát szerzett.

Határtalan lelkesedéssel látott munkához, hiszen a gyermekek között ismét megtalálta a tehetségének és tudásának megfelelő feladatot, a jövő generációinak a nevelését, hasznos emberré formálását. Elért eredményeinek elismeréseként 1976-ban a labdarugó Pajtás Kupa országos döntőjének a lebonyolítási feladatát Törökszentmiklós kapta. Az ország különböző helyeiről érkezett nyolc csapat körmérkőzéseken mérte össze tudását, küzdött meg az elsőségért. Karakas tanár úr és az egész város jogos büszkeségére a Pajtás Kupa Törökszentmiklóson maradt.

Annak ellenére, hogy az eredmények sorra igazolták pedagógusi munkájának kiemelkedő színvonalát, a szíve visszahúzta ifjúkori sikereinek helyszínére, így 1978-ban újra a **Petőfi úti Általános Iskola** testnevelő tanára lett, ismét felpezsdítve az ottani sportéletet. Zajos lett a „tornakert" a sportoló gyermekek zsivajától. A rajongásig szeretett, és az egész város nagyrabecsülését birtokló Karakas Gyula tanár úr innen vonult nyugdíjba 1987-ben. A búcsúztatásán kapott virágoktól alig tudott beülni gépkocsija volánjához. Amint a győztes olimpikonok nemzeti zászlójukkal futnak még egy tiszteletkört, Karakas tanár úr is kiérdemesült testnevelő tanárként, még négy tanévet szolgált. Hivatásának helyszínéül a **Törökszentmiklósi 604 Sz. Ipari Szakmunkásképzőt** választotta. Innen vonult vissza átlagon felüli testnevelő tanári életpályáját teljessé téve 1991-ben.

Táborozókkal a Tihanyi Apátság lépcsőjén, 1971

Hogy mekkora hatása volt diákjaira, fényesen igazolja *Papp József* nyugalmazott honvédezredes visszaemlékezése:

„Az általános iskolámat 1951-ben kezdtem a törökszentmiklósi Petőfi úti Általános Iskolában,

ahol az egyetlen testnevelő (akkor tornatanárnak hívták) Karakas tanár úr volt, de ő mindenkinek csak Gyuszi bácsi. Bár az alsó tagozatos osztályoknak a tornaórákat általában a tanító nénik tartották, sokszor átvette a feladatot Gyuszi bácsi is, akit mindannyian fenntartás nélkül szerettünk. Atlétikus, sportos alakja volt, mindig velünk futott, tornázott, és nagyon imponált nekünk, hogy velünk is focizott az óra végén 15–20 percet. Remek futballista volt, a helyi Fáklya csapatának jobboldali csatára, gyors, fineszes és jó góllövő volt, büszkék voltunk rá, hogy a mi tanárunk. A velünk játszott meccseken soha nem rúgott gólt, ezt mindig átengedte valamelyikünknek. A tanév végét mindig nagy kíváncsisággal vártuk, ugyanis Gyuszi bácsi csodálatos tornaünnepélyekkel zárta az évet, melyekre több hétig gyakoroltunk. Az alsóbb tagozatokba járók viszonylag egyszerűbb, de nagyon mutatós társas gyakorlatokat mutattak be, az idősebbek pedig magas színvonalú talaj- és szertornatudásukkal gyönyörködtették a nagyszámú, és nem csak szülőkből álló nézőközönséget. (A városban ennek az iskolának volt egy nagy tornakertje, ami megfelelő feltételeket biztosított mindezekhez.)

Gyuszi bácsitól a tanítványai az iskola végeztével sem szakadtak el, remek memóriájával rengeteg növendékére emlékezett, akik rendszeresen meghívták találkozóikra. Az élete utolsó néhány hónapját kivéve egész életében mozgékony, aktív életet élt, minden városi kulturális, sport- és tömegrendezvényén részt vett. A városban sokszor lehetett találkozni vele, amint – még 90 éves korában is – kempingbiciklijével ment a boltba, piacra vagy a sporttelepre.

Egész életében sokat mesélt a Debreceni Tanítóképzőről, amit nagyon nagy szeretettel emlegetett, és rendszeresen részt vett volt osztályának találkozóin.

Halálával városunk egy népszerű, mindenki által kedvelt és szeretett nagy egyénisége, Gyuszi bácsija ment el egy másik dimenzióba szervezni a tornabemutatókat, és rugdosni a gólokat számolatlanul."

Karakas Gyula tanár úr haláláig baráti kapcsolatban volt egykori osztálytársaival, akikkel együtt vehette át az arany (1998), a gyémánt (2008), a vas (2013) és a rubin (2018) diplomát. Ezek az események kitűnő alkalmak voltak egy-egy kis közös ünneplésre. Évenként találkoztak Kabán, volt osztálytársuk – az Apáczai Csere János-díjas Sári Gusztáv – emlékét ápolva. Ilyenkor a Sári Gusztáv Általános Iskola és az alapítvány vendégei voltak.

90. születésnap családi körben

A sors szeszélye, hogy a legjobb barátok hárman – Karakas Gyula, Dr. Gajdics Sándor és Dr. Dúró Lajos (utóbbiak főiskolai tanárok) – ugyanabban az évben költöztek el az égi hazába.

Karakas tanár úr ezrek őszinte szeretetét birtokolta, mert ő is önzetlenül megosztotta hatalmas szívét. Életműve kerek, egész, és cáfolata annak a bölcsnek hitt közmondásnak, hogy nincs pótolhatatlan ember. Kedves, derűs, páratlan humora és bölcsessége nagyon hiányzik, bizonyítva azt, hogy távoztával a XX. századi pedagógiatörténet egyik nagy ikonját veszítettük el. Életével sokakat gazdagított.

Kitüntetései:

- Kiváló Úttörővezető (1955)
- A Művelődési Miniszter Dicsérő Oklevele (1965)

Fiai: *KARAKAS GYULA* és *KARAKAS ZOLTÁN,* Törökszentmiklós

KARAKAS GYULÁNÉ Figura Gizella
(Kiskunhalas, 1929. február 28. – Törökszentmiklós, 2023. február 4.)
matematika–fizika szakos középiskolai tanár, kollégiumi nevelő, igazgatóhelyettes

„Mikor fogunk szobrot emelni,
s fogunk-e hát neked, magunkban,
LÉLEK SZOBRÁSZA: PEDAGÓGUS?"
*(*Füle Lajos)

Idézet a Törökszentmiklósi Hírlap 2023. február 2. számából: *„Megrendülve hallottuk a szomorú hírt, hogy a Bercsényi Miklós Katolikus Gimnázium és Kollégium, illetve elődje, a Bercsényi Miklós Gimnázium rangidős tanára, nevelője, mindannyiunk szeretett Gizike nénije 2023. február 4-én, 94. életévében elhunyt.*

Karakas Gyuláné, leánykori nevén Figura Gizella 1929. február 28-án született Kiskunhalason. Szülei, Figura István és Racsmán Gizella földműves emberek voltak, akiknek emelkedett gondolkodására vall, hogy biztosították leányuk számára a tanulás lehetőségét egészen az egyetemig. Az elemi iskola négy osztályát Kiskunhalas-Fehértópusztán végezte, 1939-től 1943-ig a helyi polgári leányiskolába járt, majd 1945-ben folytatta tanulmányait a kiskunhalasi gimnáziumban, ahol 1949-ben érettségizett. 1949-től 1953-ig Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán a matematika–fizika szakot végezte el, és szerzett középiskolai tanári diplomát.

1953 nyarán a kunszentmártoni gimnáziumban kezdett el dolgozni. A mindössze 2 hónapos kitérő után még ez év szeptember 15-én áthelyezték ***Törökszentmiklósra,*** *a* ***Bercsényi Miklós Gimnáziumba.*** *Itt 7 évig tanított matematika–fizika szakos tanárként, valamint az 1957-ben végzett B és az 1961-ben végzett A osztály – mindkettő leányosztály volt – osztályfőnöki teendőit is ellátta.*

1953-tól a gimnázium mellett a leánydiákotthonban mellékfoglalkozású nevelőként is dolgozott, 1960. augusztus 1-i hatállyal pedig főhivatású nevelő, illetve

igazgatóhelyettes lett ugyanitt. (A leánydiákotthont 1961-ben minősítették át leánykollégiummá.) 1967. szeptember 1-től a leánykollégium igazgatójává nevezték ki, amely tisztséget 1970. január 31-ig viselte. A fiú- és a leánykollégium összevonása után 1970. február 1-től 1976. szeptember 1-ig az igazgatóhelyettesi megbízatást töltötte be a kollégiumban. 1976. szeptember 1-től lemondott igazgatóhelyettesi tisztéről, ezután főhivatású nevelőként – sokáig egyedüliként a több mint 80 fős leányrészlegen – dolgozott egészen nyugdíjba vonulásáig, 1984. szeptember 10-ig, nyugdíjasként pedig 1988. június 30-ig, illetve – megszakításokkal – 1991. június 30-ig. Gizike néni így közel 40 évet töltött el a Bercsényi Miklós Gimnáziumban és annak kollégiumában. Ahogy egyik önéletrajzában írta: »Munkám és családom Törökszentmiklóshoz köt.« Családi életét tekintve 1955. augusztus 27-én kötött házasságot Karakas Gyulával, a város ismert és elismert testnevelő tanárával. Házasságukból két fiuk született, Gyula 1962-ben és Zoltán 1966-ban.

Gizike néni méltatásához Horváth Ilonát, a híres szakácskönyv íróját, a leánykollégium volt igazgatóját hívjuk segítségül az égi tanári karból, aki így írt róla: »Már egyetemista korától kezdve a kollégiumi nevelői feladatokat élethivatásának tekintette. Ez határozza meg jelen munkahelyéhez való viszonyát is, hogy otthon érzi Magát a leányifjúság körében, az ifjúságot, a kollégiumot szereti, annak életéből nem vágyik ki. Kiegyensúlyozott egyénisége, erkölcs-politikai tisztánlátása, higgadt, nyugodt magatartása jó nevelői hatást gyakorol környezetére … Nevelői egyénisége jelentékenyen hozzájárul az intézet otthonias, családias légkörének kialakításához. A tanulók szeretik, bizalommal fordulnak Hozzá … Közvetlen, jó kapcsolatot tart fenn a szülőkkel. Látogatásaik alkalmával nem sajnálja az időt nevelési kérdések megvitatására, és a szülők meggyőzésére … Kartársaival szemben előzékeny, készséges, megértő, mindenkinek szívesen segít.«

Gizike néni (jobbról)
és Horvát Ilona 1963

Ezen szavakkal búcsúzunk Gizike néni kedves, jóságos egyéniségétől, aki életének több mint 90 évéből csaknem négy évtizedet szentelt a gimnáziumban és a kollégiumban a törökszentmiklósi, valamint a környékbeli gyerekek nevelésére, oktatására. Emlékét megőrizzük. Isten nyugosztalja!"

Volt diákja, *Pacsai Norbertné Czicze Mária* (1959–1963) így méltatja egykori tanárát: *„Egy meleg családi fészekből kirepülő »egykének« sok-sok lelki problémát jelent a beilleszkedés egy diákotthon közösségébe. Amíg a szülőházban figyelték minden kívánságát, kényelmét, a diákközösségben immár neki kellett alkalmazkodni a különböző neveltetési háttérrel rendelkező társaihoz és a szigorú napirendhez. Jellemzően húszan aludtunk egy hálóban, és a tanulószobánk is igen népes volt: hetvenkét leánynak kellett síri csendben készülni a másnapi iskolai számonkérésekre.*

Ez nekem erőmet meghaladó helyzet volt, ezért már egy hónap múlva szilárd szándékom maradt, hogy ebből az »elviselhetetlen« közösségből kimaradok.

Ekkor lépett be az életembe Gizike néni, aki lelkileg az együttérző nevelő, a jóságos édesanya-pótlék és a nagy felkészültségű pedagógus miden adottságával rendelkezett. Nagyon nagy segítség volt elesettségemben, hogy mint főhivatású nevelő családjával bent lakott a kollégiumban, így szinte napi huszonnégy órában szolgálatban volt, sőt rendelkezésünkre állt. Ezt kihasználva én is nála raktam le lelki terheimet, hiszen már nagyon hamar kialakította maga körül azt a bizalmas légkört, ami szelídségéből, vele született empatikus pedagógusi adottságából, nyitott szívűségéből fakadt. Neki is köszönhetem, hogy kollégiumunknak lakója maradtam, és fájó szívvel jöttem el az általa kialakított szeretetteljes közösségből.

Emlékét a legszerethetőbb nevelőim közösségében hordozom. A Gondviselő ajándékának tartom, hogy nevelői öröksége a több mint négy évtizedig tartó tanári pályámon folyamatosan meghatározó példa lett."

Sok tanítvány emlékeiben él szeretett tanáruk, akiknek életére, további munkájára nagy hatással volt Gizike néni nevelőmunkája. Nyugodjon békében!

GALSI ZOLTÁN kollégiumvezető,
Törökszentmiklós

KATONA MIHÁLY

(Kunhegyes, 1932. július 23. – Debrecen, 2024. április 23.)
fizika–matematika szakos középiskolai tanár, szakfelügyelő, igazgatóhelyettes

„Éltem a Gábor Áron Gimnáziumban. (Főcímként kiemelve, aláhúzva kezdi beszámolóját diáktársai előtt.) *A különbség köztünk az, hogy Ti 4 vagy 8 évig, én pedig több mint 40 évig"* – toldotta meg.

Orosz hadifogságból 1921-ben tért haza Kiskunfélegyházára édesapja, Katona Mihály. 1922-ben megnősült, feleségül vette Soós Juliannát. Anyagi helyzetük elég szerény életvitelt engedett a családnak. Reménykedett, hogy Kunhegyes az ígéret földje lesz számukra, családi vállalkozással szikvíz készítő üzemet létesített. A vállalkozás változó sikerű volt, ezért a család kénytelen volt Budapesten, Gödöllőn, Losoncon próbálkozni. Végül Karcagon állapodtak meg az akkor kilenc éves Mihállyal és két nővérével, Juliannával és Irénnel. A gyerekek szívesen és sokat segítettek a kis üzem vitelében, az akadozó, néha elmaradó tanítás mellett sok idejük volt. Mihály a keserves élményű átmeneti iskolák után magántanuló lett, magánvizsgát tett és csatlakozott az algimnázium harmadik osztályához, velük szűnt meg a nyolcosztályos gimnázium. Az 1948/49-es tanévben a humán-reál tagozatra szétválasztott régi osztály reálfelében folytatta tanulmányait immár gimnáziumi elsősként.

A családi szódásüzemet 1950-ben államosították, ami a felnőtteket nagyon megviselte, a család anyagi biztonságát is megrendítette.

A gimnáziumot – más református iskolákkal együtt – 1948-ban államosították, de dr. Gaál László – aki 1928 óta igazgatója volt az intézménynek –, 1949-ig a helyén maradt. Utódja, a fiatal Kónya István – aki 1952-ig volt igazgató –, az örökségét híven őrizte, a klasszikus gimnáziumi rendet tartotta.

A gimnázium neve 1951-től Állami Gábor Áron Általános Gimnázium lett.

Katona Mihály ebben a szellemben érett ifjúvá, osztályfőnöke, Pataki Zsigmond határozott ösztönzése mellett irányult figyelme a matematika–fizika szakos egyetemi tanulmányok felé. 1952-ben tett érettségi vizsgát a karcagi Gábor Áron Gimnáziumban. Még ebben az évben megkezdte egyetemi tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem TTK fizika–matematika tanári szakán. Oklevelet 1956. július 13-án kapott.

Pedagógusi pályáját a **hajdúszováti általános iskolában** kezdte. Nyilatkozataiban úgy említi a helyet, mint ahol megtanulta megérteni a gyerekeket és megbecsülni az általános iskolában tanító kollégákat. *„Pályafutásom legnehezebb, leghumorosabb, legtanulságosabb éve volt. ... Nulla zenészi ismereteim ellenére még a hajdúszováti népzenekar nagybőgősi szerepét is végeztem.”* Ezzel az élménnyel, tapasztalattal került **Karcagra,** az **Állami Gábor Áron Általános Gimnázium** nevelőtestületébe, egykori iskolájába 1957 szeptemberében.

Debrecen és Hajdúszovát után visszakerült egykori városába, a gimnázium életterébe, egész életét itt töltötte, családot itt alapított, gyermekeit is itt nevelte fel. Feleségével, Csávás Sarolta Katalinnal – kedves tanárának, Csávás Sándornak a leányával –, 1962. július 26-án kötöttek házasságot.

Felesége Berekfürdőn képesítés nélküliként megkezdte a később sikeresre teljesedő pedagógusi pályáját. Szegeden földrajz–rajz szakos diplomát szerzett, majd Karcagon a „Kálvin 9-es” általános iskolába került, amely később a Kováts Mihály Általános Iskola lett. Ebből az iskolából ment igazgató-helyettesként nyugdíjba.

Példamutató pedagógus házaspárként tekintett rájuk a város lakossága, megbecsült tagjai voltak a megye tanártársadalmának.

Két gyermekük született: Mihály 1966-ban, Judit 1969-ben. Mindketten a karcagi gimnáziumban érettségiztek. Mihály mérnök, Németországban él, fiai: Mihály repülőmérnök Hollandiában, Christian villamosmérnök Dániában. Judit matematika–földrajz szakos tanár, könyvelő, Belgiumban él férjével és Lizi leányával.

Katona Mihály már az első évben osztályfőnöki megbízást is kapott. Az első tanév végén tanulócsapatot vezetett a Hanság lecsapolására vállalkozó építőtáborba. Az első napokban diákjaival együtt dolgozott a számukra kijelölt területen, majd – talán a hozzáállását látva – kiválasztották a tábor parancsnokhelyettesének. Szemléletesen emlékszik erre az időre az újságíró, D. Szabó Miklós, az egyik résztvevő egykori diák. (*Szolnok Megyei Néplap,* 1982. szeptember 24., 4. o.; *Karcagi diákok a Hanságban*)

Az iskola rendje, a tanítási óra tisztelete, az együtt végzett munka megbecsülése hozott lelki tartalom volt számára, amit erősített benne a kollégává vált régi tanárainak közelsége, támogató barátsága. Szaktárgyait kiválóan tudta, módszertani alapok-

Nevelőtestület, 1992 (az 1. sorban középen Katona Mihály)

kal nem kellett küzdenie, járt utakon biztonsággal teljesítette mindennapi feladatait. Kissé tartózkodó, korrekt úriember megjelenésével a tanítványok bizalmát is bírta.

Az 1956-ot követő elbocsátások után érkezők között idővel felborult az összhang, többen távoztak, a bizalom lazult. Katona Mihály is kereste a biztonságos „modus vivendi"-t, neki ezt a szakfelügyelői megbízás hozta meg (a szakoktatás vonalán). Az 1974–75. tanévtől igazgatóhelyettesi beosztást kapott, Szalayné Kegyes Margit kolleganővel vitték a napi belső igazgatás teendőit.

Az 1991–92. tanévben megbízott igazgatóvá nevezték ki a gimnáziumban. Megrögzött realista volt, abban a társadalmi környezetben, érvényesülési helyezkedésben nem kívánt részt venni, nem pályázott kinevezésre.

Régi diáktársainak szánt kincset érő vallomásában fedi fel kissé – talán saját magának is – a valószínű okokat, melyek tartózkodását, gátlásait alakították.

„…Gödöllőn lettem iskolás – nagyon nem örültem neki. Karácsonyi iskolai ünnepélyen az osztálytársaimmal a csillagos éggel kapcsolatos előadást tartottunk. A hurkapálcán nekem nem jutott csillag. A tanító bácsi megnyugtatott, hogy én vagyok a telihold. Megtudtam, hogy csak blöff.

Máig tartó csalódás, Losoncon 2. osztályos koromban magyar iskolába kerültem. Szünetekben az osztálytársak szlovákul ordítoztak, én meg örültem, hogy nem bántottak. A kapott bátortalanságot máig cipelem. A pesti iskolás élményem sem adott sokat a határozottabb jellemem alakulásához.

Karcagra kerülve 1941 őszétől én lettem a »pesti csibész«, ezért örültem, hogy élek az óraközi szünetekben. Ennek ellenére Gyöngy tanító úr kollektív büntetésében jó párszor »élveztem« a fenekemre kapott csapást. Máig nem értem, miért büntettek engem is a semmiért.

Otthoni környezetben is volt máig ható negatív hatás. Karácsony felé közeledve a Mennyből az angyal dallamára a Csínom Palkót énekeltem. Apám haragosan rám szólt: Legalább normálisan énekelnél… Én azt gondoltam, hogy normálisan énekeltem. Mindenesetre úgy éltem meg az ún. dalestemet, hogy azóta sem tudtam a

Himnusz éneklésébe bekapcsolódni. Borozgatás után társaságban nóta következik. Nekem nem jön. Helyette könnyes a szemem.

Érdekes, hogy a pozitív motivációk rejtve maradnak az emberben."

A gimnáziumi évek során máig tartó barátságok alakultak. Nagy élménye volt neki is, hogy a nyolcosztályos gimnáziumi rendszer megszűntével sajátos koreográfiával beindult a koedukáció.

Folytatva a vallomást:

„…A diákéveket az akkori rendszer nagyon megrontotta számomra is. Egy dologra nagyon emlékszem, amikor ajánlott levelet hozott a postás, miszerint a lakásunkat 24 órán belül el kell hagynunk. U. i. az akkoriban szervezett lovasrendőrség a szomszédunk lett. Végül 72 óra alatt teljesítettük. Nagy törés volt…

…az egyetemi élet volt életem leg-legje. Nem foglalkoztunk a politika diktátumaival, legfeljebb elszenvedtük a szükségeket. – Máig tartó barátságok alakultak ott Debrecenben."

A klasszikus gimnáziumi oktatási, igazgatási feladatok mellett őt is érintették az iskolaszervezési változások. Alkalmazkodni kellett az 5 + 1 bevezetéséhez (1960), a vízügyi szakképzés 4 + 2 változatához (1963), a kereskedői szakképzéshez (1964). Kiemelkedő volt az intézmény életében az egészségügyi szakközépiskolai képzés korszaka 1968-ban. A 60-as években épült Kátai Gábor Kórháznak sok egészségügyi dolgozót képzett a gimnázium. Mostanra már a Varró István Szakközépiskolába került ez a színvonalas képzés.

Négy osztályt kísért el mint osztályfőnök az érettségi vizsgáig, és egy évig vezetett egy kedves végzős leánytársaságot. A tanítványait szerette, megértette őket, és azok is ragaszkodtak hozzá. Ezt bizonyítják az ismétlődő osztálytalálkozók. *„Kedves osztályfőnökünk! Köszönjük, hogy diákéveinkben irányított, tanított, nevelt és olyanokká alakított minket, amilyenek ma vagyunk. Közelgő 90. születésnapja alkalmából boldogságot és jó egészséget kívánunk! IV. b 1969-es"*

Vezetett fotószakkört, amelynek munkáival dokumentálták az iskola életét. Az intézmény 300. évfordulóján, 1976-ban fotókiállítást rendeztek. A levelező tagozatnak 20 éven át volt vezetője.

Szalagtűzés, 1987

A szorosan vett iskolai feladatokon túl az Országjáró Diákok Köre iskolai csoportját szervezte, irányította. A sok hazai kiránduláson túl vezetésével eljutottak Varsóba, Auschwitzba, Krakkóba, Drezdába, Berlinbe, több alkalommal táboroztak a Magas-Tátrában.

1996-ban vonult nyugállományba. Nyugdíj mellett Nagy Kálmán esperes úr kérésére segített az alakuló református általános iskola matematika és fizika tanításában.

Számított rá, várta is, hogy a Református Egyház újra fenntartóvá válik a gimnáziumban, ez be is következett 2009-ben. Arra viszont nem számított, hogy Gábor Áron szelleme nem fér meg a régi falak között. *„Hálásak lehetünk, hogy a tablók maradhattak a falakon. Az irattári anyag viszont a Szentannai Sámuel Szakközépiskolába mint »jogutódhoz« került. Köszönetünket fejezzük ki, hogy a találkozókhoz, igény szerint, behozzák a naplókat".*

Szívesen és gyakran látogatott vissza a gimnáziumba, szeretet és megbecsülés vette körül.

Elismerései:

- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1976
- Érdemes Társadalmi Munkás, 1980
- Kiváló Munkáért, 1985
- Diákközösségek Segítője, 1986
- Horváth Ferenc-díj, 1992
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 2004
- Gyémánt díszoklevél, 2016

Búcsúbeszédében az egykori diákja, a Nagykun Református Gimnázium jelenlegi igazgatója, *Tóth Barna* így méltatta egykori tanárát:

„…Meggyőződésem, hogy magát az embert, saját értékrendjét és személyiségét hosszabb távon nem lehet elválasztani az általa végzett munkától, az általa végzett szolgálattól. Katona tanár úr jelleméhez hozzátartozott az intelligencia, az elegancia, a szakmaiság komoly színvonalon való képviselete, a jószándék, a segítőkészség, az emberség és az empátia, de a türelem, a derű és a humor is.

Régivágású úriember volt, aki megértést sugárzott, bizalmat ébresztett, aki értette a hallgatás és a megszólalás dinamikáját. Ismerte az udvariasság és a határozott megszólalás mértékeit, aki nem a saját gondolataival akarta lehengerelni hallgatóságát, hanem képes volt mások gondolathullámait is érzékelni, aki a régivágású úriemberek bölcsességével, megfontolt életlátásával, finom humorával, méltóságával és kortalanságával a munkaidő után is, vagy éppen nyugdíjba vonulás után is önmaga tudott maradni, merthogy az aktív szolgálati évek alatt is mindvégig önmaga volt.

…Katona Mihály tanár úr volt az, aki a Karcagi Református Főgimnázium 1900-as évek elejéről származó fém pecsétnyomóját megőrizte, majd néhány évvel ezelőtt átadta számomra, számunkra."

A már idézett vallomásához térek vissza végül:

„Úgy általában elégedett vagyok-e magammal? Utalva a gyermekkori élményekre is, magas a mérce: NEM! Márai Sándor Füveskönyvét olvastam az élet értékéről:

– Ember módra élsz, ha igazságosan élsz. Ha minden cselekedeted és szavad alján a szándék van: nem ártani az embereknek. Ha megkísérelsz – feltűnés és hiú szerep nélkül – segíteni az embereknek. Néha csak azzal, hogy nem hallgatod el az egyszerű igazságokat. Néha csak azzal, hogy nem mondod tovább, amit mások hazudnak. Néha csak azzal, hogy nem mondasz igent, mikor mindenki kiabál: »Igen,

igen!«. Egy életen át, következetesen, nem beleegyezni abba, ami az emberek hazugsága, nagyobb hősiesség, mint alkalmilag hangosan és mellveregetve tiltakozni ellene."

2019. után az időskori betegségek egyre sűrűbben jelentkeztek, a debreceni Klinikán 2024. április 23-án súlyos betegségben halt meg. Karcagon, a Szívós temetőben helyezték örök nyugalomba, a család, volt kollégák, sok-sok tanítvány és ismerős jelenlétében 1924. május 21-én.

Tisztelettel köszönöm Katona Mihályné Csávás Sarolta tanárnőnek, hogy rendelkezésemre bocsátotta Katona Mihály önéletrajzát, diáktársai, tanítványai vallomásának írott anyagát. Módomban volt megtekinteni, szellemét idézni a róluk szóló videó riportnak.

DR. VÁCZI IMRE ny. mérnök-tanár,
Karcag

DR. KECZE LÁSZLÓNÉ Zsoldos Erzsébet

(Kisújszállás, 1940. november 19. – Debrecen, 2024. november 26.)
középiskolai tanár, kollégiumigazgató

A Nagykunság közepén, a „konok kunok" világában, Kisújszálláson született egy hagyományos parasztpolgár család első gyermekeként. Édesapja, Zsoldos László az állatok és a föld szerelmese volt. Köztiszteletnek örvendett a városban. Édesanyja, Veress Julianna a polgári kultúra értékeinek elkötelezettje volt: jómodor, olvasottság, igényesség. Ezt plántálta gyermekeibe is. Nagyszülei szintén művelt gazdálkodó emberek voltak, akiknek a Tolnai Világtörténelem és Arany János versei a Biblia mellett mindennapi olvasmányul szolgáltak. Az összetartó nagycsalád alapértékei: becsület, kötelesség, munka, tanulás.

Kisgyermekkora a háború árnyékában telt. Édesapját előbb frontszolgálat, majd 3 év hadifogság szakította el a családtól. Keserves éveik voltak, a nagyszülők segítségével tudták átvészelni ezt az időt. Amikor a családfő hazatért a fogságból (1947-ben) csontsoványan, lefagyott lábbal, nem volt más megélhetési lehetőség, kiköltöztek a nagybácsi tanyájára (aki 7 év után tért csak haza az orosz hadifogságból). Így Erzsébet az első négy iskolai évét tanyai, osztatlan iskolában töltötte. Talán ez az időszak edzette meg akaraterejét. Hóban-fagyban napi 6 km gyaloglás, otthon a tanulás mellett a szokásos mezei munkák. Szívós volt a tanulásban és a fizikai munkában is.

1952-ben visszaköltözött a család a városi házukba. Ott lett gimnazista is a méltán híres Móricz Zsigmond Gimnáziumban. Kitűnően tanult, remek alapokat kapott a továbbtanuláshoz. Szerette az irodalmat és a nyelveket. Bár édesapját megfenye-

gette a párttitkár, hogy nem támogatják a lánya továbbtanulását, ha nem lép be a téeszbe, nemcsak felvételt nyert az egyetemre, hanem megkapta Szolnok megye társadalmi ösztöndíját is. Ez a támogatás teljesen ingyenessé tette számára az 5 éves tanulmányait, de azzal a kötelezettséggel járt, hogy ugyanannyi ideig a finanszírozó megyei tanács által kijelölt munkahelyen kell dolgoznia. A Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar–latin szakán szerzett tanári diplomát 1964-ben. Még ebben az évben házasságot kötött Kecze László történelem–latin szakos egyetemi csoporttársával, gimnáziumi osztálytársával.

A támogatási kötelezettség teljesítése okán kerültek férjével **Fegyvernek**re pályakezdőként az akkor alapított gimnáziumba. Ennek az iskolának a sorsa kortörténeti érdekesség is. A kor oktatáspolitikájának tükre a Szolnok megyei helyzetkép. 1964-ben Szolnok megyében 8 új gimnáziumot hoztak létre, részben a „Ratkó-gyerekek" átvezetésére, részben kísérlet gyanánt. (Elérhető-e, hogy Magyarországon minden fiatal leérettségizzen?) Egy-két év múlva már belátták, hogy a középfokú végzettség még nem válhat általánossá Magyarországon. Ezért úgy döntöttek, hogy Jászárokszállás, Újszász, Kunhegyes maradhat, a többinek 5-6 éven belül meg kell szűnniük. (Főleg anyagi okok miatt.) Négy helyen így is történt, azok elsorvadtak. A fegyverneki viszont az eredményei folytán valamivel a középiskolák középmezőnye fölé került. A színvonal igényességét lelkes, fiatal, jól képzett tantestület biztosította. Erzsike hamar kitűnt szakértelmével, szorgalmával; igazgatóhelyettes lett. Ékes bizonyítéka elismertségének, hogy néhány év gyakorlattal már érettségi elnök volt az alma materében, Kisújszálláson. Erre nagyon büszke volt. Mosolygós, megnyugtató jelenlétére ma is emlékeznek a maturáló diákok. Minőségi okokból nem szűnt volna meg a fegyverneki gimnázium, így hatalmi szóval szüntették meg kilenc tanév után, 1973-ban.

A fegyverneki diákok egész életükben hálásak a szomorú véget ért gimnáziumban kapott szellemi munícióért. Maguk a volt diákok - már 70 éves fejjel - fogalmazták meg tanárnőjük, Erzsike temetésén: mennyire másként alakult volna az életük, ha nem adatott volna meg akkor nekik az a középiskola és azok a tanárok. Rendszeresen szerveztek osztálytalálkozókat, mindig nagy számban tértek vissza a diákok és a tanárok egykori iskolájukba. Így a Kecze házaspár is évtizedekig szeretettel várt vendég volt a településen.

A Fegyverneki Gimnázium megszűnése után a Kecze család **Debrecen**be költözött. Itt Erzsike egy évig könyvtárosként dolgozott, majd bekerült a **Postakert utcai kollégium**ba nevelőtanárnak. Ez is új létesítmény volt (1974), formálódó, alapozandó profillal. Úgynevezett munkás-paraszt kollégiumnak indult, később vette fel Győrffy István nevét. Erzsike itt **(Győrffy István Középiskolai Kollégium)** előbb igazgatóhelyettes, majd az intézmény igazgatója lett. Ezt a tisztséget nyugdíjazásáig (1981–1997) töltötte be. Ez idő alatt lakást kapott a család az intézmény épületében. Így magánélete és munkahelye egyazon fedél alatt zajlott. Munkájának nem volt időbeli határa: a nap bármely órájában rendelkezésre állt. Mintakollégiumot teremtett. Könyvtárat hozott létre az épületben, továbbképzéseket, rendezvényeket szervezett. Élénk kulturális és sportéletet biztosított a diákok számára. Gazdaságilag

is menedzselte az intézményt: bevételi forrásokat talált, alapítványt hozott létre. A gondosan ápolt park, a hatalmas sportudvar is az ő kitartó munkájának az eredménye.

„Az egykori Postakert utcai kollégium megyei fenntartású intézményként a vidéki tehetséges fiatalok otthona volt. Dr. Kecze Lászlóné Erzsike körültekintéssel, szakmai hozzáértéssel választotta ki a nevelőtanárokat, munkatársakat. Az új épület minden igényt kielégített, annak folyamatos karbantartására is nagy figyelmet fordított. A rend és fegyelem megtartatása mellett sok szabadidős tevékenységet szerveztek a diákok részére. Diákbarát szabályok voltak, családias hangulattal. Szervezőkészsége, együttműködő készsége jól kamatozott mind a vezetőtársakkal, mind a munkatársakkal való kapcsolatban." (*Kálmán Antalné* ny. szak-főtanácsos)

„1974 meghatározó dátum volt a debreceni középiskolai élet akkori diákjai számára. Elsősorban a vidéki középiskolások voltak érintettek, hiszen ekkor fogadta első lakóit a ma már a Debreceni Szakképzési Centrumhoz tartozó legendás Postakert utcai diákotthon. Háromszáz középiskolás népesítette be az épületet, s élvezte az önfeledt diákéveket. A Postakert utcai koli fogalom volt a 70-es években, ikonikus jelleggel bírt a diákok körében, hisz a modern épület minden akkori igénynek, vágynak, lehetőségnek megfelelt, és ha nagyon akarták, még az álmokat is teljesítette. Miért is? Mert a város szívében volt, mégis csöndes, békés, nyugodt helyen. A »Postakertben« lakni rangot jelentett abban az időben. Szigorú, de diákbarát szabályok vigyáztak ránk, amiket persze mindenki próbált kijátszani. Remek nevelőtanárok egyengették útjainkat, kitűnő volt a hangulat, életre szóló barátságok, szerelmek születtek, amik nyomot hagytak bennünk egy életen át, és tényleg úgy éltünk itt, mint egy nagy család" – fogalmazott az egyik „*öregdiák*" az intézmény alapításának 50. évfordulóján rendezett ünnepségen.

Kollégája, *Ladányi Zoltán: „A Postakerti Kollégium megalapításától kezdve hét éven át mint igazgatóhelyettesek együtt dolgoztunk, egy irodában voltunk nap mint nap. A kezdet nehéz volt az épület átadásának elhúzódása miatt. Az indulás előtti napon még a tanári kar és a diákok együtt rendezték be a kollégiumot, de sikerült. Rövid időn belül igen jó munkakapcsolat alakult ki a kollégium összes dolgozója között. Ebben nagy szerepe volt Erzsikének is: nyugodt, higgadt természetének és empatikus személyiségének. Alapos szakmai tudás és következetesség jellemezte, amely a hétéves közös munkánkat eredményessé és sikeressé tette. Lénye, munkássága olyan érték volt, melyre valamennyiünknek emlékezni kell. Szívünkben örökké élni fog."*

Nevelőtestület, 1974

Dura Emese angol–fizika szakos tanár, közgazdász, egykori kollégista: *„Szép emlékekkel gondolok vissza a postakerti évekre. Keczéné Erzsi néni vezetésével olyan kollégiumi élet alakult ki, amiben mi, diákok szabadoknak érezhettük magunkat. Jól lefektetett szabályok voltak: rendje volt a napnak, a kimenőknek, a háznak. A szabályokon belül pedig szabadok voltunk. Nemcsak ezek a keretek adtak biztonságot, hanem a nevelők is, és az Igazgatónő maga is, aki ismerte az összes diákot, és aki időnként meg is állított a folyosón, hogy hogy érzem magam. Nagyon jó volt itt a sokszínűség is. Nemcsak azért, mert koedukált volt az intézmény, hanem mert számtalan iskolából voltunk együtt. A koli egy igazi információs bázis volt, ahol a város oktatási életének hírei gyorsan áramoltak. Szerettem a kollégium saját programjait, hogy ide nemcsak aludni jártunk haza, hanem számos rendezvény is várt minket. A diákigazgató-választás volt az év csúcsprogramja: előtte már heteken át zajlott a korteskedés a jelöltek között, majd a szavazás végül egy nagy győzelmi bankettel zárult, és néhány órára az Igazgatónő jelképesen átadta a ház kulcsait a diákoknak. Jó volt postakerti kollégistának lenni."*

Dr. Mészáros Aranka szociálpszichológus, egyetemi docens, egykori diáktanács-elnök: *„A Postakert utcai megyei munkás-paraszt középiskolai kollégium 1974 szeptember elsejével nyitott, ahol Kecze Lászlóné Erzsike néni igazgatóhelyettesként nagy részt vállalt a kollégium elindításával kapcsolatos kezdeti feladatok megszervezésében. Augusztusban néhányan – leendő diákként– lehetőséget kaptunk, hogy részt vegyünk egy – a Hajdúszoboszlói Mezőgazdasági Szakmunkásképzőben szervezett – diáktanácsképző tanfolyamon, így mi és a kollégium 12 tanára már együtt fogadtuk a beköltöző 300 diákot, s segítettük őket a kezdeti feladatok megoldásában. Fantasztikus volt a hangulat. Sokféle tevékenységnek adott teret a kollégium: volt irodalmi színpad, kolirádió, reggeli torna, társadalmi munka, divatbemutató, focibajnokság a szintek között, »Ki mit tud?« politikai vetélkedők, kézimunkaszakkör, pingpongozási lehetőség, sőt még esténként gyakran játszottuk közel harmincan a sóderezés körjátékot is, ami segítette a közösségépítést, az egymás közötti jó kapcsolatokat is. Erzsike néni kedves, ugyanakkor határozottságot és következetességet mutató hozzáállásával összefogta a kollégium indításának feladatait. Szükség esetén támogatott bennünket, bármikor kérhettünk segítséget. Minden téren érezhettük az állandó figyelmét. Sokféle tevékenységi lehetőséget, azok megvalósításában szabadságot, s ezzel együtt felelősséget is kaptunk. Vezetésével már gimnazista korunkban sok területen önállóakká válhattunk. Az első években ott tanuló diákok közül később többen magas beosztásba kerültek. Lettek cégvezetők; egyetemi oktató, sőt még nagykövet is kikerült közülünk. Ennyi év után is hálásak vagyunk az egész kollégiumi tevékenységet összefogó munkájáért, optimizmusáért, kedvességért; hogy mindenkit azonos elbírálásban részesített, sőt néhány ember számára az is különösen nagy segítség volt, hogy a családi környezetükben magukat 14 éves korukig elnyomottnak érző diákok ebben az intézményben megkapták a függetlenedés, fejlődés, kiteljesedés lehetőségét."*

A kollégium vezetése mellett Erzsike a tanári munkát sem hagyta abba: óraadó volt két középiskolában is. Még nyugdíjasként is tanított. Számos tanítványa évtizedekig tartotta vele a kapcsolatot, köszöntötte és látogatta még a közelmúltban is.

A hetvenes évek végén vásároltak egy telket a Velencei-tó partján. Kezdetben csak egy présház állt a gyümölcsösben, később egy kellemes nyaralót építettek. Ott töltötték a szünidőket. Nyugdíjazásuk után tavasztól őszig ott éltek. Sok-sok munkával művelték a hatalmas kertet. Szép volt itt az élet, mert egymást segítő, támogató baráti kör, szomszédság szerveződött körülöttük.

Hatvanas éveitől betegségek támadták meg a szervezetét. Kezelések, műtétek sorát szenvedte el erős élni akarással, kitartással. Nem panaszkodott, talpon volt az utolsó percéig. Önállóan látta el a háztartását férje 2020-as halála után is. Lányai szeretettel, türelemmel segítették. Mindkét lányuk követte a szülőket a pedagóguspályán: Dóra testnevelés–biológia szakos középiskolai tanári, Nóra testnevelés–földrajz szakos diplomát szerzett. Unokáiban sok örömöt talált, gondos nagymamaként segítette őket felnőtté válásuk útján. Roland gazdasági informatikusként végzett a Debreceni Egyetemen, jelenleg szoftverfejlesztőként dolgozik; Kitti egészségügyi mérnök szakon tanul a Műszaki Egyetemen Budapesten, Levente sportközgazdásznak készül a Debreceni Egyetemen.

Néhány nappal halála előtt kapta meg gyémántdiplomáját a Debreceni Egyetemtől. Nagyon vágyott rá, hogy személyesen vegye át, de ehhez már nem volt elég ereje. Hasonlóan nagy örömöt jelentett számára az életművének tekinthető Győrffy István Kollégium alapításának 50. évfordulójára rendezett ünnepség, ahol szintén csak lélekben volt jelen.

Munkáját elismerték felettesei: minisztériumi és megyei elismerésekben részesült:

- Kiváló Pedagógus
- Kiváló Munkáért
- Bocskai-díj

DR. BALOGHNÉ DR. ZSOLDOS JULIANNA, testvére,
Debrecen

KEREKES DÁNIEL

(Tetétlen, 1938. január 11. – Tetétlen, 2022. december 8.)
tanító, igazgatóhelyettes

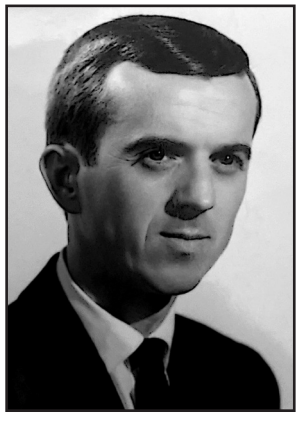

Háromgyermekes egyszerű család középső gyermeke. Édesapja Kerekes Dániel, ács-kőműves, édesanyja, Szabó Irma háztartásbeli volt, aki a gyermekeit nevelte, és a háztartást vezette. Általános iskolai tanulmányait Tetétlenen végezte. Szülei lehetőséget biztosítottak arra, hogy a könnyebb élet reményében továbbtanulhasson. A Maróthi György Tanítóképző Intézetben szerzett tanítói végzettséget 1956-ban.

Gyakorló tanítójelölt éveit is szülőfalujában, **Tetétlen**en töltötte, majd végzett pedagógusként is itt kapott kinevezést. Az elsős gyermekek osztályát tanította.

Az 1959–1960-as tanévben igazgatóhelyettesként dolgozott.

1967-ben kötött házasságot Majoros Ilonával, aki csecsemő- és gyermekgondozó volt. Egy gyermekük született, Tamás. Lakhatási nehézségek miatt rövid ideig **Fony**ba illetve **Gönc**re költöztek, ahol végzettségének megfelelően tanítóként foglalkoztatták. Felesége Göncön, a bölcsödében dolgozott. Nagyon megszerették a kis borsodi településeket. A kis Tamással ott szerette meg a természet közelségét. Őt is szerették, tisztelték a tanulók, szüleik és a település lakói. Akkori igazgatója így vélekedett róla: *„Munkáját lelkiismeretesen és odaadóan végzi, ellenőrzései során mindig alapos felkészültséget állapítottam meg. Különös gonddal és szeretettel foglalkozott az első osztályos tanulókkal."*

Öt év távolban töltött idő után, miután lehetőség adódott, a családra való tekintettel hazaköltöztek. Véglegesen letelepedtek, építkezésbe kezdtek. Gyönyörű kertet, udvart alakított ki, hobbija volt a kertészkedés, úgy érezte, ebben teljesedhet ki.

A **Tetétleni Állami Általános Iskolában** nagy örömmel fogadták, lelkiismeretes, tanítványait szerető, türelmes pedagógus érkezett vissza a közösségbe. Nincs olyan ember Tetétlenen, aki ne ismerte volna, ne ismerné szülei elmondása alapján Kerekes „tanító bácsit". Generációk nőttek ki keze alól. Szeretettel, türelemmel törődött a rábízott kicsikkel, akik felnőttként is így emlékeznek rá.

Jobbágy Károlyné tanító: *„Nagyon sokat dolgoztam Dani bácsival. Együtt tanítottuk az 1–2. osztályosokat a Levente iskolában. Az én tanító bácsim is Ő volt. Majd kezdő nevelőként sokat segített nekem, mentorom, segítőm és később nagyon jó munkatársam lett. Példakép volt számomra szakmailag és emberileg is. Nagyon precíz, pontos munkájára és megjelenésére is igényes embernek ismertük meg. Ma is előttem van, ahogy öltönyben (zakóban) kis bőr aktatáskájával minden nap megjelent az iskolában. A szünetet, a tanórai kezdetet mindig percnyi pontossággal betartotta. Csak mi ketten voltunk az egész épületben, így magunknak csengettünk (vagyis ő) mindig pontosan! Nemcsak oktatta, nevelte, igaz szeretettel vette körül kis tanítványait, nagyon értett a nyelvükön. A gyerekek, a szülők szerették, tisztelték, érezték, hogy mindent megtesz a gyermekek fejlődéséért. Meg is tett mindent! Különös figyelmet fordított a lemaradó, tanulásban akadályozott, gyengébb tanulókra.*

Nekem bármi problémán, kétségem, kérdésem volt, mindig szívesen segített. Sokszor kérdeztem: Dani bácsi mit tegyek, hogy az én gyerekeim is mindannyian megtanuljanak írni-olvasni-számolni év végére? Ő ellátott jó tanácsokkal és biztatott. Jól csinálod, Valikám! Meglátod, év végére kialakul! És igaza lett. Kialakult, mert kitartó munkával sok szeretettel mindent elértünk a tanulóinknál.

Jó tanácsai elkísértek engem pályám végéig."

A település közösségi munkájából is aktívan kivette részét. Több települési elismeréssel jutalmazták 43 éves pedagógiai szolgálatát, valamint település fejlődése érdekében végzett kitartó munkáját.

Kitüntetései:

- 1983: A kisdobosok és úttörők körében végzett eredményes munkájáért Dicsérő oklevél
- 1987: A magyar szakszervezeti mozgalomban végzett eredményes munkáért oklevél

- 1988: Miniszteri dicséret
- 1999: Pedagógus Szolgálati Emlékérem
- 2001: Tetétlen Községért Cím I.
- 2012: Tetétlen Község Kiváló Pedagógusa
- 2012: Tetétlen Községért Cím II.

JOBBÁGY KÁROLYNÉ, GYÁNYINÉ SZÉKELY VIOLA,
Tetétlen

KÉRI JÓZSEFNÉ DR. SÓS JÚLIA

(Budapest, 1923. október 30. – Budapest, 1968. június 23.)
pedagógus, szociológus, író

Sós Aladár (1887–1945) építész és Scheiber Borbála (1894–1954) lányaként született. Egy Sós Aladár által tervezett házban laktak Budán, a Keleti Károly utcában.

A Budapesti Tudományegyetemen 1946-ban tanári és bölcsészdoktori oklevelet, majd 1948-ban egyetemi doktori fokozatot szerzett. Egyetemi hallgatóként 1943-ban kapcsolatba került a Györffy-kollégistákkal. 1944-től részt vett az antifasiszta illegális mozgalomban. 1945 után a **Népi Kollégiumok Országos Szövetsége (NÉKOSZ) Apáczai Csere János Iskola kollégiumának tanára.** 1948-ban Budapesten a **Magyar Királyi Állami Felsőbb Leányiskola és Leánygimnázium gyakorló tanárjelöltje** volt magyar, francia és filozófia szakon. 1949–51-ben az **Oleg Kosejov Szovjet-Ösztöndíjas Iskolában,** 1951-től **több fővárosi gimnáziumban** tanított. 1963-tól 1968-ig, haláláig az **Árpád Gimnáziumban** a művészettörténet tanára volt. A tanítás mellett munkatársa volt 1966. szeptembertől az **MTA Szociológiai Kutatócsoportjának.** Filozófiai, irodalomtörténeti, pedagógiai, szociológiai írásai 1946-tól folyóiratokban jelentek meg *(Valóság, Pedagógiai Szemle, Új Írás, Köznevelés, Család és Iskola).*

Első férje 1950-ben Lázár György neveléstudós lett, akitől 1954-ben elvált. Lázár György eredeti neve Lám Leó volt. Egy gyermekük született, József. 1962-ben férjhez ment Kéri Józsefhez, akit az 1956-os forradalom leverése után börtönbüntetésre ítéltek, és 1961-ben szabadult. 1956-ban Kéri József Győrben főügyész volt. Mivel 1957-ben nem volt hajlandó asszisztálni például a minden – még kommunista – szempontból is ártatlan Földes Gábor meggyilkolásához, kegy-, majd szabadságvesztett lett. Sós Júliát negyvennégy esztendős korában ragadta el a halál. Egy gyermekkori betokosodott tüdőgóc végzett vele.

Madai Györgyi Képzelt interjú Kériné Sós Júliával című írásában, a *Taní-tani Online.* 2013. október 27-i számában így írt Sós Júliáról: *„A 90 éve született Kériné Sós Júlia élete és munkája szimbóluma a pedagógiai progresszió folytonosságának. Édesapja a Galilei Kör egyik alapítója volt, ő a népi kollégiumok mozgalmának aktivistája a háború után, az Országos Neveléstudományi Intézet »magyaros*

módszertanosa«, majd a Petőfi Kör lelkes résztvevője. 56 után volt bátorsága Göncz Árpádnak és társainak ételt, bátorító híreket vinni a börtönbe. Jeles fővárosi iskolák legendás irodalomtanára, a hatvanas évek elején az első nevelésszociológiai kutatások fűződnek nevéhez – tanárok, diákok életmódjáról. Jelkép az is, hogy emlékezetét az Agóra »záró konferenciáján« idézhettük fel. Kériné dr. Sós Júlia nagybetűs EMBER és ízig-vérig pedagógus volt. Hatalmas tudása, lelkesedése, személyisége magával ragadta tanítványait, követendő példa és biztos pont volt az életükben."

„A minőség sajátos garanciája számos esetben az, hogy a konszolidációval egyidőben még parkolópályán levő kiváló tudósok és gyakorlati szakemberek, adott esetben szakmájuktól elütő intézményekben, elvégeznek meghatározó, néha új korszakot nyitó kutatásokat és alapműveket publikálnak (pl. Kériné Sós Júlia) [...] A '45 utáni ifjúsági, értelmiségi közéletben felnövekvő Kériné Sós Júlia (1923–1968) az '56-osok mentőangyala volt. Rajongott tanár – elsősorban az Árpád Gimnáziumban. Ő lesz az első kritikai oktatásszociológus. A tanárok életéről szóló munkája máig mintaadó és informatív."

Kollégája, *Tiszavölgyi István* visszaemlékezése róla: *„Kériné Sós Júlia az első szociológusok egyike, aki 1956-ban az ország összes börtönében fölkereste barátait, tanítványait, vigasztaló szavakat, élelmet vitt, és hát egy csodatanár volt."* (A. Horváth András: *Beszélgetés Tiszavölgyi István pedagógussal.* Óbudai Anziksz. 2016/2017. Tél)

Nekrológja megjelent a Köznevelésben és az Amerikai Magyar Népszavában is: *„A budapesti III. kerületi Árpád Gimnázium tanára, neves pedagógus, szociológus váratlanul elhunyt. Szeretett családján, barátain, diákjain, ismerősein kívül emlékét őrzik a könyvei, a nemrég megjelelt Diákévek, diáksorsok, vagy a kiadás előtt álló három tanárnemzedék portréját megrajzoló műve; a kutatásairól, okos, hasznos tapasztalatairól a Köznevelésben és más lapokban, folyóiratokban is gyakorta megjelent írásai. [...] Elmúlásával csöndes és szomorú lesz ősszel az óbudai Árpád Gimnázium: felejthetetlen tanár hiányzik majd a katedráról. Két évtizeden át nevelt diáknemzedékek sora gyászolja az áldozatos nevelőt, aki eget vívó elszánással küzdött minden gyermekért, ha küzdeni kellett."* (*Köznevelés,* 1968. 08. 16./15–16. sz. Ungvári Tamás. *Nem járhatsz jól mindig! Sós Júliáról.* Amerikai Magyar Népszava Szabadság, 2009. 11. 20./43. sz.)

Emléktábla az Árpád Gimnázium előterében

Fő művei:
- Arany János (Budapest, 1949);
- Szüleim világa. Egy szárnyaszegett nemzedék (Új Írás, 1965. 7. sz.);
- Diákévek, diáksorsok (Tankönyvkiadó, Budapest, 1968);
- Tanárok élete és munkája (posztumusz; Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969).

Források:
Szesztay András: *„Láthatatlan kollégium" és „Iskola". Kériné Sós Júlia emlékének.* Kultúra és Közösség, 1976. 1. sz.
Sós Júlia. In.: Sipos Béla: *Az Óbudai Árpád Gimnázium 120 éve.* (1902–2022) 2003. MEK. 415–416.
Sós Júlia Magyar Wikipédia (készítette Sipos Béla, Wikipédia szerkesztő, neve Sipos Béla 1945)
Kéri József Magyar Wikipédia (készítette Sipos Béla, Wikipédia szerkesztő neve, Sipos Béla 1945)

DR. SIPOS BÉLA, Pécs

DR. KISS ERNŐ

(Makó, 1925. április 2. – Szeged, 2005. április 8.)
zenetanár, karnagy, zenei polihisztor

Dr. Kiss Ernő 1925. április 2–án született két jeles makói polgár, Kiss István Ernő kötélgyártó mester (fiatal korában világjáró haditengerész) és Marecsek Emília morva származású, nagyműveltségű asszony gyermekeként. Elemi iskolai és középiskolai tanulmányait Makón végezte, az utóbbit a jeles Csanád Vezér Gimnáziumban.

Zenei tehetsége igen hamar megmutatkozott: kisgyermek korától gyönyörűen, tisztán énekelt, a körülötte levő tárgyakból hangszereket készített, majd húsvéti, locsolási keresetéből hegedűt vett magának, s barátaival kis kamaraegyüttest, úgynevezett malacbandát alapított. Rendszeres zenei képzése 10 éves kora körül kezdődött, s különösen gimnáziumi tanulmányai idején vált intenzívvé. A gimnáziumban Donáth Antal, a makói zenei élet egykori jeles vezető személyisége tanította. Egyidőben tanult hegedülni és zongorázni; a hivatalos penzumok mellett kiváló autodidakta volt, mert harmonikázni, orgonálni, gitározni, nagybőgőzni, méhszájkürtön és furulyán játszani már önállóan tanult meg. 13 éves korában már játszott lakodalmakban is.

Szülei mélyen hívő katolikusok voltak, ebben a szellemben nevelték (később majdnem lelkészi pályára is lépett). Már 15 éves korában megkezdte kántori mű-

ködését a makó-újvárosi katolikus templomban, ahonnan katonai szolgálatra hívták be a kántort. Az ökumenikus szemléletű Makón Ernő később valamennyi felekezet – református, evangélikus, zsidó – kántori feladatait ellátta hosszabb-rövidebb ideig. Érettségi után – 1943-ban – mégsem a zenei pálya felé vette útját: apja kívánságra a kolozsvári egyetem jogi karára iratkozott be. Az itt eltöltött egyetlen békés tanév során járt a kolozsvári zenekonzervatóriumba is.

A háború után a makói zenei élet egyik legnépszerűbb személyisége lett. A **szervita rendház** (ma: Fájdalmas Szűz Anya Római Katolikus Templomigazgatóság, Makó) **kántoraként** szolgálta egyházát. 1949-ben nyert felvételt az akkori Szegedi Állami Zenekonzervatóriumba, ahol hegedű, zeneszerzés, zongora és magánének szakon folytatott tanulmányokat. Ugyancsak 1949-től dolgozott a **Szegedi Nemzeti Színházban,** szintén több munkakört betöltve: **zenekari muzsikusként** (hegedű, brácsa), **korrepetítorként** (zongorán és harmonikán), **karmesterként, karigazgatóként.** Az akkori zeneigazgatónak, Paulusz Elemérnek **első asszisztenseként** sokat tett azért, hogy 1949 után ne szűnjön meg a szegedi operaélet.

1950-ben II. helyezést ért el a soproni Bach-versenyen Bach-stílusú improvizációval.

1954-ben kötött házasságot feleségével, Demeter Márta énekesnővel, kivel 49 évig éltek boldog házasságban. 1954-ben született meg egyetlen gyermeke, Ernő, aki népművelőként dolgozik Szegeden. Ugyancsak ebben az évben nyert felvételt a Zeneakadémia opera tanszakára és az Operaházba, de családos ember lévén, úgy döntött Szegeden marad.

Dr. Kiss Ernő 1958-ban befejezte a II. világháború és az azt követő politikai változások miatt többször félbeszakadt jogi tanulmányait, de a korszak jogi visszaélései miatt a zenei pálya mellett döntött. 1960-ban hegedűtanári oklevelet szerzett (ez inkább formalitás volt, hiszen 20 éves kora óta tanított zongorát, harmonikát és hegedűt). Bár 1960-tól a **kecskeméti óvónőképző hegedűtanára** lett, nem szakadt meg a kapcsolata Szegeddel és Makóval. **Vezette az ÉDOSZ** (ma: Szeged) **Népi Együttes zenekarát, harmonikát tanított** (több harmonika-zenekar és harmonika-együttes megalakítása fűződik nevéhez). 1963-tól ő lett a **Szegedi Zeneművészeti Szakiskola szimfonikus zenekarának karnagya.** Ennek az együttesnek az élén 1965. március 21-én kirobbanó sikert aratott Bach: h-moll szvitjének interpretálásával (a szólista Matuz István volt).

1964–66 között szülővárosában, **Makón tanított hegedűt, a Bartók Béla Zenei Általános Iskolában.** 1966-ban **Szegeden** is létrehozták a zeneművészeti főiskola zenetanárképző tagozatát, s Báthory Sándor tagozatigazgató Dr. Kiss Ernőt bízta meg a hegedű gyakorlati tanítás **szakvezető tanári feladataival.** E munkáját a **szegedi Liszt Ferenc Zeneiskola tanáraként** végezte 22 éven át. 1988-ig, nyugdíjba vonulásáig ő vezette a szegedi hegedű tanárképzősök tanítási gyakorlatait, illetve ő készítette fel őket a diplomatanításra. A hatvanas évek végétől 1991-ig ő oktatta a hegedűtanítás módszertanát is. Eközben több évig volt **óraadó a zeneművészeti szakközépiskolában** is. Itt a brácsa kötelező tárgyat oktatta, olyan eredménnyel, hogy több növendéke mélyhegedű szakra tért át. A zeneművészeti szakközépiskolá-

ba számos zeneiskolai növendékét vették föl hegedű szakra. Pedagógiai munkássága mellett rendszeresen játszott a Szegedi Szimfonikus Zenekarban, egy ideig a **Szegedi Nemzeti Színház zenekarának is volt tagja.** A szegedi énekművészek legkedveltebb hangszeres kísérője volt, hiszen szinte a teljes énekes repertoár anyagát tudta fejből és bármilyen hangnemben eljátszani.

1991 tavaszán szívinfarktust kapott, ettől kezdve egyre gyakrabban látogatták meg különféle betegségek. Egészen 2000-ig (75 éves koráig), tanított és kántorizált, játszott az Újszegedi Kamarazenekarban. A kamarazenekar egyesületének elnöke volt 1990-től elhunytáig.

Érdeklődése, szellemi aktivitása végig töretlen maradt, s bár gondolatait, tanácsait méltatlanul kevéssé vették figyelembe a címzettek, mindvégig – hirtelen jött, hatnapos súlyos betegség után bekövetkezett haláláig – foglalkoztatta az ország, a magyar kultúra helyzete, a zenei élet országos, szegedi és makói útja.

Dr. Kiss Ernő, a musicus universalis, a reneszánsz típusú zenei polihisztor, kimagasló jelentőségű személyiség volt. Nem volt a zenének olyan területe, melyhez ne értett volna professzionális szinten. Szerteágazó hangszeres és vokális tudása mellett kiváló zenepedagógus és karnagy volt, hatalmas zenei műveltséggel, lexikális és zeneelméleti tudással. Életével, munkásságával több nemzedék számára adott szinte alig követhető mintát, távozásával a magyar zenei élet és a délalföldi kultúra egészét érte pótolhatatlan veszteség.

Emlékét őrzi családtagjain, rokonain, barátain és kollégáin kívül többszáz egykori tanítványa, köztük több mint száz Szegeden végzett hegedűtanár, barátai Makón, Szegeden és országszerte, s emlékezik megszámlálhatatlan számú hallgatósága, kiknek játékával, zenéjével élményt, örömöt adott pályája 67 éve alatt a templomokban, a koncerttermekben, kultúrházakban, vendéglőkben, a Dél-Alföld számtalan helységében. Emlékét valamennyien megőrzik, ércnél maradandóbb munkásságát hirdetik és továbbadják utódaiknak.

2015. július 4. óta emléktábla hirdeti Szegeden, a Kárász u. 16. számú ház homlokzatán, hogy „E házban élt Dr. Kiss Ernő (1925–2005) zenetanár, karnagy, zenei polihisztor 1962-től haláláig".

A *Szeged – A város folyóirata* 2015. novemberi számában pedig megjelent a jelen sorok írójának *„ÉDESAPÁM, A ZENEI POLIHISZTOR – 90 éve született, 10 éve hunyt el DR. KISS ERNŐ (1925–2005) zenetanár, karnagy"* című tanulmánya.

fia, *KISS ERNŐ*

KISS LAJOSNÉ Vágó Erzsébet
(Debrecen, 1938. április 18. – Hajdúbagos, 2019. szeptember 20.)
tanító, általános iskolai tanár

Debrecenben, a Hargita utca 21-ben született, a Nagysándor-telepi Általános Iskolában végezte el az alapfokú iskolai tanulmányait. Édesapja Vágó Elek, akinek hentesboltja volt a szomszéd utca sarkán, édesanyja, Győrösi Mária a háztartást vezette három gyerek gondozása mellett. A család békés életét azonban felforgatta a világháború. Az apa megkapta a behívót, mint annyian mások akkor. Érkezett tőle néhány tábori lap, azután csend. Az édesapa eltűnt a II. világháború forgatagában, majd 1945. 04. 01-én Mosonszentjánosnál szovjet fogságba esett. Hadifogolyként a helyreállító táborrá átalakított 139. és 186. szovjet (ukrajnai) munkatáborokban dolgozott. Megbetegedése után a 2686-os Belaja Cerkva-i (ma: Bila Cerkva; Kijevtől délre 90 km-re) kórházban ápolták. Ott halt meg 1947. 08. 26-án. A katonai temetőben temették el. (Ezeket az információkat csak 70 évvel később tudta meg a család tőlem.)

Így lett hadiárva Erzsébet 6 évesen, Katalin nővérével és Győző öccsével együtt. A három kiskorú gyermeket az édesanya egyedül nevelte tovább. Fűszerüzletet nyitott és működtetett, erején felül dolgozott, hogy mindent megtegyen taníttatásukért. Katalin lánya kereskedelmi főiskolát végzett. Vágó Erzsébet a Debreceni Állami Tanítóképző Intézetben (korábban Dóczy Gedeon Református Leánynevelő Intézet Tanítóképzője) növendéke volt, ahol 1956-ban végzett. Győző öccse pedig gépészmérnök lett.

Vágó Erzsébet a tanítói képesítés megszerzése után 18 évesen került első és egyetlen munkahelyére, **Hajdúbagosra.** Pályafutását a legnehezebb időszakban, az 1956-os forradalom kitörésekor kezdte. Eleinte albérletben a helyi református lelkésznél lakott. Annyira megszerette községünket, hogy élete végéig itt lakott.

Itt alapított családot. 1965-ben ment férjhez. Párválasztására talán a következő mondás volt a legjellemzőbb: „Az ellentétek vonzzák egymást." Férje – az akkor már Hajdúbagoson tanító – hosszúpályi születésű kollégája, Kiss Lajos földrajz–biológia szakos tanár lett. 1966-ban megszületett egyetlen fiuk, Zsolt Lajos. Férje agilitása nagy hatással volt feleségére. Az addig visszahúzódó tanítónő igazi közéleti személyiséggé vált. Felettesei kitartó, precíz munkájára, vezetői képességeire hamar felfigyeltek, így huszonévesen már az iskola igazgatóhelyettesévé nevezték ki. Ezt a feladatot nagy ambícióval látta el több mint tíz éven keresztül – mindenki megelégedésére.

Az 1970-es évek első felében elvállalta az akkor még külön intézményként működő kultúrház és könyvtár vezetését, ahol nemcsak a fiatalok találták meg szórakozásukat, hanem az idősebbek is. Szakköröket indított több területen. Horgoló-, hímzőszakkörök működtek a kézimunkázó nők megelégedésére, míg a zenei képes-

ségekkel megáldott gyermekek és felnőttek citerazenekarban játszottak maguk és hallgatóságuk legnagyobb örömére.

A felívelő karriert tragédia árnyékolta be. Kilenc év házasság után, 1974 nyarán elveszítette férjét. Családi tragédiája megrendítette, de nem törte meg, inkább még nagyobb munkára sarkallta. Egész életét a tanításnak, a közösségnek szentelte.

Igazgatóhelyettesi, majd igazgatói munkájában nagy szerepet játszott az empátia: kis település és iskola lévén nem csak kollégái munkájának minőségét, de családi körülményeit és gondjait is ismerte. Állandóan törekedett a jó kollektíva létrehozására, a közös gondolkozásra, az újonnan belépő pedagógusok beilleszkedésének sikerességére. Nemcsak a kollégák szakmai előrehaladásában segített tanácsaival (továbbképzések, más szak elvégzése), hanem a hétköznapi életükben adódó problémák megoldásában is (fiatalok első lakáshoz jutása). Példát mutatva komolyan vette az élethosszig tartó tanulást: először ének, majd történelem szakon szerzett diplomát a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán, bár ez utóbbi tantárgy tanításának óraszámára nem volt szüksége az iskolaigazgatás mellett.

Elődje nyugdíjba vonulása után, 1977-ben iskolaigazgatónak nevezték ki, amely abban az időben magában foglalta az óvoda irányítását is. A Hajdú-Bihar Megyei Tanács 1976-ban igazgatóhelyettesként az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1985-ben pedig igazgatóként Kiváló Munkáért kitüntetéssel ismerte el odaadó, sokoldalú munkáját.

Igazgatósága alatt, 1978-ban épült fel az igazgatói és nevelői szobákkal, benti mosdókkal kiegészített két tantermes, „lapos tetős" iskolaépület, amely lehetővé tette a délelőtti-délutáni váltott tanítás megszüntetését.

Téglajegyek eladásával szorgalmazta és váltotta valóra a központi konyha, ebédlő és raktár felépítését az 1980-as évek végén. Ezzel nemcsak az iskolai tanulók, óvodások, pedagógusok, hivatali dolgozók helyben való étkezése oldódott meg, hanem a falu lakosságának is biztosítani tudtak ebédet elvitelre. Az önkormányzat pénzügyi forrásainak és pályázatoknak a hiánya miatt legnagyobb álma akkor még nem valósulhatott meg, hogy a tanítás egyetlen nagy iskolaépületben történjen.

Látva a társadalom akkori problémáit (két keresőssé váló családmodell, helyi munkahely hiányában az ingázás) pedagógiai célja volt, hogy minden arra jelentkezőt felvehessen az iskola a délutáni napközibe, csökkentve ezáltal a szülők amúgy is megnövekedett terheit. Ezek a napközis foglalkozások hét csoportban lefedték az iskola tanulóinak 85%-át 12.00–17.30 között, így a szülők nyugodtak lehettek, hogy gyermekeik szakszerűen készülnek fel a következő napra. A művelődési házzal karöltve minél több szakkört, órán kívüli foglalkozást (néptánc, modellező, fotó, kézilabda, citera, képzőművész, főző) indított be az iskolában azért, hogy a tanulók megtalálják a képességüknek megfelelő, kedvükre való tevékenységet.

A közéletben is aktív volt. Pályafutása elején, 1968-ban megválasztották a Derecskei Járási Nőtanács titkárává a leköszönő elnöknő helyett. Évtizedeken át volt helyi tanácstag, a Sárándal való egyesülés után nagyközségi tanácstag. Később megválasztották tanácselnök-helyettesnek. Szívesen vett részt a Hazafias Népfront, valamint a járási tanács munkájában, továbbá a Nőszövetségében mint küldött.

Kiss Lajosné karvezető (bottal)
és a női kar a berekfürdői megmérettetésen

Az 1993-as nyugdíjazása után még nyolc évig tanított éneket szeretett iskolájában, amely igazgatósága alatt vette fel a **Sinay Miklós Általános Iskola** nevet. Nemcsak az ének–zene tantárgy tanítását, hanem az énekkar vezetését is vállalta. Ezt a munkát nagyon szerette. Szerették a gyerekek is. Sokszor nevetve mondta: *„Nem baj, ha nem tud, csak szeressen énekelni."* Jó pedagógus volt. Tudta: amit szeret az ember, azt meg is tanulja. Az élete volt az iskola. Húsz lépésre lakott az iskolától, de ennél messzebbre nem távolodott el tőle lélekben sem. Nyugdíjba vonulása alkalmából Maróthy-díjjal tüntették ki, elismerve több évtizedes pedagógiai munkáját, iskolavezetőként elért eredményeit.

A nyugdíjba vonulás számára nem a megkönnyebbülést hozta. A pihenést unalmasnak találta, és a közösség is hiányzott neki, ezért néhány év múlva újra bekapcsolódott a helyi közéletbe. Karvezetői gyakorlatát kamatoztatva rendszeresen eljárt az idősek otthonába, ahol közös éneklésekkel színesítette az ott lakók életét. Később a régi dalárda- és kórushagyományokat ápolva újjászervezte a felnőttekből álló énekkart is, amelynek ekkor még csak nőtagjai voltak. Ezt a kórust éveken át vezette. Rendszeresen szerepeltek különböző rendezvényeken, ahol nem csak helyi sikereket értek el.

Nagy öröm töltötte el, amikor unokája, Szabolcs Krisztián 1997-ben megszületett. Az ő nevelésében, iskolai felkészítésében is részt vállalt.

Egy baleset következtében egészségi állapota romlani kezdett, betegsége ágyhoz kötötte. Ez késztette arra, hogy megbízatásairól lemondjon. Testi erejének hanyatlása szerencsére nem járt együtt a szellemivel. Érdekelte a világ, sokat olvasott. Szívesen vette, hogy látogatóitól hírt kaphatott az iskoláról is.

A nevelőtestület javaslatára Hajdúbagos képviselőtestülete egész pedagógiai életpályája és a településért végzett közéleti tevékenysége elismeréseként még életében, 2013-ban Hajdúbagos Díszpolgára címmel jutalmazta meg.

Három hozzá közel álló ember így emlékszik vissza rá:

Molnár Péterné Gellért Emília (volt munkatársa, barátnője): *„Ha van nagybetűs EMBER, akkor az Ő volt, akit mindig a barátság, a szeretet és a segíteni akarás irányított. Nem önző módon, sohasem magáért, hanem mindig másokért tette ezt. Én 1960-ban kezdtem Hajdúbagoson tanítani. Erzsike már itt dolgozott, nagyon hamar összebarátkoztunk. Egy év múlva hozzám költözött, hiszen ekkor már a legjobb barátnők voltunk. De nemcsak velem volt jó kapcsolatban, hanem minden kollégájával. Bárki jött hozzá – szülő, gyerek vagy munkatárs –, mindenkinek segített. Ezért is szerették annyira a faluban.*

Amikor igazgatóhelyettes, később igazgató lett, szívesen fogadta a gyakorlóéveseket. Tanácsokkal látta el, terelgette a kezdő pedagógusokat abban a reményben, hogy ők is itt maradnak a hajdúbagosi iskolában.

A falu vezetői tisztelték, szerették. Vezetésével iskolánk a járásban is kiemelkedő volt: tanulóink rengeteg tanulmányi- és sportversenyt nyertek. Kiváló munkáját elismerték, több kitüntetést is kapott. Érdekesség, hogy az ének szakos tanfelügyelő beírta a látogatási jegyzőkönyvébe: »Kiváló munkájáért kitüntetésre javaslom.«

A családomat nagyon szerette, lányomat és unokáimat is szinte sajátjaként. Bár nem voltunk rokonok, ő családtagnak számított nálunk.

Nyugdíjazása után is aktív maradt. Tanítványokat fogadott, hogy segítse őket az iskolai előmenetelben, vezette az Őszirózsa énekkart. Csendben, szerényen élt, minden hivalkodás nélkül. Élete végén a betegségét is így viselte 5 éven át."

Szilágyi Mária (volt tanítványa, menye): *„Felső tagozatos diákként találkoztam először Erzsike nénivel mint pedagógussal. Már akkor lenyűgözött kedvessége, a diákok iránti szeretete. Nem tett különbséget közöttük tudásuk, viselkedésük vagy szociális helyzetük szerint. Minden gyermekben a jót látta meg. Nemcsak a kitűnő tanulókat jutalmazta könyvvel, táborozással, hanem a szorgalmasan tanulókat is. Tudta, hogy mennyire fontos a dicséret a kevésbé jól tanulóknak, hiszen látta annak motiváló hatását. Igyekezett megszerettetni minden tanulóval az általa tanított tantárgyat. Örömmel segített diákjainak tanárként és igazgatóként is az iskolai vagy családi problémák megoldásában. 1997-től menyeként a családtagja lehettem. Kedvessége, szeretete újra visszaköszönt. Mindig csak adott és adott: megértést, önzetlen segítséget. Az ő szívéből sohasem fogyott ki a szeretet. Nem kért cserébe semmit. Hálás vagyok érte, hogy élete végéig mellette lehettem. Számomra örök példakép marad."*

Kiss Szabolcs (unokája): *„Általános iskolai tanulmányaim kezdetén, az évnyitó ünnepségen egy szigorú tekintetű bajszos bácsi kívánt nekünk sok szerencsét és kitartást az előttünk álló évekhez. Kétségbe estem, de megpillantottam a tanári kar szélén mosolygó nagymamámat, Kiss Lajosnét. Ő már tudta, hogy ezután az órákon volt tanítványaival, délután pedig vele fogok tanulni. A saját két szakját – a történelmet és az éneket – nagyon szigorúan kérte számon tőlem. De közben a dicséretekkel sem fukarkodott. Évek múlva már látta, hogy egyedül is képes vagyok a tőle származó tanulási technikát eredményesen alkalmazni, ezért csak a félévi, év végi bizonyítványomat kérte bemutatásra. Így sokkal több ideje maradt szerető, csak velem törődő, odaadó nagymamának lenni. Az én nagymamámnak."*

Összeállította: *NÉMETH VILMOS*
volt tanítványa, beosztottja, kollégája, igazgatója,
Hajdúbagos

KNEIFEL FERENC
(Székesfehérvár, 1913. április 29. – Székesfehérvár, 2004. február 12.)
tanító, középiskolai ének-zenetanár, ének szakfelügyelő, karnagy

Kneifel Ferenc Székesfehérváron született. Hatan voltak testvérek. Három nővére tisztviselő, az egyik öccse ének-zene pedagógus és karnagy, a másik vállalati tisztviselő volt. Édesapja Kneifel Ferenc, a nagy család eltartása érdekében többféle foglalkozást vállalt. Így részben ének-zene pedagógus volt, a helybeli felsőbb leányiskola énektanára, a helybeli zeneiskola igazgatója, a MÁV dalárda karnagya, 50 éven át egyházkarnagy, részben pedig ügyvédként kereste kenyerét. Édesanyja: Horváth Janka háztartásbeli.

Kneifel Ferenc az elemi iskolát a belvárosi fiúiskolában, és a gimnázium 8 osztályát a Ciszterci rend Szent István Gimnáziumában, Székesfehérváron végezte, majd Szegeden a Királyi Katholikus Tanítóképzőben szerzett 1934-ben tanítói oklevelet. (1934. 06. oklevelének száma: 1523/1934.) Tanítói oklevelének megszerzése idején további képesítéseiről is oklevelet kapott. Kántori oklevelének száma: 1559/1934., Népiskolai hitoktatói oklevelének száma: 1615/1934., a Magyar Síszövetség III. osztályú versenybírói oklevelének dátuma: 1944. január 31.

Az Országos Magyar Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola elvégzése után okleveles középiskolai ének- és zenetanári képesítést kapott (1949. 08. 06.). Oklevelének száma: 487/1949.

1944-ben kötött házasságot Koncz Mártával. Házasságukból három gyermek született: Márta (ma építészmérnök), Ferenc (geológus), Gabriella (magyar–ének szakos tanár, 2013-ban elhunyt.)

A tanítói képesítés megszerzése után azonnal munkába állt mint beteg tanítókat ideiglenesen helyettesítő tanító. 1935-ben a helybeli iskolaszék megválasztotta helyettes tanítóvá, majd 1937-ben kinevezett tanítóvá. A katonai szolgálatok közötti időszakban a **Szent István központi elemi népiskolában,** majd a **Deák Ferenc utcai elemi népiskolában,** míg 1945-től a **szőlőhegyi általános iskolában** tanított.

Az 1949-től, a középiskolai ének-zenetanári oklevél megszerzése után már csak ének-zenével foglalkozott. Munkahelye lett a **József Attila** és az **Ybl Miklós Gimnázium.** Közben átkerült a **Közoktatásügyi Minisztérium** állományába országos ének-zene szakfelügyelőként 2 évre. Működési szakterülete **Fejér, Veszprém** és **Zala** megye lett 1952-53-54. évben. 1954 őszétől az **Óvónőképző Intézet** lett a tanítási helye, majd ennek megszűnése után átkerült 1956-tól a helybeli **Tanítóképző Intézetbe hegedűtanárnak** és a gyakorló iskolájába énektanárnak.

Egykori tanítványa így emlékezik érkezésére: *„Második évesek voltunk a tanítóképzőben. Tantárgyunk volt az ének mellett a zene is. Mindannyian zongorázni tanultunk. Kneifel Ferenc érkezésével lehetőség nyílt egy újabb hangszeren tanulni a zongora helyett. Ez volt a hegedű. A nagyszünetben lehetett jelentkezni, az első emeleten, a tanári szoba előtt hegedűtanulásra. A hír hallatára többen elindultunk, mondhatom azt, hogy futottunk. A frissen érkezett hegedűtanárunk – Kneifel Ferenc – ott állt és várta a jelentkezőket. Öt főt tudott fogadni a csoportba. Sokan ott*

voltunk az osztályból, én a hatodik voltam a sorban. Így maradtam a zongoránál. Szerettem a zongorát. A hegedűsök a kollégiumban gyakorolhattak, a zongoristák az iskolában. Mindegyik csoport órarend szerinti beosztásban gyakorolt. A hegedű hangja újszerű volt nekünk. A délutáni tanulás idején örömmel és irigykedve hallgattuk a hegedű hangját. Kneifel Ferenc hegedűtanár kedvelt volt az iskolában, a zongoristák is nagyon kedvelték. Későbbi életemben is kapcsolatban álltam az ének-zene szakfelügyelővel. Kiváló személyiségét ma sem felejtem el."

A tanítóképző 1958-ban megszűnt, és a gyakorló iskola beleolvadt a **György Oszkár Téri Általános Iskolába.** 1961-ben átkérte magát a **Május 1. Téri Általános Iskolába,** ahol zenei tagozatos osztályt kapott. Itt dolgozott 1976-os nyugdíjba vonulásáig. Ekkor szűnt meg a megyei ének szakfelügyelői beosztása is, amelyet 1948-tól töltött be. Ezután tovább maradt a művelődési házak szakfelügyelője a felnőtt énekkarok és zenekarok segítésére és ellenőrzésére 1991 júliusáig.

Az ének-zene szeretete a népes Kneifel családban genetikus örökségként is működött és még ma is tovább él. Édesapja ügyvédkedett, mellette a fehérvári bazilika karnagya volt, nagyapja évtizedekig a Mátyás templom karnagyaként szolgált.

Az ének-zene iránti fogékonyság már elemi iskolától, a gimnáziumi éveken keresztül a tanítóképzős években is megmutatkozott az iskolákon belüli zenei rendezvényeken történő szereplései során. Egész életében a megye és a város ének-zenei kultúrájának megteremtésén, őrzésén, gazdagításán munkálkodott. Sokat tett azért, hogy az énektanításban mennyiségileg és minőségileg remek csapat jöjjön létre.

Ezt szerették volna segíteni az általa szervezett nyári tanfolyamok.

Az első évek szakfelügyelői látogatásai arról győzték meg, hogy a megyében kevés a szaktanár, így az énektanítás egy részét jó hallású tanítók látják el, de ezek nagy része nem ismeri kellőképpen a Kodály Zoltán- féle énektanítási módszert. Hamarosan megtudta, hogy ez a kép akkoriban országos volt. Ezen akart segíteni a KPTI (Központi Pedagógus Továbbképző Intézet), amikor összehívta az ország ének szakfelügyelőit, és bentlakásos tanfolyamok keretében készítette fel őket nyári tanfolyamok tartására. Ehhez jó tananyagot is adott. Így Fejér megyében is megkezdődhetett a több mint egy évtizedig tartó tanfolyamsorozat egy, illetve kéthetes időtartammal. A színhelyek nálunk Székesfehérvár, Siófok és Agárd voltak. 1952 után pár évig a **Közoktatásügyi Minisztérium** lett a munkahelye. Mint országos ének szakfelügyelő még két megyét kapott: Veszprém és Zala megyét. Ekkor a Veszprém megyeiek számára Tapolcán, a Zala megyeieknek pedig Nagykanizsán tartotta a nyári tanfolyamot. A tanórákat hárman látták el. Rajta kívül Kerecsényi László (Budapesti Tanítóképző tanára) és Mihályi Gyuláné (a Székesfehérvári Tanítóképző tanára) tartották az előadásokat és a gyakorló órákat. Az ének-zenei általános iskolák énektanárai és az országos ének szakfelügyelők 1953-ban testületileg elmentek Kecskemétre az ének-zenei anyaiskolába és a budapesti Lorántffy utcai ének-zenei általános iskolába egy-egy napos tapasztalati látogatásra. A látott gyönyörű eredményeket és az ügyes módszeres eljárásokat a minisztériumban közösen értékelték Brill Oszkárné ének-zenei főelőadóval

együtt. Megállapították azt, hogy az ilyen nagyszerű eredmény lehetőségét meg kellene adni az egész országnak. Felvetődött a kérdés: lehetne-e Székesfehérváron ugyanilyen iskolát indítani és milyen módon? Javaslatára, 1955. szeptember hónapban beindulhatott az első nyitó osztály Mihályi Gyuláné énektanár és Pakodi Ferencné osztálytanító vezetésével. Ez annál is inkább kitüntetésnek látszott Székesfehérvár számára, mivel a Zenei Általános Iskolák létesítéséről szóló O. M. rendelet (75/1956. sz.) csak egy jó évvel később látott napvilágot a hivatalos közlönyben. Ez azt is jelentette a város számára, hogy a rendelet megjelenése után alakult sok zenei általános iskola igazgatója, énektanára és tanítója az egész ország területéről ide jött tanulni, illetve tapasztalatokat szerezni. Pár év leforgása alatt megismerkedhettek az ország legjobb ének-zene tanárai a Székesfehérváron rendezett találkozókon.

Főiskolai tanfolyamokat tartott Székesfehérvárott. A további évek szakfelügyelői látogatásai azt bizonyították, hogy országszerte kevés az ének szaktanár, és ezt a hiányt a Pedagógiai Főiskolák nem képesek az úgynevezett nappali tagozatok révén megszüntetni. Kiderült, hogy a Kodály-módszernek nevezett énektanítási rendszer általánosítása így nehezen megy, s hogy meg kellene gyorsítani, legalább is átmenetileg, a szaktanárok kiképzését. A relatív szolmizáció és a modális hangnemek teljes bevezetése sok jó szaktanárt igényelt! Ezt állapította meg annak idején az ének-zene szakfelügyelők országos tanácsa is. A minisztériumi főelőadó azt javasolta, hogy alakuljon egy küldöttség szakfelügyelőkből, amely felkeresi az oktatásügyi minisztert, Erdei Grúz Tibort és kéri, hogy engedélyezze a jó zenei képességekkel rendelkező tanítók szaktanárrá képzését megyei fiókintézmények közbeiktatásával. A vizsgáztatás, az indexek kiállítása, diploma kiadása természetesen a Főiskola feladata lenne. A küldöttség összeállt és hárman jól felkészülve felkeresték a minisztert. A három küldött Fekete Sándor (Hatvan), Kneifel Ferenc (Székesfehérvár) és Szilaj Gyula (Tatabánya) szakfelügyelő lett. Elmondták kérésüket és érveiket, ami után az eredmény kedvezőnek tűnt. A miniszter azt a választ adta, hogy *„eddig ilyen kéréssel még senki sem kereste fel, Önök az elsők”.* A dolog megoldhatónak tűnik, ha elegendő számú alkalmas jelentkező van, és megfelelő oktatógárda áll össze. Megígérte, hogy a Pedagógiai Főiskolákkal felveszi a kapcsolatot, s az anyagi lehetőségeket is megtárgyalja. A végleges döntést a megyei oktatási osztályokkal időben közli. Az lett a folytatás, hogy 1953. augusztus 1-jén megkapta a Fejér megyei Művelődésügyi Osztály a Közoktatásügyi Minisztériumtól *„Az általános iskolai énektanári tagozat megszervezése”* című leiratot, ami után hamarosan jelentkezett a leendő főnök intézmény, a Budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola a részletek tisztázása érdekében. Ez után a Fejér megyei Művelődésügyi Osztály javaslatára Kneifel Ferenc kapta meg a tanfolyamvezetői megbízást. A patronáló főiskola a következő években a Szegedi Állami Pedagógiai Főiskola, majd pedig a Pécsi Pedagógiai Főiskola lett. A vezetői megbízásnak majdnem 15 évig eleget is tett, amíg ez a felnőtt oktatási rendszer fennmaradt. Így városunk és megyénk fokozatosan elegendő szaktanárt kapott, akik szép eredményt mutattak iskolájukban, illetve énekkarukban.

Karnagyi klubot is szervezett. Ennek előzményei: 1949-től, miután megkapta a karnagyi diplomáját (Zeneművészeti Főiskola középiskolai ének-zene tanári oklevél) hozzájutott több énekkar szervezéséhez, vezetéséhez. Ettől kezdve minden évben benevezett a Népművészeti Intézet (később Népművelési Intézet) karnagy-továbbképző tanfolyamaira. Itt az ország legjobb előadóit, karnagyait, zenetudósait és zeneszerzőit hallgathatta, és sikerült jó barátságba kerülni az ország majdnem 100 karnagyával. A karnagyi klub a hivatalos pedagógus-továbbképzésnek is része lett. Hogy vonzóbb legyen ez a kb. évi 3-4 alkalom, azokat a zenei szakembereket hívta meg előadónak, akik számára a legnagyobb élményt jelentették a központi tanfolyamon. A teljesség igénye nélkül néhányan: Ádám Jenő, Bárdos Lajos, Forrai Miklós, Bartalus Ilona, Csányi László, Eősze László, Maklári József, Mohayné Katanics Mária, Turcsányi Emil. A klubfoglalkozás napján egy-egy kitűnő énekkar is szerepelt hangverseny keretében, vagy pedig valamelyik klubtagot kérték fel néhány jó kórusmű bemutatására saját kórusával.

Az életének másik fő alkotóeleme az énekkarok szervezése, vezetése volt. A maroshegyi férfikar betanító karnagya volt 1936–37-ben. A Prohászka templom vegyeskarát vezette 10 évig, a tóvárosi földmíves dalkört 4 évig, az öreghegyi férfikórust 8 évig, az alumíniumgyár férfikarát 2 évig, a bőrgyári férfikart, amely később házfelügyelők női karával bővült, 5 évig, a Mekovál vegyeskart 2 évig csiszolta, irányította. A MÁV Vegyeskarnak, ami később az Építők Alba Regia Kórusa lett, 1949-től 1989-ig volt karnagya, a Vadásztölténygyár munkáskórusát, a későbbi Videoton kórust 29 évig, 1949-től 1978-ig vezette.

A város ünnepélyein részt vett műsorok szerkesztésében, kórusaival rendszeresen fellépett.

Alapító tagja volt a Bárdos és a Kodály Társaságnak, a nemzetközi ISME-nek, az ének-zene tanítás nemzetközi társaságának, melynek konferenciáira több ízben delegálták megfigyelőként vagy zsűritagként.

Szabadidejében házi zenélések − kisebb vonósnégyesek − résztvevője volt, a Velencei tó volt a kedvenc helye, ahol agárdi kertjében kertészkedett, a tavon úszott, evezett, horgászott. A város által szervezett hangversenyek rendszeres látogatója volt.

1989-ben átadta az Alba Regia Kórus vezetését az édesapjától kapott karnagyi pálcával együtt unokaöccsének, Kneifel Imrének, aki tovább vitte a zenei nevelést viselő családi tradíciót. Bár már Ő is nyugdíjas, de a tradíció nem szakadt meg.

Kitüntetései:

- „Fejér Megye közgyűlése 1/1998. (II. 19) sz. határozatával a »Fejér Megye Díszpolgára« kitüntető címet adományozta Kneifel Ferenc úrnak, aki 1913. április 29-én született Székesfehérvárott, Fejér megye ének-zenei kultúrájának példamutató kialakításáért és tovább fejlesztéséért végzett több évtizedes zenepedagógusi, szervezői és karnagyi tevékenysége, példamutató emberi magatartása elismeréseként. Székesfehérvár, 1998. március 15. a Közgyűlés elnöke sk."
- Szocialista kultúráért kitüntetés a kórusok teljesítményeiért, 1955. április 4.

- Magyar Zenekultúra Szolgálatában emlékérem, 1962. június 19.
- OKLEVÉL 20 éves népművelési munkáért, 1965. november 6.
- SZÉKESFEHÉRVÁRÉRT emlékérem, 1993. augusztus 20.

Ezen kívül énekkari minősítő hangversenyek oklevelei, plakettjei, a kórusokkal történő szereplések alkalmával kapott emléklapok igazolják értékes munkáját.

Kneifel Ferenc élete Székesfehérváron és Magyarországon, különösen a Kodály-módszer iskolákban való bevezetéséért soha nem évül el. Emlékét megőrizzük.

Lánya, *HORVÁTHNÉ KNEIFEL MÁRTA*

KOLLÁR JÓZSEFNÉ Kálmándi Anna Emma

(Őr, 1933. március 12. – Debrecen, 2021. június 29.) óvónő

Kálmándy Anna Emma (Kollár Józsefné), 1933. március 12-én született Őr községben (Szabolcs-Szatmár megye). Őrben járt általános iskolába, majd Nyíregyházán polgári iskolába. Debrecenben végezte el a Dolgozók Óvónőképzőjét 1953 és 1956 között. 1956-ban férjhez ment Kollár József biológia–földrajz szakos középiskolai tanárhoz. Házasságából két gyermeke született: Kollár József 1957-ben és Kollár János 1962-ben.

1950–1958-ig tisztviselőként dolgozott, majd 1958. június 14-től **Debrecenben,** a **Széchenyi utcai óvodában,** mint betanított óvónő. Hivatásának gyakorlását 1962. január 1-től a 1967. szeptember 15-ig a **Bajcsy Zsilinszky utcai óvodában** folytatta. 1967. szeptember 15-étől az **Ősz Utcai Napköziotthonos Óvodában** dolgozott. 1951-től 1956-ig a Magyar Dolgozók Pártjának tagja, majd pártonkívüli volt. Szakszervezeti vezetőségi tagként tevékenykedett 1967. szeptember 15-ig az I. kerületi Szakszervezeti Bizottságban. Az Ősz Utcai Napköziotthonos Óvodában 1969-től szakszervezeti bizalmiként, majd 1972-től 1974 áprilisáig, mint óvodai alapszervezeti titkár dolgozott. 1974. augusztus 1-től vezetőhelyettesi teendők ellátásával bízták meg. 1981-ben munkájáért Miniszteri Dicséretet, majd 1987-ben a Kiváló Munkáért érdeméremet kapott. 1988. május 11-én az Ősz Utcai Óvoda vezetőhelyetteseként, nyugdíjba vonulásának alkalmából a Művelődésügyi Minisztertől a Pedagógus Szolgálatért Emlékérem kitüntetést vette át.

Az 1976-ban, az Ősz Utcai Napköziotthonos Óvodában róla készült minősítés az alábbiakat írja róla: *„Az óvoda működése óta cselekvően részt vesz az óvoda munkájában. A helyettes vezetői megbízatás aktivitását, felelősségérzetét fokozta. Érdeklődése nagyobb mértékben nyilvánul meg azóta az óvoda minden munkája iránt. A helyettes vezetői munkával járó feladatokat körültekintően, lelkiismeretesen végzi.*

A rá bízott feladatokat maximálisan, pontosan, a határidő betartásával igyekszik elvégezni. Mindig szem előtt tartja az óvoda érdekét, ehhez igazítja, rangsorolja a feladatokat. Összefüggően látja az óvoda munkáját, többéves gyakorlati tapasztalatát jól hasznosítja a munkavégzés során. Kartásnői megbecsülése övezi, melyet szerénységével, alkalmazkodó-képességével, segítő szándékával érdemel ki, tanácsait, utasításait elfogadják, teljesítik.

Tudatos pedagógiai munkát végez csoportjában, melyre rendszeresen, átgondoltan készül. Folyamatosan képezi magát szakmailag, szakmai képzését körültekintően, igényesen igyekszik megoldani. Gyakorlati tapasztalatával segíti a vele dolgozó kartársnőjét, akinek munkájában pozitívan tükröződik a tudatos irányító tevékenysége.

Türelmes, optimista pedagógus egyéniség, ennek hatása eredményesen mutatkozik meg a problémásabb gyerekek nevelésében.

A szülők körében elismert tekintély, szeretetnek, megbecsülésnek örvend, tanácsát, véleményét igénylik, hasznosítják a nevelésben."

Az 1972-es minősítésében még az alábbiak is szerepelnek: *„A gyermekeket mindig anyai gondoskodással, szeretettel nevelte. Az eredményes munkavégzés érdekében rendszeresen végzett családlátogatásokat, a szülőknek szívesen adott tanácsokat. A szülőkkel való jó kapcsolattartását tükrözte, hogy a tanácsait elfogadták. Igényesen készült a szülői értekezletek megtartására, valamint a nyílt napok megrendezésére. A dolgozók érdekeit szem előtt tartja, problémáik iránt mindenkor nagy érdeklődést tanúsít."*

Mindig nagy szeretettel beszélt a reá bízott gyerekekről, sorsukat sokszor még felnőtt korukban is követte.

Kollár Józsefné Kálmándy Anna Emma 2021. június 29-én, 88 éves korában hunyt el.

Összeállította: fia, *KOLLÁR JÓZSEF*

KONCZILI VENDEL

(Mérk, 1931. október 16. – Debrecen, 1997. december 14.) tanító, tanár

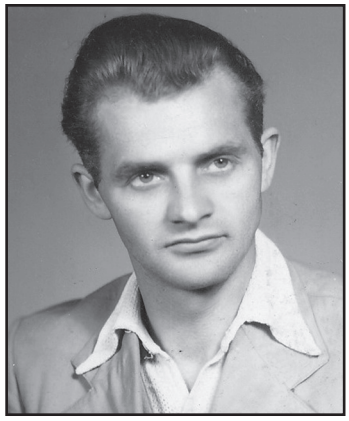

„Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam..."

(2 Timoteus 4:7)

Konczili Vendel Mérken, egy nyírségi Kraszna menti faluban született, a román határ mellett, Mátészalkától 20 kilométerre. Születésének idején, legnagyobb részt a Károlyi Sándor gróf által betelepített svábok leszármazottjai lakták a települést, akik szorgalmukról, becsületességükről és szépen, tisztán tartott különleges kialakítású portájukról voltak nevezetesek. Vendel szülei is földművesek voltak: a gróf uradalmá-

nak földjeit és saját földjüket művelték, amin a házuk is állt. Vendel öt gyermek közül egyetlen fiúként született, 1931-ben.

Tanulmányait 1937-ben kezdte a Mérki Elemi Népiskolában. Az ötödik osztályt dicsérettel, csupa jeles minősítéssel, az 1941/42-es tanévben fejezte be. 1942-től még beiratkozhatott a Nagykárolyi Kegyesrendi Iskolába, és három évig járhatott a jó hírű iskolába, de 1945-től a negyedik és ötödik osztályt a Mátészalkai Állami Gimnáziumban kellett folytatnia, Nagykároly ugyanis végleg Románia része lett.

Az 1949-es év a tanulmányaiból ugyan kimaradt, de egész életét befolyásoló és meghatározó fontossággal bírt. Ebben az évben, engedve a gyerekkora óta benne munkáló misszionáriusi, szerzetesi elhívásnak, bevonult a kőszegi „Az Isteni Ige Társasága" Verbita Missziós Szerzetesi Rendbe, hogy ott készüljön fel hivatására. A közösség sajátos karizmája, hogy hirdesse mindenkinek a Szeretet Istenének Országát, mint az emberiség egyetlen közös célját, amely felé tudatosan vagy tudattalanul haladunk.

1950-ben a magyar államhatalom feloszlatta a szerzetesrendeket. A fiatal Vendelnek választania kellett − vagy elhagyja az országot, mint sokan mások a társai közül, és külföldön folytatja a felkészülést a szerzetesi életre, vagy itthon marad. Ebben a történelmi helyzetben elhagyni az országot egyet jelentett azzal, hogy a távozás talán örökre szól. Lemondott a szerzetesi életről, és az 1950/51-es tanévet egy kis késéssel novemberben a Pannonhalmi Szent Benedek Rendi Katolikus Általános Gimnáziumban a második osztályban folytatta. Itt életre szóló barátságokat kötött, és meghatározó szellemi és erkölcsi muníciót kapott tanáraitól. 1952-ben tett érettségit.

Az 1952-es tanévet a **Nyírmeggyesi Általános Iskolában** képesítés nélküli tanítóként kezdte, innen vonult be novemberben Kecskemétre katonai szolgálatra. 1955-ben szerelt le a repülősöktől. Az

1955–1958 közötti történelmi események Vendel életében is mozgalmasabb időszakot eredményeztek: egy év **Nyírparasznyán** képesítés nélküli tanítóként, majd két rövid periódus az oktatás irányításában a **Mátészalkai Járási Hivatalban.** Végül a **Fábiánházi Általános Iskolában** az 1958-as tanévben, mint képesítés nélküli nevelő kezdhette a tanítást, és egészen 1964 augusztusáig ide járt Mérkről – sokáig kerékpárral.

1957-ben megnősült: feleségével, Kovács Erzsébet tanítónővel Mérken kaptak szolgálati lakást. Közben folytatódtak tanulmányai is: különbözeti vizsga után, 1959. szeptember 28-án kézbe vehette a Nyíregyházi Tanítóképzőben az általános iskolai tanítói oklevelét. 1963-ban a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola magyar–történelem szakán, levelező tagozaton tanult tovább, és szerzett általános iskolai tanári diplomát, 1967. október 11-én. Vonzotta a jogi pálya, és el is kezdte egyetemi tanulmányait. Az élete végül másképp alakult, de ezirányú érdeklődése egész életében megmaradt, és munkája során nagy hasznát vette ennek a tudásnak.

Konczili Vendel 1964 szeptemberétől egészen nyugdíjazásáig, 1991. december 3-ig a **Mérki Általános Iskola tanára,** majd igazgatóhelyettese volt. Nyugdíjas éveit tevékenyen, felesége, három lánya és gyarapodó családja, unokái körében, szeretet-

tel körülvéve töltötte egészen haláláig. 1997. december 23-án tragikus balesetben hunyt el.

Lányai felnőve maguk is a pedagóguspályát választották hivatásul, amelyet az otthonról hozott szellemiséggel gyakorolnak, és adnak tovább gyerekeiknek, unokáiknak. Már a dédunokák között is vannak tanárok.

Konczili tanár bácsi emlékezete tovább él a falu közösségében és a 40 év alatt felnőtt nemzedékekben. Volt diákjai a legnagyobb szeretettel említik nevét sok-sok év után is. A minden időben megőrzött szelídsége, tisztasága, misszionáriusi szíve példa valamennyiünknek.

A Konczili házaspár annak a nemzedéknek a tagja, amely a háború után a szocialista Magyarországon első generációs értelmiségiként, nagy odaadással és hatalmas hittel végezte a munkáját. E generáció tagjai gyakran szülőfalujukba tértek vissza tanulmányaik befejeztével, és tanár házaspárokként ugyanabban az iskolában tanítottak egész életükben. Eltekintve az iskolai és katonai évektől, Konczili Vendel is szülőfalujában, Mérken élte le az életét feleségével, Kovács Erzsébet tanítónővel, akivel Nyírparasznyán ismerkedett meg. 1957-ben kötöttek házasságot, és kaptak ugyanebben az évben szolgálati lakást Mérken. Nyugdíjasként költözhettek először saját tulajdonú házba, amely a Vendel által megöröklött szülői ház volt.

Vendel életét családjának és hivatásának szentelte. Boldog házasságban éltek feleségével. Három lányuk született: Edit, Anikó és Éva, kiket nagy szeretetben neveltek. Szüleiről és Anna nővéréről életük végéig gondoskodott − édesapja és nővére ugyanis a háború után a svábokat sújtó „málenkij robotból" jelentős egészségromlással tért haza. Támasza volt testvéreinek és az ő családjaiknak is, igazi, gondoskodó, szerető családfőként. De nem csak a családnak volt támasza, sokszor jöttek hozzá bizalommal a falubéliek is, segítséget kérni hivatali ügyekben vagy gyermekeik tanulási pályára irányításának ügyében. Mindig, mindenkinek segített.

Konczili Vendel gyerekkori álma az volt, hogy misszionárius legyen, és segítsen az embereknek. Végül szülőfalujában lett „misszionárius". Hivatását valódi misszióként élte meg – ott, ahol élt, és olyan keretek közt, amelyeket a rendszer megengedett. Így történt, hogy a **Magyar Honvédelmi Szövetség** helyi ifjúsági szervezetének vezetőjeként, maga köré gyűjtötte a mérki ifjúságot, és fáradhatatlanul szervezte a vasárnap délelőtti foglalkozásokat, versenyeket. Amolyan „vasárnapi iskola" volt ez, ahol saját példájával nevelhette, terelgethette a fiúkat az életüket meghatározó jó döntések felé.

A „VÉGTELEN JÓSÁG", a ciszterciek jelmondata jellemezte életét és minden cselekedetét. Nemzedékek sorát tanította a magyar irodalom és nyelv szépségeire, de legfőképpen a tisztességre és a szeretetre. E sorok írójaként, mint lánya és tanítványa − amiért nagyon hálás vagyok − számos emlékem van arról, hogyan kaptak haladékot újra és újra a huncut gyerekek, amíg végre, csak megtanulták a verset. Az édesapám olyan tanár volt, aki nem tudott egyest adni. Ezt, gyerekként sokszor nem értettem, és vitatkoztam vele, mert úgy éreztem, hogy szigorúbbnak kéne lennie. Mai fejemmel már tudom, hogy végtelen türelme és szeretete sokkal többet ért: diákjai az elfogadást érezték meg, és ezért szeretetből tanultak.

Mélyen a szívembe vésődött az a magyaróra, amelyen Móricz Zsigmond *„Hét krajcár”* című novelláját tanultuk. Édesapám kezdte olvasni nekünk a történetet, csend volt és feszült figyelem a teremben. Az utolsó mondatoknál egyre nagyobb volt a szavak közti csend is… csak néztük, hogy a tanár bácsi szeméből folynak a könnyek.

Húga, *Hajdu Gyuláné Konczili Franciska,* aki Érden él, így emlékezik a gyermekévekre és a fiatal Vendelre:

„Venci öt évvel volt idősebb nálam. Az emlékeimben igazán az él, hogy a szüleink nagyon vallásosan neveltek bennünket. Minden reggel templomba jártunk, és Venci rendszeresen ministrált. Közel is laktunk a templomhoz. Otthon reggel és este lefekvés előtt is együtt imádkoztunk. Az igazán megmaradt bennem, hogy a zöldségeskert és a verem között egy kis út vezetett a pince bejáratához. Ő sokszor ott eltűnt – én, mint legkisebb, figyeltem a nagyokat, és akkor láttam, hogy amit a pap misézett aznap, ő azt otthon megismételte. A teknőt leborította, letakarta egy terítővel, az volt az oltár.

A későbbi időkre csak úgy emlékszem − vagy már mama mondta el, nem tudom, –, hogy még be sem töltötte a tizedik évét, már Nagykárolyba került a piaristákhoz (még nem volt nyolcosztályos általános iskola). A jó tanuló fiúknak szervezték ezt a lehetőséget, és mivel a tanítási költséget természetben is fizethették, őt is beíratták. Nekem később mesélték, hogy gyalog is jöttek haza látogatóba a Nagykárolyban tanuló fiúgyerekek, ő is megtette ezt az utat sokszor gyalog.

Sokat jártunk piacra Nagykárolyba, 12 km-re volt hozzánk. Engem szinte mindig vittek: »a nagy gimnázium« emléke ma is él bennem.

Aztán a háború miatt a határt lezárták, félbeszakadt a tanulás. A történelem beleszólt mindenbe. Mikor a kőszegi szerzetesrendet is feloszlatták és hazajött, emlékszem, hogy amint tehette − bár már dolgozni is kezdett − biciklire ült, és ment Nyírbátorba, hogy a bebörtönzött pap tanárait látogassa. Nyírbátor 20 kilométerre van Mérktől, de ő nagyon gyakran, amint csak tudott, mindig ment hozzájuk, vitt nekik valamit, vagy csak meglátogatta őket, hogy beszélgessen velük. Mikor én is diák lettem, sokszor meglátogatott engem is. Jó testvér volt, a zsoldjából egyszer egy szép barna plasztik aktatáskát kaptam tőle. Amikor már én is dolgoztam, együtt vásároltunk öltönyt és kosztümöt – szerettem vele vásárolni járni.”

Jekli Imre, mérki gyerek- és diákkori pajtása, remeteszőlősi lakos így idézi fel emlékét:

„Vencivel jó barátok voltunk, mérki parasztgyerekek mind a ketten. Csak egy évvel volt idősebb nálam. Különösen a középiskolában barátkoztunk sokat. Nyaranta, mikor mindenki otthon volt, vasárnap délutánonként, esténként összejöttünk mi diákok, és hát akkor úgy múlattuk az időt, hogy énekeltünk, nótáztunk, beszélgettünk. Közben egész nyáron a tanítási szünetben dolgoztunk, segítettünk a szüleinknek. Venci különösen sokat dolgozott, nagyon is szeretett és tudott dolgozni, és a szüleinek nagy szüksége is volt rá. Nagyon jó fiú volt, és vidám, jókedvű, annak ellenére, hogy talán ő dolgozott közöttünk a legtöbbet.”

Kitüntetései:

- 1971, 1977, 1978: Honvédelmi Érdemérem
- 1977: Tűzbiztonsági Érem
- 1980: Kiváló Úttörővezető
- 1984: Művelődési Miniszteri Dicséret eredményes munkájáért
- 1986: Honvédelmi Érdemérem a Magyar Néphadsereg érdekében végzett kiemelkedő tevékenysége elismeréséül
- 1986: Tűzbiztonsági Érdemérem önkéntes tűzoltó alhadnagynak
- 1986: A Magyar Honvédelmi Szövetség kiváló munkáért Arany Fokozat
- 1981, 1988: Oklevél a Magyar Honvédelmi Szövetség és jogelőd szervezeteiben kifejtett kimagasló munkájáért
- 1992: A Magyar Köztársaság Művelődési és Közoktatási Minisztere – Pedagógus Szolgálati Emlékérem

Lánya, *KONCZILI EDIT,*
Firenze

KORCSMÁROS SÁNDORNÉ Gál Anna

(Nádudvar, 1935. augusztus 30. – 2024. november 12.) óvónő

„A jó élethez fénylő emberek kellenek. Akik mellett jó lenni.
Mert gyógyító a fényük, nyugtató a lelkük, és szerető a szívük.”

(Lippai Marianna)

A nádudvari Gál Jánosnak és Nyíkos Annának három gyermeke született: Anna, János és Etelka. Kisfiuk nagyon korán, hároméves korában elhunyt. A „Gál lányok” – így emlegették őket szülőfalujukban – egyszerű családban, nagy szeretetben nevelkedtek, így pozitív személyiségjegyeiket meghatározta a családi szeretet, a család értékrendje. Ezt az örökséget vitték tovább, és adták át saját családjaiknak és környezetüknek. Édesapjuk a háború előtt földműves, később községi kézbesítő, édesanyjuk a Vas-műszaki boltban pénztáros volt.

Anna, akit mindenki Pannikának hívott, az általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte. A gyermekek iránti szeretete befolyásolta abban, hogy jelentkezzen a püspökladányi Állami Óvónőképző Intézetbe, ahol 1954-ben a képesítő-vizsgabizottság előtt sikeres vizsgát tett. Még ugyanebben az évben került első munkahelyére, a **Gyöngyössolymosi Óvodába,** majd népgazdasági okokra hivatkozva áthelyezték **Karácsondra.** Bár szerette az ottani gyerekeket, a munkatársakat, a család utáni vágya, annak hiánya arra késztette, hogy visszatérjen szülőfalujába. 1960-ban a **II. Számú Óvodában** kezdett el dolgozni, majd 1961-ben kinevezték a **Simkó-kerti III. Számú Óvoda vezetőjének.** Terhességének ideje alatt kérte visszahelyezését a

II. Sz. Óvodába, ahol 1981-től a tagóvoda-vezetői feladatok ellátására is megbízatást kapott, melyet nagy felelősséggel végzett. Innen vonult nyugdíjba 1993. december 30-án.

1962-ben kötött házasságot Korcsmáros Sándorral, aki tanítóként kezdte pályafutását Nádudvaron, majd később iskolaigazgató, a városi tanács elnöke, és több cikluson keresztül a város polgármestere volt. Nagy boldogságukra 1963-ban megszületett Sándor fiuk, akit féltő szeretettel, mérhetetlen odaadással neveltek fel. Majd megérkezett az első unoka, Evelin, akit Evikének becéztek, s akiről az óvodában is olyan sokat mesélt Pannika. Nagyon szoros kötelék alakult ki közöttük. Nem volt ez másképp akkor sem, amikor bővült a család Lilivel és Jázminnal. Igazi nagymama volt, aki unokáival sokat játszott, kirándult, énekelt, mesélt. Hazalátogatásuk során mindenkit a kedvenc ételével várt, sosem volt fáradt. Férje munkájához biztosította a nyugodt, szeretetteljes hátteret. Egész életében nagyon fontos volt számára a család, minden erejével igyekezett összetartani, segíteni.

Az óvónői munkakörben eltöltött közel négy évtized alatt nagy felelősséget érezve vezette csoportjait, odaadással, lelkiismeretesen nevelte, fejlesztette, az iskolai életre készítette fel a rábízott gyermekeket. Munkáját nagyfokú gyermekszeretet, következetesség, segítőkészség jellemezte. Kiemelt figyelmet fordított az egyéni és differenciált fejlesztésre. Hivatásának évtizedei alatt a gyermekek érdekeit tartotta a legfontosabbnak, ezért a gyermekek személyiségének kibontakoztatása érdekében mindig igyekezett együttműködni a családokkal. Hittel és meggyőződéssel vallotta, hogy a gyereknevelésben a szeretet a leghatékonyabb eszköz. A lényéből sugárzó nyugalom, melegség elérte célját. Szerették a csoportjába járó gyermekek, ragaszkodtak hozzá a szülők, pedagógusi magatartásával munkatársainak is példát mutatott. Kiváló kapcsolatot ápolt a kollégákkal, az intézmény többi dolgozójával és a szülőkkel egyaránt. Személyiségéből adódóan mindig vidámság, jókedv vette körül. Tagóvoda-vezetőként a vezetővel együttműködve az intézmény eredményes működése érdekében munkálkodott. Kitartó, megbízható munkaerő volt, minden téren lehetett rá számítani. Szakmai munkája elismeréseként 1987-ben Kiváló dolgozó kitüntetést kapott. Nagy megtiszteltetés volt számára, hogy 2004-ben az anyaintézmény jogutódjától átvehette az Aranydiplomát.

Pedagógiai életútja során a mindenkori igazgatói elismeréssel írtak róla a minősítésben.

Pálfi Lajos igazgató a következőket írta: *„Tudatos, határozott fellépésű pedagógus, a gyermekekkel való bánásmódja igen közvetlen. Foglalkozásait ügyesen, sikeresen vezeti.”*

Poprádi László iskolaigazgató: *„Nagy lendülettel és hozzáértéssel végzi munkáját.*

Óvodai ünnepség, 1969

A gyermekekhez közvetlen, kedves, szereti őket, és azok is viszontszeretik. A továbbképzéseken rendszeresen részt vesz, az ott hallottakat munkájában hasznosítja."

Elismeréssel szólt róla *Sári Györgyné* a Napköziotthonos Óvodák vezetője is: *„Gazdag gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező óvónő. Egyénisége, rátermettsége, nagyfokú gyermekszeretete igen alkalmassá teszi az eredményes, sikeres óvónői munkára. Nevelő-oktató munkájára állandó fejlődés, nagyfokú érdeklődés jellemző. Igen jó az óvónő-gyermek kapcsolat a csoportban. Évek óta szívesen és eredményesen foglalkozik óvónőjelöltekkel. Felelősséget érez a rábízott tagóvoda közösségéért."*

Nagy Éva óvodapedagógus, volt óvodása és későbbi munkatársa így emlékezik:

„Kisgyermekkoromtól egészen élete végéig kisebb-nagyobb megszakításokkal az életem része volt, kedves emlékek kötöttek hozzá mindig. Óvodásként ismertem meg, mert az óvó nénim volt. A mai napig őrzök ebből az időből két nagyon kedves emléket. Egy nap Pannika néni kifestette a körmöm. Ennek annyira örültem, hogy hazaérve felmásztam a kedvenc diófánkra, egész délután boldogan énekeltem. Ez az érzés olyan mély nyomot hagyott bennem, hogy óvónőként mindig arra törekedtem, hogy az én óvodásaim is jól érezzék magukat az óvodában. Nem szerettem az ebéd utáni alvást. Én feküdtem a csoportszoba ajtajában, amikor kiment Pannika néni, sokan felültünk az ágyon, halkan beszélgettünk. Mikor észrevettem, hogy jön vissza, szóltam a többieknek, és mindenki visszabújt a takaró alá csendben, így vártunk rá.

Teltek az évek, a sors úgy hozta, hogy újra találkozott az utunk. Ugyanabba az óvodába kerültem több fiatallal együtt mint óvónő, ahol ő akkor már tagóvoda-vezető volt. Pályánk elején nagy lelkesedéssel dolgoztunk, sokat beszélgettünk, kíváncsi volt ránk, közeledett hozzánk. Mi ennek nagyon örültünk, oldottan, közvetlenül tudtuk folytatni mondandónkat a jelenlétében is. Hagyott bennünket érvényesülni, illetve tanácsokkal segített. Bátran és természetesen fordultunk hozzá mindennel, legyen az munka, magánélet, öröm vagy bánat. Folyamatosan alakult ki bennünk az iránta való bizalom, tisztelet, szeretet. Büszkélkedett sikereinkkel, támogatott, biztatott, segített, ha arra volt szükségünk. Amikor a nap végén indultunk haza, bementünk a szobájába elköszönni. Ilyenkor került elő a magánélet. Feledhetetlen beszélgetések voltak ezek, olyan kérdéseket kaptunk, melyből azt éreztük, hogy szeret, és vigyáz ránk. Számunkra ő volt a tyúkanyó, aki megmelengette a szívünket, aki mellé boldogan ülhettünk le, mert a lelkünk nyugalmat, megértést és szeretetet talált. Hagyott minket szabadon szárnyalni, mi a bizalmát élvezve igyekeztünk a lehető legjobban teljesíteni. Bármit kért, egy emberként álltunk mellette, és teljesítettük kéréseit. Olyan közösséget kovácsolt az óvodánk dolgozóiból, ahol mindenki megtalálta a helyét, bármilyen feladat volt, egymásért is hajlandók voltunk önzetlenül tenni, a tudásunk legjavát adva.

Minden ember életében vannak felejthetetlen pillanatok, ez az én életemet sem kerülte el. Amikor édesapám beteg lett, tudtuk, hogy bár kiengedték a kórházból, de már nem lehet rajta segíteni. Pannika néni minden nap megkérdezte, hogy van. Odajött hozzám, azt mondta: Ha elvégeztél mindent, akkor menj haza, fogd a kezét, és legyél mellette addig, ameddig csak lehet! A mai napig könny szökik a szemembe, mert megnyugtató szavakat és pillanatokat kaptam.

Nyugdíjazása után nyomdokaiba léptem, kaptam egy közösséget, ahol a szeretet, az egymás segítése volt a legfontosabb. Büszkén számoltunk be eredményeinkről, amikor átjött, vagy mint jó szomszéd a kerítésen túlról érdeklődött. Elment nyugdíjba, de szellemiségét, szeretetét, emberségét ott hagyta számunkra. 80. születésnapjára megleptük egy délutánnal az óvodában, melynek ő nagyon örült, hogy nem felejtettük el. Ő is bizalommal fordult hozzánk segítségért, ha ebben a rohanó világban elakadt.

Milyen volt ő? Számomra egy igaz EMBER tiszta nagybetűvel, és ha gondolok rá, a szívem megtelik szeretettel, melegséggel és hálával."

Czibere Sándorné óvodatitkár így emlékezik vissza: *„Az óvodai pályafutásom elején Pannika néni volt a tagintézmény-vezető a II. Sz. Vadvirág Óvoda újjáépítésekor, 1986-ban. Sosem felejtem el, hogy a legnagyobb figyelemmel fordult hozzám, mindig igyekezett motiválni. Hozzásegített ahhoz, hogy bátrabban merjem megosztani ötleteimet, elképzeléseimet, aggodalmaimat. Ami a legfontosabb, kialakított egy kölcsönös bizalmon alapuló légkört. Olyan vezető volt, aki viselkedésével, szorgalmával, lelkesedésével, hozzáállásával és döntéseivel példát tudott mutatni az alkalmazottainak. Magam elé idézve, embersége, jó kedélye, empatikussága, segítőkészsége jut eszembe róla. Őszintén szerették őt a gyerekek, a szülők, a munkatársak egyaránt. Megmagyarázhatatlan nyugalom, csendes derű vette körül, a közelében biztonságban érezhette magát az ember. Igazságosság és minden ember felé egyaránt megnyilvánuló segítőkészség jellemezte. Véleményét soha nem erőszakolta másokra. Észrevételei, tanácsai mögött nagy szakmai tudás, pedagógiai tapasztalat és emberi bölcsesség húzódott – ezért volt hiteles minden megnyilvánulása. Lehetett bátran ellenvéleményünk, ez a személyes kollegiális viszonyon nem változtatott. Feltételezte, hogy szeretjük és értjük, amit csinálunk, ezért hagyott bennünket saját tudásunk, rátermettségünk alapján önállóan dolgozni. Mi, akik ismertük és szerettük őt, egy igaz embert veszítettünk el. Hiányzik kedves, barátságos alakja, hálás vagyok, hogy együtt dolgozhattunk. Szeretettel tekintek vissza erre az időszakra."*

Csendes Judit óvodapedagógus, családtag gondolatai: *„Nagy tisztelettel írom le mindazt, amit érzek és gondolok drága „keresztmama", sokaknak Pannika néni személyéről. Az életemben példa volt, számomra büszkeség, öröm és biztonság, még mindig az. Bármikor fordulhattam hozzá jó tanácsért, vagy oszthattam meg vele örömöm, bánatom. Mindig higgadtan adott bölcs tanácsot, akár szakmait vagy az életet segítőt, de a megoldást rám hagyta. Már gyermekkoromban eldöntöttem, hogy óvó néni szeretnék lenni, azt gondolom, hogy az inspiráció tőle származik. Nagyon empatikus, segítőkész, bölcs és főleg szerethető egyéniség volt, amit munkájában is szerettek, elfogadtak és tiszteltek. Életét szerényen élte, törekedett arra, hogy családjának minden segítséget és főleg szeretetet megadjon. Nagyon büszke vagyok rá, emlékét, míg élek, őrizni fogom."*

Nyugdíjas évei alatt én is többször találkoztam vele, hol sétált, hol kerékpározott, próbált mindent megtenni az egészsége érdekében, mely sajnos fokozatosan romlott. Sokat volt kórházban, szeretett férje ápolása és elvesztése is nagyon megviselte. Utolsó találkozásunk alkalmával is a kórházból jött haza, imádott fia karjá-

ba kapaszkodva. Pár szót beszéltünk, mint mindig, most is kedvesen válaszolt az egészsége felől érdeklődő kérdéseimre. Fáradt, meggyötört arcán még láthattam azt a jellegzetes „Pannika mosolyt", mellyel oly sok ember szívébe belopta magát. A gondos ápolás ellenére 2024. november 12-én örök álomra hajtotta fejét. A nekrológ írása közben jött a szomorú hír Sándor fia haláláról, akinek hamvait a szülei sírjában helyezték el. Együtt nyugszanak a nádudvari temetőben. Emléküket megőrizzük!

Kolleganője, *SILYE ISTVÁN GÁBORNÉ*
nyugalmazott óvodapedagógus, Nádudvar

KOTZÓ LÁSZLÓ

(Enying, 1956. május 15. – Ősi, 2024. február 24.)
középiskolai tanár, iskolaigazgató, polgármester

Kotzó László 1956. május 15. napján Enyingen született. Édesapja, Kotzó János az Enyingi Általános Iskola, Gimnázium és Szakközépiskola igazgatóhelyettese. Édesanyja, Kotzó Jánosné, az Enyingi Általános Iskola tanítónője. Így László pedagógus szülők gyermekeként nevelkedett, átélve ennek a sajátos helyzetnek minden előnyét és néha hátrányait is. Az általános iskolát követően Enyingen maradt, és a helyi gimnáziumban érettségizett. Természetszeretete, az állatok és növények világa utáni érdeklődés határozta meg első diplomáját, melyet 1977-ben szerzett a Kaposvári Mezőgazdasági Főiskola általános állattenyésztési szakán. Pár évet dolgozott a szakmájában, egy termelőszövetkezetben ismerkedett a munka világával, az állattenyésztés nehéz, de szép feladataival. Közben állandó késztetést érzett, hogy tudását gyarapítsa, és a családi hagyományokhoz visszatérve 1982-ben pedagógus oklevelet szerzett a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Tanárképző Intézetében. Még ebben az évben pályát módosított, és 1982. augusztus 16-án pályázat útján a Veszprém megyei **Ősi** településen kapott tanári állást.

Ezen eseményekkel párhuzamosan magánéletében is komoly változások történtek. Megházasodott, feleségül vette Megyeri Mártát, akivel még a közös gimnáziumi éveik alatt bontakozott ki az életen át tartó, nagyon mély és tartalmas kapcsolat. Egy fiúgyermekük született, akit Szabolcsnak hívnak.

Új munkahelyén, az **Ősi Általános Iskolában** szeretettel fogadták. Álmai beteljesültek, hiszen kémiát és biológiát taníthatott. Megfontolt, türelmes és emberséges viselkedésével, rátermettségével, állandó tettrekészségével, motiváltságával, újdonságkeresésével egyre határozottabban vívta ki mind a tantestület tagjai, mind a szülők elismerését.

Egyik volt tanítványa, *Andrásiné Marton Mónika* szerint: *„Nekünk akkor nem kémiát, nem biológiát tanított csupán, hanem elsősorban azt, hogy hogyan tudunk majd megállni az életben. Most, felnőttfejjel is csodálom, hogyan tudta gyermek-énünk számára is tökéletesen és érthetően lefordítani a világot, az emberi élet nagy történéseit. Szaktárgyain keresztül szinte észrevétlenül, de örökre belénk rögződve tanított meg arra, hogyan kell a másik emberrel törődni, a jót meglátni, az értékeket megkeresni. Érzékenységet kaptunk tőle a világra. Ennél többet pedagógus nem adhat, mint hogy bevezeti a gyermeki lelket a világ összetett sokszínűségébe. Mindenki Laci bácsija volt."*

A község lakossága is gyorsan befogadta, tisztelettel és szeretettel vették körül, ezért örömmel döntött úgy, hogy véglegesen letelepedik családjával Ősiben. Három vezetői ciklusra is iskolaigazgatói megbízást kapott 1995−2010 között.

Vidamon Ildikó, az intézmény jelenlegi igazgatója így emlékszik vissza egykori kollégájára: *„Amikor pályakezdőként beléptem az iskolába, Laci fogadott. Igazgatóhelyettes volt akkor, és azonnal feltűnt a megnyugtató, barátságos, higgadt, mondhatni szeretetteljes stílusa. Az első perctől kezdve ilyennek ismerhettem meg. Kezdőként senkinek nem egyszerű, de nem mindenki kapja meg azt a segítséget, amit én kaptam akkor Lacitól. Bármilyen problémával fordulhattam hozzá, átsegített a nehézségeken. Talán két éve lehettem az iskolában, amikor ő lett az igazgató. Felejthetetlen az a hangulat, az a szervezeti kultúra, amit kialakított. Ő mindig pedagógustársként és nem »főnökként« viszonyult hozzánk, de a gyerekeket is pedagógusként kezelte. Eredeti, intelligens humora volt, sokat nevettünk, jó hangulatban és tartalmas szakmaiságban éltük az iskolai életünket. Emlékszem, milyen hosszúra nyúló, konstruktív beszélgetéseket tudott kialakítani, ahol mindenki szólhatott és biztatott is mindenkit a megszólalásra. Helye volt az okos vitáknak, az érveléseknek, ez volt az alapja, a kiindulópontja a folyamatos fejlődésünknek. Ő is állandóan képezte magát, napra készen követte a jogszabályok módosulását is, és így első kézből értesült a tantestület minden várható változásról. Barátságos, megértő, humoros, empatikus, önzetlen, céltudatos…, ezek a jelzők jutnak eszembe, ha rá emlékezem. És a község lakossága is igazán megszerette. Ez egy kis falu, s az iskola együtt él a faluval. Minden rendezvényünk nyitott volt, lényegében az iskolai ünnepségek egyúttal a falu eseményei is voltak. Most, igazgatóként ezt a mintát igyekszem követni. Én magabiztos vagyok, mert Laci olyan útravalót adott igazgatóként, amire lehet támaszkodni. Ma is ugyanazt a struktúrát működtetjük, amit annak idején közösen vele dolgoztunk ki. Az iskola volt a szíve, a lelke…, az élete."*

Időközben több ciklusban is önkormányzati képviselő lett, iskolaigazgatóként aktív részese volt a helyi politikának, érdekérvényesítésnek. Szívvel-lélekkel részt vett a közösségi életben, ő az egyik megalkotója Ősi község címerének, így került az általa annyira szeretett madár, a gólya a község címerébe.

2002. évben a falu közösségének szolgálatában végzett két évtizedes példamutató munkájának elismeréseként Ősi Község Önkormányzata által alapított Ősi Nívódíj kitüntetésben részesült.

Sok-sok szép, eredményekben gazdag, békés év után azonban egy küzdelmes időszak következett életében, ami miatt – legalábbis akkor úgy tűnt – sorfordító döntést kellett hoznia. A külső körülmények alakulása miatt úgy érezte, el kell hagynia szeretett iskoláját, ezért munkahelyet, munkakört változtatott. 2008. márciustól 2010. októberig közoktatási szakreferensként dolgozott a **Veszprémi Kistérség Többcélú Társulásnál.** Ezen időszak alatt, mint köznevelési szakértő tevékenykedett, feladata a pedagógiai munka segítése, és közoktatási tartalmú döntések előkészítése volt. Szakértői tevékenységét a megyehatáron túl is elismerték. De szíve továbbra is Ősi településhez kötötte. Azokhoz az emberekhez, akik fiatal, pályakezdő pedagógusként befogadták, akiknek a gyerekeit taníthatta, akik a falu iskolaigazgatóját tisztelték benne sok-sok éven át. Mindenkit ismert, gyerekeket, szülőket, nagyszülőket. Iskolaigazgatóként is − a gyerekeken keresztül − a családokat akarta segíteni.

A több, mint két év távollét után ismét nagy fordulatot vett pályája, ugyanis a 2010. évi önkormányzati választásokon polgármesterré választották. Élete itt újabb, látványos ívre állt. Azaz állt volna, de Kotzó László esetében lényegében folytatódott ugyanaz a segítő tevékenység Ősi község polgármestereként, mint amit gyakorolt iskolaigazgatóként. Csak más keretek, más feltételrendszer mellett.

Ősi Község Önkormányzata vezetését súlyos gazdasági helyzetben vette át, az önkormányzat adósságállománya, „csődhelyzete" miatt adósságrendezési eljárást kezdeményezett. A 2010−2013. év között zajló eljárás ideje alatt a község gazdálkodása, elsősorban a polgármester és az általa vezetett csapat döntéseinek következtében normalizálódott. Megválasztását követően egyik indítványozója volt a Várpalota térségében öt települést, köztük Ősi községet is érintő, úgynevezett „Japán hitel"-ből fakadó adósság állami eszközökkel való rendezésének.

Ősi község jelenlegi jegyzője, *Andrásiné Marton Mónika* így emlékszik vissza erre az időszakra: *„Ahogy Kotzó László átvette a település irányítását, megkezdődött a gazdálkodás stabilizálása. Szakmai múltjából eredő kapcsolatai révén segítséget tudott hozni, jellemzően pályázatok segítségével számos támogatást nyert a falu. A polgármester, aki korábbi, iskolai kapcsolatai révén jól ismerte a falu aprját-nagyját, hatékony kommunikációval sikeresen mozgósította a falut. Kiindulásként a falu működőképességének fenntartása volt a cél, ehhez a polgármesteri hivatal a közösségért végzett önkéntes munkákat szervezett. A folyamatok motorja a polgármester volt. Ő akkor is pedagógus maradt, és pedagógusként szólt az emberekhez, mozgósította, lelkesítette őket. Most nem iskolai szinten, hanem a falu közösségének szintjén tűzte ki a feladatokat. Ahogy korábban az iskolában, most a falu vezetőjeként is közösséget vezetett. És itt a »vezetésen« van a hangsúly. Kiváló tudása volt ahhoz, hogy jól mérje fel a község adott helyzetét, pontosan látta a problémákat, és célokat formált belőlük. Majd a faluval megismertette, érthetően elmondta, mi miért kell, hogy történjen. Megtanított bennünket a fejlesztés alapvető logikájára. Megtaláltuk közösen a feladatokat, amelyek a célok elérését garantálhatták. Falu szintjén történt minden, a közös gondolkodás, a feladatok elosztása, a tennivalók megszervezése, és minden sikerült. Fantasztikus volt, ahogy a polgármester – jó pedagógusként – folyamatosan visszajelezte az eredményeket, értékelte az emberek*

közösségért végzett munkáit. Akár kicsi, akár nagy tettek voltak azok. Átadta nekünk a lelkesedést, az akarást, hogy építsük a falut!"

Bár három évig csak a kötelező feladatok ellátására volt lehetőség, ennek ellenére munkája eredményeként a település fejlődni kezdett: kapcsolatait, a közösségi összefogás lehetőségeit kihasználva, kezdeményezésére szépült a település a civil élet kimagasló aktivitásának segítségével. Az Ősiben működő helyi egyesületekkel, civil szerveződésekkel való szoros együttműködés az önkormányzat mindennapjainak részévé vált.

2014. évben, majd 2019-ben is ismét polgármesterré választották, így haláláig a település polgármestere volt.

Polgármestersége alatt a rendelkezésre álló pályázati és állami források átgondolt felhasználásával évtizedek óta vágyott, be nem teljesült célkitűzések valósultak meg. Ezek a teljesség igénye nélkül: a település közútjainak és gyalogjárdáinak, vízelvezető-rendszerének felújítása, az 1993 óta befejezetlen sportcsarnok átépítésével az Ősi Általános Iskola számára is biztosított tornaterem és fedett kézilabdapálya épült; elkészült az első, korszerű játszótér; megépült a temetőben a ravatalozó. Megújultak a település középületei, az óvoda, az iskola, a közösségi terek. Az élhető, a fiatalok számára is népszerű, egyre szépülő külsejű település lakóinak kitartó munkája eredményeként bölcsődével is gazdagodott Ősi.

Kotzó László pedagógusként, iskolaigazgatóként, önkormányzati képviselőként, polgármesterként olyan meghatározó eredményeket ért el a helyi közösségért végzett munkájával, kitartásával, emberségével és közösségformáló személyiségével, amellyel élhető, biztos jövőt adott a településnek.

Életútja példaként szolgál a jövő nemzedéke számára.

Egész életművével a körülötte élő embereket szolgálta, méltán érdemelte ki, hogy neve ott szerepeljen a jövő nemzedékeinek mintát adók sorában.

Tartalmas életét, munkásságát magas elismerésekkel jutalmazták.

Kitüntetései:

- Nívódíj, 2002
- Magyar Arany Érdemkereszt, 2018
- Ősi Község Díszpolgára (posztumusz), 2024

KOTZÓ LÁSZLÓNÉ és *NAGY KÁLMÁN*

KOVÁCS GÁBOR
(Debrecen, 1954. november 6. – Hajdúszoboszló, 2005. szeptember 13.)
népművelő, igazgató

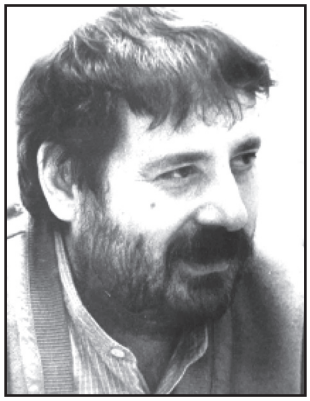

„mintha rögtön meghalnék,
úgy kellene élnem
születéstől halálig
tartó emberségben”
(Kalász László: *Mintha rögtön* – részlet)

Édesapja Kovács Gábor férfiszabó, édesanyja Erdei Ilona varrónő volt. Két lánytestvére született, Ilona és Éva. Szorgalmas szülők nevelték, ápolták, a szépre, jóra tanítva a testvéreivel együtt. Általános iskolába Hajdúszoboszlón járt. Majd szintén ebben a városban, a Hőgyes Endre Gimnáziumban tanult tovább. 1973. szeptember 1-jétől 1976. november 10-ig **Balmazújvároson a Veres Péter Művelődési Központban** dolgozott. 1976. december elsejétől 1978. február 28-ig a **hajdúszoboszlói Művelődési Központban** előadó volt. 1977-ben a debreceni Tanítóképző Főiskola népművelő–könyvtáros szakán szerzett diplomát.

1980-ban megnősült. Felesége Tóth Gabriella, vállalkozó, korábban könyvesboltban eladóként dolgozott. Két gyermekük született, Gábor és Gergely. Gyermekeiket nagy szeretettel és törődéssel nevelték. Fontosnak tartották taníttatásukat. Gábor először szakácsként dolgozott, jelenleg magánvállalkozó. Gergely a helyi önkormányzatnál alpolgármester, jogi végzettséggel.

1982. március 1-től 1983. augusztus 31-ig a **Debreceni Kölcsey Ferenc Művelődési Központ** szervezési csoportvezetője, 1983. szeptember 1-től 1985. december 31-ig a Hajdú-Bihar megyei Moziüzemi Vállalat alkalmazottjaként, a **hajdúszoboszlói Bocskai Filmszínház** igazgatója volt.

1986. január 1-től a **hajdúszoboszlói Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár** igazgatója lett. Tagja volt a Népművelők Országos Egyesületének, a Közművelődési és Közgyűjteményi Dolgozók Szakszervezetének, a Magyar Filmklubok Szövetségének. Alapító és vezetőségi tagja volt a helyi Civil Szervezeteknek. 1986–91 között a TIT hajdúszoboszlói szervezetének titkáraként számos előadássorozatot és szabadegyetemi sorozatot szervezett. 1987-től itthon és külföldön rendezett kiállításokkal, kiadványok szerkesztésével ápolta és népszerűsítette az élő népművészeket. Javaslatára és kezdeményezésére jött létre a Bocskai István Helytörténeti Múzeum ,,Hajdúszoboszló élő népművészete” állandó kiállítása. 1996 januárjában indította el – mint alapító szerkesztő – az első helyi kultúrával, hagyományokkal, történelemmel, képzőművészettel foglalkozó *Szókimondó* folyóiratot. A kiadvány azóta is rendszeresen megjelenik. Kiemelkedő jelentőségű a *Szókimondó* helyi folyóiratban közölt ,,Hagyományok útján” című sorozata, mely feldolgozza a 13 szakágban működő, több mint 20 népművész pályafutását. Ehhez kapcsolódott a *„13 tárgy* –

26 fotó" címmel rendezett kiállítás, az 1993. évi falinaptár kiadása, mely szintén a Hajdúszoboszlón élő népművészeket mutatja be.

Népművészeti kiállításokat szervezett Palangában (Litvánia), Bad-Dürrheimben (Németország).

1990-től egyik szervezője volt a Nemzetközi Amatőr Művésztelepnek, melyhez öt ország (Románia, Csehország, Lengyelország, Szlovákia és Magyarország) nem hivatásos alkotói vettek részt. Öt alkalommal vezetett Országos Népi Szoborfaragó Tábort, melynek munkája során több mint 50 kisplasztikával és közel 8-10 köztéri szoborral gazdagodott a helyi múzeum. A Szoboszlói Galéria vezetőjeként közel kétszáz képzőművészeti kiállítást szervezett. Segítségével került Hajdúszoboszló közterére 1992-ben Szabó László *A növekedés szimbóluma* és 1994-ben Kígyós Sándor *Zászló* című szobra. Létrehozója volt az ifjúság szórakozását szolgáló T-boy Szórakoztató Központnak.

1994-ben ismerkedett meg Joseph Kadar (Kádár József) szoboszlói születésű, akkor Párizsban élő festőművésszel, akivel 1995-ben és 1997-be együtt rendezték a Nemzetközi Mail-An Biennálékat, a világ első Kollázs Biennáléját, és az 1996-ban városunkban megnyílt Nemzetközi Modern Múzeum is közös munkájuk eredménye volt. Kezdeményezője és megvalósítója volt a háromnapos Szoboszlói Folk Hétvégének, ahol az ország legismertebb 12 népzenei együttese, táncosai és környékbeli népművészek szórakoztatták a többezres magyar és külföldi nézőközönséget.

A lap megjelenéséhez olyan támogatókra talált, mint a Nemzeti Kulturális Alap, az Országépítő Alapítvány, és a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány és Karácsony Sándor Emlékére szakalapítvány.

A hajdúszoboszlói Örömnapot (korábbi nevén: Slambuc- és birkafőző nap) is Kovács Gábor hozta létre, ami nagyon jó közösségteremtő lehetőség. Az első rendezvényt a strandon, a csónakázó tóban lévő szigeten tartották, majd két év után helyezték át a Repülőtérre. Ma már a környező településekről és a határon túlról is érkeznek a rendezvényre látogatók.

Hagyományteremtő rendezvény lett támogatásával a folkfesztivál és a dixie-fesztivál is, az előbbit idén 31., az utóbbit 30. alkalommal rendezik meg.

A könyvesbolt megmaradását is támogatta. Jelenleg a megyében Debrecenen kívül csak Hajdúszoboszlón működik eredményesen könyvesbolt.

Igazi lokálpatrióta volt. Az emberek szerették, szakmai tanácsát, véleményét rendszeresen kikérték. Minden kulturális eseményhez köze volt. A Hajdúszoboszlói Nyár rendezvényei, orgonahangversenyek, zenélő udvarok, nemzetközi csoportok bemutatói, városi lovasnap, Hűse Károly Nemzetközi Emlékverseny, Gázláng sakkfesztiválok, Szoboszlói szuperbajnok versenyek, TV-s közvetítések segítőjeként szerzett tartalmas perceket, órákat az embereknek.

1997-ben, a kulturális intézmények összevonása idején, kiállt a dolgozók érdekeiért, így gyakorlatilag egyetlen alkalmazott sem veszítette el a munkahelyét.

Kevés szabadideje volt, amiben olvasgatott vagy zenét hallgatott. Például nagyon szerette Márai Sándor írásait, a Füveskönyvet, Cseh Tamás és Dinnyés József dalait.

„Szomorúan és tisztelettel emlékezem Kovács Gáborra. Abba az óvodába járt kisgyermekként, ahol kezdtem a pályám mint óvónő. Megtanultam és megtapasztaltam, hogy az óvodáskor – azaz a 3–6 éves kor – a gyermekek életében egy kincsesbánya. Gábort az óvodába kerülve gyorsan alkalmazkodó, békés természetű gyermekként ismertem meg. Élete során bebizonyította, hogy a gyermekkorban tanult, elsajátított képességei milyen magasságba vitték a pálya sikeréig, csúcsáig. Csöndes kíváncsiság kísérte óvodáskorát. Elfogadta társait, azok reakcióit. Játékban, munkában részt vett, foglalkozásokon tartós figyelemmel kísérte az óvónő tanácsait.

Kiegyensúlyozott volt, szerénysége vissza-visszafogta. Bizonyára ezen személyiségjegyek a kis lelkében a maga kisiskolás szorgalmával és a fejlesztés hatására tovább fejlődtek. Alsó és felső iskolai, majd népművelői végzettségével városában helyezkedett el. A munkaköre széles társadalmi és sok egyéb elvárást körvonalazott. Tudta, érezte ennek a felelősségét. Szervezetten építkezett munkakörében, tanulásában. Szorgalmasan dolgozott és jó emberi természettel megáldva kitartóan építette fel a szerteágazó munkáját. Szerette a fiatalokat. Modellhatást gyakorolt népművelőként rájuk.

Munkás éveiben hivatássá érett a megbízatása, örömmel adott otthont minden jó kezdeményezésnek. Munkahelye a Városi Művelődési Központ volt, ahol új feladatok, elvárások, fejlesztések jelentették a dolgát. Közösségét mint vezető jól inspirálta a feladatokra. Komolyan, elmélyülten, távlatokban gondolkodott, felfokozott munkaritmusban élt, dolgozott.

Időközben bővült, fejlődött a város iskolai, óvodai hálózata. Ezek jelenléte, megjelenése, bekapcsolása az ő hivatásába újításokat kívánt.

A Zichy Géza Zeneiskola és a Thököly Imre Kéttannyelvű Általános iskola, valamint szakgimnázium létesítése új távlatokat ígért munkájában. A Művelődési Házból Központ lett. Új kihívásoknak kellett eleget tennie. Munkabírása, kreatív gondolkodása segítette ebben. Az általa irányított, bázis jellegű intézmény működésére sokan felfigyeltek.

A művelődési ház munkatársai a kisgyerekek és az általános iskolások kulturális életében is partnerek voltak. Szakköröknek, énekkarnak, zenekarnak, versenyeknek adtak helyet, képzőműhelyeket támogattak, kiállításokat rendeztek, hagyományápoló módszereket karoltak fel, színházi előadásokat szerveztek, szolgálták a nyári turizmust és a városlakók szórakozását.

Nevéhez kötődik a Szókimondó című értékes, havi megjelenésű kulturális folyóirat, mely a szoboszlói kötődésű, itt élő vagy innen elszármazott alkotók írásaira épül. Szakmai tudására, kritikáira számítottak a mindenkori városvezetők is.

Személyes érintettként jegyzem meg, hogy Kígyós családomhoz tartozott a néhai Kígyós Sándor fiatal szobrász és lánya, Kígyós Bori textilfestőművész tevékenységének felkarolása, bemutatása.

Kiállításaik megszervezését rendkívül gondosan, szívvel-lélekkel végezte. Családunk minden tagjának meghívásáról külön gondoskodott.

Szép, maradandó emlékek övezik a munkáját, őrzik a változó időket és a sok eseményt. Lelki ereje, útmutatása ma is ott munkál a Házban.

Szép gesztus a Kulturális Központ és a Kovács Máté Könyvtár, valamint a város vezetősége részéről, hogy róla nevezték el a Kovács Gábor Galériát.

Számomra felejthetetlen ember volt. Igényeljük munkájával teremtett szellemi hagyatékának megőrzését." (*Kígyós Istvánné* nyugdíjas óvónő)

Papp András, a *Szókimondó* főszerkesztője így emlékszik rá:

„Kovács Gábor munkássága, a város kulturális életében végzett tevékenysége olyan jelentőségű és meghatározó halála után húsz évvel is, hogy az általa indított, szervezett programok nagy része máig működik, működtetik. Még ha nem is tudják már, hogy neki egykor köze volt hozzá. Intézményvezetőként és a civil kulturális közösség tagjaként barátaival és munkatársaival sokat tett a helyi értékek megőrzéséért, bemutatásáért, de mindig nyitott volt az új és friss, akár városon túli értékek felé is. Kitűnő szervező volt, úgy tűnik, néhány telefonnal bármit el tudott intézni, ami nem státuszának relatíve csekély befolyásoló hatása miatt történhetett, semmint emberi, jellembeli kiválósága miatt. Közvetlenségével könnyedén szót értett bárkivel; mosolygós, jó kedélyű, jóindulatú és jó lelkű volt. Jó ember volt, akiben még volt lélek. Patriótaként nem volt elfogult vagy provinciális: szerette a szülőföldjét az itt élőkkel együtt. Hajdúszoboszló kincseit megbecsülte. Egyaránt méltányolta a képzőművészeket, a népművészeket, az előadóművészeket és a zenészeket, természetesen az irodalmat is. Szerette az alkotó embereket. Ő alapította és szerkesztette az 1996-ban indult havi kulturális folyóiratot, a Szókimondót, amely máig létezik. Visszatekintve elmondható, hogy ez a lap a legmaradandóbb és legkézzelfoghatóbb alkotása Kovács Gábornak, és a közelmúltig az egyetlen fórum, amely egyedüliként hordozza és megőrzi a nevét a szellemiségével együtt. Halála óta az intézmény is megújult, kissé átépítették és felújították a művelődési központot, utódainak sorában jelenleg a harmadik igazgató szervezi a város kulturális életét. 2024 novemberében szép megemlékezést tartottak az egykori igazgató hetvenedik születésnapján a Művelődési Házban barátokkal és pályatársakkal. Nem sokkal később a kiállításoknak helyet adó galériát hivatalosan, ünnepélyes keretek között róla nevezték el.

Egy olyan világban, ahol az emberek a számukra hasznosat a jóval azonosítják, hasznosságuk és haszontalanságuk szerint fogják a dolgokat szépnek, illetve csúnyának tartani, s ítéletük még csak nem is érinti a dolgok valódi mivoltát. Gábor nem így élt és gondolkodott. Munkája az önzetlenség iskolája volt. Egy nagy kútnál állt és dolgozott. Fáradhatatlanul merített belőle; húzta, eresztette. Ha valaki tekintett már hortobágyi kútba, tudja, miről beszélek. S ha valaki délidőn még húzott is ilyet, az még jobban tudja, mire gondolok. Az utolsó időkben egy kicsit mintha súlyként is odaadta volna magát ennek a kútnak, a vödörnek, hogy könnyebben merüljön."

Munkatársa és utóda, *Berényiné Szilaj Ilona*, a Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár nyugalmazott igazgatója zárja a visszaemlékezések sorát: *„Gáborral 1979-ben, Hajdúszoboszlóra kerülésem évében ismerkedtem meg, amikor a Művelődési Központ munkatársa lettem. Fiatal pályakezdőként, helyismeret és kapcsolatok nélkül érkeztem egy jól összeszokott kollektívába. Gábor nagyon hamar*

a bizalmába fogadott, támogatott, bátorított. Kezdeti nehézségeim, bizonytalanságom leküzdésében sokat segített. Munkabírása, szakmai felkészültsége, alázata példakép lett számomra. Szeretettel, a világ dolgai iránti nyitottsággal, örömmel végezte munkáját, határtalan energiával.

Gábor a szó klasszikus és legnemesebb értelmében népművelő volt, igazi kultúrharcos! Ő is annak tartotta magát, ilyen szellemben dolgozott. Szabadon szárnyaló, kreatívan gondolkodó és cselekvő, gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező igazgató volt, aki a kötöttségeket, korlátokat nehezen viselte. Szakmai féltékenység nem jellemezte, tapasztalatait örömmel, segítőkészen osztotta meg munkatársaival, akikre ötletei megvalósításában mindig számíthatott. Vezetői munkájában helyetteseként mindenben támogattam. Szakmai elhivatottsága mellett optimizmusa, jó kedélye, igazi közösségi, társasági emberré, munkatárssá tette.

A munkában együtt töltött évek alatt nem csak kollégákként, de barátokként is megoszthattuk gondolatainkat, örömünket, bánatunkat, aggodalmainkat egymással. Sokszor több időt töltöttünk a rendezvényeken, munkahelyünkön, mint a családunkkal. Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy a 70. születésnapján tartott emlékestet családjával együtt közösen szervezhettem. Gábor értékteremtő, lokálpatrióta kultúrmissziója mindmáig példakép nekem. Hirtelen bekövetkezett halála megrendített. Nagy kihívást jelentett számomra átvenni az intézmény vezetését.

Szerencsésnek mondhatom magam, hogy vele dolgozhattam! Mindig szeretettel gondolok rá, és a munkában együtt töltött évtizedekre.

»Minden gondolatunk, minden tervünk azt célozza: hogy lehetne benneteket vidámabbá, életrevalóbbá, műveltebbé, derekabbá tenni.« (Karácsony Sándor)

Elismerései:

- Bessenyei György-díj
- Magyar Népművelők Egyesülete, Emlékplakett (2005, posztumusz)
- Szép Ernő-díj Hajdúszoboszló Város Kultúrájáért (2006, posztumusz)

Rövid lefolyású betegségben 2005-ben elhunyt, űrt hagyva maga után, nemcsak a családjában, de a város életében is.

Összeállította:
NÉMETNÉ DÁVID IRÉN
nyugalmazott pedagógus, a KSPE tagja,
Hajdúszoboszló

DR. KOVÁCS ILONA
(Debrecen, 1974. április 24. – Debrecen, 2023. október 23.)
történelem–politológia szakos, jogász, főlevéltáros

„Az emlékezet életet ád;
s ki tetteiben megemlegettetik,
az halhatatlan lesz.”
*(Kölc*sey Ferenc)

Édesapja, Kovács Tibor műszaki szakemberként, édesanyja, Kecskés Ilona tanárként, iskolaigazgatóként dolgozott évtizedeken át. 1974 tavasza nagy izgalommal telt a Kovács családban. Várták a kis jövevényt, aki születésétől kezdve örömmel halmozta el a körülötte lévő felnőtteket. Tanulmányait a zeneóvodában kezdte, majd a Nyomtató utcai zenei általános iskolában folytatta. A Tóth Árpád Gimnáziumban érettségizett. Az olvasás iránti szeretetét papája ültette bele, amit a TÁG-ban a történelemtanára még tovább erősített. Szülővárosának szeretetét leginkább nagyapjától, Kecskés Lászlótól örökölte, aki igazi lokálpatriótaként kutatta Debrecen történetét; azt szívesen átadta nemcsak tanárként, de várostörténeti sétákat tartva idegenvezetőként is. (l.: Pedagógusok arcképcsarnoka, 2002)

A Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem–politológia szakán 1997-ben diplomázott kiváló eredménnyel. Szerette mindkét szakját. Már az egyetemen felfigyeltek lelkiismeretes munkájára, ezért több oktatója felkérte demonstrátori munkára. A diploma átvételét követően nagybátyja jóvoltából három hónapot töltött Kanadában. Tanulta az angol nyelvet, megcsodálta a nevezetességeket. Sokszor emlegette, hogy ő átment a Niagara alatt. Az, hogy ezután a **Hajdú-Bihar Megyei Levéltárba** jelentkezett állásért, szintén nagyapjának köszönhető, hiszen ő ösztönözte erre, amikor gimnazistaként ellátogatott az intézménybe, s rácsodálkozott az itt található „kincsekre”. Kollégái – Anikó, Ági, Gabika – segítették az apró praktikák elsajátításában, így hamarosan teljes körűen átlátta és végezte a levéltári munkát. Ismerkedve az anyaggal úgy látta, hogy rengeteg olyan irat van a levéltárban, amelyet csak jogászi tudással lehet és érdemes kutatni, ezért hamarosan beiratkozott a szegedi egyetemre joghallgatónak. Így szerezte meg a doktori címet és újabb ismereteket a levéltári kutatómunkához. Legfontosabb kutatási területének Debrecent tekintette. Kutatott, írta tanulmányait, előadásokat tartott, tanulmányai könyvformában is megjelentek. Az előadások előtt nagyon izgult, de az első mondatok után már szárnyaltak a mondatai. Nagyon büszke volt az elismeréseire, azok további kutatásra, újabb ötletek kivitelezésére sarkallták.

Szendiné dr. Orvos Erzsébet levéltárigazgató így értékelte Icuka tevékenységét: *„Az államigazgatás és jogszolgáltatás területi szerveinek gyűjtőterületi referenseként az irattárak levéltári ellenőrzése során kiemelkedően szoros kapcsolatot*

alakított ki a felügyelete alá tartozó intézményekkel. Szakmai útmutatásainak köszönhetően több esetben sikerült javítania az iratok őrzési körülményein. Szervezte és irányította a levéltár iratátvételeit, így jelentősen sikerült csökkentenie a még kint lévő maradandó értékű iratok mennyiségét.

Debrecen új- és legújabb kori történetének szenvedélyes kutatója volt, gyűjtött minden olyan szakkönyvet, amely a témával kapcsolatos. A nagyapjától örökölt könyvtárával együtt egy egész szobányi helytörténeti irodalommal rendelkezett. A város levéltári anyagának referenseként az édesapjától tanult szorgalommal és elkötelezettséggel tanulmányozta a várostörténeti iratanyagot, melyet részben a kutatószolgálati munkában, részben a tudományos és közművelődési munkában hasznosított. Kutatásai különféle aspektusait (építés-, mentalitás-, jog-, igazgatás- és intézménytörténeti, valamint archontológiai) szaktanulmányokban, önálló kötetekben dolgozta fel és tette közzé. Levéltári forrásokon nyugvó hitelességgel, nagy precizitással, remek íráskészséggel írt.

Páratlan forrásismeretét híven tükrözik jeles publikációi. Kutatásai eredményeiről hamarosan helyi és országos konferenciákon tartott előadásokat. Fontosnak tartotta a levéltár múltjának a megismerését is, ezért levéltártörténeti kutatásokat is végzett. Hosszas munkával feltárta Debrecen Város Levéltára kiemelkedő személyiségeinek pályaívét, amelynek eredménye a Levéltárosok arcképcsarnoka című tárlat, mely a mai napig Központi Kutatónk állandó kiállítása. …2013-ban – országosan is egyedülálló módon és elsősorban neki köszönhetően – a levéltár együttműködési megállapodást kötött a Debreceni Törvényszékkel, a Debreceni Ítélőtáblával és a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karával. Létrejött egy megyei bíróságtörténeti kutatócsoport, amelynek oszlopos tagja volt. Bíróságtörténeti konferenciák, kiállítások, valamint a Jogszolgáltatás története című öt kötetből álló reprezentatív kiadványsorozat jelzi az eredményes munkát. Hiánypótlóak azok az általa írt kötetek is, amelyek a Debreceni Királyi Ítélőtábla történetének egy-egy fejezetéről és elnökeinek életútjáról szólnak. ...Aki csak találkozott vele, mindenki egy szakmailag kiválóan felkészült, ugyanakkor kedves, segítőkész embernek ismerte meg. Nagyon nyitott volt az újdonságokra. Akkor volt igazán elemében, amikor valami szokatlant, újat kellett csinálni. Előadásainak például mindig sikerült képi- vagy hangeffektusokkal – csak őrá jellemző – varázslatos hangulatot teremtenie. Sziporkáztak a gondolatai egy-egy kiállítási enteriőr megvalósítása során. Gyakran egész éjjel azon gondolkodott, hogy amit megtudott napközben a levéltári forrásokból, hogyan tudnánk látványosan visszaadni a nagyközönség számára. Azt is nagyon élvezte, amikor néhány évvel ezelőtt végig jártuk a kollégákkal Debrecen legmagasabb pontjait, így felkérezkedtünk a templomtornyokba is »tanulmányozás« végett. Ragyogott a szeme a boldogságtól, amikor a Kistemplom vagy a Nagytemplom tetejéről lenézhettünk a nyüzsgő városra. Talán kedvenc költőjének, Gulyás Pálnak a verse járhatott az eszében, a Debrecen, ó-kikötő, amelynek sorait ő maga rajzolta fel a Költészet Napján 2015-ben levéltárunk üvegablakára, amikor csatlakoztunk a Verseket a kirakatba Debrecenben is mozgalomhoz.

A Magyar Nemzeti Levéltár országos projektjei közül szinte mindegyikben részt vett. A Reformáció MNL keretében készítette el a Debreceni végrendeletek című kötetét, amely szívügye volt. Az 1956-os forradalom utáni megtorlás büntetőpereinek feldolgozásában is tevékenyen részt vett, sokáig elhallgatott tényekkel gazdagította helytörténetírásunkat. 2018-ban szakmai és tudományos munkája elismeréseként megkapta a Pro Archivo Nationali díj arany fokozatát.

Az MH 5. Bocskai István Lövészdandárral és a Hadkiegészítő Parancsnoksággal való együttműködés keretében jelentős munkát vállalt a Hajdú-Bihar vármegyei hősi sírok, emlékművek és hősi halottak adatainak feldolgozásában. A térség katonai múltjának feltárásában végzett aktív részvételéért 2019-ben a honvédelmi minisztertől a Honvédelemért Kitüntető cím III. fokozatát vehette át.

A Múzeumok Éjszakája program keretében ugyanis több éven át rendeztünk kiállítást a régi Városházán. Ezek közül talán a legbüszkébb Debrecen, a szabadság fővárosa című tárlatra volt, amely nemcsak a legnagyobb tematikájú kiállításunk volt, de neki köszönhetően a legtöbb ragyogó ötlettel kivitelezett is."

Oktatóként bekapcsolódott a **Debreceni Egyetem levéltár szakirányos történész** hallgatóinak a képzésébe. Mentorként több hallgatót, későbbi kollégát vezetett be a levéltáros szakma rejtelmeibe.

Kovács Gergely és *dr. Grigovácz László* levéltárosok megörökítették Icukához fűződő érzéseiket:

„Kedves Icuka! Számunkra Te egyszerre vagy barát, munkatárs és tanár mindenkor. Amit tudunk a szakmáról, azt jelentős részben Tőled tanultuk. Mindazt, amire tanítottál minket végtelen kedvességgel, emberséggel társítottad irányunkban, mint ahogyan tetted azt másokkal is. Még ha el is foglalt egy feladat, mindig kész voltál vezetni minket a szakma rejtelmeiben és nem egyszer a mindennapokban.

Valahányszor csak benyitottunk hozzád, a kedves mosolyod fogadott bennünket. Férfiként kevésbé vesszük észre a szükségét, de bizony mindig jólesett ez, és megérintett minket az őszinte emberi, érzelmi támogatás. Mindaz, amit tőled barátként, munkatársként, tanárként kaptunk, tovább él bennünk a közösen megélt levéltári névnapok, vándorgyűlések emlékével együtt.

Előadás a Megyeháza Árpád-termében, 2017

Hálásak vagyunk mindenért, amire tanítottál, és azért, ahogyan tanítottad nekünk meghatározó szakmai pályánk szempontjából. Köszönet érte!"

A levéltárba nem úgy járt be, mint aki dolgozik, hanem azt a második családjának tekintette. A törvényszékre és a járásbíróságra is szívesen járt, hiszen a kutatásai során olyan emberekkel dolgozhatott együtt, akiket nagyra becsült, akik a gondolatait is kitalálták.

Az *Elfeledett bíróságok Hajdú-Bihar Vármegyében* címmel 2024-ben megjelent kiadványban *dr. Kahler Ilona Márta,* a Debreceni Törvényszék elnöke így emlékezik Icukára:

„Sajnos az elhivatott alkotói csapatból dr. Kovács Ilona főlevéltárostól végső búcsút kellett vennünk. De nem feledjük el azt a lenyűgöző lexikális tudást és azt az alázatot és szenvedélyt a tudományos munka iránt, ami őt jellemezte."

Írásait elsőként édesanyja, „ANYUCI" olvasta el lánya kérésére, aki magyartanárként mondott elismerő szavakat a készülő cikkekről, a körültekintő és érdeklődést kiváltó fogalmazásról. Kikapcsolódást a kiskertben való munkálkodás és az utazás jelentett számára. Bejárta „Nagymagyarország" városait. Erdély volt a mindene. Osztotta azt a véleményt, hogy aki a Hargitán még nem ment fel, az Erdélyben sem járt. A kertben Anyucival és Béla bácsival gondozta a virágokat, a fenyőket. Betegségében családja mellett Tapi kutyája is mindent megtett, hogy gazdája felépüljön.

Távozása pótolhatatlan veszteség a történettudomány számára, hogy már nem folytathatja kiemelkedő munkásságát. Szülővárosának szeretetéről és egyben életének hitvallásáról a nagyapjának ajánlott *Debreceni végrendeletek* című könyvében Szabó Magdát idézve így írt:

„Ez az én városom, nem tehetek másként. Kitartottam tegnap az arcomat a szélbe, és elnevettem magamat, hogyan fogom azt valakivel is megértetni, hogy ez az egyetlen szél, amit a halálom óráján is érezni szeretnék. Mert semmiféle szél sem tud megnyugtatni, csak az, amelyik a puszta felől sodorja magával az őseim sorát."

Elévülhetetlen értékeit megőrizve szeretettel emlékeznek rá rokonai, barátai, ismerősei.

KÁLMÁN ANTALNÉ és *KOVÁCS TIBORNÉ,*
Debrecen

KOVÁCS JÁNOS

(Maklár, 1946. március 8. – Polgár, 2024. július 17.) tanár, igazgatóhelyettes

Szegény földműves családba született második fiúgyermekként a Heves megyei Makláron. Bátyjánál közel tíz évvel fiatalabb, kései gyerekként ifjú évei magányosan, olvasással, a könyvek bűvöletében teltek. Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte. Szorgalmas, tehetséges, kiváló képességű diáknak bizonyult, szerény körülmények között élő szülei ezért erejükön felül járultak hozzá továbbtanulásához. Bejáró diákként ingázva személyes áldozattal és kiváló eredményekkel hálálta meg családja segítségét, az Egri Dobó István Gimnázium és Szakközépiskolában érettségizve 1964-ben, majd felvételt nyerve az Egri Tanárképző Főiskolára. Felsőoktatási képzésének megkezdése előtt Mezőtúron teljesített sorkatonai szolgálatot, az 1965-ös árvízi védekezésben mutatott helytállásá-

ért kitüntetésben részesítették, kiváló katonaként, törzsőrmesteri ranggal szerelt le. Általános iskolai tanári diplomáját magyar–orosz szakon szerezte 1969-ben.

Édesanyja halála után, negyedéves hallgatóként, 1968-ban került a **Polgári Általános Iskolába,** ahol eleinte orosz nyelvet tanított, a közéletben, a közigazgatásban, a hon- és rendvédelemben tolmácsként számítottak készségeire és képességeire, melyeket az 1975/1976-os tanévben hathetes leningrádi tanulmányúton nyílt alkalma anyanyelvi szintre fejleszteni. Embert próbálóan nehéz, szűkös, nélkülözéssel és lemondással teli, személyiségformáló esztendők voltak ezek életében.

Fiatal kora óta aktívan sportolt, az erő-, az állóképességi és a csapatsportok iránti szeretetének köszönhetően kortársaival, kollégáival és tanítványaival egyaránt könnyen megtalálta a közös hangot. Bekapcsolódott az ifjúsági mozgalomba, csapatvezetőként, rajvezetőként és osztályfőnökként szervezte a diákok szabadidős tevékenységeit, a helyi legendárium részét képező nyári táboroztatás keretei között szervezett túrák, versenyek, közösségi programok feledhetetlen élményekkel és emlékekkel gazdagították diákok generációit. Személyes kisugárzása, széleskörű műveltsége, továbbá természet- és sportszeretete révén hamar közösségteremtő- és formáló vezéregyéniséggé vált a helyi közéletben, ismeretségei az évek során gyakran baráti kötelékekké alakultak át.

Mellékállásban a kollégium nevelőjeként dolgozva kiemelt figyelmet fordított a bentlakó gyerekek testi, lelki és szellemi fejlődésére, így az esztendők múltával a diákok, a szülők, valamint a kollégái körében tekintélyt és elismerést vívott ki magának.

1981. augusztus 15-én feleségül vette matematika–ének-zene szakos kolléganőjét, Ujvári Ilonát. Házasságukból két gyermekük született: Péter és László, akik mindig számíthattak feltétlen, odaadó, önzetlen és önfeláldozó támogatására, sziklaszilárdan állt mögöttük.

Munkatársai tisztelték tudását, tapasztalatát és tájékozottságát, értékelték eredményeit, rendszeresen kikérték véleményét szakmai és személyes kérdésekben. Megfontoltsága, lényeglátása, igazságérzete és problémamegoldó képessége példaértékű volt számukra, a nevelőtestület ezért 1982-ben az intézmény igazgatóhelyettesévé választotta. Pályája huszonnégy évét töltötte vezető beosztásban, a tanítástól azonban sohasem szakadt el. Szakmai munkájának elismeréseként a művelődési miniszter 1989-ben „Kiváló Munkáért" kitüntetésben részesítette.

Osztályfőnökként nyomon követte diákjai sorsát, tanulmányi téren és személyes problémáik megoldásában is segítve őket, kiemelten foglalkozva a hátrányos helyzetű gyerekekkel, az érintett családokkal szoros együttműködésben. Szívügyeként kezelte a tehetséggondozást, a tanulók képességeinek kibontakoztatását és fejlesztését. Mindkét tantárgyából versenyeztette tanítványait, akik az országos, a megyei és a járási megmérettetéseken rendszeresen az élmezőnyben végeztek. A tehetséges tanulók fejlesztése terén nyújtott teljesítményét és elért eredményeit az intézmény vezetése 2003-ban a „Minőségi Oktatásért és Gyermekekért Díj" kitüntetéssel ismerte el.

Pályafutása során személyes meggyőződéséből fakadó szakmai filozófiájával összhangban kiemelt hangsúlyt helyezett a folyamatos önképzésre, a folytonos megúju-

lásra, mindvégig nyitott volt az elméleti és a módszertani reformokra, egyúttal munkatársait is erre motiválta. Becsületes, tisztességes, emberséges, az igaz és nemes ügyért, a gyengékért és az elesettekért a végletekig küzdeni képes, következetes tanárként, illetve vezetőként ismerhette mindenki. Döntéseit, intézkedéseit és állásfoglalásait mindenkor zárt jogi érvelésre támaszkodó szakmai igényességgel alapozta meg.

Tanévzáró ünnepség, jutalomkönyvek átadása

Magánéletét szigorúan óvta, mások személyes terét messzemenően tiszteletben tartotta, esetlegesen megosztott gondjaikat mégis mélyen átérezte, s haladéktalanul kereste a segítségnyújtás lehetséges módjait. Mindig, mindenben lehetett rá számítani.

Vezetőtársaival az intézményt a szükségszerű innovatív szerkezetváltások nyomán országos rangra emelve példaértékű – a partnerközpontú gondolkodás szemléletmódján alapuló, minőségelvű – kisvárosi iskolai modellt építettek ki, és tartottak fenn a település megelégedésére. Büszke volt az intézmény országos elismeréseire: a „IIASA-SHIBA DÍJ" elnyerésére, valamint a „Közoktatás Minőségéért Díj" arany fokozatának odaítélésére a 2003/2004-es tanévben. Országos, regionális, megyei és kistérségi szakmai konferenciák és továbbképzések szervezőjeként, előadójaként igyekezett felhívni a résztvevők figyelmét a közoktatási feladatellátás fejlesztésének elengedhetetlen szükségességére.

Pályája egészét hivatásának szentelve, számos előmeneteli lehetőségről lemondva, egy intézményben töltötte. 2006-ban nyugállományba vonulva távozott a közéletből. Nyugdíjas éveit családja körében töltötte szeretetben, megértésben, békességben. Támogatta felesége szakmai ambícióit, örült fiai sikereinek, unokája érkezésének.

Megtiszteltetésnek vette, hogy a város lakosaitól érkezett javaslat alapján „Polgár város 30" emlékplakett kitüntetésben részesült 2023-ban. Egész életén átívelő szenvedélyének hódolva az olvasás töltötte ki napjait, több ezer kötetes könyvtárát mindvégig bővítette és becsben tartotta, olyan mérhetetlen tudást halmozva fel, amelynek maradéktalan átadására esélye sem lehetett.

Bene Lászlóné tanítvány, kolléga emlékező gondolatai: „Ha megkérdezik, mi jut eszembe Kovács Jánosról, akkor hirtelen nehéz megfogalmazni. Régóta ismertem, hiszen felsős koromban tanított. Örültünk, hogy egy fiatal tanár bácsi lesz az orosznyelv- tanárunk. Emlékszem, mikor először bejött az órára, kissé szigorúnak tűnt, de hamar kiderült, hogy érti a humort és velünk együtt tudott nevetni. Nem volt könnyű dolga az orosz nyelv tanításával. Sok kisdiáknak még a magyar nyelv helyes-

írásával is meggyűlt néha a baja, a cirill betűkkel meg pláne. Hogy nagyobb kedvünk legyen az orosz nyelv tanulásához, vidám orosz dalokat tanított meg velünk, és az órák végén egyet-egyet mindig elénekeltünk. Nem emlékszem olyanra, hogy fegyelmezési problémái lettek volna, mert tudtuk, mit vár el, és annak megfelelően viselkedtünk. A nyári táboroknak rendszeres résztvevője volt, ahol igazi »jó fej« tanár volt. Szerintem minden diák kedvelte és tisztelte. Pár év múlva kollégák lettünk. Volt iskolámban tanárként kezdtem el dolgozni, János pedig igazgatóhelyettes lett. Milyen vezetőnek ismertem meg? Egy olyan vezető volt, aki önmagával szemben igényes és következetes, és ezt kollégáitól is elvárta. Mindenkitől megkövetelte a precíz, pontos munkát. Ennek érdekében, aki segítségért fordult hozzá − szakmai, fegyelmezési vagy adminisztrációs munkában − mindig számíthatott rá. Nyíltság és őszinteség jellemezte, idegen volt tőle a problémát elkendőző véleménynyilvánítás. A következetessége, szakmai tudása az iskola iránti elkötelezettsége követendő példává tette a pedagógustársadalomban. Mikor vezetőtársak lettünk, nagyon sokat kérdeztem, és Ő mindig türelmesen válaszolt, segített a vezetői munkához szükséges ismeretek minél alaposabb megismerésében. Hangsúlyozta, hogy a jogszabályok ismerete, azok változásának folyamatos követése elengedhetetlen a vezetői munkában. Nagy tudású, tájékozott személyiség volt, aki elkötelezettségből, hivatástudatból végezte munkáját. Sokat tanultam tőle".

Sándor Antalné kolléga így emlékezik rá: *„Nagy megtiszteltetés számomra, hogy megemlékezhetek Kovács János vezetőtársamról. A polgári általános iskola nevelőtestületében eredményesen oktató, segítőkész kollégának ismertem meg. Szülőként gyermekeim orosz nyelvet tanító emberséges, lelkiismeretes nevelői munkáját tapasztaltam meg. Az iskola igazgatóhelyetteseként kitartóan dolgozott az intézmény minőségi elvekre épülő szakmai innovációjának kidolgozásáért, megvalósításáért és a nevelőtestület aktív közreműködéséért. A 6–10 éves diákok tagozatvezetőjeként mindig számíthattam szakmai támogatására. Különös figyelmet fordított a tehetséges és a hátrányos helyzetű diákok segítésére. Aktívan vett részt a város közéletében. Nagy odaadással segítette a különböző pedagógiai, kulturális és ünnepélyes összejöveteleket. Hatékonyan képviselte a pedagógusok ügyeit. Tisztelettel emlékszem rá."*

Tóth Istvánné kolléga emlékeiben így él: *„Kovács János tanár úrral még felső tagozatos diákként ismerkedtem meg. Bár nem tanított, de a közösségi rendezvények, táborok élen járó pedagógusa volt. Minden gyerek szemében a halk szavú, erős, komoly, határozott, tekintélyt parancsoló, mégis gyermekközpontú egyénisége kivívta a tisztelet. Felnőttként, mint kollégával kerültem kapcsolatba, amikor polgári iskolába kerültem dolgozni. Segítőkész, jó humorú, a szakmai munkát mindenkor szem előtt tartó, a gyerekek fejlesztésére nagy gondot fordító embert ismertem meg személyében. A későbbiek során mint megbízott igazgató vezette az intézményünket. Szakmai felkészültsége, a törvények pontos ismerete, a vezetői kvalitása, mind az iskola érdekeit képviselték. A kollegákkal humánus, de munkafegyelmet, a tanítás iránti elköteleződést várta el. Sokoldalú személyisége, tevékeny pedagógusi és vezetői múltja ott marad az iskola falain belül, a tanítványok és a kollégák szívében."*

Petrikné Sereg Ildikó tanítvány, kolléga emlékező sorai: *„Kovács János tanár bácsi, osztályfőnök, kolléga és főnök… Ötödik osztályos diákként ismertem meg a szigorú tanár bácsit, aki nemcsak tanárom, de osztályfőnököm is lett. Kisdiákként tartottunk tőle, ám hamar kiderült, hogy figyel ránk, segít, s mindig igazságosan ítélkezik felettünk. Az orosz nyelv rejtelmeibe általa nyerhettünk bepillantást, s bár idegennek tűntek a cirill betűk, mégis azon igyekezett, hogy megszerettesse velünk. Ha felelésre került a sor, izgultunk, hogy kire esik a választás, ő meg szokásához hűen egy lakcímet olvasott fel a naplóból, s az illető tudta, neki kell kiállnia. Mire hetedikesek lettünk, már a tekintetéből is értettünk, de ekkor választották meg helyettesnek, s mi már »csak« orosz órákon találkoztunk vele. Számunkra is, de azt éreztük, hogy számára is törést jelentett, hogy már nem az osztályfőnökünk. Évekkel később, amikor osztálytalálkozót szerveztünk, meg is fogalmazta, hogy nem tudja elfogadni a meghívásunkat, mert úgy érzi, hogy cserben hagyott minket. Pedig mi biztosítottuk afelől, hogy büszkék voltunk arra, hogy a mi osztályfőnökünk igazgatóhelyettes lett. Ő viszont ennyire mélyen érző ember és pedagógus volt, hogy akkor is törésként élte meg a helyzetet. A főiskola elvégzése után tértem vissza a polgári általános iskolába, s ha lehet ezt gondolni atyai/mesteri szeretettel fogadott, ugyanakkor továbbra is az általa mindig képviselt komolysággal, tiszteletadással. Eszembe jut, hogy még főiskolás koromban egyszer beszélgettünk, s a szokásos »Csókolom«-mal köszöntöttem, s ő megjegyezte, hogy legközelebb már ő sem tegezhet engem, hiszen felnőttként kell, hogy kezeljen. Így is volt, kollégaként mindig magázó formában beszélgettünk. Arra is emlékszem, amikor kezdő pedagógusként bizonytalanul léptem az irodába, ő bátorított: »Jöjjön, Ildikó, már itthon van!« Tanárként, emberként és főnökként sem szerette a hivalkodást, mindig szerény, a tényekre szorítkozó ember volt. Nem szerette, ha ünneplik, de arra büszke volt, ha tanítványai, iskolája sikereket ér el. Helyettesként Kovács Istvánné igazgató asszony jobbkeze volt, ő volt az, aki igyekezett minden intézkedést törvényesen, pontosan, igazságosan kivitelezni. Szívvel, lélekkel, felhajtás nélkül végezte munkáját. Az igazi öröm az volt számára, ha másokat hozzásegített a sikerhez. Emlékeimben Ő a nagybetűs TANÁR és FŐNÖK!”*

Zsipi Gyuláné kolléga szerint: *„Munkáját felkészülten, pontosan, precízen, maximális odaadással végezte. Neki a tanári feladatellátás nem munka, hanem hivatás volt, amelyet áthatott és meghatározott a hivatástudat. Szigorú és következetes tanár volt, aki a mindennapok során rendre, fegyelemre és becsületre nevelte tanítványait. Sok gyereket elindított az idegen nyelv tanulásának rögös, de csodálatosan szép útján.”*

Szabó Bertalan kolléga emlékei: *„1979-ben kerültem Polgárra kezdő pedagógusként, amikor Kovács János már az általános iskola igazgatóhelyettese volt. Sokat segített a beilleszkedésben, tiszteletben tartva a szakmai önállóságomat. Csodáltam műveltségét, szakmai elkötelezettségét, emberszeretetét és hallatlan munkabírását. Később családjainkkal közös épületbe költöztünk, és innen kezdve baráti kapcsolatot is ápoltunk. A magánéletben is sokat segítettük egymást, a közös főzések, baráti összejövetelek mindig jó hangulatban teltek. Örülök, hogy kollégája és barátja lehettem.”*

Polonkai Gábor tanítvány emlékeiben így él: *„Kovács tanár bácsi 4 évig (1976–1980) volt az osztályfőnököm és az orosztanárom a felső tagozatos évfolyamon. Gyerekként felnéztem rá, tiszteltem a személyiségéből áradó emberi tartást. Megkövetelte az őszinteséget. Egy mondása végigkísért a felnőtté válásom útján: »Csibészséget lehet elkövetni, de utána vállald is el a következményeit« Ezt a gondolkodásmódot a saját fiaim nevelésében is igyekeztem alkalmazni. Pályafutása során mindig a diákjai érdekeit tartotta szem előtt. Törekedett arra, hogy megismerje a tanítványai személyiségét, adottságait. Segített – köztük nekem is –, hogy sokszor saját kishitűségeink legyőzésével a megfelelő iskolában tanulhassunk tovább. Nekem példaképként szolgált a sportos életmódjával, életfilozófiájával. Osztálytalálkozók alkalmával szívesen emlékezett vissza hajdani tanítványaira, örült az elért sikereinknek. Fáradhatatlanul dolgozott azért, hogy tanítványai ne csupán tantárgyi tudással, hanem az életben való boldoguláshoz szükséges erkölcsi és emberi értékekkel is gazdagodjanak. Nemcsak tanított, hanem nevelt is, utat mutatott, és hitt abban, hogy minden diákban ott rejlik a lehetőség a fejlődésre.”*

Felesége, *KOVÁCSNÉ UJVÁRI ILONA*
és *OLAJOS ISTVÁN,* Polgár

KOVÁCS JÁNOS
(Hajdúszoboszló, 1960. december 4. – Hajdúszoboszló, 2024. november 8.)
szakoktató, tanár

Négygyermekes, szorgalmas munkáscsaládban született, Tóth Erzsébet és Kovács Gyula harmadik gyermekeként. Édesapja kőműves, édesanyja szakácsnő volt. Testvérei Gyula, László és Éva. Már mindhárman nyugdíjasok. Igyekezett testvéreivel is jó kapcsolatot ápolni, hiszen a gyermeki kötődés felnőttként is megmaradt az életükben.

Testvéreivel szeretetteljes, összetartó családban nevelkedtek. A szülők becsületességre, tisztességre tanították gyermekeiket, mely erényeket János is megtartott. Már gyerekként megfogta a fenyőfa illata. Szívesen segített bátyjának barkácsolni és megnézhette, hogyan készülnek a szebbnél szebb bútorok. Az általános iskola befejezése után a 108. Számú Ipari Szakmunkásképző Iskolában tanult tovább, ahol jó eredménnyel, asztalos szakmunkásként szerzett bizonyítványt. Osztályfőnöke biztatására iratkozott be a debreceni Péchy Mihály Építőipari Szakközépiskola faipari tagozatára 1978-ban. Ugyanebben az évben munkába is állt mint asztalos, a **Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság Gépüzemében** Hajdúszoboszlón. Tanulmányait levelező tagozaton végezte, és 1982-ben sikeres érettségi vizsgát tett faipari szakon.

1982 augusztustól 1984 februárig sorkatonai szolgálatot teljesített, majd leszerelése után visszakerült a hajdúszoboszlói **TIVIZIG asztalosműhelyébe.** Fiatal szakmunkásként, kellő szakmai alázattal, tudással és lelkesedéssel végezte munkáját, ezért rábízták az asztalostanulók szakmai gyakorlati oktatását.

1984. szeptember 22-én, házasságot kötött Szedlák Zsuzsanna képesített könyvelővel, pénzügyi ügyintézővel. Céljaikat kéz a kézben igyekeztek megvalósítani. Kitartottak egymás mellett jóban – rosszban, egészségben – betegségben. 40 év boldog házasságot tudhattak maguk mögött.

Házasságukból két fiúgyermek született: 1987-ben János és 1992-ben Tamás. János fotográfus lett (elismert vállalkozó), Tamás doktorált, és a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Karán oktat. Számukra mindent a két gyermek jelentett. Nagy gondot fordítottak nevelésükre, taníttatásukra, az életük megalapozására. Választott párjaikat jó szívvel fogadta a családba.

Következetes, támogató édesapaként engedte, hogy gyermekei a saját útjukat járják, és szabadon élhessék életüket. Ugyanakkor nagyon sok dologra megtanította őket. „A munkád a névjegyed!" szlogennel sarkallta őket az előrehaladásra. Nagyon szerette fiait, büszke volt rájuk és elért sikereikre! Az unoka, Csongor születésével pedig, már nagypapaként is részese lehetett családja életének. Rajongásig szerette őt, aki imádta nagypapáját. A dolgos hétköznapok mellett a vele töltött idő minden gondot feledtetett. A második unoka, Barnuska születését már sajnos nem élhette meg.

Bár fiai már külön élnek családjaikkal, ennek ellenére nagyon szorosan tartották a kapcsolatot. Kihagyhatatlanok voltak a közös ünnepek, a családi események, az együtt töltött kirándulások, nyaralások örömteli pillanatai, melyek kedves emlékként élnek mindannyiuk szívében.

1993. áprilisban megbízták a hajdúszoboszlói **Bocskai István Szakképző Iskola** asztalos gyakorlati oktatói állás betöltésével, melyet készséggel elfogadott.

1997-ben felvették a pécsi Janus Pannonius Tudomány Egyetem Pollack Mihály Műszaki Főiskolai Karára, Műszaki Szakoktatói levelező tagozatra. Ennek eredményeként főiskolai faipari műszaki szakoktatói diplomát szerzett 2000. júniusban, kiváló eredménnyel.

A tehetséggondozásban is igyekezett helytállni. Kiemelkedően tehetséges diákjaival több alkalommal indultak az országos SZKT (Szakma Kiváló Tanulója) versenyen, ahol sikeresen versenyeztek.

2016 szeptemberétől a **Berettyóújfalui Szakképzési Centrum (BSZC) Eötvös József Szakképző és Szakgimnáziumában,** áthelyezéssel folytatta munkáját **szaktanári** és **szakoktatói** munkakörben.

Ebben az iskolában teljesen más jellegű kihívások elé került, de az új helyzethez alkalmazkodva, hamar beilleszkedett. A tanulók bizalmának elnyerésével tudott tanítani és nevelni. Legfőbb feladat volt számára a tanulási nehézségekkel küzdő tanulók felzárkóztatása és megfelelő szakmai tudással való felkészítése. Élete utolsó hónapjaiban végzős osztályával a szalagtűzőre és az elkövetkezendő vizsgákra készültek nagy szorgalommal.

Nagyon szeretett barkácsolni. Nem volt olyan dolog vagy tárgy, amit ne tudott volna fából elkészíteni. Legyen az bútor, használati tárgy vagy akár dísztárgy. Igazi kikapcsolódást azonban péntek délutánonként, a tanárkollégákkal együtt játszott foci jelentette számára, amit egy szaunázás és fürdőzéssel egybekötött kötetlen baráti beszélgetés követett.

Azt mondják, hogy az élet igazi nyomait nem csupán abban látjuk, amit elérünk, hanem abban is, amit mások szívébe ültetünk. János öröksége itt van mindazokban, akiket megérintett: családja tagjaiban, kollégáiban, tanítványaiban és barátaiban.

Negyvenéves jubileumi közalkalmazotti jogviszonnyal a háta mögött, amelyből 30 évet oktatói tevékenységgel töltött, bátran állíthatjuk, hogy számára az oktatás egy életre szóló, jó döntés volt.

János mindig két kézzel alkotott! Nemcsak a fából faragott értéket, hanem szívéből formált emberséget is.

Kollégája, *Szabó Ferenc* faipari oktató így emlékezett rá: *„Az életünk során ritkán találkozunk olyan emberekkel, akik mélyen befolyásolják pályafutásunkat és szemléletünket, akik szó nélkül megértik gondolatainkat, és akik tanításukkal, emberségükkel kitörölhetetlen nyomot hagynak bennünk. Egy ilyen kollégára emlékezem most, aki évtizedeken át szakoktatóként dolgozott, és akinek munkássága nemcsak az oktatás, de az én személyes életem számára is meghatározó volt. Pályám kezdetén, amikor az oktatás világába léptem, tele voltam lelkesedéssel, de a tanári tapasztalat hiánya sokszor bizonytalanságot szült. Ekkor találkoztam vele. Mindig ott volt, amikor kérdések merültek fel, mindig segített, amikor elakadtam. Nemcsak válaszokat adott, hanem utat is mutatott. Rávezetett, hogyan lehet a tanításban egyszerre jelen lenni szakmai igényességgel és emberi közelséggel. Azok az alapelvek, amelyeket tőle tanultam, ma is vezérfonalként szolgálnak a munkámban.*

Kollégám egyik legnagyobb erénye az volt, hogy sosem ragad le a múltban. Szakmai tudását folyamatosan frissítette, keresve az újabb és jobb módszereket. Számtalan alkalommal láttam, amint a legfrissebb szakmai anyagokat tanulmányozta, vagy részt vett képzéseken, hogy a legjobbat nyújtsa tanítványainak. Ezt a folyamatos fejlődési késztetést mindannyiunkra átragasztotta, és ma is útmutató marad számomra.

Magánéletét hosszú ideig a munkája határozta meg. Amikor azonban megszületett az unokája, ez a fókusz eltolódott. Láthatóan, boldogsággal töltötte el az új családi szerep, és a munka és magánélet közötti egyensúly végre helyrebillent az életében.

Mindig bizakodó volt. Hitt abban, hogy tanulói megállják helyüket az életben, és mindent megtett annak érdekében, hogy ez valósággá váljon Az emléke és a tőle tanultak tovább élnek bennünk, és általa mi is jobb oktatókká, jobb emberekké válhattunk."

,,1993–2015 között volt a hajdúszoboszlói ***Bocskai István Szakképző Iskola*** *oktatója. Tanári pályájának jelentős részét ebben az intézményben töltötte el. Már fiatal korában feltámad benne az igény a szakmai tudás átadására, amelyet ő maga is olyan gondosan és alázattal gyűjtött össze. A tanári pálya választásával egy régi*

álma valósult meg: lehetőséget kapott arra, hogy a fiatal generációkat bevezesse a szakma csodálatos világába. A tanítás számára nemcsak hivatás volt, hanem küldetés is. Tanárként, osztályfőnökként, versenyfelkészítőként és iskolai rendezvények aktív segítőjeként számtalan alkalommal bizonyította az oktatói pálya iránti szilárd elkötelezettségét. Nem csak tanított, hanem nevelt is: megmutatta, hogyan lehet a pontosságot, a türelmet és a kreativitást az élet más területeire is átültetni. A műhelyben eltöltött órák nem csupán a szakmai fejlődésről szóltak, hanem emberi értékekről is: egymás tiszteletéről, csapatmunkáról és a munka iránti elkötelezettségről. Kollégái körében igazi csapatemberként ismerték. Mindig nyitott volt a szakmai párbeszédre, az új ötletekre, és sosem félt megosztani saját tapasztalatait. Számára a tanári közösség nemcsak munkatársak gyűjtőhelye volt, hanem egyfajta második család. Mindig kész volt segíteni, legyen szó egy nehéz szakmai kérdésről vagy egy közös projekt kihívásairól. Bár Kovács János tanár úr már nincs közöttünk, öröksége tovább él azokban, akiket tanított, azokban a bútorokban, tárgyakban és alkotásokban, amelyeket az ő iránymutatásával hoztak létre. Kovács János olyan mestere volt szakmájának, akire mindig hálával és szeretettel emlékeznek vissza, s akinek szellemisége a mai napig példaként áll mindannyiunk előtt." (*Egri László* igazgató)

„Kovács János tanár úr, nekünk, a csapattársainak csak Jani… Évek óta oszlopos, meghatározó tagja volt iskolánk tanári focicsapatának, ez akkor sem változott mikor az élet úgy hozta, hogy másik oktatási intézménybe helyezték át. Mindig jókedvvel és vidáman érkezett, lehetett rá számítani, szinte sosem hiányzott a péntek délutáni összecsapásokról. Nagyon jól érezte magát köztünk, és mi is kerestük a társaságát. Hozzáállása a profi labdarugókkal vetekedett, az első perctől az utolsó percig küzdött, teljes erőbedobással. Elvesztett labdát nem ismert! Többször védte a csapat kapuját nagy odaadással, eredményesen. Mégis kedvenc posztja az előre tolt csatár szerepe volt. Góljai híresen nagyok voltak és nagyot szóltak! Több volt ez baráti focinál. Számára is, hiszen meccsek előtti beszélgetésekkel, élménybeszámolókkal hangolt a csapat, ezért érkezett ő is hamarabb, idő előtt mindig. A sportolás után szívesen maradt tovább kollégáival. A meccs elemzése sosem maradhatott el, bármi is lett a végeredmény. Megvitatásra kerültek Janinak is a kimaradt helyzetei, góljai és ha kapus volt, akkor bravúros védései. Ezeket a meccs utáni öltözői hangulatokat nagyon szerette. »Örökre velünk maradsz, őrizzük mosolyodat...«" (*Bese Gyula*, kollégája, focis társa)

2024-ben teljes és ígéretes szép szakmai és magánéletének egy pillanat vetett véget.

Éppen a szokásos pénteki focizás zajlott kedves kollégáival, kedvelt iskolájában, amikor szerető szíve felmondta a szolgálatot, és a futballpályán elhunyt.

Elismerései:

- 2004-ben a hajdúszoboszlói Városi Önkormányzat elismerésben részesítette: Kiemelkedő oktatómunkáért kitüntetést kapott.
- 2015-ben pedagógusnap alkalmából pedig a jövő nemzedékéért végzett áldozatos nevelő oktató munkájáért elismerő oklevelet kapott a Klebelsberg Központ tankerületi igazgatójától.

Feleségének ez az idézet nyújthat némi vigasztalódást:

„Miért sirattok? Isten arca volt, amely simogatón, hívón rám hajolt.
És én mentem, s most fényözönben élek,
és nem vagyok más, csupán tisztult lélek.
Sziromhullás volt, árnyékom lehullt,
a szemetek könnybe miért borult?
Ha emlegettek, köztetek leszek,
ha imádkoztok, veletek vagyok,
ha rám gondoltok, mosolyogjatok,
emlékem így áldás lesz rajtatok!"
(Reményik Sándor: Üzenet)

Összeállította:
NÉMETNÉ DÁVID IRÉN nyugdíjas pedagógus,
a KSPE tagja, Hajdúszoboszló

KOZMA GÁBORNÉ Ittes Terézia

(Mezőkövesd, 1938. december 18. – Debrecen, 2022. december 9.)
közgazdász-tanár, osztályfőnök, igazgatóhelyettes, tagozatvezető

Édesapja, Ittes János Diósgyőrben dolgozott vasgyári munkásként. Édesanyja, Barta Terézia háztartásbeliként fontos feladatának tekintette a matyó hímzés hagyományának megőrzését és továbbvitelét. Életét nagymértékben meghatározta, hogy szülei támogatták a tanulását, holott ez akkoriban nem volt magától értetődő.

Általános iskolai tanulmányait Mezőkövesden végezte. Középiskolába a közeli nagyvárosba, Miskolcra, az Állami Közgazdasági Technikumba járt. Bejáró volt, naponta ingázott a megyeszékhelyre, de középiskolai tanulmányai alapján végleg elkötelezte magát a közgazdasági ismeretek mellett. Ennek felelt meg az egyetem: 1957-től a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanult, ahol vidéki lány létére 1961-ben pénzügy–számvitel szakos diplomát szerzett, majd 1961–1964 között a könyvvitel–statisztika–tervezés tanári szakot is elvégezte. 2011-ben az egyetem jogutód szervezete Arany, 2021-ben pedig Gyémánt diplomában részesítette.

Az egyetemi évek alatt megalapozott szakmai kapcsolatait élete végéig megtartotta és fejlesztette. Tanulmányai idején ismerkedett meg szintén közgazdász későbbi férjével, Gáborral. Az egyetem elvégzése után visszatért egykori iskolájába, és úgy tervezte, hogy vőlegényével Miskolcon fognak tanítani és letelepedni.

A Bethlen Gábor Közgazdasági Technikum kiváló igazgatónője, Újhelyi Istvánné (Klári néni) hívására azonban 1962-ben férjét követve Debrecenbe költözött, és nyugdíjba meneteléig, a 2010-es évek elejéig, a **Bethlen Gábor Közgazdasági és Postaforgalmi Szakközépiskola** volt a munkahelye. Nyugdíjazását követően is vállalt órákat, megbízásokat csökkentett munkaidőben. Két gyermeke született, 1963-ban Ágnes, 1967-ben pedig Gábor. Kettejük révén 5 unokája és 7 dédunokája is született.

Egész életét a közgazdász tanári hivatásnak szentelte, s a pedagóguspályán több mint fél évszázadon át aktívan dolgozott. A Kozma házaspár igen hamar, már a hetvenes években ismertséget, tiszteletet és megbecsülést szerzett előbb Hajdú-Bihar megyében, majd az egész országban. Férje hamarosan a szakma országos szakfelügyelője lett, s tanácsadóként járta az iskolákat, felesége pedig a szakma sikeres pedagógusaként, később vezetőként szerzett hírnevet. Tapasztalatait országos szakmai konferenciákon tartott előadásokon, konzultációkon adta át rendszeresen, amelyeket gyakran saját maga szervezett. Nagyban hozzájárult iskolája hírnevének további erősítéséhez, így többek között ahhoz, hogy az iskolába jelentkezők száma többszörösen meghaladta a férőhelyekét. Az 1970-es évek végéig két osztályt vezetett érettségire, amelyeknek **osztályfőnöke** is volt. Ezt követően évtizedeken át **igazgatóhelyettesként**, majd nyugdíjazásáig a **felnőtt tagozat vezetőjeként** dolgozott. Más iskolákba rendszeresen hívták érettségi elnöknek vagy nevelési értekezleteken vendég-előadónak. Egyértelmű szakmai tekintélyéhez nagyban hozzájárult, hogy kérlelhetetlen szaktanári szigorúsága köztudott volt. A szakmai érettségi vizsga tantárgyai rendre nehezebbnek bizonyultak a közismereti tárgyaknál. A „képesített könyvelő, vállalati tervező és statisztikus" szakképzettséget igazoló érettségi bizonyítványt nem volt könnyű megszerezni. Az ország közgazdasági szakközépiskoláiban ezért különös figyelmet keltettek a Bethlen-szakközépiskola magas szakmai érettségi átlagai és alacsony bukási arányai. S mindemellett tanulói rendre sikeresen szerepeltek az Országos Szakmai Tanulmányi versenyeken, s gyakran végeztek az első 10 helyezett között, ami akkoriban felvételi vizsga nélküli bejutást jelentett a közgazdasági egyetemekre, főiskolákra. De a versenyen kívül bejutottaknak is szinte behozhatatlan előnyük volt a Bethlenben szerzett szakmai ismereteik alapján még a legelőkelőbb gimnáziumokból bekerülőkkel szemben is.

Diákjai azonban a szakmai tisztelet mellett szerették is, mert szinte félelmetes szigorúsága korrektséggel, emberséggel párosult. Nemcsak szaktanár, hanem nevelő is volt, aki figyelemmel gondoskodott tanulóiról. Híres szervezőképessége az osztálykirándulásokon a szakmai eredményességet, kísérőtanárként pedig a jó hangulatot biztosította. Legnagyobb erénye talán mégis fáradhatatlan munkabírása volt, napi 10–12 órát dolgozott. Az iskola egyszerűen nem nélkülözhette az igazgatóhelyettes tantárgyfelosztási tapasztalatait, pontos kimutatásait, hatékony óracsere, ügyeleti beosztásait. Az épület maximális kihasználtsága érdekében pedig évről-évre olyan vándorlási rendet készített, hogy a tantermek a csoportbontások párhuzamos óráira is hatékonyan felhasználhatók legyenek. Szakmai és igazgatóhelyettesi tapasztalatai alapján szinte önállóan szervezte a szakközépiskola felnőtt tagozatát, amely szintén

sikeresen működött. Mintegy negyven éven át dolgozott helyettes igazgatóként, tagozatvezetőként. 84 éves korában bekövetkezett haláláig a pedagóguspálya elkötelezettje volt.

Kozma Gáborné egyik hitelesnek mondható értékelője *Pallás György* lehet, aki a hetvenes évek elején került kezdő tanárként az iskolába, majd 1990-től mintegy negyedszázadon át a Bethlen Gábor Közgazdasági és Postaforgalmi Szakközépiskola igazgatója volt. Az itt következő emlékező sorok az igazgatónak a tanárnő debreceni temetésekor, a 2023. január 4-én elmondott búcsúbeszédéből valók: *„Akik ismerték, azok tudják, hogy Kozma Gáborné, Teri néni a Bethlentől elválaszthatatlan volt, róla csak a legnagyobb tisztelet hangján beszélhetünk. Vele a Bethlen egyik utolsó nagy egyénisége távozik közülünk. Amikor a hatvanas években a Kozma házaspár az intézményben megjelent, az iskola másodvirágzását élte. Újhelyi Istvánné, a legendás Klári néni fogadta be őket az új aranykor kezdetén. Az akkor már százéves középiskolának szüksége volt a Felsőkereskedelmi Akadémia nagy elődeihez méltó közgazdász szakemberekre, akik ismereteiket átadni is képesek a felnövekvő nemzedéknek. Mert Klári néni, az új kor szellemében, azt a felfogást képviselte, hogy közgazdászt nem oktatni, hanem nevelni kell! Ez a százéves hagyományoknak megfelelő szellemiséget igényelt, s a Kozma házaspár mindenben megfelelt ennek a régi-új igénynek! Alig másfél évtized múltán Gabi bácsi már a közgazdasági tárgyak szakfelügyelője lett, Teri néni pedig igazgatóhelyettes, akit évtizedeken át három igazgató sem tudott nélkülözni. Gabi bácsit szaktanácsadói tevékenysége, Teri nénit pedig a közgazdasági szakközépiskolák regionális tanácskozásain vállalt szerepe és persze a Bethlen-szakközépiskola növekvő tekintélye tette országos ismertségűvé. Mindenki ismerte, akinek a Bethlenhez köze volt.*

Számunkra Teri néni a tekintélyes igazgatóhelyettes, az örök vezető személyét és lelkét jelentette. Nem bújhattunk el az iskola érdekeit képviselő, szigorú tekintete elől. Ő egy volt az iskolával, nem engedett semmiféle lazítást. Az általa készített órarend, vándorlási rend szentírás volt, mert a Rend csak így volt biztosítható. Ő maga volt a Rend! Egyes kollégák szerint olyan jó órarendünk sosem volt, mint amit ő készített számítógépes program nélkül, tűszúrásos táblácskákkal. Teri néni kemény követelményei időnként konfliktusokat is okozott. Gyorsan megoldotta a kisgyermekes szülők vagy a betegeskedők helyettesítését, de türelmetlenül várta visszatérésüket. Mert fontos a család, fontos az egészség, de legalább ilyen fontos a Bethlen is. Tessék ezeket összeegyeztetni! Az ő példája napi 10–15 óra iskolai munka volt. Büszke volt gyerekeire, unokáira; mégis többet volt bent, mint otthon!

A vezetői elvárás kisebb-nagyobb feszültségei számos anekdota, tréfa forrása is volt. Egyiknek magam is szereplője voltam még kezdő tanár koromban. Gabi bácsival őrt álltunk ballagáskor a főbejárat lépcsőjén. Senkit nem engedhettünk föl, Teri néni parancsa szerint mindenkit az udvarra kellett irányítanunk. Egy virágcsokorral hadonászó kigyúrt fiatalember mégis áttört rajtunk, döbbenten néztünk utána. Gabi bácsi azonban derűs maradt, hiszen felesége az emeleten tartózkodott. És valóban, néhány perc múltán a fiatalember szinte repült kifelé; a fizikai erőnél a kérlelhetetlen lélek erősebbnek bizonyult! Nélkülözhetetlen szervező volt, figyelt minden ren-

dezvényre iskolán belül és kívül. Érettségi írásbeli és szóbeli, tanulmányi verseny, iskolai ünnepély, szakmai gyakorlat, külső szervezés elképzelhetetlen volt nélküle. A közgazdasági szakközépiskolák több napos szakmai konferenciáit tökéletes precizitással szervezte meg. Iskolaigazgatók, minisztériumi tisztségviselők, neves szakemberek szívesen jöttek hozzánk példáinkból tanulni.

A szakmai szigor mellett azonban tudtuk, hogy szíve is volt. Rendszeresen hozott kertjében termett gyümölcsöket a tanáriba a kollégáknak. Segítette a pályakezdőket, megismertette velük az épületet és a munkát. Diákjai szigorával együtt szerették. Gondos osztályfőnök volt, s kísérőtanárként is úgy szervezte a programokat, mint az iskolai rendezvényeket. A diákok szeretete az érettségi találkozók állandó résztvevőjévé is tette. Minden tanulót ismert, évszám szerint. Az öreg diákokkal évtizedeken át is kapcsolatot ápolt. Mindenkiről tudta egykori hibáit és érdemeit, s hogy hol, milyen munkahelyen dolgozik.

A munkatársak mellett személyesen én is sokat köszönhetek neki. Nemcsak kollégám, a társam volt! Többet látott bennem, mint én magamban. Az idősebb tanárok korábbi kérését, hogy igazgatói pályázatot adjak be, először elutasítottam, de Teri néni fellépése minden ellenállást meghiúsított. A Bethlenes magaslatú vezető, az adminisztráció nagymestere, aki piros hiányjeleket vésett a kezdőként általam vezetett osztálynaplóba, ő kért pályázatírásra, nem mondhattam nemet! Ha az együttműködés később sikeres lehetett, abban Teri néninek meghatározó része volt.

Az iskolában azonban a rendszerváltást követően új kihívások jelentkeztek. A közgazdaság szakmai igényei változtak, s új versenyhelyzetet, szakmai és nevelési innovációkat kellett a dicsőséges hagyományokhoz igazítani. Az utókor majd eldönti, hogy ez mennyiben sikerült, az új rend kialakítása valóban harmadvirágzást jelentett-e. Teri néni számára azonban ez már megterhelőnek bizonyult, mégis megkíséreltе szakmai ismereteit tovább fejleszteni. Tapasztalataira ezután is szükség volt. »Jó az öreg a háznál!«, mondogatta, és egyetértettünk vele. S elmerengve nézegettük az általa kialakított szakmai múzeum mechanikus szerkezeteit.

Teri néni talán már az égiek órarendjét készíti, táblácskákat szurkálva, a csillagok vándorlási rendjével együtt. Nem felejtjük, mert Bethlenes lelke erősebb a fizikai létnél."

Az igazgatói búcsú szerint Teri néni már végleg a Bethlen nagy tanáregyéniségei, az iskola jelképei közé került. Aki igaz bethlenes volt, az bethlenes marad örökre!

Kollégái közül érdemes felidézni *Juhászné Papp Edit* tanárnő kolléga, egykori tanítványa újságcikkben is megjelent szavait: *„A szakma alapjait Kozma Gáborné Teri nénitől leshettem el, akinek szuggesztív személyisége tanári példaképként is állt előttem. Férje, Kozma Gábor tanár úr pedig olyan magas szinten tanított, hogy végzősként az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyen 2. helyezést értem el. Ezáltal maximális pontszámmal jutottam be a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre. Életem végéig hálás leszek ennek a két embernek, akik meghatározóak voltak a pályaválasztásom során, biztattak, támogattak, s a diplomám megszerzése*

után lehetőséget biztosítottak arra, hogy volt iskolám tárt karokkal fogadjon, mint egykori diákját – immár tanár kollégaként."

A tisztelet és a szeretet elismerése sugárzik egykori tanítványai visszaemlékezéseiből is. Most néhány idézet következik olyan diákoktól, akiknek osztályfőnöke is volt.

Dr. Kádár Béla: „Teri néni tanítása, mint a szakemberé és mint az emberé, végigkísért eddigi életem során. Hálás vagyok, hogy a számvitel alapjait képező kettős könyvvitelt az órái során Tőle sajátíthattam el. Akkor mint középiskolás tanuló, arra még gondolni sem mertem, hogy majdan a számvitel tudományok doktora kitüntetést fogom átvenni a Magyar Tudományos Akadémián. Osztályfőnökként sokrétű pozitív emberi tulajdonságai segítették, hogy precizitása mellett motiváljon bennünket a tovább tanulás irányába; egyben megértve lázas ifjúságunk megannyi vágyát, elvárásait. Jogos szigora előre vivő, építő jellegű volt."

Drahos Józsefné Kokas Katalin: „Kozma Gáborné Teri néni az a TANÁR volt, aki a legtöbbet elérte ezen a pályán, amit lehet. Szerették és végtelenül tisztelték a tanítványai. Megbízható értékítéletére mindig lehetett számítani. Tudása, szakmai biztonsága egyértelmű volt mindenki számára. Az emlékek a tanítványok lelkében lévő hálóról is szólnak, hiszen Kozma Gáborné Teri néni nemcsak szakmailag, hanem emberileg is megpróbálta a rá bízott gyerekeket az életre felkészíteni."

Virágh Ibolya: „Közel ötven év távlatában is úgy látjuk, hogy Teri néni szigorú, határozott, de következetes volt. Az óráin nem lehetett nem odafigyelni. A szakmai tantárgyakból, amit megtanított, a számviteli főiskolán is végig megálltam a helyem. Volt egy szava járása, amit sokszor hallottunk tőle: »józan paraszti ész«, ez a mai napig sokszor eszembe jut!"

Szittáné Bilanics Erzsébet: „Mindannyian »Teri néni« néven emlegettük őt.

A nyolcvanas évektől kezdve sorra kapta a hivatalos elismeréseket:

- Maróthi György Pedagógiai Díj,
- Kiváló Munkáért kitüntető jelvény,
- Debrecen Város Kiváló Pedagógusa kitüntetés.

Az életrajz összeállításában segítő személyek és felhasznált források:
Gyermekei, Kozma Ágnes Éva és dr. Kozma Gábor által küldött életrajzi adatok
Egykori munkatársai, Dobronyi Ibolya és Juhászné Papp Edit
A *DSZC Bethlen Gábor Közgazdasági Technikum évkönyve* (Debrecen, 2024)

PALLÁS GYÖRGY
volt középiskolai igazgató,
Debrecen

KUBINYI PÁLNÉ Nagy Julianna
(Debrecen, 1940. december 24. – Debrecen, 2024. május 9.)
tanár, tanulmányi felügyelő, igazgató

Szerető családban nevelkedett, édesapja Nagy Sándor MÁV vonatvezető, édesanyja Kunkli Julianna háztartásbeli. Általános iskolai tanulmányait szülővárosában Debrecenben végezte, majd a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban tett érettségi vizsgát 1959-ben. Önéletírásában így emlékezik arra az időre: *„Kisiskolás koromtól kezdve vonzódást éreztem a pedagógus pálya iránt, s ebben meghatározó szerepe volt annak, hogy kiváló tanáraim voltak. Ez a vágy a középiskolás évek alatt tovább fokozódott, az osztályfőnököm inspirálására továbbtanulásra jelentkeztem. Az én szándékom, az ő érvelése, édesanyám együttérző segítsége nem változtatta meg az apai ítéletet, mely szerint »keresőként« kellett élnem."*

Első munkahelye **Debreceni Postaigazgatóság** volt. 2 év múlva képesítés nélküli nevelő lett a **Berettyóújfalui Gyermekvárosban.** Erre így emlékszik vissza: *„A lelkileg sérült gyerekekkel való foglalkozás folyamatos és intenzív felkészülésre késztetett, a helytállás ténye, majd a kisebb-nagyobb sikerek újabb tettekre sarkalltak. A kartársak emberi, szakmai egymásrautaltsága, a vezetők mindent észrevevő és elismerő megnyilvánulási lehetővé tették, hogy teljes értékű kollégának érezhessem magam. Elkezdtem tanulmányaimat magyar–történelem szakon Egerben."*

1964-től a **Téglási Általános Iskola** tanára lett. 1967-ben jeles eredménnyel diplomázott, munkaközösségvezetőként bemutató órákat tartott, így ismertté vált munkája a járás területén.

1973-ban felkérésre elvállalta a **Járási Úttörőelnökség** titkári feladatait. Döntésében az is szerepet játszott, hogy férjével, Kubinyi Pállal és gyermekeivel Debrecenben élt. Pali fia 1968-ban, Edit lánya 1972-ben született. Így ezentúl nem kellett kora reggel vidékre utaznia.

Irodalomóra, 5. b, Téglás, 1965

Később felkérésre a **Debrecen Járási Hivatal** tanulmányi felügyelője lett. Itt már ismét szakmai feladatot látott el. Szervezte az iskolák pedagógiai tevékenységének ellenőrzését, segítette a vezetők munkáját, a pedagógus utánpótlás, a munkaerő-gazdálko-

dás is feladatköréhez tartozott. Közben folyamatosan képezte magát. Ezen időszak tapasztalatairól így írt: *„Igen emlékezetessé tette életem ezen szakaszát az a korrekt, kölcsönös megbecsülésen alapuló kapcsolat, melyet az iskolák igazgatóival, a szakfelügyelőkkel, feletteseimmel és közvetlen munkatársaimmal sikerült kialakítanom."*

Gazdag szakmai tapasztalatait 1982-től a **Hajdú-Bihar Megyei Művelődési Osztály** tanulmányi felügyelőjeként, immár az egész megyére kiterjedően hasznosította.

A közigazgatás átszervezése után, a tanítási gyakorlat emlékei felerősítették benne azt a vágyat, hogy újból a katedrára álljon. Ahogyan Albert Einstein is megfogalmazta: *„A tudás egyetlen forrása a tapasztalat."* Ez Julikának már bőven megadatott. 1985-ben megbízást kapott a **Nagysándor József Általános Iskola** igazgatói feladatainak ellátására. Idézet visszaemlékezéséből: *„Az iskolához való visszatérésem vezetőként is a közösségért, a területért, a gyermekekért vállalt szolgálat, amely emberi pedagógiai élményt, hivatást jelentett számomra. Ebben a munkakörben alkalmam volt hasznosítani eddigi pályám szinte összes tapasztalatát."*

Minden munkakörben megmutatkozott kiváló szakmai felkészültsége, humánus emberi magatartása. Kollégái, munkatársai és egykori növendékei így idézik fel alakját:

„Az 1976/77-es tanévben pályakezdő tanárként a felsőjózsai Iskolában kezdtem tanítani. Ebben a tanévben került sor az iskola működésének és nevelési-oktatási tevékenységének átfogó vizsgálatára, melyet Kubinyi Pálné Julika, a debreceni járási művelődési osztály tanulmányi felügyelője irányított, s koordinálta az ellenőrzést végző szakemberek munkáját. A több hónapig tartó vizsgálat során többször Ő is közvetlenül részt vett a vizsgálatban, így akkor, és a későbbi tanévek során is, megtapasztaltam magas szintű elméleti és gyakorlati felkészültségét a pedagógia, a nevelési-oktatási tevékenységek, az iskolavezetés terén. Igényes és következetes volt az iskolavezetés és a pedagógusok, a nevelő-oktató munkát végzőkkel szemben támasztott követelményekkel kapcsolatban, s a munkájuk értékelésében. Kiváló és átgondolt felügyeleti tevékenysége hitelessé tette az általa támasztott követelményeket. Példamutató elkötelezettséggel állt ki mindig a tanulók sokoldalú fejlesztése, a jó pedagógiai gyakorlatok elterjesztése, a pedagógusok megbecsülése érdekében, a nevelési-oktatási intézmények feltételeinek javításáért. Pár év múlva kollégák lettünk a megyei művelődési osztályon. Julika ott is a tőle megszokott módon, elkötelezetten, kiemelkedő felkészültséggel, igen eredményesen dolgozott." (Kathó Klára)

„A járási és a megyei művelődési osztályon is munkatársak voltunk. Julika nagyon alaposan szervezte az igazgatói értekezleteket a nyírségi iskolák számára. Közvetlen és segítő kapcsolatot ápolt az igazgatókkal. A képesítés nélküli nevelők alkalmazása, beiskolázásának segítése, a pedagógusok kitüntetési javaslatainak előkészítése is munkaköréhez tartozott, amit körültekintően végzett. Bármilyen problémával keresték az igazgatók, azonnal intézte az ügyeket. Jó volt vele dolgozni!" (Kerekes Gyuláné)

„A téglási iskolában végzett eredményes munkájára méltán figyeltek fel a tanügyigazgatási vezetők. Így lett tanulmányi felügyelő járási majd megyei szinten. Emlékezetes volt az a megyei tanévnyitó ünnepség, amelynek feladatmegjelölő beszámolóját Julika tartatta. Segítőkészségét, következetességét nagyra értékelték a vezetők.

Tanárok és diákok az iskolai ünnepségen

Pályája lezárásaként igazgatói feladatokat látott el a Nagysándor-telepi iskolában. Megmaradt segítőkész kollégának, de a lazaságot nem tűrte. Fegyelmezett tanórai és tanórán kívüli tevékenység végzésére sikerrel nyerte meg kollégáit. Ezen a közismerten nehéz terepen is eredményes munkát végzett." (Takács László)

„1985-ben ismerkedtem meg Julikával, akit ebben az évben bíztak meg a Nagysándor József Általános Iskola igazgatói feladatainak ellátásával. Julika igazgatói munkaközösségünk aktív tagjaként, korábbi köznevelési tapasztalataival, felkészültségével, hivatástudatával hozzájárult a munkaközösség eredményes működéséhez. Csendes, halkszavú, jól megfontolt, előremutató javaslataival segítette munkánkat. Az iskolája tanulóközösségében magas százalékot mutatott a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya. Ő, pedagógiai hitvallásához hűen, jól felkészülten, szakmailag hitelesen irányította, segítette a tantestülete nevelő-oktató munkáját. Irányítása alatt a pedagógusok nevelőmunkáját a tudatos tervezés jellemezte és a valamilyen okból lemaradó, sokszor nehezen kezelhető tanulók fejlesztése. Törekedett a befogadó és elfogadó iskolai környezet, légkör és közösség kialakítására. Iskoláját eredményesen vezette, tanácsot adott, egyértelmű elvárásokat fogalmazott meg mind a tanulók, mind pedig a tantestülete tagjai felé. Következetes, empatikus, humánus vezető volt, munkája elismerést vívott ki, mind a volt tanítványok, mind pedig kollégái emlékezetében." (Juhász Sándorné)

„Sok mindenről egyformán gondolkodtunk a munka és az élet terén! Szerettük egymást, nemcsak mint kollégák, de mint barátok is! Tehetséges volt! Felnéztem Rá!" (E. Ilona)

„Minden gyereknek olyan kedves, empatikus, odaadó pedagógust kívánok, mint amilyen Ő volt. A legnagyobb tisztelettel emlékezem rá." (K. I.)

„Nagyszerű ember volt minden tekintetben. Számára az ember létezett. Nem tett különbséget, végzettség, etnikum, másság tekintetében. Pályája során mindig a maximumot hozta ki magából, tisztelték, elismerték, szerették mindenhol." (K. E.)

„A legjobb igazgató volt számomra, nagyon szerettük." (Cs. M.)

Sokoldalú tevékenységét, munkásságát, emberi hozzáállását elismerték, ezt jelzik az alábbi kitüntetések:

- Kiváló Úttörővezető, 1971
- Úttörővezetői Érdemérem, 1976
- Kiváló Munkért, 1979
- Kiváló Munkáért, 1985
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 1996

Nyugdíjazását követően családjának élt. Egykori munkatársaival, barátaival folyamatos kapcsolatot tartott. Betegségében lánya, Edit – aki hivatásában is követője – volt a fő támasza. Megnyugodva távozott az élők sorából. Emlékét rokonai, sok tanítványa, pályatársai is kegyelettel őrzik. Emlékoldalán olvasható Reményik Sándor *Végrendelet* című verséből az alábbi ideillő idézet:

„A holtom után ne keressetek,
Leszek sehol – és mindenütt leszek."

pályatársa, barátnője, *KÁLMÁN ANTALNÉ,*
Debrecen

KULCSÁR MIHÁLY
(Vác, 1927. szeptember 27. – Bicske, 1986. február)
tanító, tanár, iskolaigazgató

„Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múl;
Hanem lerázván, ami benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul,
Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye,
Amint időben, térben távozik;"
(Arany János)

Édesapja: Kulcsár Mihály szíjgyártó, lószerszámokat készített. Édesanyja: Pasztorális Paula, férje foglalkozásából vette ki részét a háztartás vezetése mellett.

Az elemi iskolát Romhányban végezte el, majd a váci Polgári Iskolában folytatta tanulmányait, s fejezte be. Ekkor még a kereskedelmi pálya iránt mutatott érdeklődést. Budapesten próbált tovább tanulni, amikor a háború Magyarországot is lángba borította, igy félbe kellett szakítania továbbtanulási törekvéseit.

1944-ben Romhányba költözött, ahol közellátási kisegítőként dolgozott a helyi közigazgatásban.

1946-ban érettségi vizsgát tett.

1949-ben Keszegre költözött, ahol rábízták a körjegyzői feladatok ellátását. Még ebben az évben megnősült, feleségül vette Keresztes Magdolnát, a helyi postamestert. Három gyermekük született, Mihály, Magdolna és Katalin, valamennyien édesapjuk nyomaiba léptek, a pedagóguspályát választották élethivatásul.

A községi tanácsok megalakulásakor megválasztották a keszegi tanács elnökének. (1950–51)

1951-ben nem tudni, milyen okok miatt letartóztatták és közel egy évig a Katalinpusztai kőbányában végzett kényszermunkát.

1952-től hat éven át a keszegi Dózsa Termelőszövetkezetben dolgozott: volt könyvelő, főkönyvelő, elnökhelyettes és elnök is.

1958-ban a keszegi Általános Iskolában kezdett tanítani. Közben tanítói oklevelet szerzett.

1961-ben Vértesboglárra költöztek, ahol pedagógusként folytatta munkáját a helyi általános iskolában. Még ugyanebben az évben beiratkozott a pécsi Tanárképző Főiskola biológia–földrajz szakára, ahol 1964-ben tanári diplomát szerzett.

1965. január elsejével kinevezték a bicskei Általános Iskola igazgatójának. 21 éven át végezte lelkiismeretes, sokoldalú fejlesztő tevékenységét. Számára mindig a gyerekek érdeke volt az első. Fáradhatatlanul harcolt a gyenge tanulók fejlesztéséért, a hátrányos helyzetű gyerekek felzárkóztatásáért. Korán felismerte a modern technikai eszközök használatának fontosságát az oktatásban. 1968-ban úttörő jelentőségű munkája volt a kollégium megszervezésében, ahol a vasztélyi, tükröspusztai és gyűrűspusztai gyerekek, 35 fővel, hetes ellátásban részesültek. Az intézmény neve Forgács Antal Diákotthon, vezetője Faragó Ferenc volt.

1970-ben Kulcsár Mihály kezdeményezésére jöttek létre az általános iskolában működő kisegítő osztályok, az 1–2. osztály 16 fővel Basa Antal, a 3–4. osztály 24 fővel ifj. Kulcsár Mihály vezetésével. Segítségével 1977-ben megalakult az önálló bicskei kisegítő iskola.

Segítő szerepe volt a Zeneiskola létrehozásában is, amely 1974-ben a bicskei Általános Iskola földszinti termeiben Sződy László, az Operaház nyugalmazott karnagya, trombitaművésze vezetésével kezdett működni mintegy 35 fővel. A rézfúvósokat Sződy László, a fafúvósokat felesége, Sződy Lászlóné Edit néni tanította. 1975-től a Székesfehérvári Zeneiskola kihelyezett tagozataként működött. Megalakult az úttörőzenekar. Sződy László vezette be a zánkai táborozást a zenekaros gyerekek részére. Játszottak a községben és a zánkai úttörővárosban is, és itt üdvözölték az első magyar űrhajóst, Farkas Bertalant.

Az általános iskolában a magas gyereklétszám miatt több osztály délutános műszakban tanult. Szükségessé vált az oktatási intézmény bővítése. Nagy munkát fektetett egy új iskola létrehozásába. Hosszú előkészítő munkát követően 1982-ben elkészült a bicskei II. Sz. Általános Iskola. Ezzel lehetővé vált a váltott tanítási rend megszüntetése. Mindegyik diák délelőtt járhatott iskolába.

1976-ban sikerült Zánkán egy korábban már a bicskei gyerekek által táborozásra használt területet megvásárolni az iskola számára. Ebben a feladatban felbecsülhetetlen munkája volt. Évekig járta a Zánkai és Veszprém megyei hivatalokat, tárgyalt, alkudozott. Minden kapcsolatát igénybe véve sikerült megegyezni és aláírni az adásvételi szerződést. Óriási segítséget kapott a vásárlás lebonyolításához az akkori tanácselnöktől, Sass Józseftől, az építkezés szervezéséhez, vezetéséhez Kósa Dezső és Krajczár Gyula tanároktól. A 70 főt befogadó tábor felépítésébe és későbbi korszerűsítésébe szívvel-lélekkel kapcsolódtak be a szülők, pedagógusok, a helyi vállalkozók a környező üzemek, vállalatok, a honvédség. A szépen megépített táborban lehetővé vált a bicskei úttörők, később a környező iskolák (Alcsútdoboz, Felcsút, Csabdi, Csákvár, Etyek, Szár, Szárliget, Vértesacsa, Vértesboglár)

Iskolai ünnepség

majd külföldi gyerekek (Réty Románia, Altshausen, Németország) olcsó nyári üdültetése. A tábor jelenleg üdülőtáborként működik a városi önkormányzat irányításával.

Pedagógiai munkájára továbbra is ez a segíteni akarás, a gyerekek iskolai életének szebbé, könnyebbé tétele, mások érdekeinek szem előtt tartása, kollégái munkájának segítése volt jellemző. Hálás szívvel gondolnak rá egykori tanítványai, munkatársai.

Sziliné Soós Lídia így emlékezik: *„1978-ban végeztem az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolán Győrben. Pályakezdőként mint tanítónő kerültem az I. Sz. Általános Iskolába, Bicskére. Kulcsár Mihály igazgató úr vezette akkor az intézményt. Nagyfokú empatikus készséggel rendelkező vezetőt ismertem meg személyében. Akkoron három tanulócsoport volt minden évfolyamon, ebből két osztály délelőtt, délután váltotta egymást. Egy osztály napközis volt. Mivel én Tabajdról jártam be, engem a napközis osztályba tettek, ahol mindig délelőttös voltam, hogy a bejárás könnyebb legyen. Ez is bizonyítja, hogy az igazgató úr csupaszív, jólelkű ember volt, mindig mindenkinek a legjobbat akarta. Bármilyen gonddal fordultam hozzá, készségesen segített. Sokat köszönhetek neki pályám elindulásában. Segítőkészségét, kedvességét örökre szívemben őrzöm.”*

Politikai munkássága: 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba, majd 1958-ban a Magyar Szocialista Pártba. Tanácstagként, páttitkárként és járási pártbizottsági tagként is dolgozott. Politikai munkáját is lelkiismeretesen, mindenki érdekét szem előtt tartva, segítő szándékkal végezte. Nagyon sokat segített kollégái problémáinak megoldásában. Jellemző szemléletére a mindenképpen segíteni akarás: egyik fiatal pedagógus kollégája családjával együtt disszidált az akkori NSZK-ba. Szeretett volna ott is pedagógusként dolgozni, de nem tudta igazolni a végzettségét. Ekkor írt egy levelet volt igazgatójának, hogy nem tudna-e segíteni neki. Kulcsár Mihály igazgató előszedte az irattárból kollégája iratait és elküldte neki. Ez a fajta segíteni akarás volt jellemző egész életére, munkásságára.

Közéleti munkájáért többször is részesült elismerésben. Számos oklevél és emlékplakett tulajdonosa.

Kitüntetései (a pontos időpontokat nem tudjuk):

- Oktatásügy Kiváló Dolgozója,
- Kiváló Tanácsi Dolgozó,
- Munkásőr Emlékérem,
- Fejér Megyéért Emlékérem,

• Munka Érdemrend bronz fokozata,
• Bicske Díszpolgára.

Munkáját becsülettel, tisztességgel végző, családját szerető ember volt. Az olvasás és kertészkedés volt kedvenc időtöltése.

Távozásával sorainkból nagy űrt hagyott maga után. Emlékét szeretettel megőrizzük.

Gyermekei: *MAGDOLNA* és *MIHÁLY,* valamint
DR. GULYÁS ANTAL neveléstörténész

KUNFALVY JENŐ

(Kassa, 1895 – Budapest, 1963)
igazgató, iskolafelügyelő

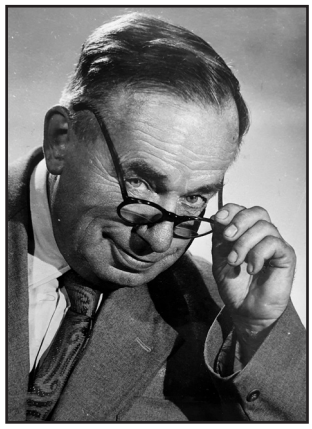

1895-ben született Kassán, római katolikus családban. Édesapja 13 éves korában meghalt, és ezt követően a saját erejéből tartotta fenn magát, biztosította továbbtanulását. Segítette családját is. 1913-ban kitűnő oklevéllel végzett a Stubnyafürdői Állami Tanítóképzőben, és még abban az évben állást kapott az újonnan létesített Pest megyei **Újhartyán Felsőhernádpuszta** község osztatlan tanyasi népiskolájába. 130 addig soha iskolát nem látott tankötelessel kezdte tanári pályáját.

1923-ban Coburg herceg meghívása útján került **Pusztavacsra,** ahol szintén nagy létszámú osztatlan iskolát vett át. A herceg felkérte őt, hogy az ő gyerekeit is tanítsa, mivel nagyra becsülte tudását. Sőt arra is megkérte, hogy Ferenc József és Erzsébet királyné unokájának, Mária Lujzának is adjon órákat.

1934-től négy tanyasi iskola igazgatója, 1935-től körzeti iskolafelügyelő, 1936-tól 1943-ig az Országos Közoktatási Tanács tagja lett. Itt szószólója volt a tanyasi és falusi iskolák különleges érdekeinek. Részt vett az 1941-es tanterv előkészítői munkálataiban. Tankönyveket, tankönyvi fejezeteket, olvasmányokat írt, szaklapokban cikkei és értekezései jelentek meg. Tankönyveket is bírált.

Pusztavacs története című monográfiájával országos pályadíjat nyert, munkájának híre az akkori *„Levente"* újságban is megjelent.

Megjárta a frontot is, ahol a világháborús élményeit naplóban jegyezte fel. Később olasz fogságba esett. Életben maradása jórészt annak volt köszönhető, hogy korábban megmentette egy sebesült olasz katona életét. Az olasz katona nem volt hálátlan, mert amikor ő került életveszélyes helyzetbe, egy szuronnyal a mellkasánál, felismerte segítőjét, és viszonozta jó cselekedetét. Járt Szicíliában is, és rajzban örökítette meg az ideiglenes táborhelyül szolgáló kolostort. Rajzkészségét úgy élte ki, hogy lerajzolta bajtársait.

A világháborút követően folytatta a tanítást. A háborús időszakok használhatatlanná tették az iskolát. Saját kezűleg és családtagjai munkájával hozta rendbe az épületet, hogy a tanítás zavartalan menetét biztosítsa.

Áldozatkészségével, folytonos tanulásával, gyarapodó tudásával sokak elismerését vívta ki. Több nyelven beszélt, több hangszeren játszott. A Pusztavacsi templomban kántor is volt.

Küzdött a maradi szellem ellen, a haladást tűzte ki célul, éppen ezért új terveket állított össze.

48 tanyai albizottság országos elnöke volt.

Hozzájárult a tanítók elárvult gyermekei részére létesített kecskeméti árvaház alapításához.

1952-ben az Oktatási Minisztérium bizottsága tanulmányozta tanítási módszerét. Iskolájába gyakran küldtek hospitáló tanítókat. Az Országos Közoktatási Tanács felkérésére 74 tanulmányt készített. Fáradhatatlanul dolgozott. Minden munkája pontos, alapos és hiánytalan volt. Szívvel és lélekkel végezte a rá bízott feladatokat, és kreativitásával egyre többet nyújtott.

A család nagyon fontos volt számára, szeretetteljes légkörben éltek, és egymás iránti, figyelem, gondoskodás jellemezte kapcsolataikat. Felesége is tanári pályára készült, mint a család felmenő ágában sokan, és persze az utódok is követték a példát. Házastársát arra kérte, hogy inkább maradjon otthon a gyerekekkel, ő mindent felvállal, megteremti szeretteinek a szükséges életfeltételeket. Éjjel-nappal dolgozott.

1951-től tanított **Budapesten,** a mátyásföldi **Baross Gábor Utcai Általános Iskolában** 64 éves koráig. Sajnos a szíve megbetegedett, ezért kénytelen volt több felkínált igazgatói állást is elutasítani.

68 évesen távozott az élők sorából. Még élő diákjai ma is nagy szeretettel emlékeznek rá.

Tanári pályájának egyedi értékű dokumentációját bekérte az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, ott találhatjuk meg.

Azt, hogy én festőművész lettem, neki köszönhettem, hiszen egészen kisgyerek koromban már figyelt, és mondta édesanyámnak, hogy *„ezt a gyereket erre a pályára kellene küldeni”.* Valóban itt kötöttem ki.

Pusztavacson az iskolában egy márványlap emlékeztet munkásságára.

2017-ben posztumusz díszpolgári kitüntetésben részesült.

Sírján is ez áll: *„Életcélod, másokon való segítés volt.”* Ez jellemzi a családot.

Unokája, *TAKÁR EMŐKE,*
Budapest

„Hivatásod legyen: élni másokért,
s mások boldogságában keresni a magadét.”
(Pestalozzi)

M

MAKULÁNÉ SZANYI LILLA

(Hajdúszoboszló, 1964. július 28. – Debrecen, 2024. június 19.) tanító

„Én versekben élek. Szerelmes mezőkön hóvirág.
Én magamban félek. Nem kérdem Istent,
miért nincs jobb világ?”
(Lőrinczi Emese: *Nem béklyó*)

Édesanyja, Horváth Jolán jegyszedő volt a moziban, később óvodai dajka, édesapja pedig kőművesként dolgozott. Öten voltak testvérek, Lilla volt az egyetlen lány. Szülei végtelenül szerették egymást. Nagyon fiatalon haltak meg mindketten, alig múltak ötvenévesek. Lilla Hajdúszoboszlón járt általános és zeneiskolába, a középiskolát is ott végezte. Tagja volt az iskolai és a városi kórusnak. Kórustagként szinte egész Európát bejárták. Igazából bohóc szeretett volna lenni, fel is vették a színművészetire, de a szülei nem engedték el. Érettségi után a Debreceni Tanítóképző Főiskolán 1985. június 12-én általános iskolai tanítói képzettsége mellett ének szakkollégiumi specializációról is kapott diplomát.

1985. augusztus 1-től került a **Kabai Általános Iskolába.** Tanítói és énektanári munkát végzett, volt napközis csoportvezető is. Ez az iskola, a jelenlegi **Sári Gusztáv Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola** volt az egyetlen munkahelye.

Szakmailag jól felkészült, nyugodt, határozott fellépésű pedagógus volt. Változatos módszereivel magával tudta ragadni tanítványait. A tanulók személyiségfejlesztését a tanulás-tanítás folyamatában tervszerűen végezte. Biztosította tanulói számára, hogy nyugodt légkörben, türelmes, elfogadó környezetben fejlődjenek.

A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű diákok felzárkóztatásában igen eredményes volt. Tanulóival, azok egyéni haladási tempójának megfelelően, differenciáltan foglalkozott. Fokozott figyelmet fordított a tehetségesekre. Aktívan szervezte és bonyolította le számukra a versenyeket. Rendszeresen vett részt továbbképzéseken, bővítette tudását, nagy gondot fordított az önképzésre. Az intézményben preferált módszerek (például IKT-módszer, kooperatív módszer, projektmódszer) pedagógiai munkájában a tanórán és tanórán kívüli tevékenységei során is hangsúlyosan jelen voltak.

Gyányiné Székely Viola, a Sári Gusztáv Általános és Alapfokú Művészeti Iskola főigazgatója így emlékszik rá: *„Kisfelmenő rendszerben elsősorban a 3–4. évfolyamon mélyült el a gyermekek nevelésében, oktatásában. Minden tantárgyat tanított, de szívéhez legközelebb a magyar nyelv és irodalom és az ének-zene tantárgyak álltak. Tehetséges tanítványait mind jobb eredmények elérésére sarkallta, de a hátránykompenzálást is nagyon fontosnak tartotta. Az SNI-s vagy BTM-es tanulóknak a többi gyermekkel együtt történő sikeres nevelését megfelelő módszerekkel segítette. Személyesen 2017 februárjában találkoztam vele először mint minősítő szakértő. Kiváló szakmai felkészültséggel rendelkező pedagógust ismerhettem meg, aki a nevelőtestület tagjai közül az elsők között jelentkezett a Pedagógus II. fizetési fokozat elérésére. Portfóliójában ez állt: »Hiszem és vallom Mark Twain mondását, hogy az, aki nem olvas, semmiben nem különbözik attól, aki nem tud olvasni.«"*

Széles látókörű, sokoldalúan művelt pedagógus volt.

Kissné Szabó Melinda kolléganő és szülő: *„Azon szerencsés emberek közé tartozom, akik igen közelről ismerhették Makuláné Szanyi Lillát. Az évek során másmás formában kerültem vele kapcsolatba. Emlékeim róla egészen gyermekkoromig nyúlnak vissza, amikor Lilla néni énektanárként került iskolánkba. Egy nagyon modern, fekete körömlakkos, rendkívül csinos, szép, lendületes, új felfogású tanárnő jelenik meg szemem előtt. Kedves, közvetlen stílusa minden diákot levett a lábáról. Majd eltelt néhány év, és már mint kollégáját üdvözölt 2000-ben. Felnéztem szakmai nagyságára. Örömmel vette, ha kérdeztem tőle vagy a segítségét kértem. Türelemmel magyarázott, mesélt, s mindeközben sokat nevettünk, hisz kiderült, humorunk is nagyon hasonló. Később úgy hozta a sors, hogy mind a három fiamat tanította, sőt kettőjüknek az osztályfőnöke is ő lett. Szigora, következetes nevelése összefonódott sajátos, egyéni stílusával. Igyekezett a gyerekeknek maradandó élményeket szerezni, melyekről otthon a mai napig szeretettel beszélgetünk. Köszönöm neki, hogy fiaimmal megszerettette az irodalmat, s most is szívesen járnak színházba, vagy olvasnak el egy-egy jó könyvet. Leginkább legidősebb gyermekemmel kerültek szoros kapcsolatba, akivel mondhatni »egy húron pendültek«. Sok versenyt izgultak végig együtt, vagy épp a Vitéz László című darabot adták elő az osztállyal. Mind-mind felejthetetlen élmény volt! A tanulóiért mindent megtett, szinte saját gyermekeinek tekintette őket. Ő nemcsak tanított, hanem nevelt, gondoskodott, féltett. Az évek múlásával így kerültünk egymáshoz egyre közelebb, s kapcsolatunk egyre mélyült. Már nemcsak szakmai kérdéseket vitattunk meg, hanem magánjellegű beszélgetéseink is voltak. Úgy érzem, szinte már barátokként tekintettünk egymásra. Soraimat*

egy, a számára kedves Móra Ferenc idézettel zárom, amely talán életének mottója is volt egyben: »A szeretet az élet.«"

Papp Márta iskolai könyvtáros: *„Makuláné Szanyi Lilla neve, személyisége számomra összeforrt az irodalommal, a zenével, a mindezek iránti lelkesedéssel, az alkotással, ahogyan Palya Bea mondja: a »csinálással«. Tenni, csinálni, alkotni valamit, ami örömet nyújt másoknak: gyereknek, felnőttnek, tanítványnak, kollégának, hallgatóságnak, bármiféle közösségnek. Lillában valami olyan őserő lakozott, amely folyamatosan hajtotta őt létrehozni valamit. Ez az erő magával ragadta mindazokat is, akik körülötte voltak: látták, hallgatták, érezték a benne lévő, áradó tehetséget, szeretetet, hitet.*

Különleges színfoltként volt jelen nemcsak az iskolai közegben, hanem a város kulturális életében is. Legyen szó egy irodalomóráról, egy iskolai rendezvényről vagy egy városi eseményről, mindenkor ráismertünk egyéni, senki mással össze nem téveszthető stílusára, irodalmi-zenei ízlésére. Nekem többször megadatott, hogy láthattam őt ebben a »csinálásban«, néhányszor együtt is sodródhattam vele. Mert sodró volt az a lendület, amellyel egy ilyen folyamatba belevetette magát. Kiapadhatatlan ötleteihez hatalmas belső energia, kitartás és munkabírás párosult. Önmagával szemben maximalista volt, tisztában volt saját erősségeivel, esetleges gyengeségeivel, de ahhoz is volt bátorsága, hogy ezekhez segítséget kérjen.

Rendkívül jó szeme volt, hogy meglássa a tanítványaiban rejlő tehetség legapróbb jelét is. Tanúja voltam, amikor a kisebbik fiam osztályával egy anyák napjára színpadra állították az Óz, a nagy varázslót. Ez volt az első olyan élményem, amikor megfogalmazódott bennem, hogy amit létrehozott a gyerekekkel, az egy »csoda«, a szó valódi értelmében. Hiszen egy »átlagos« osztállyal olyan produkciót hoztak létre, amely bármely amatőr színház színpadán megállta volna a helyét. Máskor az egyik kolléganőnk kisfiának színészi tehetségével szembesültünk a Vitéz László színpadi figurájában. Ámulattal néztük a Karácsonyi ének színpadi változatát egy iskolai karácsonyi ünnepségen. Jómagam egy október 23-i ünnepség alkotó folyamatában lehettem partnere Lillának. Ekkor láttam közvetlenül mennyi kreatív ötlet, mennyi lelkesedés és kitartó, kemény munka jellemzi őt. S hogyan születik keze alatt valami, amely végül mindenkinek – résztvevőnek és közönségnek egyaránt – örömet szerez. Nem véletlenül mondják, hogy a pedagógus egész lényével hat a gyermekekre. Ez nem tanulható a főiskolán.

Lillában megvolt az a szuggesztív erő, amely a legvisszahúzódóbb, legbátortalanabb gyermekre is úgy hatott, hogy elhitte, ő is lehet »az egyetlen«. Ha nem tanító lett volna, mindenképpen a színpadon tudtam volna őt elképzelni. Irodalom- és zeneszeretetét, színészi vénáját azonban így is bőven kamatoztatta az irodalomórákon, tanítványai vers- és mesemondó versenyre való felkészítése, illetve a zenei-irodalmi műsorok létrehozása során. Tanítványai nagy lelkesedéssel jöttek a könyvtárba Kiss Anna-, Lackfy János-, Lázár Ervin-, Nógrádi Gábor-kötetekért, vagy éppen Mosonyi Aliz Boltosmeséiért, mert Lilla néni olvasott belőle, s ők újra akarták élni az általa megteremtett élményt! Szerette a szépet, a jót, a hagyományost és a szokatlant, a különlegest, a hétköznapokat és az ünnepnapokat. Szerette mindennek »megadni

a módját«. Nemcsak a közösségi életben, hanem a magánéletében is. Szerette az életet, annak minden örömével és bánatával."

Kiss Lőrinc, volt tanítvány: *„Lilla néni 3. és 4. osztályos koromban volt osztályfőnököm. Több tantárgyat is tanított, számomra mégis leginkább a magyartanítása volt meghatározó. Óráit igyekezett mindig változatossá, élményszerűvé tenni. Az irodalomórái felejthetetlenek voltak. Szinte lelkünket simogatta egy-egy Szabó Magda-verssel, ugyanakkor a kortárs magyar költők alkotásait is igyekezett megszerettetni velünk. Emlékszem, milyen jókat nevettünk egy-egy Lackfi János-, Varró Dániel- vagy épp egy Kiss Ottó-versen! Életbölcsességeit sajátos humorral fűszerezte, ami hozzám nagyon közel állt. Olyannyira megtaláltuk a közös hangot, hogy nagyon sok szavaló-, illetve prózamondó versenyre jutottunk el együtt. Az ezekre való felkészülések mindig hangulatosan, családiasan teltek. Osztályunkat igyekezett igazi közösséggé formálni. Ehhez hozzájárultak a különböző osztályszintű rendezvények. Különösen emlékezetes maradt számomra egy halloween party, amelybe még a szülőket is bevonta. Gondoskodását mindig éreztük, gyakran kedveskedett nekünk csemegékkel, könyvekkel. A Lilla nénivel töltött évek örök emlékként maradnak meg szívemben."*

Dr. Vas Gábor, volt tanítvány, Kaba város jegyzője: *„Lilla néni óráin leginkább az ragadott meg, hogy úgy tudta tálalni a tananyagot, hogy kitekintést engedett a tágabb ismeretekre, a társművészetekre. Szerettem a sajátos humorát, amellett, hogy következetes, szigorú tanár volt. Gyönyörű hangja volt. Az óráin érezni lehetett, hogy imádja, amit csinál.*

Tevékenyen részt vett a település kulturális életében. Közművelődési tevékenysége kimagasló volt. Több program szervezését önállóan végezte a művelődési házban."

Vágó Emese, a Mácsai Sándor Művelődési Ház és Városi Könyvtár Igazgatója és *Varga Róza* nyugdíjas, Lilla barátai: *„1985-ben találkoztunk a művelődési házban. Furulyaszakkört vezetett. Már ekkor éreztük, hogy egy húron pendülünk. Rengeteget beszélgettünk, álmodoztunk. Tele volt ötletekkel, fantasztikusan kreatív volt, különösen az irodalom, a zene, a színjátszás területén. Táborokat szerveztünk. Volt cigánytáborunk, mesetábort szerveztünk, sőt indiántábort is a Keleti-főcsatorna partján lévő vadászház udvarán. Bámultam, ahogy minden gyerekkel meg tudta értetni magát. A május elsejei maratoni vetélkedőnek is ő volt a kitalálója. Imádta a telet. 1986-ban egyik napról a másikra kitalálta, hogy menjünk szánkózni Bükkszentkeresztre. Úgy toborzott össze egy buszra való embert a már meglévőkhöz, hogy a művelődési ház előtt elmenőket megszólította, lenne-e kedvük szánkózni. Össze is jött a csapat. Felnőttek, gyerekek vegyesen nagyon jól szórakoztunk. Számtalan kiállítás-megnyitón szerepelt gyerekekkel vagy egyedül. Aktív szervezője, kitalálója volt a Kabai Nyári Színház indulásának, Az István a király dalait ő tanította be. Zenei talentum volt, abszolút hallással rendelkezett, simán lekottázott mindent hallás után. Gyönyörű énekhangja most is a fülemben cseng. Előbb vezetője, majd tagja volt a kabai felnőttkórusnak. Fantasztikus kisugárzása volt, bevonzotta az embert a témába, amiről ötletelt. Úgy tűnt, soha nem pihen."*

Széplaki Gáborné, volt kolléganő, a kabai versbarát kör vezetője: *„Majdnem alapításától tagja volt a kabai versbarát körnek. Színt, érdekességet hozott a csoport foglalkozásaiba. Ötletei változatossá tették a munkánkat. Műsorainkat rendkívüli zene- és jelmezötleteivel színesítette. Szenzációsan adta elő Kiss Anna prózaverseit. Élmény volt vele együtt lenni. Nagy űrt hagyott maga után."*

2024 márciusában kórházba került. Előtte már betegen „levezényelte" az általa készített, nagyívű városi március 15-i műsort. 2024. június 19-én a debreceni kórházban elhunyt. Mindössze 59 éves volt.

A pedagógiai szakmai munkaközösség döntése értelmében az iskola évente Makuláné Szanyi Lilla nevét viselő szavalóversenyt rendez.

SZÉPLAKI GÁBORNÉ,
Kaba

MEZEI ANNA

(Branjina − Baranyakisfalud, ma Horvátország, 1944. október 16. – Visegrád, 2019. január 17.) tanár, iskolaigazgató

„Figyeld a Dunán elfutó hajókat
és valld: az óra gyorsan illan el.
De amíg élsz, a múlt, a dal s az erdő
és az örök vágy emberré emel."
(Áprily Lajos)

A Dunakanyar egyik legendás pedagógusának állítunk emléket ezzel az írással. A szó nemes értelmében tanító volt ő, az élet minden területén. Mondhatnánk azt is, hogy **Visegrád** szíve volt, mert mindenhez volt köze: az iskolához, a kisvároshoz, a közélethez, a kultúrához. És persze Áprily Lajoshoz, a versekhez, Áprily gyökereihez, még a visegrádi temetőhöz is. Miután elolvastam a 2019. január 26-án, a temetésen elhangzott beszédet, mellyel *Mikesy Tamás* – a Mátyás Király Művelődési Ház vezetője − búcsúztatta, úgy gondoltam, egy betűt sem kell hozzátenni, annyira pontosan tükrözi Mezei Anna személyiségét.

„Lehetett úgy tizenöt éve, hogy először azt mondta nekem, ha meghal, én búcsúztassam a temetésén. Erre megkérdeztem, azt szeretné-e, hogy nevessenek az emberek, hiszen tudja, hogy nem vagyok bravúros szónok. Azt válaszolta, hogy vidám temetést szeretne. Tovább kérdeztem, hogy esetleg táncoljak és énekeljek is? Mert akkor igazán nagy lenne a vidámság. Erre azt mondta, ehhez nem ragaszkodik, elég, ha csak beszélek. Aztán ezen még egy darabig jól elviccelődtünk.

[…] Itt a tanúság arról, hogy a határvonal nem a földi életünk végén húzódik, hanem újból és újból átléphetjük azt, amikor szeretünk. Ha így élünk, a testi halál nem félelmetes többé, hanem megszelídül, és nővérünkké lesz, aki segít minket az átköltözésünkben. Ha nem szeretünk, akkor viszont a halálban maradunk. De a szeretet legyőzte a halált.

Panni néni nagyon szerette az életet. Gyönyörködött a természetben, csodálta az emberi kéz alkotásait, rajongott a művészetekért, legfőképpen a versekért. Finomakat főzött, értékelte az ételek, italok ízét, zamatát. Tisztelte a testet, kedvelte a mozgást és az aktivitást. De legjobban az embert szerette.

Odaadóan és féltő gondossággal szerette fiait. Tanácsokkal látta el gyermekeit, de nem korlátozta őket. Aggódott értük, de nem kötötte őket béklyóba. Védte, de ez nem zárta el őket a világ elől. Büszke volt rájuk, és bízott bennük.

Szerette tanítványait. Óvta őket, és vigyázott rájuk. Tanította, korrepetálta és versenyekre, megmérettetésekre készítette fel őket. Kirándulni, színházba, múzeumba vitte őket. Táborozott velük. A VIPA-tábor szinte elképzelhetetlen nélküle. Fáradhatatlan volt, ha a gyerekekről volt szó. Különös figyelemmel kísérte a felnövő generációk szárnybontogatását. Őszintén örült mindenki sikerének.

Nem is lehetett más, mint pedagógus. Ez nem a foglalkozása, hanem az élete volt. Tisztelte a tudást. Ő maga is folyamatosan tanult, és képezte magát. De ami a legfontosabb: gondolkozott.

Szerette kollégáit és beosztottjait. Iskolaigazgatóként nemcsak irányította, de védte is őket. Empátiával vezette a rábízottakat. Az iskola jobbításán dolgozott, erre sarkallt mindenkit. Szerette az időseket. Tisztelettel fordult feléjük. A testük börtönében raboskodó idős kollégákat látogatta, elbeszélgetett velük, ha kellett vigasztalta őket. Szeretettel fordult az elesettek felé. Mindig pártját fogta a rászorulóknak, és ezt tettekkel nyomatékosította. Soha nem állt be a mérlegelők, átgondolók és kritizálók közé. Az éhezőnek enni adott, a szomjazónak inni adott. A hajléktalant befogadta, akár szó szerint. A betegeket ápolta, legyen az édesanya, testvér, anyós vagy bárki. Gyűjtéseket szervezett vagy támogatott, ha erre szükség volt. Olyan természetesen és nagyvonalúan tudott adni, hogy az ember elszégyellte magát mellette. Sokszor csodálkoztam rajta, hogy képes annyira kevéssé ragaszkodni az anyagi javakhoz. Szeretettel fordult minden ember felé. Érdeklődött mindenki iránt. Nem gyűjtötte a barátokat, hanem egyszerűen nehéz volt kívül rekedni az ő barátságából, szeretetéből.

Fáradhatatlan volt, ha a gyerekekért és az iskoláért tenni kellett. Mindez szorosan összekapcsolódott Áprily Lajos tiszteletével. Ő kezdeményezte az iskola névadását, tematikus hetet talált ki és szervezett. Alapítványt hívott életre, hogy segítse a célok megvalósulását. Díjat alapított, hogy ösztönözze a fiatalokat. Iskolatörténeti gyűjtőmunkát végzett, erről több alkalommal írt, és a tárgyi anyagból több kiállítást szervezett. Az általa kezdeményezett testvériskolai kapcsolat nőtte ki magát testvérvárosi kapcsolattá, melynek szíve és lelke volt. Parajd és a parajdiak különös helyet foglaltak el szívében.

Közéleti szerepet vállalt. Képviselői és bizottsági munkát végzett. A testületeken belül a kompromisszumot, a békét és a megértést képviselte. Soknemzetiségi faluban nőtt fel, ezért átérezte a nemzeti identitás fontosságát. Nem tolerálta, hanem érdeklődéssel és megértéssel fordult mások kultúrájához. Hasonlóan gondolkodott Zoller Attila dzsesszgitárosról, akinek emlékét következetesen ápolta. Alapítója volt a Zoller-díjnak, melyet a fiatalok zenetanulásának szolgálatába állított. A kezdetek-

től tagja volt a Visegrádi Hírek szerkesztőségének. Újságot írt, szerkesztett, korrektúrázott. A lapot a kultúraterjesztés egyik fontos részének tekintette.

Versmondó kört alakított, a költészet napi rendezvényeknek mindig ő volt a háziasszonya. Ünnepi műsorokat és megemlékezéseket szerkesztett és szervezett. A nemzeti ünnepeken kívül a magyar kultúra napjára, a hősök napjára, a Görgei-megemlékezésekre, vagy akár az idősek napjára. A visegrádi kulturális élet meghatározó alakja volt. A kulturális rendezvények elképzelhetetlenek voltak jelenléte nélkül. Minden munkájával és tevékenységével szebbé, gazdagabbá, értékesebbé akarta tenni az őt körülvevők életét. De az Ő élete is kiteljesedett ez által és egésszé lett. Mindez mögött végső soron szintén a szeretet állt.

Természetesen az ő életét sem kerülték el a gondok és a bajok. Voltak nehézségei, fájdalmai, szenvedései. Őt is sokszor bántották. Láttuk őt szomorúnak, sőt időnként sírdogálni is. De mindig újra és újra kezdte. Mindig felállt. Nagy küzdő volt. Amikor leégett a háza, és mindene odaveszett, Gróf Péter és Jékely Bandi várták a buszmegállóban. Mondták neki, hogy erősnek kell lennie, mert nagy baj történt. Panni azt kérdezte, hogy csak nem a fiaival történt valami? Válaszolták, hogy, nem, hanem leégett a háza. Ő felsóhajtott, »hála Istennek, azt hittem valami komolyabb baj történt«.

Ebben a kiszakadó hála Istenben benne volt az egész pedagógiája és életfilozófiája. Tudta jól, hogy az életben a legfontosabb az élet. Amíg élet van, addig mindig mindent meg lehet bocsátani, addig mindig mindent újra lehet kezdeni. Az életnek nincs szüksége házra, autóra és semmi anyagi dologra. Az életnek egy valamire van szüksége: szeretetre. Szeretetet pedig csak az ember tud adni! Jó példával járt elöl, hogy a rábízott gyerekek, és mi is mindannyian emberré válhassunk! Igen, ő ember volt. Jó és igaz ember!

[…] Köszönetet mondani jöttünk. Köszönetet mondani mindazért, amit tőle és általa kaptunk. Hálát adni jöttünk. Hálát adni érte, és azért, hogy a mienk lehetett.

Szia, Panni néni! Még látjuk egymást!"

A Duna két oldalán – Nagymaroson és Visegrádon − dolgoztunk egymás mellett, jól ismertük és kedveltük egymást. Szellemisége a mai napig meghatározó Visegrádon: 80 éves születésnapjára összejövetelt rendeztek a tisztelői, a helyi sajtó különszámban méltatta munkásságát. Ott él a sok-sok tanítvány, szülő és kolléga szívében és emlékében. A fenti búcsúztatóhoz talán csak annyit kell hozzátenni, hogy Mikesy Tamás stílusosan Áprily Lajos-verssel zárta a beszédet. *A csavargó a halálra gondol* című költemény részletével ajánlom minden kedves olvasónak Mezei Anna – Panni néni – méltatását, bízva abban, hogy nem mindennapi élet- és hivatásszeretete így még több emberhez elér.

„De ha tavaszod jő, enyém az erdő,
és jó hozzám az erdő: ennem ad,
rigószavaddal kelt a kora-reggel
s odvamba surran este sűnfiad.
Gazdám, a nyár, az ősszel hullt levéllel
új őszig minden gondot eltemet:
mezítláb járom harmatos meződet
s verőfényed fürészti mellemet.
S ha kóborolni küld a nyugtalanság
s nótázva fut mellettem patakod,
kurjantással köszöntöm kék lakásod,
s fütyörészem s Uram, te hallgatod.
Zöld asztalomon vadgyümölcs az étel,
otthon-kínáló tűz nem int felém,
de mondd, volt-e valaha szép világod
valakié úgy, ahogy az enyém?”

Forrás: Mikesy Tamás https://www.youtube.com/watch?v=zpDjtwAKnz8

Összeállította: *VÉGVÁRI GYÖRGYI*
nyugalmazott iskolaigazgató, Kismaros

DR. MOHÁCSY KÁROLY

(Tokod-Altáró, 1925. június 29. – Székesfehérvár, 2008. július 31.)
középiskolai tanár, megyei szakfelügyelő, irodalomtörténész, tankönyvíró

„Én egész népemet fogom
nem középiskolás fokon
taní-
tani!”
(József Attila: Születésnapomra – részlet)

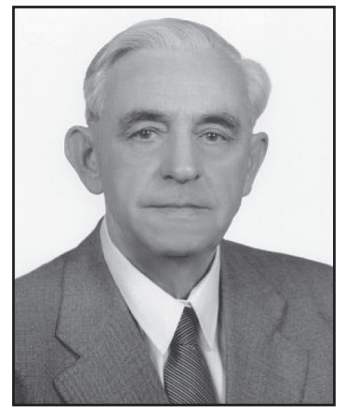

A „csodás és szörnyűséges 20. század” gyermeke Komárom és Esztergom vármegyében, Tokod-Altárón született. Az Esztergomi Szent Benedekrendi Katolikus Szent István Gimnáziumban tanárai a keresztény értékrendre és a nemzet iránti hűségre nevelték; a latin és a német mellett a görög és olasz nyelvekre tanították (1935–1943). A humán tárgyakat és a sportot kedvelő diák bekapcsolódott a Czuczor Gergely önképzőkör munkájába: a klasszika-filológiai szakosztály ifjúsági elnöke lett. Mind a nyolc osztályban kitűnő bizonyítványa előrevetítette kitüntetéssel letett érettségi vizsgáját. Magyar irodalom dolgozatát *„Az igazságszolgáltatás Arany*

balladáiban" címmel írta, de görög nyelvből is érettségizett. A II. világháború alatt katonaszökevény és hadifogoly volt; másodmagával állt „az oroszok próba-kivégző osztaga előtt". A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán folytatta tanulmányait, és magyar–latin szakos középiskolai tanári diplomát szerzett (1949). Évtizedekkel később meghatározó élményének tartotta a bölcsészkar *„életstílusokat, magatartásformákat kialakító és eldöntő"* légkörét, a tanszabadság elvét. Példaképe Horváth János professzor volt, akinek az előadásait négy éven át hallgatta *„a Múzeum körúti VI-os teremben"* – hatszáz társával együtt. Az egyetemista Mohácsy Károly is irodalomtörténésznek készült, de az értelmiség gyanússá vált a hatalomra kerülő kommunista párt szemében.

A fiatal pedagógus Esztergomban vagy Tatabányán szeretett volna elhelyezkedni – de csak 1949 októberében kapta meg kinevezését a székesfehérvári **Ybl Miklós Gimnázium**ba. Hamarosan átvette őt a ciszterci rend által 1813-tól működtetett, 1948-ban államosított (Szent) **István Gimnázium,** melyben részmunkaidőben dolgozott – elsősorban mint orosznyelv-tanár. Óraadást vállalt egy általános iskolában, majd a **Székesfehérvári Állami Tanítónőképző Intézet**ben. A megye egyik legjobb oktatási intézményében, a **József Attila Gimnázium**ban – a **Ságvári Endre Műszaki Szakközépiskolá**ban töltött rövid időszakot leszámítva – 1973-ig tanította szaktárgyait. Feleségül vette a kémia–biológia szakos Fummer Magdolna tanárnőt. Egy gyermekük született: a későbbi fogorvos, Magdolna.

Tanár úr a szakérettségi tanfolyamon óraadó, osztályfőnök (1952–1954), a nappali tagozaton pedig szintén osztályfőnök lett. Miután megszerezte harmadik szakos diplomáját, 1964-től olasz nyelvórákat is tarthatott. A magyar–latin, majd a magyar munkaközösség vezetőjeként, a magyar nyelv és irodalom, illetve a latin nyelv tantárgyak megyei szakfelügyelőjeként is dolgozott. 1973-tól nyugdíjazásáig, 1985-ig a **Vasvári Pál Gimnázium és Óvónőképző Szakközépiskola** tanára volt. 1992-ben visszatért a **Ciszterci Rend József Attila Gimnáziumá**ba, ahol ebben a tanévben indult újra a nyolc évfolyamos képzési rendszer. A kisdiákoknak egy évig latin nyelvet tanított mint helyettesítő tanár.

A „Józsefben" a klasszikus kultúra szeretetére nevelt, és átfogó műveltségéből a lehető legtöbbet igyekezett továbbadni a tizenéveseknek. Munkatársai becsülték, tanítványai szerették. 1963 júniusában érettségizett orosz-humán („A") osztálya az aulában emléktáblát állított tiszteletére. Az érdemjegyeket tanulmányozva megállapíthatjuk: szigorúan osztályozott. Csak annak a tanulónak adott jelest, aki azt valóban megérdemelte. Ő tartott emlékezetes magyarórákat a későbbi kiváló költőnek, Bokros Jánosnak is, aki 1952–1956 között tanult a gimnáziumban; magyar–történelem szakos tanárként pedig – az 1960-as évek második felétől – egykori iskolájában tanított.

Mohácsy Károly diákjai eredményesen szerepeltek a szaktárgyi és a kulturális versenyeken. 1973-ban az Országos középiskolai tanulmányi verseny (OKTV) döntőjében magyarból két harmadik osztályos tanítványa került az első tíz versenyző közé, Schubert Gusztáv Ferenc az 1. helyen végzett. A keszthelyi Helikon Ünnepségeken éremmel díjazott regényelemzések megalkotásakor is mentorálta a pályázó tanuló-

kat. Ő volt a felkészítő tanára Révész Lászlónak, aki a *Szép magyar beszéd verseny* Győrben megrendezett országos döntőjén 1970-ben és 1972-ben Kazinczy-érmet nyert, és 1970-ben országos harmadik helyezést ért el.

A szakköri tevékenység a szocializmus idején kiemelt nevelési területté vált. A foglalkozások aktivizálták a tantárgy iránt érdeklődő fiatalokat, fejlesztették problémalátásukat, szóbeli kifejezőkészségüket. Mohácsy tanár úr irodalmi szakköre igyekezett kihasználni a Kádár-rendszer rugalmasabb kultúrpolitikájának „kiskapuit". Arra törekedett, hogy kiegészítse a jelentős költőink műveit tágabb perspektívák nélkül bemutató tananyagot. Ezért – a kortárs magyar alkotók mellett – Villon, Gogol, Hemingway, Thomas Mann, valamint a francia szimbolizmus jelentős műveivel foglalkozott. A diákok felkészültek a megadott szakirodalomból, konzultáltak a szakkör vezetőjével, majd kiselőadásokat tartottak. A „tűrt" kategóriába tartozó írók tárgyalását az iskolai évkönyvben indokolni kellett: ez *„fegyvert is jelent a nacionalizmus elleni harcban".*

Mohácsy Károly – az irodalmi színpad egyik vezetőjeként – közreműködött a *Csokonai Vitéz Mihály ébresztése* című előadás megvalósításában, melyet a Helikon Kulturális Szemle zsűrije aranyéremmel jutalmazott. Tanár úr rendezte az iskolai vers- és prózamondó versenyeket is, az évkönyvekbe pedig – melyeknek társszerkesztője volt – Petőfi Sándorról és József Attiláról írt kiváló esszéket.

Hálás feladat a tehetséges fiatalokkal foglalkozni. Azonban Mohácsy tanár úr szerepet vállalt a lemorzsolódás csökkentésében, a fizikai dolgozók gyermekeinek felzárkóztatásában is. A tanulószoba-felügyeletek alkalmával korrepetálta a hátrányos helyzetű (elsősorban vidéki) tanulókat. A munkára nevelést segítve kísérő tanára volt az 5 + 1 napos tanulmányi rendszerben külső helyszínen szakmát tanuló, valamint az építőtáborban dolgozó diákoknak.

Munkaközösség-vezetőként negyedévente egyeztetett kollégáival aktuális és módszertani kérdésekről, valamint koordinálta a tantárgyfelosztás elkészítését. Szakfelügyelőként órákat látogatott és véleményezett. Irányította az egységes tantárgyi eljárások kialakítását, a továbbképzést. Bemutató órákat és azokat értékelő ankétokat szervezett – több iskola tanárainak részvételével.

Mint választott tag részt vett az iskolatanács munkájában, amely *„mint közös csúcsszerv fogta össze az iskola hivatali és társadalmi vezetőit, és rendszeres tevékenykedéssel vitte előbbre a demokratikus iskolavezetés megvalósítását."* Tagja volt annak a pedagóguscsoportnak, amely a minisztérium felkérésére az osztályfőnöki órák központilag meghatározott tematikáját próbálta ki és elemezte (1960–1961). Párton kívüli tanárként a kommunista ideológiától mentesen, a szépirodalom által nevelt. Ez nem maradt következmények nélkül. A megyei diákparlamentben elhangzó felszólalást követően a már ismert és elismert pedagógust behívatták a pártbizottságra és a megyei tanács művelődésügyi osztályára, mondván: *„a magyarórák mind elmaradhatnak, de osztályfőnöki óra egy sem".* Az áthelyezését kellett kérnie. Végül Román Károly igazgatóhelyettes segítségével helyezkedett el a Vasvári Pál Gimnázium és Óvónőképző Szakközépiskolában. A két tudós tanár a későbbiekben is együttműködött.

Az 1950-es évek első felében Mohácsy tanár úr a magyarországi reformáció irodalmát kutatta. Doktori értekezésének címe: *Károlyi Gáspár zsoltárfordításainak viszonya korábbi fordításaihoz* (megjelent 1973-ban).

Az 1978-as tantervreformot követően tanár urat kérték fel a szakközépiskolai tankönyvek megírására. Több évtizedes, vidéken szerzett szakmai gyakorlata segítette őt abban, hogy az „átlagos diákok" és a középiskolai tanárok elvárásainak megfelelhessen. Később – kiegészítve és átdolgozva – a gimnáziumokban is használhatóvá, sőt meghatározóvá vált ez a tankönyvcsalád. *Gombár Zsófia* szerint *„népszerűségének legfőbb oka olvasmányos és könnyen érthető nyelve",* illetve az, hogy kiváló *„szövegmaszkokat tartalmaz",* melyeknek elsajátításával *„a diák az ideális felelet vagy sikeres felvételi vizsga tudásanyagának birtokába kerül." Bálint Ágnes* (2013) tanár úr Ady-életrajzát méltatva így fogalmaz: *„Feltárja a költő viselkedésének lélektani motívumait, és rámutat, hogy mindez hogyan vezetett az egyes művek megszületéséhez. Összefüggéseket láttat, ok-okozati viszonyokat tár fel […] – kétségkívül irodalomtörténetet művel. […] Az olvasmányos, izgalmas portré valójában nagyon fegyelmezett logikát követ, […] érzékelhető, hogy […] a szerző saját, élvezettel végzett kutatómunkájának eredménye."* Tanár úr […] Abaffy Lászlóné dunaújvárosi tanárnő közreműködésével – a 11–14 éves gyermekek számára is megjelentetett irodalomtankönyveket, melyekben hangsúlyossá vált az ismeretek feldolgozásának gyakoroltatása. A tankönyvsorozatból csak néhány kötetet sorolhatunk fel:

- Irodalom a középiskolák 9. évfolyama számára; 2. átdolgozott kiadás (Budapest, Krónika Nova, 2005)
- Irodalom a középiskola II. osztálya számára; 6. kiadás (Budapest, Korona Kiadó, 1994)
- Irodalmi szöveggyűjtemény a középiskolák II. osztálya számára; 7. kiadás (Budapest, Korona Kiadó, 1996)
- Irodalom a középiskolák 11. évfolyama számára (Budapest, Krónika Nova, 2011)
- Irodalom a középiskolák 12. évfolyama számára [közreműködő: Vasy Géza] (Budapest, Krónika Nova, 2011)
- Irodalmi olvasókönyv: 8. évfolyam [közreműködő: Abaffy Lászlóné] (Budapest, Krónika Nova, 2011)

A középiskolai tankönyvek az ezredfordulón színes változatban is megjelentek, kísérletet téve a nyomtatott és a digitális eszközökkel történő tanulás összehangolására, a szövegezés tömörítésével alternatív tájékozódási formák nyújtására.

Mohácsy Károly többször foglalkozott a székesfehérvári születésű író, Jávor Ottó életművével. Cikkeket közölt róla a helyi lapokban, és ő szerkesztette a szerző *„Imádság karácsonykor"* (2000) című, posztumusz kiadott tárcakötetét, amelyhez előszót is írt.

Tanár úr sokoldalú munkásságát különböző kitüntetésekkel honorálták. Kiváló tanár (1956) és Apáczai Csere János-díjas lett (1979). Az utóbbi elismerés a kiemelkedő oktatási-nevelési munkáért, a pedagógiai gyakorlatot segítő jelentős tudományos tevékenységért adományozható. A szakközépiskolák I. osztálya számára készült irodalomtankönyvéért minisztériumi jutalomban részesült. Az elsők között kapta

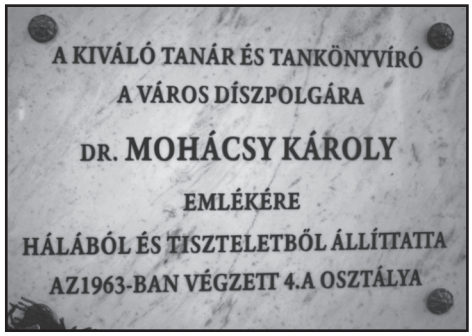

Mohácsy tanár úr tiszteletére állított emléktábla a Ciszterci Szent István Gimnázium aulájában
(Fotó: Somogyfoki Balázs)

meg a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Toldy Ferenc emlékérmét (1981). Legrangosabb kitüntetése a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (1997). Székesfehérvár Megyei Jogú Város „Pro Civitate" díjával (1993) és a Székesfehérvár Díszpolgára díjjal is jutalmazták (2005).

Mohácsy tanár úr szakmai közéleti szerepvállalása ugyancsak figyelemre méltó. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megyei elnökségének tagjaként és az irodalmi szakosztály titkáraként előadásokat tartott a munkásakadémiákon és a TIT-ben (1954–1960). Tudományos ülésszakokon, székesfehérvári és debreceni konferenciákon mutatta be Vörösmarty Mihály és Vajda János költészetét (1988, 1995, 1997, 1999). A Szózat tanításáról módszertani tanulmányt jelentetett meg (2006). A Fejér Megyei Népi Ellenőrzési Bizottságban (1957–1966), a Magyar Pedagógiai Társaság Fejér megyei tagozatának titkáraként, 1980-tól a Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányi tagjaként is dolgozott. Bíráló bizottsági tagja volt a Kazinczy-versenynek és az Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny keretében a magyar irodalmi pályamunkáknak.

Karitatív tevékenysége szintén jelentős. 1964-ben kezdeményezte, hogy a nevelőtestület szerezzen örömet egy hétgyermekes milánói munkáscsalád négyéves kisfiának. Andrea egy léggömbpostán hazánkba juttatott, édesanyja által írt levélben kért kisvasutat a „Jézuskától". Az ajándékozás sikeréről a külföldi és a magyar sajtó, illetve az iskolai évkönyv is beszámolt. Az olasz nyelvű újságcikkeket – fordítási gyakorlatokként – jól lehetett hasznosítani a tanórákon.

A „Vasváriban" a tagozatos osztályokban és a „szabad sávos" fakultáción tanította Mohácsy tanár úr a latin nyelvet és a magyar irodalmat. Szívesen beszélt az antik szerzők későbbi századok íróira tett hatásáról. Tanítványa számára felejthetetlen marad Arany János *Naturam furca expellas…* című költeményének elemzése. Az idős költő nem emlékezett pontosan a Horatius-episztola eredeti igealakjára *„Naturam expelles furca…"* – emelte ki tanár úr. Ezután a strófaszerkezetet párhuzamba állította a múló életúttal (önfeledt gyermekkor, tevékeny felnőttkor, kiábrándult öregkor). Az egykori diákban felnőttként tudatosult, mennyire „áthallásosak", a tudós tanárra is vonatkoztathatók az alábbi sorok:

„No, mondám, majd ha nagy leszek,
Valódi harangot veszek
És azt egész nap kongatom
Saját kényemre, szabadon.

Így kongatom most untalan
E verseket – bár hangtalan."

A vers értelmezése egy további Arany-idézettel és a „mégis-morál" kiemelésével zárult: *„Ha későn, ha csonkán, ha senkinek: írjad!"*

Az alkotás az elhivatottak számára kötelesség – hangsúlyozta tanár úr, akinek egyénisége nem nélkülözte az irónia, a humor iránti fogékonyságot sem. Többször felidézte például a tanulói elszólásból származó V. (Ötödik!) Hugót (Victor Hugót).

Mohácsy Károly közel hatvan évet töltött az oktatásügy szolgálatában, így – Horatius szavaival élve – felállította ércnél maradandóbb emlékművét. Tudatában volt ennek az a kollégája is, aki – húsz évvel ezelőtt – így kezdte előadását magyartanár közönsége előtt: *„Nehéz feladat egy új tankönyvcsaládot népszerűsíteni Mohácsy tanár úr városában."*

A nagyszerű pedagógus idén töltötte volna be századik életévét. Székesfehérváron hunyt el, felesége mellett, a Béla úti köztemetőben nyugszik.

ERDEI GABRIELLA ,
Székesfehérvár

Az arcképvázlathoz felhasznált és vonatkozó irodalmat a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület honlapján közöljük. (www.kspe.hu)

MOLNÁR GÉZA

(Polgár, 1941. június 30. – Debrecen, 2025. január 10.)
kémia-biológia szakos általános iskolai tanár, megyei kémia vezető szakfelügyelő, Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet oktatástechnikai csoportvezető, Lansoft Kft. üzletágvezető, LÉNIA Kft. ügyvezető

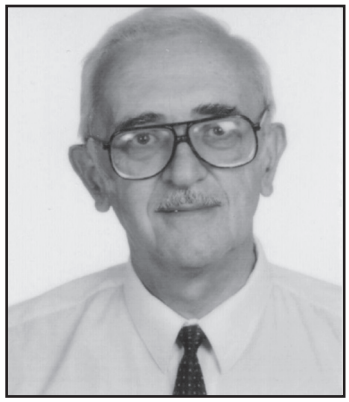

Polgáron született 1941. június 30-án. Elhunyt: 2025. január 10-én Debrecenben. Édesapja: Molnár András MÁV tiszt. Állomásfőnök volt Polgáron, Kabán és Fehérgyarmaton. Az 1956-os forradalomban való részvétele miatt elítélték. 1963-ban ment nyugdíjba, 1980-ban halt meg. Édesanyja: Molnár Andrásné Szécsényi Ilona tanítónő. Amíg a férje dolgozott, nem tanított. 1958-ban kerültek Debrecenbe. Ezután a Hajdúhadházi Földi János Általános Iskola tantestületének lett a tagja, majd a debreceni Gyengén Látók Általános Iskolájában folytatta munkáját. 1964-ben innen ment nyugdíjba. 1978-ban halt meg. Egy bátyja van, aki mikrobiológus. Hosszú ideig a Debreceni Medicor Műveknél dolgozott, innen ment nyugdíjba, 1997-ben.

Molnár Géza emberi és szakmai irányultságának alakulásában meghatározó szerepet játszottak szülei. Édesapja, a szakmáját kiválóan ismerő vasúti tiszt felelősségteljes munkáját példamutatóan ellátó, lelkiismeretes ember volt, akinek a családja és a szakmája volt az első. Nagyon megviselte édesanyját és őket, a gyermekeket is, ami-

ért az 1956-os forradalomban való részvétele miatt megbüntették. Molnár Géza előtt mindig példa volt édesapja családszeretete, szakmai precizitása, embersége és bátorsága. A család, a gyermekek és a pedagógus hivatás szeretetét édesanyjától örökölte.

Felesége: Molnár Gézáné Nagy Mária, biológia–kémia szakos középiskolai tanár. A debreceni Arany János Általános Iskolából ment nyugdíjba 1990-ben, ahol igazgatóhelyettes volt.

Molnár Gézának első házasságából egy felnőtt gyermeke van. Jelenlegi házasságukból két gyermekük született.

Az általános iskola 1. osztályát Demecserben végezte. A 2–3. osztályt Kabán, a 4–8. osztályt pedig Fehérgyarmaton. A középiskola I–III. osztályát Mátészalkán, a IV. osztályt pedig a Debreceni Tóth Árpád Gimnáziumban végezte és itt is érettségizett.

Az Nyíregyházi Tanárképző Főiskola nappali tagozatán biológia szakon, 1964-ben, az Egri Tanárképző Főiskola levelező tagozatán kémia szakon 1966-ban szerzett általános iskolai tanári diplomát.

Munkahelyei: Hajdúnánáson, a **2. Sz. Általános Iskolában** 1964-től 1974-ig volt tanár. Megyei kémia vezető szakfelügyelő volt 1968-tól 1974-ig. A **Hajdú-Bihar Megyei Pedagógus Továbbképző,** később, **Pedagógiai Intézetben** oktatástechnikai csoportvezetőként dolgozott 1973-tól 1993-ig. A **Lansoft Kft.-nél üzletágvezető:** 1993-tól 1996-ig. A **LÉNIA Kft. ügyvezetője:** 1996-tól 2017-ig. 2001. június 30-án vonult nyugdíjba.

Egy rendkívül színvonalasan dolgozó, kreatív tantestületbe került pályakezdőként, a hajdúnánási 2. Számú Általános Iskolába. Hamar igazodott a helyi követelményekhez, és maga is egyre magasabb szinten tanította a kémiát. Tanítványai ott voltak a megyei és országos versenyek helyezettjei között, a televízióban is szerepeltek. Évek múltán is emlegették neki a személyes találkozások alkalmával és osztálytalálkozókon, hogy milyen jók voltak a kémiaórák, milyen sokat tanultak tőle. Többen a vegyészettel kapcsolatos szakmákat választottak élethivatásként.

A kémiatanítás magas színvonalát elősegítette, hogy az országban az elsők között hozott létre olyan kémia szaktantermet, melynek felszereltsége a főiskolai oktatás követelményeinek is megfelelt. Mindennek a kiépítéséhez kiváló kapcsolatai révén megszerezte és felhasználta a Kossuth Lajos Tudományegyetem kémia laboratóriumából felújítás miatt leselejtezett, de még korszerű felszereléseket, eszközöket.

Vezető szakfelügyelői munkájára az innovációra ösztönző magas szintű, világos követelményeket támasztó, de humánus segítségnyújtás volt a jellemző. A kémiatanárok örömmel vették látogatásait. Egyéniségéből fakadó közvetlenségével, jó humorával könnyebbé tette a szakmai instrukciók befogadását. Népszerű volt a szakmában, szaktudását, pedagógiai és vezető szakfelügyelői tevékenységét minden szinten − iskolai, megyei és országos − ismerték és elismerték.

Mindenhol, ahol dolgozott, legfőbb célja a megyében működő alsó- és középfokú oktatási intézmények oktató-nevelő munkájának hatékonyabbá tétele, az oktatástechnika legkorszerűbb eszközeinek és módszereinek megismertetésével, használatuknak elősegítésével és az eszközök szervizelésével együtt.

Ennek érdekében vezetésével, minisztériumi támogatással, a Megyei Pedagógiai Intézetben oktatástechnikai stúdiót hoztak létre, ahol a legkorszerűbb eszközöket

és módszereket ismerték meg és sajátították el a pedagógusok. A stúdió működésének fontos területe volt a kihelyezett bemutató foglalkozások és az eszközöknek az iskolai helyszínen vagy a megyei intézetben való karbantartása, szervizelése. A Pedagógiai Intézeten keresztül ellátták az iskolákat fénymásoló gépekkel. Videótárat hoztak létre, ahonnan az iskolák folyamatosan kölcsönözhettek.

A Lansoft Kft.-nél üzletágvezetőként hasonló színvonalon biztosította az iskolák oktatástechnikai ellátását, a pedagógusok ilyen irányú képzését és az eszközök szervizelését.

A LÉNIA 203 Kft. 21 éven keresztül az iskolák oktatástechnikai eszközökkel való ellátásán és karbantartásán túl ellátta azokat korszerű szemléltető eszközökkel és bizonyos sportszerekkel, iskolai bútorokkal. Amikor az iskolák átkerültek állami irányítás alá, akkor a LÉIA Kft. befejezte tevékenységét, mert az intézményeknek nem volt pénzük szolgáltatásai megfizetésére.

Az úttörőmozgalomban, a Hajdú Bihar Megyei Úttörő Elnökségben is tevékenykedett. Már a Hajdúnánási 2. Sz. Általános Iskolában és az ott működő úttörőcsapatban is jó kezdeményezései voltak, különösen a szakági tevékenység, a szaktárgyi versenyek korszerűbbé, élményszerűbbé, tartalmasabbá tétele érdekében. Mint megyei kémia vezető szakfelügyelőnek, hivatalból is részt kellett vennie a járási, a városi, de főleg a megyei szaktárgyi versenyek szervezésében, lebonyolításában. Sok új elemmel gazdagította a megye úttörőmozgalmának ezirányú tevékenységét. Mindezek figyelembevételével 1969-ben az úttörőszövetség akkori megyei elnöke, dr. Alberth Béláné felkérte, hogy legyen a megyei úttörő elnökség tagja és a szakági szakbizottság vezetője, mely tisztségeket 1980-ig töltötte be. Testületi tagságából és szakbizottság vezetői funkciójából adódó kötelezettségeit magas színvonalon látta el. Szervező és tartalmi munkájával tekintélyt szerzett az úttörőmozgalomnak is. Az igazgatók és csapatvezetők is szívesen támogatták a szakági kezdeményezéseket, a versenyeket és a szakkörök munkáját. Megyei és országos szinten is sokat tett a különböző szintű szaktárgyi versenyek megújításáért, tudományos-technikai jellegének fejlesztéséért, a gyermekszervezeti jelleg érvényesítéséért. Országos verseny szervezésével és vezetésével is megbízták. Az általa szervezett szaktárgyi versenyekre olyan zsűrit kért fel, melynek tagjai biztosították a magas szakmai színvonalat, igényesen és igazságosan bírálták el a versenyző gyermekek teljesítményét. Országos szinten ismerték és elismerték ezirányú munkáját is.

Polonkai László, kollégája és barátja, így emlékezik rá: *„Molnár Géza 1965-ben került a hajdúnánási 2. Számú Általános Iskolába, ahol kémiát tanított. A tantestület barátsággal fogadta a fiatal pedagógust, aki gyorsan beilleszkedett az összeszokott csapatba. Megtalálta helyét a tantestületben. Városunkban ő hozta létre az első fizikai-kémiai labort fizika szakos kollégájával. Ezzel lehetőség nyílt tantárgya magasabb szintű tanítására. Tanítványai sikereket értek el a tanulmányi versenyeken. Szabadidejében szívesen vett részt az iskolai rendezvényeken, segített az úttörőcsapat programjainak lebonyolításában. Körülötte mindig jó volt a hangulat. Igaz barátokra tett szert. A gyerekek, a szülők is szerették, tisztelték. Naponta járt ki Debrecenből. Aztán munkája elismeréseként megyei szakfelügyelői megbízatást ka-*

pott. Debrecenben folytatta tevékenységét, de vissza-visszajött Hajdúnánásra. Várták a barátok, régi tanítványok, meghívták osztálytalálkozókra. Örömmel jött, de az utolsó meghívásnak már nem tudott eleget tenni betegsége miatt, majd szomorúan értesültünk sajnálatos haláláról."

Dr. Gerencsér Attila, a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet volt igazgatóhelyettese: *„Több mint egy évtizedig, a múlt század 80-as 90-es éveiben együtt dolgoztam Gézával. Ő az oktatástechnikai csoport vezetője volt, közvetlen munkatársai a technikusok voltak, akik az ő irányítása alatt kezelték azokat az auditív és audiovizuális eszközöket, amelyek az adott időszak oktatási gyakorlatában a legmodernebbeknek számítottak. Géza nagyon fogékony volt az oktatást segítő eszközök innovációjának feltárásában, közvetlen kapcsolatot tartott az Országos Oktatástechnikai Központtal, az iskolatelevízióval, és mindennapos feladatának tekintette azoknak a pedagógiai újításoknak a menedzselését, amelyeket a megye tehetséges tanítói és tanárai létrehoztak. Az ő technikai segítségével születtek meg a Pedagógiai Intézet kiadványai is."*

Mráz Erzsébet Irma, volt tanítványa, nyugdíjas pedagógus: *„Érdekesek voltak a kémiaórái. Remek pedagógus volt. Az ő példája nyomán is választottam a pedagóguspályát. Nagyon sajnálom, hogy nem találkozhattunk az utolsó osztálytalálkozón. Megdöbbenve értesültünk haláláról. Nyugodjon békében. Emlékét megőrizzük."*

Molnár Géza mint jelentős pedagógus és folyamatosan újításra kész szakmai vezető, ötvözte magában a szülei mentalitását. A gyermek megértését, a családja szeretetét, a kollegákat mélységesen tisztelő, magas szintű szaktudását közérthetően és készségesen megosztó, kiváló szaktanárt és szakfelügyelőt, a megye úttörőmozgalmának szakági tevékenységét megújító lelkes támogatót, valamint az oktatástechnika legújabb vívmányait, eszközeit és módszereit felkutató, a megye pedagógusai között széles körben megismertető innovatív szakembert, aki tevékenységével méltán beírta nevét Hajdú-Bihar Megye oktatástörténetébe. Még életében egy vele készült interjúban úgy nyilatkozott, hogy hálás mindazoknak, akik segítették kitűzött céljai megvalósításában. Külön kiemelte családját, a pályáját elindító Hajdúnánási 2. Sz. Iskolát, Tóth Sándor igazgatót, Polonkai László és Ádám László kollégáit és barátait. Kiemelten említette a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Művelődési Osztálya volt kiváló vezetőit és munkatársait, akiket mestereinek tekintett, közülük is: Miskolci Máriát, Bukva Józsefnét, Sári Gusztávot, Gazda Lászlót, Zágonyi Lászlónét, Debreceni Ferencet, Berczi Ferencnét, dr. Szekeres Antalt, Ungvári Jánost.

Munkáját az alábbi kitüntetésekkel ismerték el:

- Oktatásügy Kiváló Dolgozója,
- Miniszteri Dicséret (egyéni),
- Miniszteri Dicséret (kollektív),
- A Hajdú-Bihar Megyei Úttörő Elnökség által adományozott négyhetes franciaországi jutalomút.

Összeállította:
KOVÁCS ANDRÁS,
Debrecen

MOLNÁR GIZELLA
(Debrecen, 1943. január 7. – Debrecen, 2023. szeptember 10.)
középiskolai biológia–földrajz szakos tanár, igazgatóhelyettes, igazgató

Édesapjának, Molnár Lajosnak (jegyző, jogtanácsos, Biharkeresztesi Járási Tanács VB. költségvetési csoportvezetője) és édesanyjának, Harkai Mária Gizellának (Állami Általános Iskola Biharkeresztes magyar szakos tanítója, igazgatóhelyettese) második gyermekeként látta meg a napvilágot. Bátyja háziorvos, öccse biológia–földrajz–technika szakos általános iskolai, testnevelés szakos középiskolai tanár, a szakképző tagiskola vezetője, húga védőnő lett. A háború viszontagságai miatt gyermekkorukat Mezőtúron, Nádudvaron majd Biharkeresztesen töltötték, ahol végül az általános iskolai tanulmányaikat befejezték. Életét végig kísérte a családhoz való ragaszkodás.

1961-ben érettségizett a hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnázium humán tagozatán, majd 1961 szeptemberében felvételt nyert a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Kar biológia−földrajz szakára. 1966 júniusában kapta meg a diplomáját. Ezt követően a mátészalkai **Esze Tamás Középiskola Kollégiumába** kinevezték középiskolai tanári munkakör gyakornoki fokozatába. Itt nevelőtanári feladatokat látott el a külön épületben elhelyezett koedukált kollégiumban. A felügyeletet a lányoknál látta el, de mint évfolyamfelelős nevelő, munkakörébe tartozott a kollégiumi foglalkozások megtartása, programok szervezése és az adminisztráció vezetése. Lehetőséget biztosítottak arra, hogy mint óraadó tanár szakjának megfelelően heti pár órában a **mátészalkai gimnáziumban** is taníthasson. 1971 augusztusában lehetőség nyílt arra, hogy abban az 1964-ben alapított **biharkeresztesi Bocskai István Általános Iskola és Gimnáziumba** kerülhessen, ahol a 2005-ben történt nyugdíjazásán túl 2007-ig aktívan dolgozott itt, majd 2017-ig az emelt szintű érettségiztetésbe is kapcsolódott. Szaktanári feladatok mellett négyévente újabb és újabb osztályok osztályfőnöke lehetett. 1985–1987 között igazgatóhelyettes, majd 1998–2000 között igazgató volt.

A hosszú pályafutása alatt az oktató, nevelő munkán kívül szociális érzékenységét, empatikusságát mutatta az, hogy 1987-től aktív szerepet vállalt a Pedagógusok Szakszervezetében. Figyelt arra, hogy az idősebb kollegák nyugdíjba vonulásakor legyen emlékezetes a búcsúztatás, Mikuláskor pedig legyen az apróságoknak mikulásünnepség keretén belül csomagosztás.

Rendhagyó módon a munkásságának leírásához a továbbiakban édesanyám által megfogalmazott önéletrajzát szeretném közreadni. Hiszen nincs hitelesebb forrás, mint az, amelyet örökül hagynak ránk.

„Egyetemi tanulmányaim alatt harmadéves koromtól természetföldrajz terén tudományos munkát végeztem vezetőtanárommal, melyet szerettem volna folytatni

tovább, de az élet más fordulatot hozott. Mátészalkai kollégium nevelőtanáraként 1965–1970 között nyaranta ifjúsági táborokban, mint táborvezető, illetve mint táborvezető-helyettes dolgoztam. Ez az időszak nagyon jó lehetőséget biztosított arra, hogy alaposan megismerhessem a fiatalokat. Segített abban, hogy megértsem őket, tudjak a nyelvükön beszélni, tudjam kötetlen formában a munka és a hasznos programok mellett az ország különböző középfokú intézményeiből érkező fiatalokat megnyerni, összefogni, irányítani és szervezni. Ezek a tevékenységek az évekkel későbbi nevelői munkámhoz sok tapasztalatot biztosítottak.

A biharkeresztesi gimnáziumban eltöltött tanári munkám során igyekeztem különböző módszerekkel, pedagógiai eljárásokkal eljuttatni az ismereteket a tanulókhoz és elsajátíttatni azokat. Folyamatosan gyarapítottam szakmai tudásomat, mely miatt rendszeresen részt vettem szakmai jellegű továbbképzéseken. Visszaültem az egyetem padjai közé végzésem után húsz évvel és harmadik szakomként a geológiából szereztem végzettséget. Azt tartottam, hogy a gondolkodás fejlesztésével, a problémák felismerésével lehet közelebb vinni az új ismereteket diákjaimhoz, ezért kialakítottam saját tanítási módszeremet. Készítettem oktatási segédanyagokat, demonstrációs eszközöket, az általam gyűjtött kőzet- és növénygyűjtemények adták oktatási bázisomat. Mint osztályfőnök egyéniségük, személyiségük formálására, képességeik felszínre hozására törekedtem, sokszor mivel elmaradott, halmozottan hátrányos helyzetű gyerekekkel is kellett foglalkozni, a szociális viselkedés alapelemeit is meg kellett nekik tanítani.

Tanítottam a gimnázium szakiskolai és levelező tagozatos osztályaiban, szerveztem szakköröket, tudományos diákköröket, felkészítő és felzárkóztató tanfolyamokat. Érettségiztettem, majd a megfelelő tanfolyamok elvégzését követően megbízásom volt érettségi elnöki, emelt szintű érettségin kérdező tanári, majd emelt szintű érettségi elnöki feladatok ellátására is.

Figyelmem kiterjedt a tehetséges tanulókra is, tanulmányi versenyekre irányítottam őket. Országos, nemzetközi pályázatok, programok résztvevői is voltak tanítványaim. Ilyen volt például az OKTV, a Csak egy Földünk van, az Irinyi és a Bugát Pál verseny. A hosszú tanári pályám legjelentősebb elismerésének azt tartom, hogy az évek során sok tanítványomat segítettem hozzá a továbbtanuláshoz.

Nagyon büszke vagyok arra is, hogy bekapcsolódhattunk a Környezetvédelmi Minisztérium által meghirdetett: »Ózon Program, Savas Eső Program« illetve arra, hogy 1989-től 2005-ig aktívan végeztek méréseket, gyűjtöttek adatokat tanítványaim a GLOBE programba, és világviszonylatban is igen szép eredményeket értek el.

Szívügyemnek tekintettem a környezetünk megismerését, megfigyelését. Idegenvezetői képesítést szereztem, és ennek a tudásnak az ismeretében osztály- és tanulmányi kirándulások keretein belül vándortáborokat szerveztem, és hazánk tájait hátizsákos turistaként iránytű, tájoló, térkép és turistajelzések segítségével fedeztük fel. Ameddig lehetőség volt rá, évről évre az NDK-ba nyaranta gyümölcsszedő táborokba vittem a diákokat. Kulturális szórakozásként színházbérlettel éve-

Molnár Gizella tanárnő tanítványai között

ken keresztül a debreceni Csokonai Színház előadásait tekintettük meg az érdeklődő gimnazistákkal.

Úgy ítélem meg, hogy színes, sokrétű és eredményes tanári pályám volt. A munkámért kaptam számos magas hivatali elismerést is, de ezek eltörpülnek amellett, amikor egy-egy volt tanítványom sikeréről hallok, mert úgy gondolom, hogy ehhez egy kicsit én is hozzá tudtam járulni."

Egykori tanítványai közül többen örömmel emlékeznek vissza tanárnőre. *Dani Béla Péter* így emlékezik: *„Amikor visszagondolok középiskolás éveimre, sok emlék, sok név, sok tanóra sejlik fel, de közülük is gyakran eszembe jut Molnár Gizella tanárnő, aki a földrajz és biológia szakos tanárunk volt. Nem csupán a tantárgyai iránti lelkesedése tette őt különlegessé, hanem az a mód is, ahogyan ezt át tudta adni nekünk, diákoknak.*

Órái sosem voltak unalmasak. Képes volt élettel megtölteni a térképeket, és a száraznak tűnő biológiai folyamatokat is érdekessé varázsolta. A topográfia, a minimum dolgozatok, a kőzetgyűjtemény, a nulladik órák, kísérletek mind őt idézik meg az évtizedek távlatából is.

Amit azonban a legjobban szerettem benne, az az volt, hogy mindig ösztönzött minket a felfedezésre. Nem elégítette ki az, ha bemagoltuk a tankönyvi anyagot; azt akarta, hogy megértsük a világ működését, és hogy kíváncsiak maradjunk. Gyakran biztatott minket arra, hogy saját szemünkkel nézzük meg, tapasztaljuk meg, amiről a tankönyvekben olvastunk.

De nemcsak tanárként volt kiemelkedő. Olyan ember volt, aki mindig meghallgatott minket. Ha bárkinek gondja volt, fordulhatott hozzá bizalommal. Egy-egy dolgozat után sosem csak az eredményt nézte, hanem segített megérteni a hibákat is, hogy tanulhassunk belőlük. Türelmes volt és megértő.

Mára már felnőttként sokszor eszembe jutnak a tanításai, és úgy érzem, hogy sok mindent köszönhetek neki. Nemcsak földrajzot és biológiát tanított nekünk, hanem azt is, hogyan kell nyitott szemmel és kíváncsisággal szemlélni a világot. Hálás vagyok, hogy a diákja lehettem."

Szabóné Végh Annamária visszaemlékezése: *„Mint egykori tanítványa és kollégája mindig nagy szeretettel gondolok vissza Molnár Gizella tanárnőre. Mindig mosolygós arca, jellegzetes hajkoronája jut eszembe, ha felidézem alakját.*

A gimnáziumba kerülve földrajz órákon találkoztunk vele először. Már akkor kitűnt magas szakmai tudása, melyet szeretettel igyekezett átadni nekünk. A topográfia, a vaktérképek, a földrajzi fogalmak, összefüggések az érettségin és a felsőoktatásban is hasznosnak bizonyultak.

A gimnáziumi oktatásban másik meghatározó szerepe a biológia tantárgy oktatásában volt. Nagy figyelmet szentelt a tehetséggondozásnak, többen az orvosi egyetemi felvételire készültek fel a segítségével. A biológia fakultáción még közelebb kerülhettünk színes személyiségéhez, megbeszélhettük vele továbbtanulási terveinket, problémáinkat. Nagyon diákcentrikus volt, számos rendhagyó ötletet megvalósíthattunk a biológia fakton. pl. a kísérletek mellett sütés nélküli túrótortát is készítettünk.

A tanítási órák után is figyelmet fordított tanítványaira, számos kirándulást, egyéb programot szervezett. Ilyen volt a tájékozódási futás, a szánkózások, valamint az erdélyi több napos kirándulások. A gimnáziumban többféle pozíciót betöltött, volt igazgató, igazgatóhelyettes, munkaközösség-vezető, tanított levelező tagozaton is.

Abban a szerencsés helyzetben volt részem, hogy tanári pályám kezdetekor Gizike néni kollégája is lehettem. Visszakerülve a gimnáziumba szintén számíthattam a segítségére, többször adott fegyelmezési és módszertani tanácsot. A fiatal pedagógusokat támogatta, mentorálta, szociálisan nagyon érzékeny volt, ez következett szakszervezeti vezető tisztségéből is. Támogatóan viszonyult a más iskolában, a környező településeken dolgozó pedagógusokhoz, sokszor adott jogi tanácsot, közvetítette a problémákat.

Nagyon hálás vagyok neki, mindig jó szívvel gondolok rá, hiszen személyesen nekem nagyon sokat segített. Többször fordultam hozzá tanácsért, mindig türelmesen meghallgatott, majd segített a megoldásban. Szerettem hallgatni megnyugtató hangját, biztató szavait. A betegségekről órákat tudott beszélni, kielemezte az eredményeket és kimagasló tudásával rávilágított az összefüggésekre."

Kolumbár Lajosné Juhász Angéla emlékező sorai: *„Mi jut róla eszembe? 1982. szeptember 1-jén a tanévnyitón, elsős gimnazistaként kicsit megszeppenve végignéztem a tanári karon, s egyszerre találkozott a tekintetünk, rám mosolygott és biccentett a fejével, köszönt. Az első tanórán bemutatkoztunk, megkérdezte a nevem, s onnantól kezdve »Angélámnak« szólított. Ettől a pillanattól szívembe zártam őt.*

Tanóráira a mérhetetlen fegyelem, határozottság és humor volt jellemző. 4 évig tanított nekem földrajzot. Magyarázata érthető, figyelemfelkeltő volt. Felsőbb évesektől hallottuk a földrajzi minimum dolgozatokról, de mindaddig, míg nem tapasztaltuk meg, azt hittük csak mendemonda. Nem az volt.

A minimum dolgozat lényege, hogy csak egyest vagy kettest lehetett a topográfiai ismertekből kapni. Az ősmasszívumokból (10), a lánchegységekből (22) és a röghegységekből (21) volt a követelmény. Mai napig tudom: Pireneusok, Alpok, Kárpátok, Appenninek…

Minden tanóra elején padsoronként megkaptuk a kötelező »hegyeinket«, le kellett hibátlanul írni. Ha mind megvolt, kettes, hacsak egy is hiányzott elégtelent kaptunk. Mindenki törekedett a tökéletes tudásra. Ezzel tanárnő megtanította, hogy a kitartásunknak, tanulásunknak célja van, tanítva nevelt minket.

Tanárnőnek mindenkihez volt egy kedves szava, mosolya. Megmagyarázhatatlan nyugalom vette őt körül. Nagy szakmai tudása és pedagógiai tapasztalata segí-

tett négy éven keresztül. Teltek az évek, belőlem is pedagógus lett. Sokszor találkoztunk az utcán és éppolyan kedvesen beszélgetett velem, mint tette diákkoromban. Érdeklődött hogylétem felől, családomról.

Amikor kollégájaként köszöntött a gimnázium falain belül, ennyit mondott: »hát itt vagy Angélám, örülök neked!« Kezemet el nem engedve, segített azon az úton, melyen már én is 36 éve járok.

Hálával és tisztelettel gondolok rá, példa volt az életemben."

lánya, *DR. SÁRKÖZI ANNA TERÉZ*

DR. MOLNÁR LAJOSNÉ Diénes Sarolta

(Endrőd, 1929. június 13. – Debrecen, 2024. október 28.),
középiskolai tanár, megyei pedagógus szakszervezeti titkár

Magyarországon, Endrődön (Kondoros-tanyán) született székelyföldi születésű tanítók gyermekeként. Apja, Diénes Izra, Ikafalván, és anyja, Hajdú Emma, Oroszhegyen született, tanítók voltak. Az 1921-es trianoni döntés után a magyarokat ért hátrányos megkülönböztetés miatt települtek át Magyarországra, Endrődre, 1928-ban apja, majd 1929-ben anyja.

Gyermekkorát szépnek látta annak ellenére, hogy a történelmi események állandó költözésre kényszerítették a családot. „Nagyon szép szerelem gyümölcse vagyok" – írta önéletrajzában. Hároméves koráig laktak az iskolával egybeépített szolgálati lakásban, majd közelebb kerültek Endrőd központjához az öregszőlősi beköltözéssel. Itt az iskola már a lakástól külön épületként található. I–IV. elemi iskoláit magántanulóként, apja és anyja segítségével végezte el, Öregszőlősön. Az V. osztályt a mezőtúri katolikus leánygimnáziumban fejezte be, de TBC-s fertőzöttsége miatt különbözeti vizsgával a svábhegyi iskolaszanatórium II. polgári iskola tanulója lett. Elkerülése otthonról a szanatóriumba igen sok élménnyel gazdagította. Népszerű filmeket látott és zongorázni is tanult. Ugyanakkor a szigorú rendszeretete miatt azon háborodott fel, hogy egyszer apjának több órát kellett várakoznia a kapu előtt, hogy találkozhassanak. Tanulmányait ezt követően a marosvásárhelyi református leánygimnáziumban folytatta internátusi diákként, miután apja Székelyföld utáni honvágya miatt a családot Nyárádtőre költöztette, 10–12 km-re Marosvásárhelytől. Internátusi emlékeiben a háború okozta jegyrendszer és az éhezés hagyott mély nyomot. Nagylétszámú osztályba került, ahol a különböző származású gyerekek között a tanárok nem tettek különbséget, csak a gazdagabb és befolyásosabb gyerekeknél éreztettek valamilyen „kiváltságot". Itt ismerkedett meg a mitológia színes világával, a francia és a latin nyelvvel. A háború nyers valósága VI. osztályos tanulóként érte, menekülés vissza

Endrődre, majd tanulmányait a békéscsabai Lorántffy Zsuzsanna leánygimnáziumban folytatta. A VII. osztályt magántanulóként végezte el anyja halála miatt, de a VIII. osztályt már az iskola tanulójaként és itt is érettségizett le sikeresen 1947-ben. Jó vizsgázó volt, logikát keresett mindenben, de élményei és olvasottsága sokszor kisegítette. Ezen képessége jól jött az érettséginél is, ahol egy nappal előtte tudta meg, hogy pszichológiából és hittanból is vizsgáznia kell, miközben ezeket a tárgyakat nem is tanulta.

Gyermekkorára mély hatást gyakorolt az apjával való szoros kapcsolata az erdélyi hegyeken, völgyeken, réteken és folyók mentén barangolva. Élete végéig erdélyi lánynak tartotta magát. A természet iránti szeretete, a környező szegény emberek megértése és az anyja méltósággal párosult együttérzése igen erős igazságérzetet alakított ki benne. Anyja súlyos betegsége és ápolása empátiakészségét erősítette.

Egyetemi tanulmányait 1947–1951 között a Debreceni Tisza István, későbbi nevén a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen végezte el. Latin és történelem szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. 1950-ben férjhez ment Dr. Molnár Lajos szemészorvoshoz. 1951-ben megszületett fia, Gábor és 1953-ban lánya, Ildikó.

Tanári pályáját a **Debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban** kezdte meg 1951-ben még szoptatós anyaként, tiszta fiú osztályban. A kezdeti nehézségek mély nyomott hagytak benne. Szerencsére segítői is akadtak, akik támogatták az akkori időben gyakori diák provokációk megoldásában. *„Tettük, ahogy kellett, tettük, ahogy lehetett, tettük, ahogy tellett”* (Kós Károly). A diákok irányába rendkívüli volt az empátiás készsége. Mindig igyekezett a problémákat leegyszerűsíteni, majd megoldani, felismerve ugyanakkor azok veszélyességét. Kezdetben csak történelmet, majd 1957-től már latin nyelvet is tanított. Részt vett az egészségügyi politechnikai oktatás megszervezésében. Nem szeretett előtérbe kerülni és nem vágyott magasabb munkahelyi beosztásba.

1961–62 között férjét a teljes családdal Neubrandenburgba (akkori NDK területére) küldték egy évre a debreceni Szemklinikáról. Sarolta nyelvismeret hiányában szakmai munkát nem végezhetett, fizetés nélküli szabadságon volt.

A család visszajövetele után 1963-tól a **Debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban** folytatta a tanítást. Az eltelt évek tapasztalata pedagógusi munkájában érettebbé tette. Koedukált osztályban lett osztályfőnök, igényes tantestület tagja lett, és belépett a pártba. Motivált és tettre kész volt. A gimnázium igazgatója mindezt örömmel vette, és 1966-tól az iskolai pártszervezet titkára lett. Ekkor már a városi tanács vezetői is felfigyeltek rá, de a felajánlott pozíciókat nem vállalta el. Nem akart kiemelkedni.

Természetesen mindent nem utasíthatott el, így 1965-től a **Kossuth Lajos Tudományegyetem** megbízott gyakorló vezető tanára lett történelemből, és a **Debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium** igazgatóhelyettese. 1952-től már tagja volt a Pedagógus Szakszervezetnek és tevékenyen részt vett a helyi szakszervezeti bizottságban. Elvégezte a hároméves Marxizmus-Leninizmus Esti egyetem általános tagozatát, és 1968-ban a „Világnézetünk alapjai” tantárgy tanításához szükséges tanfolyamot. A tanítás hiányzott neki, amit ekkor a pedagógusok demokratikus

jogaiért való tevékenység és sok közös kirándulás megszervezése váltott fel. Ekkor már sejtette, hogy mindez csak átmeneti, és a pártbizottság ki fogja emelni, hogy a szakszervezeti mozgalom vezetője legyen. Remek rendszerezőkészségét bizonyítja, hogy háromszor nyújtott be újítási javaslatot, amit elfogadtak és díjaztak.

1971-ben megválasztották a Pedagógus Szakszervezet Hajdú-Bihar megyei titkárának, amit nyugdíjazásáig, 1984-ig látott el. *Kárpáti Jánosné Klárika,* titkárnője visszaemlékezése alapján: *„Ebben a pozícióban sokat tett az oktatásügyi dolgozók bérszínvonalának emeléséért és az élet- és munkakörülmények javításáért. Fejlesztette a dolgozók üdülési lehetőségeit üdülők megvásárlásával (Hajdúszoboszló, Balatonszemes), külföldi nyári csereüdülések szervezésével (Lengyelország, Csehszlovákia).”* Későbbiekben a kórusmozgalom támogatása, felkarolása új mozgósító erőként, motivációként jelentkezett számára. Török Zoltán kiváló munkájának köszönhető a hajdúszoboszlói kórus hírneve, valamint több hajdúvárosi kórus létrehozása, amelyek sokáig fennmaradtak és jelentős kulturális értéket képviseltek. Az erdélyi, szentegyházi kórust is megismertette Debrecen és Hajdúböszörmény közönségével. Hírük később a fővárosba is eljutott. A kórust iskoláskorú gyerekek alkották, akik az iskola befejezése után eltávoztak, ezért létszámuk folyamatosan változott. Külön öröm volt számára unokatestvére, Hajdú Éva unokájának, Tündének a szereplése a kórusban. Szorgalmazta a pedagógusok szakmai munkájának elismerését szolgáló megyei díj, a Maróthy-díj alapítását.

Áldozatos munkáját több kitüntetéssel ismerték el az állami és szakszervezeti szervek: Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1966), 25 éves az újító mozgalom Emlékérem (1973), SZOT Szakszervezeti Munkáért arany fokozat (1977), Érdemes Szakszervezeti Munkáért kitüntetések (1978, 1981, 1984), Munka Érdemrend arany fokozat (1982), Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1989), Eötvös József Emlékérem arany fokozat (1999).

Dr. Sohajda Zoltán főorvos 2010-ben átveszi a Dr. Molnár Lajos emlékérmet és emléklapot Dr. Molnár Lajosnétól

Nyugdíjazása után még 1986–1991 között ellátta a Pedagógus Szakszervezet Megyei Bizottság elnöki posztját. Férje nyugdíjaztatása után családi feladatok töltötték ki az idejét. Fia betegsége sokszor igényelte cselekvő beavatkozását. Majd férje betegsége jelentett állandó elfoglaltságot 1996-ban. Férje gyors halála bénulttá tette, a kilábalást emlékének megőrzése jelentette számára. A Vakok és Gyengénlátók Megyei Szövetségével sikerült megalapítani a Dr. Molnár Lajos emléklap és emlékérem alapítványt. Minden évben a fehérbot napján, 1997-től kezdődően, 3 személy vagy csoport, akik a régióban kiemelkedően sokat tesznek a gyengén-

látók és vakok szakmai fejlődéséért vagy életkörülményei javításáért, előzetes szakmai értékelést követően megkapják az emléklapot és az érmet.

Az érmet unokatestvére, Diénes Attila szobrász készítette. A díjazás mind a mai napig folyik. Kapcsolatát az erdélyi rokonokkal folyamatosan tartotta, segítette és látogatta őket, ameddig fizikai erőnléte engedte. Unokatestvérét, Diénes Attilát is segítette 1988-ban az áttelepülésükben Marosvásárhelyről Debrecenbe, befogadásukat lehetővé téve.

Rendszeresen hívták tanítványai a találkozóikra, amelyekre örömmel ment el. Különösen jó kapcsolata volt az 1967-ben érettségizett IV. d osztállyal. Tanítványa, *Mocsár Gyöngyi* így emlékezik rá: *„Osztálykirándulásokra férjét is elvitte, mert így elejét vehette a diákok felügyeletében időnként megfigyelhető elnéző magatartás kritikáinak. A diákok hálás szívvel emlékeznek tudós tanáraikra, elsősorban osztályfőnökükre, aki hozzásegítette őket céljaik, vágyaik eléréséhez. Osztályfőnökük, Sárika, latint és történelmet tanított nekik. Széles látókörű, művelt és olvasott emberként segítette őket eligazodni a Trianon által csonkított hazában. Tudást és emberi tartást kaptak tarisznyájukba. Köszönet érte. Orvosok, tanárok, közgazdászok, mérnökök, jogvégzettek és színész is került ki ebből az osztályból".*

A pedagógusok iránt érzett aggodalma és szeretete, tenni akarása sohasem csökkent. Alapító tagja volt a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek, mindvégig aktív tevékenységgel segítette a munkát. A *Pedagógusok arcképcsarnoka* kiadványban szülei és férje mellett 15 kiváló pedagógus életpályáját mutatta be. Hozzászólásaiban a pedagógustársadalom szociológiai vizsgálatának szükségességét fejtette ki.

2019 után, a 90 éves születésnapját követően nem sokkal látása hirtelen megromlott és már az olvasás, a mindennapok öröme megszűnt számára. Hallása is romlott. Az érzékszervi romlások a mozgásban is gátolták, kiszolgáltatottá vált. A kapcsolatot a világgal az internet adta, segítségével tartotta a kapcsolatot az Amerikában élő unokáival. Örömmel töltötte el, amikor meglátta élőben dédunokáit (sajnos évente csak egyszer), unokáit és gyerekeit. Igyekezett emlékeit és tapasztalatait megosztani, igazi pedagógusként viselkedett. A mostani világban keveseknek adatik meg az otthon nyugalmában örökre békésen elaludni, de neki ez megadatott.

Lánya, *DR. MOLNÁR ILDIKÓ,* Debrecen

„Aki emberek közt él, olyan legyen, mint az aranymosó: egy gramm aranyért egy mázsa iszap, ez legyen a számítása.”

(Németh László)

N, Ny

DR. NÁDAI MAGDOLNA ERZSÉBET

(Budapest, 1932. augusztus 14. – Budapest, 2021. december 24.)
tanár, környezetnevelési szakíró és szakértő

Nádai Magdolna Erzsébet Budapesten született, édesapja dr. Nádai Gusztáv jogi doktor, édesanyja Galló Magdolna műhímző. Zuglóban egy kétlakásos családi házban éltek anyai nagymamájával együtt, itt nevelkedtek unokanővérei is. Édesapja a gázműveknél dolgozott, széles látókörű, intelligens, érdeklődő személy volt, aki sok időt töltött egyszem gyermekével. Már kicsi korától kezdődően ráirányította figyelmét az őket körülvevő természetes környezet szépségeire, az ott élő növényekre, állatokra, a rovarok világára. Igen szerette a növényeket, szép kertjüket rendezte, ápolta. 1939–1943 között katonaként szolgált a fronton, majd, amikor sérülése miatt leszerelt, a gyógyulása idejére családja elkísérte Kárpátaljára, ahol tovább folytatta az erdei túrákat, kirándulásokat lánya kíséretében.

Magda a négyosztályos elemi iskola elvégzése után a belvárosi nyolcosztályos Mária Terézia Leánygimnáziumba nyert felvételt, ahol kimagasló tanulmányi eredményt ért el, érettségi után a Budapesti Tanítóképző Intézetben folytatta tanulmányait. 1952-ben államvizsgázott, majd még ebben az évben házasságot kötött évfolyamtársával, Gebora Lászlóval. 1953-ban megszületett gyermeke: Gebora István Béla, aki a nagyszülők szerető-óvó környezetében nevelkedett, mivel Magda a hathetes szülési szabadság leteltével újra munkába állt első munkahelyén, **Sárbogárdon.** Későbbiekben két évtizeden át Budapest környéki településeken tanított, a

legtöbb időt a **szigetmonostori általános iskolában** töltötte. Közben 6 évi házasság után elváltak férjével. 1958-tól **Sződligeten** nevelte-oktatta a tanulókat, itt ismerkedett meg második férjével: Mikus Endrével. Gyermekük, Endre Gusztáv 1960-ban született.

A fiatal, lelkes, határozott egyéniségű pedagógus a biológia- és rajztanítás mellett, a szaktanár gondokkal küzdő iskolában alkalmanként, megbízás alapján a kémia-, illetve fizikaórákat is megtartotta. Eredményes munkájára az oktatásirányítók is felfigyeltek és az MTV Gyermek- és Ifjúsági Osztálya keretében 1963 elején megalakult Iskolatelevízió rovat vezetője felkérte órai munkájának bemutatására. 1964. február 5-én kezdődött a műsorok sugárzása, melyek a négyhónapos kísérleti szakaszban az első és második osztályosoknak a környezetismeret órákhoz kapcsolódva készültek, majd sorra került további témák feldolgozása is az alsó tagozat 1–4. osztályában. Következő évben már az élővilág, földrajz, fizika, kémia tantárgyakból készültek felvételek, ezeket a Szigetmonostori Általános Iskola épületében készítették a tanárnő vezetésével. 1972-ben férje megbízást kapott az alakuló Balatoni Úttörőváros nevelési igazgatói és általános igazgatóhelyettesi feladatainak ellátására, így **Zánkára** költöztek, ahol környezetvédelmi felelős, vezetőtanárként dolgozott, napi munkája mellett vezette a Káli Kincsek Kutatói, és az Úttörők a Balatonért programokat az 1989-es nyugdíjazásáig.

Élete során folyamatosan tanult, képezte magát 1976-ban felvételt nyert a szegedi József Attila Tudományegyetemre, ahol elvégezte a biológia szakot, a doktori disszertációját a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen környezeti nevelés- növényföldrajz témakörben készítette el. Magda néni – a környezeti szemléletformálás egyik hazai úttörője – húszévnyi tanítás után, 1974-ben jelentette meg első kiadványát, amely a balatoni Gyermekvárosban az élővilág tanításához szolgált tanári kézikönyvként. Az 1970-es években a tankönyvek még nem foglalkoztak környezetvédelmi problémákkal, egy-egy tankönyvszerző feldolgozott a természetvédelemmel kapcsolatos rövid témákat, ezért abban a miliőben, ahol ő élt és alkotott fontosnak tartotta, hogy a táborozó gyerekeknek stencilezett kiadványokban mutassa be a fontosabb környezetvédelemmel összefüggő adatokat. Ez volt a *Környezetvédelmi kukkantó – válogatás a szakirodalomból,* amit a szaktáborban tanulók kézhez kaptak és kiegészíthették vele a tankönyvi ismereteket. A kiadvány későbbi változata a *Számvető könyvecske,* amely a környezeti problémákat képek, számok segítségével tette a fiatalok számára érthetővé.

Az Úttörővárosban végzett munkája, a tanulás mellett a családja számára is mindig elérhető volt. Szeretetben, békességben nőttek fel gyermekei, érettségi után mindketten egyetemi végzettséget szereztek. István gépészmérnök vállalkozóként, Endre orvosként dolgozott. Öt unokával örvendeztették meg a szüleiket. Viktória és Napsugár 1980-ban, Júlia 1985-ben, Levente 1988-ban, István 1989-ben született. Magda néni megérte, hogy a dédunokákat is pesztrálhassa, őket mesekönyvvel lepje meg.

Fiától, Istvántól édesanyjáról kapott sok-sok információból kiemeltem néhány mondatot: *„Édesanyám a mi gyerekkorunkban még nem volt »felkapott« vagy kü-*

lönösebben elismert tanár. Illetve, ha az volt, nekünk nem volt feltűnő, mert így nőttünk fel, az ő szigorú teljesítményt követelő, de szeretettel teli nevelése által. A szigetmonostori gyermekéveim csodásak voltak. A sziget most is egy »paradicsom«, hát még akkor, a hatvanas években! Az akkori barátaimmal, osztálytársaimmal azóta is tartjuk a kapcsolatot, évente többször is találkozom velük. Minden évben van festménykiállításom is a szigeten, valamelyik közösségi házban. Néhány könyvében szerepelnek feleségem akvarell illusztrációi − levelek-virágok-gyökérzetek − valamint kreatív alkotások, amiket termésekből (makk, gesztenye, toboz…) készített Éva, a folyamatot bemutatva. A könyvei illusztrációihoz Endre öcsém és jómagam is sokszor készítettünk dokumentumfotókat."

A család életében történt szomorú események nagyon megviselték, 1981-ben veszítette el édesapját. Szeretett férjét, Mikus Endrét 2010-ben, édesanyja pedig 2014-ben, 103 évesen követte szeretteit.

Az alábbi idézet röviden, tömören összefoglalja egy olyan kiváló pedagógus munkásságát, mint Magda néni, akinek írásai és a téma iránti elköteleződése példa értékű: *„Csak úgy érhetünk el eredményeket a természetvédelem terén, ha ifjúságunkkal megkedveltetjük a természetet. Ha arra neveljük a fiatalságot, hogy szeresse a természet alkotásait. Ha kifejlesztjük érzékét a természeti táj szépsége iránt és a természet megbecsülésére tanítjuk, kultuszára neveljük a fiatal nemzedéket."* (*Kaán Károly* erdőmérnök)

Magda néni írásai olyan ismereteket osztott meg velünk, melyek a tanórákon és a kirándulások, erdei séták alkalmával nagymértékben hozzájárulhatnak a gyermekek, fiatalok (az olvasók), természet megismerő, természet szertő szemléletének formálásához. Újszerű, ötletes módon, alapos átgondolás után dolgozza fel a témákat, hogy azok a tanórán tanult ismeretek elmélyítését, bevéséődését szolgálják.

Kötődése Szigetmonostorhoz soha nem szakadt meg, tanítványai osztálytalálkozókon rendszeresen visszavárták, tanárnő pedig örömmel tett eleget a meghívásoknak, minden alkalommal részt vett ezeken az összejöveteleken. Ezen túl műveiben – ha a témák lehetővé tették – rendszeresen visszatért szigetmonostori helyszínekre: példák, illusztrációk, témák formájában számos könyve lapjain.

1990-es nyugdíjba vonulásáig elsősorban a zánkai szaktáborok élővilágtanítását segítő módszertani kiadványokat jelentetett meg, a doktori disszertációját pedig a tanórán kívüli környezeti, természetvédelmi nevelés módszertanából írta.

Nádai Magda tanárnő munkásságának fő célja volt, hogy a gyerekekbe betáplálja a környezet szeretetét, védelmét. Úgy gondolta, ha a gyerekeket ilyen szellemben nevelik az iskolában, akkor vigyáznak majd otthon is. Ezt az elhivatottságot jól példázza a *Vigyázz rájuk…* sorozat, amelynek darabjai elsősorban óvodásoknak és kisiskolásoknak mutatja be az erdő-mező, a vízparti élővilág, a városi növények és állatok, a hagyományos energiaforrások környezetünkre, életünkre gyakorolt hatását és sérülékenységét. Ezen kívül több könyvsorozatnak a szerzője: *Tündéri Balaton; Magyar-Velence tava sorozat; Légből kapott vizeink; Parton szűrt csapvizünk bölcsője.* Megismerhetjük könyveiből a tókörnyék történelmi, irodalmi, néprajzi emlékeit, a tó üdülési, sportolási lehetőségeit is. A középiskolás korosztály számára készült és

tankönyvként jól hasznosítható a *Földanyai gondok* négy kötete, amely a földrajz, a történelem, a kémia és a biológia tananyaghoz tartalmaz kiegészítő környezeti információkat, elősegítve ezzel a környezeti-társadalmi folyamatok komplex megértését. A négy kötet valójában az élet képeskönyve, amely friss, érdekes információkkal színesíti a tárgyilagos tankönyvanyagot, megfigyelés, adat- és képgyűjtés, grafikonelemzés, véleményalkotás egyaránt szerepel köztük. Színes rajzok, ábrák sokasága segíti a könyv használóját az eligazodásban, ezek a kötetek bizonyítják, hogy a környezetvédelemre nevelés nem egyszerűen ismeretközlés, hanem készségfejlesztés, tudatformálás is.

Könyveiben igyekszik közel hozni a gyerekekhez a „nemszeretem állatokat", legyőzni a velük kapcsolatos előítéleteket. A *Pókművészek, békabajnokok* című kötet egy kísérlet eredménye, amit a szerző a veresegyházi nyaralója szomszédságában élő gyerekekkel folytatott. Mivel hiányoztak neki a diákok, így a szomszéd gyerekekkel ismertette meg a környezetükben élő állatokat éppúgy, mint hajdan édesapja vele. Hangyalesre hívta őket, együtt nézték, hogyan sző hálót a pók, és így a személyes élményeken és tapasztaláson keresztül oszlatta el az előítéleteket. A könyv érdekessége, hogy az illusztrátor a szerző egyik unokája volt.

Magda néni 1989-től nyugdíjas környezeti-nevelési szakíróként és szakértőként tevékenykedett. Pedagógus pályafutása és az azt követő szakírói munkássága során közel hatvan természettudományos könyvet írt. Több száz tudományos cikke jelent meg a *Biológia tanítása,* a *Köznevelés,* a *Tanítók lapja,* az *Óvodai nevelés,* a *Búvár,* a *Természetbúvár,* a *Liget,* a *Süni,* a *Veszprémi Napló* és több más közismert folyóiratban. Tagja volt a Magyar Biológiai Társaság Didaktikai Szakosztály vezetőségének, az IUCN Nemzeti Nevelési Bizottságnak, a MTA Veszprémi Akadémiai Bizottságának, a Búvár szerkesztőségének. Kezdeményezésére és finanszírozásával épült meg Szigetmonostoron a nevét viselő Magda Pihenő a Vízkelőben, melynek karbantartásához minden évben hozzájárult.

Szoros kapcsolat alakult ki Magda néni, a szigetmonostori iskola és a település lakói között. Szeretettel teli kapcsolat fűzte volt tanítványaihoz, akik tiszteletük és megbecsülésük kiemelkedő megnyilvánulásaként utcát neveztek el róla Szigetmonostoron.

„Pedagóguspályám során mérföldkő volt a Környezetvédelmi kukkantó és a Számvető könyvecske. A Zánkai Úttörővárosból hazatérő tanítványaimon keresztül ismerkedtem meg a két kiadvánnyal, melyek kézhezvétele és alapos tanulmányozása után kezdtem alkalmazni nevelő-oktató munkám során Magda néni munkáit. Útmutatásait a biológia tanításával párhuzamosan a mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok oktatása során is kiválóan lehetett alkalmazni. Szaktanárként beépítettem az általa kidolgozott kiadványok egyes elemeit a biológia tanításához készített tanmenetbe, majd később – igazgatóként – a Tiszacsegei Általános Iskola munkatervébe is sikerült becsempészni az oktató-nevelő munkája során írt és szerkesztett több könyv és könyvsorozat intézményünk számára fontos, feldolgozásra alkalmas komponenseit." (*Farkas Jánosné* tanár)

2021 decemberében készült el utolsó, a *Gyermekek a Balatonért* című háromkötetes könyve, mely igen sikeres lett és a napjainkban is számtalan olvasója van, de

Nádai Magdolna
a Sándor-palotában

ennek beválását nem érhette meg. Megható és szívszorító élmény volt a család számára kézbe venni utolsó alkotását, a dédunokáinak írt karácsonyi mesekönyvet, melyet követően rövid betegség után 2021. december 24-én este csendesen visszaadta lelkét Teremtőjének, odament ő, ahová nem követheti szemünk, csak a megtartó emlékezet, mely szívünkben örökre él.

Köszönetet mondok gyermekeinek, Istvánnak és Endrének, akik segítettek méltó emléket állítani az édesanyának, a kiváló pedagógusnak, tankönyvírónak, számomra egy példaképnek, akinek tanításait felhasználva neveltem és nevelem a tiszacsegei gyermekeket a természet szeretetére, a környezetünk szebbé, élhetőbbé tételére a Földanyai gondok megoldására.

Elismerései, kitüntetései:

- 1972: Oktatásügy Kiváló Dolgozója
- 1985: Emberi Környezetért
- 1989: Gyermekekért
- 2013. március 15-én dr. Áder János Magyar Arany Érdemkereszt adományozásával ismerte el a környezetvédelem terén végzett több mint fél évszázados, magas szintű áldozatos szakmai munkáját.
- 2015-ben a Környezetünkért díjban részesült,
- 2015-ben Szigetmonostor díszpolgára lett.

FARKAS JÁNOSNÉ
biológia–mezőgazdasági ismeretek
és gyakorlatok szaktanár

NAGY DEZSŐ ZOLTÁNNÉ Kukk Magdolna

(Pocsaj, 1928. szeptember 9. – Berettyóújfalu, 2024. december 8.) óvónő

Édesapja, Kukk Emil földműveléssel foglalkozott, édesanyja, Nagy Matild háztartásbeli volt. Öten voltak testvérek, Magdi a család második szülöttje. Szüleik szeretetben, boldogságban nevelték gyermekeiket, akik szívesen bekapcsolódtak az otthoni munkák végzésébe. Édesapjától a kreatív, újító, mindenre kíváncsi és nyitott, lehetetlent nem ismerő, édesanyjától a családot óvó, egyben tartó, gondoskodó mentalitást örökölte. Szülei igazi példák voltak előtte, a tőlük örökölt személyiségjegyeket magával vitte életébe. Szülei látva lányuk jó képességét, tudás iránti erős motivációját, az elemi osztályok befejezése után beíratták a derecskei polgári isko-

lába, amelyet 1943-ban kiváló eredménnyel végzett el. Továbbtanulási szándékát a háború törte meg. Az 1950-es évek gazdasági nehézségei a mezőgazdaságból élő családok helyzetét is megnehezítették, így a Kukk családét is. Magdi tanulmányait megszakítva a családi mezőgazdasági munkában segédkezett. Ez idő alatt részese volt a település kulturális életének. Egy leányegyesület vezetőségi tagjaként rendszeresen szerveztek műsoros délutánokat, ahol szavalatokat, színdarabokat adtak elő ünnepekre, évfordulókra készülve.

1952-ben Debrecenbe ment dolgozni. Itt lehetősége volt, hogy a korábban megkezdett tanulást munka mellett folytassa. Beiratkozott a Svetits Tanítóképző Intézet mellett működő Dolgozók Óvónőképzőjébe, amelyet 1955-ben kiváló eredménnyel és dicsérettel fejezett be. Tanárai biztatták, hogy maradjon Debrecenben, ő azonban vidékre vágyott. Így **Berettyóújfaluban** a **Vass Jenő úti óvodában** kezdte meg munkáját beosztott óvónőként. Pedagógiai, szakmai munkájában a kezdetektől fogva nagy figyelmet fordított a gyermekekkel, a szülőkkel, a kollégákkal való jó kapcsolat kialakítására. A hamarosan megüresedő óvodavezetői állás betöltésére a felsőbb szervek őt bízták meg. Ez az új feladat újabb kihívás elé állította. A különböző feladatokat pályakezdőként felelősséggel látta el. Vezetői, csoportvezetői, élelmezésvezetői munkáját a tudatosság, a szakma iránti elkötelezettség jellemezte.

Vezető óvónőként eljárt óvodaügyekben különböző társszerveknél, így a gazdasági ügyeket az iskolagondnokságon intézte. Itt talált rá a szerelem is, megismerkedett Nagy Dezsővel, akivel 1957. március 23-án szövetségre léptek, és egész életükben hűséges társakká váltak. Több mint hat évtizeden keresztül jóban-rosszban segítették egymás munkáját, kitartó szerelemmel, hűséggel, példamutató élettel. Fiatal életüket önállóan egy szolgálati lakásban kezdték, majd családi házat építettek, ahol szeretetben, boldogságban éltek életük végéig. Házasságukból két gyerek született, Magdolna és Andrea, mindketten a pedagógus életpályát választották hivatásuknak. Magdolna francia szakos tanár lett, Andrea felsőfokú óvónői diplomát szerzett. A Népliget utcai családi otthonban nőttek fel, ide jött látogatni a nagyszülőket a négy unoka és a nyolc dédunoka is.

Színvonalas, kisugárzó pedagógiai, szakmai munkájának eredményeként Magdi tekintélyt szerzett szakmai körökben. Kiváló pedagógiai munkájának elismeréseként 1965. június 5-én Miniszteri dicséret kitüntetésben részesült. 1970. január 1-től az **5. Sz. Napköziotthonos Óvoda** vezetője lett.

1971-ben a Berettyóújfalui Járási Hivatal Művelődésügyi osztálya szakfelügyelői teendők ellátásával bízta meg. Új kihívás, más feladat, sok munka várt rá. A szakfelügyelői munkát tudatosan, precízen, igényesen, a legjobb tudásának megfelelően végezte. A területi munkaközösségeket, szakmai továbbképzéseket, elméleti és gyakorlati ismereteket bővítő továbbképzéseket nagy hozzáértéssel szervezte. Empátiával kezelte a különböző, felmerült problémákat. Összefogta, segítette a járásban dolgozó óvónők munkáját. Az önképzés mellett a szervezett továbbképzéseket szorgalmazta.

1975-ben a magas gyermeklétszám miatt **új óvodát építettek a Széchenyi utcán.** Magdi kapta a megbízást a vezetői feladatok ellátására. Így 1975. augusztus 31-től lemondott a szakfelügyeleti munkájáról.

Az új óvodába maga választotta ki a jó felkészültségű szakembereket. Az új óvoda négy csoportos 120 férőhelyes korszerű intézmény volt, önálló öltözőkkel, mosdóval, ebédlővel, nagy udvarral. Nagy gondossággal, az óvónők véleményét kikérve irányította a szakmai és egyéb eszközök beszerzését. Az udvart felosztották a csoportok között, és mindenki maga alakította ki a csoportjához tartozó udvari játszóhelyeket.

1975 novemberében került sor az óvoda átadására. 1976. január 1-től óvodánk a **Zalka Máté Szakközépiskola óvónői** tagozatának gyakorló óvodája lett. Magdi tudásával, szervező munkájával segítette az óvónők ilyen irányú felkészítését. Ő maga is aktívan bekapcsolódott a szakmai munkába, gyakorlatvezetői feladatokat kapott a középiskola vezetésétől. Elkészítette az óvoda dokumentumait: SZMSZ-t, munkatervet, munkaköri iratokat stb. Pontosan meghatározta a cél- és feladatrendszert. Naprakész, igényes, lelkiismeretes munkát várt el a nevelőtestülettől és a technikai dolgozóktól is.

Karácsony Imréné Hegedűs Ilona, egykori óvodása, akinek szívébe örökre beírta a hivatás szeretetét, így emlékezik rá: *„Nehéz szavakba önteni az emlékezés fájdalmát és szépségét egyszerre. Magdi néni elvesztése olyan űrt hagyott maga után, amelyet betölteni nem lehet, de emlékezni rá, tovább vinni azt a szeretetet és gondoskodást, amelyet tőle kaptunk, kötelességünk. Ő volt az, aki elsőként fogta meg a kezemet az óvodában, és aki mindig ott állt mellettünk, hogy biztosítsa: ez a hely valóban a második otthonunk legyen.*

Az új óvoda kapuja 1975-ben nyílt meg, én mint nagycsoportos léphettem át először az óvoda kapuját. Óvónéninknek mellett Magdi néni volt az, aki meghatározta az ott töltött napjainkat, aki mosolyával és kedves hangjával minden reggel megnyugtatta az apró gyerekeket, akik között ott voltam én is. Nemcsak a kedvessége, hanem a megjelenése is mély nyomot hagyott bennem: gyönyörű haját mindig kontyban hordta, makulátlanul rendezett volt, és ez a gondosság tükröződött a munkájában is. Emlékszem, hogy amikor először beléptem az óvodába, kicsit félve szorongattam anyukám kezét. Magdi néni azonban olyan szeretetteljesen fordult hozzám, hogy pillanatok alatt elmúlt a bizonytalanságom. Az óvodai évek alatt mindig tudta, hogyan kell megvigasztalni, ha valaki sírt, hogyan kell bátorítani, ha valaki bátortalan volt, és hogyan kell dicsérni, ha valaki valami új dolgot tanult meg. Magdi néni nemcsak vezető óvónő volt, hanem egy igazi anyafigura is, aki szívén viselte minden egyes gyerek sorsát. Jól emlékszem a közös játékokra, az éneklésekre, amelyeket olyan lelkesen vezetett, hogy mindenki szívesen csatlakozott hozzá. A meséi pedig mindig varázslatosak voltak, mintha valóban egy másik világba repítettek volna minket. Ahogy ültünk körben, és hallgattuk a meséit, olyan biztonságban éreztük magunkat, mintha egy nagy, meleg takaró burkolt volna be minket. Magdi néni mindig figyelt arra is, hogy mindenkinek jó legyen. Ha valaki egyedül állt a játéktéren, odament hozzá, és segített beilleszkedni. Ha valaki veszekedett a játékokon, akkor igazságosan segített megoldani a helyzetet. Soha nem emelte fel a hangját, nem volt szüksége rá. A tekintetében, a szavaiban benne volt az a szeretetteljes határozottság, amelyet minden gyerek megértett és elfogadott. A közös

ünnepek is felejthetetlenek maradtak. Karácsonykor az óvónénikkel mindig varázslatos díszbe öltöztették az óvodát, és olyan szeretettel beszéltek a Jézuskáról, hogy mindannyian tátott szájjal hallgattuk. Anyák napján órákig gyakoroltuk a versiket, hogy a lehető legszebben adjuk elő azokat.

Magdi néni nemcsak a gyerekek életében játszott meghatározó szerepet, hanem az óvoda szakmai fejlődésében is. Az új óvoda megnyitásakor hatalmas kihívás elé nézett: otthonossá kellett varázsolnia az intézményt, és olyan kollégákat kellett maga mellé választania, akikkel a legmagasabb szakmai színvonalat tudta biztosítani – és ez sikerült is. Vezetőként nemcsak irányította az óvodát, hanem olyan közösséget épített, amelyben minden óvodapedagógus elhivatottan végezte a munkáját. Kiemelkedő szerepet játszott abban is, hogy az óvoda gyakorlóóvodaként is működhessen, így a »kis óvónénik«, a leendő pedagógusok is megtalálták benne a szakmaiságot és a hivatásuk alapjait. Nyugdíjba vonulása után is fontos volt Magdinak az óvoda, olyan személyt támogatott utódjául, aki folytatta elkezdett munkásságát.

Magdi néni olyan ember volt, akire mindenki szeretettel gondol vissza, aki ismerte. Óvodásként azt kaptam tőle, amire a legnagyobb szükségem volt: szeretetet, biztonságot és egy olyan helyet, ahol jó volt gyereknek lenni. Az ő hatására választottam a pedagóguspályát: óvónőképző szakközépiskolába jártam, majd óvodapedagógusként végeztem a főiskolán. A pedagóguspálya magját ő és az ő vezetése alatt álló óvónők ültették el bennem. Ma vezetőként is mintának tekintem az ő mentalitását, empátiáját, gyermekszeretetét és a kollégák tiszteletét.

Hálás vagyok, hogy része lehetett a gyerekkoromnak, és biztos vagyok benne, hogy sokunk szívében örökké élni fog."

Így emlékezik egykori kolléganője, *Daróczi Imréné* óvodavezető: *„Szakmai felkészültsége széles körű, alapos, részleteiben is gazdag, korszerű volt. Ennek hatására az általa vezetett óvodák kiemelkedő, példamutató színvonalon működtek. Nagy hangsúlyt helyezett Magdi a szükséges pozitív pedagógusi személyiségjegyek mindenkori meglétére, érvényesülésére, igényessége ebben a vonatkozásban is zsinórmérték volt. Maga és munkatársai felkészültségét éppúgy inspirálta, mint a nevelési környezet, az óvodai miliő, a felszereltség színvonalának állandó javítását. Szolid, kedves személyisége jól alkalmazkodott a környezetéhez, de ez nem gátolta abban, hogy nyíltan, egyenesen kiálljon az általa vezetett intézmény, a testület, a gyerekek mindenkori érdekeiért. Mintaszerű volt az általa irányított óvodák működése.*

Felügyelő óvónőként a segítőkészsége, megerősítő támogatása maradandó inspiráció, minta volt. Először sokoldalúan megfigyelt, tájékozódott, feltárt, majd együtt a meglátogatott kolléganővel és a testülettel rögzítették mindazt, ami a további munka színvonalát javíthatta, segíthette.

Fáradhatatlan volt. Ez a munka – túl a módszertani-szakmai felkészültségen – feltételezi a megfelelő fizikai állóképességet, lelki-idegrendszeri stabilitást, kiegyensúlyozottságot. Magdi derűs, nyugodt, megfontolt személyisége, felelős gondolkodása, állandó motiváltsága biztos alap volt a testületi tagok együttműködéséhez. Biztosította a korszerű kezdeményezések érvényesülését, a folyamatosan színvonalas testületi munkát.

»Hasznos életcélt találni, és azt kitartóan megvalósítani – ez az egyik titka minden olyan életnek, amelyet érdemes megélni.« (Herbert Carson)

Minden óvónőnek Magdihoz hasonló műveltségű kollégát kívánok."

Több évtizedes szakmai életútját végig az óvoda, az oda járó gyermekek, az óvodaügy melletti kiállás, elkötelezettség, felelősségtudat és -vállalás, folyamatos szakmai megújulás jellemezte.

Befejezve tartalmas, értékekben bővelkedő szakmai pályafutását, 1983. szeptember 31-én nyugdíjba ment, átadva helyét a fiataloknak.

Ám mindenekfölött állt a családról, az unokákról és dédunokákról való gondoskodás, az ő látogatásaik, jelenlétük mindig nagy örömmel töltötte el a szívét. Ezenkívül nagyon szerette a növényeket, gyűjtötte a ritkaságokat, és nagy odaadással gondoskodott róluk. Kedvelte a régi tárgyakat gyűjteni, például jelentős gyűszűgyűjteménye volt.

Aki ismerte, sosem feledi barátságos, gyermekszerető, szorgalmas, kitartó jellemét, tájékozottságát, folyamatos tanulási, szakmai megújulási vágyát, beszédes lényét, magát az embert, aki embertársunk, sorsunk része volt.

Emlékét, színes egyéniségét szívünkben őrizzük!

„Ha csak lehet, játszik a gyermek. Mert végül a játék komolyodik munkává. Boldog ember, ki munkájában megtalálja a valamikori játék hangulatát."

(Sütő András: *Anyám könnyű álmot ígér,* 1970)

Összeállította: *BAZSÓ SÁNDORNÉ*
volt munkatárs és nyugdíjas óvodavezető

DR. NAGY LÁSZLÓ

(Mátészalka, 1935. szeptember 12. – Mátészalka, 2024. augusztus 27.)
tanár, igazgató

„Csak azok halnak meg, akik egész életükben nem csináltak semmit. Aki tett valamit, nem magáért, hanem másokért, mindenkiért, az megmarad."

(Szabó Magda)

Tősgyökeres mátészalkai családban, Lengyel Irén háztartásbeli és Nagy Sándor gazdálkodó családjában született. Testvére, Edit, a nyíregyházi 9-es, ma Arany János Gimnázium és Általános Iskolában tanított. A szülői házból hozta magával a közügyek iránti érdeklődést. Édesapja albíró is volt egy ideig, az akkori Kisgazdapárt támogatásával. Érdekes párhuzam az életében, hogy apját tanácstagnak választották az utcájukban, és később éppen a fiú lépett az apa nyomdokaiba, a lakosság bizalmából. Ráadásul pontosan ugyanabban a körzetben vette át a mandátumot.

Felesége – leánykori nevén Keresztúri Mária tanítónő, jelenleg nyugalmazott pedagógus. Egy lányuk született, Angéla, aki szemész szakorvos. A család szemefénye az unoka, Szabó László Barnabás.

Ki tudná megmondani, mi a titka, hogy az egyik ember körül szikrázik a levegő, a másik mellett némaság és unalom honol. Annyi bizonyosnak látszik, hogy az ok maga az ember alkata, tehetsége, másokat izzásba hozni tudó képessége. Mindezek persze általános gondolatfoszlányok… *„Talán a gének, az öröklött tulajdonságok teszik. Az apám is ilyen volt. Nem tűrte az egyhelyben történő toporgást, mindig az újat kereste, az elmozdulást. Örököltem a természetét? Én így érzem jól magam, folyton a változtatás izgalma tart mozgásban. Persze nem az öncélú változtatásé, hanem amelyek előbbre viszik az iskolát, a nevelést, az oktatás ügyét”* – nyilatkozta *Páll Géza* újságírónak.

Pedagógus vagy geológus legyen? Tette fel a kérdést magának Nagy László, amikor leérettségizett Mátészalkán. Geológia–földrajz szakon kezdte meg a tanulmányait a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. A legnagyobb rendező, az élet közbeszólt, és két év után kevesebb geológust igényelt az ország, a geológiai szak megszűnt, ezért a földrajz mellett a történelem szakon folytatta tanulmányait.

Mindig szerette a természetet, ám mélyen a lelkében úgy érezte, tanítani akar. Diplomával a zsebében őt, a tősgyökeres szalkai embert Kiskőrösre hívták, azonban nem tudott elszakadni szülőföldjétől. 1957-ben a **Nagyecsedi Általános Iskolába** került, ahol egy igazi jó vezető, Longera János igazgató irányítása alatt kezdte el a pedagóguspályát. Itt ismerkedett meg a feleségével is. Bár figyelmeztették, senki sem lehet próféta saját hazájában, mégis nagyon boldog volt, amikor 1959-ben a **Mátészalkai Gimnáziumba** került.

Néhány év után igazgatóhelyettesi megbízást kapott, majd 1967-ben őt nevezték ki az intézmény igazgatójának. Állandó profilváltások tették változatossá az intézmény életét. *„Tudtam, a sokféleség, az elaprózódás nem jelent minőséget – vezetőként éreztem, bizonyítanom kell, a sok tehetséges pedagógus kolléga közül csak szakmai előre haladással vagyok képes kiemelkedni. Rendszeresen részt vettem a Kossuth Lajos Tudományegyetem vezetőképző tanfolyamain, cikkeim jelentek meg a különböző szaklapokban. 1978-ban: »Az információáramlás lehetősége és szükségessége címmel« készítettem doktori disszertációmat. Ha egy ember vezető lesz egy közösségben, akkor nem elégedhet meg azzal, hogy megválasztották, tennie is kell ezért a címért. Azért is foglalkoztatott a vezetéselmélet, hogy tudatosan és szakmailag felkészülten irányítsam az intézményt. Bekapcsolódtam a volt egyetemem tudományos munkájába. A hetvenes évek végén pedagógiai programokat készítettem. Legfontosabbnak mindig minden előtt a gimnáziumot tartottam. Mindig a csapat összetartására törekedtem, összefogni azt a sokszínű pedagógusközösséget, akikkel együtt dolgoztam, és egy jó cél érdekében ösztönözni őket. Ez volt a célom.*

A jó igazgató észrevétlenné tudja magát tenni, de mindig ott van, ahol kell. Alapelvem: hagyni kell az embereket dolgozni. A pedagógusoknak meg kell adni az önmegvalósítás lehetőségét, hiszen csak az ilyen egyéniségek képesek a gyerekeknek is továbbadni ezt a szellemiséget. Lehet diktatórikus módszerekkel is vezetni, asztalt

verni vagy fegyelmiket osztogatni – ez hosszú távon nem vezet sehová. Magaménak vallom Pestalozzi mondását, amely szerint: Úgy büntetek, hogy nem dicsérek, a személyes megbeszélés, meggyőzés a bizalom megelőlegezése előrébb viszi a dolgokat. Az embert kell látni mindenütt, őt kell tisztelni a legnehezebb körülmények között is" – nyilatkozta *Szondi Erika* újságírónak.

„Az embert kell látni mindenütt, őt kell tisztelni a legnehezebb körülmények között is… Ehhez a gondolathoz kapcsolódnak személyes élményeim és ismeretségem az igazgató úrral, ami pedagóguspályám egyik maradandó emléke. Már többször érettségiztettem középiskolai tanárként, de még érettségi elnök nem voltam. Az első kinevezésem ide szólt Mátészalkára. Igazgató úr személyesen keresett fel az érettségi dokumentációval, és én elmondtam, hogy izgulok, mert ez az »első fellépésem«. Rendkívül kedves volt, megnyugtató, és a háromnapos munkámat biztató pillantásokkal kísérte. Ez az indíttatás meghatározó volt a további években. Kuratóriumi elnökként is ismertük egymást, hiszen a Porzsolt István-ösztöndíj odaítélésekor kétszer is részesült tehetséges tanítványom elismerésben. Mindig szeretettel emlékezem rá." (*Pásztor Attiláné,* az Arany János Gimnázium nyugalmazott igazgatóhelyettese)

Nagy László a sokféle változásnak, hatásnak tulajdonította, hogy a szokottnál talán nagyobb figyelmet kellett fordítania a vezetésre, illetve egyfajta vezetési modell kikísérletezésére, ami nélkül a nagy létszámú tantestületet aligha lehetett érdemben vezetni, irányítani. Így fordult az érdeklődése a vezetéstudomány felé, a gyakorlatban szerzett tapasztalatokat szembesítette az elmélet legkorszerűbb ismereteivel. Szinte önmagának és önmagából kiírva sorban jelentek meg tanulmányai a pedagógiai szaklapokban, a minisztérium vezetőképző és továbbképző intézetének kiadványaiban. Az információáramlás irányításáról az iskolában a KLTE sorozatában írt, ebben az igazgató pedagógia programjáról fejtette ki a véleményét. Tagja volt a Magyar Pedagógiai Társaság Vezetéstudományi Szakosztályának (1970) és az országban alig volt olyan iskolavezetési kérdésekkel foglalkozó konferencia, találkozó, ahol ne vett volna részt, és ne adta volna közre tapasztalatait.

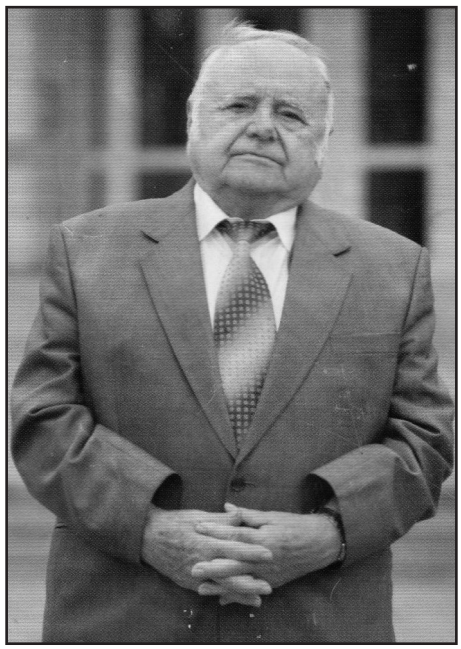

Olyan ember volt, akinél az elmélet és a gyakorlat kölcsönösen segítette-kiegészítette egymást, mindez mátészalkai bázissal a háta mögött. Közéleti emberként Mátészalka város lakosságáért, valamint a térség közoktatásáért dolgozott. Erről így ír *Bodnár Brigitta,* az unokahúga: *„Örömmel mondhatom el, hogy több éven keresztül együtt dolgozhattam Nagy László igazgató úrral, Laci bácsival. Számomra ő nemcsak pedagógus, igazgató, kuratóriumi elnök, hanem*

Mátészalkán élő nagybácsi is. Külön öröm számomra, hogy az oktatási ágazat irányításában végzett munkám során 2001−2012 között együtt dolgozhattunk a térség fejlesztéséért."

Bár a vezetést tartotta a kinevezése után elsődlegesnek, mégis büszke volt arra, hogy az általa tanított néhány osztályból számos pedagógus, történelem szakos középiskolai tanár került ki, akik közül többen a megyében tanítottak. Megbecsült ember volt, sok szállal kötődött Mátészalkához, az iskolához. Bár lett volna lehetősége, egy percig sem vetődött fel benne a kérdés, hogy elmenjen.

Testvére, *Edit* is pedagógus lett. Bátyjáról így emlékezik: *„Ha Mátészalkán egy igazi pedagógusról volt szó, te is köztük voltál, kedves, nyitott személyiséged elfogadó-megértő pedagógusi attitűdöd lehetővé tette, hogy sokan szeressenek. A Mátészalkai Esze Tamás Gimnázium igazgatójaként közel harminc évig lehetőséged volt bensőséges, jó kapcsolatot kialakítani a tanítványaiddal, tanártársaiddal. Célod volt az embereket dolgozni hagyni, észrevétlen maradni, de mindenhol ott lenni. Sokat gondolkoztam, hogyan lehet tőled tanulni, mi a titkod? Az alapos szakmai felkészültség, a személyes beszélgetés, meggyőzés, a bizalom megelőlegezése. Azt hiszem, ez nem lenne elég, a személyes varázsod a titok. Sokszor mondtad, hogy sose bántsd meg azt, sose alázd meg azt, akit meg akarsz tanítani. Köszönöm, hogy mindig segítettél, mellettem voltál. Az embernek ahhoz, hogy boldog legyen, két dolgot kell tenni, először hinni kell, hogy van az életnek értelme, másodszor meg kell találni, hogy mi az. Azt hiszem, a bátyám tudta ezt és boldog volt. A családját rajongásig szerette. A kitüntetései szép elismerések, de ő jobban örült annak, amit az egyik ismerőse mondott róla: Laci bácsit az Isten is pedagógusnak teremtette... Köszönöm, hogy a bátyám voltál."*

Dr. Nagy László harminc évig irányította az Esze Tamás Gimnázium életét, nyugdíjazása után a **Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közoktatási Közalapítvány Kuratóriumának elnöke** volt 1994–2006 között.

Munkásságának erről az időszakáról *Hajdú Sándor* kuratóriumi titkár így emlékezik meg: *„Tanítani sokkal könnyebb, mint nevelni: ahhoz csak tudni kell valamit, ehhez viszont lenni kell valakinek.*

Dr. Nagy László tudott valamit, tudott tanítani és barátságos, empatikus személyisége hatással volt tanítványaira, a környezetében élő-dolgozó munkatársaira, a vele gazdag pályafutása alatt kapcsolatba került pedagógusokra. Pedagógus pályafutása és több évtizedes vezetői tapasztalata alapján nyugdíjas igazgatóként bízták meg és vállalta el a megyei Közoktatási Alapítvány Kuratórium elnöki tisztét, és töltötte be azt 12 éven keresztül. Mottója az volt: reményeink felfelé nőnek mint az ágak, emlékeink lefelé mint a gyökerek. Közreműködésével a megye közoktatási intézményeinek széleskörű ismeretével korszerű pedagógiai tudásával, közigazgatási tapasztalataival, szakmai ismertségével jelentős szerepe volt abban, hogy a közalapítvány rövid időn belül egyik meghatározó szereplőjévé vált a megye közoktatásának. Abban is, hogy az országban létrejött húsz közoktatási alapítvány választott képviseletvezetője a megyei közalapítvány lett. Számos kezdeményezése révén indultak tehetséggondozó, a pedagógusok szakmai ismereteit fejlesztő programok. Tevékenységével hozzájárult ahhoz, hogy ez a közoktatást segítő sajátos szervező-

dés a törvényi változásokat követően is maradandó nyomot hagyott megyénk közoktatási rendszerében."

A leköszönő igazgató így nyilatkozott a *Kelet-Magyarország* című napilapnak, *Szondi Erika* újságírónak: *„Mátészalka nekem a mindenem. Ott születtem, dolgoztam, és ott szeretnék élni, amíg csak lehet, boldog házasságban, ahogy az elmúlt ötven évben. Az életemben első helyen mindig a munkám szerepelt. Ahogy telnek az évek, az ember elgondolkodik, vajon azt a biztos, mindig segítő és mindig tartó, támogató családi hátteret nem hanyagolta-e el egy kicsit? Remélem, nyugdíjasként több időm marad szeretteimre, életünket bearanyozó unokámra, hogy egy kicsit visszaadhassak abból a sok jóból, amit tőlük kaptam. Utódomnak sok sikert kívánok és szerencsét, mert el kell ismerni, hogy egy sikeres vezetőnek nemcsak tudásra, felkészültségre van szüksége, hanem sok-sok szerencsére is."*

Kitüntetései:

- 1972: Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója
- 1975: Munka Érdemrend bronz fokozat
- 1984: Apáczai Csere János-díj
- 1995: Mátészalka Érdemes Pedagógusa
- 1996: A Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje
- 2006: Benczúr Gyula- díj
- 2015: Mátészalka Város Díszpolgára

2024. augusztus 27-én visszaadta lelkét a Teremtőjének.

Dr. Erdélyi Iván öregdiák nekrológjából egy kis részlet: *„Osztályfőnök nélkül maradt az osztály. Mi, a Mátészalkai Esze Tamás Gimnázium 1965. júniusában végzett IV/E osztály tanulói magunkra maradtunk. Osztályfőnökünket, dr. Nagy Lászlót az új tanév kezdésekor magához szólította a Teremtő. Véget ért egy hosszú, értékes élet. Laci bácsi – egymás közt így becéztük – 1935-ben született. Mi, volt tanítványai is a 80. évet közelítjük. Jövőre, ha létrejön a hatvanéves érettségi találkozónk, bizony azt már nem előzi meg hagyományos osztályfőnöki óra. Osztályfőnökünk szakmai és pedagógiai téren komoly, színvonalas munkával oktatott és nevelt bennünket. Sok osztálytársunk tanult tovább az általa tanított szaktárgyakból, vagy felvételizett történelemből és földrajzból. Ez más osztályok esetében is így volt, ahol ő tanított. Én, amikor a história oktatója lettem, a középiskolás történelemfüzetet megőriztem, és többször felhasználtam munkám közben. A tanár úr szép, rendezett sorokkal táblára írt vázlatait akkor és később is sokra értékeltem. Kiemelkedő szaktanári munkája mellett jó osztályközösséget hozott létre az akkoriban nem ritka, negyven főn felüli létszámból. Meghallgatta mindig véleményünket, és figyelembe is vette azokat. Mint vezető emberséges volt, megbecsülte az értéket felmutató beosztottját és diákját egyaránt. Munkáját a mindenkori elöljárói elismerték. Mi, akik még az élet útján haladunk, valóban öregdiákok vagyunk, osztályközösségünk több tagja már a Teremtő világában veled van, nekik újra van osztályfőnökük. Míg élünk, szívünkben te is élni fogsz. Ezt tudva mondjuk a búcsú szavait: nyugodj békében, kedves Laci bácsi, kedves igazgató úr!"* (Megjelent: *a Kelet-Magyarország* című napilapban)

Publikációiból (számuk közel harminc) néhány:
- Ha megfárad egy igazgató (Köznevelés, 1974)
- Az információáramlás irányításának jelentősége az iskolában
- Az oktatásügy-irányítás elméleti és gyakorlati kérdései (OM Vezetőképző és Továbbképző Intézet, 1978)
- Legyen az igazgatónak pedagógiai programja (Pedagógiai Műhely, 1981)
- Fórum 83
- Iskolakonferencia II. 139
- Az Esze Tamás Gimnázium és Szakközépiskola pedagógiai programja az 1983/84. tanévre (Debrecen, 1983)
- Tekintélyünk és presztízsünk (Pedagógiai Műhely, 1984)

Forrás: Ki kicsoda a közoktásban, közművelődésben Szabolcs Szatmár Bereg megyében. Nyíregyháza, 2006

Összeállította: *PÁSZTOR ATTILÁNÉ*
nyugalmazott igazgatóhelyettes, Nyíregyháza

NYAKÓ JÁNOSNÉ Daróczi Erzsébet

(Kaba,1930. június 26. – Hajdúnánás, 2021. július 10.) tanítónő

„A tanári nagyság nem a pózban s a messziről felismerhető manírban mutatkozik, hanem az egyéniség erejében és a tudás szilárdságában."

(Jókai Anna: *Breviárium*)

Becsületes, egyszerű emberek második gyermekeként Kabán született. Édesapját már kisgyermekként, 3 évesen elvesztette, így édesanyjával (Nagy Erzsébet) és a nála néhány évvel idősebb Irén testvérével a tanyasi emberek nehéz és roppant egyszerű életét élték. Bizony nehéz sorsuk volt apa és szakképzettség nélkül.

Erzsébet 1937-ben kezdte meg tanulmányait a kabai elemi iskolában. A négy elemi elvégzése után 1941-ben a család beköltözött Debrecenbe a Csapókertbe, ahol nagybátyja fogadta be anyját és két lányát. Erzsikét a Dóczi polgári iskolába íratták be, ahol jól tanult, majd érettségi vizsgát is tett. Érettségi után tanító képesítő vizsgára jogosító tanulmányait a Népiskolai Tanítóképző Intézetben végezte el. Tanítói oklevelét 1949 júniusában kapta meg.

A friss diplomás tanítónő 1949 őszén, **Hajdúnánáson,** az **Előháti tanyasi iskolában** kezdett dolgozni. A tanyasi tanítóskodáshoz szolgálati férőhely is járt az iskola épületében. Innen kerékpározott be a városba értekezletekre, ami nem kis erőfeszítést igényelt, mivel a 11 kilométeres út egy része földút volt, kietlen vidéken. Ez a megpróbáltatás egy évig tartott. 1950 szeptemberétől már a hajdúnánási **Fiúiskola pedagógusaként** dolgozott.

„Ez idő tájt kerültem ismeretségbe Daróczi Erzsébet tanító nénivel, mivel kisgyermekként gyakran voltam édesanyámmal az iskolában (Ő is tanítónő volt) a különféle gyűlések, dekorációs munkák, Szabad Nép-félórák, begyűjtési, tsz-szervezési akciók, terv- és békekölcsön jegyzési összejövetelek stb. miatt, ahol szájtátva bámultam a sudár termetű, gyönyörű szőke hajzuhataggal rendelkező tanító nénit, aki hasonlóan csinos barátnőjével (Pénzes Luciával) volt együtt." (*Balogh Zsigmond* gyermekkori visszaemlékezése)

A szép tanító néni Nyakó János tanár bácsinak is tetszett. Kapcsolatukból már 1951-ben házasság lett. A családnak két fia született: János (1951. december 26.) és István (1953. november 2.).

„Számomra rendkívül megtisztelő, hogy Nyakó Jánosné tanítónő életpályáját szinte a kezdetektől végig kísérhettem. Először, mint bámész kisgyerek édesanyám szoknyája mellől, később 3. osztályban a tanítónénim volt, és mikor már igazgatóként kerültem a volt Fiúiskola utódjához (az 1. Számú Általános Iskolába), akkor pedig kollegaként élvezhettem Nyakóné Erzsike tanitónői profizmusát. Pedagógusszülő gyermekeként én kicsit máshogy láttam az iskolát, az osztálymunkát, mint társaim. Apró gyerekkoromtól fogva belém ivódnak azok a szabályok, amik egy iskolában jellemzőek voltak. Így nagyon furcsállottam, hogy Nyakó Jánosné tanító néni sohasem alkalmazott testi fenyítést az osztályban. Nem is kiabált. Határozott volt, de csendes, halk szavú és nagyon következetes. Mindez elég volt a fegyelmezett, nyugodt munkavégzéshez, pedig mindez az 1952/53-as tanévben történt velünk. A Rákosi-korszak legsötétebb időszakában, jegyrendszer és a nélkülözések, megfélemlítések korában rend és nyugalom jellemezte tanóráit. Ő maga olyan ápoltan járkált a vaskályhával büdösített, olajos padlós tanteremben, mintha minden a legnagyobb rendben lett volna a világban. Ezért még ma is nagyon csodálom őt és hálásan gondolok erre az iskolai időre." (*Balogh Zsigmond* nyugdíjas igazgató visszaemlékezése)

1959-ben felépült Hajdúnánáson a **3. Számú Általános Iskola,** aminek az igazgatójává Erzsike férjét nevezték ki. Ő is ott folytatta pedagógus munkáját, természetesen ott is nagy létszámú osztályban.

A rendszer sajátos káderpolitikája miatt a Nyakó család 1965-ben Bükkszékre költözött. Két év múlva Nyakó János ismét igazgató lett Kabán, így 1967−1975 között ott éltek és tanítottak.

1975 augusztusában visszaköltöztek Hajdúnánásra. Férj és feleség az **1. Számú Általános Iskolában** kapott állást, ott dolgoztak nyugdíjba vonulásukig. Ezt az intézményt igényes szakmai tevékenység jellemezte. Különösen kiemelkedőnek számított az alsó tagozaton tanító nevelők pedagógiai teljesítménye. Ez közismertté vált az egész városban. Ebben a közegben is észrevehető volt Nyakó Jánosné pedagógiai nagysága. Tanítványaiból remek osztályközösséget formált. Mindig határozott, magas, de teljesíthető, reális követelményeket támasztott, és igényelte a szülők támogatását is. A tantestületben többnyire csendes szemlélőként volt jelen, de találó szakmai megjegyzéseivel, tanácsaival minden esetben kivívta kollegái elismerését. Precíz, lelkiismeretes munkája kimagaslóan megmutatkozott az 1982 őszétől tanított ének-zene tagozatos osztályában is.

Így emlékszik *Fülöp Valéria,* az ének-zene tagozat vezetője: *„1982-ben az 1. Számú Általános Iskolában az ének-zene tagozat indítására engem kért fel az igazgató. A megtiszteltetés mellett hamar felismertem, hogy a zenei nevelés sikere érdekében változtatnom kell az elsős gyerekekkel történő munkámban, ha eredményeket, sikereket akarok elérni a zenei írás-olvasás területén is. Erzsike néni volt az első ének-zene tagozatos osztály osztályfőnöke. Beavattam félelmeimbe, amit ő kiváló mentorként átérzett, és meghívott több órájára, hogy megismerjem azokat a módszertani lépéseket, amivel egységesen tudjuk fejleszteni a gyerekeket. Ezért nagy hangsúlyt fektetett a taneszközök használatára, az írás tanulásának módszertani lépéseire, az egységes füzetvezetésre, a tankönyvben történő tájékozódásra, amit adaptálhattam az énekórai munkámban. Ma is örök hálával emlékeszem vissza magas szakmai tudására és önzetlen segítőkészségére.”*

A jelentős szakmai tudást, gazdag módszertani kultúráját igazolja későbbi menye, *Nyakó Istvánné Kiss Ibolya* alsós szakmai munkaközösség-vezető vallomása is: *„A férjem édesanyjával 1980-ban találkoztam a hajdúnánási 1. Számú Általános Iskolában. Nyugdíjazásáig együtt dolgoztunk az alsós munkaközösségben. Az évek során bepillantást nyertem a pedagógiai kulturáltságába és kiváló szakmai felkészültségébe. Tanóráira mindig igényesen felkészült. Változatos, játékos, a gyerekek életkorának megfelelő motiváló módszereket alkalmazott. Különösen szerette az olvasási módszereket váltogatni, a korszerű gyakorlati tapasztalatokra építő matematikai gyakorlatokat helyezte előtérbe. Nagy hangsúlyt fektetett a begyakorlásra, a hibák javítására. Tanítványai szépen olvastak, írtak. A gyerekekkel szemben türelmes, barátságos volt. Következetes pedagógusnak ismertem meg, aki a tanítás mellett a nevelésre is nagy hangsúlyt fektetett. Fontosnak tartotta a tehetséggondozást, a hátrányos helyzetű tanulók segítését. Gondot fordított a gyerekek logikus gondolkodásának, kombinációs képességének, térlátásának a fejlesztésére. Munkafegyelme példamutató volt. Közvetlen, barátságos, őszinte és véleményét szívesen megosztó emberi tulajdonságai miatt jó kapcsolatot alakított ki az idősebb és fiatalabb kollegáival is. Az aktív évek után is személyes kapcsolatban maradtunk. Sokszor beszélgettünk a tanítás szépségeiről, nehézségeiről, a gyerekek fejlesztésének lehetőségeiről. Tapintatosan fogalmazta meg jó tanácsait, amivel még hatékonyabbá tehettem a szakmai munkámat. Jól tudtam használni az általa készített szemléltető anyagokat, a nevelő szakmai munkáját segítő Tanító című folyóiratot. Munkáját alázattal végezte, elismerést a gyerekek mosolya, a szülők elégedettsége jelentette számára. Örülök annak, hogy ismerhettem.”*

Így élt és dolgozott közöttünk Nyakó Jánosné tanítónő. Mindig kerülte a feltűnést, nem volt tagja egyetlen szervezetnek sem. Még az Aranydiploma átvételét is mellőzte.

Már a békés nyugdíjas éveket töltötték, amikor 2002-ben Erzsike elveszítette férjét. A gyász még hallgatagabbá tette. Egyedül élt a kertes családi házban. Olvasott, sütött-főzött, rejtvényt fejtett. Kisebbik fia, István és menye gyakran látogatta, segítette.

Életére jellemző *Németh László* gondolata: *„Azért vagyok pedagógus, hogy a természetnek nyers gyémántját szép vigyázattal, csendben csiszoljam kristályba.”*

BALOGH ZSIGMOND, Hajdúnánás

DR. NYILAS KÁROLY
(Nagydobos, 1964. július 15. – Nyíregyháza, 2024. január 17.)
tanár, a biológia tudomány doktora, főiskolai docens

„Mi lehet annál jobb, mint szeretni, amit csinálunk, és tudni, hogy annak értéke is van."

(Katherina Graham)

A kiskereskedő édesapa Nyilas Károly és a bolti eladó István Etelka egyetlen gyermekeként született Nagydoboson. Itt végezte általános iskolai tanulmányait, ahol már kitűnt értelme és a természet iránti érdeklődése. Középiskolai tanulmányait a kisvárdai Bessenyei György Gimnáziumban folytatta. A kis falusi iskola után nehéz volt beilleszkednie a kollégiumi életbe, de a második évtől a városban élő nagybátyjához költözhetett, ahol a Kozma családban jól érezte magát. Végtelen hálával emlékezett Kriveczky Béla, Oláh Tibor, Rusznyák Antal és Sárossy Zoltán tanár urakra. Biológiatanárának, Jancsó Antalnak javaslatára és hatására 1964-ben felvételi vizsgát tett a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola biológia–mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakára. Itt ismerkedett meg az elméleti biológiával, biokémiával, antropológiával. Meghatározó hatással voltak rá tanárai, dr. Durucz István, dr. Hortobágyi Tibor, de különösen dr. Rajkai Tibor, aki mellett részt vett az antropológiai vizsgálatok mérésében, ami egy életre meghatározta fő kutatási területét. 1967-ben kapott általános iskolai tanári oklevelet. Ezt követően három éven át a **Nyírmadai Általános Iskolában** tanított, ahol az oktatáson kívül osztályfőnök volt, kertészeti és barkácsszakkört tartott, amelyeket még felnőtt korukban is felemlegettek volt tanítványai. A község kulturális életének szervezésében is részt vett. Sikerélményekben gazdag időszaka volt ez életének.

1970-ben tudományos munkatársi kinevezéssel a **nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Biológiai Intézetének állattani tanszékére** került. Ekkor kezdte meg tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen, ahol 1974-ben középiskolai tanári diplomát szerzett. Még főiskolás évei alatt ismerkedett meg – mint diákkörös hallgató – az antropológiával, a dr. Rajkai Tibor vezette iskoláskorúak humánbiológiai mérésével, ahol a 7–11 évesek testi fejlődésének menetét vizsgálták. 1973-ban dr. Nemeskéri János irányításával a Rétközben ő indította el az általános iskolás korú tanulók vizsgálatát. Ennek összegzéseként született egyetemi szakdolgozata, majd ennek kibővítése után doktori disszertációja. 1979-ben „summa cum laude" minősítéssel avatták a biológia tudományok doktorává. Dr. Farkas Gyulával együttműködve fejméretvizsgálattal nemzetközi viszonylatban is nagy elemszámú mintát dokumentált „A rétközi gyermekek testi fejlettsége, biológiai státusza" terén. Számtalan kutatásban vett részt, így kapcsolódva be Szabolcs-Szatmár-Bereg megye értelmi fogyatékosainak humánbiológiai vizsgálatába. Az OTKA

pályázat keretében részt vett a Felső-Tisza-vidék népességének populációgenetikai kutatásában. Részese volt „Az Észak-Tiszántúl magyar honfoglaláskori és Árpád-kori népességének rekonstrukciója csontvázleletek alapján" történő munkának is. A Szabolcs község határában feltárt csontok laboratóriumi vizsgálatát végezte. A dr. Gyenis Gyula vezette fiatalkorúak országos obezitáskutatásában is részt vett. Az állattani tanszék tudományos diákkörén keresztül a hallgatóknak is lehetőséget adott a kutatómunka megismerésére, az abban való részvételre. Témavezetőként is szívesen dolgozott együtt hallgatóival, akik az országos megmérettetéseken rendre jó eredményeket értek el. Így lett szakmai körökben is egyre elismertebb.

A tanítványból lett kolléga, kutatótárs és barát *Gönziné dr. Szabó Terézia* és *Gönczi András* így emlékszik rá: *„Oktatói munkássága a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán nemcsak a hallgatók számára jelentett biztos iránymutatást, hanem kollégái számára is inspirációt adott. Együtt dolgoztunk, tanítottunk, kutattunk, közös cikkeket írtunk az antropológia területén, és tudományos konferenciákon képviseltük közös eredményeinket. Mindig nyitott volt az új ismeretekre, kérdései mélyek és gondolatébresztők voltak. Tudományos igényessége példaértékű volt. A tudományos munka mellett barátként is rengeteg közös élmény kötött össze minket. Karcsi nemcsak kiváló szakember volt, hanem olyan ember, akire mindig lehetett számítani. Önzetlensége, segítőkészsége az élet minden területén megmutatkozott – legyen szó egy közös projekt kihívásairól vagy a hétköznapok apró örömeiről. Mindig figyelt másokra, támogatott, bátorított, és soha nem hagyta magára azokat, akik hozzá fordultak. Bár fájdalmas az elvesztése, hagyatéka tovább él bennünk: tanítványaiban, akik tőle tanulták meg a tudás szeretetét, kollégáiban, akik tisztelték és becsülték, és barátaiban, akik mindig hálával fognak gondolni rá."*

Nyugdíjas éveiben sem szakadt el végleg az oktatástól, éveken át OKJ-s tanfolyami képzés keretében gyógyszertári asszisztenseket tanított.

A főiskola vezetése, látva az intézmény iránti elkötelezettségét, több különböző feladattal is megbízta, így éveken át volt megbízott tanszékvezető, majd intézményvezető helyettes. Mindig igyekezett, hogy irányítása alatt, jó munkahelyi légkör legyen, a végzett munka értékelése adjon pozitív biztatást a beosztottaknak. 1983−1991 között személyügyi vezetői feladatokat is ellátott, valamint két cikluson át a Főiskolai Tanácsban képviselte a Természettudományi Kart. Mint biztonságvédelmi-honvédelmi referens nem csak a főiskola biztonságáért felelt, de előadásokat tartott a hallgatóknak, akik élményszerű előadásait mindig nagy létszámmal látogatták.

Dr. János István megbízott intézetigazgató így emlékezett rá: *„Mikor elkezdtem dolgozni 2006-ban az akkori Nyíregyházi Főiskolán, Nyilas tanár úr vagy Karcsi bácsi − ahogy sokan, így én is a koránál fogva és szakmai tapasztalatát tisztelve csak így hívtam – lett az első közvetlen munkahelyi vezetőm a Biológia Intézet Állattani Csoportjában. Olyannyira szoros munkakapcsolatban voltunk, hogy az általa vezetett állatélettan, illetve humánbiológia kurzusokat is az ő irányelvei és szakmai irányítása alatt kezdtem oktatni. Bátran mondhatom, hogy az a néhány év, amit egymás mellett töltöttünk, meghatározó szerepet töltött be az életemben. Mindig*

segítette a munkámat, PhD tanulmányaimat, emberileg és szakmailag is támogatott, ahogy ezt tette minden baráttal, kollégával és érdeklődő hallgatóval is. Antropológiai kutatómunkája okán több szakmai fórumon képviseltük együtt a Nyíregyházi Főiskolát. Segítőkészsége, emberközelisége mindenki számára közismert volt. Sok minden változott Nyilas tanár úr nyugdíjba vonulása óta. A Főiskolából Egyetem lett, a biológia képzésért felelős egységet is másképp hívják már, de azok a szakmai ismeretek, az a szellemiség, a munkához való hozzáállás, az embertársak iránti lojalitás, amit ő képviselt, sosem megy ki a divatból. Szaktanulmányait a magyar antropológiai közösségben különleges érdeklődés övezi, felsőoktatási jegyzetei pedig a mai napig használatban vannak a biológus és biológiatanári képzésekben. Tudása, szellemisége, amelyet életében képviselt, tovább él kollégái és tanítványai körében."

Dolgozott több tudományos ismeretterjesztő szervezetben is. 1970-től tagja volt a TIT-nek, több cikluson át a társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei csoport Biológiai Szakosztályának titkára volt. Négy ciklusban volt tagja a Magyar Biológiai Társaság Embertani Szakosztályának, és vett részt a vezetőségi munkában. Az átszervezésig társelnöki feladatokat látott el a Debreceni Akadémiai Bizottság Humánökológiai Munkabizottságában. Hívták oktatónak a debreceni és a szegedi egyetemre is, ám ő hű maradt az „alma materéhez" a Nyíregyházi Főiskolához. Óraadóként tanított a Pécsi Janus Pannonius Egyetem kihelyezett képzésén, majd a Miskolci Egyetemen, valamint a Beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskola oktatói feladataiból is tevékenyen kivette a részét.

Számos biológia iránt érdeklődő gimnazista a tanítványa volt, akiknek segített álmaik megvalósításában, az egyetemi, főiskolai felvételik sikeres teljesítésében, és lett belőlük orvos, gyógyszerész, kutató vagy tanár. Mindig büszke volt későbbi eredményeikre, hisz rendszeresen visszajártak hozzá, tájékoztatták elért eredményeikről, kértek tőle tanácsot, véleményt.

Dr. Hörcsik Zsolt főiskolai docens így emlékszik rá: *„Dr. Nyilas Károly tanár urat – továbbiakban Karcsi bácsi – szinte még kölyökként ismertem meg, amikor Nyíregyházán »tanárképzős« lettem. Már a növény- és állatanatómia tárgyak is nagyon tetszettek a rengeteg gyakorlat miatt (metszetkészítés, mikroszkópozás etc.), az állatélettan gyakorlatok – melyeket Karcsi bácsi vezetett – igazi kis felfedezőutak, biológiai kalandtúrák voltak. Számos alapvető folyamat lényegét itt értettem meg igazán, pontosabban ekkor »esett le a tantusz«. Karcsi bá' – a laborrend helyreálltával – sohasem darálta le a látottak, tapasztaltak szolgai magyarázatát, hanem hagyta, hogy mi ma-*

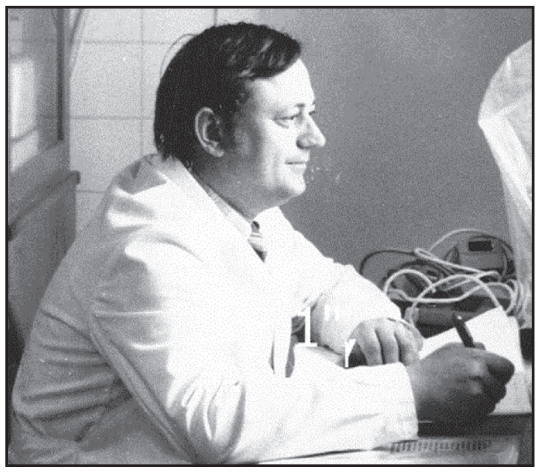

gunk fejtsük meg azokat, legfeljebb nem engedte, hogy »zöldségeket« mondjunk. Tudományos munkáját már sokszor és sokan méltatták, nehéz lenne hozzátenni bármit is. Pár szót mondanék inkább a Karcsi bácsit körülölelő baráti gravitációról. Tanulmányaim után, a Nyíregyházi Egyetemen – pontosabban jogelődjeiben – kezdtem tanítani és hosszú éveken keresztül Karcsi bá' ikerszobatársa lettem. Először kicsit megilletődtem, de mint kiderült, semmi okom nem volt rá. Az első pillanattól kezdve végtelen közvetlenséggel, barátsággal, segítőkészséggel fordult felém, segített a beilleszkedésben, a tanszéki-intézeti ritmus felvételében − persze szinte állandóan pörgésben volt –, eközben jó barátok lettünk. Szobájában egymást váltották a hallgatók, kollégák, orvosok, gyógyszerészek, állatorvosok, biológusok – nem csak antropológusok –, állattenyésztők, mezőgazdák, művészek és még ki tudja milyen diszciplinák, foglalkozások művelői. Mindenkivel megtalálta a közös hangot, bárkinek önzetlenül segített, ismeretsége szinte végtelen volt. Nem volt olyan tanszéki feladat, gyakorlati probléma, amelyet ne tudott volna azonnal elrendezni, vagy ha mégis, akkor tudta, hogy ki tudja azt megoldani. Sok szeretettel gondolok vissza az együtt töltött időre, beszélgetésekre, műértésekre, szalonnasütésekre, illetve a közös munkáinkra."

Az általa tapasztalt oktatási eszközök, tankönyvek hiányát barkácsolással, vagy tankönyv és munkafüzetek, feladatgyűjtemények írásával pótolta. 2003-ban jelent meg *„Az ember biológiája és egészségtana"* a Nemzeti Tankönyvkiadó kiadásában. Az érettségiző és felvételiző diákoknak – *„Előkészítő feladatok"* című feladatgyűjteményt állított össze. Több külföldi tanulmányúton vett részt a testvérintézményekben, Ungváron, Bakuban, Ústí nad Labenben, Finnországban, Kassán, Dániában, Olaszországban, Kanadában.

Munkásságának elismeréseként megkapta a Magyar Honvédelmi Szövetség „Kiváló munkáért" kitüntetésének bronz és ezüst fokozatát. „Honvédelmi emlékérem", „Bessenyei György Emlékérem", „Hortobágyi Tibor Emlékérem", és „Nagydobosi Emlékérem" büszke tulajdonosának vallhatta magát. Munkásságát „Kiváló oktatói" kitüntetéssel ismerték el. Biztosan legnagyobb elismerésnek tartaná, amit az egyik tanítványa, *Kiss Tibor* nyilatkozott róla: *„Dr. Nyilas Károly neve összefonódott a biológiaoktatás magas színvonalával a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán, majd később a Nyíregyházi Főiskolán. Élettant és humánbiológiát tanított a biológia szakos hallgatóknak, akik egytől egyig tisztelettel és szeretettel emlékeznek rá. Szigorú, de igazságos tanár volt, akinek óráin a precizitás és a következetesség alapelvárás volt. Az idegrendszer anatómiája és működése a szívügye volt – minden hallgatója mélyreható tudással gazdagodott ezen a területen. Érthető és szenvedélyes magyarázatai valamint oktatói elhivatottsága máig meghatározó élményként él azok emlékezetében, akik nála tanulhattak. Dr. Nyilas Károly nemcsak tanított, hanem inspirált is – öröksége tovább él minden tanítványában. Emlékét méltán őrzi a róla elnevezett »Nemzetközi Biológia Verseny« amely tovább viszi pedagógiai szellemiségét és a természettudományok iránti elkötelezettségét."*

1972-ben kötött házasságot Medveczky Annamáriával, akivel a tudományos diákköri kutatások során a közös érdeklődés is segítette egymásra találásukat. Há-

zasságukból két gyermek született: 1975-ben Orsolya, aki édesapja nyomdokain haladva, bár nem természettudományban, hanem andragógusként a jogutód Nyíregyházi Egyetem oktatója, Kornél fia pedig (1977) jogász lett, közjegyzői teendőket lát el. Családszerető, de meglehetősen kritikus és szigorú apa volt. Nyugdíjas éveiben unokáinak szentelte legtöbb idejét, lelkesen vitte őket különóráikra, lovagolni, büszke volt iskolai sikereikre. Szellemileg nyitott, segítőkész, szeretetre méltó egyéniség volt, akire mindig lehetett számítani, de ő maga senkinek sem akart a terhére lenni. Számtalan terve volt, amit a gyors lefolyású súlyos betegsége meghiúsított. Imádta kertje virágait, számtalan ritka növényt gondozott.

A visszaemlékezés zárásaként álljanak itt *dr. Balogh Árpád* rektor emeritus gondolatai. *„Karcsi úgy ment el, hogy »itt maradt« közöttünk”! Középiskolai diákként ismertük meg egymást a Kisvárdai Bessenyei György Gimnáziumban. Ezt követően az 1970-es évek végén találkoztunk ismét Nyíregyházán a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán mint oktatók. Személyes élményeim, emlékeim igen gazdagok vele kapcsolatban, barátok voltunk. Azok, akik közelebbről is megismerhették, tapasztalhatták, hogy érzelmileg egy igen gazdag egyéniség volt. Mindig mélységesen átélte a történéseket, és ennek megfelelően foglalt állást és fejtette ki a véleményét. Az volt a meggyőződése, hogy valójában minden emberben jelen van valamilyen érték, csak az életkörülmények nem mindig teszik lehetővé, hogy azok kifejeződjenek. Tevékenysége során vezetőként is mindig fontos szerepet töltött be a főiskola életében. Céltudatos volt a munkájában, fontosak és előre mutatóak voltak a kezdeményezései. Kreatív, következetes, segítőkész úgymond »mindenhez értő« emberként ismertük meg. Egyaránt szerette az oktatást és kutatást, mindkettőt eredményesen, mindenki által elismerten végezte. Alkotói tevékenységének eredményei ma is jelen vannak az utódintézmény tevékenységében. Büszkén kijelenthetjük, hogy mindenki számára példaértékű ember volt.”*

Összeállította:
felesége, *DR. NYILASNÉ MEDVECZKY ANNAMÁRIA,*
lánya, *NYILAS ORSOLYA* ,
Nyíregyháza

„Gondolkodni és beszélni: nem lehetne rövidebben és mégis teljesebben megjelölni egész középiskolai tanításunk célját."

(Babits Mihály)

O

OZSVÁTH SÁNDOR

(Szamosszeg, 1950. január 29. – Debrecen, 2024. szeptember 19.)
főiskolai oktató, beszédtanár, művelődéstörténész, színjátszórendező, újságíró

Az Úr 2024. esztendejének október 11-i esős napján kísértük el utolsó földi útjára Ozsváth Sándor tanár urat, aki Csonka-Szatmárban született, gyermekkorát pedig Nagyecseden töltötte, s kinek távozása hatalmas szellemi űrt hagyott maga után. A Debreceni Köztemetőben szívhez szóló méltatások mellett, kedvenc Kosztolányi-versét hallgattuk meg színművészek előadásában:

„Szép életem, lobogj, lobogj tovább,
cél nélkül, éjen és homályon át.
Állj meg, te óra és dőlj össze, naptár,
te rothadó gondoktól régi magtár.
Ifjúságom zászlói úszva, lassan
röpüljetek az ünnepi magasban."
(Kosztolányi Dezső: *Szeptemberi áhítat,* részlet)

Számomra a legmeghatóbb mégis a hantolás közben felzengő tárogató hangja volt: *Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország!* Igazán ez a pillanat húzott kontúrt megidézett szellemisége köré, ez a dallam idézte elém leghitelesebben alakját, talán azért, mert az általa rendezett Wass Albert-műsor lelke volt ez a hazafias ének.

Temetési igehirdetésében *Fekete Károly* református püspök így emlékezett Ozsváth Sándorra: *„Kijelölt útja 1950. január 29-én Szamosszegen indult, és hamar terebélyesedni kezdett Nagyecseddel, ahol szülei nagy szeretetben, református érté-*

kek mentén nevelték őt és kishúgát, Sárikát. A börvelyi nagyszülőknél töltött nyarak kaput tártak számára Partium és Erdély felé, ami gimnáziumi évei alatt csak tovább tágult a Debreceni Református Kollégiumban, ahol a falakról költők, írók, reformátorok és tudósok, meg szigorú erdélyi fejedelmek portréi néztek le rá. A velük való szellemi találkozás kapcsán lettek önálló gondolatai, saját észjárása. Önképzőköri diákelnökként színi pályára készült, nagy gondolatokkal és költői lelkekkel társalkodott. Realitásérzékét osztályfőnöke, Koppányi Mária tette helyre, aki meglátta benne, hogy Sándornak inkább tanítania kellene."

A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának diákjaként kezdett a történelem, az irodalom és a színjátszás iránt érdeklődni. 1968-ban érettségizett. Ezután a színészettel is kacérkodott, de aztán mégis a tanári pálya felé indult tovább. Egy évig képesítés nélküli nevelőként dolgozott a **téglási nevelőotthonban,** s levelező tagozatra jelentkezett az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola magyar–történelem szakára. Később évekig **Püspökladányban** tanított, és járási népművelési felügyelőként tevékenykedett. Színész szakra nem vették fel, de az az álma, hogy a Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanuljon, mégis valóra vált, hiszen 1975-ben felvételt nyert színházelmélet szakra, ahol 1979-ben vette át diplomáját.

1982-től nyugdíjazásáig a **Debreceni Tanítóképző Főiskola** (később Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola) oktatója volt, előbb az anyanyelvi, majd a közművelődési tanszéken (utóbbinak két évig tanszékvezetője is volt), később a társadalomtudományi tanszéken. Tanított gyermek- és ifjúsági irodalmat, beszédművelést, színjátszást és drámapedagógiát, művelődéstörténetet, magyarságismeretet. Egyik létrehozója, majd szakmai irányítója volt a kommunikációs képzésnek, ahol beszédtechnikát, retorikát, esztétikát, műelemzést, műkritikát és sajtófotózást is tanított.

A kommunikációs óráim mellett szabadon választható magyarságismereti kurzust vettem fel nála a kétezres évek elején. A rajz tanszéken tartott órái máig meghatározó emlékeim közé tartoznak. A szerves műveltség irányába nyitott nekem ablakot másik kiváló tanárommal, barátjával, Makoldi Sándorral. Ez az elmélet sok főiskolai hallgató számára mutatott új utakat, más szemléletmódot. Hazám szeretete, a Himnusz éneklése közbeni meghatottság; a szép, helyes magyar beszéd, írás használata; éltető magyar hagyományaink, mind-mind életem fontos részei. Mindehez Ozsváth Sándor szellemisége kiváló táptalajt adott, példakép volt számomra

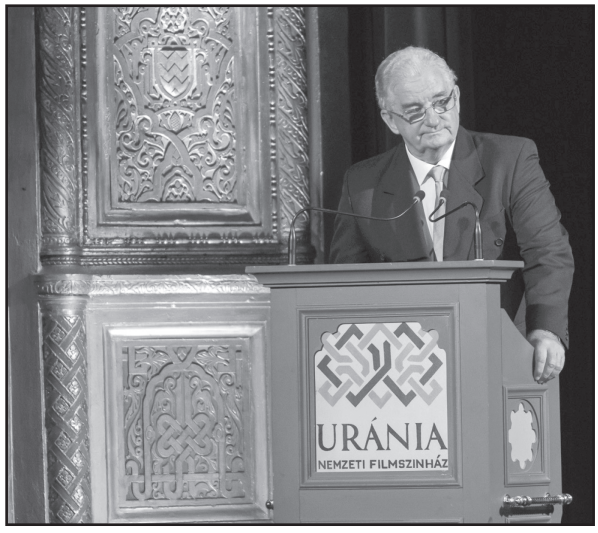

és sok tanítványa számára. Nyaranta magyarságismereti táborokat szervezett és vezetett külhoni magyar fiataloknak is (1989-ben és ’91-ben Debrecenben, ’93-ban Bodrogolasziban).

Hosszabb-rövidebb ideig vendégoktatóként is tevékenykedett: dráma- és színháztörténetet tanított a **Debreceni Ady Endre Gimnázium** első végzős osztályának, színpadi beszéd- és mozgástechnikát a **Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola** debreceni tagozata magánénekeseinek, drámajátékot a **Bessenyei György Tanárképző Főiskola** népzenészeinek, retorikát a **KLTE** pszichológus hallgatóinak.

A mindig kifogástalanul elegáns, tapintatos és figyelmes tanár tekintélyt sugárzó külleme hatalmas érző szívvel, lélekkel társult. Odaadással és elhívással a szívében tanított. A beszédművelés óráin tanult nyelvtörőket, verseket, meséket máig el tudom mondani, ha álmomból keltenek is: *„A réten rákot rág a róka, hogy vörös farka reng belé, a Rába parton reggel óta rohan egy őrült Győr felé...”,* vagy két levegővétellel Dsida Jenő: *Arany és kék szavakkal* című versét. Ő készített fel a főiskolások, egyetemisták versmondó versenyére, ahonnan különdíjjal tértem haza, Ő tanított meg, hogyan álljak ki az emberek elé beszélni, melyet máig gyakran kamatoztatok. Minden ember életében vannak meghatározó tanárok, nekem Ozsváth Sándor ilyen volt.

A tanítás és tanulás mellett amatőr színjátszó együttesekkel dolgozott Püspökladányban (Veritas), Nyíregyházán (Bessenyei Stúdió) és Debrecenben (Alföld Ifjúsági Színpad). A Veritas amatőr színjátszó együttesével 1972-ben a Ki mit tud? országos döntőjébe jutott.

„1972 kora tavaszán tartottam Püspökladányban az első olyan színpadi próbát, amelyen beszédtechnikával foglalkoztunk. Tanítványaimból szerveztem új irodalmi színpadot: bejutottunk a Ki mit tud? vetélkedő országos döntőjébe. Előzőleg a megyei verseny egyik zsűritagja figyelmeztetett: fordítsak több gondot a színpadi beszédre, mert erős sárréti tájszólás érződik némely leánykán. Kezembe nyomta Montágh Imre Beszédtechnikai ismeretek című füzetét. No, ebből tanultam meg, majd tanítottam az első légző-, hang-, kiejtés-, hangsúly- és ritmusgyakorlatokat. A kemény másfél hónapos munka sikeresnek bizonyult. Az eredményhirdetésen Szinetár Miklós zsűrielnök kiemelte, a püspökladányi Veritas volt a legszebben beszélő együttes. Megelőzve több neves színpadot, második helyezést értünk el!” (Ozsváth Sándor vallomása Arany Lajos *A magyarságkutató beszédtanár* cím életút interjújából)

1978–82-ig a **Debreceni Kölcsey Ferenc Városi és Megyei Művelődési Központ** munkatársa (előadó és bábrendező) volt, s évekig szerkesztette a *Debreceni Hívogató* című periodikát. A színjátszó együttes vezetése mellett monodrámákat rendezett, s egy gyermekopera ősbemutatója is fűződik a nevéhez. Erről így vallott Ozsváth Sándor:

„A színház iránti vonzódásom szintén gyermekkori. Hat-hét éves lehettem, amikor édesapám magával vitt Debrecenbe, a nagyerdei szabadtéri színpad egyik esti előadására. Kacsóh Pongrác János vitézét játszották (otthon is megvolt hanglemezen). Lenyűgözött! Utána napokig Jancsi belépőjét dúdolgattam: »Én, a pásztorok

királya, legeltetem nyájam…«. Édesapám is »színházazott« ifjabb korában: Észak-Erdély visszatérte után szülőfalujában, Börvelyben, gyermekkoromban pedig már ideát, Nagyecseden szerepelt – elsősorban népszínművekben. A Csinom Palkóban például ő volt a betyárvezér. Büszke voltam rá nagyon! A rendezés is ifjúkorom tanult mestersége (amatőr rendezői tanfolyamok után, mint mondtam, a színművészetin diplomáztam). Együtteseimmel – Veritas, Alföld Színpad, a tanítóképző színpada – mintegy harminc szerkesztett műsort vagy egyfelvonásost rendeztem. A legnagyobb sikerem mégis egy gyermekopera ősbemutatója volt 1984-ben: Csenki Imre és Vargha Balázs A tücsök és a hangyák című műve." (Ozsváth Sándor vallomása Arany Lajos *A magyarságkutató beszédtanár* című életút interjújából)

Élete végén is egy zenés irodalmi műsor szerkesztésére kérték fel Wass Albert emlékére. Mint „Tiszteletbeli Székely" (Székelyudvarhely önkormányzatától kapta 2006-ban ezt az elismerést) különösen szívén viselte az erdélyi magyar író, költő hagyatékát. Összeállt egy profi és amatőr előadókból álló társulat, melynek én is tagja vagyok. Tanár úr a *Mégis vagyunk…, és leszünk!* címet viselő produkciót körültekintő alapossággal, tudatossággal szerkesztette és rendezte meg. Az előadás 2022 óta színen van, s eddig 15-ször játszottuk az anyaországban és határainkon túl is. 2025. február 17-én a debreceni Református Nagytemplomban adtuk elő ezt a műsort tanár úr emlékezetére, ahol a lelkipásztor jó szívvel méltatta Ozsváth Sándort, mint a gyülekezet 2023-ban kinevezett presbiterét. *„Életének egyik legnagyobb megtiszteltetése volt, hogy szeretett gyülekezete, a Nagytemplomi Egyházközség presbiterének választotta. Sándor majdnem hatvan esztendőn át tudhatta helyének a Nagytemplom keleti szárnyában található jobb oldali hetedik padsor belső szélét, ahová még elsős gimnazistaként a tanévnyitó istentiszteleten ültették le tanárai"* – hangzott *Fekete Károly* temetési beszédében.

A műsorról tanár úr a következő szinopszist írta: *„Érzelmek, gondolatok, hangulatok ritmikusan változó egymásutánja adja a műsor különleges ívét: szülőföldről, tájról, fiatalságról, Erdélyországról; majd elnyomásról, borúról és derűről; ismét csak idegen uralomról, menekülésről, úttalan utakon bujdosásról; hontalanságról, vágyakozásról és mindig, mindenkor: a Hazáról.*

Mégis, a személyes és nemzeti sorscsapások ellenére töretlen hittel bízik a szebb jövőben, különösen is a magyar ifjúságban, kit megrendítő szónoki erővel biztat bátor kiállásra, cselekvésre."

Mintegy kétszáz cikke, valamint több száz fotója jelent meg különböző Hajdú-Bihar vármegyei, debreceni, erdélyi, felvidéki és országos napilapokban, hetilapokban, folyóiratokban. 1996 óta beszédtanára volt a Magyar Rádiónak Debrecenben, 2013 óta pedig az MTVA-nak Budapesten. Tagja volt a Kölcsey Társaság országos elnökségének, a Protestáns Újságírók Szövetségének, a Magyarok Világszövetségének és a Montágh Testületnek is. A Protestáns Újságírók Szövetségének Rát Mátyás életműdíjával 2018-ban tüntették ki. Számos kitűnő újságíró, rádiós és tévés munkatárs, országos intézmények szóvivői, sajtósai kerültek ki szárnyai alól.

A legmagasabb kitüntetését 1994-ben kapta: a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét.

Távozása felbecsülhetetlen veszteség gyermekei – Sándor (1977), István (1979), András (1986), Esztert (1998) – tanítványai, barátai, s mindannyiunk számára, mert a tudása, melyet egyszerűen és nagyszerűen adott át nemzedékeknek, pótolhatatlan.

„Táltos paripáján tovaszállt, hazahívta fű, fa, lomb s virág, várta Őt a gyönyörű-szép mennyország..."

Megjelent könyvei:

- *A pedagógusmesterség új tartalmai* (szerk.: Kulcsárné dr. Papp Enikő–Ozsváth Sándor). Kecskemét, 2008
- *Látjátok, feleim…* Accordia Kiadó, Budapest, 2009
- *Mik vagyunk?* Accordia Kiadó, Budapest, 2012, 2013
- *Por és hamu.* Accordia Kiadó, Budapest, 2014
- *Az Idő ölén.* Zilah, 2014, 2016
- *Trianon árnyai.* Uropath Kiadó, Debrecen, 2020
- *Pergő Időben.* Két Hollós Kiadó, Budapest, 2020

Magyarságismereti előadás-sorozatai:
Debrecenben (2006, 2008, 2009, 20011, 2012, 2013, 2014, 2015), Nádudvaron (2010), Nagyecseden (2011, 2012), Püspökladányban (2012, 2013), Hajdúböszörményben (2013)

Előadások, előadás-sorozatok, szemináriumok külhoni magyaroknak:
Partiumban és Erdélyben: Székelyudvarhely, Belényes, Szatmárnémeti, Nagyvárad, Zilah, Szilágysomlyó, Sarmaság, Szilágycseh, Börvely, Kolozsvár. *Délvidéken:* Szabadka, Zenta, Újvidék. *Felvidéken:* Martos, Révkomárom. Kárpátalján: Munkács, Beregszász.

Források:

Fekete Károly, a *Tiszántúli református egyházkerület püspökének temetési igehirdetése*
https://hu.wikipedia.org/wiki/Ozsváth_Sándor – 2025. 04. 29., 20:18
Ki kicsoda a magyar oktatásban. III. kötet. DFT-Hungária Könyvkiadó, 2007
Bényei József: *Debreceni Színházművészek 1798–2000.* Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, é.n.
Kijelölt úton. Confessio, 2019/1.
https://reformatus.hu/egyhazunk/hirek/a-magyarsagkutato-beszedtanar – 2025. 04. 29., 20:20

Egykori tanítványa: *MOLNÁR CSILLA*
tanító, újságíró,
Nyíradony

„...függetlenül a világ alakulásától a koncentráció, az önfejlesztés, az önkontroll a legfontosabb, a saját feladatokra kell fókuszálni, hiszen a panaszkodás, a harag, a hárítás, a hasonlítgatás nem vezet eredményre."

(Karikó Katalin)

P

PAPP LÁSZLÓ
(Biharnagybajom, 1918. január 30. – Debrecen, 2005. november 12.)
matematika–fizika szakos középiskolai tanár

„Követelek tőled, mert tisztellek"! (Makarenkó)

Édesapja, Papp Gyula köztiszteletben álló igazgató-tanító, édesanyja Nagy Gizella végzettsége szerint óvónő, férjhezmenetele után a háztartást vezette. Két gyermekük született, Irén és László. A Nagy-Sárréten fekvő település, Biharnagybajom mint akkori járási székhely, a térségben betöltött központi szerepkörének megfelelően színes társadalmi életet élt, mely minden téren biztosította a közéletiséget édesapja számára. A falu feltörekvő értelmisége, a tanult emberek összetartása fellendítőleg hatott a község és az itt élők életére. Édesapja a Sárréti Kaszinó és a Hangya Szövetkezet elnöki tisztségét is betöltötte több egyéb mellett. Anyai felmenője Sörés Nagy Péter 1000 lovaskatonát állított ki Mária Terézia hadseregébe. 1751. szeptember 9-én keltezett – ma is meglevő – okirat szerint, ezért nemesi oklevelet kapott. Ebben a közegben természetes volt, hogy mindkét gyermekük egyetemi képzésben részesült.

A Mezőtúri Református Főgimnáziumban érettségizett 1936-ban. A Debreceni Tudományegyetemen 1941-ben matematika–fizika szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. Tanulmányi ideje alatt óraadó volt a **Debreceni Református Gimnáziumban** 1940. szeptember 1-től 1941. június 30-ig. 1941. szeptember 1-től a **mezőtúri Református Gimnázium és Kollégiumban,** Alma Materében internátusi nevelő és helyettesítő tanár volt, 1942. augusztus 31-ig. 1942. október 5-től 1944.

március 31-ig katonai szolgálatot teljesített a debreceni VI. Híradó zászlóaljnál. 1944. április 1-től 1945. május 9-ig a XVI. gyalogos hadosztály híradósaként, a harctéren teljesített katonai szolgálatot. A II. világháborút befejező napon 1945. május 10-én szovjet fogságba esett. Tbiliszből 1948. július 12-én tért haza őrmesteri rendfokozatban. Az ellátás mellett a több mint 3 év, szeretteitől, szülőföldjétől való távollét és a bajtársak elvesztése jelentették számára a kemény, szívszorító fájdalmat. 280-ból 70-en tértek haza. 1948. szeptember 1-től fő hivatású óraadó tanár lett **Karcagon,** a **Nagykun Gimnáziumban** 1949. február 23-ig. 1949. február 24-től a **szolnoki Verseghy Ferenc Gimnázium** tanára volt. 1955/56-os tanévben munkáját elismerve már az intézmény igazgatóhelyettese, a következő tanévtől 1958. július 31-ig fizika szakfelügyelői feladatot is ellátott. Az édesanyja időközben bekövetkezett hirtelen halála miatt, hazaköltözött **Biharnagybajomba** igazgató-tanító édesapjához, aki 50 éves tanítói szolgálata után „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitüntetéssel vonult nyugdíjba. Ez időtől szülőfalujában, a **biharnagybajomi Általános Iskolában** 1958 augusztusától nyugdíjazásáig töltötte be a matematika–fizika szakos álláshelyet. 1977-ben vállalta el az igazgatóhelyettesi teendőket, amit nyugdíjazásáig látott el.

Szakmai munkájára minden munkahelyén az igényesség, pontosság, tudatos következetesség volt jellemző. Mindkét iskolatípus követelményrendszerét jól ismerve, magas színvonalon készítette fel diákjait a középiskolára. Gimnáziumban, technikumban, szakmunkásképzőben, játszva megállták helyüket tanítványai. 7. osztályos lánytanulója megyei fizikaversenyt nyert 1965-ben. Büszke volt a fizikából országos megmérettetésre bejutott fiú tanítványára, Ábrahám Jánosra, aki 1970-ben hibapont nélküli első helyezést ért el. Mindketten orvosok lettek. Külső megjelenésére a pedáns egyszerűség volt jellemző. A munkaköpeny és a fényesített cipő állandó viselete volt. Észszerű takarékosságra nevelte a gyermekeket. A meghibásodott iskolai taneszközeit maga javította. Figyelt a tanulók megfelelő tanszereire, mértani eszközökre, azok pontos, célszerű használatára. Tanítási óráin rend, fegyelem, figyelem uralkodott. Szakfelügyelői maximális elégedettséggel nyilatkoztak nevelő-oktató tevékenységéről. Folyamatosan követte a szakmai lapokat, alkalmazta a tanulócsoportokra a megfelelő módszereket. Hangsúlyt fordított az önálló ismeretszerzésre, de az egyéni segítségadásra is. Fontosnak, hasznosnak tartotta a továbbképzéseket. Az iskola gyermekvédelmi felelőseként, nagy gondot fordított a szülőkkel és a hatóságokkal való együttműködésre. Munkatársaival mindig figyelmes, udvarias kolléga volt. Mindenkitől pontos, igényes munkát várt el, ebben is példamutató volt. 1978-ban, bár felmentési idejét töltötte, bevezetett az igazgatóhelyettesi munka rejtelmeibe, a felelősségteljes tantárgyfelosztásba és órarendkészítésbe. Örülök, köszönettel tartozom halála után is, hogy tőle tanulhattam a mesterséget.

Felesége, Hajduk Katalin általános iskolai tanító volt, aki súlyos betegségben 1976-ban elhunyt. Házasságukból született László nevű gyermekük, aki komoly, nemzetközileg elismert orvosi életpályát futott be.

Bagdi Károly egykori tanítványa így jellemezte pedagógusi, emberi tartását: *„Pisszenéstelen csend az órán. Érthető, logikus magyarázat és gondolkodás. Tudás, tanítás, maximalizmus. Szigor, rendszeres számonkérés, következetes követelmény-*

támasztás. Matematikaszakkör. Emberi tartás és karizma. PEDAGÓGUS, csupa nagybetűvel. Kalap, öltöny, nyakkendő – nyáron is. Az utcán mindenkinek kalapot emelve köszön. Etalon az emberi tartásra, viselkedésre, méltóságra. Régi, visszahozhatatlan kor és stílus embere. Gyermekkorom kitörölhetetlen emléke és örök példaképe."

Dr. Patay Irén így ír osztályfőnökéről: *„Emlékezni valakire hosszú évek után csak akkor lehet, ha a személye, tevékenysége nyomot hagyott a lelkünkben. Papp László tanár úr ilyen ember volt: szigorú, nagytudású pedagógus. Nemcsak matematikát és fizikát tanított, osztályfőnököm is volt. Logikus magyarázatai, az elmaradhatatlan fizikai kísérletek eredménye lett, hogy hetedikes koromban megyei fizikaversenyt nyertem. Az osztályterem mellett volt a szolgálati lakás, ahol családjával élt, ez meghatározta óraközi viselkedésünket is. A szünetekben tankönyvvel a kezünkben, már a következő órára készültünk. Érzelmeit nem mutatta ki, szavaiból és halvány mosolyából tapasztalhattam meg elismerését, no meg abból, hogy az általa szervezett ifjúsági mozielőadások vagy takarékbélyeg-gyűjtés hirdetéseit én vihettem körbe az osztályoknak. Már egyetemista voltam, amikor a már nyugdíjas tanárbácsimmal való véletlen találkozás – 20 év távlatából is – hirtelen pozitív irányba terelte gondolataimat. Biztos vagyok abban, hogy az én jellememet, tisztességemet és a pályaválasztásomat is (orvos lettem), a szüleim odaadó szeretete, támogatása mellett, tanár úr bölcs nevelésének, példamutató jellemének is köszönhetem."*

Agócs Miklósné Kun Magdolna nyugdíjas anyakönyvvezető, alpolgármester, címzetes tanácsos: *„50 év távlatából Papp László tanár úr személyiségét átható, ritkán tapasztalható emberi tisztaság jellemezte, mely keveseknél tapasztalható mostanában. Szavai mögött hiteles tartalom volt. Életvezetéséből el lehetett sajátítani, mit jelent az elhivatottság. A matematikát a mindennapi életben felhasználható, gyakorlati példákkal igazolta. Zárkózott ember volt, de néha családjáról is beszélt. Itt éreztük meg benne az apát. Osztályfőnökként megismerkedett otthoni körülményeinkkel is. Sikeresen irányította pályaválasztásunkat. Nehéz sorsú, saját környezetéből kikerült osztálytársunk a szakmunkásképzőben csillogtatta meg tudását, a kőműves szakma kiváló tanulója, országos versenyen első helyezést ért el. Példamutató, tiszteletre méltó embert ismertünk meg tanár úr személyében."*

Szabó Károly, fia gyermekkori barátja, általános iskolai osztálytársa emlékeiben így él Papp László tanár úr: *„Életem korai időszakában volt szerencsém megismerni a nagybetűs pedagógust, tanárt, édesapát. Szerintem a pedagógus nevel, a tanár oktat, az apa nem látható meleg szeretettel óv, irányít. Tanár bácsi esetében ez a három kivételes módon tudott egyesülni. Óvoda után falusi vadócként kerültünk a Tanár bácsi édesapjáról elnevezett »Papp Gyula iskolába« Első két évben jóemlékű felesége tanított bennünket a betűvetésre. Hamar rá kellett eszmélnünk, hogy ez egy másik »műsor«! Felhagytunk régi életformánkkal, amikor megjelent az udvaron egy fess, de csak halványan mosolygó bácsi, Papp Laci barátom édesapja. Lacival gyakran jártunk egymáshoz játszani, így megismerkedtem a családdal. A család mély tiszteletben állt az egész falu előtt, amit már megalapozott barátom nagypapája is. Ezért is érezhettem kivételesen megtisztelőnek a barátságát. A százéves tanítói lakás téglapadlójú előszobájának hatalmas asztalán feltűnt a hegynyi javítandó fü-*

zet, melynek árnyékából olykor figyelte játékunkat. A bajsza alatt mosolyra húzódó ajak, okos gyermek dolgozatát jelezte. A belső szoba rejtette a polgári könyvtárat, a bélyeggyűjteményt, ami számomra akkor még ismeretlen volt. Ilyenkor nem pedagógus, hanem apa volt. Mint fia barátját, mindig szeretettel fogadott, ami a kijárati ajtóig tartott. A tanórán nem volt fia, annak barátja, csupán egy diák, akinek tudni kellett az akkori órára kiadott penzumot. Minden gyerek, szülő nagy tiszteletben tartotta a családot. Több generációs bajomi család a makulátlanul ragyogó, nyikorgó, fekete cipő, egyszerű megjelenés, a kopott, bőr aktatáska, röpdolgozatok, légyzúgás szavak hallatán, egy emberként gondol Papp László tanár bácsira. Köszönöm, hogy részese lehettem életének, fiának barátja lehettem, aki ma Európa hírű érsebész. Hálával emlékezem egykori nagybetűs TANÁROMRA, aki átsegítette a fiatalságot a tudás megszerzésének zegzugos útjain."

Dr. Papp László otthon az apát, az iskolában a szigorú tanárt látta személyében. *„Különös helyzet volt az enyém, mert diáktársaim és apám, a tanár között kellett megosszam magamat, gondolataimat. A 10–14 éves gyermek diplomáciai érzékével nehéz volt meggyőzni a társaimat arról, hogy bizalmas »diákinformációk« nem jutnak el a respektált tanárhoz. Otthoni tevékenysége is az iskolai munkákhoz kötődött. Következetesen szigorú volt velem is. Ez vezérelvként végigkísér életem során. Érzelmeit visszafogott melegséggel fejezte ki, elrejtette a külvilág elől. A több mint 2 év háborúban, csatatéren eltöltött katonaság, a 3 év 3 hónap hadifogság embertelen megpróbáltatásai kemény férfit edzettek az amúgy szerény, halkbeszédű férfiből. Megkeményítették, tartást adtak neki. Ez a tartás volt az, amely viselkedésformává szilárdult benne. Én is ezt építettem ki magamban. Kifelé nem mutatta az érzelmeit. Lelki melegsége visszafogottsággal társult. Azon kevesek egyike volt, akik testi károsodás nélkül vészelték át a hadifogság éveit. Ezekről az időkről csak ritkán beszélt. Kevés szabad idejében kis kertünkben is szívesen tevékenykedett. Önállóságra, rendszeretetre, rendszeres életmódra nevelt, mert sajnos, 13 éves sem voltam, amikor súlyos betegségben elvesztettem édesanyámat. Mi az, amit örököltem édesapámtól? A visszafogott melegség, a család-szülők-polgári életforma tisztelete, és a megvesztegethetetlen erkölcsi tartás. Ezek a normák juttattak oda, hogy az alma mater Debreceni Egyetem Érsebészeti Tanszékének vezetése után karrierem során a második Érsebészeti Tanszéket vezetem, ezúttal Nagy-Britanniában. Azt hiszem, ha látja valahonnan, akkor ez örömmel tölti el."*

Kitüntetései, elismerései:

- 1955: Oktatásügy Kiváló Dolgozója,
- 1971: Kiváló Úttörővezető,
- 1979: Pedagógus Szolgálati Emlékérem,
- 1991: Biharnagybajom község „Nívódíja",
- 1991: Debreceni KLTE Arany Diploma, 2001. Gyémánt diploma.

GYÜGYEI KATALIN
ny. igazgató, Biharnagybajom

PETROVSZKI PÁL
(Gerendás, 1944. szeptember 22. – 1995. október 29.)
tanár, szakfelügyelő, igazgató

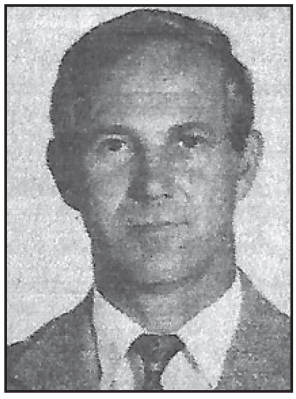

Petrovszki Pál a Békés megyei Gerendáson született, szüleinek egyetlen gyermeke volt. Általános iskolai tanulmányait Gerendáson, középiskolai tanulmányait Orosházán végezte, majd Szegeden a Tanárképző Főiskolán orosz–testnevelés szakon szerzett oklevelet.

Először **Nagykamaráson** tanított. 1966-ban megházasodott. Rövid békési tartózkodásuk után **Csákvárra** került pedagógus feleségével együtt.

Igazi életük itt kezdett kiteljesedni. Kedvelt tanár házaspárként élték mindennapjaikat, miközben idejüket a sportnak és testnevelésnek szentelték. Hamarosan fel is figyeltek kiemelkedő szakmai tudására. Tanulói több sportágban is remekeltek a különböző sportági versenyeken. A legkiemelkedőbbek: 1974-ben Kaposváron az Országos Úttörő Olimpián csapata tájékozódási futásban első helyezett lett: Orosz Julianna, Csikesz Gyöngyi, Horváth Ildikó összeállításában. 1975-ben szintén az Úttörő Olimpián Gyöngyös-Kékestetőn Sötét Barna biatlon sportágban első, síkfutásban negyedik helyezést ért el. A kiemelkedő eredmények alapján felkérték testnevelő szakfelügyelői feladat ellátására. 1986. augusztus 16-tól látta el ezirányú feladatát, mely a Bicskei Járásra terjedt ki. Csákváron 1985-ig éltek és tanítottak feleségével. Miközben három gyermekük nőtt, az iskoláztatásuk miatt **Székesfehérvárra** költöztek. Munkahelye az **Ybl Miklós Általános Iskola** lett. Szakfelügyelői feladatait innen látta el. A megváltozott iskolai körülmények tágították látókörét. Szakfelügyelői területéhez kapcsolták Székesfehérvár általános iskoláit is. Tagja lett a városi Sport Bizottságnak, majd annak elnökeként irányította a város általános iskolai sportéletét. Széleskörű sportkapcsolatai által a Megyei Diáksporttanács titkárává is megválasztották. Rugalmas, aktív tanárként városszerte ismertté vált. Három évi fehérvári tanítás és felügyelet után megpályázta a megüresedett **Május 1. Általános Iskola** igazgatói állását. 1988. augusztus 1-i kinevezésével szakfelügyelői feladata megszűnt, s kezdődött pedagógiai pályafutásának egy újabb szakasza.

A nevelés-oktatás körébe tartozó, minden tantárgyra kiterjedő feladatok tornyosultak elé. Igazgatói kinevezésével azonnal hozzálátott néhány pedagógiai feladat iskolájában való meghonosításához, melyben a tantestület jelentős támogatását élvezte. Egyéves igazgatói tájékozódása után iskolájában megszervezte, elindította, gondozta a Zsolnai-féle Értékközvetítő és Képességfejlesztő Programot, mely az évek múlásával egyre erőteljesebben és tartalmában gazdagon működik. Szeretettel és örömmel tanítani lett az alapelvük. Tartalmában pedig a szorongásmentes módszerrel alternatív pedagógiai programot dolgoztak ki, mely a differenciált tehetséggondozást tartalmazza.

A középfokú iskoláztatás színesítésére, bővítésére szorgalmazta iskolájában a nyolcadik osztályra épülő speciális szakiskolát. Szélesítette ezzel a továbbtanulási választékot, a felkarolt tehetségeket és tanulási hátránnyal küzdőket egyaránt segítette. Igy válik iskolájuk folyamatosan az öröm és humanitás iskolájává. Mindez garanciát ad gyermeknek és szülőnek egyaránt. Ezért lett egyre kedveltebb az iskolája a városban. A programról és annak tartalmáról részletesen írt a Fejér Megyei Hírlap 1990. november 3-i száma. Az újságíró mindenre kiterjedően kérdezi az iskola igazgatóját – Petrovszki Pált, aki egy teljes továbbképzési program vázát mondja el. Ebben benne van a programra való felkészülés, annak naponkénti – szinte óráról órára való – felkészülése is. Az igazgató örömmel hívja beszámolójához segítségül Oszlányi Istvánnét, és Fogarasiné Bálint Annát. Nyilatkozataik az olvasó számára is megnyerők. Kitetszik belőlük a tantestület egységes eljárási rendszere.

Az iskola tagja lett az Új Magyar Iskoláért Pedagógiai Egyesület Győr-Moson-Sopron Megyei Régiójának. Az új program újabb kihívást jelentett az iskola számára, melyet örömmel, sok gonddal, de sikeresen oldottak meg.

Petrovszki Pál nevéhez kapcsolódik a német nyelv bevezetésének közvetett segítése, amikor megszervezte egy csoport orosz szakos tanár német nyelvi átképzését német testvérvárosunkban, Schwabisch-Gmündben. Maga is tevékeny részese volt a továbbképzésnek. Közben életre szóló barátságot kötött Schwabich-Gmünd-i partnereinkkel. Ugyancsak hozzá kapcsolódik a két város közötti Baráti Kör megalakítása, cserekapcsolatokkal, utazásokkal tűzdelt programja is. A szervezet titkáraként öt évig dolgozott. Schwabich-Gmünd Emlékdiplomával ismerte el ezirányú tevékenységét, sajnos már csak posztumusz.

Az igazgatói munkaközösségnek aktív és kezdeményező tagja volt. Igazgatótársai sok szakmai tapasztalatot és szép úti élményeket köszönhetnek az általa szervezett tanulmányutaknak.

Igazi vezéregyéniség volt. Oly sokat tudott dolgozni, s lendülettel vitte magával a mellette állókat is. Elképzelni is nehéz, hova juthatott volna el, ha vállalt feladatait zavartalanul, elképzelései és a kor igényei alapján végezhette volna.

Petrovszki Pál virágzó pedagógiai, igazgatói munkáját egy felelőtlen gépkocsivezető szakította félbe. 51 évesen baleset áldozatává vált. Elvesztése súlyosan érintette családját: szüleit, feleségét, három fiát, menyeit, unokáját. Az iskolában – szobája ajtaján – nagyon sokáig gyászszalag emlékeztetett elvesztésére. A döbbenettől nem tudtak felocsúdni. Elgázolta egy szabálytalan autós, Őt, a szabályosan közlekedőt, az embert, a szeretett barátot, az iskola igazgatóját, egy igaz embert, aki ereje teljében volt, sok tervvel még. Elvesztésével szegényebbek, néha erőtlenek, elbizonytalanodottabbak lettünk. Sajnos, már csak emléke jelenhet meg tudatunkban.

Munkásságát a Magyar Köztársaság és közoktatási minisztere „posztumusz" Arany Katedra Emlékplakettel jutalmazta 1996. június 1-én.

Goóts Ferencné igazgatóhelyettes így emlékezik vissza: *„A Május 1. Általános Iskola tantestülete 1988-ban egy energikus, sokat ígérő tervekkel induló embert, Őt választotta meg igazgatóvá. Nagy odaadással látott munkához. Iskolánk jövő-*

jének alakulását első naptól fogva szívügyének tekintette. Határozott céltudatossága, megnyerő egyénisége, barátságos közvetlensége miatt munkatársai hamar elfogadták mint vezetőt és segítették munkájában. Megosztotta örömeit, sikereit, gondjait egyaránt. Számított a véleményünkre, figyelembe vette javaslatainkat. Kereste az utat, mely iskolánknak egyéni arculatot ad, tanulóifjúságunknak korszerűbb műveltséget biztosít, melyek által kiegyensúlyozott, kreatív tagjai lesznek közösségünknek. Munkája nem volt hiábavaló. Szép eredményeket mondhatott magáénak. Az ÉKP-s tanterv szerinti tanítás elismerést váltott ki a szülők körében és siker forrásává vált gyermeknek, pedagógusnak."

Szénásy Mihályné (ma nyugdíjas) így emlékezik: *„Arra a rövid időre, melyet igazgatása alatt mint nyugdíjas töltöttem el, csak tisztelettel és szeretettel tudok rá emlékezni. Az embert tisztelő, gyereket szerető, megértő, vidám, kiegyensúlyozott lényét nem lehet elfelejteni. Ő azok közé tartozik, aki nagy űrt hagyott maga után."*

Hetlágel Csilla, az iskola volt tanulója: *„Ő volt a legjobb testnevelő tanár, példaértékű ember. Azóta nem találtunk olyan pedagógust, mint Ő volt. Nagy-nagy űrt hagyott maga után. Sokunkat nevelt, mindig viccelt velünk, törődött a diákjai lelkével. A pályámon az Ő szellemisége vezetett. Büszke vagyok arra, hogy Ő szerettette meg velem egy életre a sportot."*

Kiss Péter (tanítványa): *„A tanár bácsi igazi tanár és ember volt, a mai napig emlékezem rá."*

Tilinger Gábor: „Tanár, pedagógus, testnevelő, nagyon szerettem."

Czipóth Katalin: „Mindenki szerette. Egy csodálatos egyéniség volt, a mai napig emlékezem rá. Annyira értett a gyerekekhez! A legnagyobb tisztelet illeti meg."

Elvesztése pótolhatatlan űrt hagyott maga után. Emlékét ez írásban is örökre megőrizzük.

„Sok út van veretve a pályán,
Mely mind a célhoz viszen,
De kevésnek adta a sors,
Hogy mindegyik utat megfuthassa"
(Kölcsey Ferenc)

Felesége: *PETROVSZKI PÁLNÉ,*
DR.GULYÁS ANTAL neveléstörténész

PORCSIN LAJOSNÉ Bagi Ilona
(Kaba, 1949. szeptember 4. – Tetétlen, 2024. november 10.) tanító

Édesapja Bagi Lajos, saját földjén gazdálkodott, később a TÜZÉP alkalmazásában állt. Édesanyja, Sári Ilona háztartásbeli volt és a családi gazdaságban segített.

Általános iskolai tanulmányait Kabán végezte, majd 1964-68 között a Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskolában, öntözéses növénytermesztő szakon tanult. A középiskola után a Debreceni Tanítóképző Főiskolára járt. 1974.március 30-án kötött házasságot Porcsin József Lajossal, három gyermekük született, Lajos, majd iker gyermekei: Csaba és Judit.

A házasságkötés után rövid ideig Kabán éltek és dolgoztak. Majd Tetétlenen telepedtek le, és a helyi, **Tetétleni Általános Iskolában** kezdett el dolgozni 1968 szeptemberétől.

Munkáját szerényen, de jó felkészültséggel alapos körültekintéssel végezte az alsó tagozat osztályaiban. Következetesség, igényesség jellemezte munkáját. Egyéniségét a szerénység, kiegyensúlyozottság, segítőkészség jellemezte gyerekek és felnőttek iránt. Diákjaival nagy szeretettel foglalkozott, ha szükséges volt játékosan, észrevétlenül „ültette beléjük" az olvasás-írás-számolás alapjait. Igyekezett jól felkészült órákat tartani, tanítványait szilárd ismeretekhez juttatni. Különös figyelmet fordított a hátrányos helyzetű, tanulásban akadályozott lemaradó tanulókra. Több éven keresztül az alsós napközis csoportok vezetője is volt. Jó kapcsolata volt a szülőkkel, őket mindig partnerként kezelte, akikkel együtt kell mindent megtenni a gyerekek képességeinek fejlesztéséért. Tanórán kívül vöröskeresztes és elsősegélynyújtó szakkört vezetett.

Fontosnak tartotta az önművelést, ismereteit folyamatosan gyarapította. Érdekelték az új módszerek, a tanfolyamokon tanultakat beépítette a napi munkájába. Ismereteit, tapasztalatait, meglátásait szívesen átadta fiatalabb kollégáinak.

Pályatársa, *Katona Józsefné* így emlékezik rá: *Icával mindig jó kartársi kapcsolatban voltunk, de amíg tanítottunk és gyerekeinket neveltük nagyon el voltunk foglalva és sok mindenre nem jutott időnk. Azért, láttam az iskolában milyen nagy türelemmel és szeretettel bánt a gyerekekkel, akik mindig érezhették a mosolyából a feléjük áradó szeretetet. Valóban volt egy csak rá jellemző, jellegzetes mosolya, amit egy fiatal kartársnőnk jellemzett reálisan: Ica néninek olyan jóságos mosolya van. Barátságunk a nyugdíjazásunk után vált igazi barátsággá. A velünk történtek nagyon megegyezőek voltak. Egyszerre mentünk nyugdíjba és még abban az évben mindegyikőnk családja új házat vásárolt. Volt közös téma, volt mit megbeszélni egymással. Nagyon szerette a szobanövényeket, de ugyanolyan boldogsággal gondozta a kertjét, ahol konyhakertet is művelt a dísznövények mellett. Szabadidőnkben tovább vittük a kézimunka szakkört, ahova rendszeresen jártunk hímeztünk, horgoltunk,*

gobelineztünk. Alakítottunk ki egy kis könyvklubbot, 5-6 fővel, rendszeres könyvtárlátogatók lettünk. Településünk iskolájában van a Méliusz Juhász Péter Fiókkönyvtár. Szerencsére a nagyon szép és jól ellátott könyvtárban jól éreztük magunkat. Egymásnak ajánlgattunk jobbnál jobb könyveket. Ica szerette és gyűjtötte a költőktől, híres emberektől származó idézeteket és egyéb népi mondókákat. Mindig tudott segíteni esküvőkre, ballagásra más alkalmakra egy-egy idézettel. Az utolsó, amit halála előtt két-három hónappal kaptam tőle (magától adta, nem kértem) ez volt:

»Aki velünk van bármikor elmehet.
De aki elment, örökre velünk marad.«

Valóban elment és azóta minden nap hiányzik."

Választások alkalmával sok éven keresztül a szavazatszámláló bizottság tagja volt. Nyugdíjazása után aktív tagja lett a helyi Nyugdíjas Klubnak, ezzel a település községi életének is.

KATONA JÓZSEFNÉ, GYÁNYINÉ SZÉKELY VIOLA,
Tetétlen

PÓSER JÓZSEFNÉ Bódi Piroska Mária

(Újszentmargita, 1959. május 16. – Újszentmargita, 2021. július 15.)
tanár, közoktatási szakértő

Újszentmargitán született Bódi Antal és Kovács Piroska második gyermekeként. Édesapja a településen a tanácsházán dolgozott, édesanyja a helyi napköziotthonos óvodában konyhalányként tevékenykedett. Ketten voltak testvérek, bátyjával békés, nyugodt kiegyensúlyozott családi körülmények között nevelkedtek. Piroska a szülőfalujában járt általános iskolába, szorgalmas, jó tanuló volt. Középiskolai tanulmányait Tiszaújvárosban a Kun Béla Gimnáziumban folytatta, ahol 1977-ben jó eredménnyel, sikeres érettségi vizsgát tett. Rövid pihenő után a **tiszacsegei ÁFÉSZ-irodában** talált munkahelyet könyvelői beosztásban. Ez a munkakör nem igen tetszett a gyermekszerető kollégámnak, mert hamarosan a **tiszacsegei Általános Iskolában** találkozhattunk vele, ahol szeptembertől megkezdte az életre szóló pedagógus pályafutását képesítés nélküli nevelőként. A napközis gyermekek felügyeletét látta el, de szívesen vállalt helyettesítést az alsótagozatos osztályokban, valamint a felsősök szakrendszerű óráira is. Egy tanév számtalan tapasztalata után visszatért szülőfaluja, **Újszentmargita** iskolájába. Közben felvételt nyert a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolára. Éveken át munka mellett kitartó szorgalommal tanult, így 1983-ban magyar–történelem szakos tanári oklevelet szerzett.

Közben megismerkedett, majd 1981-ben házasságot kötött Póser Józseffel, közös életüket és jövőjüket szorgalmas munkával igyekeztek megalapozni. 1982-ben nagy-nagy örömükre megszületett gyermekük, Tamás, aki vidám, kedves, eleven természetével bearanyozta életüket. *Póser Istvánné* igazgató asszony által 1985 decemberében Póser Józsefné alapminősítéséből, a szakmai munkájára vonatkozó megállapításokat mutatom be:

„Szakmai munkáját az 1979/80-as tanévig alsó tagozatban végezte, majd 1980-ban került felső tagozatba a szakjának megfelelően magyart és történelmet tanított. Mindezek mellett osztályfőnöki és rajvezetői teendőket is ellátott. Munkájára az egyenletes fejlődés jellemző, módszerei változatosak, fogékony az új módszerek megismerésére, befogadására, azok alkotó alkalmazására. Óravezetése, kérdéskultúrája világos, érthető a tanulók számára. Az elmúlt években nagy erőfeszítéseket tett a tanulók olvasási, beszéd- és íráskészségének fejlesztéséért. 1982. január 24-től 1983 júniusáig szülési szabadságon, illetve GYES-en volt. Szakmai továbbképzés érdekében rendszeresen tanulmányozta a szakmai folyóiratokat. A területi munkaközösségben korreferátumot vállalt, iskolánk osztályfőnöki munkaközösségében bemutató órát tartott történelemből. Mint osztályfőnök igyekezett jó kapcsolatot kialakítani a szülőkkel, próbálta tanulócsoportját jó osztályközösséggé formálni. A nevelőtestületen belül kartársaival kialakított kapcsolata jó. Összességében egy dinamikus, fejlődésre képes pedagógus egyéniséget ismertünk meg személyében."

1989 szomorú év volt Piroska számára, mert elveszítette édesapját, de családja szeretete átsegítette ezen a válságos időszakon. Az anyaság, a háztartásvezetés és a munka mellett érzett magában erőt és indíttatást a szakmai fejlődésre. 2000-ben társadalom és állampolgári ismeretek szakos tanári diplomát szerzett a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen, majd ugyanitt 2002-ben szakvizsgát tett.

Pályája során mindvégig példamutató, erkölcsi tekintetben kifogástalan magatartást tanúsított. Nevelő-oktató munkáját következetesen, szakmailag kiemelkedően végezte. Kollégáival mindig harmonikus és kiegyensúlyozott kapcsolatot ápolt. Több évtizeden át volt az iskola felsős munkaközösségének vezetője. Szívügyének tekintette a rábízott gyermekek nevelését, oktatását, fejlesztését. A tanulókkal kialakított kapcsolata példaértékű volt, szüleikkel való nexusa pedig mindig az őszinte, barátságos kommunikációra épült. Munkája során folyamatosan a kor kihívásainak megfelelő képzéseken vett részt, ezáltal szakmai tájékozottsága naprakész volt. 1984-től 1990-ig alapfokú könyvtárosi vizsgát tett, azután elvégezte az általános iskolai könyvtárosok komplex tanfolyamát, részt vett az oktatáspolitikai továbbképző és munkaközösségvezetői tanfolyamokon. Az 1989–90-es tanévben a 12/1985.(X.1.) MM számú rendelet alapján szervezett iskolai munkaközösségvezetői képzést a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet, melyet jól megfelelt eredménnyel végzett el, a záródolgozatáról – melynek címe: *Munkaközösségem munkatervének megvalósítása iskolám oktató-nevelő munkájának gyakorlatában – Dobos Györgyné dr.* tanfolyamvezető készített szakvéleményt, ebből következik egy rövid részlet:

„A témaválasztás aktuális, melyet körültekintően, kellő mélységben indokol a szerző, a meglévő szakirodalom ismeretének birtokában, a munkaközösségek általános jellemzőit is a szakirodalom alapján állította össze. A dolgozat fő részében az iskolai munkaközösségek összetételéről, feladatairól és azok megvalósítási formáiról ír. Részletesen bemutatja azokat a törekvéseket, melyek az iskolájában a felzárkóztatást, tehetséggondozást és differenciálást szolgálják, a kitűzött feladatok konkrétak, a jelenlegi helyzetből fakadnak. A dolgozat értékét az elemző munka növelte, a csatolt mellékletek a funkcióikat betöltik, a dolgozat megfelelő kiegészítői. A stílusa gördülékeny, az esztétikai követelményeknek is megfelel. Dicséretes, hogy a gépírási hibákat következetesen javította."

A következő évtizedek sem múltak el tanulás nélkül Piroska életében, a felsorolásból kitűnik elköteleződése a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásához szükséges kompetenciák megszerzése iránt, illetve az is látható, hogy a korszerű informatikával szorosan összefüggő képzések aktív résztvevője volt.

- 1998: Alapfokú számítástechnikai tanfolyam
- 1998: Minőségbiztosítás
- 1999: Oroszlány Péter: A tanulás tanítása módszertani képzés
- 2000: Pedagógiai programkészítő tréning
- 2001: Munkaközösség-vezetők tanfolyama
- 2004: Kistérségi projekt-menedzsment képzési program
- 2006: Mentorok a hátrányos helyzetű gyermekekért
- 2006: Számítástechnikai alapismeretek, internet használat és szövegszerkesztés
- 2006: Személyiségfejlesztő tréning az integrált nevelés, a konfliktus kezelés elősegítésére, a kiégés megelőzésére
- 2006: Európai Pályázatírók és Programmenedzserek képzése
- 2007: Sulinet Digitális Tudásbázis keretrendszerének, adatbázisának kezelése és felhasználása a tanítás-tanulás folyamatában
- 2007: A kompetencia alapú oktatási programcsomagok alkalmazása. Szövegértés-szövegalkotás az 5–8 évfolyamon
- 2007: Számítástechnikai ismeretek
- 2008: A Polgári Kistérség szociális területén dolgozó szakembereinek képzése

A fentebb felsorolt képzések számtalan plusz munka szervezésére és megvalósítására jogosították fel, így a 9/2008.(III.29.) OKM végrehajtására megkötött EM/2009/2732 azonosítószámon nyilvántartásba vett együttműködési megállapodás alapján Bertók Józsefné igazgatónő az alábbi feladatok elvégzésével bízta meg: *„A hátrányos helyzetű tanulók integrációs- és képesség-kibontakoztató felkészítésének megszervezése, a Tanulás tanítása munkacsoport tagjaként fő feladata a tanulók alapkészségeinek fejlesztése egyénre szabott módszerekkel. A projekttel kapcsolatos szakmai feladatok ellátása az IPR és a kidolgozott kompetencia területeknek megfelelően. Az intézményi együttnevelési program megjelenítése az iskola szakmai dokumentumaiban és a napi oktató-nevelő munkájában."*

Publikációi jelentek meg könyv- és tankönyvismertetés témakörben. Igyekezetéért, szakmai elkötelezettségéért és hosszú időn át végzett kimagasló munkájáért 2014-ben a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ a *Balmazújvárosi Tankerület kiváló pedagógusa díjban* részesítette. Ugyanebben az évben megszerezte a mesterpedagógusi fokozatot, így nyugdíjba vonulásáig szakértőként is tevékenykedett. 2017-ben – élve a lehetőséggel – nyugdíjba vonult, maga mögött hagyva egy kiteljesedett, kerek, egész szakmai életutat.

Borsosné Gyöngyösi Szilvia tanárnő írásából mutatok be részletet: *„Emlékeim Póser Józsefné, közismert nevén Pircsi tanár néniről: Hatalmas példaképem volt ő nekem, talán már akkor is, amikor még iskolába sem jártam igazán. A testvérem osztályfőnöke is ő volt, és emlékszem olyan tisztelet, megbecsülés, fegyelem, szakmai tudás lengte körül a nevét, hogy én már akkor óvodásként is vágytam arra, hogy valamikor majd én is az ő osztályába járhassak! Egyszer aztán el is jött ez az idő, bizony az én osztályfőnököm is ő lett, nagy boldogság volt ez számomra. Szeretettel és tudásvággyal jártam az óráira mindig! Fegyelemmel, szigorral és szeretettel egyengette diákéveinket! Mindannyian szerettük, tiszteltük, felnéztünk rá! Aggódva vártuk vissza, ha netán betegség miatt távol volt! Figyelme mindenkire maximálisan kiterjedt, és mivel mi pici településen élünk – mindenkit ismert. A lelkünkbe látott, tudta a problémáinkat, és ezek ismeretében egyengette mindennapjainkat. Mindig is olyan ember, olyan édesanya, olyan pedagógus akartam lenni, mint ő! Nagyban hozzájárult személyisége, hogy én is ezt a pályát választottam! Biztonságban éreztem magam, az első tanítási évemben is, hiszen ő bármiben a segítségemre volt. Egész életében mindig kerestem a társaságát, örültem a bölcs tanácsainak, szerettem vele mindenről beszélgetni, mindig a bölcsességet, a tudást, a szeretetet láttam benne. Életének utolsó hetében is beszéltem még vele, aminek külön örülök! Egy kivételes tanár hagyott el minket halálának napján. Nagyon sok diáknak adott ő nem csak tudást, hanem olyan lelki nyomatot nevelésével, ami jobb emberré tette őket a felnőtt életükben. Ezúton is köszönök neki mindent, amit értem és értünk, a tanítványaiért, munkatársaiért tett.”*

Szabadidejében igen sok hasznos elfoglaltságot talált: szívesen olvasott, rejtvényt fejtett, rendszeresen kertészkedett, szeretettel gondozta a virágait, de nem riadt vissza a kétkezi munkától sem. Nyugdíjasként is aktív életet élt, megtalálta a kötetlen hétköznapok szépségét is. Kötődése Tiszacsegéhez nem szűnt meg, mert

testvére, Antal itt él családjával, akinek felesége és lányai is a pedagógushivatást választották. Egyetlen gyermeke is városunkban találta meg élete párját, itt alapított családot Répási Évával, napjainkban is itt élnek. Tamás a Polgári Bankban, felesége a NAGÉV-nél dolgozik.

Ápoltuk a közöttünk meglévő jó kapcsolatot, gyakran találkoztunk a csegei, margitai, balmazújvárosi továbbképzéseken, ahol felelevenítettük, megvitattuk a közös élményeket, a bemutató órák, kisdobos- és úttörőavatások, a közös táborozások, a versenyek emlékezetes pillanatait, gyermekeink életének alakulását. Piroska napjai békés nyugalomban teltek, míg 2021. július elején egészségi állapota hirtelen megromlott. Kivizsgálás céljából kórházba került, ahol szakorvosi vizsgálatokon esett át, ezt követően 2021. július 15-én tragikus gyorsasággal örökre eltávozott szerettei, barátai, ismerősei köréből.

„Te elfogadtad, hogy időd lejárt, s menned kell. De mi itt állunk és már nem látunk, nem tudunk érinteni téged. Elmentél egy olyan helyre, ahova emberi kéz már el nem érhet." (Talentum: *Búcsú egy édesanyától*)

Köszönetet mondok a családtagoknak a segítő, támogató munkáért, amiért engedélyezték és segítették Póser Józsefné Bódi Piroska tanár kollégám munkásságának, életútjának bemutatását. Köszönetemet fejezem ki az újszentmargitai Hunyadi Mátyás Általános Iskola igazgatójának, amiért hozzájárult az irattár dokumentumaiban történő kutatómunkához.

Összeállította: *FARKAS JÁNOSNÉ*
nyugalmazott igazgató, Tiszacsege

Az ember életében három földi kincs van:
a tudás, az egészség és a szeretet."
(Greguss Pál)

R

RÁKOS CSABA GYULA
(Kisigmánd, 1945. június 18. – Székesfehérvár, 2024. szeptember 4.)
középiskolai matematika–fizika szakos tanár, Pedagógiai Intézet igazgatóhelyettese

Apja: Rákos János kántortanító, anyja: Kiss Lenke, háztartásvezető, férje korai halála után bölcsődei dajka. Édesapját korán elveszítette. Négyen vannak testvérek. Kér nővére és egy testvérbátyja van. Ő a legfiatalabb. 14 éves korától édesanyja egyedül nevelte a négy gyermeket. Szerény családi körülmények között éltek.

Általános iskolai tanulmányait Kisigmándon, illetve Nagyigmándon végezte. Középiskolai tanulmányait a paksi gimnáziumban teljesítette. Jó tanuló volt, különösen szorgalmával tűnt ki társai közül.

Egyetemi tanulmányait Szegeden a József Attila Tudományegyetem matematika–fizika szakán folytatta, 1969-ben kapott középiskolai tanári oklevelet.

Életében két munkahelye volt. Egyetemi tanulmányai után **Székesfehérváron** kapott állást a **Vasvári Pál Gimnázium és Szakközépiskolában.** Mindkét tantárgyát tanította. Tanítványai szerették. Öt éves tanítás után a **Fejér Megyei Pedagógiai Intézet igazgatója** – Dr. Kiszely Lukács – helyettest keresett, mert eddigi helyettese nyugdíjba ment. Körültekintő tájékozódása után Rákos Csabára esett a választása. Így lett igazgatóhelyettes a második és egyben utolsó munkahelyén. Itt teljesedett ki igazi szervező pedagógiai munkája. Főnöke jól választott. Az akkor még jól szervezett és működő szakfelügyelői hálózat irányítása a Pedagógiai Intézethez került a Fejér Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályáról. A középiskolai szakfelügyelői hálózat szervezése és pedagógiai irányítása igazi alkotó és elemző munkát

kívánt. A tapasztalatok és elemzések, az ebből következő további pedagógiai lépések az eredmények fokozása érdekében Rákos Csaba tapasztalatait, pedagógiai felkészültségét igényelték, aminek ő kiválóan megfelelt. Ehhez járult még hozzá a Pedagógiai Intézet által szerkesztett és kiadott – évenként megjelenő – *„Ma és Holnap”*– Pedagógiai Folyóirat tartalmi munkájának a középiskolai tanárok számára írott módszertani cikkek szerkesztése. Így az Ő munkájának is köszönhető a tanárok módszertani továbbképzésének irányítása, ami szervesen illeszkedett az Országos Pedagógiai Intézet (OPI) követelményeihez. Munkáját nagymértékben segítette dr. Bíró Árpád iskolaigazgató tanulmányaiban megjelent módszertani elemzések alkalmazása, melyek a matematikatanítás megreformálását, korszerűsítését szolgálták.

Minden tantárgy gondozását fontosnak tartotta. Azonban saját tantárgyainak − matematika, fizika – eredményei kimagaslóak voltak. Természetesen hozzájárult ehhez a tantárgyak középiskolai szakfelügyelőjének (Szénási Mihály) lelkiismeretes, következetes, tanárokat irányító pedagógiai, szakmódszertani munkája is. A kimagasló eredmények különösen néhány középiskolai matematika−fizika-szakos tanár élenjáró munkájában voltak tetten érhetőek. (Láng Hugó, Volkensdorfer János, Kisteleki Tibor)

Jó kapcsolatot tudott kialakítani az országos hatóság és a mindennapi iskolai munka koordinálása, zavartalan működése között. Az eseményekről és eredményekről folyamatos elemző munkájával rendszeresen adott tájékoztatást a Fejér Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának. Elemzéseiből készültek az évente megtartott megyei igazgatói értekezletekre készített és bemutatott eredmények és az azokból meghatározott következő tanévi feladatok rendszere. Ezek a szakfelügyelői feladatokban is realizálódtak. Egyrészt az ellenőrzések rendszere, ideje, módja, másrészt az ezekből levonható következtetések, amelyek a tanárok pedagógiai munkájának segítésére irányultak. Ennek is köszönhető, hogy az 1900-as évek végén Fejér Megyében is – különösen a középfokú intézményekben − magas szintű volt az oktatás eredménye. Ez érezhető volt a felsőoktatási intézményekbe jelentkezők felvételi eredményei alapján is. Megbízható, elemző pedagógiai és módszertani gondolatai nagymértékben segítették a Pedagógiai Intézet munkáját és szaktekintélyét.

Pozitív személyiségjegyei által a munkatársaival is kiváló kapcsolatot tudott kialakítani. Kedvelt munkatársa volt a Pedagógiai Intézetnek.

Szervező, irányító munkája mellett időnként óraadó tanárként is egy-egy középiskolában részt vett az oktatás mindennapi munkájában.

Házasságot kötött 1970-ben Szeberényi Juliannával, aki szintén matematika−fizika szakos tanárként érkezett a Vasvári Pál Középiskolába. Házasságukból két fiúgyermek született: Rákos Péter Csaba és Rákos Attila Gábor.

Pedagógiai munkája mellett szerette a természetet. Ismerte a madarak szinte minden fajtáját.

Ehhez nagy barátságra talált Ivanits István munkatársában, aki pedagógusként ornitológus is volt és ma is az. Természetjárás közben szívesen gyűjtötte az ásványokat. Figyelemre méltó gyűjteménye alakult, melyet szeretteinek most hátrahagyott.

Szerteágazó érdeklődése a barkácsoláshoz is elvezette. Szeretett a fával dolgozni. Főleg faragott, sétabotgyűjteménye alakult.

Aktív élete a nyugdíjazásáig tarott.

Pedagógiai munkájáért az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetést kapta 1984-ben.

Váratlan távozásával nagy űrt hagyott maga után családja és barátai körében egyaránt. Emlékét az alkotómunkája alapján az utókor számára megőrizzük.

DR. GULYÁS ANTAL neveléstörténész,
Székesfehérvár

REMÉNYI (ROHOSKA) ISTVÁN PÁL

(Szarvas, 1915. május 14. – Békéscsaba, 1982. június 25.)
tanító, technika, rajz, szlovák szakos tanár, szakfelügyelő

„A jó tanító olyan, mint a jó fecske.
Tudásának fészkét állandóan építi,
gonddal rakja, gyarapítja.”
(Fonay Tibor)

Sokgyerekes tanítócsaládból származott. Édesapja Reményi (Rohoska) Gyula néptanító, édesanyja Kovácsik Izabella háztartásbeli volt.

Elemi iskoláit Szarvason végezte, 1926/27 tanévtől az Ágostai Hitvallású Evangélikus Gimnáziumba járt szintén Szarvason, ahol érettségi vizsgát tett – akkor még – Rohoska István néven.

A pedagóguspálya iránti motivációja a családjából eredeztethető. Családjában az 1700-as évektől felmenői és oldalági rokonai is, sokan pedagógusok voltak.

1930-tól Miskolcon – akkor is még a Rohoska nevet használta a család – tanult, a Tiszai Evangélikus Egyházkerület Tanítóképző Intézetben. Az 5. évfolyam elvégzése után tett képesítő vizsgát: 1935. június 24-én, népiskolai tanító lett. Ugyanebben az intézményben, 1935. májusban evangélikus kántori bizonyítványt is szerzett.

Munkahelyei: 1935-től 1938-ig állástalan, de **Szarvason a gazdasági továbbképző,** majd az **Iparos tanonciskola óradíjas tanítója** lehetett. 1938. nyarán (aug. 6-án) Szegeden – a magyar királyi iparos – tanonciskolában rendezett, tanonciskolai tanító, rajztanári tanfolyamot végzett, dicséretes eredménnyel.

Tanítói működését 1938. szeptemberétől a **Mezőtúr–Túlakörösi Evangélikus Népiskolában** kezdte meg. 1939-ben „átválasztással” a **szarvasi Maginyecz-tanyai népiskolában** folytatta az áldásos, kitartó, néha áldozatos tanítói tevékenységét. Megbecsüléseképpen 12 évi tanyasi tanítóimunkája során kétszer kapott rendkívüli előléptetést. *„Lámpások voltak”* – írta Gárdonyi Géza a falusi néptanítókról.

„Szarvas sajátos történelmi és társadalmi helyzetéből következik, hogy a közne-

velés, így a pedagógusképzés is szorosan kapcsolódik az evangélikus egyházhoz. E vonatkozásokról az utóbbi évtizedek kutatásaiban kevés szó esett, pedig nem szabad elfelejtkezni a nagy erőfeszítésekről, amelyeket egyházunk tett azért, hogy korszerű iskolákban korszerű ismereteket tanulhassanak a fiatalok." (Forrás: *Szarvasi krónika* 18. szám – *Bilibók Péterné dr. Örökségünk – a szarvasi evangélikus pedagógusképzés.*)

1943-ban Budapesten házasságot kötött Brunner Magdolnával, akivel harmonikus, példamutató családi életet éltek. 1944-ben megszületett Magdolna lányuk.

1949-ben és 1950-ben Békéscsabán, majd Budapesten, szlovák szaktanfolyamot végzett. A városban és környékén – az 1722-ben Felvidékről letelepedett lakosság utódai – akkoriban még aktívan beszélték a szlovák (tót) nyelvet. A mindennapokban használt nyelvük (középszlovák nyelvjárás) ismerete megnyitotta, bizalommal töltötte el őket.

1950 szeptemberétől a helyi **Tanítóképző Gyakorló Általános Iskolája** IV. osztályában osztályfőnök lett. Nagy érdeklődéssel és szeretettel, odafigyeléssel végezte nevelő-oktató munkáját. A szegedi Állami Tanítóképzőben gyakorlóiskolai tanítói vizsgát tett 1952. december 20-án. 9 évig dolgozott a gyakorló iskolában, ezen évek alatt többször vett részt − nagy érdeklődéssel, az új módszerek elsajátításának szándékával − nyári tanfolyamokon. Emellett a gyakorló iskola alsó tagozatán mentorpedagógusként is feladatot kapott, mely a tudásátadás szempontjából hálás és felelősségteljes, kitüntető feladat volt számára.

Frankó Judit egykori kisiskolás, ma már dédmama, nagy szeretettel és nosztalgiával emlékszik volt tanítójára: *„A Tanítóképző Gyakorló iskolája 4. osztályának tanító bácsija volt. Ő tanított meg minket TANULNI, így csupa nagy betűkkel. Nagyon szeretetre méltó, kedves, ma is úgy emlékszem vissza rá, ő az, aki tiszteletet érdemlő pedagógus volt. Mindig tudott a gyerekek nyelvén szólni. Lelki problémáinkon is igyekezett segíteni."*

Középen Reményi István tanár bácsi

Az ülő sorban, baloldalon az első Reményi István

1959-ben az óvónő- és tanítóképzést felsőfokúvá szervezték. Szarvason is megszűnt a nagy múltú, hagyományokban gazdag, középfokú tanítóképzés. Az iskola tanárainak egy részét a gimnázium, más részét a középfokú tanítóképző helyébe 1959-ben szervezett Felsőfokú Óvónőképző fogadta be.

1959-től, a tanítóképző átszervezése után a **2. Számú Általános Iskola** tanítója lett. 1961-től alsó tagozatos szakfelügyelőként tevékenykedett, folyamatos továbbképzéssel végezte évek hosszú során át nevelői és szakfelügyelői munkáját. Lelkiismeretes munkája jutalmául 1965. június 5-én „Az oktatásügy kiváló dolgozója" kitüntetésben részesült.

1958-tól tanácstag volt több ciklusban, melyről megbízólevelei tanúskodnak. (Később, 1979-ben „Településfejlesztési társadalmi munkáért" kitüntető érmet is kapott.)

1971-ben Debrecenben a Tanítóképző által szervezett, 1 éves pedagógus továbbképzés, alsó tagozatos, szakmai-módszertani tanfolyamát végezte el, ezzel is gyarapítva, frissítve ismereteit. 1975-ben munkája elismeréseként Pedagógus Szolgálati Emlékéremben részesült, szintén ez évben „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitüntetést is megkapta.

2008-ban Szarvas Város Önkormányzatának Képviselőtestülete posztumusz „Közművelődési díjat" adományozott Szarvas Város oktatásáért és közművelődéséért végzett több évtizedes, áldozatos és lelkiismeretes munkásságának elismeréseként.

Gyöngyösi Károlyné Reményi Magdolna nyugalmazott tanítónő idézi fel emlékeit: *„Édesapám család- és emberszerető, pozitív beállítottságú »arany ember« volt. Őt tekintem az egyik példaképemnek. A családban, rajtam kívül, két unokája is*

pedagógus végzettségű. Dédunokája közül is egy tanítónak tanul. Élvezetesek voltak az órái. Megtanította a gyermekeket tanulni. Igazságosan értékelt. A tanulók mindig fordulhattak hozzá kérdéseikkel. Tudása sokoldalú volt. A szülőkkel is igen jó volt a kapcsolata. Osztályozás mellett szóbeli értékelést is adott. A jó tanító egyben példakép is volt. Én – főleg ezért is – választottam a tanítói pályát.

Szabadidejében sokat olvasott, rejtvényt fejtett. Rajz- és barkácsszakkört vezetett, ünnepi alkalmakra műsorral készültek. Szívesen és sokat festett. A családnak és ismerőseinek sok képet ajándékozott. Képei között zsűrizett is található. A kertészkedés volt a másik kedvelt, kikapcsolódást nyújtó elfoglaltsága. Környezetében sok szép növény mutatta azok szeretetét, gondos kezelését. Virágjaiból szívesen adott egy- egy csokorra valót. Örömmel töltötte el, ha ráköszöntek régi tanítványai, érdeklődve hogyléte felől.

A családdal, unokatestvérekkel rendszeresek voltak a találkozások. Nyugdíjasként szívesen beszélgetett a környéken lakókkal. Érdeklődött az évek során felnőtté vált szomszéd gyerekek sorsának alakulásáról. Érdekelték az emberek, események. A becsületeség, szorgalom, kitartás, ember- és gyerekszeretet, a család és munka iránti elkötelezettség jellemezte egész életét. Rengeteget kaptam a szüleimtől, még ma is hálával tartozom nekik."

Nagy Istvánné (Sztrehovszki Éva) nyugalmazott pedagógus emlékidéző gondolatai: *„A sors úgy hozta, hogy én is a tanítói pályát választottam. Hathetes tanítói gyakorlatomat volt iskolámban töltöttem Szarvason. Izgultam is emiatt, de a pedagógusok nagy szeretettel fogadtak. Az 1. osztályban kezdtem, ahol még folyt a betűtanítás időszaka. Éppen az »s« betű írása következett, amikor megtudtam, hogy Pista bácsi érkezik az iskolába, megismerni az ott gyakorló hallgatókat. Izgultam, bár a főiskolán mindennapos volt, hogy sokan nézték az óráinkat. De ez egészen más helyzet volt! Sokat gondolkodtam az előkészület során, hogyan könnyítsem meg ennek a nehéz betűnek az írását. Az algoritmust követve kezdtünk hozzá, rajzoltuk levegőben, vázoltuk újságfüzetben, de a csúcsa még mindig nem sikerült. Ekkor rápillantottam az tanári asztalra, amelyen néhány naspolya volt. Felkaptam, mutattam a formáját. A gyerekek kezébe adtam, hogy ők is lássák, a kanyarulatot. És sikerült. A füzetben csak úgy szaporodtak a szép, gömbölyű írott »s« betűk! Pista bácsi óra végén nagyon megdicsért bennünket. A gyerekek odavitték hozzá a füzeteiket, hogy lássa milyen ügyesek voltak. Majd a megbeszélés során is csak pozitívan értékelt, néhány dologra felhívta a figyelmem. Azt is úgy tette, hogy pozitív érzésként, tanácsként maradt meg bennem. Példamutató volt a látogatása, ma is jó szívvel emlékszem rája."*

Horváth Károlyné nyugalmazott pedagógus visszaemlékezése: *„Reményi István alsó tagozatos járási szakfelügyelő, vagy ahogy a pedagóguskörben szólítottuk: PISTA BÁCSI. Én 1970-ben ismertem meg, amikor Békésszentandrásra kerültem tanítani. Pista bácsi mindig kedden, csütörtökön, pénteken látogatott iskolánkba. Reggelenként kifelé utaztunk Szarvasról (többen innen jártunk) örömmel láttuk őt a buszmegállóban, hogy ő is az iskolánkba jön. Az utazás barátságos beszélgetéssel telt el.*

Gyakran látogatta az óráinkat. Utána értékelő megbeszélést tartott. Ekkor mindig rávilágított, elmondta a látottak értékeit, esetleges hiányosságait. Ezt mindig nagy nyugodtsággal, emberséggel, szeretettel tette. Ennek mi is örültünk, mert nagyon sok módszertani tanácsot, javaslatot kaptunk tőle. Kritikái tapintatosak, építő jellegűek voltak, melyek a mi munkánkat segítették. Személyében, munkájában egy igaz embert ismertem meg. Áradt belőle a nyugodtság, a szeretet, tanító és gyermek iránt egyaránt. Igazi és felejthetetlen élmény volt hallgatni átadott gondolatait. Sok köszönet illeti érte."

KItajka Béláné nyugalmazott pedagógus emlékező gondolatai: *„Reményi Pista bácsit gyerekkoromból ismertem. Megismerhettem, mint osztályfőnökömet, mint egy édesapát – lánya baráti köréhez tartoztam – majd, miután én is tanító lettem, a szakfelügyelőmet.*

Visszaemlékezve, 4. osztályos tanulóként nagyon büszkék voltunk, hogy nekünk tanító bácsink van. Nagy-nagy türelemmel foglalkozott velünk. Le tudta olvasni az arcunkról az örömünket, a gondjainkat. Én ezt akkor, gyerekként megfejthetetlennek tartottam. Csupa szeretettel és igen tapintatosan igyekezett irányítani minket. Ízig-vérig tanító volt.

Tanítóként tapasztaltam, hogy látogatásai értékelését mindig dicsérettel kezdte. A hiányosságra úgy hívta fel a figyelmünket: »Én ezt talán másképp csinálnám.« – micsoda tapintat! Ezek után sorolta a sok-sok megoldási módszert, lehetőséget, mindegyiket pedagógiai érvekkel alátámasztva. Rengeteget lehetett tőle tanulni.

Nagyon meghatározó emlékként maradt meg bennem, amikor a végzés után az egyik évfolyamtársammal együtt Békésszentandrásra kerültem – mind a ketten általános iskolai tanítványai voltunk – és már októberben eljött hozzánk órát látogatni. Az értékelés egy igen szűk igazgatói irodában zajlott, ahol beléptünkkor még alig volt szék. Pista bácsi felállt és hellyel kínált bennünket, mi szabadkoztunk.

– Üljetek csak le lányok! – ismételte meg. Szinte egyszerre mondtuk, hogy köszönjük, de nem fáradtunk el. (Pedig nagyon is!)

– Az baj! Az nagyon nagy baj, ha egy tanító délben nem fáradt! – hangzott Pista bácsitól. Ebben a két mondatban benne volt a pedagógiai hitvallása.

Mikor a diplománkat végzéskor átvettük, Nagy László szavaival indítottak a pedagógusi pályánkra: „Sose feledd: példa vagy!" Pista bácsi az volt. Hálás köszönet érte!

„Jó tanárt nehéz találni, fájdalmas elhagyni, és lehetetlen elfelejteni."

(német nyelvből fordítva – *Az iskola* című osztrák dokumentumfilmből)

MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA
ny. szakvezető óvodapedagógus
és
NAGY ISTVÁNNÉ SZTREHOVSZKI ÉVA
ny. tanítónő,
Szarvas

ROMÁN KÁROLY
(Gáva, 1933. május 16. – Székesfehérvár, 2017. április 6.)
középiskolai tanár, irodalomtörténész, író

Az utolsó polihisztorok egyike – hatalmas ismeretanyaggal és munkabírással, szenvedélyes, a humort sem nélkülöző előadásmóddal, lokálpatrióta elkötelezettséggel. Ez mind Ő volt: a TANÁR ÚR.

Származása meghatározta gondolkodását. A nyírségi Gáván született, hatgyermekes földműves családban. Példaképének a község tanítóját és görög katolikus papját tekintette. Már gyermekkorában szeretett olvasni. Kényszermunkára hurcolt édesapja halála után szerepet vállalt a népes család fenntartásában, évekig fizikai munkát végzett. Büszke volt a Tisza mente dolgos parasztságára, de érzékelte, hogy a tömegkultúra terjedése veszélyezteti a falu hagyományos értékrendjét.

Kitűnő eredménnyel tette le a szakérettségit az újpesti Zója Kollégiumban (1955), majd az ELTE bölcsészkarán, magyar–történelem szakon folytatta tanulmányait (1955–1959).

Alapító tagja volt a Kolhoz Körnek – a vidékről származó hallgatók a Régi Országház étteremben kötetlenül cseréltek eszmét művészetről, filozófiáról, a társadalom problémáiról. Fontosnak tartották az egyetemi autonómia visszaállítását, a diákság szociális körülményeinek javítását, a fakultatív nyelvtanulás bevezetését. Román Károly a Körben kötött életre szóló barátságot Kabdebó Lóránt irodalomtörténésszel, Szopori Nagy Lajos műfordítóval és Sobor Antal íróval.

A Ménesi úti kollégium diákja az ifjúság ellenzéki hangulatát erősítő irodalmi és tudományos diáklap, a *„Tiszta szívvel”* felelős szerkesztője lett. A folyóirat, melyben három verse és egy cikke jelent meg, havilapnak indult, de csak egyetlen száma készült el, 1956 októberének elején.

Október 6-án a Kolhoz Kör részt vett Rajk László újratemetésén, majd megtartotta fél évvel korábban eltervezett, politikai demonstrációvá váló történelmi sétáját a Petőfi-szobor–Batthyány-örökmécses útvonalon. Román Károly a Sztálin-szobornál a *Szózatot,* az Andrássy úti, volt ÁVH-székház előtt Ady *Magyar jakobinus dala* című versét szavalta el.

Szerepet vállalt a közismertté vált 1956-os jelszavak megfogalmazásában. A forradalom napjaiban többször járt a pártközpontban – a bölcsészkar, később az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság küldöttségének tagjaként. Előbb az október 23-ai tüntetés belügyminiszteri tiltását kívánták – és tudták – feloldatni, majd a felkelők fegyverletételének időpontjáról egyeztettek. Az utóbbi tárgyalás – Apró Antal elutasító magatartása miatt – kudarcot vallott.

Román Károly október végén – a forradalmi diákbizottság megbízásából, negyedmagával – Sopronba utazott. Feladata a budapesti helyzet ismertetése, a Nagy Imre-kormány népszerűsítése, a nyugat-magyarországi viszonyok felmérése volt.

November 2-án egy vöröskeresztes teherautón érkezett vissza a fővárosba. A Tűzoltó utcai felkelők tévedésből letartóztatták – a főkapitányságról a dékánhelyettes segítségével szabadult. A második szovjet intervenciót követően a jogi kar ellenállóihoz csatlakozott, akik – a megváltozott erőviszonyokra tekintettel, tűzparancs hiányában, magyar alakulat előtt – letették a fegyvert.

A forradalom leverése után új vezetés került a bölcsészettudományi kar élére. Megkezdődtek a tanárokat és diákokat egyaránt érintő felelősségre vonások. 1957. október 23-án kötelezően meg kellett jelenni az előadásokon. Román Károly azonban – több társával együtt – távol maradt, hogy a Bem-szobornál tüntetve megemlékezzen a forradalom évfordulójáról, a Farkasréti temetőben pedig a mártír dékán, I. Tóth Zoltán haláláról. A harmadéves hallgatót kitiltották a főváros területéről, majd – távollétében – fegyelmi eljárás indult ellene. Felrótták neki a forradalom előtti, alatti és utáni tevékenységét. „Nacionalista" és „jobboldali" nézetei, szovjet- és „népi demokráciaellenes" magatartása miatt kizárták a hazai főiskolákról és az egyetemekről. (Vizsgázni szerencsére engedték.) Figyelte őt a rendőrség, diplomája megszerzését követően évekre eltiltották a pedagóguspályától.

A **székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban** kapott állást, melynek hálózati munkatársaként szervezte a könyvtárközi kölcsönzést. Neves előadóművészek – pl. Béres Ferenc népdalénekes – műsorait is ő juttatta el a megye településeire. Rövid ideig a **pázmándi általános iskolában** tanított, majd a **Székesfehérvári Városi Tanács** és a **Fejér Megyei Tanács művelődésügyi osztályán** dolgozott. A **Vasvári Pál Gimnázium és Szakközépiskolában** – nyugdíjba vonulásáig – több generációt nevelt a szép és a jó tiszteletére, szeretetére (1964–1995).

Igen jelentős „hozzáadott értéket" képviselt. Tanított az első, ének-zene tagozatos osztályban, osztályfőnöke lett a következő évben érettségiző „zeneiseknek" (1964–1968). A politechnikai órákon a drámatörténet rejtelmeibe is bevezethette tanítványait.

Nevelési igazgatóhelyettesként (1972–1985) segítette dr. Mohácsy Károly, a kiváló tankönyvíró tanár elhelyezkedését a gimnáziumban. Szerepet játszott az óvónőképző szakközépiskolai osztályok indításában és az intézmény beiskolázási eljárásában. A magyar nyelv és irodalom tantárgyak megyei szakfelügyelője, később szaktanácsadója volt (1985–1993).

Román tanár úr dákjai eredményesen szerepeltek a műveltségi, kulturális és szaktárgyi versenyeken. Ő volt a felkészítő tanára a Szép magyar beszéd verseny Győrben rendezett döntőin eredményesen szereplő tanulóknak: Medve Andreának (a KISZ KB különdíja, 1980), illetve a Kazinczy-érmeseknek: Siky Györgynek (1966), Forray M. Antóniának, Radics Péternek (1981), Völgyi Évának (1982) és Házi Viktóriának (1999). Kaszás Veronikát, a Ciszterci Szent István Gimnázium Kazinczy-érmes tanulóját ugyancsak ő mentorálta (2001). A Sátoraljaújhelyen rendezett Édes anyanyelvünk verseny első Fejér megyei díjazottja, Sátoraljaújhely város plakettjének birtokosa Völgyi Éva lett (1980).

Román tanár úr hivatásának érezte a vers- és prózamondás támogatását. Forray M. Antónia, az országos Móricz Zsigmond prózamondó verseny (1979) és az ország-

gos József Attila szavalóverseny győztese (1980). A megye legjobb versmondója címet is elnyerte (1981).

A tanár úr 1965-ben alakította meg a gimnázium színjátszó csoportját. Szophoklész *Élektráját,* Peter Weiss *A luzitán madárijesztő,* Juhász Ferenc *A tékozló ország,* Arisztophanész *Madarak* és *A nőuralom* című műveit vitték színre, melyekkel többször nyertek aranyérmet, nívódíjat a diáknapokon. Az *Odi et amo* (Gyűlölök és szeretek) című műsort a gorsiumi régészeti parkban mutatták be, ráébresztve a közönséget a római írók mondanivalójának korszerűségére (1980). A tanár úr indította el a színészi pályán a József Attila Gimnázium tanulóját, Spindler Bélát és a Teleki Blanka Gimnáziumban végzett Kubik Annát.

A magyar irodalomból kiírt országos tanulmányi versenyek (OKTV, Ki miben tudós?) döntőibe jutó vasváris tanulók szintén sokat köszönhetnek a tanár úrnak.

Az *Irka* jubileumi számában Román Károly hosszabb cikket közölt a 25 éve fennálló gimnázium kulturális életéről (1982), melyben beszámolt a kórusok, a diákszínpad, az önképzőkör és a szavalók tevékenységéről, eredményeiről.

A „Vasvári" pedagógiai programjának preambulumában Németh Lászlóra hivatkozva fogalmazta meg a gimnázium nevelési céljait: *ne specialistákat képezzen, hanem adja meg a lehető legtöbb támogatást növendékeinek ahhoz, hogy képességeiket kifejleszthessék.*

Tanár úr biztos ízléssel véleményezett kéziratokat, publikációs lehetőséghez segítve az alkotókat. Társszerkesztője volt Radics Péter *Antall József* című portrékönyvének (2003), Gáspár László *Pannon bazárban* (2003) és Sobor Antal *Papírrepülő* (2003) című köteteinek.

Önállóan szerkesztette Rajnai László és Kabdebó Lóránt Vörösmarty Mihály-monográfiáját (1999), Pásztor Bertalan esszégyűjteményét (2002), László Zsolt (2005, 2007), Takács Imre (2006), Jankovich Ferenc (2007), és Bobory Zoltán (2007) versesköteteit. Lektorálta a székesfehérvári Németh László-emlékülés előadásainak anyagát (1987) és más kiadványokat.

Saját tanulmányait általában nem, vagy csak folyóiratokban közölte. *Tallózás az irodalomban* (2014) címmel jelent meg esszékötete a régió íróiról. Szépirodalmi műveit: regényrészletét és drámáit *Múltbanéző* címmel adta ki a Vörösmarty Társaság (2023). Ő adaptálta Sobor Antal *Perelj, Uram!* című kisregényét a Vörösmarty Színház számára. A történelmi dráma az 1848–1849-es szabadságharc leverésének csákberényi eseményeit dolgozza fel. Az ősbemutatót 2018. október 6-án tartották. A társulat 2019 tavaszán Budapesten, a Nemzeti Színházban adta elő a darabot, melynek filmváltozatát *Ítélet és kegyelem* címmel mutatták be (2021).

Román tanár úr munkásságát hivatalosan is elismerték: az Alba Regia Emlékéremmel, A szocialista kultúráért és a Kiváló Munkáért kitüntetésekkel. Az elsők között vehette át a Megyei Jogú Város Pro Civitate díját (1992), majd a Székesfehérvár Díszpolgára díjat is elnyerte (2000). Kiemelkedő kulturális és közösségi tevékenységéért kapta meg a Szent István-emlékévben a Deák Dénes-díjat (2013), irodalomtörténeti munkásságának elismeréseként pedig a Toldy Ferenc-díjat (2015, tanári kategória). Tiszteletére dr. Pomogáts Béla irodalomtörténész, az MTA tudományos

főmunkatársa tartott előadást Dunántúliság az irodalomban címmel. Székesfehérvár tudós tanárának legrangosabb kitüntetése a Magyar Arany Érdemkereszt (2016).

A tanár urat megérdemelten jutalmazták a legkülönfélébb díjakkal, hiszen önzetlenül szolgálta a közművelődés ügyét. Rendszeresen vállalta a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat felkéréseit. Az irodalombarátoknak Madách *Az ember tragédiája* című drámai költeményét elemezte az író halálának 120. évfordulóján.

Az 1988-ban újjáalakult Vörösmarty Társaság alapító tagjaként, alelnökeként könyvbemutatók házigazdája volt, és szerepet játszott az *Árgus* című irodalmi-kulturális-társadalmi folyóirat (1990–2009) indításában. Tudományos konferenciák – a Közép-Dunántúl irodalmi múltja és jelene (1988), a határon túli magyar irodalom hete (2002, 2003), a Vörösmarty-emléknap (1989), a Pilinszky-emlékülés (1990) – előadójaként is hallhattuk.

Részt vett a Lánczos Kornél–Szekfű Gyula Ösztöndíj Alapítvány felügyelő bizottságának munkájában, amely a város irodalom, művészet és tudomány iránt elkötelezett alkotóinak segítő szervezeteként jött létre. Kezdeményezte a Kodolányi János Főiskola megalapítását, a humán főiskola terve tőle származik.

Tanítványait, barátait (például Esterházy Pétert) szívesen vendégül látta; *„teát kavarva, / … igazat akarva irodalomról, / vagy más ily fontos emberi lomról”* beszélgetett velük. *Bokros Judit* szerint a futball, az autó is érdekelte. Hetvenedik születésnapjára gyűjteményes kötet jelent meg *In honorem Román Károly* címmel (2003), melynek készültét sikerült az utolsó pillanatig eltitkolni az ünnepelt előtt. Többek között Kalász Márton, Bécsy Tamás, Mohácsy Károly és Paál Lajos köszöntő írásai olvashatók a könyvben.

Román tanár úr az alapórán, a fakultáción, az egyetemi előkészítő és versenyfelkészítő foglalkozásokon főiskolai szinten adta elő szaktárgyait. Tőle hallottunk először a zsarnoki és az isteni törvényről, a felesleges és a megkésett emberről, az élethazugságról és a mégis-morálról – a művészet és az élet értelméről. Minden témát történelmi, tudomány- és filozófiatörténeti bevezetéssel indított, hiszen számára a kultúra területei elválaszthatatlanok voltak egymástól. Remekbe szabott, részletes vázlataiból kiválóan lehetett érettségizni, sőt: azok a felsőfokú tanulmányok során is jól használhatónak bizonyultak. Tovább élnek a tanítvány és az ő tanítványának magyaróráin.

A Toldy-díj átadásakor *dr. Sipos Lajos* irodalomtörténész, professor emeritus, az irodalomtörténeti társaság tiszteletbeli elnöke a következőket mondta: *„A Magyar Irodalomtörténeti Társaság ezzel a döntésével fejezi ki nagyrabecsülését, tiszteletét és háláját azért a példát adó, kultúramentő, kultúrateremtő és kultúraközvetítő munkáért, amit a tanár úr Székesfehérváron, a Vasvári Pál Gimnáziumban, Fejér megyében, és kisugárzó szellemi tekintélyével az egész országban támogatott, kezdeményezett és megvalósított.”*

Köszönő beszédében a tanár úr arról szólt, hogy a „Vasváriban” nagyszerű tantestületbe került; a motivált osztályok pedig igényes munkára ösztönözték.

Szenkovits Szilvia, a gimnázium igazgatóhelyettese kollégája szakmai-emberi kiválóságát méltatta az *Irka* című diáklapban (2017): *„Körülötte agórává változott*

minden: az irodája, a tanári szoba, az otthona, ahol mérhetetlen műveltségével mindig lenyűgözte hallgatóságát. …Szívből örült mások sikereinek, meggyőzte a hozzá fordulókat, hogy nagy dolgokra képesek."

Felesége, *Galambos Éva* a kiváló családapára emlékezett: *„Károly életében az irodalom a mindennapokat jelentette, …mesélt kicsiként a fiának, akit nem érdekeltek a könyvmesék, hanem csak az apa által kitalált történetek".*

A tanár urat Székesfehérvár Önkormányzata saját halottjának tekintette. Temetésén kollégák, munkatársak, gimnazisták töltötték meg zsúfolásig a Prohászka templomot.

Román Károly Kossuth utcai emléktáblájának elhelyezését a Vörösmarty Társaság kezdeményezte. A méltatással és műsorral egybekötött avatásra 2023. január 16-án került sor – családtagok, barátok, pályatársak jelenlétében.

Társaság 2023-ban emlékestet rendezett, melyen *dr. Sebők Melinda* irodalomtörténész, egyetemi docens tartott előadást *„Román Károly az irodalom áramában"* címmel. Ő kapta meg elsőként a Társaság elnöksége által alapított Román Károly-díjat.

Kedves Tanár Úr! Köszönöm, hogy az irodalom értőivé kívánt bennünket nevelni, és ezért minden nap szellemi partnernek hívott meg bennünket, hogy önzetlenül osztotta szét szellemi kincseit, hogy magas elvárásokat támasztott velünk szemben. Inspiráló egyénisége, amely négy éven át alakította személyiségünket, az „égi katedráról" is üzen:

„Bár zord a harc, megéri a világ,
Ha az ember az marad, ami volt:
Nemes, küzdő, szabadlelkű diák."

ERDEI GABRIELLA,
Székesfehérvár

A felhasznált és vonatkozó irodalmat a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület honlapján közöljük (www.kspe.hu).

„Kevésbé az a fontos, hogy mit tanulnak a gyerekek az iskolában, inkább az, hogyan tanulják, mert ez meghatározza a tudásuk felhasználását egész életük során."

(Max Planck)

S

SÁNDOR MÁRTA
(Szarvas, 1966. november 13. – Szarvas, 2024. július 17.)
népművelés–történelem–német nyelv szakos általános iskolai tanár

„A tengerpartot járó kisgyerek
mindíg talál a kavicsok közt egyre,
mely mindöröktől fogva az övé,
és soha senki másé nem is lenne.

Az elveszíthetetlent markolássza!
Egész szive a tenyerében lüktet,
oly egyetlen egy kezében a kő,
és vele ő is olyan egyedűl lett."

(Pilinszky János: *Egy szenvedély margójára* – részlet)

Sándor Márta 1966. november 13-án született Szarvason szülei második gyermekeként. Édesapja, Sándor István kőművesmester, édesanyja Ozsgyán Judit, aki az akkoriban szokásos módon az otthont biztosította a család számára. Bátyja, Misike nem sokkal Márti születése előtt meghalt. Egész életében nagyon fájlalta, hogy nem ismerhette meg. Ekkoriban a család még Ezüstszőlőben lakott, így az általános iskola első két évét még az Ezüstszőlői Általános Iskolában végezte 1973–75-ben. Ezt követően Szarvasra költöztek, így további osztályait már a városban járta az akkori 3. Számú Általános Iskolában. Nagyon jól tanult, szinte végig kitűnő volt a bizonyítványa. Ezt követően a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumba került, ott is érettségizett 1985-ben. A sikeres érettségi után azonban nem tanult rögtön tovább, mert bátortalan és kishitű volt. Dolgozni kezdett **Szarvason** a **Bútoripari Szövetkezetben.** Ez

idő alatt összeszedte a bátorságát, és 1987-ben felvételizett a **Szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola** történelem–népművelés szakára. Szeptembertől megkezdte főiskolai tanulmányait. Ez az első lépés volt a hivatása felé. 1991-ben szerzett diplomát, de úgy döntött, hogy külföldön próbál szerencsét. Szeretett volna jól megtanulni németül, így Bambergbe költözött, ahol a háromgyermekes Müller családnál kezdett el dolgozni. Már ekkor megmutatkozott, hogy jól bánik a gyerekekkel. Miután hazaköltözött, sok-sok éven keresztül tartották a kapcsolatot. Sokszor kiutazott még hozzájuk, és Müllerék is meglátogatták őt Magyarországon. Hazaköltözése után rövid ideig dolgozott az akkori **Agrártudományi Egyetem könyvtárában,** majd rátalált valódi hivatására, a tanításra. 1993-tól 30 éven keresztül tanított az egykori **2. Számú,** a mai **Fő téri Általános Iskolában.** Az első időszakban német nyelvet oktatott, amelyre akkoriban nagy igény mutatkozott. Szerette volna gyarapítani és mélyíteni a tudását, ezért a munka mellett 1994 és 1997 között levelező tagozaton elvégezte a német nyelvtanári szakot Szegeden, majd 2009-ben egyetemi végzettséget is szerzett a szegedi **József Attila Tudományegyetemen:** német nyelv és irodalom kiegészítő szakos bölcsész és tanári diplomát vehetett át. Kiváló eredménnyel zárta tanulmányait. Az iskolában 2000-től 2007-ig vezette az idegen nyelvi munkaközösséget. Amikor csökkent az érdeklődés a német nyelv iránt, nagy lelkesedéssel kezdett el történelmet oktatni. Osztályfőnökként is szeretettel fordult tanítványai felé, segítette őket, amiben tudta. Remek kirándulásokat és programokat szervezett számukra. Az iskolai tanítás mellett adott külön is órákat a tanítványainak, akiket nyelvvizsgára készített fel, vagy éppen abban segített, hogy az iskolai követelményeket utolérjék. Szívesen korrepetálta családtagjait is, ha szükségük volt rá.

Márti szerette a szellemi kihívásokat! A kétezres évek elején meg is találta ezt a disputának nevezett vitaversenyekben, amelyek nagy szerelmévé váltak. Tagja, majd bírója is lett a Disputa Szövetségnek. Nem csak gyerekeket toborzott, de több kollégáját is sikerült megnyernie az ügynek. Táborokat szervezett, meghívásra bemutató vitákat tartott a csapataival, és neki köszönhetően a Fő téri Általános Iskola is helyet adott egy országos disputaversenynek. Amikor egy-egy versenyre készült a gyerekekkel, az adott témában szinte mindenkinek kikérte a véleményét az iskolában. Mindig rendkívül alaposan utánanézett a témáknak. Az évek folyamán sok szép eredményt értek el tanítványaival.

Disputaszakkörön versenyre készülő diákokkal

Továbbra is igyekezett hasznosítani német nyelvtudását. Így lett nyelvtanár a **Széll és Szert Bt. nyelviskolájában,** majd utóbb a **Gál Ferenc Egye-**

tem Pedagógiai Kar Szarvas Nemzetiségi és Idegennyelvi Tanszékének nyelv- és beszédművelés, valamint módszertan oktatója. Jelentkezésekor a következőket írta a bemutatkozásában: *„Egyetemi munkám során a gyakorlati oktatás tapasztalait szeretném a diákoknak átadni."* Lelkiismeretesen készült az előadásaira. Figyelemmel kísérte a német nyelvű televíziós csatornák adásait. Társszerzője volt a *2. Számú Általános Iskola története* című tanulmánynak, amely 2003-ban a Szarvasi Krónika 17–18. számában jelent meg. Több alkalommal részt vett a „Határtalanul" program pályázatainak megírásában, majd egyik fő szervezője lett a nyertes pályázatok megvalósításának. Így jutottak el az iskola tanulói Erdélybe, a Délvidékre és a Felvidékre. Egyik összefogója volt a Szülő Suli programnak.

Az önkormányzati és országos választások során részt vett a választási bizottság munkájában.

Alapvetően vidám, vicces, barátságos természete révén könnyen szót értett a gyerekekkel és a felnőttekkel is. Közösségi emberként minden életszakaszában számos barátot szerzett, akikkel rendszeresen szervezett közös programokat, főzéseket. Nagyon szívesen kirándult, utazott, akár külföldre is a barátnőivel, sokszor hirtelen ötlettől vezérelve: *„Jó az idő, pattanjunk le a Körös-partra! Ki kellene mozdulni valamerre, nem ruccanunk el Győrbe? Lefoglaltam a szállást Esztergomban, ne keress semmilyen kifogást! Virágzik a tulipánfa az Arborétumban, meg kell nézn!"* Egyszerűen csak menni kellett a természetbe, színházba, moziba, múzeumba, koncertre, hangversenyre. A kultúra minden területe felé nyitottan és érdeklődéssel fordult. Bármilyen téma érdekelte, szívesen beszélgetett irodalomról, filmekről, politikáról. Rengeteg könyv sorakozott a lakásában a polcokon, szakmai és szépirodalmi egyaránt. Különösen kedvelte a verseket, gyakran vette kézbe többek között József Attila és Pilinszky köteteit, idézve a kedvenc sorokat. Ezek egyike a mottóként választott vers, amelyet nagyon szeretett. Talán, mert egyedül élt, úgy „markolt meg" minden lehetőséget, mint a kisfiú a követ. Sok élményteli pillanatot örökített meg a fényképezőgépével, amelyet régebben a nyakába akasztva cipelt, hogy kéznél legyen, amikor kell. Később a telefonjával fotózott. Szívesen vett részt az iskolai ünnepségek, karácsonyi tantestületi vacsorák, báli rendezvények, farsangok és más események előkészítésében és megvalósításában. Rengeteg ötlettel, dekorációval segítette a munkát. Az ő titkos szervezésében indult, majd vált hagyománnyá a baráti körben, illetve a tantestületben a kerek születésnapok meglepetésszerű közös megünneplése. Ezek az alkalmak mindenki számára emlékezetesek maradtak. Nagyon szeretett ajándékozni. Gyakran lepte meg a barátait és a szeretteit valami aprósággal, ehhez nem kellett különösebb alkalom. Kertes házban lakott. Sokat tipródott azon, hogy könnyebbség lenne számára egy lakás, ahol nem kell füvet nyírni. De mi lenne az öreg diófával, a rózsákkal? Mi lenne a terasz nélkül, ahonnan lehet csodálni a hatalmas esőket és a cikázó villámokat; ahol jókat lehet borozgatni a barátokkal? Hiányoznának a szomszédok is, akikkel jó barátságot ápolt, akikkel gyakran segítettek egymásnak, és megbeszélték a világ dolgait. Végül mindig lebeszélte magát a ház eladásáról. Még az édesapja építette annak idején, ezért is döntött úgy, hogy a lehetőségeihez mérten felújítja. Már majdnem teljesen valóra váltotta a terveit, amikor az egészségi állapota 2024 nyarán közbeszólt, és megállította az időt.

Sándor Márti egyéniség volt! Öltözködésében a kényelmes ruhadarabokat kedvelte. Mindig ügyelt arra, hogy a színek harmonizáljanak egymáshoz. Kiegészítőként elengedhetetlen kellék lett a sálkendő és az egyre gyarapodó, különböző ásványgyöngyökből fűzött karkötő. Mivel a belvárostól távolabb lakott, szinte mindenhova kerékpárral közlekedett, vagy inkább száguldott, mert jellemzően mindig az utolsó utáni pillanatban indult el.

Így emlékezünk rá. Őrizzük magunkban az együtt töltött idő megkövesedett pillanatképeit.

Munkahelyén, az iskolában is sokan szerették. Érdeklődéssel fordult mások felé, mindenkivel szívesen beszélgetett. *Rejtő Csaba,* a Fő téri Általános Iskola igazgatója írta róla: *„Mártit 2008-ban ismertem meg, amikor a Fő téri Általános Iskola vezetője lettem. Színfoltja volt iskolánknak, ahol nagy energiával végezte munkáját. Elsősorban a német nyelv megszerettetését tartotta feladatának. Ebben nagyon sikeres volt. Sok volt diákja köszönhet neki nyelvtudást, nyelvvizsgát. Mindig szeretettel fordult a rá bízott gyerekekhez, az iskolát pedig pótcsaládjának tartotta. Rendkívül aktív tagja volt az iskola pedagógus közösségének. Egyénisége, sajátos stílusa mindenkiben nyomott hagyott. A kicsit szórakozott, látszólag laza viselkedés mögött kemény, tudatos tanári/nevelői munkája állt. Egyénisége rányomta bélyegét munkájára is. Mindig foglalkoztatta, hogyan lehetne színessé, érdekesebbé tenni az órákat, elfeledtetve a sok munkát, amelyet a nyelvtudáshoz be kell fektetni. Nem tudom elképzelni, hogy lenne olyan ember, aki ne szeretettel emlékezne meg róla.”*

Hajdú Sándor, volt tanítványa, szívhez szóló sorokkal idézte fel egykori tanára alakját: *„1998–2006 között jártam a szarvasi Fő téri Általános Iskolába, ahol 6 évig voltam német nyelvből Márta néni tanítványa. Úgy emlékszem vissza rá, mint egy olyan tanárnőre, akitől sosem kellett félnünk. Ennek nem az az oka, hogy engedékeny lett volna. Komoly tekintélye volt az osztályteremben. Jó értelemben kicsit tartottunk is tőle, mert amit feladott, azt biztosan számon is kérte, nem maradtak el a dolgozatok. De mindig következetesen tanított, kért számon, fegyelmezett és szeretett minket. A feleletek értékelésében sosem kivételezett, és a jegyeink is mindig valósan tükrözték tudásunkat.*

A személyes visszajelzésekben mindig figyelembe vette a diák egyéni képességeit, tehetségét, és mindenkit saját határainak megfelelően biztatott: a kihívást jelentő, de elérhető célok felé vezette a diákjait. Ez az idegen nyelvek iránt kevésbé érdeklő diákok számára azt jelentette, hogy Márta néni kitartással magyarázta el nekik a visszatérő hibákat. Arra helyezte a hangsúlyt, hogy a nyelv alapjait jól megértsék, tudják alkalmazni a tudásukat gyakorlatban: egy utazás vagy egy nyaralás során, külföldi bevásárláskor vagy egy német nyelvű önéletrajz elkészítésekor. Szerencsés vagyok, és hálás a sorsnak, mert szüleimtől nemcsak jó érzéket örököltem az idegen nyelv tanulásához, de Sándor Márta néni személyében olyan némettanárom lehetett, aki önzetlenül és kitartóan ápolta a tehetséges diákok tudását. Ennek eredményéül Bankó Nóra és Litauszky Borbála évfolyamtársaimmal sikeres középfokú nyelvvizsgát szereztünk már általános iskolásként. Az eredményeket elsősorban annak köszönhetjük, hogy a tanórákon kívül Márta néni személyesen is fogadott

minket saját házában, ahol fizetség nélkül töltöttünk el hol így együtt, hol egyenként tanárnőnkkel egész szombat délelőttöket vagy éppen egy-egy órát a tanítás után. Márta nénit egyértelműen a csillogó diákszemek, a tanítását befogadó és elfogadó diákok motiválták. Ez látszott a hozzáállásán, a beszédén és az őszinte kapcsolatán közte és köztünk.

Az évek alatt nem csak a nyelvvizsgára készítette fel a nyelvek iránt érdeklődést mutató diákokat, de azokat rendszeresen vitte versenyekre, ahová személyesen kísérte el őket. Mindig remek élmény volt, szinte kirándulás értékű egy-egy ilyen verseny. A vonatutakat barátként beszélgettük vele végig, és az utazások során nemcsak a német nyelvű viccek, anekdoták és egyéb a nyelvismeretünket játékos módon fejlesztő tevékenységgel töltöttük az időt, de megosztotta velünk élettapasztalatát is. Erős és hiteles véleménye volt az élet nagy kérdéseiről, de mindig nyitott volt meghallgatni és megérteni a mi álláspontunkat is. Így edzett minket, így segítette értelmünk nyílását, így biztatott minket a kritikus és logikára épülő gondolkozásra és problémamegoldásra, így készített fel minket az életre.

Márta nénivel nem szűnt meg a kapcsolatom diákéveim után sem. Rendszeresen szervezett kisebb összejöveteleket volt diákjaival, ahol ketten-hárman néhány évente egy sör mellett megbeszéltük, hogy kivel mi történt. Mindig nagy szeretettel és figyelmesen hallgatta diákjai beszámolóját, és sok jó tanáccsal látott el minket.

Ezeket a sorokat írva könnyes szemekkel emlékezem vissza volt tanárnőmre. Kedves Márta néni! Diákéveim meghatározó személye voltál, és mindig nagy szeretettel fogok visszagondolni Rád."

Unokahúga, *KAPITÁNYNÉ SÁNDOR SZILVIA*
és kolleganője, *JANI ERZSÉBET,*
Szarvas

SÁNDORNÉ CSUHAI EDIT

(Hajdúnánás, 1961. november 28. – Újszentmargita, 2024. május 26.) tanítónő

Családjuk Polgáron él. Édesapja Tiszaújvárosban a Mélyépítő Vállalatnál művezetőként dolgozott nyugdíjazásáig. Édesanyja a háztartást vezette. Négy gyermeket neveltek. Edit volt az elsőszülött, egy húga és két öcscse született még. Nagyon nehezen feldolgozható volt számukra, hogy az egyik fiúgyermek súlyos betegséggel született. Állandó gondozásra szorult, majd 7 éves korától ki kellett emelni a családból. Intézeti elhelyezésben részesült 21 éves koráig, amikor elveszítették. A vallás felé fordulásuknak, a gyermekek vallásos neveltetésének nagymértékben megerősítője volt ez a tragédia. A szülők nagy figyelemmel, szeretetben és nagy tapintattal, féltésben nevelték tovább gyermekeiket.

Edit Polgáron járt általános iskolába, ahol végig jeles osztályzata volt. Tanárainak nagy tisztelettel igyekezett mindenben maximálisan megfelelni. Több tanulmányi verseny győztese volt ebben az intézményben. Tagja volt az iskola rajzszakkörének, és kapcsolatba került a vöröskeresztes munkával. Nagyon szerette az úttörőmozgalmat, ahol őrsvezető volt a saját korcsoportjában, a nála fiatalabb kisdobosoknál pedig, ifivezetői feladatot vállalt. Az általános iskola elvégzése után a polgári József Attila Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Az eddigi tanulmányi eredménye alapján biológia tagozatos osztályba került. Önéletrajzában Edit így emlékezett vissza erre az időszakra: *„Eddigi életem legnehezebb kihívásának kellett megfelelnem. Nem csak a tanáraim magasszintű elvárásai, hanem az osztálytársaim magukkal hozott alapműveltsége, aktivitása, beszédkészsége, megszállott tudásvágya is csodálattal töltöttek el.”*

A gimnáziumban aktívan bekapcsolódott KISZ szervezet munkájába. Az intézmény diák-vöröskeresztes alapszervezetének vezetője volt. Szoros kapcsolatot alakítottak ki a Polgáron működő felnőtt szervezettel is. Mindig kereste azokat az élethelyzeteket, ahol segíteni tudott másokon. Végtelen jó szíve és határtalan emberszeretete is aktívvá tette a vöröskeresztes munka terén. Ugyanígy szerette „pátyolgatni”, útjukat egyengetni a kisebb gyerekeknek is. Részt vett az ifivezetőknek szervezett táborokban, továbbképzéseken Debrecenben a Kartács utcai, valamint a Csillebérci úttörőtáborban. A kisebbekkel együtt végzett mozgalmi munka, a nyári táborok, a diákvezetőként, ifivezetőként több éven keresztül végzett munkája során sok szép élményt gyűjtött össze. Ezek arra ösztönözték, és azt érlelték meg benne, hogy pedagógus legyen, hogy ezt a pályát kell választania.

Pallagi Józsefné (Dobrova Andrea) egykori osztálytársa így emlékezik alakjára: *„Ahogy felidézem magamban a középiskolás emlékeimet, jórészt azért pozitívok, mert őt akkor megismerhettem, barátnők lehettünk, négy évig egy iskolapadban ültünk, sok közös élmény kötött össze minket. Tudtam róla, hogy már általános iskolában is osztálya legjobb tanulójának számított, mindig kitűnő tanulmányi eredményével. Az osztálytársaim közül gyorsan kitűnt egyszerű, tiszta, szerény jellemével, akinek azért mindenről megvolt a határozott véleménye. Nyílt szívű, önzetlen, segítőkész, empatikus, hűséges, lelkiismeretes, igaz barátot ismertem meg benne. Nem szeretett a társaság középpontja lenni, de minden osztály- vagy iskolai rendezvényen szívesen, tevékenyen vett részt. Tiszteltem azért is, mert a 70-es évek végén, az akkori trenddel szemben is, bátran felvállalta istenhitét mások előtt, és a negatív reakciók ellenére is ragaszkodott hozzá. A tanulást is nagyon komolyan vette, minden órára szorgalmasan, a legjobb tudása szerint készült fel, de szívesen segített másoknak is, ha szükség volt rá. Már ekkor is érdeklődött a pedagóguspálya iránt, céltudatosan készült leendő hivatására: a 10. osztálytól kezdve jártunk ifivezetői minőségben az alsó tagozatos tanulókhoz programokat tartani. Sokszor találkoztunk iskolai időn kívül is, sokat beszélgettünk, próbáltuk egymást mindenben támogatni. Bár érettségi után elváltak útjaink, barátságunk utána is folytatódott.”*

Jó eredménnyel érettségizett, és utána a Debreceni Tanítóképző Főiskola tanító szakára és rajz speciális szakkollégiumi képzésre jelentkezett 1980-ban. Felvételt

nyert az intézménybe: csodaszép évek következtek életében. Az igazi, mély baráti közösségek, a közösségi élmények itt teljesedtek ki számára. Főiskolai évei alatt a nyári táborok, az építőtáborok, országjárások, külföldi utak, a rajz táborokban végzett ifivezetői munka számos szép pillanatot, maradandó élményeket és sok-sok tapasztalatot hozott számára. Főiskolás évei alatt már teljesen kirajzolódtak személyiségvonásai: csendes, halk szavú, esetenként visszahúzódó, komoly, de határozott egyéniségként emlékeznek rá egykori csoporttársai. Megfontoltan véleményt nyilvánító, mindig állást foglaló hallgató volt. Személyiségének tekintélye, véleményének súlya volt társai előtt. Főiskolás évei alatt sem vonta ki magát a közösségi, mozgalmi munkából. Évfolyamában az úttörőmunka csoportmegbízottja, a KISZ évfolyambizottságának tagja, harmadéves hallgató korában az évfolyam kultúrfelelőse volt. Szívesen vállalt közösségi feladatokat, társadalmi munkát az iskolában és a kollégiumban is. Jó szervezője volt a közösségi programoknak. Mint rajz szakkollégista, főiskolai hallgatóként két nyáron volt a megyei úttörő rajztáborban ifivezető. A táborvezetőség mindkét esetben magasszintűnek, színvonalasnak ítélte a táborban végzett munkáját. Szerette a könyveket, sokat olvasott. Öntevékenyen sportolt, úszott, karatézott. Fakultációs tantárgyként népzenével is foglalkozott. Művészetek iránti érdeklődése többirányú volt. Rajzolásban, festésben egyre jobb eredményeket ért el, emellett ének tantárgyból írt szakdolgozatot: *A népi hangszerek alsó tagozatos alkalmazási lehetőségei az ének-zene oktatás keretében* címmel. Tanulmányai alatt megismerte a pedagóguspálya társadalmi elvárásait. Szorgalmasan, következetesen, példás munkafegyelemmel készült hivatására, mind az elméleti ismeretek elsajátításával, mind a gyakorlatok maradéktalan megvalósításával. Iskolai gyakorló tanításai az egymást követő félévekben egyre színesebbek, gazdagabbak, tartalmasabbak lettek. Főiskolai tanárai közül *Fekete Borbála* festő mély nyomot hagyott az életében. Így vallott róla: *„Mindig hálával tudok visszagondolni néhai osztályfőnökömre, rajztanáromra, aki mély emberi érzésekkel, őszinte pedagógus elhivatottsággal egyengette utamat a főiskolán."* 1983. júniusában megkapta tanítói diplomáját.

1983. szeptember 1-től az **Újszentmargitai Általános Iskolában** vállalt munkát. Az iskola akkori igazgatójaként így láttam Editkét mint pályakezdőt: *„Kicsit félénk, de komoly, megfontolt személyiséggel bővült tantestületünk általa. Alsó tagozatos tanulócsoportot kapott, ahol osztályfőnök is volt, és rajzot tanított a felső tagozatban."* A gyakorlati munka során kezdett kibontakozni, kitárulkozni személyisége. Először arra figyeltünk fel, ahogyan a tantermét dekorálta, otthonossá téve tanulói számára. Kértük, hogy az iskola többi helyiségében is tegye ugyanezt. Szép, igényes munkái megjelentek a folyosókon, az iskola aulájában, és megszépítették az intézményt. Később megjelentek munkái az iskolai és a közösségi községi ünnepélyeken is. Csodálatos volt, amilyen mértékben emelték azok színvonalát. Aztán következtek azok az évek, amikor munkája, emberi magatartása alapján befogadta őt az iskola közössége, a település lakossága.

Az Újszentmargitán töltött évek, és alakulóban lévő párkapcsolata megerősítette abban, hogy véglegesen Újszentmargitán telepedjen le. 1985-ben házasságot kötöttek Sándor Ferenccel. Szolgálati lakásban kezdték közös életüket. Két gyermekük

született: 1986-ban Roland, 1990-ben Ferenc. Közben szorgalmasan gyűjtögettek, és tervezték saját otthonukat, amelynek az építését 1990-ben fejezték be. Ez a családi fészek haláláig az otthona volt. A gyermekek születése azt is jelentette számára, hogy 6 évig távol maradt munkájától. Ez szakmailag kiesést jelentett. Kárpótolta ezért a két aranyos gyermek, akiket nagyon szépen, nagy szeretetben neveltek férjével. Személyiségében – pedagógusként is – nagy változást hozott gyermekei születése, az anyává válás. Tapasztaltuk visszatérésekor, hogy gazdagabb személyiséggé vált: olyan tapasztalatokat szerzett gyermekei születésével, nevelésével, amely más szemmel láttatta vele a gyermeket, mint a nevelés alanyát.

Szünetmentes, töretlen, nehéz munkásévek, évtizedek következtek az életében. Továbbra is alsó tagozatos osztályokban dolgozott, és rajzot tanított a felső tagozaton. A kétféle munkaterület, a gyerekek kétféle korosztálya kemény próbatétel elé állította, amit időnként szóvá is tett vezetőinek, munkatársainak. Belátta, hogy a segítő szándékuk megléte ellenére sem lehet könnyíteni jelentős mértékben a helyzetén. Kitűzött életcéljától nem tántorították el a nehézségek. A leghumánusabban és alapos szakmai felkészüléssel szolgálta a rábízottokat, látta el feladatait is. Különös pedagógiai érzékkel fordult a lemaradó tanulók felé. Próbálta felzárkóztatni őket, lehetőséget adott nekik arra, hogy egyéni ütemben fejlődjenek. Minden eltérő ütemben haladó tanulót óvott a lemorzsolódástól. Felzárkóztató foglalkozásain, tanítási óráin a tanulásmódszertan elemeinek alkalmazása tetten érhető volt. Dokumentációs munkái pontosak, precízek, mindig napra készek voltak. Az intézmény által elfogadott irányelvek, döntések, értékrend betartásában mindig élen járt. Oktató-nevelő munkája hatékony, eredményes volt. Fogékony volt az újra, folyamatosan frissítette szakmai és módszertani ismereteit. Harminc tanúsítvány igazolja a különböző szakmai, módszertani, személyiségfejlesztő továbbképzéseken való részvételét. Az új módszerekre, technikai eszközök használatára való fogékonyságát igazolja az is, hogy megismerkedett a korongozással, ami a művészeti nevelésnek egy külön ága. Rajzszakkört vezetett, és szakköröseit is szerette volna ezzel megismertetni. Kérte vezetőit, hogy korongozó állvány és kemence vásárlásával tegyék ezt lehetővé számára.

Később alapfokú művészetoktatással bővült általános iskolánk profilja, amelyben képzőművészeti csoportokat vezetett. Lehetősége nyílt arra, hogy korosztályonként alakítsa ki csoportjait. A rajz tantárgy, a rajzszakkör, a képzőművészeti csoportok feladatai nagyon anyagigényesek. Ezért, szertárának mindig jól felszereltnek kellett lennie. Fejlesztésére, feltöltésére mindig nagyon figyelt. Kért és kapott is segítsé-

get ehhez az iskola vezetőségétől, de ő maga is sok mindent összegyűjtött, ami a munkához, a dekorációk készítéséhez szükséges volt. A kollégákat is kisegítette, ha ilyen kéréssel fordultak hozzá. Rajzversenyeket szervezett, a zsűrizésnél magas színvonalú, részletes értékelésével további aktív munkára motiválta résztvevő tanulókat. Kollégákkal kialakított kapcsolata harmonikus, kiegyensúlyozott volt. Bármilyen problémával szívesen fordultak hozzá, mert mind szakmailag, mind emberileg hathatós segítséget kaptak tőle. Szülőkkel való kapcsolata őszinte kommunikációra épült. Hatékony segítséget nyújtott nekik a gyermekükkel kapcsolatban felmerülő nevelési problémák megoldásához. Aktívan bekapcsolódott a község közösségi életébe. Műsorok, programok szervezésében, azokhoz dekoráció készítésében, de akár fizikai munkával is támogatta a szervezőket. A településen működő Borisszák nevet viselő népdalkört gyakran elkísérte fellépésre, hiszen férje is tagja a dalkörnek. Fellépésekre való utazás, vagy a közösen végzett munka során tartalmas beszélgetések folytak. Volt bőven közös témájuk: a család, a gyerekeik sorsa, az unokák várása, a születésük. Editke három unokája születésének örülhetett: Barnabás, Boldizsár és Csinszka bearanyozták az életét. Kincs volt számára minden perc, amit együtt tölthetett velük.

Szeretett járni a **Fehér Liliom Gondozási Központba,** ahol a „szépkorúakkal" találkozhatott. Itt is a kézműves foglalkozásokat kedvelte. A foglalkozás résztvevőit is megtanította koronggal dolgozni. A figurák mindig az alkalomhoz illően készültek. Angyalkák, malacperselyek, szalvétatartó, és egyéb hasznos tárgyak születtek munkájuk során, amit aztán kiégettek a kemencében. Zománcot, lakkot vagy festéket kaptak a tárgyak, így lett belőlük meglepetés, ajándék, vagy éppen egy szép emlék az idős embereknek vagy családtagjaiknak. Műsorral is kedveskedett az idelátogatóknak, amit az osztályával tanított meg, és mutatott be a „Generációs híd" napokon.

Nagyon sok időt töltött a helyi egyházközség tagjaival. *Gyetkó László,* Egyek plébánosa így írt róla: *„Rendszeresen járt a templomba, az Isten házába. A szertartások hűséges résztvevője volt, ahol felolvasott. A szertartásokon kívül is részt vállalt az egyház életében, ha kellett, takarításban, a templom díszítésében, fő feladatában, a virágozásban is helytállt."* A legszerényebb virágokból is csodálatos virágkompozíciót varázsolt a templomba. Az egyházközség tagjai így emlékeznek rá: *„Egy csodálatos asszony volt."* Zarándokutak közös emlékei fűzik őket össze Editkével. Már elmúlt 50 éves, amikor jogosítványt szerzett. Az egyik fő motivációs tényező az volt ebben, hogy a nála idősebb, járni is nehezen tudó néniket el tudja vinni a templomba, misére és Egyekre, Polgárra, a Margitán kívüli egyházi eseményekre.

2022-ben év elején diagnosztizálták betegségét, amelyet türelemmel viselt. Nagy volt benne az élni akarás. Bizakodott gyógyulásában, mint ahogy mi mindannyian, a családja, munkatársai, az egyházközség és a falu lakói. Nyugdíjazását várta 40 év munkaviszony után, 2023-ban. Tervezgette, hogyan fordít még több időt az unokáira. Sikerült még egy rövid időszakot úgy élnie, hogy azt mondhatta, a betegsége ellenére problémamentes az élete, dolgozni is vissza tudott jönni.

Betegsége újra megjelent az életében. Kórházba került, és 2024. május 26-án egy tartalmas élet véget ért. Nagyszerű ember távozott közülünk, akinek élete volt a tanítás, és az életével is tanított. Itt hagyta nekünk a legszebb emléket, amit ember mások szívében hagyhat: a szeretetet.

Kitüntetései:

- 1978: Kiváló Ifivezető
- 2023: Pedagógus Szolgálati Emlékérem
- Tárkányi Béla-díj – a helyi egyházközségben végzett munkájáért

PÓSER ISTVÁNNÉ
nyugalmazott tanár, igazgató,
Újszentmargita

SCHERMANN EDE IVÁN

(Mátyásdomb, 1917. május 17. – Székesfehérvár, 2002. november 2.)
középiskolai tanár, megyei szakfelügyelő, torna szakedző

1953-ban végzett osztályának érettségi tablóján
(Fotó: Vámos Attiláné)

„…Ne feledkezzünk meg arról, hogy a testnevelési mozgalomban a leglényegesebb maga a testnevelő…”
(gróf Klebelsberg Kunó, 1930)

A német eredetű, evangélikus vallású Schermann család a 18. században telepedett le Vas vármegyében, Kőszegen. Posztókészítéssel foglalkoztak. Az iparos ősök taníttatták gyermekeiket, akik az értelmiségi pályákon találták meg boldogulásukat. A 19. században asszimilálódni kezdtek, de megőrizték kettős identitásukat.

Székesfehérvár tornasportjának meghatározó egyénisége egy vendvidéki tanítócsalád második gyermekeként született a Muraszombathoz közeli Mátyásdombon (ma: Szlovénia). A Zalaegerszegi Magyar Királyi Állami Deák Ferenc Reálgimnáziumban (ma: Zrínyi Miklós Gimnázium) végezte el a középiskola 1–4. osztályát, majd a Soproni Evangélikus Tanítóképző diákja volt (1931–1936). Itt szerzett népiskolai tanítói oklevelet (1936). 1937-től folytatta felsőfokú tanulmányait Budapesten, az evangélikus polgárok, tanítók gyermekei által kedvelt Magyar Királyi Testnevelési Főiskolán (ma: Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem). Középiskolai testnevelő tanári diplomáját 1941-ben vehette át.

Pályáját a **muraszombati Magyar Királyi Állami Gimnáziumban** kezdte (1941). Helyettes tanárként valamennyi osztályban tanított, a helyi **Magyar Királyi Állami Kereskedelmi Középiskola** pedig óraadóként alkalmazta (1942). „Rendes” tanárrá 1943-ban nevezték ki. A tartalékos zászlóst többször behívták katonai szolgálatra;

1946-ban szerelt le. Fél évig a **Szentgotthárdi Állami Gimnázium** tanára volt. Házasságkötési tervei miatt áthelyezését kérte Székesfehérvárra. A **Május 1. Téri Általános Iskolában** (ma: Széna Téri Általános Iskola), a **gépipari középiskolában** (ma: Gróf Széchenyi István Műszaki Szakközépiskola), majd a **Magyar Állami Ybl Miklós Gimnáziumban** helyezkedett el (1947–1950). Az állami gimnázium egyesült a ciszterci rend által 1813 óta fenntartott, 1948-ban államosított Szent István Gimnáziummal (1950). A két intézmény jogutódja Fejér megye egyik legszínvonalasabb középiskolája, a **József Attila Gimnázium** lett. Schermann Ede 1977-ig – nyugdíjba vonulásáig – az iskola megbecsült pedagógusának számított.

A szakérettségi tanfolyam óraadójaként, később tanulószoba-felügyelőként a munkás-paraszt származású diákok felzárkóztatására, a lemorzsolódás csökkentésére törekedett. Osztályfőnöki teendői mellett a tornaszertár őre, hosszú időn át a sportkör elnöke, végzős főiskolások vezetőtanára volt. (Papp Zoltánt, egykori kiváló tanítványát is mentorálta.) Munkaközösség-vezetésre (1964), majd a testnevelés és honvédelmi ismeretek tantárgy megyei szakfelügyeletének ellátására kapott megbízást (1970–1977).

Mindig fontosnak tartotta az utánpótlás-nevelést. Nyugdíjas korában többször kérték fel tornaversenyek szakmai vezetésére. A **Köfém Sportcsarnok**ban Tímár Lászlóval tornacsoportokat alakítottak 240 gyermek számára, akikkel 16 edző foglalkozott (1977–1997).

Schermann tanár úrnak már a negyvenes években szívügyévé vált a tömegsport fejlesztése. A „magyar Muraszombat magyar gimnáziumában" megalapította a sportkört (1941); a szertorna, atlétika és futball szakosztályok 150 diákot mozgósítottak. A fiatal tanár korláttal, tornalóval, bordásfalakkal gyarapította a szertárat. Rendkívüli tárgyként vívást is oktatott: a tananyagban a lábtartás, a szúrás, a vágás, valamint a védés technikájának elsajátítása szerepelt.

A tantervi módosítás által bevezetett, a katonai felkészülést szolgáló mindennapos testnevelésről 1942-ben is folytak viták. Felfrissíti a tanulókat a rendszeres testmozgás, vagy indokolatlanul megzavarja a tanórák menetét? A Vendvidéki Magyar Közművelődési Egyesület kétnyelvű hetilapja, a „Muraszombat és Vidéke" beszámol arról, hogyan felelt meg a központi elvárásoknak a helyi középiskola. A Zeneszó mellett folyik a napi félórás testnevelés a gimnáziumban című tudósítás kiemeli a pontosságot és a fegyelmet: *„…10 óra 20 perckor megszólal a csengő, kitárulnak az osztályok ajtói és … sietnek … a diákok az … udvarba. … Megjelenik a testnevelő tanár és már állnak is a katonás sorok. – »Összes osztályok vigyázz! Jobbra át, futás körben!« Ezzel megkezdődik a könnyű mozgás, … Megszólal az iskola lemezjátszó rádiója és a zene ütemére emelkednek és csapódnak a karok, hajlik a derék, ugrik a láb! … egyik szabadgyakorlatból a másikba szökdelés és karlengetés szolgálja az átmenetet. … Vagy tíz percig folyik zeneszó mellett a szabadgyakorlat, aztán megint »Futás körben!« a vezényszó. Néhány kör után a futás lépésekké lassul és felcsendül a nóta… Így tornásznak a muraszombati gimnáziumban a nagyok [III.–VIII. osztályos diákok] Schermann Ede tornatanár vezetésével".*

A tanítás körülményei sem a jugoszláv kormány által visszafejlesztett Muravidéken, sem a jelentős háborús károkat elszenvedett Székesfehérváron nem voltak ideálisak. Az Ybl Miklós Gimnáziumban 1947–1948-ban alakult újjá a sportkör. A hat szakosztály munkájába a fiúiskola kb. 200 tanulója, köztük tíz-húsz tornász kapcsolódott be. Tanár úr sportdélutánokat tartott, irányította a repülőmodellező csoport munkáját; emellett általános iskolai óraadást vállalt. Középiskolás tornászai felléptek a város május 1-jei ifjúsági sportünnepén: talaj-, korlát- és ugrógyakorlatokat mutattak be. A tanév végén rendezett centenáris tornaünnepélyen szintén nagy sikert arattak. Milyen körülmények között edzettek a diákok? Iskolájuk tornaterme „télen hideg és még ablaktalan", illetve felszereléshiányos volt, ezért a foglalkozásokat a kereskedelmi középiskolában tartották. A felkészítést – a kieső évek miatt – az alapoktól kellett kezdeni.

A József Attila Gimnázium sportköre minden tanév elején újjászerveződött. Jelentős közösségformáló erővel bírt, és több száz aktív tagot számlált. Rendszeresen kiírta és megrendezte a nyolc-tíz szakosztály számára a házibajnokságot. A tanár úr évtizedekig a torna szakosztályt irányította, hiszen valamennyi sportág alapjának a szertornát tekintette. Naponta tartott edzéseket; egyik nap a fiúk, másik nap a lányok számára. Arra törekedett, hogy – a szabadidősport mellett – a versenysportot is fejlessze.

Az 1950–1970-es években a „józsefes" tornászok kiválóan szerepeltek a városi és megyei versenyeken. A megyében rendszeresen megszerezték az első helyet; a lánycsapat országos középiskolás bajnok is lett (1976). Keszei Pál megnyerte a dunántúli egyéni bajnokságot (1951), Papp Zoltán (1958) és Bodó István (1964) a megyei és az országos ifjúsági bajnokságot. Az országos ifjúsági válogatott keret tagjai lettek: Keszei Pál (1952), Csapó Kornélia és Hortobágyi Márta (1954), Deli Gábor és Kisteleki Antal (1963), Bodó István (1966). Utóbbi az utánpótlás válogatott keret tagja is volt (1965). Kisteleki Antal „a magyar tornasport halhatatlanja", a müncheni olimpián 8. helyezett férfi tornászválogatottban képviselte hazánkat (1972). Ugyanebben az évben a „Jó tanuló – jó sportoló" Marosdi János – miután megnyerte a megyei bajnokságot és a középiskolai egyéni összetett versenyt – nyújtón, korláton, talajon és lóugrásban országos bajnok lett.

Munkaközösség-vezetőként a tanár úr aktuális és módszertani kérdésekről egyeztetett kollégáival. Irányította a versenyekre történő iskolai nevezést, a szertárfejlesztést és -kezelést, valamint a tantárgyfelosztás elkészítését.

Megyei szakfelügyelőként órákat látogatott és véleményezett. Irányította az egységes tantárgyi eljárások kialakítását, a továbbképzést. Bemutató órákat és azokat értékelő ankétokat szervezett – több iskola tanárainak részvételével.

A város sportéletében is aktív tevékenységet fejtett ki. 1947–1948-ban a Székesfehérvári Atlétikai Klub, mai nevén ARAK (Alba Regia Atlétikai Klub) tornaszakosztályának edzőjeként dolgozott. Az Építők Sportegyesületben létrehozta a férfi és női tornaszakosztályt (1949). Bejek Gézának, aki a római olimpián (1960) 12. helyezett lett a magyar tornászcsapattal, szintén ő volt a nevelőedzője.

Schermann Ede a városért végzett több évtizedes sporttevékenysége elismeréseként elnyerte „A Sport és Testnevelés Kiváló Dolgozója" (1969), a Fejér Megyei Diák-

sport Egyesület által alapított Fejér megye diáksportjáért kitüntetéseket (1997) és a Székesfehérvárért díjat (2000).

Felesége, Kováts Irma és két gyermekük ugyancsak középiskolai testneveléstanárok voltak. László Pál, illetve Ágnes diákéveikben tornásztak a gimnázium tornacsapataiban. Napjainkban a város kitüntetett pedagógusai.

Ballagó osztályának diákjaival az iskola épülete előtt, 1957 májusában

Tanár úr életútját meghatározta a XX. századi történelem. Nagy-Magyarországon született, de iskolai tanulmányait kezdettől a csonka országban folytatta. A „felszabadított" Muravidéken indult nevelői-edzői karrierje, amely a későbbiekben Székesfehérvárhoz kötődött.

A keresztény-nemzeti kurzus, majd a szocializmus éveiben az iskola ha akart sem folytathatott volna „ideológiamentes" nevelést. Az I. világháborús vereség és a trianoni békediktátum következtében a hadsereget nem lehetett fejleszteni, ezért a Bethlen-korszakban a testnevelés tantárgy megbecsülése erősödött. A magyar kormány a revíziós politika egyik eszközét, a jellem erősítését és a hazafias nevelés lehetőségét látta benne. Az 1921. évi Testnevelési Törvény 5. §-a kimondta: a tanév végén *„minden iskolában összefoglaló tornabemutatót és sportmérkőzést kell tartani, mely az iskolában végzett testedző munkáról lehetőleg teljes képet adjon. Ezt az összefoglaló bemutatót iskolai ünnep követheti, melyet lehetőleg valamely hazafias ünneppel hozzanak kapcsolatba."* A tornaünnepélyekről már a tanítóképzős diák rendelkezett tapasztalatokkal – az intézmény évkönyveinek tanúsága szerint.

A 4000–5000 lakosú Muraszombat „szellemi végvár", kulturális központ volt. A régió magyar kisebbségét összefogó társadalmi szervezetek, a Vendvidéki Magyar Közművelődési Egyesület és a Mura Sport Egylet tevékenységébe Schermann Ede is bekapcsolódott. A sportegylet – Klebelsberg Kuno szellemiségének megfelelően – az ifjúsági testnevelés ügyét kívánta támogatni.

Háborús és hidegháborús körülmények között a testnevelés tanárokra hárult a feladat, hogy a középiskolák számára megfogalmazott katonapolitikai elvárásokat a gyakorlatban végrehajtsák. Az 1940-es évek első felében tanár úr levente híradós és légoltalmi parancsnoki tanfolyamok hallgatója, majd iskolán kívüli és iskolai leventeparancsnok volt. A gimnázium leventecsapatának vezetőjeként tűzoltó, riasztó és híradós kiképzést tartott. A nemzeti szellem ápolására is gondot kellett fordítania. A leventék bekapcsolódtak a honvédek számára meghirdetett pénz- és téliruhagyűjtésbe, segítették a hadbavonultak családtagjait. Közreműködtek a nagyközség ünnepélyein. 1942-ben leventenapot rendeztek nyilvános foglalkozással, talajtorna-bemutatóval és sportversenyekkel, ősszel pedig koszorúzással egybekötött „ha-

zafias" kerékpárversenyen vettek részt. Az 1943–1944-es tanévben viszont már el kellett készíteniük az iskola óvóhelyét. A 120 méter hosszú és 2 méter mély futóárok kialakításán szabadidejük egy részében is dolgoztak.

A „vasfüggöny mögötti" országban a „haza védelmére", a III. világháborúra történő felkészítést szolgálta az 1949-ben meghirdetett tömegsport-mozgalom, a „Munkára, harcra kész". A tanár úr az MHK sportmozgalom városi és megyei vezetőjeként, a városi és megyei Társadalmi Tornaszövetség elnökeként, az Országos Torna Edzőbizottság tagjaként is tevékenykedett. Sokáig iskolája tűzrendészeti, légoltalmi, honvédelmi felelőse; légó tanfolyamok, az évente megrendezett honvédelmi napok szervezője volt. Emberpróbáló korban látta el osztályfőnöki feladatait: a diktatúrák, valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc idején nevelte tisztességre, becsületre tanítványait. Közéjük tartozott Hári Ferenc, az „alma mater" későbbi igazgatója.

1972-ben Székesfehérvár tanácsa ünnepségsorozatot rendezett a város ezeréves fennállása alkalmából. Májusban a közép- és általános iskolák tanulóinak részvételével megtartották a hagyományos tornaünnepélyt, melynek kiemelkedő száma volt a József Attila Gimnázium 600 diákjának közös szabadgyakorlata. A Sóstói stadionban bemutatott koreográfiát Schermann Ede készítette, aki szerepet vállalt a gyakorlat betanításában is.

2017-ben, „a csupa nagybetűs tanár úr" születésének centenáriumán találkozót szerveztek az egykori tanítványok. *Kégl Szilvia* az edző szakmai elkötelezettségéről beszélt. *Réti György* szerint tornatanára úgy *„szelídítette meg … a gyűrűt vagy a lovat, ha egy gyakorlatot meg akart mutatni",* hogy azon mindenki elámult. *Schermann Ágnes* felidézte, hogy édesapja kedvelte *„az egyéniségeket, a nyílt, őszinte helyzeteket."* A munka szeretetét és tiszteletét kapta tőle örökül.

A kiváló pedagógusra emlékezve Fejér vármegye ifjú tornászai rendszeresen összemérik tudásukat. A *„Schermann Ede" torna diákolimpia* célja a bajnoki címek elnyerése és a sportág népszerűsítése; házigazdája a móri Dr. Zimmermann Ágoston Általános Iskola.

Székesfehérvár Megyei Jogú Város minden évben megrendezi a *Schermann Ede Városi Alapfokú Torna Emlékversenyt,* amely a középiskolás fiúk és lányok számára biztosítja a diákolimpiai megmérettetés lehetőségét. A háromszeres tornaverseny helyszíne a Vasvári Pál Gimnázium; szervezője a Schermann Ágnes tanárnő által felfedezett *Borostyán Lajos.* A ma már nyugdíjas versenybíró az 1970-es években vidékről járt be edzeni a József Attila Gimnáziumba, hogy felkészülhessen a Testnevelési Főiskola felvételi vizsgájára. A közös munkát részletezve kiemelte a tanár úr humánumát: *„többször magával vitt az otthonába, ahol vacsorával kínáltak és jókat beszélgettünk".* Felnőttként is sokat tanult mesterétől, akit máig példaképének tekint.

Schermann Ede Székesfehérvár legrégibb sírkertjében, a Szentháromság (Hosszú) temetőben nyugszik.

ERDEI GABRIELLA, Székesfehérvár

A felhasznált és vonatkozó irodalom jegyzékét a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület honlapján közöljük. (www.kspe.hu)

SOMOGYI LÁSZLÓNÉ Szoboszlai Zsófia
(Hajdúszoboszló, 1939. január 7. – Hajdúszoboszló, 2016. június 6.)
gyógypedagógus

Szülei egyszerű, szorgalmas emberek voltak. Édesapja, Szoboszlai István rendőrként dolgozott, édesanyja, Széll Eszter gyermekeiket nevelte, és vezette a háztartást. Tizenegyen voltak testvérek.

Általános Iskolába Hajdúszoboszlón járt, majd a helyi gimnáziumban tanult tovább. 1957-ben érettségizett, és még ebben az évben munkába állt.

Első munkahelye a **hajdúszoboszlói Gyógypedagógiai Nevelő és Foglalkoztató Intézet** volt, ahol 1970-ig mint gyermekfelügyelő dolgozott. Szerette, megértette, segítette a sérült gyermekeket.

1959. augusztus 15-én házasságot kötött Somogyi László általános iskolai tanárral. Házasságukból két leánygyermek született: 1960-ban Anikó, aki jelenleg a hajdúszoboszlói Pávai Vajna Ferenc Általános Iskola igazgatója. 1964-ben Csilla, aki külföldön dolgozik. Gyermekeiket nagy szeretettel és törődéssel szépre, jóra, igényességre nevelték.

Óvónői oklevelet 1964. június 30-án szerzett Szarvason, az Óvónőképző Intézetben. 1969-től 1970-ig ismét továbbtanult a budapesti Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán, ahol 1971-ben gyógypedagógiai tanár végzettséget kapott.

1979. szeptember 1-jétől a **hajdúszoboszlói Kisegítő Iskola és Nevelőotthonban** (volt Gyógypedagógiai Intézet) kinevezték a igazgatóhelyettesnek. Ebben a beosztásban dolgozott 1994-ig, nyugdíjazásáig. Mivel végigjárta a szakma minden területét, jól átlátta a feladatokat. Szigorú, de következetes vezető volt. Elsősorban a tanulók érdekeit tartotta szem előtt. Folyamatosan képezte magát szakmailag önképzéssel és szervezett oktatásban is.

Közben szívesen kapcsolódott be az iskola és a város közéletébe. 1968-tól 1979-ig az intézmény szakszervezeti alapszervezetének vezetője volt. Városi tanácstagi feladatokat is ellátott, valamint a városi énekkarban énekelt.

Néhány szó Zsóka néniről, ahogy kollégái megismerték:

„Fiatalon kerültem az iskolába, az első (és utolsó) munkahelyem volt. Zsóka nénivel akkor találkoztam, amikor mint új dolgozót igazgatóhelyettesként végigvezetett az épületen. Az ő tantermébe lépve otthonos, nyugodt légkört éreztem. Szeretetet sugárzó egyéniségnek láttam, és ez a kép megmaradt az évtizedek során is. Visszafogott egyénisége tiszteletet követelt, bármilyen problémával kerestem meg, mindig jó tanácsot adott, és ez köztünk is maradt.

Az évek során „mindenki Zsóka nénije" lett mind a gyerekek, mind a felnőttek között. Elve: nyugodt légkör a tanteremben (elsősorban a pedagógus részéről), fegyelem a tanulóknál, de nem vasfegyelem.

Nagyon szeretett kézimunkázni. Gyakran ült a gyerekek között varrogatva, be-

szélgetve, hiszen a bentlakásos intézetben sok volt a szabadidő. Keresztszemes terítői, naplóborítói még évek múlva is díszítették az iskolát.

Két élmény jut eszembe. Az első: korcsolyapályát készítettünk az udvaron. Este a reflektorokkal kivilágított pályán korcsolyázhattak az internátusban élő gyerekek és a korcsolyázni szerető felnőttek. Sok móka és kacagás között a gyerekek elhatározták, hogy megtanítják Zsóka nénit korcsolyázni. Ő belement a játékba. Jó volt látni, ahogy vigyáztak rá. Megúszta baleset nélkül.

A másik: egy sportverseny után rosszkedvűen mentem be az iskolába, mert úgy éreztem, hogy nem értékelte senki a győzelmünket. Zsóka néni benyúlt a szekrényébe, majd egy szelet csokit nyújtott nekem, hamiskás mosollyal: gratulálok! Így is lehet humorral kifogni a szelet a rosszkedv vitorlájából. Mai napig őrzöm a csokipapírt." (kolléganője, *Papp Lászlóné*)

Egy másik kolléganője (aki nem kívánja a neve megjelentetését) így emlékezik vissza az együtt töltött munkára: *„Zsóka gyermekfelügyelőként kezdett dolgozni a Kisegítő Iskolában, a Diákotthonban, majd továbbképezte magát, és a Nevelőotthon igazgatóhelyettese lett. Az akkori időben uralkodó és tragikus véget ért – a vezetőség által támogatott – drill Zsóka idejében változott meg, és ment át a szereteten alapuló, megengedő, a gyermekek szellemi és lelki sérüléseit figyelembe vevő nevelés és oktatás irányába. Ez nem volt zökkenőmentes, de a nevelési értekezletek vitái egyre eredményesebbekké váltak. Összességében azt tudom mondani, hogy jó munkatárs volt."*

Bajnovich Sándor, egykori tanítvány, ma már nyugdíjas vízóra-leolvasó emlékei: *„1958. szeptember 1-jén kerültem a gyermekotthonba. 1966-ban végeztem el az iskolát. Gyerekkoromból arra emlékszem, hogy Somogyiné Zsóka néni, a gyermekfelügyelőm, nagyon szépen tudott csipketerítőket horgolni szabadidejében. Minden gyerekkel kivétel nélkül nagyon jóindulatú ember volt.*

Szorgalmas, becsületes, példamutató, megbízható embernek ismertem meg Zsóka nénit. Velem szemben is példamutató, jóindulatú, nagy tudású, szerény ember volt. Én is próbáltam jóindulatú, jó tudású, szerény gyermek lenni."

Csak megjegyzésképpen írom, hogy valóban nagyon becsületes, kötelességtudó ember vált Bajnovich Sándorból. 33 évig vízóra-leolvasóként dolgozott Hajdúszoboszlón. Szerette a munkáját, az embereket. A mai napig büszke rá, hogy jól látta el a feladatát, és arra, hogy név szerint ismerte a lakástulajdonosokat.

Molnár László gyógypedagógus emlékei: *„Friss diplomás pályakezdőként 1991. augusztus közepén kezdtem nevelőtanárként dolgozni az Óvodáskorúak Nevelőotthonában. Az Általános Iskola és Diákotthonnal történő intézményi átszervezés, egyesítés miatt 1991 decemberében találkoztam először Somogyi Lászlónéval, Zsóka nénivel, aki 1992 és 1994 között igazgatóhelyettesként közvetlen felettesem volt az akkor már Általános Iskola, Diák- és Ifjúsági Otthon nevet viselő intézményben. Rendkívül szerteágazó vezetői tevékenységének része volt a délutános nevelőtanárok munkájának irányítása, napi életének szervezése. Segítőkész módon megismertette velem mint új dolgozóval az intézmény működését, az aktuális adminisztrációs tevékenységet, a foglalkozások jellemzőit − az akkori elnevezéssel −, enyhe fokban*

A képen (1980) látható pedagógusok balról jobbra: Német Éva, Péter Imréné Kiss Katalin, Bordán Lajos, Dóró Zsigmondné (osztályfőnök), Somogyi Lászlóné (ig. h.), Hanzéros Ádám (ig.), Stach Ferencné (ált. igh.), Pálóczi Gábor, dr. Kovács Andrásné, Kovács Antal, Kalmár Tibor

sérült értelmi fogyatékos tanulók mentális, érzelmi jellemzőit, támogatta beilleszkedésemet a közösségbe. Bármilyen problémában számíthattunk rá, akár szakmai kérdésben, akár személyesben, szigorú, de következetes vezető volt, felnéztünk rá. Foglalkozás-látogatásait, tanácsait mindig a problémamegoldás, a segíteni vágyás jellemezte, bízvást felhasználhattuk mindennapjainkban az általa közvetített ötleteket. Gyermekbarát, gyermekközpontú viselkedése áthatotta napi munkáját, akár gyermekvédelmi gondoskodásban élő – akkori szóhasználattal állami gondozott, akár kollégista, akár napközis (bejáró) tanulókról volt szó. Beosztottként nem volt rálátásunk a vezetők közös munkájára, kapcsolatára, de tisztában voltunk azzal. Zsóka néni végigjárta a szakmai »ranglétrát«. Gyermekfelügyelőből lépett előre előbb délutános nevelővé, majd gyógypedagógussá, igazgatóhelyettessé, később általános igazgatóhelyettessé, aki a második számú vezető volt az intézményben. Nem felejtette el a múltját, a gyermekfelügyelők tevékenységének koordinálásakor szívén viselte személyes sorsukat is. Kemény szakmai munkája példa volt mindannyiunk számára. Csak később, kollégiumvezető igazgatóhelyettesként szembesültem azzal, hogy Zsóka néni egyike volt az 1957-ben induló Gyógypedagógiai Nevelő és Foglalkoztató Intézet új épülete első munkatársainak, 1994-ben történt nyugdíjba vonulásáig 37 évet töltött intézményünkben. Néhány évet még nyugdíjas foglalkoztatottként is aktívan segítette az iskolai munkát. A ma Éltes Mátyás Általános Iskola

*és Kollégium, EGYMI nevet viselő intézményben már csak néhányan vagyunk, akik együtt dolgoztunk Somogyi Lászlónéval, Zsóka nénivel, de ennyi év távlatából is me-*leg szívvel emlékezünk rá."

Lánya, *Anikó* így emlékezik: *„Nekem ő nem csak az Édesanyám volt, aki feltétel nélkül szeretett, akihez mindig hazamehettem, aki mindig segített és megvigasztalt. Tanította, hogy minden ember egyedi, értékes és megismételhetetlen. Nekem a mentorom, a kollégám is volt, akivel szakmai kérdésekben beszélhettem, számíthattam tudására, jó tanácsaira. A barátnőm volt, akivel mindenről beszélhettem. Nagyon hiányzik, de szívemben örökké élni fog."*

Elismerése:

• 1981-ben Kiváló Munkáért kitüntetésben részesült.

2016-ban hunyt el szív- és érrendszeri betegségben.

Köszönetemet fejezem ki Molnár László gyógypedagógusnak, aki sokat segített az információk felkutatásában.

Összeállította: *NÉMETNÉ DÁVID IRÉN*
nyugdíjas pedagógus, a KSPE tagja,
Hajdúszoboszló

„Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharvertek.”
(Ady Endre)

Sz

DR. SZABÓ JÓZSEF
(Jászjákóhalma, 1938. október 29. – Debrecen, 2023. április 26.)
matematika–ábrázoló geometria szakos középiskolai tanár, matematikus, informatikus, egyetemi magántanár, tanszékvezető

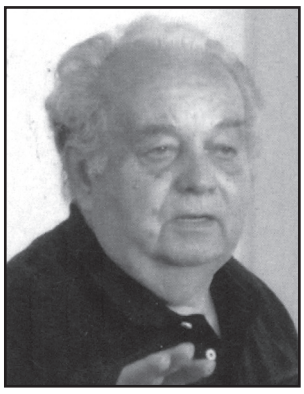

Szülei: Szabó István és Kis Matild. Édesapja földműveléssel foglalkozott, a Rákosi-korszakban kuláknak minősítették. 1953-tól termelőszövetkezeti tag volt. Édesanyja a háztartást vezette, majd később ő is belépett a termelőszövetkezetbe. Testvére, János, nála 4 évvel volt fiatalabb. Az elemi és az általános iskoláit egyrészt a kapitányréti osztatlan egytanítós iskolában, másrészt a községi iskolában végezte. 1953–57 között a jászapáti Mészáros Lőrinc Gimnázium tanulója volt. Kezdetben meg kellett küzdenie a hozott hiányosságokkal. Közben megszerette a matematikát és az ábrázoló geometriát. Ebben nagy szerepe volt dr. Tésy István ábrázoló geometria szakos tanár úrnak, Bolváry Ödön és Halász Ottó matematikatanároknak. 1957-ben kitüntetéssel érettségizett.

1957–1963 között a Kossuth Lajos Tudományegyetemen volt matematika–ábrázoló geometria szakos hallgató. Harmadéves korában már demonstrátor lett a KLTE Matematikai Intézetében, negyed- és ötödéves korában OM-ösztöndíjas. Középiskolai tanári diplomájának megszerzése után a **KLTE Matematikai Intézetében a Geometria Tanszéken** előbb gyakornok (1963), aztán tanársegéd lett (1964–1969), majd adjunktus (1969–1980) és egyetemi docens (1980–1991). Az **Alkalmazott Informatikai Tanszék** vezetője (1991–94), majd az ebből létrejött **Komputergrafikai és Könyvtár-Informatikai Tanszék** tanszékvezető egyetemi docense (1994–2003),

Széchenyi professzori ösztöndíjas (2000−2003), 2004-től egyetemi magántanár. 2011-ig tanított. 2014-ben agyvérzést kapott. Élete utolsó időszakát Nádudvaron, a Református Egyház Idősek Otthonában töltötte. Ekkor is tevékeny volt, családja történetét dolgozta fel.

Felesége, volt évfolyamtársa, Molnár Sarolta matematika–ábrázoló geometria szakos tanárnő, a Debreceni Fazekas Mihály Gimnázium vezetőtanára volt. Házasságukból két gyermek született: Tamás (1964-ben) biológus lett, Judit (1970-ben) az informatikus, magasépítő üzemmérnök hivatást választotta.

Ábrázoló geometriából doktorált 1966-ban, 1979-ben pedig a matematikai tudományok kandidátusa lett komputergrafika és számítástudományok témakörben. 1996-ban habilitált doktori címet szerzett. 2004-ben lett egyetemi magántanár matematika- és számítástudományokban. Egyetemi oktatói munkája főképpen az ábrázoló geometria, majd a komputergrafika tantárgyak oktatásához kapcsolódott. A 70-es évek közepétől 30 évig volt az ábrázoló geometria tanárképzés szakfelelőse, az első komputergrafikai iskola megalapítója (1978). Legfontosabb oktatói tevékenysége volt a szak tantárgyai új tematikájának a kialakítása, illetve megújítása (Projektív geometria, Rajz, Lineáris leképezések, Ciklográfia, Komputergrafika és komputergeometria, AutoCAD, Szerkesztések AutoCAD-del). Szerencsésen ötvözte a geometriai és az informatikai ismereteket.

Tudományos kutatómunkája az ábrázoló geometriai tárgyú Eckhart-féle összemetszési eljárás általánosítása című egyetemi doktori disszertációval kezdődött. Ezt a témát fejlesztette tovább az Eckhardt-féle összemetszési eljárás általánosítása és annak néhány komputergrafikai alkalmazása című kandidátusi dolgozatában. Nevét őrzi a Szabó-tétel, amelyben a Kruppa-féle problémára adott olyan kritériumot, ami alkalmas volt számítógépre való átvitelre. A továbbiakban a számítógépes grafikával és annak gyakorlati alkalmazásával foglalkozott.

Több dolgozatot írt a fogászokkal együtt. Az első ilyen dolgozatnak olyan nagy volt a sikere, hogy az American Association of Endodonticts főszerkesztője lektorálásra sem adta ki, hanem közvetlenül leközölte. Röntgenképekből állították elő egy fogbél közelítő tengelyének az egyenletét. Foglalkozott a rágás geometriájával is.

Irányítása alatt kilencen szereztek PhD-fokozatot: Schwarcz Tibor (2006), Salgáné Medveczki Marianna (2006), Tornai Róbert (2005), Zichar Marianna (2005), Kovács Emőd (2003), Hoffmann Miklós (1998), Juhász Imre (1998), Oláh-Gál Róbert (2000), Csőke Lajos (1954).

11 jegyzetet és könyvet, illetve 60 dolgozatot írt.

Szakmai könyvei közül megemlítjük az *Informatikai matematikai alapvetés* (Debrecen 2010) és *A számítógépi grafika* (Debrecen, 2010) címűeket, illetve az eszperantó nyelvű matematika szó- és szöveggyűjteményt, valamint az *Ábrázoló geometria tanárszak története Debrecenben 1956−2011* című könyvet.

„Elhatároztam, hogy megírom a szak történetét, hiszen én az egészet végigéltem. Én tapasztalatból és sok dokumentumból írom. Az ábrázoló szaktanárképzés gyakorlatilag 55 évet élt. Meggyőződésem, hogy a képzést világszínvonalon végeztük. Láthatjuk, hogy a sokat rajzoltunk kézzel állapotból hogyan jutunk el a csak szá-

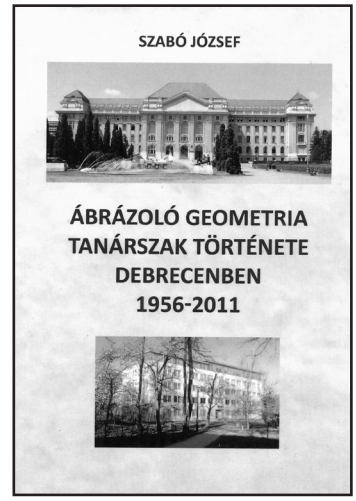

mítógéppel, rajzgéppel rajzolunk állapotba, hogyan újította meg az informatika még a geometriát is."

A könyv fülszövege szerint: *„Az ábrázoló geometria tanárképzés Magyarországon, Debrecenben egyedülálló és rendkívül magas színvonalú (volt), ami azonban ennél sokkal lényegesebb, olyan szakmai közösséget hozott létre az itt oktatókból és az itt tanuló diákokból, amely mind a mai napig érezteti hatását a közoktatásban, a felsőoktatásban és a kutatásban. Mindezeknek a könyv, mely szakmai és érzelmi szempontokból is jól eltalált munka, méltó emléket állít."* (*Hoffmann Miklós* egyetemi tanár)

Kitüntetései: Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1980), Széchenyi Professzori Ösztöndíj (2000–2003), DE TTK Emlékérme (15. sorszámú, 2002), Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (2003), DE TTK Gyémánt Katedra Díja (2017), Jászjákóhalma díszpolgára (2017).

Szakmai-közéleti tevékenysége is kiemelkedő volt. A San Marino Nemzetközi Tudományos Akadémia (eszperantóul: Akademio Internacia de la Sciencoj San Marino, AIS) teljes jogú docense (1984), majd professzora (1985) volt, az MTA Informatikai- és Számítástudományi Tudományos Bizottságának tagja volt 3 éves ciklusra, az International Society for Geometry and Graphycs magyarországi elnökeként is tevékenykedett (1996–2012).

Részlet *Gergelyné Pivarnyik Rita* matematika–ábrázoló geometria szakos tanárnő (Nyíregyházi Zrínyi Ilona Gimnázium) leveléből, amelyet *Az ábrázoló geometria szak története* könyvhöz írt visszaemlékezésként dr. Szabó Józsefnek (2013): *„Örülök, hogy tanár úr is emlékszik rám. Én biztosan nem fogom elfelejteni azokat a családias órákat ábrázolóból. Tanár úr név szerint kérdezte, hogy hol van a hiányzó, mert ismert mindenkit. Azt sem fogom elfelejteni, amikor a számítástechnika államvizsgán két tételt húzatott velem, mert mint mondta számítógépes grafika tételemre, amit elsőre húztam »ez túl könnyű magának, húzzon még egyet!«*

Szerencsére az is jól ment, és ötöst kaptam. Igaz, nem voltam jó ábrázolóból, csak úgy választottam valamit a matek mellé bátyám tanácsára. De utólag rájöttem, hogy nagyon keveset tanultam. Lehettem volna az élmezőnyben is, ha annyit tanulok, mint a csoporttársaim.

Tanítani az ábrázolót Nyíregyházán az Építőipari és Vízügyi Szakközépiskolában tanítottam heti 3 órában, 3 párhuzamos osztályban. Elsősorban Monge-ábrázolást. 11 éve vagyok a Zrínyi Ilona Gimnáziumban. Informatikával és matematikával foglalkozom. Informatikából alkalmazói kategóriában versenyeztetek. Elismerik a munkámat a szűk lehetőségekhez képest. Egy éve tanácsos lettem. Szeretek tanítani."

Dr. Papp Ildikó egyetemi docens DE Informatikai Kar Adattudomány és Vizualizáció Tanszék munkatársának visszaemlékezése: *„Szabó tanár úr első éves korunktól tanította az ábrázoló geometria szak tárgyait. Előadások voltak, de nem a ha-*

gyományos értelemben. Kevés elmélet után azonnal feladatmegoldásra váltottunk, hogy az ismereteket rögtön alkalmazzuk.

Emlékszem, amikor elmagyarázta a kétképsíkos (Monge-féle) ábrázolás alapjait, hogyan ábrázolunk egy pontot, majd utána azzal folytatta, hogy ebben a kurzusban ez volt az új anyag. Erre mindannyian felkaptuk a fejünket, hogy akkor mit fogunk csinálni a következő hónapokban. Persze megnyugtatott, hogy a következményekkel nagyon jól ki fogjuk tölteni a többi órát is. Most, hogy kinyitottam a megsárgult lapú füzeteimet, szinte vissza tudom idézni az órák hangulatát, ahogy az M 125-ös terem hatalmas táblájára felszerkesztette a megoldásokat, mi pedig próbáltuk követni a lépéseket. Látom, ahogy a színes krétáért nyúlt, amit egy fekete tálcáról vett el, a szivacs mellől, hogy kiemeljen egy fontos részletet.

A szóbeli vizsgákon a tételhúzáshoz saját számozott kártyákat készített. A zöld lapokra szép kézírással voltak felírva a számok, ami azért volt különleges, mert mesélte, hogy ő nem ír szépen, sokszor még ő sem tudja kiolvasni a saját írását.

A vizsgák mindig hosszúra nyúltak, mert nemcsak annyi volt, hogy a hallgató elmondta a feleletét és megkapta az értékelést, hanem a hibák javításra kerültek. Mert inkább tudjunk kevesebbet, de azt jól, mint sokat, de rosszul! Ez volt a mottója.

Olyan egyéniség volt, akivel szívesen tartották a kapcsolatot a régi tanítványok, megosztották szakmai sikereiket, eredményeiket, hogy hogyan boldogulnak az életben. És amikor az élete utolsó szakaszában segítségre volt szüksége, mindig akadt, aki megszerezte a kért könyvet, átolvasta a megírt könyvfejezetet, működésre bírta a tabletet."

Bodroginé dr. Zichar Marianna egyetemi docens DE Informatikai Kar Adattudomány és Vizualizáció Tanszék munkatársának visszaemlékezése: „*Első találkozásunk a Komputergrafika kurzusnak köszönhető, amit mint informatika tanárszakos hallgató vettem fel. Az óráit mindig nagy lelkesedéssel tartotta, be akart vonni minket abba a csodálatos világba, ahol a számítógépek és a plotterek segítségével életre kel a geometria. Sokat mesélt a korábbi, e területen sikereket elért tanítványai eredményeiről is. Rendkívül fogékony volt az új dolgokra, és kiválóan ráérzett, hogy milyen irányban érdemes tovább haladni. Habár a szakdolgozatomat nem az ő vezetésével írtam, de kapcsolódott a grafikához, így nála érdeklődtem, hogy elvállalna-e PhD-hallgatójának. Akkoriban körülötte egy egész kis fiúcsapat dolgozott komputergrafikai kutatási témákon, így engem egy másik újdonságnak számító terület, a térinformatika irányába terelt.*

Elképesztő kitartással tudott a kitűzött céljaiért dolgozni, és sosem kereste a könnyebb boldogulást biztosító kitérőket. A jól beszélt német nyelv mellé idősebb korában felfejlesztette az angol nyelvtudását csak azért, mert a konferenciák már szinte csak angol nyelvűek voltak. Mindig voltak tervei, egy újabb könyv, egy újabb publikáció, melyeket precízen meg is valósított.

Rossz szót sosem hallottam tőle. Nemcsak szakmailag, hanem emberileg is törődött a munkatársaival, tanítványaival, egyengette az útjainkat. »Hogy van?« – általában így üdvözölt találkozásainkkor akár a szobájába mentem konzultációra, akár csak a kampuszon futottunk össze. Végül a kollegája lettem, igaz, akkor ő már

csak nyugdíjasként vett részt a tanszék munkájában. Arra is tanított minket, hogy ne menjünk el a különleges pillanatok mellett, örökítsük meg, hogy emlékezhessünk. Legendássá vált a 2006-ban készült fotója a Holdról, amely a tanszéki faliújságra is kikerült.

Végtelen kitartással, akarással, életigenléssel rendelkezett. Imádott tanítani, tudását átadni (11 könyv!), diákokkal foglalkozni. Imádta az ábrázoló geometriát, és most is lehet, hogy azt mondaná, hogy beszéljünk inkább a Stachel professzor úrral közös munkájáról, amiben gyönyörű és egyszerű feltételt adott arra, hogy egy alakzat centrálaxonometrikus képe mikor válik centrális projekcióvá."

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE,
Debrecen

SZABÓ SÁNDORNÉ Nagy Margit

(Nádudvar, 1941. július 27. – Berettyóújfalu, 2020. január 25.) óvónő

„Végül mindenkiből egy történet marad. Ha marad. Amit rendszerint nem ő ír meg. A legszerencsésebbekből legenda lesz, a többiek pedig a feledés homályába vesznek…

(Karády Anna)

Szabó Sándorné, Mancika óvó néni biztosan nem kerül a feledés homályába. Sok szülő, gyermek és kolléga őrzi szinte legendaként az emlékét. Én is köztük vagyok, kezdő óvónőként gondoskodó szeretettel fogadott, ezzel meghatározta a pályámat.

Nádudvaron született, édesapja Nagy Károly 1951 előtt bércséplő volt, majd a nádudvari Vörös Csillag Termelőszövetkezetben dolgozott mint kovács. Édesanyja, Rásó Julianna a háztartást vezette. Hárman voltak testvérek: Károly, Margit és Irén. Margit, akit mindenki Mancikának szólított, gyenge fizikumú, sokat betegeskedő, de erős jellemű gyermek volt. A II. világháború idején a szovjet csapatok bevonulása volt „meghatározó élmény" számára. A család nagy szerencsével vészelte át ezt az időszakot. Szülei törekedtek arra, hogy mindhárom gyermeküket taníttassák. Az általános iskolát Nádudvaron végezte. A gyermekek iránti szeretete az óvónői pálya felé irányította, így a Hajdúböszörményi Állami Óvónőképzőbe jelentkezett, ahol 1959. június 18-án szerzett oklevelet. 1959. augusztus 1-jén pályafutását a **Bagaméri Napközi Otthonos Óvodában** kezdte. 1961-ben áthelyezését kérte a **Nádudvari I. Számú Óvodába,** ahol egészen nyugdíjazásáig dolgozott. Kezdettől fogva a hivatásának élt. Nyitott volt az óvodai nevelés változásaira, mindig kereste azt az utat, amely a leghatékonyabban vezet el a gyermeki lélekhez. Olyan tulajdonságokkal tudta felruházni óvodásait, amelyek a további életük alakulásában meghatározóak

lettek. Fiatal, kezdő óvónőként már kitűnt aktív tevékenységével. 1964-ben dolgozatot írt „Az óvoda iskola-előkészítő szerepe" címmel, mellyel első helyezést ért el. Az *Óvodai Nevelés* című szakfolyóirat októberi-novemberi száma részleteket is közölt dolgozatából. Vezetője felismerte és elismerte szakmai munkáját, ezért a 1964-es tanévtől a nádudvari óvónők továbbképzési felelőse lett. Ebben az időszakban a nevelőtestület tagjainak szakmai továbbképzését irányította nagy felkészültséggel, hozzáértéssel. A járásban is elismerték szakmai hozzáértését. 1964-től 1967-ig részt vett az országos ének munkaközösség-vezetők tanfolyamán, az itt szerzett szakmai tapasztalatokat szívesen osztotta meg közösségével. Két éven keresztül vezette az ének munkaközösséget. 1965-ben szakmai munkája elismeréseként miniszteri dicséretben részesült.

1971-ben ment férjhez. Férje, Szabó Sándor a Vörös Csillag Termelőszövetkezetben dolgozott mint karbantartó. Egy kisfiuk született 1972-ben, Sándor. Kiegyensúlyozott, példás családi életet éltek. Elhivatottsága újabb szakmai megújulásra ösztönözte, jelentkezett az óvónők egyéves szakmai, módszertani tanfolyamára, melyet 1978-ban sikeresen elvégzett. Lelkiismeretes óvónői munkájának elismeréseként 1984-ben Kiváló Munkáért kitüntetést kapott.

1996-ban vonult nyugdíjba. Közel negyvenéves kiemelkedő pedagógiai munkájáért Pedagógus Szolgálati Emlékéremben részesült. Már nyugdíjasként, nagy örömére szolgált, hogy volt képző intézményében átvehette az Arany Diplomáját.

Mindennapjait bearanyozták az unokái. Szoros kapcsolatot ápolt testvéreivel, akiknek gyenge egészségi állapota, majd tragikus, egy napon történt haláluk nagyon megviselte. Sokat betegeskedett, ezután már nem maradhatott egyedül, így került be a Szivárvány Idősek Otthonába Tetétlenre, ahol kevés időt töltött. Súlyos betegségei és egy tüdőgyulladás után a berettyóújfalui kórházban hunyt el.

A gyermeki személyiség kibontakoztatásához kellő szakmai tudással, szerető-, gondoskodó-, együttérző-, törődő türelemmel rendelkezett. Szakmai anyaga is erről árulkodik.

Korábbi igazgatója *Poprádi László* így jellemezte: *„Foglalkozásai szemléletesek. A gyermekek ismeretanyaga szépen fejlődik. Különösen dicséretes iskola-előkészítő munkája. Eredményes munkássága alapján vezetői munkakörre is alkalmas."* 1979-ben ez bekövetkezett, amikor vezetőhelyettesi megbízást kapott.

Sári Györgyné, egykori óvodavezetője így írt róla 1987-ben: *„Fejlett pedagógiai kultúrával, biztos módszertani ismeretekkel bíró óvónő. Foglalkozásait a gyermekek egyéni képességeit figyelembe véve tervezi, szervezi. Differenciáltan adja a feladatokat. A csoport gyermekei egyéni képességeik alapján maximálisan tudnak teljesíteni. Tervezőmunkája tudatos, átgondolt, a csoportra szabott. Célkitűzései reálisak. Egész nevelő-oktató munkájára rendkívüli precízség, kitartás, rendszeresség jellemző. Az általa vezetett óvodai ének munkaközösség foglalkozásaira nagy hozzáértéssel, gondossággal készült fel. Úgy irányította az óvónők közösségét, hogy az ének foglalkozások később átgondoltabbak, játékosabbak, kedveltebbek lettek az óvodában."*

Böszörményi Lajosné óvodapedagógus, volt munkatársa, majd óvodavezetője így emlékezik: *„Munkatársi kapcsolatom egybeforrott munkába állásommal.*

Anyák napi köszöntés az 1990-es években

Képesítés nélküli óvónőként a délutános óvónője voltam. Korábban is csodáltam az óvónői hivatást, de mellette tapasztaltam meg igazán, milyen szép és nemes feladat óvónőnek lenni. Olyan türelemmel tanított meg a pálya szépségeire, rejtelmeire, a gyermek tiszteletére, ami a mai napig példaértékű számomra. Támogatta a továbbtanulásomat, és segítette, elsősorban ének területén. Amilyen áldozatkész volt velem, ugyanilyen volt a gyerekekkel is. A dalokat, verseket gyakorolták az öltözőben, a mosdóban, mindenhol, ahol lehetőség adódott. Nagyon igazságos volt a gyerekekhez, rendkívül gyermektisztelő. Munkájában nagyon precíz, mindenre odafigyelő volt. A táskája fülén mindig ott csüngtek a cetlik, melyre az elvégzendő feladatokat írta. Tisztelettudóan viselkedett szülőkkel, munkatársaival, felettes vezetőivel egyaránt. Mindenki szerette, tisztelte őt. Folyamatosan képezte magát, bemutató foglalkozásokat tartott szülőknek, munkatársainak. Az ének munkaközösséget nagy lelkesedéssel vezette, hivatását imádta nyugdíjazásáig töretlenül."

Az óvónők nagy segítsége a dajka néni, akivel egész nevelési évben együtt vannak jóban, rosszban. Több éven át dolgozott *Tóth Józsefnével,* aki így ír róla: *„Mancika néni nemcsak egy név volt Nádudvaron, hanem egy olyan ember, akinek szíve minden egyes gyermekért, kollégáért és családért dobogott. Évtizedeken keresztül óvó néniként dolgozott, és az egész életét a gyerekeknek, a nevelésnek, és a közösség építésének szentelte. Munkáját olyan elkötelezettséggel és szeretettel végezte, hogy ma is sokan emlegetik őt tisztelettel és hálával. Szakmáját nemcsak gyakorolta, hanem igazi mestere volt annak. Különleges érzékkel rendelkezett, hogy minden gyermekhez megtalálja a gyermeki lélekhez vezető utat. Az ő szeme előtt sosem létezett »gyengébb képességű gyerek« – minden gyermekre egyenlő figyelmet fordított. Nemcsak tanított, hanem nevelt is: gyermekeiből okos, érzékeny és önbizalommal teli kis embereket faragott. Az óvoda falai között ő volt az, akire mindenki támaszkodhatott. Ha valakinek tanácsra volt szüksége, vagy csak egy biztató szóra, mindig ott volt, és nagy szaktudásával könnyen megoldást talált. Kollégái tisztelték, szerették, mert egyszerre volt közvetlen, segítőkész és rendkívül tapasztalt. Egyfajta mentor volt: tapasztalataival, türelmével, kreativitásával mindenkit inspirált maga körül. Gyakran hangsúlyozta, hogy a gyerekek nevelése csapatmunka, és ő maga volt a legjobb csapattárs, akire valaki vágyhatott. Nem véletlen, hogy szakmai körökben is elismerték, és gyakran fordultak hozzá tanácsért, akár a szomszédos óvodákból is. Bár már nincs közöttünk, emléke örökké élni fog mindazok szívében, akikkel valaha kapcsolatba került. Öröksége nemcsak a gyerekek mosolyában, hanem az emlékek-*

ben is tovább él, amelyeket mindenkiben hátrahagyott. Maga volt a példakép, akire mindannyian felnézhettünk."

Majoros Györgyné, dajka néni, így idézi fel alakját: *„Tulajdonképpen Mancikát egészen kis korától ismertem távolról, mert egy utcában nőttünk fel. Akkor még nem gondoltam, hogy egy másfajta kapcsolat is összeköt majd bennünket. Az a munkakapcsolat, ami a későbbi évek során kialakult közöttünk, meghatározó volt a munkám során. Kezdő dajka néniként a szárnyai alá vett, és mindenben segített. Átadta tudását, megismertetett az óvodai szokásrendszerrel. Nagy türelemmel tanított meg azokra a dolgokra, aminek segítségével pontosan tudtam segíteni a gyerekeket és az ő munkáját is. Az elveit mindig betartotta. Könnyű volt vele dolgozni, biztonságban éreztem magam mellette, mert a kialakított szabályaihoz ragaszkodott és be is tartotta azokat. A kitűzött céljait, feladatait mindig megvalósította. Nem sajnálta az időt, energiát, amit a megvalósításba fektetett, sikerre törekedett, s arra, hogy örömet szerezzen szülőnek, gyermeknek egyaránt. A csoportban adódó személyi változásokat is magabiztosan kezelte, mindenkivel tudott együttműködni, dolgozni. Az együtt töltött évek alatt kölcsönös munka- és szeretetkapcsolat alakult ki közöttünk."*

Jakab Tamás volt óvodása, így emlékszik vissza szeretett óvó nénijére: *„Most, körülbelül 30 év távlatából, ha Mancika nénire visszagondolok, egy stramm, bírós, kedves és odaadó idősödő hölgyre asszociálok, aki az első óvodai éveimben a biztonságot jelentette számomra. Nem voltam a legkönnyebb eset, bizonyos tevékenységekkel alaposan meggyűlt a bajom, de rá mindig számíthattam, a legnagyobb nehézségeken is átsegített. Bár akkoriban még nem biztos, hogy felfogtam, de tudat alatt éreztem, hogy ő bizony már a szüleimet is tanította az óvodában, így a sok évtizedes tapasztalata bennem őszinte bizalmat és ragaszkodást eredményezett. Évekkel később számos alkalommal haladt el előttünk a Petri-Derzs utcában biciklivel, ahol mindig lelkesen üdvözöltem, a végtelenül kedves arcáról pedig mindig azt olvastam le, hogy »na, csak embert faragtunk ebből a fiúcskából is«".*

Szülőként, *Jakabné Beke Gyöngyinek* (Tamás édesanyjának) a következő gondolatok jutottak eszébe: *„Nagy izgalommal készültünk 1993 szeptemberére, ugyanis a kisfiam óvodába indult. Teli voltunk szorongással, kíváncsisággal az óvoda küszöbének átlépése előtt. Az én szorongásom az átlagtól még erősebb volt, ugyanis egy évvel korábban már megkíséreltük a közösségbe kerülést, de az még a bölcsőde volt. Az óvó nénink Szabó Sándorné Mancika néni lett. Közel »mamakorú«, kedves, gondoskodó szeretete hamar eloszlatta mind a gyermekem, mind a szülők izgatottságát. Tomi is megszerette a törékeny hangját, a kitartó, alázatos hozzáállását. Az óvoda szeretete, az óvó néni által nyújtott biztonságérzet és az óvodás társak barátsága pozitívan hatott a kisfiam immunrendszerére, és megerősödve egyre kevesebb »óvodás betegség« lett rajta úrrá. A gyermekek sokszor tagadó magatartását, türelmetlenségét hamar legyőzte a magas szakmai hozzáértésével, a gazdag pedagógiai eszköztárából előhúzott megoldásokkal. Szülőként örökké hálás vagyok Mancika néninek, hogy*

a fiam első óvodás éveit boldoggá tette. Odaadó, már-már a mamákra jellemző hozzáállása is fellelhető volt a nevelési tevékenységében. A hálámat fokozza az a tény, hogy közel 60 évvel ezelőtt az én és a férjem óvó nénijét is tisztelhettük benne. Az akkor kezdőnek számító óvónőt ugyanezek a tulajdonságok jellemezték. Nem az idősödő korának köszönhető tehát ez a tisztelet, hanem az egyéniségéből fakadó munkastílusának, amely kezdetektől jellemező volt rá. A szülő-pedagógus kapcsolatunk után sok-sok éven keresztül végig kísérte Tamás fiam felcseperedését, felnőtté válását. Az egyik családtagja a szomszédunkban lakott, így az átlagnál többször találkoztunk. Nehezemre esett elfogadni, hogy, tegeződjünk, mert akkora személyiség volt ő az én szememben, olyan tisztelettel tekintettem rá, hogy nagyon nehezen vettem rá magamat, hogy kimondjam, de most elköszönök: »Szervusz, Mancika néni«!"

Az írások mind azt tükrözik, hogy sok történetet hagyott maga után, amelyek azt bizonyítják, nem került a feledés homályába. A szakma igazi mestere volt, sok kezdő pedagógusnak mutatott példát, hogyan kell egyszerre oktatni és nevelni. Legendás alakját lelkünkben a mai napig őrizzük. Nyugodjon békében.

VIZSNYAINÉ LUDMAN ERZSÉBET
óvodapedagógus

SZABOLCSY MIKLÓSNÉ Seres Jolán

(Debrecen, 1933. január 29. – Debrecen, 1985. október 10.)
földrajz–biológia szakos általános iskolai tanár

Seres Jolán 1933. január 29-én született Debrecenben. Édesapja, Seres László a debreceni villanyvasutaknál vasesztergályos, majd később művezető volt. Édesanyja, Horváth Jolán volt. 3 gyermek született a családban: 2 fiú és a kislány, Jolán. A kis Jolán 5 éves volt, amikor az édesanyjuk meghalt. Nagy veszteség és megrázkódtatás volt ez a családnak. Az édesapa újra megnősült 1940-ben. A nevelőanya előbb háztartásbeli volt, majd 1945 után egy élelmiszerboltban pénztárosként dolgozott.

Jolán az iskoláit Debrecenben végezte el. Az 5 év elemi és a 4 év polgári iskola után 4 éves gimnázium következett. Az érettségi megszerzése után Egerbe került a főiskolára, ahol földrajz–biológia szakos tanári diplomát szerzett, majd ezt követően Szabolcs megyében, **Nagyvázsonyban** tanított.

1959-ben áthelyezéssel került **Görbeházára.** 1961-ben ment férjhez Szabolcsy Miklóshoz, aki a polgári Hizlaldában dolgozott. Házasságukból két fiú született: Miklós és Tamás.

Szolgálati „férőhelyként" az iskola emeletén az egyik kis termet kapták meg.

Lakásnak nem volt nevezhető. A kis „szoba" egyik sarkában függönnyel elválasztott apró „fürdőszoba" volt, a másik sarokban pedig egy „konyha". Itt élt néhány évig a 4 tagú család.

Még kicsik voltak a gyerekek, amikor Joli néni egyedül maradt velük. Mindent megtett a boldogulásukért, keményen küzdött, hogy gyermekei ne szenvedjenek semmiben hiányt, mindent megkapjanak. Nemcsak azért akart megadni mindent a gyerekeinek, amit fontosnak tartott, mert szerette a gyerekeit, hanem azért is, hogy bebizonyíthassa, meg tud állni a lábán egyedül maradt anyaként. Nem tudta volna elviselni, ha szánakoznak rajta, ha sajnálják. Az iskola melletti kis erdőben és a réten a környékbeli gyerekek sokat játszottak. Joli néni két fia gyakran játszott velük. Szerettek együtt jókat játszani. Az is előfordult, hogy a kis gyerekcsapat betért egy-egy társukhoz valamiért játék közben. Ott a szülők gyakran megkínálták a gyerekeket egy szelet kenyérrel vagy néha kaláccsal. Természetesen minden gyerek kapott, ez így volt szokás. Ilyenkor Joli néni mindig azonnal viszonozta a kedvességet, nehogy valaki is azt gondolhassa, hogy „szegény félárvák" rászorulnak. Végtelenül jó szíve volt. Jó humora, optimizmusa, víg kedélye és a munkájának a szeretete mindig átsegítette a nehézségeken.

Nagy öröm volt, amikor sikerült végre rendes szolgálati lakást kapniuk, amit később meg is vásároltak.

Amikor a nagynénje idős lett, magához vette, hogy majd gondozhassa. A sors viszont úgy hozta, hogy 1985-ben betegsége őt gyűrte le hamarabb.

Nagyon jó pedagógus volt. Amikor 1959-ben tanítani kezdett Görbeházán az általános iskolában, a rossz szakos ellátottság miatt a saját tantárgyán kívül más tantárgyakat is kellett tanítania, pl. kémiát, rajzot, matematikát. Még gyakorlati foglalkozásokat is tartott. De itt is derekasan helytállt. Képezte, fejlesztette magát. Mindig igyekezett a maximumot adni.

Tanítványai csodálattal hallgatták igen szemléletes magyarázatait. Hihetetlen ötletei voltak, hogy miképpen kellene a legkönnyebben megértetni a tananyagot, a gyerekek buksijába „betölteni" a tudást.

A mai napig emlékeznek rá, hogy hogyan véste a fejükbe tanár néni a buga- és torzsavirágzatot. Így magyarázta el, amikor a gyerekek nehezen jegyezték meg, illetve összekeverték a virágzatokat: *„Buga doktor nagyon szerette a káposztát. Egyszer fölmászott a kukorica tetejére, ott ette a káposztát, de a torzsáját elejtette, ami a levelek tövébe esett, ahol kivirágzott. Ezért van fönn a bugavirágzat, lent pedig a torzsavirágzat."* Hát nem csoda, hogy ezek a gyönyörű, szemléletes magyarázatok a mai napig bennük élnek!

Szigorú volt, szókimondó és őszinte, de soha nem sértett meg másokat. Vidámsága, jókedve átragadt a kollégáira és a tanítványaira is. Sokszor a barátait, a szomszédait is megviccelte, áprilisi tréfákat eszelt ki nekik. Egyszer egy szünetben véletlenül elesett a lépcsőn. Nem történt szerencsére semmi baj, nem ütötte meg magát, csak kicsit mókásra sikeredett az esés. Olyannyira, hogy még ő maga is nevetésre fakadt. A gyerekek ijedten álltak körülötte, mire Joli néni mosolyogva mondta: *„Nem kell megijedni, semmi baj, lehet nevetni, hisz én is azt teszem".*

Rövid időn belül az egész falu közismert és elismert pedagógusa lett. Lendülettel, lelkesen, szívvel-lélekkel tanított. Vérbeli pedagógus volt, aki nem csak tanította, de nevelte is a rábízott diákokat.

A közösségért végzett munkáját is a pontosság, a megbízhatóság és az alaposság jellemezte. A vöröskeresztes szakköri tevékenysége kiemelkedő volt. A felső tagozatos diákoknak megmutatta, milyen fontos megtanulni mindenkinek, hogy hogyan kell segíteni másoknak, ha bajba kerülnek. Megtanította, hogy mi a teendőnk, ha valamelyik embertársunk rosszul van, vagy ha baleset éri. Vöröskeresztes versenyekre vitte a diákjait, hogy minél többet tanulhassanak és gyakorlatot szerezhessenek a segítségnyújtás terén. A jó hangulatú, sok-sok nevetéssel tarkított foglalkozásokat sokszor a saját lakásán tartotta. A diákjai otthon érezték magukat nála. Belépéskor mindjárt megkérdezte, hogy a földszintre vagy az emeletre szól-e a jegye az újonnan érkezettnek. Ezzel azt tudakolta, hogy az emeletes ágy alsó részén vagy a felső szintjén, az emeleten szeretne-e ülni az illető. Az elsők között volt neki színes televíziója a faluban, amit csodálattal, elbűvölve nézett minden gyerek. Nagyon szívesen nézte rajta a természetről szóló filmeket, ismeretterjesztő adásokat.

Én is tagja voltam Joli néni vöröskeresztes csapatának. Ezen ismeretek fontosságát én magam is megtapasztaltam a saját életem során. Az ott szerzett ismeretek mentették meg a lányom életét, amikor pici volt. Egyből eszembe jutott, hogy mit kell tennem rosszullét esetén. Szinte automatikusan cselekedtem, amikor a kicsi lányom segítségre szorult. Az ott tanultak egy életre megmaradtak bennem.

A véradáskor is mindig ő volt az első, aki a karját nyújtotta, hogy vért adhasson a rászorultaknak, és a többieket is erre biztatta. Nagyon önzetlen segítő volt. Mély barátság fűzte őt a Blaskó családhoz, a falu elismert és nagyon tisztelt pedagógus házaspárjához. Különösen a két nagy lányukkal, Katival és Marikával volt igen jó kapcsolata.

A mai napig hiányzik őszintesége, kedvessége és vidámsága. Számára minden kollégája, tanítványa egyaránt fontos volt. Az iskola diákjai és a kollégák döbbenten fogadták a hírt, hogy ez a vidám, életerős tanár nincs többé közöttünk.

Sajnos, nagyon korán eltávozott közülünk. Hiánya különösen a fiainak fájt, akiknek még sokáig szükségük lett volna arra, hogy mellettük legyen.

Halála után emléktáblát helyeztünk el a tanterme bejáratához, hogy még sokáig emlékezhessünk iskolánk egyik kiváló tanárára.

MOLNÁR LÁSZLÓNÉ
nyugalmazott igazgató,
Görbeháza

SZARVAS ERNŐNÉ Szarvas Erzsébet
(Balmazújváros, 1956. december 4. – Balmazújváros, 2025. január 31.)
általános iskolai tanár

Szarvas Ernőné, lánykori nevén Szarvas Erzsébet 1956. december 4-én született Balmazújvároson a család első gyermekeként. Később még egy fiútestvére született. Édesanyja Kunkli Katalin, édesapja Szarvas Ernő. Szülei nagy szeretetben, egyetértésben, szerény körülmények között nevelték őt és öccsét, Ernőt az akkor még falunak számító Szigetkert településrészen. Gyermekkorának ezen szakaszára mindig szeretettel emlékezett vissza. Szüleit tisztelte és becsülte, testvérével egy életen át nagyon szoros kapcsolatot ápoltak, összetartottak és mindenben számíthattak egymásra. 17 éves volt, amikor édesapja félig mozgáskorlátozottá vált, de még 10 évig élhetett velük.

Az általános iskola befejezése után a helyi Veres Péter Gimnáziumban érettségizett, majd Nyíregyházán, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán tanult tovább. Tanulmányait 1979-ben kiváló eredménnyel végezte el az intézmény történelem–orosz szakán. Közben, 1977. június 4-én, házasságot kötött Szarvas Ernővel, akivel haláláig nagy szeretetben éltek, nevelték két gyermeküket. Szülei, nagyszülei városában, Balmazújvároson telepedtek le, s építették meg közös otthonukat. Nyugodt, kiegyensúlyozott, boldog házasságuk volt. Fontos volt számukra gyermekeik tanulása, továbbtanulása, amelyhez minden segítséget megadtak, végzettségük megszerzésében támogatták, majd büszkeséggel engedték el őket saját útjukon. Zoltán fiuk informatikus, Rita lányuk közgazdász lett. Anyaként biztos háttér volt, a családi keretek között nagy szabadságot adott, és nyugodt légkört teremtett gyermekei számára. A legnagyobb boldogságot unokái: Dóri, Máté és az ikrek, Vivi és Niki hozták meg számára.

Szarvas Ernőné pedagógusi pályáját 1977. szeptember 1-jén kezdte az akkori darusi **2. Számú Általános Iskolában,** mai nevén **Balmazújvárosi Általános Iskola Bocskai István Tagintézményben.** Ez az iskola életében meghatározó szerepet töltött be, hiszen 40 éven át szolgálta odaadóan. A darusi iskola immár 100 éves intézmény, külterületen található, ahová sok szociálisan és kulturálisan hátrányos helyzetű gyermek jár. Egy dinamikusan fejlődő városrész is tartozik hozzá az igényes, korszerű műveltséget igénylő családjaival. Ezzel a kettősséggel kellett megbirkóznia a fiatal, kezdő pedagógusnak.

Nagy Istvánné nyugdíjas kolléganője, egykori vezetője, a következőképpen emlékszik rá: *„Szerény, tartózkodó egyénisége mögött hamar felfedeztük pedagógiai munkája mindenki mástól különböző egyéni értékvilágát, ami az idővel állandóan gazdagodott. Megismerhettük végtelen türelmét, szeretetét a tanári hivatás gyakorlásában, sziporkázó módszertani gazdagságát, a nevelőmunkában megmutatkozó mély következetességét. Mindig kiemelten fontosnak tartotta a gyermeki*

lélek védelmét, tudásának gyarapítását, érdeklődésének fenntartását, képességének kibontakoztatását. És mindez kedves, oldott, játékos és derűs légkörben. Vezetői feladatokban is vállalt munkát a közösség szolgálatában. Segítette az igényes és korszerű pedagógiai munka megszervezését, dokumentumaink állandó megújítását. Nem ismert lehetetlent. Úgy tette mindezt, mint akinek a legtermészetesebb dolog, hogy beáll a különösen nehéz feladatokba is."

Szívesen kapcsolódott be az innovációs feladatokba. Önmagáról így vallott: *„Az új kihívások mindig is formálták szakmai érdeklődésemet. Ezért is vettem részt különböző tanfolyamokon, továbbképzéseken."*

1991/1992-es tanévtől az intézmény kihívásaira megoldást keresve bekapcsolódott az Értékközvetítő és Képességfejlesztő Program alternatív pedagógiai rendszer szerinti oktatásba, nevelésbe. Az ÉKP pedagógiája tág teret biztosított számára az értékválasztásra és -közvetítésre, valamint a tanulók képességeinek fejlesztésére.

Az orosz nyelv tanításának megszűnése után átképezte magát a német nyelvre. A nyelvvizsga megszerzését követően, 1999-ben a debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán elvégezte a német műveltségi területi specializációt.

Az iskolában éveken át működött Integrációs Pedagógiai Rendszer, valamint az Út a középiskolába pályázatok, amelyek keretében rendszeresen mentorálta a hátrányos helyzetű tanulókat. 10 éven át az iskola gyermek- és ifjúságvédelmi felelőse volt. Személyes kapcsolatot teremtett hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulók családjaival. Lelkiismeretesen segítette az osztályfőnökök és a pedagógusok munkáját. Az intézményben a felső tagozatos pedagógusok osztályfőnöki munkaközösségének vezetője is volt. Mentorálta, felkarolta a fiatal, kezdő pedagógusokat.

Sokoldalú pedagógiai tevékenysége megmutatkozott a tehetséggondozás és a felzárkóztatás területén egyaránt. 5 éven át folyamatosan készítette tanítványait a Kutató Gyerekek Tudományos Konferenciájára. Minden alkalommal eljuttatta őket a régiós döntőbe, valamint sikeresen szerepeltette tanítványait az országos megmérettetésen is.

Magas szakmai elhivatottságának köszönhetően a 2009/2010-es tanévben tanítványaival bekapcsolódott *„Az olvasás, a szövegértés és az internet pedagógiai tartalékainak feltárása"* elnevezésű kutatásba, melynek irányítója a Pannon Egyetem MFTK Neveléstudományi Intézet Értékközvetítő és Képességfejlesztő Program Országos Központja volt. Felkérést kapott, majd elvitte tanítványait Budapestre, a Rózsakerti Általános Iskolába, ahol az ÉKP-konferencián bemutató foglalkozást tartott. Büszkén mutatta meg, mire képesek az egyszerű, vidéki gyerekek. Tanítványai olvasási képességének fejlesztésére nagy hangsúlyt fektetett történelemórán. A történelem tantárgy tanításának módszertanát folyamatosan alakította a tanulók életkorához igazodva. Ehhez feladatbankot is dolgozott ki. Tanóráin előszeretettel alkalmazta a helyesejtési gyakorlatokat, könyves környezetbe helyezte a tananyagot, lexikonokat, szótárakat használtak. Forrásjegyzékeket dolgoztak fel. A történelem egyes korszakaiba dramatizálással vitte bele tanítványait, alkalmazta az interjú, az érvelés műfaját.

2013-ban pedagógustársaival kidolgozta és megvalósította a Nemzeti Tehetség Program által meghirdetett pályázatot, melynek címe „Az idegen nyelvi kompetencia

fejlesztését segítő idegen nyelvi nyári táborok támogatása". „Komm zum spiel!" címmel idegen nyelvi környezetben a „Die Bremen Stadtmusikanten" című német mese dramatizálását dolgozta fel a kommunikatív nyelvtanulás módszerének alkalmazásával. Kreativitásának köszönhetően a díszlet, a jelmezek, a zene együttesen tette művészivé a produkciót. A kiválóan sikerült előadás örök élményt jelentett a gyerekeknek.

2013-tól két éven át oroszlánrészt vállalt a „Hazai és nemzetközi testvériskolai kapcsolatok kialakítása" című pályázat megvalósításában. Hon- és népismereti foglalkozásokon célul tűzte ki a tanulók identitástudatának erősítését. A nyíregyházi Móricz Zsigmond Általános Iskolával közös programok szervezésében, megvalósításában ötletei, javaslatai nagyban hozzájárultak a gyermekek szociális, kommunikációs és egyéb kompetenciájának fejlesztéséhez, ismeretanyaguk bővítéséhez.

Sokoldalúságát bizonyítja, hogy 2014 januárjában újabb tehetséggondozó pályázatba kapcsolódott be, az „Ékszer a lelkem" elnevezésű ékszerkészítési műhelymunkába. A 10–14 éves, jó kézügyességgel rendelkező, manuális tevékenységek iránt vonzódó lányokat kézműves foglalkozásokra invitálta, ahol hímzéssel, gyöngyözéssel, makramézással és horgolással hoztak létre maradandó alkotásokat.

Tanóráin különösen nagy hangsúlyt fektetett a tanulók motiválására, tevékenykedtetésére, arra, hogy tanítványaival megszerettesse az általa tanított tantárgyakat. Minden pedagógus számára példaértékű tanítási módszereket alkalmazott, bemutató foglalkozásokat tartott. A XXI. századi infokommunikációs eszközöket biztonsággal alkalmazta, tanítványait is erre biztatta. Önreflexiójában ezt így fogalmazta meg: „A tanítási eljárások, feladatok fejlesztése és kipróbálása értékes tapasztalatokat jelentett számomra, tanítványaim számára pedig fejlődési lehetőséget biztosított."

Iskolánk gálaműsoraira minden évben igényesen, rendkívüli munkabírással, odaadással készítette fel tanítványait, szem előtt tartva esztétikai nevelésüket. A különböző produktumok elkészítését kitartóan, nagy szorgalommal végezte. Mindig mindent a gyerekek érdekében cselekedett. Gazdag közösségépítő programokat szervezett számukra, életre szóló, tartalmas tábori, kirándulási programokra vitte őket. Az életre nevelt, hiszen még nyári mezőgazdasági munkába is bevonta őket.

Egyik tanítványa, *Rézmüves-Tóth Nikolett* okleveles biomérnök így idézi fel emlékeit: *„Erzsike néni a felső tagozatban osztályfőnököm és történelemtanárom volt. Igazán kedves, barátságos, pozitív kisugárzású tanárnak ismertem meg. A számomra kevésbé érdekes történelem tananyagot is olyan lelkesedéssel és lényegre törően tudta átadni, hogy így én is szívesebben, könnyebben tanultam meg otthon az adott leckét. Különösen nagy figyelmet fordított a tanulási nehézségekkel küzdő tanulókra a napközíben és az órákon is azért, hogy ők is sikereket érjenek el. Számára a tanítás hivatás volt, amit teljes odaadással végzett. Osztályfőnökként mindig bizalommal fordultunk hozzá iskolai és magánügyekben egyaránt. Minden alkalommal igyekezett segíteni, a legjobb megoldást megtalálni. Élénken él bennem az 5. osztályban előadott március 15-i műsorunk, amelyben egy összetett mozgásokkal, dialógusokkal teli produkciót adtunk elő. Az osztály összes tanulóját bevonta valamilyen formában. Időt és energiát nem sajnálva támogatott minket, bízott bennünk.*

Nagy szeretettel gondolok vissza Erzsike nénire és a vele eltöltött négy évre. Hiszem, hogy az ő támogató, kedves személyisége hatással volt a további éveim alakulására."

Mindent meg akart örökíteni. A régi iskolaépületet kívül-belül lefotózta az utókor számára, iskolatörténeti kiállításokat szervezett. A gyűjtőmunka szenvedélyévé vált. Mindig azon gondolkodott, hogyan lehetne még sikeresebbé tenni a tanulókat, az iskolát. Lelke minden szeretetével, a megbocsájtás erejével bánt tanítványaival.

Kezdő pedagógus voltam, amikor már példaképemnek tekintettem. Próbáltam ellesni tőle azokat a módszertani fogásokat, amelyekkel már fiatal korában eredményesen tudott hatni tanítványaira. Több mint 30 évig tanítottunk együtt. Egymást biztattuk, terveket szőttünk, megbeszéltük a napi problémákat, átsegítettük egymást a nehézségeken, támogattuk a cél elérésében.

Erzsike szabadidejében szeretett kertészkedni, virágait gondozni, kitanulta a kenyérsütés fortélyát, legendás kenyeret sütött kovásszal. Hobbijává vált az üvegfestés, ez jelentette számára a kikapcsolódást. Szeretett színházba járni, a balmazújvárosi kötődésű színészek színdarabjait előszeretettel tekintette meg. Részt vett a városi kulturális eseményeken, szeretett koncertre járni.

Pedagógusi pályafutása során munkáját embertársai iránti alázat, önzetlenség jellemezte. Szakmai elhivatottságának, humánus magatartásának köszönhetően kivívta a kollégák, a tanulók, a szülők elismerését.

Szarvas Ernőné Erzsike rövid betegség után 2025. január 31-én örökre itt hagyott bennünket. Köszönjük az együtt töltött sok-sok évet. Mozdulatait, hangját, barátságát örökre szívünkbe zárjuk. Emlékeinkben megőrizzük a közös élményeket, a felejthetetlen egyéniségét, a mosolygós, mindig barátságos arcát.

Zárásként kedvenc dalából idézek, ami ars poeticájának is tekinthető:

„Arra születtünk, hogy tiszta szívvel szerethessünk,
boldogok legyünk, boldogok legyünk"

KUNKLI FERENCNÉ,
pedagógus kolléga, barát, Balmazújváros

SZÉNÁSY MIHÁLY (1924–2008)

középiskolai tanár, megyei szakfelügyelő, matematikai szakíró

„A matézis tiszta képleteivel, a fizika törvényeivel tanította a világ szépségeit."

(Gyóni András igazgató emeritus)

Titulusai ellenére tanár úr elsősorban a hivatásának élő pedagógus volt. 1924-ben született Budapesten. Középfokú tanulmányait a VIII. kerületi állami Zrínyi Miklós Gimnáziumban végezte (1935–1943). *„A régi »reál« gyakorlatias, józan légköre általánosan ismert volt"* – írta az 1950-es évek közepén. A magas „hozzáadott értéket" képviselő intézményben jeles eredménnyel érettségizett.

A Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanult tovább (a Természettudományi Kar később önállósult). 1948-ban szerzett matematika–fizika szakos középiskolai tanári diplomát.

Székesfehérváron, általános iskolai tanárként kezdett dolgozni. A középiskolai pedagógushiány miatt 1950 nyarán helyezték át a ciszterci rend által 1813-tól működtetett, 1948-ban államosított, majd az Ybl Gimnáziummal egyesített (Szent) **István Gimnáziumba,** amely **József Attila Gimnázium** néven Fejér megye egyik legjobb középiskolája lett. A szakérettségi tanfolyamon óraadó, majd osztályfőnök volt, dr. Mohácsy Károly tankönyvíró tanár matematika–fizika specializációjú osztályában is tanított (1952–1954). A nappali tagozaton nyugdíjba vonulásáig (1985), majd óraadóként az esti tagozaton 2002-ig, összesen 54 éven át nevelte diákjait. Osztályfőnök, a matematika, illetve matematika-fizika szakmai munkaközösség vezetője, a fizika és a matematika, később a matematika tantárgy középiskolai szakfelügyelője volt. Pályája végén a felsőfokú tanulmányokra előkészítő fakultációs csoportok munkáját is irányította.

Emberpróbáló korban látta el osztályfőnöki feladatait: a diktatúra idején nevelte tisztességre, becsületre tanítványait. Szigorú következetességgel osztályozott. Munkaközösség-vezetőként negyedévente megvitatta tanártársaival az aktuális és módszertani kérdéseket. Koordinálta az új gimnáziumi tantervnek megfelelő részletes helyi tanmenetek és a tantárgyfelosztás elkészítését. Menedzselte a versenyeket, gondoskodott a fizikaszertár fejlesztéséről: szemléltető eszközöket tervezett.

Szakfelügyelőként tanórákat látogatott és véleményezett. Irányította az egységes szaktárgyi eljárások kialakítását, a pedagógus-továbbképzést – bemutató órák és azokat értékelő ankétok szervezésével, több iskola tanárainak részvételével.

Feladatának tartotta a tehetségazonosítást és a tehetséggondozást. Szerepet vállalt az iskolai, megyei, regionális, valamint országos szaktárgyi versenyek helyi fordulóinak lebonyolításában. Az 1959–1960-as tanévben öt tanulója jutott be az országos tanulmányi verseny döntőjébe. A Fejér megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya és a Bolyai Társulat Fejér megyei Tagozata által 1964-től megrendezett megyei középiskolai matematikaversenyen a versenybizottság tagja volt, ilyen minőségében az I. forduló feladatsorának egyik összeállítója. A versenyt a következő évtől Veszprém, majd Pest megyék csatlakozásával bonyolították le csapatverseny formájában, melyen külön kategóriában indultak a tagozatos osztályok, valamint az általános tantervű gimnáziumok, szakközépiskolák diákjai.

A Fejér és Veszprém megyék által közösen rendezett matematikaversenyen (1971) az általános tantervű I. évfolyamosok közül tanár úr három diákja került az első öt versenyző közé. 1972-ben egyikük, Lak István II. osztályos tanuló bejutott az Arany Dániel matematikaverseny országos döntőjébe. A megyei fizikaversenyen (1972) a tagozatos és az általános tantervű kategóriában is kiválóan szerepeltek II. évfolyamos tanítványai. A szakosított tanterv szerint tanulók megszerezték az I–VI. helyeket. (Ők a matematikát is magas óraszámban tanulták.) A nem tagozatosok között ugyancsak tanár úr diákja lett az első.

A szakkörök az 1960–1970-es években aktivizálták a tantárgy iránt érdeklődő

diákokat. Fejlesztették kreativitásukat, önálló gondolkodásukat; rendszeres munkára neveltek. A gimnázium matematikaszakköreit általában évfolyamonként szervezték meg, a 10–20 fős foglalkozásokon eredményes munka folyt. Szénásy tanár úr 35 éven át tartott szakköri órákat. Az I. osztályosokkal a következő témaköröket dolgozta fel: számrendszerek, számelméleti alapfogalmak, négyzetes szorzatok és alkalmazásaik, egyenletek, egyenletrendszerek, egyenlőtlenségek, geometriai szerkesztések. Előadások, tanulói kiselőadások hangzottak el, feladatokat is gyakoroltak – különös tekintettel az országos Arany Dániel matematikaversenyre. A III—IV. osztályosok foglalkozásai a megyei és az országos versenyekre, valamint az egyetemi felvételi vizsgákra készítették fel a résztvevőket. A tematika a térgeometria, a lineáris programozás, a valószínűségszámítás, a komplex számok, a szélsőérték-számítás, a kombinatorika és a matematikatörténet egyes területeit tartalmazta. A diákok részt vehettek a témák és a feladatok kiválasztásában. A szakkör a fasizmus fiatal zsidó áldozata, Waldapfel László matematikus nevét vette fel (1975).

Tanár úr szorgalmazta, hogy szakkörös tanítványai járassák az Arany Dániel által alapított Középiskolai Matematikai Lapokat, oldják meg a közölt feladatokat, és küldjék be azokat a szerkesztőségnek. Kollégáit is arra biztatta, hogy minél több tanuló vegyen részt a KöMaL pontversenyében. A kampány eredményességét bizonyítja, hogy a folyóirat iskolai előfizetőinek száma az ötvenes évek közepén egy év alatt több mint ötszörösére nőtt. (A tervutasításos rendszerben – a „népgazdaság" igényeihez igazodva – magas volt a tantárgy heti óraszáma. Sokan kívántak reálszakokon vagy műszaki egyetemen továbbtanulni.) A szakköri faliújságon és az iskolai évkönyvben tanár úr közzétette a legjobb tanulói feladatmegoldásokat: a harmadik évfolyamos Harza Tiborét és az első osztályos Urbán Jánosét. Harza Tibornak tanár úr osztályfőnöke is volt, az 1962-ben summa cum laude végzett orvos 1953-ban és 1954-ben is megnyerte az országos Arany Dániel matematikaversenyt. 1952–1956-ig a KöMaL valamennyi tablóján szerepel; a pontversenybe önálló feladatot is beküldött.

Hálás munka a jó képességű fiatalokkal foglalkozni, azonban tanár úr gondot fordított a fizikai dolgozók gyermekeinek felzárkóztatására, önbizalmának erősítésére is – jutalmazással, a hibák feltárásával és a helyes megoldásra történő rávezetéssel. Így fogalmazta meg a lemorzsolódás elleni küzdelem lényegét: *„A matematikai érdeklődés felkeltését nagy mértékben elősegíti a tanulóknak az órákon kívüli foglalkoztatása. … Az érdeklődők szűk csoportján kívül célunk volt a tanulók nagyobb tömegének megmozdítása és a rendszeres és pontos munkára való nevelése is."*

„Matematikatanításunk helyzetéről" számolt be az 1955., majd a 2000. évi jubileumi évkönyvben. Kiemelte, hogy 45 év alatt sokat változtak a tantervek, a tanítási módszerek – de a fiatalok viszonya a tantárgyhoz változatlan maradt: keveseknek jelent élményt a vele való foglalkozás. A pedagógus művészetének ezért a differenciálás alkalmazását tartotta: azt a képességet, hogy a feladatmegoldással küszködő többség és a „szárnyaló" kisebbség igényeit egyszerre tudja kielégíteni.

A középiskolai matematika-tankönyvek hibáit elemezve megállapította: korábban a levezetések, bizonyítások száraz stílusa tette őket *félelmetes diákellenséggé.* Ismereteket adtak át, de nem gondolkodtattak. Az 1945 utáni tankönyvek erénye a

problémafelvetés, az ötletes tárgyalásmód – viszont a kelleténél kevesebb bennük a rendszerezés, így *„felületes marad a tanulók tudása”.*

Szénásy tanár úr a számsorozatok és az integrálszámítás tanításáról publikált az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karának Szakmódszertani Közleményeiben. Más cikkeit *A Matematika Tanítása* című folyóirat közölte. Ezekben a gyökvonás tanításának problémáit részletezte, és egy szakkönyvsorozatot ismertetett-ajánlott kollégái figyelmébe. Úgy vélte: nem megoldott a pedagógiai kiadványok ismertetése, terjesztése. Közreműködött az Országos Pedagógiai Intézet módszertani kiadványainak szerkesztésében, és lektorálta Dr. Rédling Elemér geometriai és hasonlósági transzformációkról szóló könyveit. (A szerző az 1950-es évek első felében Szénásy Mihály tanítványa volt.)

Tanár urat nyugdíjas korában is az foglalkoztatta, hogyan lehetne a matematikát eredményesebben tanítani. *„Abszolutértékes függvények, egyenletek és egyenlőtlenségek”* (1996), illetve *„Transzformációk, szimmetriák, egyenletek”* (1998) címmel jelentek meg feladatközlő kiadványai – középiskolai nevelők és tanítványaik számára; fakultációs és verseny-előkészítő foglalkozásokon történő gyakorlásra.

A függvényekről, egyenletekről és egyenlőtlenségekről írt jegyzete a székesfehérvári Technika Házában tartott két előadás bővített anyagát tartalmazza. Tanár úr szerint ez a témakör alkalmas a diákok érdeklődésének felkeltésére, és fejleszti elemzőképességüket. Hat altémába sorolva 44 feladatot mutat be, azok megoldásaival együtt. Az előszóban megadja az abszolútérték javasolt, didaktikailag helyesnek tartott meghatározását, a Függelékben pedig kifejti, hogy a gyökvesztés veszélye miatt nem támogatja a szokásos definíciót. Humorérzékét bizonyítja egy tréfás szöveges feladvány: „Jancsinak” „Juliskához” írt levele. Az üzenet a megoldandó matematikapélda. „János” feltételezi, hogy a „mindenkori Juliska” ugyanolyan baráti viszonyt ápol az egyenletekkel, mint ő: a megoldást a koordinátatengelyen kéri ábrázolni. Így a vallomás egyértelművé válik: ♥

„Transzformációk, szimmetriák, egyenletek” (1998) című módszertani füzetének bevezetőjében tanár úr az algebra és a geometria viszonyáról értekezik. Azt javasolja: váljon a koordinátageometria a tanítási-tanulási folyamat egészét átható szemléletté. Próbáljuk meg az algebrai feladatokat geometriai megközelítéssel, a geometriai példákat algebrai módszerekkel megoldani! Ennek érdekében szükség van a középiskolai matematika-tananyag megfontolt átcsoportosítására.

Szénásy tanár úr munkásságát számos kitüntetéssel honorálták. A Bolyai János Matematikai Társulat Beke Manó-emlékdíjjal (1960) és pénzjutalommal ismerte el kimagasló teljesítményét a matematikai gondolkodásra nevelés területén. A díj odaítélésekor a Társulat a szaktárgyat népszerűsítő publikációt, az ismeretterjesztő előadások tartását, az igényes tanári és szakköri munkát jutalmazta. Emellett fontos szempontnak tekintette a tanári továbbképzést elősegítő írói-előadói működést, valamint a Bolyai Társulat keretében végzett szervezőtevékenységet.

A tanár úr Az oktatásügy kiváló dolgozója (1955), a Kiváló tanár (1972) kitüntetéseket és Székesfehérvár Megyei jogú Város Pro Civitate díját (1994) is elnyerte – megérdemelten, hiszen önzetlenül szolgálta a közművelődés ügyét. A Pedagógus

Szakszervezet és Székesfehérvár Önkormányzata már csak posztumusz adományozhatta neki a 60 éve szerzett tanári oklevelét elismerő gyémántdiplomát, 2008 novemberében.

A „Matematikai Lapok" cikkírója kiemelte, hogy a Bolyai Társulat Fejér megyei Tagozatának elnökségi tagja jelentős és hatékony munkát végzett mind az önképzés, mind az ismeretátadás területén (1961): *„Nagy tárgyi tudással rendelkező nevelő, szakfelügyelő. Ebben a minőségben is, és mint a Bolyai Társulat székesfehérvári helyi csoportjának vezetője, mindent megtesz a matematika megszerettetése és tanításának eredményessége érdekében. Munkáját a pontosság, a lelkiismeretesség és igényesség jellemzi. A tanárok továbbképzésére nagy gondot fordít, vezeti a székesfehérvári középiskolai tanárok módszertani munkaközösségét, amely a vidéki munkaközösségek között a legaktívabb, és ez elsősorban Szénásy Mihály jó irányításának köszönhető. A munkaközösség munkájának hatása a tanítási órákon megyeszerte megmutatkozik. Szénásy Mihály a Matematika Tanításának egyik legjobb feladatmegoldója. A feladatok megoldásait rendszeresen megbeszéli a társulati összejöveteleken, úgynevezett feladatmegoldó délutánokon. Ezzel nagymértékben hozzájárul a megye tanárai matematikai műveltségének, ezen keresztül a matematikaórák színvonalának emeléséhez."*

Bokros János költő (1938–1989), aki „alma materében" tanított magyart és történelmet, nagyszerű szonettel köszöntötte osztályfőnökét:

Hol az origó

Hajdani jó Magisterem, Mihály!
Az ember, ha már negyven év zihál
nyomában, vissza-visszakandikál,
olykor megáll, és gyökvonást csinál.

Széjjelturkál halomnyi képletet,
úgy kutatja az apró részeket,
amikből ez a gyarló gépezet,
eredmény gyanánt, kikerekedett.

Tanár Uram, a koordináta-rendszer
megcsavarodott, megbillent nemegyszer
alattunk, bennünk, már bevallható.

S ha dülöngél az xy-tengely,
hová bújjon az ember, milyen rendszer
bunkerzugába, hol az origó?

Mindketten a bizonyosságot keresték: a lírikus a szépirodalom eszközeivel, a „Magister" a matematikai logika módszereivel. A „Mester", aki 84 éves korában hunyt el, idén lenne 101 éves. Túlélte a költőtanítványt.

ERDEI GABRIELLA , Székesfehérvár

A felhasznált és vonatkozóirodalom jegyzékét a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület honlapján közöljük (www.kspe.hu)

SZEPESVÁRI ANDRÁS

(Nyírszőlős, 1926. március 26. – Debrecen, 2020. december 12.)
matematika–fizika szakos általános iskolai tanár, igazgató, szakfelügyelő

„Az iskolában a legfontosabb, hogy a tanár maga is élő ember legyen, aki példát mutat életével, nem csak szavaival." (Kosztolányi Dezső)

Nyírszőlősön született. Az apa kerékgyártó iparos, az anya háztartásbeli. Az öttagúra bővült család nehéz anyagi körülmények között Budapesten élt 1930-tól 1944-ig. A II. világháború kora ifjúságát is meghatározta, hamar felnőtté vált. Középfokú tanulmányait a budapesti Wesselényi utcai polgári iskolában végezte. Az itt szerzett gyakorlati ismeretei jó alapot nyújtottak a továbblépéshez és továbbtanuláshoz. Érettségi után, a háborút követő időszakban, egy évig a **Nyíregyházi Adóhivatalban** dolgozott.

1947-ben a Nyíregyházi Állami Tanítóképzőben tanítói képesítést, Győrben pedig kántori oklevelet szerzett. Ezt követően a **Nyíracsádi Általános Iskolában** kezdte pályáját, ahol kántortanítóként, majd 1955-ig igazgatóként tevékenykedett. Ezzel párhuzamosan 1952 és 1955 között az Egri Tanárképző Főiskolán matematika–fizika szakos tanári diplomát szerzett. 1950-ben kötött házasságot Jászberényi Mária Aranka tanítónővel. Két gyermekük született: Mária és Márta.

Nyíracsádi tanítványai mindvégig tartották vele a kapcsolatot és rendszeresen meghívták találkozóikra, valamint a település neves eseményeire. Egyikük, *Pozsár Sándorné* tanítónő így emlékezik tanárára majdnem 40 év után: *„…a nyíracsádi általános iskolából, ahol olyan jó tanáraim voltak, mint Szepesvári András, aki úgy megtanított bennünket a matematikára, hogy mi öten általános elismerést arattunk a debreceni Csokonai Gimnáziumban. Mindig megkérdezték, ki volt a tanárom, s én büszkén mondtam ki a nevét. Érdekes fordulata a sorsnak, hogy később aztán, mint szakfelügyelő ismét munkakapcsolatba kerültünk, nagyon jó tanácsokat adott."* (*Nyíracsádi Élet,* 1992. II. évf. 6. szám)

1955-től 1963-ig a **Téglási Általános Iskola** igazgatójaként dolgozott. 1963 után járási szakfelügyelőként tevékenykedett. *Lesnyák Miklósné Rácz Klára,* aki maga is pedagógus lett és 35 évig tanított ugyanebben az iskolában, így emlékezett vissza volt tanárára: *„Határozott, kellemes orgánumú, magas, jóképű ember volt. Megtanultam tőle a figyelemfelkeltés, a következetesség és a tanulóhoz szeretettel közeledés módszerét és fontosságát."* (*Téglási Krónika,* 2021. január. XXIX. évfolyam 1. szám)

1968-ban Debrecen városa meghívta a kerület vezető igazgatói tisztségébe, melyet 3 éves szakfelügyeleti munka megszakításával 1977-ig látott el. Az igazgatói munkakört az **Új Élet Parki Általános Iskolában** 1968-tól 1969-ig, valamint 1973-tól 1977-ig töltötte be.

Pályafutása során pedagógiai és szakfelügyelői munkáját mindig a legnagyobb alapossággal és igényességgel végezte. Nemcsak önmagával szemben támasztott magas követelményeket, hanem kollégáitól is ugyanezt várta el, példát mutatva és inspirálva környezetét.

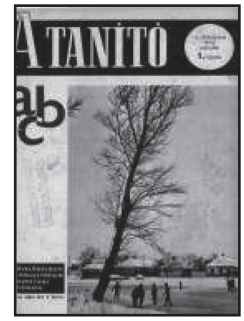

Az 1970-es évek elején a *Magyar Pedagógiai Információban, valamint A tanító* című országos módszertani folyóiratban rendszeresen jelentek meg publikációi, többek között:

„A tanév eleji ismétlésről" (*Magyar Pedagógiai Információ.* 1971. 2. szám 264. o.)

„Az olvasás ütemének fejlesztéséről" (*A Tanító.* 1972. 3. szám 21. o.)

„A tanítási óra vázlatáról" (*A Tanító.* 1972. 10. szám. 10. o.)

Munkája elismeréseként az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitüntetést kapta.

1977-től 1987-ig ismét városi szakfelügyelői munkát látott el. Szorgalmazta az egésznapos nevelés iskolaotthonos rendszerének megvalósítását, mint egy újfajta kezdeményezést. Azokban az általános iskolákban, ahol bevezetésre került, a pedagógusok örömmel fogadták, munkájukat siker koronázta.

Az 1980-as évek elején a Megyei Pedagógiai Intézet által meghirdetett pályázatokon többször is részt vett és 1. 2. és 3. díjat kapott.

Két lányuk, szüleik példáját követve, szintén a pedagóguspályát választották hivatásul. Házasságaikból született gyermekeiket nagypapájuk már iskolába lépésüket megelőzően az olvasni tudás élményével motiválta és bevezette őket a számok rejtett világába. Értő odafigyeléssel követte fejlődésüket. 53 év házassága után elveszítette szeretett feleségét, de ő még megérte két dédunokája születését.

1987-ben nyugdíjba vonult. A Pedagógus Szolgálati Emlékérem mellé – a 40 éves közoktatásban végzett kiemelkedő munkásságáért – a Megyei Művelődési Osztálytól megkapta a Bessenyei György Emlékplakettet és oklevelet.

Nyugdíjas korában tartalmas szabadidős programokon vett részt. Az olvasás szeretete végig megmaradt, könyvtárakban író-olvasó találkozókra járt. Fiatalkori kántortanítói múltja, szép bariton énekhangja végig kísérte útját. Örömmel vett részt a nyugdíjas énekkar próbáin, fellépésein, aktív résztvevője volt a nyugdíjas pedagógusklubnak. Egy újfajta hobbira is rátalált. Közel nyolcvanévesen vett egy szintetizátort, azon játszott népdalokat, ismert slágereket. Később kedvet kapott versek megzenésítésére is. Tar Károly (1933–2023) pedagógus kollégája verseskötetéből válogatva, hallás után komponált dallamokat. A város zenei rendezvényeinek is lelkes résztvevője volt (a Kölcsey Központban, a Nagytemplomban, a Szabadtéri Színpadon).

Szepesvári András emberszeretete, nyitottsága, életöröme, derűje, élete végéig tartó vitalitása példa mindannyiunk számára. Életének 95. évében hunyt el.

Lánya, *DR. HAJNÁDY ZOLTÁNNÉ SZEPESVÁRI MÁRTA,*
Debrecen

SZIKSZAI MIKLÓS
(Jászberény, 1944. március 6. – Debrecen, 2024. október 5.)
tanár, igazgató

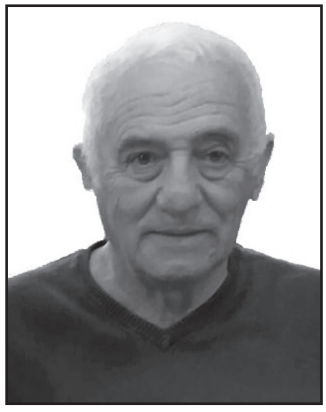

Szikszai Miklós Jászberényben született 1944-ben. Édesapja katonatiszt volt, édesanyja gyors- és gépíróoktatóként dolgozott. Édesapját nem ismerhette meg, mert a II. világháborúban életét vesztette. Édesanyja is korán meghalt. Így egyedül maradtak a bátyjával, Lajossal, aki középiskolai tanár lett, és sokszor támogatta az ő életkezdését.

Miklós általános és középiskolába Jászberényben járt, majd a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán biológia–földrajz szakos tanári diplomát szerzett (1966), 2004-ben pedig a Pécsi Tudományegyetemen oktatásszervezőit.

1966-ban **Hajdúszoboszlóra** kerülve az akkori **Gönczy Pál Általános Iskolában** (ma: **Gönczy Pál Református Sport és Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola**) kezdett tanítani a felső tagozatban. A tantestület életébe hamar beilleszkedett, a tanítványai szerették, felnéztek rá.

Kollégái ilyen emléket őriznek róla:

*Czeglédi Sándorné Kiss Veronika: „Szikszai Miklóst az akkori **5. Sz. Általános Iskolában** (ma* **Pávai Vajna Ferenc Általános Iskola***) ismertem meg személyesen. Egészen a nyugdíjba vonulásunkig együtt dolgoztunk. Személyében igazi kollégára, jó barátra találtam.*

Földrajz–biológia szakos tanárként nagyon sok kirándulást szervezett – szinte profi módon –, hogy megismertesse a tanulókkal hazánk tájait, tájegységeit, azok jellegzetességeit, híres szülötteit. Élvezetes ismertetők voltak ezek számunkra, a kollégáknak is.

Mivel szenvedélye volt a sport, sokat tett a megszerettetéséért: focipályát, futópályát épített a gyerekekkel együtt. Versenyekre vitte őket, érmeket gyűjtöttek. Mindig a gyerekek, a szegényebb gyerekek érdekeit tartotta szem előtt, ezért minden támogatást kijárt számukra.

A kollégák is bármikor számíthattak rá, mert empatikus, segítőkész igazgató volt.

A Pávay Vajna Ferenc név felvételét nagyon támogatta. Kutatómunkát szervezett, vetélkedőket rendezett a tanulóknak, hogy jobban megismerjék névadójuk életét. Hosszú ideig a városnak is segített a Pávay emlékév megszervezésében. Mindig, még nyugdíjba vonulása után is szívügyének tekintette a Pávai Vajna Ferenc Általános Iskolát.”

Vargáné Kondacs Éva tanító, tanár így értékelte munkáját: *„1985-től dolgoztam együtt Szikszai Miklóssal, későbbi igazgatómmal. Örökké hálás leszek neki, hiszen ő volt az, aki biztatott, hogy végezzem el az angol szakot. Csak szeretettel tudok visszagondolni rá, bár nem mindig és mindenben értettünk egyet, de mindig*

mindent meg tudtunk beszélni. Iskolai életünk talán legnyugalmasabb időszakát töltöttük az igazgatósága alatt. Megbízott bennünk, hagyta, hogy saját meglátásunk szerint dolgozzunk, csak legyen célravezető. Így születtek aztán izgalmas rendezvények, programok a gyerekek és a szülők megelégedésére: szánkótúrák, több napos vízi és biciklis túrák, erdei iskolák… és még mennyi minden! Helyettesével remekül kiegészítették egymást, így vitték előre az iskolát. Köszönet érte.”

Molnárné Csukás Irén így idézi fel kollégája és igazgatója munkásságát: *„Amikor az iskolába kerültem, Miklós még nem volt igazgató, de a legkedvesebb élményeim erre az időszakra tehetők. Nagyon közvetlen volt a munkatársaival és a tanulókkal is. Szociális érzékenységéről, emberszeretetéről volt ismert.*

Szakmai szempontból nagyon alapos, felkészült és élményszerző órái voltak. Emlékszem arra, amikor kőzeteket vagy a vulkánkitörést szemléltető homokból készült Vezúvot vitte a folyosón. Az erdei utakon a növényvilágról és a kőzetek kialakulásáról tartott ismertetői élvezetesek voltak.

Kiváló szervező volt: rengeteg tábort, kirándulást szervezett, irányított. Felejthetetlen élményekben volt részünk az úttörőtáborokban, a számháborúban. Az iskolában lövész szakkört is tartott, amit imádtak a gyerekek. Sokszor beállt a fiúkhoz focizni. Szervezett tanár–diák meccseket fociból és kosárlabdából. Időként filmvetítéseket tartott. Betanított két-három gyereket a vetítő kezelésére, és ezzel felelősségre nevelte őket.

Igazgatóként humánus volt. Bármilyen problémával lehetett hozzá fordulni. Szerette a kezdeményező készségünket, támogatott bennünket.”

A tanítás mellett életében nagyon fontos szerepet töltött be a sport, azon belül is a futball. Hajdúszoboszlóra is a sport hozta, mert a helyi focicsapatba igazolták. A Hajdúszoboszlói Sport Egyesület örökös tagjává választotta, amelynek egy ideig elnöke is volt. Nyolcvan éves köszöntésekor így írtak róla: *,,Szikszai Miklós sport pályafutását 18 évesen kezdte a DEAC II.-ben. A Szalóki testvérek és Cseke László is edzette őt. Főként védő, középpályás szerepet töltött be, de az 1969-es szezonban mégis ő lett a csapat gólkirálya. Olyan nagy nevekkel játszott együtt mint Zilahi Zoltán, Némethi János, Kassai és a Temesvári testvérek.”*

Annak idején a műfüves pálya helyén ő építette a teniszpályát és egy edzőközpontot is.

Nagyon korán házasodott meg. Első felesége Pataki Ibolya postai ügyintéző volt, akitől egy fiúgyermeke, Miklós született 1965-ben. Második feleségével, Vágó Irén általános iskolai kolléganőjével 1970-ben kötötték össze az életüket. Ebből a házasságból két gyermek született (1971-ben Attila, 1973-ban Csaba). A harmadik élettársi kapcsolat volt, dr. Váriné Tóth Gabriellával, akivel 35 évig éltek együtt kölcsönös megértésben. Miklós gyermekeit és nevelt fiait (Gabika gyermekeit) is nagyon szerette. Rengeteget túráztak, kirándultak, sportoltak, nyaraltak együtt. Négy unokája született (1995-ben Dávid, 1997-ben Andi, 2001-ben Lilla, 2006-ban Ádám). Imádta az unokáit.

Annak ellenére, hogy szerettei az ország különböző pontjain éltek, nagyon szorosan tartották a kapcsolatot. A nagy család minden évben rendszeresen összegyűlt a

,,Szikszai napon", melyet ő kezdeményezett. Ezt többnyire a Keleti-főcsatorna parti nyaralóban tartották.

Miklós nyugdíjas korában is nagyon szeretett aktívan élni: rendszeresen járt teniszezni ugyanazon a helyen és ugyanazokkal a sporttársakkal. Még halála előtti néhány hónapban is nagy csörtéket játszottak. Nagyon fontosak voltak számára a barátai.

Miután gyermekei ,,kirepültek", szívesen utazgatott. Nem csak belföldre, de külföldre is. Eljuthatott olyan helyekre, melyekről korábban csak könyvekből, filmekből voltak élményei (pl. Egyiptom, Görögország szigetei). De örök emlék maradt számára az, amikor unokájával és fiával együtt elmehettek Barcelonába megnézni nemcsak a pezsgő várost, hanem természetesen egy jó Barcelona-meccset is. Vagy amikor a már felnőtt unokájával, Andival kettesben elmentek felfedezni Athén történelmi szépségeit.

Alig fél éve köszöntötték Miklóst nagy családi körben, a 80. születésnapján.

2024. szeptember elején diagnosztizáltak nála súlyos betegséget. Állapota gyorsan romlott.

Az utolsó néhány napot már a kórházban töltötte, de végig mellette volt valaki a családból. 2024. október 5-én hunyt el.

Tóth András általános iskolai tanár vallomása szerint: *„Miatta kedveltem meg a földrajzot, és miatta lettem tanár."*

Hódos András, a VSZE elnöke így írt róla: *„A közéletben aktívan vett részt. Pár évig a Városi Pedagógus Szakszervezet elnökeként dolgozott. Megalakulása óta tagja volt a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek.*

A Hajdúszoboszlói Városszépítő Egyesület közgyűlése 2004. április 27-i ülésén választotta meg az egyesület elnökévé. Ezt a tisztséget 2007. október 24-ig töltötte be, amikor benyújtotta lemondását. Elnökségi ideje alatt sikeresen alkalmazta a korábbi iskolaigazgatói, illetve a szakszervezeti tisztsége alatt szerzett ismertségét és kialakított kapcsolatait az egyesület érdekében. Elnöki tevékenységével hozzájárult a Városszépítő Egyesület munkájának népszerűsítéséhez. Egyesületi elnökként sikeresen folytatta a már akkor is évtizedek óta meglévő Tiszta, virágos Hajdúszoboszlóért mozgalom és a II. világháborús emlékmű gondozását, valamint megemlékezések szervezését."

Posta Lajosné, egykori tanítványa így emlékezett rá: *„Szikszai Miklós tanár úr általános iskolás koromban tanított a felső tagozatban, és az egyik legkedvesebb tanáromnak tartom. Mint pedagógus szeretetével nevelt. Próbált szigorú lenni, de a végén mindig egy velünk cinkos nevetéssel zárta az apró, megérdemelt büntetéseinket. Minden diáknak ilyen tanárt kívánok!"*

Halálának hírére *volt tanítványai* részvétnyilvánításként a facebookon a gyermekeinek a következőket írták:

„Ha létezik az a megnevezés, hogy a tanárok között legenda, akkor Ő az volt. Nála megtanultuk, mi a tisztelet, mi a fegyelem, a szigorúság. Mindezt olyan humorral átkötve, hogy nevetve vettük az egészet magunkra. Imádtuk a filmvetítéseket, amelyeket szervezett. Sokunknak így volt lehetősége a mozi hangulatát átélni

gyerekként. Iskola után visszajártunk focizni és kosárlabdázni a tornaterembe, remek hangulatban. Minden gyermeknek ilyen tanárt kívánok. Köszönet mindenért: a tudásért, az élményekért, az emlékekért."

„Azt mondják, hogy minden ember életében van legalább három pedagógus, aki nagy hatással volt a személyiségfejlődésére. Tanár úr ilyen ember volt. Ahogy öregszem, egyre többször veszem észre magamon az ő megnyilvánulásait."

„Minden kedves tanítványát elkeresztelte, sokunkon rajta is maradt a becenév. Érdekes, hogy a földrajzórái máig az emlékeimben vannak: a kőzetfelismerések, az akkor újszerű videóvetítések, a térképnél felelések és a legendás, humoros anekdotái, az iskolai filmvetítések, a különféle szakkörök, a felejthetetlen nyári táborok és az izgalmas sportversenyek (lövészetek). Mindenben benne volt a keze, pedig amikor minket tanított, még nem is volt igazgató."

„Az ötös (később Pávai Vajna Ferenc) Általános Iskola emblematikus pedagógusa volt. Emlékét megőrizzük."

Csaba fia segítségével összeállította:
NÉMETNÉ DÁVID IRÉN
nyugdíjas pedagógus, a KSPE tagja,
Hajdúszoboszló

SZIRONY PÁL
(Szarvas, 1942. április 9. – Szarvas, 2024. október 7.)
testnevelő tanár, szakedző, sportlétesítmény-vezető

„A pedagógus olyan lámpás, amelyik,
amíg világít, önmagát égeti el."

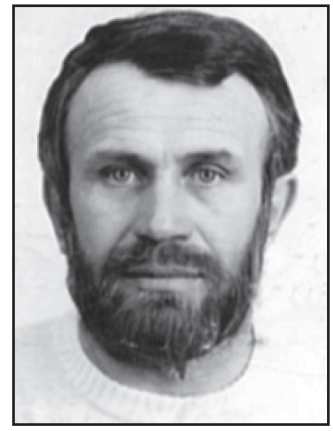

Apja Szirony Pál asztalos, édesanyja Krenyiczky Mária. Felesége Fogarassy Ágnes nyugalmazott testnevelő tanár. Gyermekei: Ágnes és Éva.

Általános- és középiskolába Szarvason járt, a 2. Sz. Általános Iskola tanulója volt. A Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett 1960-ban. A budapesti Testnevelési Főiskolán szerzett testnevelő tanári oklevelet 1965-ben, amit 1977-ben szakedzői képesítéssel gyarapított. A Testnevelési Egyetemen, Budapesten, 1992-ben szakdiplomát szerzett.

Gyermekkorát Szarvason a Béke utcában, a nyarakat nővérével, unokatestvéreivel a nagyszülők tanyáján töltötte. Erősen érdeklődött a történelem és a földrajz iránt, de megfordult a fejében, hogy mérnök vagy matematikus legyen. Mikor bekerült a Szarvasi Vajda Péter Gimnázium torna- és atlétikacsapatába, eldöntötte, hogy a Testnevelési Egyetemre (akkoriban még TF) jelentkezik, ahol végül 1965-ben diplomát szerzett.

A budapesti TF-es évek meghatározó jelentőséggel bírtak életében. Megnyílt a világ számára: színházba, sportversenyekre, koncertekre járt. Életre szóló barátsá-

got kötött Bordán Dezsővel és más élsportolókkal, akikkel élete végéig tartotta a kapcsolatot. Már ekkor is sokoldalú személyiség volt és bár az atlétika érdekelte, szakdolgozatát cselgáncsból és birkózásból írta. A diploma megszerzése után idős szülei miatt hazaköltözött Szarvasra.

1965-től 1968-ig a **2. Sz. Általános Iskola** tanára volt. 1968-tól 1995-ig a **Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Főiskolai Karán** volt testnevelő tanár Szarvason, 1970-től a testnevelési csoport vezetője.

1974-től 1986-ig a DATE Egyetemi Tanácsának, 1976-tól a Magyar Kosárlabdázók Szövetsége Ifjúsági Bizottságának tagja, tíz évig az Egyetemi Sportszövetség területi elnökhelyettese.

Tanári munkája mellett kezdetben atlétika-, kézilabda-, röplabda- és kosárlabdaedzéseket tartott fiúknak és lányoknak egyaránt. Végül a kosárlabdasport mellett kötelezte el magát, 1965-től. Az akkori, saját nevelésű tanítványok lettek a későbbi az NBI /B- s csapat tagjai. Felfedezője volt az olimpiai bajnok Kis Lenkének (moszkvai olimpia, 1980). Számos kiemelkedő tanítványa volt. Álljon itt közülük néhány név: Kis Lenke, Lipták András, Boros Mihály, Kuli István, Hortiné Molnár Edit, Farkasné Lestyán Eszter, és még sokan mások. Szerette a munkáját, ezen keresztül könnyen megszerettette magát tanítványaival és kollégáival is.

Az 1970-es évektől – a kosárlabdára koncentrálva – férfi, női és utánpótlás csapatokkal is dolgozott, utóbbival korosztályos kupákban és diákolimpiákon országos döntőbe jutottak (1974). Az élsportot és az utánpótlásképzést, tehetséggondozást egyaránt fontosnak tartotta. Serdülő leány csapatával két alkalommal is megnyerte az országos diákolimpiai döntőt. Saját magával szemben is maximalista volt. Folyamatosan képezte magát: 1977-ben szakedző lett. Megalakította a Szarvasi Universitás Diáksport Egyesületet, melynek 10 évig elnöke. Nyolc éven keresztül országos kosárlabda másodedzői képzést tartott.

1985-ben saját nevelésű kosarasaival feljutott a női NB I. „A" csoportba, míg férfi kosárlabdacsapatával az NB II-be. 1987-ben a kosárlabda évkönyv ezt írta róla: *„Színes egyéniség, ötleteivel, gazdagítja a kosárlabda életét."* Munkásságának, a női NB I-es csapatnak köszönhetően létesült a Petőfi utcai sportcsarnok, a város első sportcsarnoka, melynek létrejöttéért rengeteget dolgozott. A szarvasi női kosárlabdacsapat 13 évig szerepelt NB I-ben. Ezalatt a főiskolai állását nem adta fel.

Szívinfarktusa után 1996-ban a főiskoláról nyugdíjba vonult. 1996-tól 1998-ig nyugdíjasként a BSC Szarvas női kosárlabdacsapatának edzője NB I/ B-ben, majd NB I/ A-ban.

1998-tól életének új szakasza kezdődött: nyugdíjasként városi sportreferens lett, és a

városi sportlétesítmények vezetője. Ismét nevelhetett, szervezhetett és a közösségért tevékenykedhetett. Aktív szervezője volt a városi sportrendezvényeknek, mint pl. szilveszteri futás, az augusztus 20-i távúszóverseny, vagy a szilvanapi sportgála. Szívügyének tekintette a város hírnevét öregbítő sportolók felkeresését és munkájuk elismerését, a „Jó tanuló-jó sportoló" versenyt. Fontosnak tartotta, hogy sport minél több fiatal számára elérhető legyen. Pályázat útján a városban és a környező falvakban kültéri kosárpalánkokat helyeztetett el, a játszótereket korszerű sporteszközökkel szereltette fel. Még görkorcsolyázni is megtanult, hogy kipróbálja az új pályákat.

Létesítményvezetőként 2002-től a Sportlétesítmények Országos Szövetségének elnökségi tagja lett. Rendszeresen járt elnökségi ülésekre. 2001-től kezdett sporttémájú helytörténeti anyaggyűjtésbe, kutatásba. Szeretett tornákat, külföldi utakat szervezni, embereket összehozni, Imádta kalandokat, utazásokat, városok felfedezését, a történelmet, a kultúrát, zenét, nótákat és szívesen beszélgetett is erről.

Számtalan külföldi, tengerparti edzőtábort, sportbálokat, a főiskolásoknak sportnapokat szervezett vagy nemzetközi tornát hozott a városba. A legbüszkébb mégis arra volt, hogy Szarvason, egy alföldi kisvárosban elsőként sikerült megteremtenie a síelés hagyományát. Óriási lelkesedéssel szervezte a szlovákiai, később lengyel majd francia sítáborokat. A hosszú buszos utazások alatt előbb-utóbb mindenki megtanulta a székely himnuszt, vagy útközben egy rövid megálló keretében ízelítőt kaphatott Velencéből vagy Milánóból. Ezekre az utakra hónapokat készült, rengeteget kutatott, olvasott. Egy idegenvezető felkészültségével mesélt az adott hely földrajzáról, történelméről és látnivalóiról. Nem tagadhatta meg pedagógus voltát. A hallgatókat arra inspirálta, hogy ők maguk is készüljenek fel egy-egy város bemutatására.

Aki Pacsit ismerte, egy életszerető, vidám, színes, energikus, jó humorú, alkotó személyiségként emlékszik rá. Amit kigondolt, azt tűzön-vízen át igyekezett megvalósítani. Mindig újszerű, az adott kort meghaladó elképzelései, ötletei voltak. Hol keményen, hol biztatva, néha viccesen, néha egyedi módszerrel oktatott, nevelt. Sokszor amerikai és más külföldi edzésmintákat tanulmányozott, alkalmazott.

2014-től már csak társadalmi sportszervezőként rendezett versenyeket, ezt a munkáját fokozatosan adta át a fiatalabb korosztálynak.

Feleségével, Ágival mindig a gyerekek nevelését tartották szem előtt. Ahogy jöttek az unokák, a családdal eltöltött idő még fontosabbá vált számukra. Unokáinak a biciklizés, görkorcsolyázás, síelés, evezés és tigrisbukfencezés megtanítása mellett sokat mesélt Szarvasról, a Körösökről, családokról, Arany János balladáiról. A gyerekek gyakran emlegették: „Papa annyi mindent tud, mint a Wikipédia." A költészet napjára minden évben választott versét elmondta.

Komoly szívbetegsége miatt elkezdte a nordic-walkingot tanulni, majd tanítani. Csoportos foglakozást is vezetett, mert szerinte ez az ideális sport az idősebb korosztálynak. Barátokra mindig telt az idejéből: tagja volt a Szarvasi Baráti Körnek és annak a pesti csoportjának is, ahová nagy szeretettel járt.

Helytörténeti kutatómunkába kezdett. Szarvasi kötődésű olimpiai bajnokok életét kutatta. Legjelentősebb munkája a kétszeres olimpiai vívó Tersztyánszky Ödön élettörténetének megírása volt.

Szerette Szarvast, az itt élő embereket. Mindenkinek tudott valami érdekest, értékest adni és mindenkinek van vele (legalább) egy sztorija. 80. születésnapján nagyon sokan köszöntötték. Közülük álljon itt néhány emlékezés, mely illusztrálja azt, hogy valóban milyen sokszínű egyéniség, pedagógus, kolléga, barát volt, aki *„Sokat adott, sokat követelt."*

Lestyán Eszter (vegyész, minőségügyi vezető, játékos, edzőtárs): *„El kell ismerni, hogy Te – itt Szarvason – elkezdted a pályád, mint testnevelő és a semmiből építettél fel egy több generációs közösséget. Olyan utat mutattál, sok gyereknek, fiatal felnőttnek, amelynek során elhitték, hogy lehet szárnyalni egy kis vidéki városból indulva is. Elég ügyetlen, de szorgalmas voltam kezdetektől fogva. Neked, mind ezek ellenére, volt türelmed hozzám is és nem tanácsoltál el a kosárlabdától. Te megtaláltad a helyem a csapatban. Ám ennél sokkal többet kaptam Tőled, amit azóta is munícióként használok. Ott a kosarasok között tanultam meg, hogy miként működik egy csapat, egy közösség. Mit kell bevállalni magamért és mit kell megpróbálni megtenni a másikért. A Csapat volt az a közeg, ahol elkezdtem elhinni, hogy a napról napra szembejövő nehézségeken én is úrrá tudok lenni."*

Murvai Árpád (volt hallgató/tanítvány majd edzőtárs, történelem szakos tanár): *„Számomra Pacsi azt az embert jelenti, aki – amellett, hogy rengeteg tudást, műveltséget közvetített felém, és a környezete felé – elindított a saját pályámon, azon lehetőségekhez juttatva, amelyekkel élhettem a munkám során. Köszönöm neki, hogy az országos serdülő csapat edzője lettem, majd tanár."*

Szalontai György („Szasza") hallgató, kosárlabdázó, játékvezető, pályaedző): *„Köszönettel tartozom a kezdeti tanulmányi nehézségek áthidalásáért, a kosárlabdában a meglehetősen sok hiányosságom pótlásáért. Az edzői pálya megszerettetéséért, az azon együtt eltöltött idő minden pillanatáért. Igyekeztem mindent ellesni, megtanulni. A magánéletemben is meghatározóvá vált a Te szereped. Végtelenül hálás vagyok a sorsnak, hogy megismertelek és a »tanár úr« megszólítástól eljuthattam oda, hogy most barátomként köszönthetlek."*

Lipták András (volt hallgató, erdőmérnök, később a Sopron (SMAFC) NB I-es csapatának tagja, válogatott kosárlabdázó): *„Köszönöm türelmes szakmai tudásod, amit a Főiskola tornatermében átadtál. Mi tudjuk, hogy a lépéseket krétával felrajzoltad a parkettra, és a kis zsámolyt mögém tetted, imitálva a védőt. Az ott szerzett tapasztalatokkal nekiindultam Sopronba a SMAFC NB I-es csapatához. Később a Sportcentrum igazgatóhelyettesig vittem. Még egyszer köszönöm, hogy erre az útra vezettél!"*

Az utóbbi időben visszavonultan élt szeretett családja körében. Az unokák éltették mindennapjait. Mindig, minden területen megmaradt oktató-nevelő-fejlesztő pedagógusnak. Mindenki – aki vele találkozott – néhány perces beszélgetést követően, valamivel többet tudott meg a világról, a városról, a sportokról. Nem mellesleg gazdagabb lett egy viccel, vidám történettel. Urbancsok János, Oláh Miklós, Kerekes György kiváló sportolók életútját tanulmányozta, összegezte. Utolsó kutató munkája – Zielbauer András munkásságának bemutatása – a *„Szarvasi Krónika"* 2025. évi számában jelenik meg.

Sírjánál Bordán Dezső (magyar tornász, olimpikon, edző), a magyar férfiválogatott volt szövetségi kapitánya (1974–1990) kollégiumi szobatársként és élete végéig barátjaként is búcsúzott tőle. Felidézte életük sok találkozási pontját, élményeiket, emlékeiket.

2024. év szilveszterén a hagyományos sportrendezvényt a futók, gyaloglók, kerékpározók az emlékének szentelték.

Rohonyné Urbancsok Zsuzsanna (testnevelő, futónagykövet): *„Pacsi szívügyének tekintette a sport jótékony hatásának megismertetését mindenkivel. Egy olyan univerzális egyéniség volt, akinek érdeklődése középpontjában mindig a sport állt”.* (Newjság – 2024/12.29)

Kitüntetései:

- Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója, 1982
- Szarvas Város Sportjáért, 1992
- Sportlétesítményekért Emlékdíj 1992
- Magyar Egyetemi és Főiskolai Sportszövetség Aranyplakett, 1997

A főiskola sportegyesülete tiszteletbeli tagjává nevezte ki.
Szarvas város ikonikus egyéniségeként, sokáig, sokan emlékeznek rá, méltán.
„Megtettem, amit megtehettem…” (Dsida Jenő)

MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA ny. szakvezető óvodapedagógus,
és *NAGY ISTVÁNNÉ SZTREHOVSZKI ÉVA* ny. tanítónő,
Szarvas

SZOBOSZLAI MIHÁLYNÉ Tanka Ilona

(Kaba, 1955. május 11. − Tetétlen, 2015. szeptember 22.)
matematika−kémia szakos tanár

Édesapja Tanka Lajos, édesanyja Bende Ilona, agrár-kisiparos hátterű családból származik. Általános iskolai tanulmányait Kabán 1962-től 1969-ig középiskolai tanulmányait a Hőgyes Endre Gimnáziumban végezte 1969-től 1973-ig. Matematika−kémia szakos diplomát a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán szerzett 1977-ben. 1977. augusztus 15-től dolgozott a **Tetétleni Általános Iskolában.** Gyermekszerető jó szakemberként, elhivatottsággal tanított, oktatta a gyermekeket, elszántan kereste a bennük rejlő tehetségeket és maximális erővel továbbfejlesztette őket. Munkája szeretete és elhivatottsága mellett kiemelt szerepe volt családjának is. Férjével, Szoboszlai Mihállyal 1977-ben házasodtak össze. Első gyermekük, Zsolt, 1979-ben, majd a hármasikrek: Balázs, Mihály, Zsuzsanna, 1987-ben születtek. Nagy szeretetben gondoskodással nevelték fel négy gyermeküket és indították el őket az életben. Generációk

sajátították el a matematika és a kémia alapjait, és a megszerzett tudásra stabilan építkezve tanultak tovább és lettek sikeres emberek, szakemberek. Eredményes, színvonalas pedagógiai munkáját fémjelzi, hogy tanítványai közül számos diplomás szakember került ki. Ugyanakkor végtelen kitartással és türelemmel segítette a hátrányos helyzetű gyermekeket is, akiket délutánokként korrepetált, segítette másnapi felkészülésében. Éveken keresztül mentorálta az Útravaló pályázat nyertes diákjait. Precíz, pontos munkavégzése jellemezte azt a több mint húszéves időszakot, amikor a felsős munkaközösség vezetőjeként a szakmai munkát irányította. Fiatalabb kollégáit segítette, támogatta a gyakornoki idő alatt.

Jó kommunikációs készségének köszönhetően könnyen szót értett a diákokkal csakúgy, mint a szülőkkel. Számtalan szabadidős tevékenységet szervezett, amelyre még ma is szívesen emlékeznek vissza diákjai. 12 osztálynak volt osztályfőnöke. Osztályfőnökként igazi közösségként kovácsolta össze tanítványait, akiknek sorsát még mindig szívén viselte. Felkészítő munkájaként színvonalas ünnepi műsorokkal, színdarabokkal gazdagították az iskola és a település kulturális életét. Közéleti tevékenységként szakszervezeti érdekvédelmi munkát végzett. A helyi választási bizottság tagjaként több ízben segítette a bizottság munkáját és a választások lebonyolításának zavartalan megvalósítását.

Kitüntetései:

- 2008: Kiváló Pedagógus díj
- 2013: Eötvös-díj
- 2014: Tetétlen Község Kiváló Oktatója
- 2015: „Tetétlen Községért" cím

Bodor Andrásné, volt kollégája így emlékezik rá: *„Nauszi. Mindketten a Hőgyes Endre Gimnáziumban voltunk középiskolások Hajdúszoboszlón. Kabai volt, mint én. Mégsem ismertem, akkor találkoztunk, amikor 14 évesen bekerültem a kollégiumba. Elsős és harmadikos lányok voltunk az épületben. A másik utcában laktak a másodikos és negyedikes lányok. Így aztán minden évben volt valahol ballagás, és költöztek be az újak. Két évig voltunk »kicsik«, és két évig »nagyok«. Huszonketten voltunk egy szobában, 11 emeletes ágyon, vegyesen, kicsik és nagyok. A nagy cserépkályha felért a plafonig. Józsi bácsi, a fűtő minden nap bedurrantotta, este ontotta a meleget. Az ágyak olyan közel voltak egymáshoz, hogy gond nélkül közlekedtünk rajtuk, anélkül, hogy le kellett volna szállni. Összeültünk, mint a madarak a fészekben, beszélgettünk, nevetgéltünk, kártyáztunk, zenét hallgattunk. Tévénk nem volt. Volt, aki olvasott, levelet írt. A megszállottak este is tanultak, erre volt külön tanulószoba, ami egyben az öltözőszobaként is szolgált. Tele szekrényekkel, az ablakok alatt pedig íróasztalokkal. Itt olajkályha üzemelt, ami mellett lehetett fagyoskodni. Egyetlen jó az volt benne, hogy lehetett rajta kenyeret pirítani, amit úgy pucéran majszoltunk. Egy kicsit az otthon ízét hozta vissza. Egy nagy, régimódi rádió üzemelt a szomszéd épületben lévő klubszobában, ahova a fiúk is lejöhettek. Itt lehetett klubéletet élni, tanári felügyelettel. Ja, és minden héten egyszer kulturális foglalkozás volt, amikor is az egész kollégium átvonult a városon a szakiskolába,*

ahol filmvetítés keretében megtekintettünk egy-egy örökéletű művészfilmet, mint például a »Hószakadás«.

Nauszinak szép hosszú, egyenes szálú, fekete haja volt. Gyakran kibontotta, fésülte, visszafonta, míg beszélgettünk. Ekkor szedte ki egy nagylány először a szemöldökömet. És ekkor olvastam életem első klasszikus nagyregényeit. Bánatnak nemigen volt helye, valaki mindig elűzte.

Hozzátéve, hogy egy kiváló nevelő- és oktatóerővel bíró gimnázium tanulói voltunk. Nézem a tablóját: Gál Géza igazgató úr, dr. Pásztor Erzsébet, dr. Kun Károlyné, és az én drága, felejthetetlen pedagógusaim is, Gyera János, dr. Juhász Imre (BRÚTUSZ), Török Zoltán. Mesterségbeli tudásuk, példájuk lámpásként világított a mi későbbi pályánkon is. Akkor inkább teher volt az állandó, magas szintű követelményszint, amiből aztán »éltünk« a főiskolán, és egész életünkben. Immár lefutott tanári pályám tapasztalatai alapján mondhatom, hogy zseniális nevelői közegben váltunk gyerekből (majdnem) felnőtté.

Nauszit Tanka Ilonának hívták, én már Nauszinak ismertem. Soha nem is szólítottam másként. Szép bőre volt, az átlagnál sötétebb. Ezért adták rá elmés osztálytársai a „hókarú Nauszikaá" után szabadon a Nauszi becenevet. Lassú, megfontolt beszédű volt. Nem tudom, ki volt jobban megrendülve, én, vagy az anyukám, mikor a kollégiumba beköltöztetett. Nauszi akkor is a haját fésülte. »Tessék csak nyugodtnak lenni, nem lesz semmi baj. Majd vigyázunk rá.« Mondta nyugodtan, határozottan. És valóban ennek az ígéretének eleget is tett. Akkor is, és az elkövetkező évben is. A határozottság, a nyugalom már akkor is alaptermészete volt. Nem rendült meg, nem kapkodott, nem pánikolt. Gondolkodott, majd kijelölte a megoldás fő csapásvonalát. Nagyon jó humora volt, »nagyot szólt«, amikor komoly arccal »benyögött« egy-egy kiszólást. Ebben én is partnere voltam. Tudtunk egymásnak végszavazni egy-egy hülye szövegelésben. Ilyen lehettem én is, de hogy tőle sok ragadt rám, az biztos. Mindkettőnk jó hangú volt, ő különösen. Énekkarba jártunk Török Zoli bácsihoz. Szerettünk együtt énekelgetni, akkor még nem volt szégyen. Én amúgy egy különösen eleinte honvággyal küszködő, bizonytalankodó kamasz voltam, nekem nagy támaszt jelentett az ő magabiztossága. Ő pedig anyáskodott felettem. Két év múlva elballagott, majd elment a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolára, matematika–kémia szakra. Büszke voltam rá. Akkor még nem gondoltam, hogy a mi párosunk elszakad egymástól. Majd én is leérettségiztem, és követtem, matematika–kémia szakra. »Nagy dolog ez, komám« – mondta büszkén az ő édesapja az enyémnek: »Hogy ilyen egyszerű parasztemberek gyereke főiskolán tanul!« Csakhogy a főiskolán már olyan sokan voltunk, olyan messze egymástól, hogy a régi kis bensőséges kapcsolat nem jött vissza. Ő már jól benne volt a főiskolai életben és a felnőtt korban. Én pedig megérkeztem, új csoporttársaimmal kerestem az ebédlőt, a nagy előadótermeket.

Azért írok a képzésről is. Két évig elméleti oktatásban volt részünk, két évig pedig tanultuk a pedagógus szakmát. A matematika és a kémia tudományát jó alaposan körbejártuk. Akkor nem értettem, miért kell nekünk deriválni, integrálni, meg persze a kémiának is számtalan résztudományát megismerni. Azért, azt mondták,

hogy felülről legyen rálátásunk a szakterületekre, és szélesedjen a látókörünk. Túléltük. Aztán voltak a pszichológia részterületei. Elsőben még orosz és testnevelés is. Aztán fejlesztették a személyiségünket filozófiával, tudományos szocializmussal, etikával, közoktatáspolitikával, neveléstörténettel, úttörővezetéssel, politikai gazdaságtannal, sőt a magyar munkásmozgalom történetével. És szerencsére tanultunk didaktikát, módszertant, beszédművelést. Volt sok laboratóriumi és egyéb módszertani gyakorlatunk is. Tanultuk az oktatástechnikai eszközök használatát. Amiről még mesélnék: Volt egy szerény kis két féléves tantárgyunk, aminek a neve »Numerikus és gépi módszerek«. Még vizsgánk sem volt belőle, csak gyakorlati jegy. De aminek mi ott voltunk az indulásánál, az ma uralja a világot. Ez ugyanis a számítógép használata volt. Volt egy szoba a főiskolán, ami maga volt a számítógép. Faltól falig, fel a plafonig, mint egy nagy konyhaszekrény. Megírtuk a programot, ezt egy lyukasztó átalakította kilyuggatott szalaggá, azt befűztük a gépbe, és a gép kiadta mondjuk egy számsor első 100 elemét. Vagy egy kis táncoló pálcaemberkét. És mi ezt a 45 éves szédületes fejlődést a kezdettől végig követhettük. Sőt már el is viharzott a fejünk fölött. Aztán a nagy matek–kémia diplománkkal nem tudtunk Kabán elhelyezkedni, mivel az akkori igazgató szerint az ilyen végzettségű pedagógusokkal Dunát lehetne rekeszteni. Maradjunk Szabolcsban! De nem maradtunk. Így került Nauszi Tetétlenre, én pedig Sári Gusztáv tanár úr protekciójával Püspökladányba. A gondtalan diákévek elmúltak.

Ekkor már alig tudtam róla valamit. A hétköznapok, házasság, gyerekek és az iskolai munka lefoglaltak bennünket. Az első kisfia születésekor még meglátogattam, de a hármasikrek születésekor már nem. És ő sem jött át, mikor az én gyerekeim születtek. Két olyan időszakra tudok emlékezni, amikor újra tudtunk egy-egy keveset beszélgetni. Néhány évig szakszervezeti titkárok voltunk, ki-ki a maga iskolájában. Debrecenbe jártunk megbeszélésre. Ilyenkor hátrahagytuk a napi gondokat, sokat beszélgettünk, nevetgéltünk, kibeszéltük a környezetünket. Úgy, mint régen. Ekkor panaszolta el, hogy talán igazgatóhelyettes lehetett volna, de nem nevezték ki végül. (A balgák, elvesztettek egy jó vezetőt!) Azután még sokszor találkoztunk, amikor Tetétlen a tagiskolánk lett. Voltak közös rendezvények, képzések. Persze ez már nem volt olyan felhőtlen, csak egy-egy kis lopott beszélgetés, egymás mellé ülés.

Már tudtuk, hogy beteg, amikor egyszer átjött Kabára, valami hivatalos dolgában. Kikísértem. A kapuban mondta: »Hát Icu, öreg barátnőd meg fog halni« Elütöttem valami idétlenséggel. Elment, nem láttam többet. Betegsége miatt már nem tudott tanítani. Kis megszakítással egy tanévig átjártam egy pár órában matekot tanítani. Főleg miatta vállaltam. Ekkor megtapasztalhattam, hogy milyen nagy tisztelettel viseltetnek iránta gyerekek, szülők és pedagógustársak. Ha néha feljött a neve, megbecsüléssel beszéltek róla. Oszlopos tagja volt a nevelőtestületnek. Bizonyára sok energiát fordított a felzárkóztatásra, és nyilván a tehetséggondozásra is. Gondolom, sok iskolai ünnepi műsort hozott össze. Ezt a tetétleni kollégák biztosan elmondják. Mai napig bánt, hogy bár hetente többször is átmentem, nem látogattam meg. Mindig azt gondoltam, »Na majd legközelebb. Most sietek.« Féltem a

fájdalomtól, hogy betegen kell őt látnom. Pedig várt. Megelégedtem azzal, hogy megkérdeztem a lányát, aki röviden válaszolt néhány szót. Szürreális volt számomra a temetése. Mit keresünk itt? Én is, és ő is?

Itt van eltemetve Kabán. Néha meglátogatom a sírját. Szoboszlai Mihályné: abban a sírban Nauszi nyugszik."

Források:
Iskolai dokumentumok
Tetétlen Község Önkormányzat: 98/2015. (V. 28.) sz. önkormányzati határozata

BODOR ANDRÁSNÉ, SÓTONYI ISTVÁNNÉ

SZTÁRAY LÁSZLÓNÉ Kiss Vilma

(Biharnagybajom, 1932. január 31. – Debrecen, 2022. július 25.)
tanító, szakvezető

Édesanyám földműves szülők gyermekeként, szerető családban nevelkedett két húgával Biharnagybajomban. Nagynéném 6 és 9 évvel voltak fiatalabbak anyukámnál. Anyai gondoskodással segítette őket a tanulásukban is. Az idősebb édesanyám ösztönzésére matematika–fizika szakos tanár lett. A fiatalabb nagynéném 5 évig élt velünk Püspökladányban. Ez idő alatt végezte el a 8. osztályt és a gimnáziumot, ő postai vezetőként dolgozott.

Anyukám az elemi iskolát szülőfalujában végezte, majd két évig a Nagyváradi Református Leánygimnáziumban tanult. A háború után a Debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet Leánygimnáziumában folytatta tanulmányait, ahol aktívan sportolt, röplabdázott.

Érettségi után, 1952-től a **Püspökladányi Petri-telepi Állami Általános Iskola** tanítója volt 1976-ig. 1953-ban szerezte meg a tanítói oklevelet a Debreceni Állami Tanítóképzőben.

Szüleim Püspökladányban, a Petri-telepen ismerkedtek meg, édesapám is ott dolgozott mint agrármérnök. 1955-ben házasodtak össze. Az otthonuk egy iskolai szertárhelyiség volt. Születésem után, 1956-tól egy új építésű, 2 tantermes iskolaépület szolgálati lakásában laktunk. Anyukám szavai: *„Ha reggel kinéztem az ablakon, láttam, ahogy jönnek felém a gyerekek."* Püspökladányban tanított a dolgozók esti iskolájában is. Nagy tisztelője volt az ott tanuló felnőtt embereknek (szülőknek), akik munka mellett vállalták, hogy este beüljenek az iskolapadba. Tisztelte az egyszerű embereket: *„Kis tanítványaim mellett ma is szívesen gondolok a szülőkre, akik közül sokan csak hat elemit végeztek, mégis olyan következetességgel és türelemmel nevelték a gyerekeiket, amilyet mostanában néha hiányolok."* (*Hajdú-bihari Napló,* 1987. 12. 24.)

A következő elismerésekben részesült:

- 1969-ben „Kiváló tanító" miniszteri kitüntetés
- 1973-ban Dicsérő Oklevél a Magyar Úttörők Szövetségének országos elnökségétől
- 1983-ban Miniszteri Dicsérő Oklevél

Dr. Pánti Julianna (Püspökladányban volt anyukám tanítványa, az én legjobb barátnőm): *„Hogyan őrzöm emlékezetemben Vilike tanító nénit? Megkülönböztetett szeretettel – mint a szüleimet is – szívem, agyam, lelkem rejtett kincseskamrájában.*

Bár csak harmadik és negyedik osztályban tanított engem, már első osztályos koromtól ismertem, hiszen az osztálytársam és mai napig is legjobb barátnőm édesanyja volt. Érdekes módon, ennek ellenére nemcsak az iskolában, hanem az iskolán kívül is tanító néniként tekintettem rá, mert ő egy nagyon okos, művelt, született tanító néni volt életében, egész egyéniségében. Mindig felnéztem Vilike nénire. Csodáltam és itatósként szívtam magamba szavait az órákon. Gyermekként, akkor minden olyan természetesnek, magától értetődőnek tűnt. Csak felnőttként, elgondolkodva látja át az ember: micsoda felkészültséggel, gondosan felépített metodikával, mindenre kiterjedő figyelemmel, megértéssel és kedvességgel oktatott bennünket. Mindenki tisztelte és szerette. Egyénisége nem tiszteletet parancsoló, sokkal inkább tiszteletet kiváltó és példamutató volt. Természetesen tudott szigorú is lenni, ha szükséges volt. Óráin fegyelmezetten viselkedtünk, ahogy az helyes, de mindenki ismerte mély empátiaképességét, kedves hangját, mosolyát és »huncut« nevetését is, mely mindent egyensúlyba helyezett.

Manapság már változtak a tanítási módszerek, a tanár–diák kapcsolat, számomra viszont éppen úgy volt az igazán értékes, a lehető legtöbbet adó, inspiráló, nemcsak a tananyagot megtanító, hanem az életre, jóra, emberségre nevelő tanítás – a »Nagy Tanító« –, ahogy Vilike tanító néni tanított engem és sok száz más gyereket, akik őt velem együtt szívükben őrzik és sosem felejtik el."

1976-tól a debreceni **Péterfia Utcai Általános Iskola** tanítója volt. 1977-ben – több pedagógustársával együtt – átkerült a **Tanítóképző Főiskola Gyakorlóiskolájába,** ott oktatott-nevelt 1988-ig. Igazi pedagógus volt, aki szeretettel, következetesen nevelte tanítványait. Tanítási óráira alaposan felkészült, részletes óravázlatokat írt. A bemutató óráinak tervét nagy körültekintéssel gondolta végig. Fogékony volt az új pedagógiai módszerekre, kísérletekre. Érdeklődéssel kapcsolódott be ezekbe a kihívásokba. A tehetséges diákokat versenyekre készítette, a gyengébb képességűeket korrepetálta, igyekezett felzárkóztatni őket.

A főiskolai hallgatók felkészítésével is lelkiismeretesen foglalkozott. Anyukám szívesen emlékezett arra, mikor az egyik hallgató azokkal a szavakkal dicsérte meg a kérdésére helyesen válaszoló tanulót, amivel ő is gyakran: *„Úgy van, nagyon jól van!".*

Lelkesen készült a „Deltácska" szakkörére, ahol szakköröseinek a természettudományokkal kapcsolatos ismereteit bővítette. Édesanyám szavai: *„Én egy újságot is úgy veszek a kezembe, hogy azt figyelem, mit lehetne ebből a gyerekeknek elvinni."*

Szerencsésnek tartotta magát: *„Mindig nagyszerű testületben dolgoztam, ahol a kollégákkal meg lehetett beszélni a problémákat. Tanácsokat adtunk, segítettünk egymásnak"* – mondta.

Dr. Balogh Lászlóné főiskolai docens: *„Vilike fogalom volt a szakvezetők között. Világos szerkezetű mintaórái elegánsan illusztrálták a tantárgypedagógia elméleti óráit. Mindig örültünk, ha hozzá osztották be a hallgatói csoportunkat, mert tudtuk, ott minden a helyén lesz. Nem villogott látványos módszerekkel, de amit csinált, az mindig észszerű volt, és a gyerekekért történt. Jól ismerte a tanítványait és a nála gyakorló hallgatókat is. Óraelemzései is logikusak, jól követhetőek voltak. Sajnáltuk, amikor nyugdíjba ment. Egy etalon távozott."*

Volt munkaközösségvezető, szakszervezeti titkár, szervezett kirándulásokat, táborokat.

A szabadidejében is szívesen volt együtt munkatársaival. Nyugdíjasként boldogan ment vissza az iskolai rendezvényekre. Tanítványai szüleivel jó kapcsolatot ápolt, különösen az első, (falusi) munkahelyén, hiszen köztük éltünk. Minden idejét hasznosan töltötte: olvasott, kézimunkázott, kertészkedett. És mindig tanított! Húgait, engem, a lányát és az unokáját, és az ismerősök gyermekeit is.

Nyugdíjazásakor kollégái ezekkel a szavakkal búcsúztak tőle: *„Ahogy köztünk, velünk éltél és élsz, azt szavakkal elmondani úgysem lehet. Szeretünk és tisztelünk! Néztük és nézzük a szemedben a fényt, amelyben megkapaszkodhatott minden kis tanítványod, s mi valamennyien!"*

Vadász Györgyné (Jolika), Debrecenben volt kolleganője: *„Elhivatott tanító volt. Világos, logikus gondolkodás és kifejezésmód jellemezte. Különösen érdekelte a természettudomány, amit tanórákon és az általa kitalált Deltácska szakkörön is igyekezett átadni a gyerekeknek. Végtelen precizitás, alapos, átgondolt ismeretátadás, módszertani sokszínűség jellemezte munkáját. A tanítási gyakorlatban a tanítójelöltek számára is kiváló példa volt. Kapcsolata a tanítványaival, a kollégákkal, a szülőkkel, a hallgatókkal elismerésre, követésre méltó. Őszinteség, jóakarat, empátia volt jellemének, személyiségének mozgatórugója. Nagyon szerettük!"*

Brincken Györgyné (Mariann) énektanár: *„1984-ben kerültem a Debreceni Tanítóképző Főiskola Gyakorlóiskolájába. Az alsó tagozaton éneket tanítottam. Vilike akkor a 3. zenei osztály osztályfőnöke volt. Itt természetesen magas volt az énekórák száma.*

Életem egyik legnagyobb ajándékának tartom, hogy taníthattam az osztályában. Az akkori nagy tantestületben mindenben a segítségemre volt. Eligazított a kollégák megismerésének útvesztőiben, megismertetett az iskola szokásrendjével, a hallgatói munkával. Akkor még nem volt divatban a mentor szóhasználata, de nekem ő volt a mentorom. Emberségével, figyelmével, tapintatával, szeretetével megkönnyítette a beilleszkedésemet.

Igazi tanító volt. »Követelek tőled, mert tisztellek!« – ezt az elvet képviselte. Szelíd következetességével, tartásával példát mutatott a gyerekeknek, a szülőknek, a kollégáknak, a hallgatóknak az élet minden területén. Mindig elérhető volt. Nem hiszem, hogy délután 5 előtt elhagyta az iskolát. Biztonságot adott a gyerekeknek, kollégáknak egyaránt, mert érezni lehetett figyelmét, szeretetét. Bármikor gondolok rá, mindig az jut eszembe, hogy jó volt mellette lenni.

Két évet dolgoztunk együtt az iskolában, de élete végéig elkísért anyai barátsága. Olyan szépen senki sem tudta mondani a nevemet, mint ő. Mariannka – így hívott.

»Legszebb emlék a szeretet, melyet mások szívében hagyunk magunk után.« Ezt az emléket hagyta nemcsak nekem, hanem tanítványainak is."

Balogh Ágnes (szinkrontolmács az Európai Parlamentben): *„Nekem ő volt A TANÍTÓ NÉNI. Így, csupa nagybetűvel."*

Nyugdíjba vonulásakor a *Hajdú-bihari Naplóban* (1987. 12. 24.) *Szabó Katalin* készített vele interjút. Abból idézek: *„A következetesség a legfontosabb a nevelésben. Az egyik pedagógiai elvem, hogy a gyerek értsen egy szóból. Legyen benne szándék, hogy el akarja végezni, amit rábíztak. Magam is ezt teszem. Azonnal mozdulok.*

A kényeztetés legalább olyan súlyos hiba a nevelésben, mint az elhanyagolás.

Mindig igyekeztem a gyerekek minden rezdülésére, megnyilvánulására úgy reagálni, hogy a helyes irányba tereljem őket. Ne élvezhessen egyik sem érdemtelen előnyöket, és ne szenvedhessen hátrányokat senki amiatt, amit az otthon, esetleg a szülők anyagi háttere határoz meg.

Nagyon fontos megtanítani a főiskolásokat arra, hogyan kérdezzenek. Tudni kell előre a választ, s az csak úgy megy, ha próbálunk a gyerek fejével gondolkozni.

Valójában nem telik el egyetlen óra sem úgy, hogy ne gondolnék a munkámra. Sosem éreztem fáradtságot, fásultságot. Minket úgy neveltek, hogy minden percet ki kell használni. Ezért máig sem tudok tétlenül ülni."

Édesanyám tanítás iránti elhivatottsága számomra példaértékű volt. A püspökladányi Petri-telep tanítói, tanárai és az ott élő gyerekek között nőttem fel. Így természetes volt számomra, hogy pedagógus leszek. Matematika–pedagógia szakon végeztem Nyíregyházán, és Debrecenben tanítottam 40 évig matematikát.

Anyukám anyai gondoskodása, nyugalma, kiegyensúlyozottsága a létem fontos része. Egymás iránti szeretetünk örök. Úgy érzem, Ő most is velem van, és mindig velem marad.

Lánya, *DÉZSI JÁNOSNÉ SZTÁRAY KATALIN,* Debrecen

SZUHAJ GYÖRGY

(Szarvas, 1962. április 30. – Nagyszénás, 2024. augusztus 22.)
középiskolai tanár, képzőművész, földműves

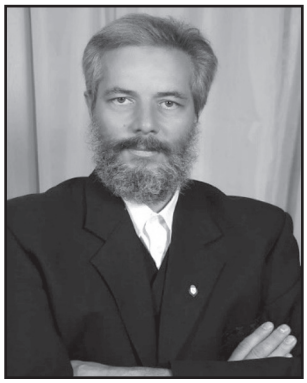

Szülei: Szuhaj György, Mravik Anna földművesek. Felesége: Elefánty Mária általános iskolai tanár. Gyermekei: Szuhaj Márk kutató biológus, Szuhaj Maja kontroller.

Az általános iskolát Örménykút-Galóhalom községben, a 2. Sz. Általános Iskolában végezte, középiskolába Szarvason járt, 1980-ban érettségizett a Vajda Péter Gimnáziumban.

1985-ben szerzett földrajz–rajz szakos általános iskolai tanári oklevelet a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, Szegeden. 1986-tól 1995-ig a Szőnyi István Képzőművészeti Szabadiskola alkotója volt Zebegényben.

A Magyar Iparművészeti Egyetemen tanult. A „Veránka” Alkotótelepen dolgozott 2004-től.

Munkahelyei: 1985-től 1987-ig a **2. Sz. Általános Iskola;** 1987-től a **Vajda Péter Gimnázium;** 1997-től 2004-ig a **Chován Kálmán Művészeti Alapiskola** tanára volt. 2004-től egyéni gazdálkodó lett.

Egyéni kiállításai: Szarvas, Kecskemét, Esztergom, Budapest. Csoportos kiállítások: Szarvas, Békéscsaba, Gyula, Kecskemét, Szentes, Eger, Szentendre, Kaposvár, Gyöngyös, Hatvan.

Rendezvényei: Szarvasi Alkotók közös tárlatai (2005-UNIOL, 2006-SZÁK, 2007-HAL, 2008- SZARVAS Nap, 2009-ÉLET, 2010-FA, 2011-LÓ, 2012-EMBER, 2013-ISTEN, 2014-KAPU). Majd új néven folytatódott: Szarvasi Képzőművészeti Tárlat (2016-KÉZ, 2017-KÖNYV jel, betű, írás. 2018-ARC, + BÁSTYA, 2019-REPÜLÉS, 2020–2021-EROTIKA. Performance-ok a 3T-NSZK csoporttal (Út; Sodrás; Part; Kör; Ég; Uniól; Artér; Hal; Szarvas) 20 éven át (2002–2022).

Kedvtelései a festészet, az olvasás, a horgászat és a kirándulások voltak.

Kitüntetései: a Szarvas Város Barátainak Köre és a „SZARVASÉRT” Alapítvány által odaítélt Szarvas Város Művészeti Oktatásáért, valamint a városért kifejtett kulturális tevékenységéért megkapta a „Szarvasért” emlékplakett ezüst fokozatát (Szarvas, 2013. 02. 23.).

Az alábbi emlékezések arról vallanak, hogy a sokszínű, sokoldalú alkotó ember hogyan jelenik meg a környezetében:

Pécsváradi Antal (tanártárs, barát, kolléga, a Vajda Péter Evangélikus Gimnázium nevében): *„Önmagát – ebben a sorrendben – középiskolai tanárnak, képzőművésznek és földművesnek tartotta. Két év általános iskolai tanítás után érkezett alma materébe, ahol oktató-nevelő munkáját emberi-szakmai igényesség jellemezte, legfőbb törekvése az volt, hogy tanítványai ne csak megértsék a művészeti alkotásokat, hanem azok élményt is jelenthessenek számukra, alkotásra inspirálják őket! Kiemelt célja volt a tehetséggondozás. Ezt a tevékenységet városi szinten a Chován Kálmán Művészeti Alapiskola tanáraként is folytatta éveken át.*

Művelt, ötletgazdag, kitűnő esztétikai érzékkel rendelkező iskolai- és városi polgárként szívesen vett részt értékőrzésben, értékteremtésben: Szarvasi Történelmi Emlékút, gimnáziumi Hősök fala, amiért nem lehetünk elég hálásak neki. Művészként hazánk több településén egyéni és csoportos kiállítások jelezték pályafutása kiteljesedését. A legtöbb szarvasinak leginkább a sokszor humoros, sokszor kritikus, de mindig elgondolkodtató városnapi performance-ok maradnak meg emlékezetében.

Ahogy az élet hozta, a szülői generáció helyére kellett lépnie, így lett belőle földműves. A családi birtokon való gazdálkodásba is teljes erővel vágott bele, képezte magát, sokat dolgozott, így ezt is sikeresen művelte, ahogy előző két »hivatását« is. Ezek mellett férjként, családapaként, barátként vált teljessé értékes élete, elfogadva azt, hogy legkedvesebb kikapcsolódására, a horgászatra alig marad ideje.”

Roszik Zoltán (Tessedik Sámuel Múzeum előző igazgatója) így emlékezik: *„Vizuálpedagógusként nem csupán oktatott, hanem inspirált. Művészként nemcsak alkotott, hanem elgondolkodtatott. Földművesként nemcsak termelt, hanem gyökeret*

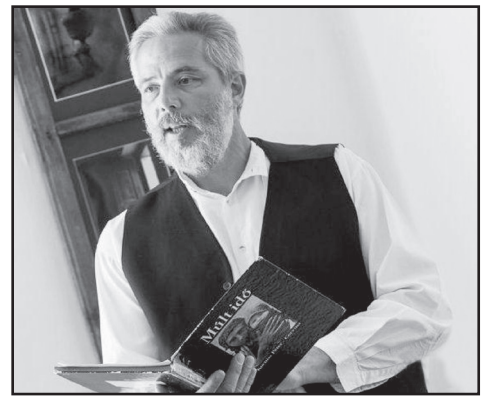

eresztett a szülőföldjében. Sajátos világnézete, egyéni gondolkodásmódja sokakhoz eljutott egyéni és csoportos kiállításai révén. Városnapi performanszai mindig a helyi közösség tükreként szolgáltak. Múzeumunk életének meghatározó alakja volt, nemcsak művészetével, hanem régészeti leleteivel is gyakran betért hozzánk, melyeket fölművelés közben gyűjtögetett. Mindaz, amit hátrahagyott – művei, tanításai, gondolatai – örökre velünk maradnak".

Csasztvan András (Vajda Péter Művelődési Központ ny. igazgatója): *„1992-ben létrehoztuk a szarvasi művészeti alapiskolát, ötödikként az országban. Gyuriék két évvel később csatlakoztak a kézművesekkel, képzőművészekkel, majd elindult a drámatagozat is. Az ország egyik legeredményesebb művészeti iskoláját működtethettük. Országos továbbképzések, tanulmányi versenyek többszörös házigazdái lehettünk. Tehetséges tanítványaink sikerét látva felvetődött a kérdés: HOGYAN? Kreativitással, mindig megújuló új ötletekkel, melynek meghatározó kulcsembere Gyuri volt."*

Brachna Irén (tanár, Chován Kálmán Művészeti Alapiskola ny. igazgatónő): *„Egy igazi – klasszikus értelemben vett – reneszánsz ember voltál, aki ha kellett gazdálkodott, ha kellett fúrt-faragott, ha kellett ötletelt, de minden téren alkotott. Fanyar humorral, néha elementáris nyerseséggel kavartad föl környezeted állóvizét. Személyiséged elmaradhatatlan eleme volt a meghökkentés, a gondolatok vibrálása."*

Bődi Etelka (tanár, kolléga): *„Biztos vagyok benne, hogy tudta: a képzőművészet nem az én utam, de nem akadályozott meg abban, hogy rajzból tegyek érettségi vizsgát. Viszont a művészet szeretetét, az alkotás örömteli izgalmát ő ültette el bennem, és hálás vagyok mindazért, amit tőle kaptam. Ahogy ültem ma a búcsúztatón a templomban, arra jöttem rá, hogy olyan ember volt ő, aki hídként összekötött embereket, gondolatokat, korokat, művészetet, kultúrát, önkifejezést. Fényt hozott a homályba, amikor csak lehetett. Ma jöttem rá, hogy olyan szinten inspirált, amit akkor nem vettem észre. Kezdőtanárként én is vittem be zenét az órákra, legtöbbször Cafe del Mart, és én is etetem a tanítványaimat – olykor a szellemi táplálék mellett – mind a mai napig."*

Bereznai Péter (művésztárs, barát): *„Amikor megérkeztünk a szarvasi művésztelep kezdésére, Gyuri már mindent a legapróbb részletekig megszervezett, minden a helyére került. Évről évre mindig minden a helyére került. Számára mindennek rendelt ideje és kijelölt helye volt. Tanítványait szerette, őket is mind maga körül akarta tudni. Boldog volt, ha tehetett értük valamit. Néhányan élete végéig napi kapcsolatban maradtak vele. A tanítványok maguk is mesterré váltak. Mára már az a bensőséges mester-tanítvány viszony mély, emberi barátsággá nemesült. Az*

emlékezet itt tartja közöttünk, annyi mindenben ismerjük fel mára sem szűnő jelenvalóságát, bárhová nézünk, Szarvason mindenütt ott vannak életének, munkájának, szellemiségének kitörölhetetlen nyomai."

Madaras László (művésztárs, barát): *„Kint az A-villánál, Zebegény fölött, a Dunakanyarban, a Szőnyi rétnél néztük csapatostul a naplementét – néztük és próbáltuk képpé formálni. – »Azta!« – csak ezt hallom Bruncsák András mellett. Ez Szuhi! A csendet, a papír feletti koncentrációt megtöri mély, önfeledt hangja. – »Ezt a tűzijátékot, azta!« – mondja. Majd megnézi, mit csinálok. Andráshoz fordul: – »Ez a gyerek tud festeni!« – »Igen, jól keni« – hümmögi András. Ez volt az első impulzusom egy folyamatosan pulzáló, harsány, eleven életből, egy bölcs, kisugárzó személyiség néha darabos, de kedves, imponálóan okos és megértő lényéből."*

Lestyán-Goda János (tanítvány, képzőművész, barát): *„Észrevétlenül művészeti iskolát teremtett. Néhány év elteltével Szarvasról tucatszám szereztek diplomát különböző művészeti, iparművészeti, építészeti felsőoktatásban tanítványai. Nekünk ő maradt a biztos pont tanulmányaink útvesztőiben. Mindenkire maradt egy kis ideje, mint egy folyton bővülő családban. Bennünket várt haza tematikus alkotásainkkal is minden nyáron július 23-ára a tanítványok fontos találkozójára. Azt az első rajzomat 38 évvel később találtam meg a műterem-szobája falán, más tanítványokéval van csokorba szedve, mint egy házi oltár. Privát szentélyében korábban sosem jártam. Szarvasra hazajőve bronzműves műhelyem legfontosabb segítője lett. Újra sok időt tölthettünk együtt."*

Baráth Nóra (tanítvány, képzőművész, tanár) szavait idézve: *„Szuhaj György engem 35 évig kísért utamon szeretetteljes figyelmével. A legnagyobb természetességgel adta át azt a szemléletet, ami a művészet és az alkotói lét komoly játékára irányult. Személyiségével egyszerre közvetítette a hagyományos értékek tiszteletét és a szokatlan művészeti megoldások figyelemfelkeltő erejét. Tudtuk, vele együtt tapasztaltuk azt, hogy a világ alkotói megismerése során rejtelmeket szemlélünk. Mindketten figyeltük a természetben megnyilvánuló változásokat és a benne jelenlévő állandót. Mindez természetes volt, nem kellett külön beszélni róla. Alkotóként először a Zebegényi Nyári Művészeti táborokban ültünk egymás mellett a tájban. Micsoda öröm volt! Akkor 16 éves voltam, azóta több művésztelepen dolgoztunk együtt, és alkotótárs lettem."*

Hámori Gabriella (színművésznő, tanítvány): *„Amikor 18 évesen a Színművészeti Főiskolára jelentkeztem, a Képzőművészeti Főiskolát is megjelöltem továbbtanulási célnak. Tetszett a tanítás lehetősége az akkor induló, kísérleti művészeti tanárképző szakon. Szabad időmben a Tanár úr által vezetett művészeti foglalkozásokon vettem részt. Tőle kaptam az első festőkésemet, tőle tanultam meg a művészeti morál alapjait, az alkotás erejében vetett hitet, hogy milyen sok kreativitást szabadíthatunk fel magunkban a munkához. Csodáltam életszeretetét. A legnagyobb tanítóm volt. Okosan, szelíden ébresztett rá mindenkit a saját képességeire. Felvételt nyertem mindkét főiskolára, de a Színművészetit választottam. Azonban nagyon kezd hiányozni az alkotás vizuális formája. Készülő mesekönyvem illusztrációit neki ajánlom."*

Sarfenstein Ditta (tanítvány) visszaemlékezése: *„Nagyon izgultam, amikor nyolcadikosként először beléptem a gimis szakkörébe. Izgalmam viszont hamar elillant, mert egyből tudtam, hogy jó helyen járok. Kenyeret ettünk, Pink Floydot hallgattunk, és közben csodás dolgokat rajzoltunk. Ennyire egyszerű volt… Tanításai mindig velem lesznek. Köszönöm, hogy hatalmas tudását megosztotta velem!"*

Urbancsokné Pljesovszki Ildikó (Szarvasi Kézműves Tanya tulajdonosa és vezetője): *„Gyuri ifjú tanárként került a 2. sz. Általános Iskolába, ahol a mi osztályunkban is rajzot tanított. Hamar megtaláltuk a közös hangot a népi építészetben, a hagyományokban. Maga köré gyűjtötte azokat a diákokat, akik valamiben különlegesek, tehetségesek. Hatalmas közösségépítő ember volt. Gyerekként ismertem meg, majd diákja lettem, végén kollégája is. Mindenkinek a legdrágább kincsét adta, az idejét. Bárki bármilyen kéréssel fordulhatott hozzá, meghallgatta és volt hozzá pár gondolata."*

Molitorisz Pál (ny. ügyész, amatőr helytörténész, barát): *„Mind a magánéletben, mind a közéletben sikeres, gazdag pályát futott be. Elismert volt tanárként és a helyi közéletben is. Boldog házasságban élt, gyermekeikben is sok örömük telt. Nyugodt, jóindulatú személyisége népszerűvé tette. Megfontoltságával, tartásával, önkéntelenül is tiszteletet keltett. Nemcsak jó tanár volt, hanem példamutató ember is. Olyan ember, aki minden munkáját lelkiismeretesen, szorgalmasan és alázattal végezte. Tevékeny, az új iránt fogékony személyiséget vesztettünk el benne."*

„Szuhaj György életútja, tevékenysége, akarata, kitartása is egy megtermett akácéhoz hasonlítható. Ha kivágják, a földben maradó gyökereiből új élet sarjad. Látható, érzékelhető, hogy tanítványainak sokasága indult el ezen gyökerekből." (*Csasztvan András* méltató szavai.)

Önmagáról ezt vallotta: *„Az adatok nem rólam szólnak. Legfeljebb dolgokról, eseményekről, helyzetekről, melyeknek tudatosan vagy véletlenül részese lettem."* Ebben is igaza volt, az adatok kiesnek az emlékezetből, de az együtt töltött idők emlékképei – szerencsére bőven van muníció – örökre megmaradnak!

MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA
ny. szakvezető óvodapedagógus,
és
NAGY ISTVÁNNÉ SZTREHOVSZKI ÉVA
ny. tanítónő,
Szarvas

„A tanár híddá feszül s biztatja tanítványait, keljenek át rajta; majd miután megkönnyítette számukra az átjutást, boldogan összeroskad, arra buzdítva őket, hogy maguk építsenek hidakat."
(Nikosz Kazantzakisz)

T

TAMÁS JÓZSEF
(Görbeháza, 1944. november 7. – Görbeháza, 2004. április 24.)
magyar–történelem szakos tanár, iskolaigazgató

Tamás József 1944. november 7-én született Görbeházán. Mindig tréfásan emlegette, hogy a születésnapját nem lehet elfelejteni, mert november hetedike abban az időben nagy ünnep volt. A rendszerváltásig az iskolák minden évben nagy ünnepséggel készültek erre a napra. Az ünnepség után külön felköszöntöttük őt is, és a nevelőtestület nevette, hogy micsoda ünnepséget rendeznek országszerte a születésnapján. Édesapja Tamás István, a háború előtt napszámos volt. A háború után másokkal együtt belépett a megalakult termelőszövetkezetbe. Később a földműves szövetkezetben kapott munkát, ügyintézőként dolgozott. Édesanyja, Szarka Mária a háztartásban dolgozott. 4 gyermekük született. Mária és Erzsébet háztartásbeliek voltak. Mária később az általános iskolában lett hivatalsegéd, vagyis takarító. A bátyja, István a helyi termelőszövetkezetben kapott munkát.

Tamás József az általános iskolai tanulmányait helyben végezte. Tanulmányait Hajdúböszörményben, a Bocskai István Gimnáziumban folytatta, ahol 1963-ban érettségi vizsgát tett. 1964-ben felvételt nyert Nyíregyházára a Bessenyei György Tanárképző Főiskola levelező tagozatára, magyar–történelem szakra.

Főiskolai tanulmányai mellett 1964-től, a Görbeházától körülbelül 8 kilométerre fekvő tanyán, **Bagotán** tanított. Ott betekintést nyert a különböző tantárgyak tananyagába, módszertanába. Dolgozott a helyi művelődési házban is, ő volt a **Fazekas Mihály Művelődési Ház** vezetője.

1965. augusztus elsején került a **Görbeházi Általános Iskolába** tanítani. Kezdetben mint tanító, majd a főiskolai képesítés megszerzése után mint magyar–történelem szakos tanár dolgozott az általános iskolában. Oktató-nevelő munkája során a tanulói öntevékenységre épülő módszerek alkalmazására helyezte a hangsúlyt. Történelemtanárként igen tájékozott volt a világ dolgaiban, a politikai eseményeket figyelemmel kísérte. Erre biztatta a tanítványait is. Magyartanárként a könyvek szeretetére nevelte diákjait. Jó példával járt elől. Nagyon szeretett olvasni. Kevés olyan pedagógus van, aki annyi könyvet elolvasott, mint ő. Nyugalmát, kiegyensúlyozottságát diákjai és a kollégái csodálták, és nagyra értékelték. Talán ez is hozzájárult, hogy 1971. szeptember elsejétől ő lett az iskola igazgatója. Az iskola vezetőjeként igyekezett nyugodt, barátságos iskolai légkört teremteni. A közös rendezvények jó hangulata igazolta, hogy ez sikerült. Örömmel figyelte, ha a nevelői szobában jó hangulatban beszélgetnek a pedagógusok a gyerekekről, megosztják egymással a tapasztalataikat, a jól bevált módszereket, igyekeznek összehangoltan végezni a munkájukat. Be is kapcsolódott mindig ezekbe, és rámutatott arra, hogy az iskolában segíteni kell egymás munkáját, csak közösen érhetünk el jó eredményt. Szabad teret biztosított a kollégáinak és a munkaközösségeknek a munkában. Közvetlen, barátságos munkastílus volt rá a jellemző. Bárki, bármikor kérhetett tőle tanácsot, segítséget, ő mindig szívesen segített. Mindig nyitva volt az ajtaja a kollégák, a szülők és a diákok előtt is. Döntései előtt kikérte a kollégák véleményét, azokat a döntéseinél figyelembe is vette. Elvárásait nyugodtan, világosan közölte a diákoknak és a kollégáknak is. Jó kapcsolatot alakított ki a település vezetőivel, a lakosokkal. Igyekezett igazgatóként a falu közösségi életében aktívan részt venni. A közösségi rendezvények aktív részesei voltak az iskola pedagógusai és a diákjai. Megszervezte a felső tagozatos diákok őszi mezőgazdaságban végzett társadalmi munkáját. A gyerekek a termelőszövetkezet szőlőjében szüreteltek. Az ÁFÉSZ segítségével megalakult az iskolában a „diákszövetkezet". A diákok üzemeltettek egy iskolabüfét, természetesen tanári felügyelettel. A négy büfés hozta az árukat, árulták azokat a szünetekben, majd elszámoltak a bevételekkel.

A magánéletében is nyugodt, kiegyensúlyozott, jókedvű ember volt. 1967-ben feleségül vette Szekrényesi Gizellát, aki szintén pedagógus volt, akivel 1973 óta együtt dolgoztak egész életükben a görbeházi iskolában. Itt építették meg a családi házukat, itt nevelték a két fiukat.

Tamás Nándor, a fia így emlékszik vissza édesapjára: *„Ha az első szóról kérdeznének édesapámmal kapcsolatban, az a humánum lenne. Nagyon szerette az embereket, származástól és végzettségtől függetlenül, mindenkivel megtalálta a hangot, legyen az kétkezi munkás vagy több diplomás értelmiségi. Kezdetben a helyi művelődési házat vezette Görbeházán, majd pályát váltott, magyar−történelem szakos tanárként helyezkedett el, a húszas évei végén pedig már igazgatója volt a Görbeházi Általános Iskolának. Generációkat tanított és „iskolaigazgatott", a fél nagyközség az óráin tanulhatta meg a magyar nyelv és irodalom, illetve a történelem egy-egy szeletét. Vidámsága átragadt a környezetére, nagyokat tudott nevetni baráti társaságban, a kollégáival vagy az általa tartott tanórákon. Minden tanítvá-*

nyában meglátta a jót és az értékeset, mindig azt mondta, minden diáknak vannak erényei. Amikor együtt mentünk az utcán, azt mondta, köszönj mindenkinek előre, fiam, mert apádat biztosan ismeri a szembejövő. Nem szívesen adott rossz jegyet senkinek, csak ha már elkerülhetetlen volt. Kissé tudathasadásos állapot volt számomra, hogy amikor kirúgtam a focilabdával az iskola ablakát, otthon már nem kellett külön elmondanom, hogy behívatott magához az igazgató. Halála után 24 évvel is nagyon sokan tudják, ki volt Tamás József. Büszkén és szeretettel néztem rá, és továbbra is így érzek. Otthon nagyon sok könyvet csak le kellett emelnem a polcról, ha valamire kíváncsi voltam, utána akartam nézni egy írónak vagy egy történelmi kornak. Kapásból idézett verseket vagy közmondásokat. Nem véletlen, hogy magam is szerelmese lettem az irodalomnak, a történelemnek, a betűvetésnek."

1971-ben kérték fel, hogy vállalja el az iskola vezetését. Abban az időben az iskola igazgatóit kinevezték, megbízták őt az intézmény vezetésével. Néhány évvel a nyugdíjba vonulása előtt megváltoztak a jogszabályok. Bevezették, hogy az igazgatói állásokat pályázati úton kell elnyerni. A pályázók eljuttatták a megírt pályázataikat a fenntartóhoz, az önkormányzatokhoz, majd a szülők, a diákok és a kollégák véleményének meghallgatása után az önkormányzat képviselőtestülete döntött az igazgató személyéről. Ekkor talán már érezte, hogy fogytán van az ereje, ezért úgy döntött, hogy nem pályázik, a nyugdíjba vonulásáig tanárként fog dolgozni tovább az iskolában. Munkája elismeréseként címzetes igazgatói kinevezést kapott.

Nyugdíjba vonulása után sajnos, nem élvezhette sokáig a békés, boldog nyugdíjas éveket, mert a betegsége közbeszólt. Betegségét türelemmel, megadással viselte, de a gyilkos kór legyőzte. Felesége, két fia és egyetlen unokája mellette voltak életének ezekben a nehéz napjaiban.

MOLNÁR LÁSZLÓNÉ, nyugalmazott igazgató,
Görbeháza

TAMÁS JÓZSEFNÉ Szekrényesi Gizella
(Görbeháza, 1947. július 27. – Görbeháza, 2017. március 22.)
óvónő, tanító

Tamás Józsefné, született Szekrényesi Gizella nagyszülei az első lakosok között költöztek az 1925-ben alakult kis faluba, Görbeházára. Az édesanyja, Lengyel Gizella éppen az építkezés idején született, majd itt nőtt fel, itt alapított családot a férjével, Szekrényesi Jánossal. Itt született meg egyetlen gyermekük, Szekrényesi Gizella, 1947. július 27-én. Az édesapa a helyi termelőszövetkezetben dolgozott, az édesanya háztartásbeli volt.

Gizella az általános iskolai tanulmányait helyben, a görbeházi általános iskolában végezte. Tanulmányait Hajdúböszörményben, a Bocskai István Gimnáziumban

folytatta. Főleg a nyelvek és az irodalom iránt érdeklődött. Orosz és német szakkörre járt. Gyerekkori álma volt, hogy tanító lehessen.

Érettségi után a Görbeházától körülbelül 8 kilométerre lévő kis tanyán, **Bagotán** tanított képesítés nélküli nevelőként. Nehéz volt a kijárás, különösen télen. Hóban, esőben, szélben és napsütésben is menni kellett, gyakran kerékpárral, de néha gyalog. Vállalta, mert a gyerekkori álmát akarta megvalósítani, hogy pedagógus legyen.

Először nem a tanítóképzőbe, hanem az óvónőképzőbe vették fel. Az óvónői képesítéssel a **görbeházi óvodában** dolgozott. Óvónői munkáját lelkesen, nagy szeretettel végezte. Közben befejezte a tanítóképzőt is, 1972-ben szerzett képesítést Jászberényben a Felsőfokú Tanítóképző Intézetben. A diploma megszerzése után 1973-ban került a **Görbeházi Általános Iskolába** tanítani, ahol a nyugdíjba vonulásáig dolgozott.

Munkáját mindig becsületesen, lelkiismeretesen végezte. Óvónői képesítéssel és tapasztalatokkal rendelkezve az óvoda és az iskola közötti átmenet kezelésében nagy jártassága volt. Figyelt rá, hogy a kicsik iskolai beilleszkedése zökkenőmentes legyen. Az első és második osztályban tanított, ezt a korosztályt szerette a legjobban, a kicsik álltak a szívéhez a legközelebb. Oktatói pályafutása alatt nagyon sok kisgyereknek tanította meg a tudás alapjait. Türelemmel, szeretettel bánt a gyerekekkel. Tanítványai szerették, szeretettel gondolnak mindig az elsős tanító nénijükre. Az óráira alaposan felkészült, azok jó hangulatúak, gördülékenyek voltak. Nagy gondot fordított az alapkészségek fejlesztésére és a differenciálásra. Igyekezett szemléltető anyagok segítségével még érdekesebbé, szemléletesebbé tenni, jobban elmélyíteni az elsajátítandó anyagot. A gyerekek nevelése nagyon fontos volt számára. Tanóráin mindig figyelt arra, hogy kiaknázhassa a nevelési lehetőségeket. Mindent megtett azért, hogy minél jobb osztályközösségeket formáljon. Törekedett arra, hogy folyamatosan tovább képezze magát. Sokáig ő volt az iskola gyermekvédelmi felelőse. Görbeházi lévén jól ismerte az itt élő gyerekek családjait, ami megkönnyítette az e területen végzendő munkáját.

Kellemes, derűs, optimista ember volt. Mindenben és mindenkiben igyekezett a jót meglátni. Őszintesége, nyíltsága, szerénysége miatt szerették a kollégái és a szülők is. Az egyik legszerényebb kolléga volt, akivel valaha dolgoztunk. Mindig törekedett arra, hogy maximális teljesítményt nyújtson, mivel úgy érezte, hogy az igazgató feleségeként a legjobbak között kell teljesítenie. Nagyon örült minden szívből jövő elismerésnek. Nagyon szerette a dalokat, a népdalokat, a zenét. Ő volt a pedagógusok között a „nótacserje". Így neveztük őt. Ha énekelni kezdtünk, mindig neki szóltunk, hogy „lépjen akcióba", vagyis kezdje a dalokat.

A munka mellett mindene a család volt. 1967-ben házasságot kötött Tamás Józseffel, aki szintén a görbeházi iskolában tanított, aki a házasságkötésük után két évvel az iskola igazgatója lett. Gizike édesanyjához közel építették meg saját házukat, így az egyedül maradt „mamika" a család életének része lett. Két gyermekük született: Zsolt és Nándor, akik szüleiktől örökölték a könyvek szeretetét. Zsolt, aki édesanyjától örökölte kiváló nyelvérzékét, könyvek között dolgozik könyvtárosként. Nándor pedig újságíró lett, aki az újságírói munkája mellett már több könyvet is írt,

amelyeknek a megjelenés utáni könyvbemutatóját Görbeházán tartották. A családból hozta a zene szeretetét, így a barátaival zenekart alapított, amelynek ő a frontembere.

Tamás Nándor, a kisebbik fia így emlékszik az édesanyjára: *„Mint azt viccesen mondani szokták, akinek mindkét szülője pedagógus volt, az halmozottan hátrányos helyzetű. De ez csak humor… Első- és második osztályban édesanyám volt a tanító nénim, ott így neveztem, otthonra maradt az »anyu« megszólítás. Igazi tyúkanyó típus volt, pátyolgatta, biztatta a tanítványait, ahogyan József Attila írta: »jó szóval oktasd, játszani is engedd szép, komoly fiadat!« Gizike tanító néninek ez a mondat volt a hitvallása, ő óvónőként kezdte pályáját, ezt követően váltott munkahelyet, de a legkisebbek iránti gyengédsége és játékossága az iskolapadok között is jellemző maradt rá. Gyakran keresték föl a tanítványai hétvégén otthonunkban is, ha épp felénk jártak. Több száz görbeházit tanított meg írni, olvasni és számolni, de énekelni is szeretett a nebulóknak, és otthon is mindig szólt a zene. A muzsika szeretete pedig »rám ragadt« ezt tőle örököltem. Róla a sok történet közül az ugrik be elsőként, hogy én az általános iskola megkezdése előtt már megtanultam olvasni a sportújságokból. Akkoriban szóképes olvasást kellett oktatniuk a pedagógusoknak, amikor anya felmutatott egy ilyen szóképet, rögtön bekiabáltam, hogy mi áll rajta. Aztán szünetben megkért, hogy inkább magamban olvassam el, mert a többieket is szeretné megtanítani a betűk ismeretére. Innentől magyarórán csendben maradtam. Hálás vagyok, hogy a fiuk lehettem!"*

Gizike imádta egyetlen unokáját, Hannát. Boldogan mesélte, amikor a kis óvodás unokája megkérdezte tőle: *„Mama, ugye majd engem is megtanítasz írni és olvasni, mint a többi gyereket?"* Gizikének az édesanyjával is nagyon szoros kapcsolata volt, hisz ő volt az egyetlen gyermeke. Nem múlt el nap, hogy az édesanyját meg ne látogatta volna, aki nagyon közel lakott hozzá, csupán néhány ház választotta el őket egymástól. Mamika vigyázott mindig a gyerekekre, ha nekik elfoglaltságuk volt.

Nyugdíjba vonulása után nagy megrázkódtatás volt számára, amikor 2004-ben elvesztette a férjét. Gondozta beteg, idős édesanyját, és erőt merített két fia és kis unokája szeretetéből. Örömmel kísérte figyelemmel volt tanítványai sorsát, nagyon büszke volt sikereikre.

Sajnos, 2017-ben hirtelen jött betegsége után kórházba került, ahonnan már nem jöhetett többé haza. Fiai tartották benne a lelket, de a kór legyőzte őt. Elvesztettük kellemes, derűs, optimista és végtelenül szerény kollégánkat.

MOLNÁR LÁSZLÓNÉ
nyugalmazott igazgató,
Görbeháza

TASNÁDI JÁNOS

(Kispetri, 1952. január 17. – Földes, 2024. február 9.) tanár

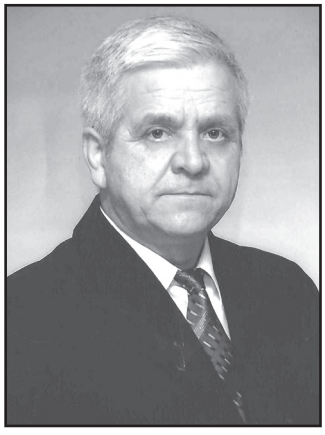

„Azért vagyunk a világban, hogy valahol otthon legyünk benne."

(Tamási Áron)

Tasnádi János 1952. január 17-én született Erdélyben. Ő azok közé tartozik, akik elmondhatják, hogy otthon volt e világban. Neki két hazát adott a sors, hiszen volt egy hazája Magyarországon túl, túl a Király-hágó bércein, a Kalotaszegi dombág egy alig háromszáz lelkes kicsiny falujában.

A szülőfalu, Kispetri Kolozsvártól nem messze, Kós Károly faluja, Sztána szomszédságában található. Az erdős, szelíd domboldalak között meghúzódó településen János harmadik gyermekként született egy szorgalmas, mezőgazdasági munkából élő családban. A hagyományőrző, magyarságát vigyázó falu kis iskolájában kezdte elemi tanulmányait, majd a negyedik osztály befejezése után a felső tagozat osztályait a szomszédos Zsobok községben végezte. Nővére Annuska óvónő, bátyja Bandi matematika–fizika szakos tanár lett. Ő a nyolcadik osztály befejezése után 1967-ben felvételt nyert a nagyenyedi Bethlen Gábor Tanítóképző Főiskolára, ahol tanulmányait sikeres államvizsgával zárta 1972-ben, így átvehette pedagógus diplomáját. **Szilágy megyében, Désházán** helyezkedett el tanítóként, majd 1977-ben Kolozsváron véglegesítő vizsgát tett.

1974-ben ismerkedett meg Molnár Margittal, akivel 1977-ben úgy döntöttek, hogy a házasság szent kötelékében folytatják tovább az életüket. Isten két gyermekkel ajándékozta meg Őket: 1978-ban megszületett Tímea, majd 1982-ben Orsolya lányuk.

1977 szeptemberében „saját kérésére" felbontották munkaszerződését, Nagyváradra költöztek bízva abban, hogy végzettségüknek megfelelő munkát találnak. Azok a remények, melyeket fiatal házasként nagyvárosba költözve szőttek, hamar szertefoszlottak. Szembesültek azzal a ténnyel, hogy János nem kap pedagógusállást. A **Nagyváradi Malomipari Vállalatnál** helyezkedett el, ahol raktárosként, majd segédmunkásként dolgozott. Bár munkája távol állt a hivatásától, mégis nagy odafigyeléssel, becsületesen végezte.

1986 szeptemberében úgy döntöttek, hogy kérelmet adnak be a Magyar Nagykövetségre áttelepülés céljából. A feleségének korábban Magyarországra menekült nagybátyja segített nekik az áttelepülésben, elsősorban azzal, hogy befogadó nyilatkozatot adott számukra. A kolozsvári magyar konzulátuson ezt követően nyújthatták be a befogadási kérelmüket, amelyet hamar el is fogadtak.

Sokkal nehezebb volt végigvinni a román procedúrát, mint gondolták. Először behívatták őket (a gyermekeiket nem) egy bizottság elé, ahol számot kellett adniuk

az elhatározásuk okairól. Persze az általános élelmiszerhiányt (naponta több órát kellett sorban állniuk a tejért és a húsért) és a nemzetiségi jogaik semmibe vételét nem lett volna ajánlatos említeni, ezért arra hivatkoztak, hogy ott helyben egyikük sem tud a képesítésének megfelelő állást találni, ami Magyarországon sikerülne (a földesi általános iskola igazgatója már biztosította mindkettejüknek a tanári, illetve óvónői állást). Majdnem két évig hetente többször elmentek a rendőrségre, mire megkapták a beleegyező határozatot, amelyért Bukarestbe kellett utazni.

1988. november 23-án költözött a család át át a partiumi Nagyváradról a Hajdú-Bihar megyei Földesre. Átköltözésüknél a határellenőrzéshez pontos listát követeltek tőlük az áthozandó tárgyaikról. Amint Magyarországra értek, a debreceni sofőr így szólt hozzájuk: *„Köszöntelek benneteket az új hazátokban!"* Átköltözésük másnapján jelentkezniük kellett a budapesti Belügyminisztériumban, ahol elindították a honosítási eljárást. Kérelmüket maga a köztársasági elnök, Göncz Árpád hagyta jóvá, több mint egy évvel később. A magyar állampolgársághoz kapcsolódó eskütételre már a földesi Polgármesteri Hivatalban került sor 1990-ben.

Nem volt könnyű újrakezdeni az életüket, hiszen a nagyváradi lakásukat elvesztették; az a román államé lett. Földesen egy albérletet kaptak, amelyet a család helybeli tagjai és jó barátok segítségével szépen rendbe hoztak. Itt már hivatásuknak élhettek. 1988. december 1-től munkába álltak, gyermekeik pedig folytatták általános iskolai tanulmányaikat. Napközis nevelői állást kapott a **Földesi Karácsony Sándor Általános Művelődési Központban,** felesége pedig az intézmény óvodájában óvónőként dolgozhatott. Számukra igazi ajándék volt, hogy végre választott hivatásuknak élhetnek.

Az iskola közössége egy szerény, végtelen szorgalmas, segítőkész munkatársat ismerhetett meg személyében. Az alsó tagozat tanulóit nagy türelemmel és végtelen gyermekszeretettel támogatta az ismeretek elsajátításában. Kezdetben a heterogén napközis csoportban, később a rábízott osztályközösségekben is törekedett a képességek szerinti, egyéni fejlesztésre. Tanítványait egymás tiszteletére, elfogadására nevelte. Vidám szabadidős tevékenységeket szervezett osztályai számára, melyekbe tevékenyen bevonta a szülőket is. Korcsolyázni, szalonnát sütni, vagy akár kerékpározni is gyakran ment a gyermekekkel és a szülőkkel egyaránt. Öröm volt számára, mikor Magyarország nevezetes helyeire szervezett kirándulást, megmutathatta a haza értékeit diákjainak.

Munkatársaival példás, tiszteletteljes kapcsolatot alakított ki. Az intézmény szakmai fejlődése érdekében aktívan bekapcsolódott a munkaközösségek, a nevelőtestület munkájába. Rá mindig, minden alkalommal számíthattak. Pontos, precíz munkájával példát mutatott fiatalabb kollégáinak is. Szakmai fejlődését szem előtt tartva folyamatosan képezte magát.

A rendszerváltást követően a magyar iskolákban a kötelező orosz nyelv oktatását más idegen nyelvek tanítása váltotta fel. Ekkor jelentkezett a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola németnyelv-szakára, ahová 1994-ben felvételt nyert.

Három év elteltével, sikeres államvizsga után vehette át némettanári diplomáját. Ezt követően az iskola alsó tagozatának oktatása mellett egyre nagyobb mér-

tékben pedagógiai munkája a német nyelv tanításához kapcsolódott alsó és felső tagozaton.

Nevelő-oktató munkájának sikerét jelzi, hogy tanulóinak többségével megszerettette a német nyelvet. Tehetséggondozó munkája eredményeképpen sikeresen vett részt tanulóival Debrecenben a Karácsony Sándor Általános Iskola német nyelvi versenyén is. Itt is elismerték kiváló nyelvtanári munkáját, több alkalommal kapott meghívást a verseny zsűrijébe. Nagyon szerette tanári munkáját, jól érezte magát a folyamatosan változó, alakuló tantestületben, munkatársaival még nyugdíjba vonulása után is nagyon jó kapcsolatot ápolt. Osztályfőnöki tevékenységét a szülők és tanítványai is nagyra becsülték és nagyra becsülik ma is. Fontos volt számára, hogy az általános iskolai tanulmányokat befejező diákjai sorsát nyomon kövesse.

A község lakossága is hamar befogadta a családot. Feleségével már kezdetek óta részt vettek a község kulturális életében, aktív tagjai voltak a helyi Vegyeskarnak, amellyel sok sikert értek el és a kirándulásokon sok szép emléket szereztek.

A település társadalmi munkáiban, rendezvényeinek szervezésében mindig nagy szerepet vállalt. Aktív tagja és segítője lett a Kárpát-medencei vőfélytalálkozóknak.

A településen működő több civil szervezetek munkáját is támogatta. Az 1998-ban alakult Földes Község Művészeti Oktatásáért Alapítványban kuratóriumi tag tisztséget töltött be. Nem volt olyan művészeti iskolai rendezvény, ahol nem lett volna ott, segített a szervezésben, lebonyolításban.

A helyi Polgárőrség egyik alapítója volt és 33 évig, élete végéig aktív tagként vállalta a heti rendszerességű járőrszolgálatot, polgárőrként folyamatosan közreműködött a helyi kulturális és szabadidős rendezvények szervezésében, biztosításában.

Nagy büszkeséggel töltötte el, hogy felnőtté váló gyermekei a földesi évek alatt családot alapítottak. Idősebbik lányával, Tímeával, aki édesapja példája nyomán némettanár lett – együtt dolgozhatott a földesi iskolában. Kisebbik lánya, Orsolya is a közeli Berettyóújfaluban telepedett le. Így a hétköznapok és az ünnepek is gyakran együtt telhettek az immár kibővült családtagokkal.

Iskolai munkája mellett nagyon szeretett családja, gyermekei családja, unokái között lenni. Négy fiúunokáját rajongásig szerette. Leste őket mikor érkeznek, kerékpárral bejárták a határt, megmutatta hogyan dolgoznak a mezőgazdasági gépek, mesélt azok működéséről. Nagyon szeretett a természetben lenni.

A földesi évek alatt feleségével, Margitkával sikerült a település olyan részén saját otthont teremteniük, ahol a természet közelségét tudhatta magáénak. Mindig tudta milyen kerti munkának mikor van az ideje, szakszerűen gondozta a borostyánnal szegélyezett udvarát. Szerette maga körül a rendet és igyekezett mindent rendben tartani.

2015-ben nyugdíjba vonult, de még 5 évig óraadó tanárként visszajárt iskolájába dolgozni, német nyelvet oktatni. Az iskolai rendezvényeken még ezt követően is mindig megjelent, szeretett a volt munkatársi és volt tanítványai között lenni.

2020 nagyon nehéz év volt a család számára. Ettől az évtől nem vállalt munkát már az iskolában. Decemberben elhunyt szeretett lánya, Tímea. Hatalmas veszteség volt ez a család számára. Nagyon nehéz egy szülőnek gyermeke ravatalánál állni. Tudta, hogy erősnek kell lennie, hisz a feleségének, a családjának szüksége van rá. Mi, akik ismertük a mindig mosolygós Jancsit, akinek mindenkihez volt egy kedves szava, el sem tudtuk képzelni micsoda fájdalmat hordoz szívében. Kifelé erősnek tűnt, de befelé sírt. Ez a lelki fájdalom, melyet belül hordozott, egyre inkább látszott egészségi állapotán is. Tette a dolgát, nem engedte el magát, de a betegség egyre nagyobb teret nyert a testében.

Teste, lelke 2024. február 9-én feladta a harcot, hátrahagyva szerető feleségét, gyermekei családját, a barátokat.

Tasnádi János pedagógus személyes példát adott arról, hogyan lehet és kell egy munkahelyen egymást tiszteletben tartva kitartóan, szeretettel dolgozni, hogyan kell és lehet beilleszkedni egy ismeretlen közösség életébe, hogyan lehet az emberi mivoltunkban megélt keserűségeken, veszteségeken emberi, baráti módon felülemelkedni. Mindig bizakodni a jobban, és elfogadni embertársainkat erényeivel és hibáival együtt.

Dr. Csótó András növényorvos, egyetemi adjunktus, mérnöktanár (Debreceni Egyetem MÉK Növényvédelmi Intézet) visszaemlékezése: *„Tasnádi János tanár úr, vagy ahogy emlékeinkben él Tasnádi tanár bácsi oktatási szemléletét egyfajta szeretetelvűség és kisugárzó jó kedély jellemezte. Egyetemi oktatóként és pedagógusként úgy látom, hogy nála az ismeretátadás hatékonysága is ebben állt. Szerettünk az órájára járni, mert szeretett minket, ezért figyelemmel adóztunk. Kevés általános iskolai nyelvtanárról mondható el, hogy a diákokat a rendelkezésre álló néhány évben a nyelv hatékony, gyakorlatban alkalmazható szintjére tudja hozni, én máig úgy gondolom, hogy a középiskolai oktatás és különórák ellenére akkor jártam volna a legjobban, ha a nála eltöltött négy év után közvetlenül megpróbálkozok a német nyelvvizsga letételével. Amikor fegyelmezésre volt szükség egy hangos asztalra csapással elintézte és a következő pillanatban ugyanúgy jó kedvvel mesélte németországi kalandjait, a wiener schnitzel elkészítési módját vagy épp, hogy ő maga milyen csínytevéseket követett el ifjúkorában, így a mi kedvünk sem szenvedett soha csorbát. Utólag, belülről nézve a jókedv és a tanórai fegyelem ilyenforma fenntartása sok türelmet és nagy önfegyelmet igényel, az embernek le kell vetkőzni a rá nehezedő egyéb terhek súlyát, amint a tanterembe lép. Kedvessége és közvetlensége nem ért véget a ballagásunkkal. Akárhányszor találkoztunk a »faluvégen« vagy valamilyen rendezvényen, mindig érdeklődött és volt hozzánk néhány jó szava. Mindezeket egybevetve, személy szerint igen sok fontos dolgot tanultam tőle, amit a munkámban és a mindennapi kapcsolataimban alkalmazhatok, és messze nem a német nyelvtudás a legnagyobb érték, amit átadott.”*

NAGYNÉ LENGYEL ERIKA

TÓTH IRÉN
(Debrecen, 1934. október 6. – Nyíregyháza, 2012. november 12.)
tanító, tanár, szakvezető

Édesanyja Kusztós Margit.
Általalános iskoláit Debrecenben járta. A város egyik legerősebb gimnáziumában érettségizett, a Kossuth Gyakorló Gimnáziumban. Érettségi után gyors- és gépírni tanult.

1954–1955-ig mint műszaki munkatárs dolgozott a debreceni **Öntöző és Talajjavító Vállalat hajdúnánási kirendeltségén.** 1955. január 20-án mint óraadó nevelő a **balmazújvárosi Jenőháza tanyai iskolájába** került, ahol a négy alsó tagozatos osztályt tanította. 1956-ban helyezték **Balmazújvárosra** a **Debreceni úti iskolába.** Még abban az évben érettségi különbözeti, képesítői vizsgát tett a debreceni Lorántffy Zsuzsanna Tanítóképzőben. 1962-ben Balmazújváros Debrecen úti iskolájából a **Szigetkerti Általános Iskolába** helyezték. Ott ő lett a már megalakult úttörőcsapat vezetője is. Együtt tanított Tar János tanárral, aki visszaemlékezik kollégájára. Még ugyanabban az évben vették fel Egerbe a Tanárképző Főiskola rajz–földrajz levelező szakára, melyet 1967-ben fejezett be. Közben már a főiskolai tanulmányai alatt áthelyezték **Debrecenbe** a **Tóthfalusi Sándor Általános Iskolába,** ahol két évig tanított. Mielőtt megkapta volna a tanári oklevelét már az **Új Élet parki Általános Iskolához** került. Debreceni munkavégzése alatt szüleivel élt.

1978. szeptember 1-től kiemelkedő munkavégzése alapján kinevezést nyert már mint végzett rajz–földrajz szakos tanár **Debrecenben** a **Tanítóképző Főiskola** tanári karába. A két megszerzett tanári szakból a főiskolán feladata a rajztanítás volt. Továbbá megbízták szakvezetői feladatok ellátásával is. Szakmai és iskolán kívüli eredményei alapján nyerte el a főiskola bizalmát. Ezt két korábbi állami és mozgalmi kitüntetése is fémjelzi. A főiskola és a gyakorlóiskola által szervezett belső továbbképzéseken mindig részt vett. Művészeti tárgyainak sajátosságait kiemelkedően kamatoztatta környezetében, ennek eredményei kiállítások voltak. Tervei alapján készült el az új csapatfal s a tárlók, paravánok.

Szívesen vett részt a fiatal hallgatók szabadidős programjainak szervezésében. A képzőművészeti szakkör tagjainak több esetben kiállítást szervezett. Ezek a kiállítások elismeréseket, okleveleket, érmeket nyertek. Ezzel is ösztönözte őket a jó munkára. Minden évben gondoskodott a harmadéves hallgatók búcsúajándékának elkészítéséről, ezzel is maradandó emléket biztosított a kilépő új generáció számára.

Oktató-nevelő munkája során jól alkalmazta a szaktantermi rendszert. A Debreceni Tanítóképző Főiskola igazgatója Tóth Irén tanárnő alapminősítésében azt írja a tanárnő munkájáról: *„Munkájának hatékonysága a szakkollégiumi képzésben, a*

tanszékkel való nézetazonosságban is jelentkezett. Hallgatói példaképüknek tekintik, tisztelik.

A tanítóképző oktatási szerepében nagy jelentősége van a ZTV-nek. (zárt láncú televízió) A televízió adásait nagyszerűen tudta alkalmazni munkája során. Törékeny, fiatalos nő létére nagy munkabírása volt, ezzel példát mutatott tanítványainak."

Tóth Irén tanárnő életének alakulása bizonyítja, lehetséges, hogy egy egyszerű család gyermeke a saját erejéből, akaratából az egyik legmagasabb képzettséggel felsőfokú intézményben dolgozhasson képessége szerint és mindenki megelégedésére.

1990. december 22-től ment nyugállományba, megkezdte nagyon megérdemelt pihenését. A felszabadult szabadidejét Debrecen város kulturális élete kínálta szórakozási lehetőségekkel töltötte.

Az idő múlásával az egészsége is megromlott. Kórházba került, volt tanítványai, munkatársai látogatták.

2012. november 12-én átadta lelkét teremtőjének. A debreceni temetőben helyezték örök nyugalomra.

Munkavégzését elismerték az intézmények vezetői. Szóbeli, írásbeli elismerések, jutalmak jelzik munkájának dicséretét.

TAR JÁNOS tanár,
Debrecen

„Az oktatás nem arról szól, hogy megtöltünk egy csöbröt, hanem hogy meggyújtunk egy tüzet."
(William Butler Yeats)

U

UNGVÁRI IMRÉNÉ Papp Ilona
(Biharkeresztes, 1942. október 28. – Debrecen, 2024. július 15.)
tanítónő, vezető szakfelügyelő

„Mint egy gyengén pislákoló rőzseláng,
olyan bizonytalan az életünk,
És mégis benne van minden e lángban
leginkább a lelkünk, a hitünk.
Ha majd jön az ártó szél, és az életláng kihuny,
a szív sem dobog,
Innentől bizony a létünk lángja már csak
utódaink emlékében lobog!"

Mind apai, mind anyai ágon Papp Ilona szülei biharkeresztesi születésűek voltak. Apja, Papp Gyula paraszt-ember volt, szorgalmasan dolgozott és egy váratlan tragikus esemény (villámcsapás) következtében halt meg a munkája során. Anyja, Simándi Róza szintén paraszti család gyereke volt, és élete végéig háztartásbeliként élt, nevelte gyerekeit, majd unokáit. A Papp családban három leánygyermek született Róza, Lenke után jött Ilona. Szülei református hitű, vallásos emberek voltak apja a biharkeresztesi gyülekezet egyik presbitere volt. Ilona már felső tagozatos tanulóként a zenei érdeklődését, tudását alkalmazva többször is játszott az istentiszteleteken a templom orgonáján.

Az általános iskolát Biharkeresztesen végezte. Tanárai szerették sokoldalú tehetségéért. Szolid, tisztelettudó, szorgalmas tanuló volt. Már ebben a korában lehetett látni Papp Ilona felnőttkori jellemzőit. A tisztességes viselkedés, a szorgalmas tanulás, segítőkészség és a sokoldalúság jól érzékelhető volt nála. Az általános iskola

Ungvári Imréné fiatal tanítónőként Biharkeresztesen

után Berettyóújfaluban az Arany János Gimnáziumban tanult tovább, ahol tanárai nagyra értékelték esze, kitartó szorgalma és szerénysége miatt. A gimnáziumi éveket lezáró érettségi után az akkor már főiskolai szintű debreceni Tanítóképzőbe jelentkezett és felvételt is nyert. A főiskolai évek alatt teljesedett ki igazán a jó eszű és szorgalmas lány, és ennek eredményeként az akkor kiváló minőséget jelentő vörös diplomával zárta tanulmányait 1963-ban. A főiskolai évek alatt tagja lett a Czövek Lajos vezette debreceni női kórusnak. A főiskola elvégzése után **Biharkeresztesre** került vissza tanítani 1963-ban. Hamarosan kiemelkedett kiváló, szorgalmas tanítói munkájával. 1965-ben ismerkedtünk meg, és 1966. július 30-án házasságot kötöttünk, családot alapítottunk. Biharkeresztesen az akkor már régen özvegyen élő édesanyjához költöztünk, de távlati terveink között szerepelt, hogy átköltözünk Újfaluba, ahol én a helyi Arany János Gimnáziumban tanítottam. Így is alakult később az életünk. Az első gyermekünk sajnos halva született fiú volt, majd a tragédia után 1968. július 6-án született meg Judit lányunk. A lányunkat nagy-nagy szeretettel gondozta feleségem, segítette a maga módján, minden áldozatra képes volt érte.

1968-ban Ilona bekerült tanítani **Berettyóújfaluba** az **1. Sz. Általános Iskolába,** majd a szintén újfalui **3. Sz. Általános Iskola** tanítója lett. 1970-ben aztán megkaptuk Újfaluban az akkor fontos szolgálati lakásunkat. Miután mindketten pedagógusok voltunk, szinte egy mini munkaközösséget alkotva fejlesztettük egymást. Talán ennek is betudható, hogy feleségem fokozatosan kiemelkedett munkájával, és először területi szakfelügyelője lett a bihari rész általános iskolai alsó tagozatos munkaközösségeinek, majd néhány év múlva Hajdú-Bihar megye és Debrecen város alsó tagozatos vezető szakfelügyelője lett. Ebben a tevékenységében sem feledkezett meg arról, ami neki állandó kísérője volt: nem feledte soha az emberséget, a közvetlenséget, a pozitív gondolkodást. Tapasztalatait, meglátásait és segítőkészségét az általa vezetett tanító kollégái javára fordította. A pedagógia minden területén, ahol dolgozott elismerést ért el. Ami a legfontosabb lett a tanításában, az a tanítványok szeretete, elismerése volt, el is kísérte Őt mindvégig a pályáján. A magas színvonalú, mindig korszerű tanítás jellemezte a munkáját, és erre először az iskola helyi vezetői, majd később a megyei és országos vezetők is felfigyeltek, így többször is kitüntetésben részesült. Az újdonságra való törekvés is jelen volt a munkájában, több módszertani újítását fogadták el országosan is. 1979-ben és 1986-ban megkapta a Kiváló Munkáért kitüntetést. Az iskolái is elismerték kiváló teljesítményét, és a tanév végi pedagógusnapokon sokszor részesítették jutalomban.

Tanítóként már kezdetektől fogva nagyszerűen helytállt. Kedves, színes egyénisége szinte vonzotta magához azokat a gyerekeket, akik tanítványai lettek. A tanítványok közül néhányan így emlékeznek rá:

Nádas Zsuzsa, biharkeresztesi volt tanítványa, könyvtáros, könyvtárvezető a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárában, nyugdíjas: *„Hat évtized telt el, mégis a szívem mélyén ma is őrzöm Papp Ilona tanítónéni kedvességét és szeretetét, amellyel minket, kis diákokat nevelt. Bár az évek homályba borították a részleteket, egy dolog mindig világosan megmaradt: ő volt az, aki szeretettel fordult felénk, és mi viszonoztuk ezt a szeretetet. Az ő tudása, türelme és embersége alakított minket, kisgyerekeket. A mosolya és kedvessége olyan dolgok, amelyeket sosem felejt el az ember. Emléke szívemben örökre megmarad."*

Lisztes Ferenc matematika–fizika szakos tanár, Berettyóújfalu: *„A »zsidó iskola« épületében volt az osztályunk. Jól emlékszem a vastag, olajjal felkent padlóra, ami abban az időben általános volt a középületekben. Emlékszem a halk szavú, következetes tanítóra, aki biztos pont volt számunkra a szeretetével, odafigyelésével. Akkoriban még mindent egy pedagógus tanított. Azt hiszem, engem Ica néni valamiért különösen szeretett. Már pedagógusként, de a saját példámon is pontosan tudom, mekkora jelentősége van annak, hogy valaki az alapkészségeket megfelelő szinten sajátítja el alsó tagozatban. Mert innen hoztam én is az olvasás szeretetét, az örömöt, amit a számolás során éreztem a logikus összekapcsolódásokkal… és biztosan hozzájárult mindez ahhoz, hogy végül magam is pedagógus lettem. Az emberre az iskolában is, főleg a kezdeti időszakban nagyon hatnak a pedagógus-minták. Emberi viszonyulásokat élünk meg és veszünk át, észrevétlenül építve be ezeket a személyiségünkbe. Amit Ica nénitől is biztosan átvettem, az a gyerekekre, a másokra figyelő attitűd. Ez határozza meg a mai napig a munkámat, kapcsolataimat, értékrendemet."*

Kállai Irén néprajzos, a Bihar Múzeum igazgatója, Berettyóújfalu: *„Ica néni az osztályunkat a 3–4. évfolyamon tanította humán órákon. A magyar nyelv szeretete fontos volt számára, sokszor szemléltette óráit, igyekezett minden tanulóval megszerettetni a verseket, a prózát. Fogalmazásokat írtunk, tanultuk a helyesírás szabályait. A lassabban haladókat támogatta, segítette, az ügyesebbek plusz feladatot kaptak, hogy ne unatkozzanak. Nagyon jól megalapozta az osztály tudását, szigorú, de következetes tanító volt! Nagyon nagy szerepe volt abban, hogy az osztályunkból mindenki tovább tanult, 2/3-unk a gimnáziumban, s onnan is mindenki egyetemre, főiskolára ment! Munkájával a legfontosabb időszakban alapozta meg úgy az osztály magyar tudását, helyesírási készségeit, hogy arra lehetett építeni a továbbtanulásban és későbbi szakmai munkákban is! Köszönjük Ica néninek!"*

Pádárné Bögös Erika, volt debreceni tanítványa így írt róla: *„Ica néninél kedvesebb Tanárnőm soha nem volt, ő mindig a jót kereste minden gyerekben, azt szerette, ha jól érezzük magunkat az órákon. Nem azért viselkedtünk jól mert féltünk a szigorától, hanem mert annyira szerettük, hogy nem akartunk nála rosszak lenni, azt akartuk, hogy ő is jól érezze magát velünk, jó szívvel jöjjön hozzánk. Nagyon szerettük!"*

Feleségem emberként is megállta tehát az élet próbáját, amikor nemcsak a saját rokonságának, de az én szüleimnek beteg állapotukban is sokat segített.

1986-ban Judit lányunk érettségije után választ elé került családunk. Vagy kibocsátjuk a családból a lányunkat vagy a család együtt maradva a továbbtanulni szándékozó lányunk után megyünk és beköltözünk Debrecenbe. Ez utóbbi lehetőséget választottuk, és 1986-ban eladtuk újfalui lakásunkat, és Debrecenben vettünk helyette másikat. Egyszerű kétszobás lakás volt ez, de feleségem nagy szeretettel és gondoskodással tette vonzóvá a családja számára. Még egy évig Icu kijárt tanítani Újfaluba, majd 1987 szeptemberétől a **debreceni Margit téri Kazinczy Ferenc Általános Iskola** hívására Debrecenbe került, itt dolgozott egészen nyugdíjazásáig. A nyugdíjazásakor megkapta a Pedagógus Szolgálati Emlékérmet.

Ettől kezdve már csak a család, a rokonság, a gyereke és unokái jelentették számára az életet. Lassan pergett alá az idő homokórája, és eljött a diploma szerzésének 50, majd 60 éves évfordulója. 2013-ban a valamikori Tanítóképző jogutódjától a Debreceni Hittudományi Egyetemtől megkapta az Arany Oklevelet, majd 2023-ban a Gyémánt Oklevelet. Ezeken az ünnepségeken újraélte valamikori diákéveit, találkozott volt diáktársaival, és „feltöltődve" jött haza és mesélte szívesen lányának, unokáinak és nekem is élményeit.

Közben 2016-ban tartottuk meg a család, a rokonság számára is a házasságunk 50. éves évfordulóját, az aranylakodalmunkat. Itt még mindenki nagyon is jól érezte magát.

Az örökmozgó, fáradhatatlanul dolgozó Ilonát 2019 februárjában támadta meg a gyilkos kór. Azonnal orvoshoz fordultunk, és az egyik volt tanítványa – akiből sebészorvos lett – végezte el a fontos műtétet, nemcsak a tudását, de tiszteletét, volt tanítója iránti szeretetét is beleadva. Ezután az utókezelések sorozata következett a kemoterápiától a sugárterápián át a gyógyszeres kezelésig. Már-már bizakodhattunk a gyógyulásában, amikor hirtelen rossz irányt vett a gyógyulás folyamata és vége lett egy nagyszerű ember, egy kiváló anya, feleség, nagymama életének. Az utolsó perceiben is vele voltam és ott búcsúztam el tőle. Elment, elszállt, elrepült egy nagyszerű ember élete, de meg kell, hogy maradjon emléke az utódoknak! Hiszen megmutatta, hogyan kell, hogyan érdemes élni. Csakis az emberség, a szerénység, a szorgalom visz igazán előre bennünket. Feleségem tudott szeretni, tudott őszinte és életvidám ember lenni.

Jó kedélyű, vidám ember volt. Szerette a vidám társaságot, a viccelődést. Testvéreivel, sógoraival és a családjukkal mindig is kedves, közvetlen és szeretetteljes kapcsolatot tartott. Nem máshonnan vette a mintát ehhez, mint a szüleitől és a rokonságától. Sokáig segítségére volt Róza nővére Ildikó lányának nevelésében, gondozásában. Szerette és a szeretetét ki is fejezte nővérei gyermekeinek is, példaként mondom, hogy Lenke nővérének a fia, Bényi Tibi kicsi korában Icu mamának hívta őt. Nagy szeretettel segítette feleségem édesanyját a hosszú özvegységében, és gondozta hűségesen, amikor arra szükség volt.

Férjeként csakis a nemes jellemvonásait, pótolhatatlan emberségét, szeretetét tudom kiemelni. Ő volt, aki összefogta akaratával, segítésével, munkájával családunkat. Ő adott értelmet igazán, az alatt az 58 év alatt, amit együtt éltünk le, a mi kis közösségünknek.

Összeállította férje, *UNGVÁRI IMRE*
nyugdíjas gyakorlógimnáziumi vezetőtanár, Debrecen

„Ha azt szeretnéd, hogy ismerjek valamit – taníts engem. Ha azt szeretnéd, hogy tudjak valamit – engedd, hogy tegyem azt. Ha azt akarod, hogy tegyek valamit – hagyd, hogy részt vegyek a döntésben, integrálj engem."

(Benjamin Franklin)

V

DR. VÁCZI IMRÉNÉ Király Mária Antónia
(Balmazújváros, 1943. október 10. – Ballószög, 2024. május 25.)
mérnök-tanár

„Nem játék a világ! Látni, teremteni kell."

(Babits Mihály)

Király Sándor és Németi Eszter házasságából született két évvel Sándor testvére után. A család követte a fegyveres testületben szolgáló apát, majd a háború okozta meghurcoltatások után visszatértek a szülővárosba. A gyermekek a helyi általános iskolában tanultak, majd a hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnáziumban szerezték érettségi bizonyítványt kiváló eredménnyel. Antónia a Nyíregyházi Kertészeti Felsőfokú Technikumban folytatta tanulmányait. A hároméves képzést kitüntetéses oklevéllel fejezte be. A **hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskola** hívta és fogadta oktatói feladatokra. A szakközépiskolában a szakmai tárgyak elméletének és gyakorlatának oktatását, a gimnáziumban a biológia tantárgy tanítását kapta feladatul, később osztályfőnök is lett. A leánykollégiumban biztosítottak számára szolgálati férőhelyet, ahol nevelőtanári feladatot is ellátott. Munka mellett 1970-ben agrármérnöki, 1974-ben szakmérnöki, 1979-ben mérnök-tanári szakképesítést szerzett.

1970-ben férjhez ment Váczi Imre agrármérnökhöz. Közös életüket tsz. alkalmazottként kezdték, majd a Püspökladányhoz közeli **Hosszúháti Állami Gazdaságban** vállaltak mérnöki feladatokat, Antónia üzemgazdasági, Imre ágazati agronómiai feladatot kapott. 1973-ban megszületett Imre fiuk, őt követte 2 lánygyermek, Nóra és

Lilla. A gyermekek ellátása, nevelése miatt pályázati úton **Karcag** városba kerültek. 1974 őszétől a **Mezőgazdasági Szakközépiskola** lett munkahelyük, otthonuk nyugdíjba vonulásukig. Antónia a kémia, a mezőgazdasági ismeretek és a szakmai gyakorlat kertész szakirányú témáit kapta feladatul, Imre pedig a gazdászok géptan tanítását, valamint a szakmai gyakorlat elmélethez kapcsolódó témáit. Antónia kettő, még hajdúszoboszlói tanítási időszaka alatt vezetett osztályán túl, Karcagon öt osztály osztályfőnöke volt az érettségi vizsgáig. Volt osztály, amelynek tovább is, a technikusi minősítésig. Neveltjei lettek a szűkebb és tágabb társadalmi környezet mezőgazdasági szakemberei, többen országos hatású beosztást betöltve. Nyugdíjazását követően is gondozta az Iskolamúzeumot, iskolatörténeti kutatásai is maradandók.

Négy évtizedes munkája színvonalát bizonyítják elismerései is:

- Miniszteri Dicséret, 1981
- Diákmozgalomért (Tanuló Fiatalok Megyei Tanácsa), 1987
- Ifjúságért Érdemérem, 1989
- Pedagógusok Szolgálati Emlékérem, 2002
- Díszkulcs, Szentannai Sámuel Gimnázium és Szakközépiskola, 2002

Nyomtatásban megjelent munkái:

- *Drogról - Nektek,* Polgárőr Egyesület, Karcag, 1998. (az Országos Bűnmegelőzési Tanács támogatásával)
- *Névadónk, Szentannai Sámuel élete és munkássága,* 1999 Karcag (Jubileumi Évkönyv)
- Dede Géza–Dr. Váczi Imréné: *Otthonunk növényei,* Pannon-Literatura Kft, Új Hold Könyvkiadó, 1999
- Dr. Váczi Imréné–Dede Géza–lllyés Csaba–Nagy Árpád: *Nagy Szobanövény Lexikon,* Pannon-Literatura Kft, Új Hold Könyvkiadó, 2005
- *Szentannai Sámuel a magyar mezőgazdasági oktatásért* (Megielent: A hagyományőrzés útján, Szerk.: Örsi Julianna, Túrkevei Kulturális Egyesület, 2012)

Vallomások címmel így írt pályájáról: *„Amikor 1963 szeptemberében mint fiatal tanár az első tanévet megkezdtem, igaz hittel hittem az iskola, a tanítás, a tudás, a műveltség csodáját. Igaz hittel hittem, hogy szerencsésen fordult életem, hogy ajándékot kaptam a sorstól, sőt kárpótlást is: gyermekkori hányattatásaim miatt. [...] Az én iskolám – a nagymúltú alma mater – egy meglepő fordulattal jött elém, és a kezét – a hivatalos kezét – nyújtotta felém, benne kinevezés, besorolás, feladat-meghatározás. Szíves örömest fogadtam el a felém nyújtott kezet, és hittem az erejében és az iránymutatásában. A kéz, az iránymutatás, a napi iskolai feladatok rendje nem súlyosbodott közvetlenül a munkanapjaimra; ideális áttételt jelentett az iskola szelleme: a hagyományok, a szokások, a munkatársak és az ifjúság optimista szorgalma.*

Hitem nem pusztult el, illúzióimat nem veszítettem el, és harminchat évvel a kezdés után a szeptember szóban ma is az iskola ragyog fel és az ifjak mosolya!

Az ifjak, a tanulók, a tudnivágyók, akik segítséget várnak, kérnek, akik bizalommal fordulnak felém és tisztelettel vesznek körül; ők adják azt az erőt, azt a hitet, amely által én boldog-szomorú, fiatalosan öreg tanár lehetek."

Tanítványai mindvégig tisztelték, becsülték, ma is szívesen emlékeznek rá. Ezt bizonyítják az alábbi emlékezések:

„A hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnázium tanulójaként ismertük meg Antóniát. Diáktársunk, kollégistatársunk volt. Felsőbb évfolyamosként egy évig szobafőnökünk volt egy családi házból kialakított kollégiumi szobában. Már akkor is tekintélye volt a saját osztálytársai között is, hát még mi, kicsik, hogy figyeltünk rá! Nagyon következetesen betartatta velünk a házirendet, segített eligazodni a város, az iskola útvesztőiben. Nem volt könnyű akkor az élet! A hálószobában tanultunk vagy az udvaron. Mosdás lavorban, wc az udvaron. Az iskola két kilométerre volt, ahová fegyelmezett sorokban vonultunk reggelenként. Úgy vélem, Antónia már ekkor készült leendő hivatására, és ezt a tanárai is tudták, ezért bízták rá négy kislány kollégiumi ellátásának szervezését. Kapcsolatunk egész életre szóló volt. Tudtunk egymásról tanári pályánk során, a karcagi évei alatt megismerhettük családját is.

Később az egyesületünk tagjaként szervezte a kiváló tanárok emlékének megőrzését célzó arcképvázlatok írását, a kötetek terjesztését. Jó volt vele dolgozni! Egyesületünk vezetőségével Karcagra is ellátogattunk. Bemutatta nekünk az iskolamúzeumot, amit haláláig nagy odaadással kezelt, és ahol őrzik a Pedagógusok arcképcsarnoka köteteket is." (*Kálmánné Csontos Mária* és *Kissné Szabó Lujza)*

„Dr. Váczi Imréné első karcagi osztályába jártam. Fáradhatatlanul szervezte az iskolai és a közösségi életünket, segített a sport és tanulmányi versenyek során, felejthetetlen kirándulásokat tölthettünk együtt. Számomra a mai napig nehezen megfejthető, hogy milyen sokféle emberi és hivatásbeli kvalitás ötvözete kellett ahhoz, hogy egy nagyon összetartó társaságot tudott kovácsolni belőlünk, egy tiszta fiú mezőgazdasági gépész osztályból, akik több mint 45 év után is tudunk örülni a találkozásnak, a közösen átélt középiskolai élményeknek.

A hozzá kötődő rengeteg emlék közül egy személyes vonatkozásút emelek ki. Egy korábbi érettségi találkozónk során hihetetlen meglepetés ért, ami azonban nem volt teljesen váratlan, hiszen korábban is éreztem már, hogy Tanárnő »készül valamire«. A korábbi érettségi találkozónkon utalt ugyanis már rá, hogy szerinte méltánytalanság ért engem a ballagási ünnepség során, amikor az elismerésnek egy bizonyos fokozatát nem kaptam meg az iskolától. Én magam a ballagás és az érettségi idején nem éreztem, sőt, azóta sem gondolom úgy, hogy az elvégzett feladatért, munkáért sokszoros dicséret, többféle jutalom is járhat. Az országos szakmai tanulmányi verseny eredményhirdetését követőn annyi elismerést, dicsérő szót, oklevelet kaptam, hogy rózsaszín ködfelhőben éltem, nem is álmodtam továbbiakról. A ballagáson Erős András igazgató úrtól megkaptam az Iskola címerének díszkiadását, az érettségi eredményhirdetését követően pedig szintén az igazgató úr jelezte, hogy »elfelejti« egy korábbi botlásomat, a kollégiumi szobánk nem megfelelő módon történő kitakarítását.

Tanárnő akkor, az érettségink 40. évfordulója alkalmából szervezett találkozón pótolta azt az általa korábban is jogosnak gondolt elismerést, ami azonban a rá jellemző szerény megfogalmazás szerint csupán annyi volt, hogy kiegyenlítette élete egyik nagy tartozását.

Büszke voltam és vagyok azóta is arra, hogy a Tanárnőtől kaptam meg az is-

Ballagás 2002-ben Karcagon

kola díszkulcsát, egy olyan pedagógustól, osztályfőnökünktől, akire mindig is felnéztem, akinek a véleménye mindig is fontos volt számomra, aki bátorított többek között akkor is, amikor kissé félve indultam el a felsőfokú tanulmányaim felé. Őszinte tisztelettel őrzöm az emlékét." (Vizsnyai Gábor)

„Kedves Tanárnő! Pedagógustársam! A pedagógus a személyiségével dolgozik, és olyan értéket közvetít, ami a diákot megfogja, majd a diák próbálja magáévá tenni ezt az értékrendet. Nekem sikerült. Sohasem gondoltam, hogy egyszer majd én is mérnök-tanár leszek. A Tőled kapott ismeretet, a tudást soha nem felejtem el, azokat szívemben és a fejemben őrzöm egy életen át. Nagyon sokat köszönhetek neked." (*Ökrös János*)

„Mezőgazdasági Szakközépiskola, Technikum, utoljára Szentannai Sámuel Református Gimnázium Technikum és Kollégium vagy nemes egyszerűséggel TEKO! Ez mind egyet jelent, a mi iskolánkat. Emlékszem a beiratkozás napjára. Először találkoztam Váczi tanárnővel. Fiatal volt és közvetlen. Sárga kockás ruhát viselt. A munkaruha rendeléshez a méreteimet is lemérte... Számomra az utolsó jelentőségteljes momentum a közösen ültetett fák voltak. Ez természetesen Váczi tanárnő ötlete és vezetése alapján történt. Az arra kijelölt helyre mindenki ültetett egy fát, belocsoltuk otthagyva egy életet, hogy növekedjék tovább." (Nagy Éva)

„Legkedvesebb emlékem, hogy egy osztálytalálkozó után eljött hozzám tanárnő. Nagyon örültem annak a félórának, amit együtt töltöttünk, és a könyvnek is, amit tőle kaptam… Én szerettem őt, sőt most is szeretem. De ahogy nő az ember, az értékrendje is átformálódik, és ez a szeretet kiegészült a tisztelettel. Hálás vagyok neki azért, hogy energiát és idegrendszert nem kímélve próbált belőlünk embert faragni." *(Nagy Judit)*

„Feltétlen bizalom, kivételes motiváció és a legjobbra törekvés igénye. Sok más dolog mellett ezt kaptam én az osztályfőnökömtől. Ezt csak kevés kiváltságos tanuló kaphatta meg, mert Dr. Váczi Imrénéből csak egy van!" (Tóth Sándor)

Antónia életében hivatása mellett nagyon fontos volt családja. Férje pályatársa is volt, szeretetben nevelték gyermekeiket. Büszke volt rájuk, arra, hogy fia európai szakjogászként, Nóra könyvtárosként és tanárként, Lilla szociológusként viszi tovább a szülői örökséget. Méltósággal viselt betegség után távozott el az élők sorából. Családja, rokonsága, barátai, sok-sok tanítványa szeretettel őrzik emlékét.

Összeállította *DR. VÁCZI IMRE* és *KÁLMÁN ANTALNÉ*

VÁNYOLOS BÉLA
(Sonkád, 1952. szeptember 6. – Gyula, 2024. március 24.)
technika–számítástechnika–média szakos általános iskolai tanár

1952. szeptember 6-án született a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Sonkád községben, szülei második gyermekeként. Édesanyja Lőrincz Ida egész életét a családról való gondoskodásnak szentelte, édesapja helyi gazdálkodó családból származó id. Ványolos Béla, aki eleinte a családi földeken, majd a költözésük után bányászként dolgozott.

Az általános iskolát Izsófalván kezdte. Innen néhány év múlva **Kazincbarcikára** költöztek, ahol a **105. Sz. Vegyipari Technikumban** végezte középiskolai tanulmányait. Kiváló tanulmányi eredményei, nagy munkabírása és kedves személyisége miatt a végzése után az iskola ott marasztalta, így fiatalon kezdett dolgozni, tanítani. Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Nagy Magdolnával, akivel 1977-ben házasságot kötöttek, majd két gyermekük született: Anna és Balázs.

A tanárképző főiskolát munka és család mellett, levelező tagozaton végezte el.

A család 1986-ban **Gyomaendrődre** költözött, ahol a felesége szülei is éltek, és a helyi általános iskolában (**II. Számú Általános Iskola,** később névváltás miatt **Kis Bálint Általános Iskola**) helyezkedett el, először napközis nevelőként, majd technika–számítástechnika szakos tanárként. Későbbi továbbképzés eredményeként médiaismeretet is tanított a felső tagozaton. Emellett kiváló osztályfőnök volt, és az iskolai ünnepségek hangosítását, műszaki hátterét is koordinálta. Kiváló munkája elismeréseként 2011-ben megkapta az intézménytől a Kis Bálint-díjat.

Természet- és horgászatszeretete miatt hamar tagja lett a gyomai horgászegyesületnek, aminek elnökségi tagjává is megválasztották. Nyugdíjba vonulása után is szívesen segítette az egyesület adminisztratív munkáját, és részt vett a versenyek szervezésében, lebonyolításában.

Haláláig nagy népszerűségnek és köztiszteletnek örvendett a szűkebb és tágabb környezetében is.

Lánya, *Anna* így emlékszik rá: *„Édesapánk nagyon melegszívű, jólelkű, becsületes ember volt. Mindig és mindenkivel tisztelettel bánt, munkatársakkal, tanítványokkal, idegenekkel, ismerősökkel egyaránt. Így volt ez természetesen a családban is, ahol ezen felül még volt szerencsénk testközelből megtapasztalni a végtelen szeretetét is. A szeretet volt az ő hajtóereje. Ez vezette a mondatait, tetteit, gondolatait. Szerette az embereket, a természetet, a jó ételeket, a vicceket, a zenét, a csendet, egyszóval az Életet. De talán mindennél jobban szeretett minket, a gyermekeit. Ezt éreztette is velünk mindig. Emiatt volt szuper apa és nagypapa. Türelmes, érdeklődő és támogató volt, nem parancsolt, hanem kért, nem szidott, hanem tanított, nem kételkedett, hanem segített. Egész életében hiteles példát mutatott emberségből, tisztességből, erkölcsből.”*

Fia, *Balázs* emlékező gondolatai: *„Édesapámra nehéz dióhéjban visszaemlékezni, hiszen megannyi csodálatos emlékkel, élménnyel kötődöm hozzá. Kisvárosban volt általános iskolai pedagógus, mindig úgy éreztem, hogy a városban mindenki ismerte – akármerre jártunk Gyomán, minden irányból özönlöttek az integetések, köszönések. Egy idő után a tanítványokból már szülők lettek, és két generáció integetett »Béla bácsinak«. Sok embertől hallottam, hogy szerették tanárként, de a pedagógusi aspektust tekintve számomra talán az a legfontosabb, amiket nekem tanított meg.*

Mindig türelmes volt velem, sosem kioktató, valahogy a legtöbb dolgot meg tudta úgy tanítani, hogy észre sem vettem, hogy új dolgot tanulok. Valószínűleg ez lehet az igazán jó tanárok titkos módszere.

Nemcsak elméleti szakember volt, hanem igazi ezermester is. Gyermekéveim alatt a rengeteg közös szerelés, barkácsolás – néha a részemről csak a műhelyben bámészkodás, beszélgetés – hatására felnőttként én is próbálok folyamatosan saját kézzel javítani, építeni. Egy nyáron saját csónakot épített a padláson, és úgy volt vele, hogy ha már épít, akkor olyat, amiben három ember is kényelmesen, biztonságosan horgászhat. Ez a lendülete nem múlt el később sem, az első nyugdíjas évében egy hatalmas kerti kemencét épített, mert kellemes gyerekkori emlékei voltak a nagyszüleinél lévő kemencéről.

Az informatika iránti érdeklődésem, szeretetem forrása szintén ő volt. Már egészen fiatal koromtól mindig volt otthon számítógép. A szűkös anyagi lehetőségeink ellenére mindig megoldotta, hogy jól használható, az aktuális technológiának megfelelő gépem legyen. Ehhez az apróhirdetéseket böngészve a használt számítógépeket, alkatrészeket adta-vette.

A technika szeretete mellett apám teljes szívével imádta a természetet, különösen a madarakat. Gyerekként a közös horgászatok során sem a halak voltak a főszereplők, hanem a lombok közül, a bokrokból, a nádból jövő madárcsicsergés. Felismerte őket az énekükről, érdekességeket mesélt a fajokról. Idősebb korában órákon át ült délutánonként a kertben, és mosollyal figyelte, ahogy a számtalan – általa készített – etető, itató és odú környékén hogy zajlik a kismadarak élete. A madarakat sajnos én nem zártam annyira a szívembe, mint ő, de próbálom tovább vinni a természet szeretetét, tiszteletét.

Apám, »Béla bácsi« segítőkészsége a városban szinte legendás volt, még a nyugdíjas éveiben is, amíg az egészsége engedte. Csak remélni tudom, hogy ebből is viszek tovább egy töredéknyit.

Végül, talán a legfontosabb »tanítása« számomra az emberfeletti kitartása volt. Sosem láttam, hogy bármikor megtörne, vagy feladna valamit. Legyen az akármilyen apró akadály vagy akár komoly mérföldkő az ember életében. Örökké hálás leszek neki ezen »tanításai« miatt, és azért is, hogy a lányomnak, az unokájának, sikerült átadnia valamennyit ezekből, és nem csak »másodkézből«, tőlem kapja meg ezeket a fontos dolgokat, hanem attól, aki tényleg kiemelkedő volt mindegyikben.”

Sógora, *dr. Cs. Nagy Gábor* visszaemlékezése: *„Béla sógoromat személyesen a Magdi húgommal kötött házasságukat követően ismertem meg, ám a kölcsönös*

nyitottságunkból adódóan gyorsan közel kerültünk egymáshoz, és ez a hosszú évek alatt elmélyült, szinte testvérivé vált (gyomai vagy debreceni találkozásaink, beszélgetéseink során rendre »tesókám«"-nak szólított). Éppen emiatt nem könnyű egyetlen olyan személyiségjegyet, eseményt kiemelnem az arcképvázlatához, amely leginkább jellemzője lenne életútjának. Így említhetném a bárki elé példaként állítható családközéppontú életfelfogását, amely mindenek fölé helyezte a szüleihez, bátyjához, a feleségéhez és gyermekeihez, illetve az unokához való odaadó viszonyulását, határtalan szeretetét és amelyből önzetlenül juttatott a tágabb család tagjainak is, vagy az önzetlen segítőkészséget, ami a családon túl a mindenkori tanítványai és szüleik iránt éppúgy megnyilvánult, mint a település horgász társadalmának szervezésében és vezetésében, vagy a szakmai végzettségén kívüli új ismeretek feltárásának, befogadásának és alkalmazásának készségét és képességét a méhészettől a garázs- és kerítésépítésen át a gyümölcstermesztésig, és így tovább.

Az utóbbi jellemvonáshoz tartozhat az a maradandó alkotás, amelyet a számos közös emlékkép közül mégis kiemelnék, az az udvari kemence létrehozása volt. Azért választottam éppen ezt a sok lehetőség közül, mert azt a családi környezetünkben egyedülálló módon tervezte és kitartó munkával önállóan valósította meg. Szakirodalmi és internetes forrásokat keresett, szakemberekkel konzultált, mert elhatározta, hogy a féltőn nevelt diófája közelében olyan szabadtéri kemencét épít, amelynek elkészülte után abban különféle finomságokat süthet a hazalátogató gyermekei, unokái és bármely tágabb családtagja vendéglátásához. Beszerezte az alapanyagokat és kétkezi munkájával felépítette a művet, amely – kellő tűztérrel, jó huzatú kéménnyel – műszakilag kifogástalanul működött és emelte a környezet esztétikai nívóját is.

Béla minden megnyilvánulását a szeretet diktálta; nagyon fájó érzés a hiánya, magammal viszem a kedves, közös emlékképeinket."

Sógora, *Cs. Nagy István* emlékező sorai: *„Minden külön magyarázat nélkül: Bélát, a sógoromat testvéremként szerettem. És nem pusztán azért, mert a lánytestvéremet vette el feleségül, hanem mert lénye, személyisége tette rendkívül szerethetővé.*

Első találkozásaink során egy egyenes, tiszta tekintetű és lelkű, jó megjelenésű férfit ismertem meg; majd az évek során Béla olyan nemes emberi tulajdonságairól tett tanúbizonyságot, amik azt eredményezték, hogy egymást »tesó«-nak hívtuk- és ez a megszólítás igaz testvéri szeretetet jelentett.

Béla műveltsége, sokirányú érdeklődése, nyíltsága, jó értelemben vett egyszerűsége mellett egy családközpontú, szerető férj és apa, a környezetét tisztelő és becsülő, önzetlen egyéniség volt. Pedagógusként a tudást megalapozott szakmai ismeretekkel, szeretettel, törődéssel adta át diákjai felé. Megbecsülésére jellemző, hogy az utcán menet félpercente köszöntek rá az egykori tanítványok, kollégák, szülők és ismerősök. Számára első volt a család, nagyon szerette feleségét, büszke volt gyermekeikre, teljesítményükre. Szülőként a legnagyobb boldogságot jelentett számukra azt látni, hogy Anna és Balázs is révbe értek. Béla életének legnagyobb drámája felesége elvesztése volt, amit már soha nem tudott feldolgozni, gyermekei és unokái jelentették számára a vigaszt…

Béla Tesó! A kismadarak is – amelyeket úgy szerettél – felidéznek téged, ahogyan mi is felidézzük a hívogató meleg otthonotokat, a madárházakkal tarkított kertet, a saját készítésű kemencét, a Lehel u. 16-ot, boldog családi életetek színhelyét. És én is – a tesód – fájó szívvel, mégis boldogan gondolok vissza az együtt eltöltött szép időkre: a családi találkozókra, az esti szalonnasütés melletti nótázásokra, a focizásokra, pecázásokra, csónakázásokra a Dögin, a Barcelona iránti rajongásra, a mulatságos katonaélmények felidézésére, a világ dolgai feletti elmélkedésekre... késő estig sorolhatnám ezeket.

De ez sajnos már a múlt, hiszen fiatalon elmentél Tesó… Vigasz, hogy méltó életművet hagytál magad mögött; nem felejtünk el soha, velünk vagy, szívünkben, lelkünkben élsz tovább!"

Volt kollégája, *Kónya Márta Ilona* emlékei: *„Az életben az egyik legfontosabb dolog jónak lenni. Béla jó volt, emberileg, szakmailag egyaránt. Szeretett élni, szerette embertársait, átlagon felüli hivatástudat, alázat, kreativitás, alkalmazkodóképesség, kitartás, humor, helyzetfelismerés jellemezte. Mindig kész és képes volt a megújulásra. Diákok, kollégák, szülők szerették, tisztelték. Aktív segítője volt a diákönkormányzatnak, sok érdekes szabadidős program szervezésében vett részt.*

Nagyszerű ember, kolléga, tanár volt, nem lehetett nem szeretni. Jószívű, mindig segítő, szerény, végtelenül udvarias, figyelmes, empatikus volt tanárként, kollégaként egyaránt. Nem történett, nem nyomott el másokat, nem dicsekedett. Csendben, igényesen, nagy munkabírással dolgozott, mindig a jobbító, segítő szándék vezette. Közvetlen volt, őszintén, szívből csinált mindent, soha nem érdekek vezérelték. Őt aztán igazán jellemezte az, hogy »Helyén van a szív és egyenes a gerinc«.

Átlagon felüli kötelességtudat, hivatásszeretet, alázat, sokoldalúság, magas fokú szakmai tudás jellemezte. Tanítványai csak Béla bácsinak szólították. Óráira alaposan, jól átgondoltan készült fel. Tanítványaival sok szép eredményt ért el az általa oktatott tantárgyakból. Személyiségével, egész lényével hatott mindenre és mindenkire. Emberként, tanárként és kollégaként mindig érezte, tudta, hogy kinek, mikor, miben van szüksége segítségre, és kérés nélkül is, önzetlenül segített. Ígéreteit mindig betartotta. A tantestület javaslatára nem véletlenül kapta meg 2011-ben Kis Bálint-díjat, iskolánk elismerését.

Később nyugdíjasként is gyakran meglátogatott bennünket az iskolában és mindig hozott meglepetés enni- és innivalót. Ilyenkor a ráérő szabad kollégákkal elbeszélgetett, őszintén érdeklődött minden és mindenki iránt.

Hálás vagyok, hogy ismerhettem, kollégája, barátja lehettem. Sokat tanultam tőle. Sokszor segített, bátorított, vigasztalt, megnevettetett. Hiányzik a humora, a jóízű nevetése, a kedves figyelmessége, az egész lénye. Sugárzott belőle a jóság. Embersége példa lehet mindenki számára."

Szerzők:
BÁLINT ANNA, Budapest,
VÁNYOLOS BALÁZS, Budapest

VÁNYOLOS BÉLÁNÉ Nagy Magdolna
(Gyoma, 1952. december 18. – Békéscsaba, 2015. június 25.)
középiskolai tanár

Családi hátterét illetően leánykori nevéhez két kiegészítés tartozik: a korabeli jogszabályok miatt – testvéreihez hasonlóan − nem viselhette felmenőinek évszázados múltú családnevét. (Édesapja még Cs. Nagy Gábor néven a Gyomai − később Gyomaendrődi – ÁFÉSZ igazgatósági elnökeként irányította és fejlesztette városának kereskedelmi hálózatát.) Születési anyakönyve szerint Nagy Magdolna Eszter nevet kapta édesanyja, illetve apai nagymamája tiszteletére.

Édesanyja, Boruzs Magdolna református lelkészi családból származott, tanítói végzettséggel és gyakorlattal rendelkezett, ám 1945-től több mint másfél évtizeden át nagy szeretettel, odaadással az otthonukban gondozta, nevelte négy gyermeküket, majd adminisztrátorként dolgozott, és később iskolatitkárként vonult nyugdíjba.

Édesapja tősgyökeres gyomai gazdálkodók leszármazottja volt, aki mindvégig megbecsülte, elismerte a földműves életformát. A Mezőtúri Református Főgimnáziumban érettségizett, és élete végéig büszke volt arra, hogy iskolájának csapattagjaként részt vett a debreceni Nagyerdei Stadion avató rendezvényén. Sportolói tehetsége fennmaradt (jegyzett, igazolt labdarúgó volt), és ezt az elkötelezettségét később átörökítette a fiai érdeklődésébe, pályafutásába is. Családapaként nagyon mély szeretettel övezte kislánya, Magdi életét, akit „szeme fényének” tartott, s ez a vonzalom kölcsönös volt közöttük. Leánya tőle örökölte a határozottságát, a véleményéért, tetteiért való egyenes kiállását. A család máig sorsszerűnek tartja, hogy az apa halálának napja (december 18-a) egybeesik a leánya születésnapjával.

Három testvére közül Gábor a mai Debreceni SZC Vegyipari Technikum tanára, majd igazgatója volt nyugdíjazásáig, István bátyja a Mátrai Hőerőmű nyugdíjas gépész üzemmérnökeként Gyöngyösön él, míg – 2019. január 1-jén elhunyt – Lajos öccse Gyomaendrődön a Kis Bálint Általános Iskola testnevelőjeként, elismert kézilabdaedzőjeként dolgozott, és kiemelkedő, a városban állandó kiállításon látható képzőművészeti alkotásokat hagyott maga után. A hattagú család az 1950-es években – az egész országot érintő elnyomó társadalmi-gazdasági feltételek között – igen szerény körülmények között élt, háziállatokat tartott a szülők és gyerekeik ellátása érdekében, és a ház körüli munkákban minden gyermeknek megvolt a maga mindennapi feladata. A szülők elvárása és határozott törekvése az volt, hogy lányuk és a fiaik szorgalmasan tanuljanak, és a középiskolát követően a felsőoktatásba kerüljenek. Ehhez minden lehetséges otthoni támogatást megadtak számukra, számottevő anyagi áldozatokat is vállalva diplomához juttatták gyermekeiket.

Magdolna a gyomai 2. Sz. Általános Iskolában folytatott, kitűnő eredménnyel zárult tanulmányai után, 1967-ben bátyjait követve debreceni diák lett a Vegyipari

Szakközépiskolában. Kollégiumi elhelyezést kapott, ahol nagy szorgalommal teljesítette a magas szakmai, tantárgyi követelményeket, és leány szobatársaival tartós, jó barátságokra tett szert. Közös élményeiket szívesen idézték fel érettségi találkozóikon, amelyeken – későbbi férjével együtt – Magdi is rendszeresen részt vett. 1971-ben tett sikeres érettségi vizsgája birtokában a Kossuth Lajos Tudományegyetemre jelentkezett, ahol 1976-ban kémia−fizika szakos középiskolai tanári diplomát szerzett.

Kazincbarcikán a környék egyik legnagyobb, elismert **Szakközép- és Szakmunkásképző Intézetében** kezdte pedagógusi tevékenységét, amelynek meghatározó eleme volt a kísérletezés, amit a középiskolai és egyetemi gyakorlati ismereteire alapozott. Munkáját elismerve tanulmányi vezetővé nevezték ki, és azt tudatos oktatásszervezéssel teljesítette. Itt ismerkedett meg kollégájával, Ványolos Bélával, akivel aztán házasságot kötöttek 1977-ben, és akinek hű társa maradt − a súlyos betegség következtében a békéscsabai Megyei Kórházban bekövetkezett − haláláig. Két gyermekük született Kazincbarcikán: Anna lányuk, majd Balázs fiuk. Mindkettőjüket nagy szeretettel és tudatossággal nevelték, tanulmányaikat segítették és egyetemi diplomához juttatták. Később **Gyomaendrődön, egykori általános iskolájában** helyezkedett el, majd a **város gimnáziumában** tanította mindkét szaktárgyát, és emellett folyamatosan közreműködött a felzárkóztatásban és a tehetséggondozásban is, méltán elismert tanára volt intézményének mind a tanítványai, mind a kollégái körében.

Lánya, *Anna* így emlékezik édesanyjára: *„Édesanyánknak a hivatása volt a tanítás. Szeretett érdekességeket megosztani, összefüggésekre rámutatni, logikus gondolkodást fejleszteni, a tudomány gyakorlati oldalát megmutatni. De legfőbb szenvedélye a család és az otthonteremtés volt. Mindig a szerettei érdekeit és igényeit tartotta szem előtt, és önzetlenül igyekezett mindenkit boldoggá tenni.*

A pedagógus énje otthon sem »kapcsolt ki«, észrevétlenül tanított minket, beleszőtte a fizika és a kémia tudományát a mindennapokba. Szeretettel és példamutatással neveltek bennünket édesapánkkal együtt. Tisztelték a véleményünket, támogatták a döntéseinket, bíztak bennünk és bátorítottak.

Anya egyik legfontosabb jelmondata az volt, hogy »bármi történik, mi itt vagyunk, ide mindig hazajöhetsz«. Ezt nagyon komolyan is gondolta. És ez a tudás, érzés adott nekem is erőt és önbizalmat az életben, segített sokszor dönteni vagy új utakat kipróbálni. Igyekszem ebben a szellemben nevelni a gyermekeimet is, az otthonról hozott emberi és családi értékeket továbbadni, és a szeretett, elhunyt nagyszülők emlékét ezáltal is életben tartani.”

Fia, *Balázs* emlékező gondolatai: *„Édesanyám szívében rajtunk, a családján kívül egyetlen dolog volt még nagyon előkelő helyen: a kémia. Fizikát is tanított, és szerette is, de nem volt senki előtt titok, hogy a kémia volt az igazi kedvence egészen fiatal kora óta. Ezért is váltott, amint lehetett az általános iskolai tanításról gimnáziumi tanári pozícióra. Szerintem nála lelkiismeretesebb tanár nem sok volt, néhány gyerekkori emlékem talán megmutatja ezt másoknak is.*

Gyerekként rengetegszer láttam, ahogy édesanyám az ebédlőasztalnál ülve hétvégén vagy esténként az óráira készül, dolgozatot javít. Csak a pedagógusok és a

pedagógusgyerekek tudják, hogy a tanárok munkájának egy komoly része nem is az iskolában történik. Akkoriban még nem tudtam, nem értettem, miért alakítja folyton át a tanóráit, a dolgozatokban használt feladatsorokat. Úgy gondoltam, ha már egyszer megcsinálta, használhatná ugyanazt évről évre, osztályról osztályra. »Minden gyerek, minden osztály más és más, hogy is lehetne pont ugyanazt tanítani nekik? Más mozgatja őket, másképp lehet felkelteni az érdeklődésüket. Márpedig a kíváncsiság a legfontosabb« – hangzott a válasz. De még hozzátette mosolyogva, hogy saját maga miatt is csinálta, mert »jól esett új feladatsort kitalálni, kicsit számolgatni«. Egy másik eset is kristálytisztán él az emlékeimben. Már én is gimnáziumba jártam, amikor egy hétvégén a szóbeli érettségi időszak előtt azt láttam, hogy speciális bevásárló listát írt. Kiderült, hogy kémia érettségin bemutatandó kísérletekhez írta össze a hozzávalókat, hogy aztán saját maga, saját forrásból vásárolja meg a szertárból hiányzó dolgokat. Kamaszként nem értettem, és szinte felháborodtam, hogy miért kell neki ezt intézni. Nyugodtan, mosolyogva válaszolt, hogy dehogy kell intéznie, de mivel alulfinanszírozott az iskola, természetesen megcsinálja, mert összehasonlíthatatlanul többet ér egy gyerek sikeres kémia érettségije, és valószínűleg ezáltal egy lehetséges boldog jövője, mint az az idő és pénz, amit most bevásárlással tölt. Később már én is láttam, hogy mindkét esetben igaza volt.

Teltek az évek, a lányom – az unokája – sok időt töltött nyaranta Gyomán »Magdi mamáéknál«. Észre sem vette a kislány, de trükkösen rengeteget tanult az ilyen alkalmakkor, az ő szavaival élve sokszor »kotyvasztás-kavarás-kísérletezés« történt az udvaron. Számomra eleinte véletlenszerű gyermeki játéknak tűntek, de aztán annyira azért emlékeztem én is kémia tanulmányaimra, hogy leesett, hogy számos alkalommal »Magdi mama« éppen valami olyanra mutatott egy látványos kísérletet, amit csak hosszú évek múlva fog megérteni a gyerek. Kérdőn, nevetve néztem anyámra, és jött a válasz egy kacsintással: »Jó az, ha érdekli, hogyan működik a világ!« – aztán már fordult is vissza az unokájához. Jó lett volna, ha több idő is jutott volna még neki terelgetni a szívből imádott unokáját a szintén szeretett kémia felé...”

Bátyja, *dr. Cs. Nagy Gábor* idézi fel emlékeit: *„Magdi 1967 tavaszán felvételizett a Debreceni Vegyipari Szakközépiskolába, ahová édesapánk kísérte el, és én – harmadéves KLTE-hallgatóként – kalauzoltam őket egykori alma materemben. Igazán jó érzés volt, hogy a húgom követ engem a középiskolába (korábban sokat meséltem neki a vegyis élményeimről), és szurkoltam a sikeréért, ami be is következett. Felvették az iskolába, majd a kollégiumba is, és ettől kezdve – közel egy évtizeden át – én már többet tudtam róla, mint a szüleink, mert rendszeresen felkerestem a kollégiumban, megmutattam a város fontosabb nevezetességeit és a mindennapi élethez szükséges tudnivalókat (csak a fodrászattal vallottam kudarcot, soha többé nem ment el abba a szalonba, ahová legelső ízben elkísértem), sőt az 1967/68-as tanév II. félévében helyettesítő kollégiumi nevelőtanári megbízást kaptam az intézmény vezetőségétől, így akár naponta találkozhattunk (aminek a diáktársai körében ő nem biztos, hogy örült). Nyomon követhettem, hogy milyen odaadással, tudatosan készül az iskolai feladatai teljesítésére. Visszatekintve úgy gondolom, hogy családon belül, a négy testvér közül ő volt a legszorgalmasabb diák.*

Nagy kihívás volt mindkettőnk számára, hogy 1969/70-ben pályakezdőként az ő osztályukat is tanítottam a Vegyipariban, ráadásul a »rettegett« fizikai kémiából. Emlékezetes maradt az első feleltetése, az addigi legnehezebb témából (kinetikus gázelmélet, a gázmolekulák sebessége) kérdeztem. Tényleg felkészült volt, akár jeles is lehetett volna, de négyest kapott, nehogy családi előnyre gondoljon bárki a társai közül. Ma is látom magam előtt, amint a helyére ment, a padra borult és zokogott, és nem az osztályzat, hanem a pszichés, lelki teher miatt. A tanár-diák viszony mögött ugyanakkor nagyon jó testvérek maradtunk, amit – többek között − az is bizonyít, hogy a teljes családból elsőként ő tudta meg tőlem, hogy megszületett a fiam, az ő unokaöccse, az 5. generációs Cs. Nagy Gábor.

Jól haladt a tanulmányaiban, jól érezte magát a társai között, és tudatosan készült arra, hogy – miként a bátyjai – ő is bekerüljön a felsőoktatásba. Több osztálytársával együtt végezte el 1976-ban a KLTE TTK-n a kémia–fizika szakot, amelynek IV. évfolyamán kémiai szakmódszertanból oktatója voltam. Egyetemi tanulmányait is a szorgalom, a pedagógus pálya iránti elkötelezettség határozta meg.

Később, önállóvá vált családjainkban sem halványult az egymás iránti érdeklődés és szeretet, amit át is örökítettünk fiainkba, lányainkba... Épp ezért is ért pótolhatatlan veszteségként 2015 nyarán Magdi húgom elvesztése…"

Testvére, *Cs. Nagy István* így emlékezik: *„Fájdalmasan korán, 2015-ben, életének 63. évében veszítettük el Magdika-Manókánkat, egyetlen lánytestvérünket mi, a három fiútestvér: Gábor, István és Lajos... Magdikánk a családban úgy nőtt fel, hogy »kivételes« helyzetével soha nem élt vissza, sokkal inkább igazodott a fiús légkörhöz, ezzel együtt volt számunkra a legféltettebb testvér. Kishúgom az életkori tagozódásból fakadóan is különösen közeli lelki kapcsolatban állt a korban hozzá legközelebb álló testvérével, öccsével, Lajossal, ahogy ő mondta, az öcsikével. Magdika hosszú copfos kislányként, majd nagylányként is egyik központja volt a családnak. Azzá tette egyénisége, szívjósága, családszeretete, önzetlensége, szerénysége, műveltsége és vitathatatlan tudása. Ezen tulajdonságok végigkísérték életében, a teljes befutott életpályán. Mindenhol nyomot hagyott maga körül, és tette ezt nem harsányan, hanem szelíden, mégis olyan erős kisugárzással, ami a környezetében mindenkit mélyen megérintett.*

Pedagógusként is kamatoztak a fenti tulajdonságai. Biztos szakmai tudású, széles látókörű, a korral lépést tartó művelt emberként adta át tudását tanítványainak. Magánéletében erős akaratú, soha nem panaszkodó, magát szándékosan háttérben hagyó, szerető szívű ember, példás édesanya és feleség volt, aki élete legnehezebb időszakaiban sem magával, hanem a szeretteivel törődött. Így − egyebek mellett − nagyobb ívű szakmai karrier lehetőségéről is gondolkodás nélkül lemondott gyermekei egészsége érdekében. Ennek kapcsán tért vissza szülőföldjére, Gyomára, ahol gimnáziumi tanárként szolgált haláláig. Mindennapjaiban – a tanári teendők ellátása mellett − feleségként és családanyaként is nagyon szerette otthonát, amit igazi családi fészekké varázsolt férjével együtt. Anyai örökségként csodásan sütött-főzött, soha nem felejthető gyermekkori ízeket idézett fel szerető vendéglátásai során. Szívéhez közel állt és szerette a zenét, a könyveket, a virágokat, a jó filmeket, mélyen

gondolkozó emberként kereste és találta meg helyét a világban, szerető férje, gyermekei, majd unokái körében. A végzetesen rátört súlyos betegségét erős lélekkel viselte, sorsát elfogadva pihent el. Kishúgom, emlékedet szívünkben őrizzük, gyermekeidben, unokáidban és valamennyiünk lelkében tovább élsz!"

Középiskolai barátnője, *Veres Ágota Rita* visszaemlékezése: *„Amíg a suliba jártunk és a koleszban laktunk, naponta találkoztunk és beszélgettünk. Magdi nagyon intelligens, művelt lány volt hozzám képest. Látszott rajta, és érezni lehetett, hogy értelmiségi családból jön, jó olvasmányélményekkel bírt, amiket én nagy érdeklődéssel hallgattam, nagyon megértő, finom lélek volt. Mivel mindketten jó tanulók voltunk, könnyebben kaptunk kimenőt, ilyenkor csak úgy sétálgattunk a városban kora délután.*

A kollégiumi házirend szerint egyszer mehettünk haza egy hónapban, és egy alkalommal meghívott hozzájuk, Gyomára. Nem felejtem, milyen kedvesen fogadtak, az édesanyja többek között császármorzsát készített, akkor ettem életemben először, és nagyon ízlett! Szóval nagyon kedvesen fogadtak ott engem Gyomán, máig őrzöm a találkozás hangulatát, az igazán szívélyes fogadtatást, mind a szülei, mind a fiútestvérei részéről.

Szeretett sportolni is, kosár- vagy kézilabdázni, erre már nem emlékszem pontosan.

Egyszerű, allűröktől mentes, csinos lány volt, máig őrzök két fotót, az egyiken egy pólót és farmert visel karba tett kézzel, a másik a tablókép. És az egyszerű, rövid frizura, göndör haj mindig ugyanolyan.

Nagyon megrázott, amikor meghallottam, hogy elment. Mivel Mezőberénybe utazva elég gyakran megyek át Gyomaendrődön, ha tehetem, megállok és meglátogatom a temetőben. Kár, hogy már csak ennyit tehetek…"

Iskolai osztálytársa és kollégiumi szobatársa, *Szombati Éva* emlékező sorai: *„Magdi egy csodálatos osztálytárs, szobatárs volt. Először hatan laktunk egy szobában, később még két osztálytársunkkal már nyolc embernek kellett kijönnie egymással. Jó társaság volt, igazából sohasem volt közöttünk nagyobb nézeteltérés. Ez valószínűleg annak is tudható, hogy Magdi és még három osztálytársunk az egyetem elvégzése után tanárok lettek. Valahogy ez már akkor érezhető volt, hogy ők tanárok lesznek később.*

Magdi nagyon okos és segítőkész volt mindig, de soha nem éreztette, hogy ő mennyivel többet tud nálunk. Sokkal nagyobb műveltséggel rendelkezett például nálam, amit ő otthonról hozott. Soha nem fitogtatta, hogy ő okosabb. Egyszer meglátogatta édesapja és hozott neki egy könyvet. Nem emlékszem, hogy mi volt a kötet címe, de belerakott neki egy idézetet. Én még soha nem hallottam akkor Apollinaire költőről, de a mai napig is tudom a Búcsú című verséből azt négy sort, amit akkor ő kapott. Nagyon szerette a szüleit, különösen édesapját, de az édesanyját és testvéreit is.

Mindig kiegyensúlyozott volt, nagyon tisztelettudó a tanárokkal szemben is. Volt egy időszak, amikor Gábor bátyja tanított bennünket fizikai kémiára. Akkor ő nagyon megilletődött és aggódott, hogy nehogy azt gondoljuk róla, hogy vele kivételez

a bátyja. Alig tudtuk meggyőzni, hogy emiatt ne idegeskedjen, mert ez biztosan nem fog előfordulni. Talán egyszer mintha mégis megtörtént volna, hogy szuper feleletet adott és mégis négyest kapott. De ő ennek sokkal jobban örült és nem érezte igazságtalannak. Csak jót tudok róla írni, és azt gondolom, nem egyedül lennék, ha a többieket is volna mód megkérdezni. Azt hiszem, hogy volt osztálytársaink nevében mondhatom: emlékét mélyen a szívünkben őrizzük, és rá mindig emlékezni fogunk, ameddig még itt leszünk. Mindnyájan szerettük…"

Összeállították gyermekei: *BÁLINT ANNA*
és *VÁNYOLOS BALÁZS,* Budapest

VÁRHALMI ILONA

(Debrecen, 1950. szeptember 5. – Debrecen, 2024. február 22.)
magyar–német, testnevelés szakos középiskolai tanár, drámapedagógus, tagozatalapító igazgatóhelyettes

„Mily nagyszerű dolog, hogy részese lehetek e Csodának" – írta az iskola 30 éves jubileumi évkönyvében.

Magyar–német, testnevelés és színházelmélet szakos tanárként egyesítette magában a bölcsészt, a sportembert és a drámapedagógus színházi szakembert. Sokoldalú pályáján békésen megfért egymás mellett az, hogy nyelvvizsgára készített, vagy edzést tartott, vagy színházi előadást rendezett.

1950. szeptember 5-én született Debrecenben. Édesapja nőiszabó-mester volt, édesanyja két fia után az orvosok ellenjavallatával dacolva ragaszkodott kései gyermekéhez, kislányához. Hitt a magzat életerejében. Ez az életerő élete végéig Várhalmi Ilona sajátja volt. Már kicsi gyerekként a Darabos utcai házuk udvarán futóversenyt szervezett a sárga vonaltól a körtefáig, máskor pedig színielőadást tartott.

Tanulmányait mindig kitűnő eredménnyel végezte az iskolaváros nívós intézményeiben. Elsőként a Bányai Júlia Általános Iskolában (1956–1964), ahol Kovács Györgyné, Cica néni fedezte fel atlétikai ügyességét, s a kicsi Ilát elnevezte Cilának; majd a lányokat is befogadó Tóth Árpád Gimnázium diákja lett (1964–68). Közben élete másik felét a sportpályán töltötte a Debreceni Sportiskola atlétájaként. Többszörös korosztályos megyei bajnok volt 100 és 200 méteres síkfutásban és távolugrásban (legjobb eredménye 6 méter feletti volt, amit büszkén mesélt évtizedekkel később is). Országos 2. helyezett volt 4 × 400 méteres váltóban, s ifjúsági válogatott kerettag lett. A középiskolából útja egyenesen vezetett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar–német szakára (1968–73) és a DEAC sportpályájára. A sportpályán ismerte meg fizikus férjét, akivel két gyönyörű gyermekük született (Balázs, Emese).

Tanári pályáját a **Fűvészkert utcai Általános Iskolában** napközis tanárként kezdte, majd **Derecskére,** az akkor még **Tótfalusi Sándor** nevét viselő **gimnáziumba** került magyar- és némettanárnak, de tartott atlétikai edzéseket és szervezett diákszínpadot is. *„Cila pályakezdő lévén és vibráló személyiségének köszönhetően is óriási pezsgést hozott a suli életébe"* – írta *Csóré Piroska,* egykori derecskei tanítványa, később adys kollégája. 1983-ban anyaiskolája, a **Tóth Árpád Gimnázium** visszahívta tanítani, így újra debreceni tanár lett. 1984-ben hozták létre a **Liszt Ferenc Téri Gimnáziumot,** ahová emelt ének és úgynevezett „dramaturgos", színházas képzést terveztek. Az énektagozatot Potyók Balázs karnagy alapította meg, a drámatagozatot pedig Várhalmi Ilona. A szeretett alma materét, a TÁG-ot elhagyva 1985-ben Debrecen új gimnáziumában kezdte meg pedagógusi „életfeladatát", mely intézmény 1986-ban az ő közreműködésével vette fel Ady Endre nevét. Életművének középpontjában a **Debreceni Ady Endre Gimnázium** irodalmi–drámai–színházi tagozatának megalapítása, felépítése és működtetése állt.

Várkonyi Zoltán rendező mutatott rá az oktatási rendszerünk azon hiányosságára, hogy Magyarországon minden művészeti ágnak – zene, képzőművészet, tánc – megvolt a középiskolai iskolarendszerű képzési szakasza, egyedül a színművészeti tanulmányokat lehetett csak 18 éves kor után kezdeni intézményes keretek között, pedig 14 és 18 éves korban még sokkal fogékonyabbak, sokkal fejleszthetőbbek a tanulók. A tagozat indulásakor sokat tanult a szentesi Horváth Mihály Gimnáziumban már akkor néhány éve működő műhelytől. A drámatagozat alapozása idején szerezte meg a Színház- és Filmművészeti (akkor még) Főiskolán a színházelmélet szakos diplomáját (1988–91, témavezetője Huszti Péter volt).

Hivatása volt a tagozat kitalálása: a speciális tanterv, a szakmai művészeti órák – ének, beszéd, mozgás, kreatív játék valamint elméleti órák – tartalmának kidolgozása, a tantestületépítés: a színházi szakterületeken jártas és pedagógus vénájú szakemberek felkutatása (egy vidéki városban!), a szakszerű felvételi eljárás és a tagozat belső vizsgarendjének kidolgozása. Támogatta a jó gyakorlatok létrejöttét és életben tartását: pl. az úgynevezett összefoglaló órákat, az önálló diákmunkákat (darabírást, rendezést).

A tanóra legfontosabb feladatának a komplex képesség- és személyiségfejlesztést tartotta. Az Adyban eltöltött 36 év alatt a 36 drámás osztályban mintegy 800 tanuló részesült színházi eszközökkel és alkotás keretében képességfejlesztésben. A Várkonyi-féle küldetés megtestesítője Várhalmi Ilona életműve, ennek tanulságait készült megírni az SZFE-n végzett DLA doktori dolgozatában, a munkában az abszolutóriumig jutott.

A művészeti fejlesztés és alkotás tanórai kereteken túli helyszíne volt az iskolai diákszínpad (Adyák Színpad). Várhalmi Ilona jelentős diákszínpadi rendezései: *A csoda* (1986, főbb szerepekben: Hajdu Szabolcs, Kállóy Molnár Péter, Hajdu Steve, Klepács Andrea, Szabados Mihály, Bagossi Edit, Domonyi Rita, Kiss Kata), *A kis herceg* (1996, főbb szerepekben: Tálas Csilla, Keresztes Tamás, Dózsa Gergely, Földeáki Nóra, Mercs János, Pallagi Ákos, Varju Kálmán). Számos esetben mentora, producere, menedzsere volt a művésztanár-kollégák, illetve volt diákok által rendezett prózai és

nagy musical diákszínházi előadásoknak: *La Mancha lovagja* (1987, rendező: Jantyik Csaba, főbb szerepekben: Hajdu Steve, Jóna Szabolcs, Fésűs Nelly, Schell Judit, Hajdu Szabolcs); *Nullára írva* (1992, r.: Kiss Péter Ernő, szereplők: Ábrahám Ágnes, Botos Éva, Gubás Gabi, Mészáros Angéla); *Leonce és Léna* (1995, r.: Jantyik Csaba, főbb sz.: Szabó Máté, Dihen Viktória, Pavletits Béla, Orosz Dénes, Fábián Gábor, Pataki Ferenc, Sarádi Zsolt, Kokics Péter); *Thébai hospital* (1997, r.: Bálint Albin, főbb szereplők: Pető István, Polgár Csaba, Tóth Orsi); *Énekes madár* (1998, rendező: Miske László, főbb sz.: Takács Nóra Diána, Nagy Viktória Éva); *József és a színes szélesvásznú álomkabát* (2002, r.: Bálint Albin, főbb sz.: Rusznák András, O. Szabó Soma, Mózes Anita, Kovács Éva, Tenki Réka, Klem Viktor); *Előttem az élet* (2009, r.: Mészáros Tibor, főbb sz.: Nagy Norbert, Fehér László, Horkay Barna, Janka Barna, Karácsony Péter, Pallag Márton); *Az apostol* (2011, r.: Szabó Sebestyén, főbb sz.: Berettyán Nándor, Berettyán Sándor, Novkov Máré, Szabó Sebestyén, Gelányi Bence, Szilágyi Míra, Rózsa László, Tenki Dalma, Mészáros Ibolya, Jéger Zsombor); *Marat halála* (2012, r.: Bakota Árpád, főbb sz.: Olasz Renátó, Kiss (Waskovics) Andrea, Gyöngyösi Zoltán, Papp Endre, Osváth Judit, Dobos Evelin, Tóth Mátyás), *Godspel* (2014, r.: Gulyás Balázs, főbb sz.: Hevesi László, Hajdu Péter, Kurely László, Girincsi Fruzsina, Mercs Máté, Völgyesi Árpád, Kazimír-Szabó Benjámin); *Chioggiai csetepaté* (2015, r.: Bakos-Kiss Gábor, főbb sz.: Csarkó Bettina, Márkus Luca, Pálóczi Bence, Kotormán Ábel, Zékány István); *Esetek* (2016, r.: Bakota Árpád, főbb sz.: Baditz Dávid, Bora Fanni, Váradi Gergő, Hevesi Fanni, D. Varga Ádám); *Hamlet* (2017, r.: Kiss Gergely Máté, főbb sz.: Dánielfy Gergely, Tar Dániel, Till Zsanett); *Semmi* (2018, r.: Mercs János, főbb sz.: Szécsi Bence, Molnár András, Kanyó Kata, Juhász Kristóf, Mechle Christian); *A hajnalok itt csendesek* (2019, r.: O. Szabó Soma, sz.: Battai Lili Lujza, Domokos Éva, Fazekas László, Kiss (Fehér) Diána

Jubileumi Adyák Gála, 2021, Kölcsey Központ, Debrecen

Aida, Szaplonczay Mária, Sinka Edina, Kiss Eszter Júlia, Móré Viktória); *Shakespeare boys* (2018, r.: Lakó Zsigmond, sz.: Balogh Benjámin, Bolla Bence, Kovács László, Zubor Boldizsár). A névsor közel sem teljes. A színházi pályára kerülőknek méltó partnerei voltak osztály- és iskolatársaik, akik később jogászok, közgazdászok, tanítók, tanárok, zenészek, üzletemberek, mérnökök, egyetemi oktatók, kutatók lettek. A diákszínpad sok fesztiválgyőztes megmutatkozás és városi fellépés után Debrecen város színházi és kulturális életének meghatározó alkotó műhelyévé vált.

A város számontartott művészeti eseménye lett a Cila által megalkotott, a Debreceni Csokonai Színházban vagy a Kölcsey Központban rendezett tanév végi Adyák Gála, melyen az adott évben született alkotások és produkciók mutatkoznak be, illetve a jubileumi években pályára került volt tanítvány művészek jönnek vissza. Várhalmi Ilona majd 40 gálát szerkesztett és rendezett. Az 50–60 sok műfajú – vers, próza, jelenet, tánc, szólóének, kórus, hangszeres produkciók stb. – műsorszámot magába foglaló többórás műsor mintegy 100–120 gyereket foglalkoztatott minden tanévben.

Az Adyban folyó évtizedes drámás művészeti munka amatőr színjátszáson túlmutató bizonyítéka, hogy Várhalmi Ilona felkérést kapott 2013-ban a Csokonai Színházból, hogy rendezze meg a *Légy jó mindhalálig* című musicalt az iskola diákjaival és a színház társulatával.

A több évtizedes fáradhatatlan energiákkal kialakított és életben tartott életmű eredményességének legfőbb bizonyítéka az innen kikerülő diákok életben való boldogulása. A bölcsész, tanári, jogi, természettudományos, mérnöki pályákon túl a közel 800 diákból majd 250-en végeztek a Színház- és Filmművészeti, valamint a Kaposvári, illetve a Marosvásárhelyi Egyetemen, s lettek a magyar hivatásos színház-, báb- és filmművészet meghatározó alakjai. Legtöbbjük színész, de van közöttük rendező, operatőr, dramaturg, drámapedagógus, táncpedagógus, súgó, ügyelő stb. Többük úgy indult el a pályán, hogy nem hittek annyira önmagukban, mint amennyire Cila néni hitt bennünk.

Kiváló érzéke volt a tehetségek korai beazonosításához, a bimbózó személyiségek kitapintásához. Kivételes érzékű pedagógus volt, ahogy többször megfogalmazta alkotásban és életben is párja, Csikos Sándor Kossuth-díjas színművész, a tagozat meghatározó beszédtanára. Várhalmi Ilona folyamatosan hangsúlyozta, hogy ami az Ady drámatagozatán felépült, az nem egy ember műve, ehhez csapat kellett, szakmailag és emberileg erős tanári csapat, de az évtizedeken keresztül működő műhely motorja és hajtóereje mindig Cila volt. Az Ady igazgatóhelyetteseként nem csak a tagozat felépítője, nem csupán a drámások életének része volt, hanem felelt az iskola nagy rendezvényeiért, arculatáért. Az adys szalagavatók, projektnapok (Ady-nap, november 22.), karácsonyi koncertek, bálok, ballagások hangulata szétfeszítette az iskolai sablonos ünneplések kereteit, mind egyediek voltak emlékezetes pillanatokkal, melyek ünnepelni tanítottak generációkat. Cila találta ki, hogy Ady szülőházát minden diáknak látnia kell, s hogy a teljes iskola együtt menjen budapesti színház- és múzeumlátogatásra. A DÖK felelős tanáraként önszerveződésre, közösségépítésre nevelte aktív kis csapatát. Imádott utazni, Európában sok országba vitte el tanítványait is.

„Ennél nagyobb boldogság nem nagyon van az ember életében: a munkám a szerelmem, a hobbim, a mindenem. Naponta úgy mentem be dolgozni, hogy alig vártam a találkozást a gyerekekkel, a kollégákkal, imádtam ott lenni" – mondta Várhalmi Ilona, amikor 71 évesen elérte a nyugdíjazást.

Életének utolsó éveiben boldog nagymama volt, 7 unokájáért élt, s boldogan járt színházba szerte az országban, mert szinte nem volt – nincs – olyan színház, ahol ne lenne tanítványa.

Munkásságát számos díjjal jutalmazták: Kiváló diákszínpad (1986), Művészeti Közösségteremtő díj (1989), „Debrecen Város Közoktatásáért" díj (2002), Maróthi-díj (2004), „Bonis Bona A Nemzet Tehetségeiért" (2013), Csokonai-díj (2013), Soltészky-díj (2019), Eötvös József-díj (2021), Pro Urbe-díj (2021). 2003-ban ő vehette át elsőként a Rózsavölgyi Gábor igazgató által alapított Ady-gyűrűt.

2024. február 22-én hagyott itt bennünket.

2025-ben öt debreceni kulturális intézmény létrehozta a Várhalmi Ilona-díjat, melyet kultúrát és művészetet közvetítő pedagógusoknak adnak át.

Források:

Nagy Tünde: *Tanáruk volt, barátjuk lett,* in Sikeres Nők VI. évf. 2003/12, 32–33.
Dálnoky Erzsébet: *Tanári hitvallás,* in Kiskegyed XIV. évf., 2005. jún. 28., 46–49.
Fekete Anikó: *Interjú Várhalmi Ilonával,* FÉL, 2013. https://felonline.hu/interju_varhalmi_ilonaval/ (letöltve: 2025. 04. 03.)
Légy jó mindhalálig, Csokonai Színház, 2013 – https://www.youtube.com/watch?v=wkIrIDjvLeU (letöltve: 2025. 04. 03.)
Laudatio, 2018 https://www.mma-tv.hu/documents/10180/7212470/laud%C3%A1ci%C3%B3_V%C3%A1rhalmi_Ilona_2018.pdf/3ef8a993-105f-48b8-9a46-2ea8e02cda51 (letöltve: 2025. 04. 03.)
ODE TV – Várhalmi Ilona, 2020 – https://www.facebook.com/watch/?v=1837645463034524 (letöltve: 2025. 04. 03.)
Várhalmi Ilona: *Művészeti nevelés a debreceni Ady Endre Gimnáziumban,* II. Suliszerviz Országos Közoktatási és Szakértői Konferencia, 2000, ttps://kiadvany.suliszerviz.com/kiadvanyok/26-kiadvany-2000/935-2000-varhalmi-ilona-muveszeti-neveles-a-debreceni-ady-endre-gimnaziumban (letöltve: 2025. 04. 03.)
Galéria, Alföld TV, 2020 - https://www.youtube.com/watch?v=te8e0IPdTAk (letöltve: 2025. 04. 03.)
Beülünk egy kávéra? 2021. ápr. 14., https://www.youtube.com/watch?v=bAHpDeT-0Soc (letöltve: 2025. 04. 03.)
Búcsúzik az Adytól Várhalmi Ilona – DTV Esti közelkép – 2021 https://www.youtube.com/watch?v=BDprBjIaALs&t=3s (letöltve: 2025. 01. 25.)
Közel fél évszázad után búcsúzik, Dehír, 2021 https://www.dehir.hu/debrecen/kozel-fel-evszad-utan-bucsuzik-az-adytol-a-legendas-tanarno-cila-neni/2021/06/15/ (letöltve: 2025. 01. 25.)[1]
Pro Urbe-díjas Várhalmi Ilona, Dehír, 2021 https://www.dehir.hu/videogaleria/pro-urbe-dijas-varhalmi-ilona (letöltve: 2025. 04. 03.)

Összetört a gyásztól, Kiskegyed, 2024 https://www.kiskegyed.hu/most-tortenik/magyar-szinesz-felesege-elenged/xgxh3vz (letöltve: 2025. 01. 25.)
Elhunyt Cila néni, Dehír, 2024 https://www.dehir.hu/debrecen/elhunyt-cila-neni-az-ady-endre-gimnazium-muveszeti-vezetoje/2024/02/22/ (letöltve: 2025. 01. 25.)
Szabó Anna Eszter: *Hát elkéstem. Elmentél. Isten veled, Cila néni! – búcsú egy nem mindennapi tanártól,* WMN Life, 2024. márc. 21. https://wmn.hu/wmn-life/62228-szabo-anna-eszter-hat-elkestem-elmentel-isten-veled-cila-neni--bucsu-egy-nem-mindennapi-tanartol (letöltve: 2025. 04. 03.)

Összeállította: *DR. BAGOSSI EDIT,*
Debrecen

VERES JÁNOS

(Karcag, 1935. június 24. – Pécs, 2016. augusztus 19.)
matematika–fizika szakos középiskolai tanár, igazgató

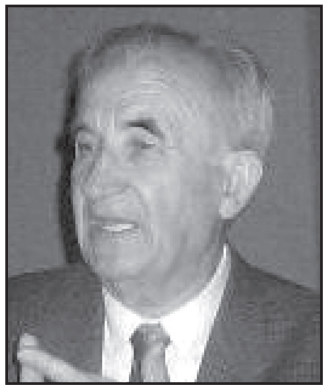

Elemi- és középiskolai tanulmányait Karcagon végezte, a Gábor Áron Gimnáziumban érettségizett 1953-ban. Ezt követően egyetemi tanulmányait a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta, ahol diplomáját 1957-ben matematika−fizika szakon szerezte meg. Egyetemi évei alatt versenyszerűen sportolt a DEAC kosárlabda-csapatában, énekelt az egyetemi, majd a Gulyás György által vezetett Kodály kórusban, ő volt az Auditórum Maximumban induló Kossuth mozi első vezetője.

Középiskolai tanári munkáját a **karcagi Gábor Áron Gimnáziumban** kezdte 1957-ben, és folytatta 18 éven át, 1975-ig. Tanári munkája mellett a **budapesti Műszaki Egyetem** vidéki instruktora volt, kollégiumigazgató, levelezőtagozat-vezető, munkaközösség-vezető. Versenyszerű sportolóként elvégezte a Testnevelési Főiskolán a kosárlabdaedzői szakot, sokáig volt kosárlabdaedző.

Én 1963−1967 között voltam a tanítványa, a fizika tantárgyat oktatta. Harmadikos gimnazistaként kért fel Veres tanár úr, aki akkor levelezőtagozat-vezető is volt, hogy néhány levelező hallgatónak segítsek matematika, fizika tantárgyakból. Ez volt az első, úgy érzem meghatározó lépés a tanári pálya felé.

Az 1974-es évben, az MTA felkérésére megbízást kapott egy Pécsett induló kísérleti gimnázium matematika és fizika tantárgyainak szakmai és módszertani tervei kidolgozására. A felkérésnek eleget tett, 1975-től már az új gimnázium igazgatóhelyetteseként tevékenykedett.

Az 1981-es tanévtől 15 éven át, nyugdíjazásáig volt az új intézmény igazgatója a **Dobó úti iskolában,** amely 1982-től **Kodály Zoltán nevét viseli.**

Dr. Tóth Károly tanár, egykori kollégája így emlékezik: *„1975 augusztusában sokan forgolódtak a Janus Pannonius Gimnázium tanári szobája környékén, diákok,*

tanárok, tanácsi vezetők. A fölbolydulást az indokolta, hogy a szeptemberben induló új meszesi gimnázium induló osztályai főként ebből az iskolából kerültek ki. A résztvevők között fel-feltűnt egy kevesek által ismert tanár: Veres Jánosnak hívták, úgy hírlett, ő lesz az új intézmény igazgatója. Ennyit tudtunk róla, és azt, hogy matematika–fizika szakos, s hogy ő és néhány kollégája Karcagról jött Pécsre.

Az új iskola, a pécsi Dobó István utcai Gimnázium első igazgatója végül Fiszter Gyuláné lett. Az ő igazgatósága idején történt »alapkőletétel«, ment végbe a »konszolidáció«. Nem volt könnyű az indulás, a vadonatúj, kevés gyakorlattal rendelkező testülettel, az összedobált osztályokkal – a szervesség is, a hagyomány is hiányzott. Cserében viszont ott volt a lehetőség, hogy az új intézmény olyan lesz, amilyenné alakítják.

Fiszter Gyuláné nyugdíjba vonulása után 1981-ben, az addigi helyettes, Veres János lett az igazgató. Ami ezután történt, az a külső és belső építkezés ideje volt. A már újkorában is kissé kopottnak ható szocreál épület sok mindennel gazdagodott és színesebbé vált. Az évek során elkészült az új épületszárny, tantermek, szak- és előadótermek épültek, könyvtár és klubhelyiség, tornaterem, sportudvar, konyha és ebédlő, s 1993-ban a sportcsarnok. 1982-ben az iskola fölvette Kodály Zoltán nevét. Nőtt a tanulói létszám és az osztályok száma. Az általános tantervűek mellett speciális tantervű és tagozatú osztályok indultak: l986-ban a később megszűnt honvéd-kollégistáké, majd a kezdettől létező ének tagozatú mellett a magyar–olasz két tanítási nyelvű osztály, végül a humán tagozat.

Mindezek mellett, s abban, hogy az eredmények sem maradtak el, a gimnázium föl tudott zárkózni a város nagy hagyományú intézményei mellé. Az említettekhez, a »külső« gazdagodáshoz képest, hasonlóan jelentős, ha nem nagyobb szerep jutott a testületnek, és az iskola által képviselt szellemiségnek. A Dobó utcai Gimnázium annak idején 23 fiatal – Veres János is közéjük tartozott – tanárral indult, akik kevés gyakorlattal rendelkeztek, de szerették az iskolát, a tanítást. Így olyan légkör alakulhatott ki, ahol a nevelés és az oktatás egymásból táplálkozhatott, és ahol a diák és a tanár is jól érezhette magát.

Ennek a légkörnek, szellemiségnek a kialakításában döntő szerep jutott az akkor szintén fiatal igazgatónak, akinek a vezetésbe, az itt különösen szerteágazó feladatokba most kellett beletanulnia. Veres Jánost ebben mindenekelőtt az segítette, hogy határozott, kiérlelt elképzelése volt a tanításról, iskoláról, kollegialitásról, s arról, hogy mit lehet és mit nem. Elgondolásaival azonban sohasem nehezedett rá környezetére, gondolatait nem erőltette mindenáron másokra, hanem arra törekedett, hogy a kiben-kiben jelen lévő értékek, érdeklődés, vonzalmak érvényesülhessenek, teret kapjanak. Képes volt arra is, törekedett rá, hogy tapasztalatai alapján, ha kell, módosítsa elképzeléseit.

Életfelfogása, humora jótékonyan hatott környezetére, és bizonyára őt is átsegítette a kisebb-nagyobb nehézségeken. Diákjai szívesen emlegették és emlegetik azokat a gasztronómiai példákat, amelyekkel Veres tanár úr a magasságos matematika magas igazságait igyekezett megértetni és földközelbe hozni. Szeretett táncolni, és szép tartással, jól is táncolt.

1996-ban ment nyugdíjba.

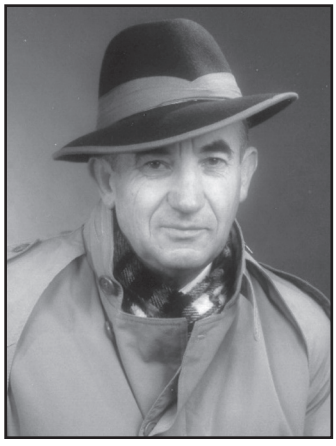

Mondhatnánk, hogy most, 2016-ban mindennek vége, mindez csak volt. Azonban szívesebben hisszük, hogy mindez van is, mert a részek mellett, azokon túl most látszik és kerekedik ki, mostanra készült el az egész. És mégiscsak ez az igaz. Igen, érdemes volt, az egész igaz."

Béres Andrásné, a Pécsi Kodály Zoltán Gimnázium jelenlegi igazgatója, kolléga, egykori tanítvány így méltatja: *„Veres János gimnáziumi tanulmányaim alatt 4 évig volt igazgatóm Pécsett. Felkészültsége, pedagógusi és emberi nagysága már diákként lenyűgözött. Később, kollégájaként is csodáltam a hivatása iránti alázatot, hihetetlen munkabírását. Óriási szaktudása, igényessége tanítványait, munkatársait is egyre nagyobb teljesítmények elérésére inspirálta. Veres igazgató úr szenvedélyesen szerette iskoláját, minden erejével azon dolgozott, hogy az ifjú gimnáziumot a város meghatározó köznevelési intézményévé fejlessze. A vezetése alatt működő gimnázium zenetagozata országos elismertségre tett szert, az iskola Bartók Leánykórusa számos nemzetközi elismerést vívott ki. Veres János folyamatosan új utakat keresett, hogy az 1981 és 1996 között általa irányított intézményben tanuló diákoknak újabb és újabb lehetőséget biztosítson. Ezért 1987-ben az általános- és a zenetagozat mellett – az országban elsőként – az ő közbenjárására indult útjára a magyar–olasz két tanítási nyelvű képzés Pécsett, a Kodály Gimnáziumban. (Műve 2001-ben kiteljesedett: ekkor magyar–spanyol két tannyelvű oktatással bővült a képzési kínálat.)*

Veres tanár úr mindent megtett, hogy a városban és a régióban tudatosítsa: iskolánk a kodályi hagyaték őrzője; a Mester életművét hű örökösökként kezeljük és adjuk tovább.

A Pécsi Kodály Zoltán Gimnázium falai teljesen átitatódtak azzal a pedagógiai szemlélettel, azzal a vezetői attitűddel, amit tőle kaptunk, neki köszönhetünk. Sajnos, Veres igazgató úr már nem lehet közöttünk, hogy lássa: művét megőriztük olyannak, amilyennek ő megálmodta, és amivé ő formálta.

Eszményét – a jó hangulatú, gyermekbarát, empatikus iskolai közegről – fenntartottuk. A tehetség kibontakoztatása melletti elköteleződését útmutatása szerint folytatjuk. Minden gyermekhez úgy fordulunk oda, hogy meglássuk a benne szunnyadó tehetséget, hogy azután azt, az ő különleges adottságaihoz, személyiségéhez, sajátos helyzetéhez igazodva, kiteljesíthessük.

A »Kodályt« jelenleg is az a demokratikus iskolavezetés jellemzi, amilyennek ő kialakította, és melynek fontosságát mindig hangsúlyozta.

Követve Veres igazgató úr útmutatását: tanár és diák – otthonra lelt, és jól érzi magát a Kodályban."

Tanári és vezetői munkája során több elismerésben részesült, melyek közül négyet emelt ki önéletrajzában: Kiváló Munkáért, Szocialista Kultúráért, Eötvös József Emlékérem, Millecentenáriumi Díj (melyet Pécs város alapította a millecentenárium évében, különböző szakterületen egy díjazottnak).

Veres János igazgató úr, tanár úr 2013-ban írt önéletírásában a tanári munkáról, a családról és közéleti, életútjáról így fogalmazott:

„Mind igazgatói, mind tanári minőségemben nagyon leegyszerűsítve két szempont vezérelt:

1. A tehetségek maximális kiművelése mellett, a szerényebb képességű vagy másban tehetséges tanítványaink is hozzájussanak stabil alapismeretekhez, úgy, hogy közben szaktárgyaink nevének már kiejtése esetén ne kapjanak idegrohamot, és ne rontsuk pályaválasztási esélyeiket.

2. Csak az az iskolai demokratizmus fogadható el, ami mindenkor biztosítja az elérhető legmagasabb szakmai színvonalat. Tanár és diák így leljen otthonra, és érezze jól magát az iskolában, hogy együttműködésük révén, a képességi szintjükön elérhető maximális felkészültséggel hagyják el az iskolát.

Családomról: 1968-ban nősültem meg, feleségem Hubai Vilma, aki szintén tanár, és mindkettőnknek első és reményeim szerint utolsó házassága is. Két leányunk született, és mindketten egyetemet végeztek, önálló családban élnek. Andrea lányom orvos lett, és két leányunokát biztosítottak számunkra. Szerencséseknek mondhatjuk magunkat, mert a közelünkben élnek. Kata lányom közgazdász lett, és az egyetem befejezése után Hollandiát választotta élete és munkája helyszínéül. így családunk egy holland vővel és két magyar-holland unokával gazdagodott, így mind az unokák számát, mind a távolságokat figyelembe véve, nem mondhatjuk, hogy unalmasan telnek nyugdíjas napjaink.

Összegzésül elmondhatom, hogy mind szakmai munkám, mind magánéletem alakulásával maximálisan elégedett vagyok. Nagy izgalommal várom azt a napot, amikor találkozhatok régi cimboráimmal; talán még láthatok volt tanáraink közöl is néhányat; és az ódon falak között emlékezhetek a mai fejjel gondolkodva, a csodálatos múltra. Mert nagyon jó volt a »Kossuthon« egyetemistának lenni, hiszen rendesen felkészítettek bennünket e nehéz, helyenként bizony gyötrelmes pályára. A karcagi gimnáziumba, régi iskolámba is szívesen visszajárok, szinte minden meghívásnak eleget teszek, akár érettségi találkozókra, akár egyéb rendezvényekre szóljon a meghívás. Régi tanáraim közül ugyan már senkivel sem találkozhatok, de volt kollégáim közül néhánnyal még igen.

Volt kedves tanítványaimmal való találkozásaim azonban mindig óriási élményt jelentenek, különösen látva csodálatos életpályáik sokaságát. Szeretetüket és tiszteletüket tapasztalva pedig szinte megfiatalítanak, így nagyban hozzájárulnak nyugdíjas éveim optimista életszemléletéhez."

2016-ban a Tanár úr végleg elköszönt. Mi, Tanár úr karcagi öregdiákjai, az ötvenéves érettségi találkozónkon (2017-ben) határoztuk el, hogy már évenkénti találkozót szervezünk, mert létszámunk egyre csökken. Ezeken a találkozókon szeretettel emlegetjük Veres János Tanár urat, ki míg élt, minden meghívásunknak eleget tett, és közvetlenségével megerősítette összetartozásunkat.

Egykori tanítványa, *OLAJOS ISTVÁN,*
Polgár

„Az élet szinte minden területén az egyik legnagyobb és legnehezebb kihívás az, hogy a helyes kérdéseket megtaláljuk."

(Krausz Ferenc)

Z

ZILAHY SÁNDORNÉ Körmendi Mária
(Csákvár, 1935. január 23. – Székesfehérvár, 2008. június 5.)
óvónő, óvodavezető, megyei vezető óvodai felügyelő

„Osztani magad: hogy így sokasodjál.
Kicsikhez hajolni: hogy magasodjál.
Hallgatni Őket, hogy tudd a világot,
Róluk beszélni, ha szólsz a világhoz!"

(Váci Mihály)

Édesapja bádogosmester volt, édesanyja a család háztartását vezette. Hárman voltak testvérek. Egyik testvére korán − már kisbabakorában – elhunyt.

Általános iskolai tanulmányait Csákváron végezte, majd középfokú óvónőképzőben Székesfehérváron szerzett óvónői képesítést 1954-ben. Később a Gyógypedagógiai Tanárképzőben szerzett oklevelet tanári szakon (1982-ben).

Első munkahelye a városban legrégebben épült (1868) **Szent Alajos Óvodában** volt, a Halász utca 9. szám alatt (1954–1962).

Szakmai önéletrajzában így emlékezik vissza: *„Szorongással léptem be az intézmény kapuján, mivel az információim szerint nagyon igényes vezetőnek leszek a beosztottja, egy túlzsúfolt intézményben. Ahol éveken keresztül 90–100 gyermekkel foglalkoztak az óvónők."* (Elek Erika: *Székesfehérvár kisdedóvodái és kisdedóvói 1868–2000. évig* c. könyve 24. old.) Négy hónap elteltével a gyermekek mosolya, a szülők gyermekükért tett segítsége feloldotta a szorongását. Nagyrészt munkás szülők gyermekei nevelődtek abban a gyermekintézményben. Jó példa volt számára Polczer Emma vezető óvónője, akitől nagyon sokat tanult. Innen rövid időn belül

átkerült vezető óvónői munkakörbe (1963–1965), mert Polczer Emma nyugállományba vonult. Marika óvónéni méltó utódja lett a nyugdíjba vonulónak. Kinevezett óvoda vezetői beosztásából felvirágoztatta második otthonát. A város vezetése felfigyelt a fiatal óvodavezetőre, aki a csoportban végzett munkája mellett gazdasági, pénzügyi, óvodai adminisztrációs feladatokat is ellátott.

Elégedettek voltak nevelői munkájával. Ennek köszönhette, hogy 1965-től 1968-ig a Fejér Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályán megyei vezető óvodai felügyelőként dolgozott. Ezt követően ismét a Városi Tanácsnál szolgált felügyelői munkakörben 1968–73 között. Az óvódai fejlesztések során 1973-tól nyugdíjazásáig a Fejér Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya volt a munkahelye, ahol munkaköri feladatként irányította Fejér Megye óvodáinak nevelő munkáját.

Emberi, szakmai, sok gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező óvodai szakemberrel gazdagodott Fejér Megye általa. Számos intézkedésével példát mutatott már az első felügyelői éveiben. Az óvodai csoportokban két- két óvónő és egy dajka segítették a színvonalasabb óvodapedagógiai munkát. Jó kapcsolatot alakított ki a Művelődési Minisztériummal, a Vöröskereszttel, melyért Vöröskeresztes munkáért ezüst fokozatot kapott 1973-ban, és Elnöki Dicséretet 1976-ban. Minősítésében így írnak erről: *„Munkaterülete homogén: az általa végzett ügyiratforgalom alacsony, ezért munkájának ez a része nem látványos. Viszont a körülmények elősegítik, hogy sokat és rendszeresen látogassa az óvodai hálózatot, annak személyi és tárgyi ellátottságát, gondjait és eredményeit is."* (Minősítés 1977. május 26., személyi anyag).

Mindig szívügyének tekintette a fiatal, pályakezdő óvónők segítését, a különös adottságokkal rendelkező embereket. Azokat újabb feladatokkal bízta meg, amely számára is nagy kihívást jelentett. Nem ment el az adott időben adódó lehetőségek mellett. Ez abban az időben országos jelentőségű volt, mivel óvónőhiány jelentkezett sok óvodában a magas gyermeklétszám miatt. Elsőként a Vasvári Pál Gimnázium tanáraival, a Felsővárosi és a Dr. Münnich lakótelepi óvodák nevelőtestületével hozott létre középfokú óvónőképzést először 1973-ban, majd 1975-ben. Ennek óriási jelentősége volt. Évente 200–220 fő óvónőt készítettünk fel az óvónői pályára. Erről így emlékezett vissza a Dr. Münnich Ferenc lakótelepi óvoda vezetője, *Tímár Jánosné Renczes Katalin: „1973. november 7-én vehették birtokukba a lakótelepen élő gyermekek a modern, korszerű XX. századnak is megfelelő, jól felszerelt hat csoportos óvódát, csoportokként 40–42 gyermekkel. Tizennyolc fiatal, felsőfokú végzettségű óvónői pályázat érkezett be és abból tizenkettő kezdhette el nevelő-oktató munkáját. A gyermekek testi épségének megóvása, a koruknak megfelelő játékos foglalkozás, amely személyiségük kibontakozását segíti elő, a szülőket bevonva. Sokan tisztelték meg látogatásukkal az intézményt a városi nevelőtestületek, más megyékből is. Még a dán királynő is tetszését fejezte ki az óvodalátogatás kapcsán. 1975 szeptemberétől nagy megtiszteltetést jelentett számunkra, hogy Zilahy Sándorné Mária, Fejér megye óvodai felügyelője a mi nevelőtestületünket kérte fel a város gyakorlatvezetői feladatainak ellátására, második gyakorlóhelyként. A vezetésem alatt dolgozó óvónőknek a pályájuk legszebb időszaka volt. Jó visszaemlékezni rá, ennyi évtized elteltével is."* (2025. április 8., telefonos beszélgetés)

Ettől az időszaktól a szakmai továbbképzéseken való részvétel még szélesebb lehetőséget adott az óvónők számára, amelyeket ki is használtunk. A Kecskeméti Nyári Egyetemen rendezett szakmai heteket Zilahyné Marika vezette. Nem véletlen, hogy Budapesten, a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola Tanárképző Karán a családja és felelősségteljes munkája mellett oklevelet szerzett. Ezzel is a figyelmünket hívta fel a rendszeres önképzés fontosságára. Ezeken a szakmai heteken én is többször részt vehettem. A nevelési értekezletek szakmai megbeszélésein többször is részt vett a megyei felügyelőnő és elismerését fejezte ki. Javaslatainkat továbbította a Művelődésügyi Minisztériumba, melyeket beépítettek az óvodai nevelés programjába.

Az óvodai munkát figyelemmel kísérő, a város óvónőivel alkotó kapcsolatot kialakító Zilahy Sándorné mellett dr. Gulyás Antal, a Fejér Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának alsófokú csoportvezetője is szívügyének tekintette az óvodákban folyó munkát. Kinyitotta a városi, városkörnyéki iskolák kapuit az óvodák felé, ami zökkenőmentes és eredményes átmenetet biztosított az iskolák és óvodák között hosszú távon, ezért tiszteletbeli óvóbácsinak választották Székesfehérvár óvónői.

Dr. Gulyás Antal visszaemlékezése egykori kolléganőjéről, akivel együtt dolgozott a Művelődésügyi Osztályon: *„Az alsófokú iskolai csoportban volt beosztása. Ekkor már teljesen kiépült az óvodai hálózat. Szinte minden községben működött óvoda. Fejér megye minden járásában és a két városban is, Székesfehérváron és Dunaújvárosban is volt óvodai felügyelő. Az ő szakmai irányításukkal érték el, hogy zavartalanul és eredményesen működtek óvodáink. A szakfelügyelők legfontosabb feladata volt, hogy a családi nevelést kiegészítsék az óvodai nevelési tervben foglaltakkal. Legfontosabb feladatuk a nagycsoportosok iskolára való felkészítése volt. Hosszú éveken át kidolgozott módszerekkel végezték munkájukat a felügyelők, melynek eredménye folyamatosan megmutatkozott."*

A középfokú óvónőképzés eredményes volt, hiszen nagyon jó kapcsolat alakult ki a Vasvári Pál Gimnáziummal. Az ország minden részében szívesen látták az oklevelet megszerző tanítványainkat, akik utána felsőfokú oklevelet szereztek. Sorolni lehetne Zilahy Sándorné eredményeit, ami megelégedést, örömet jelentett számára is.

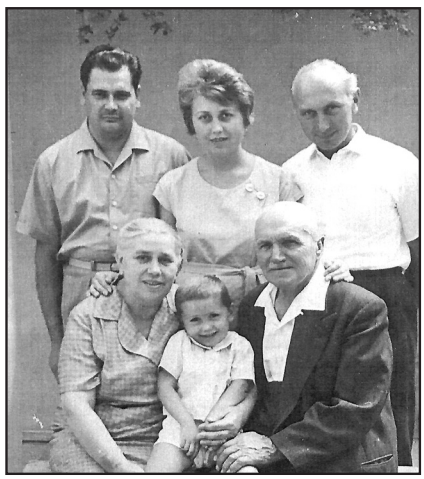

A városi óvodák vezetői a Sziget utcai óvodában Vörös Béláné Szilvia óvodavezető szervezésével köszönték meg az elismerésre méltó és példaértékű munkáját, szép, tartalmas éveket kívántak számára. *„Boldogság tölt el még ma is, hogy egykori fiatal felfedezettjeként mondhattam köszönetet Marikának segítő támogatásáért, azért a csodaszép 45 évért, melyet Székesfehérvár óvodáiért tehettem szeretett városomban."* (Elek Erika c. óvodavezető)

Nyugdíjas éveiben sokat volt együtt fia családjával, Jane és Péter unokáival, ami a boldog, örömteli napokat, hónapokat jelentett a szerető családnak.

Szívesen segítette a fiatalokat és az vezérelte, hogy amíg segíthet, addig ez lesz további életének a célja. A Nemes Nagy Ágnes leánykollégiumban napi négy órában adta át évtizedeken keresztül szerzett tapasztalatait.

Tartalmas élete során kapott elismerései:

- Vöröskeresztes Munkáért ezüst fokozat, 1973,
- 20 éves törzsgárda kitüntetés, 1979,
- A Tanács Kiváló Dolgozója, 1981.

A 2000-es évek elején a gyilkos kór próbára tette erejét, ami ellen hősiesen vette fel a harcot, de mindvégig nem adta fel a küzdelmet az élni akarás reményében.

Rácz Györgyi, egykori mentoráltja így emlékezik vissza Zilahy Máriára: *„A képzés során nagyon sok segítséget, emberi szót, támogatást kaptam, ami szoros munkakapcsolattá vált. Ez a segítő szándékú kapcsolat barátsággá nőtte ki magát, mivel mind a ketten korán özvegyek maradtunk. Az egymás támogatása, a közös segítség nyújtása Marikával, legkedvesebb barátnőmmel élete végéig tartott. Az elhatalmasodó betegsége, a küzdelmes napok fájdalma elviselhetőbbé vált, hogy az utolsó percben is Marika barátnőm mellett voltam. Nagyon nehéz időszak volt mindkettőnknek. Akkor nyugodott meg, amikor megkért valamire, ami a következő volt: »Vigyázz nagyon Peti fiamra, és segítsd őt, amíg tudod. Ígérd meg nekem!« Szent ígéretet tettem Marikának. Azóta napi szinten beszélek Petivel, aki állatorvos Németországban, és nagyon elfoglalt. A feleségével, Klárikával mindent megbeszélünk."* (Telefonbeszélgetés, 2025. 04. 19.)

Sajnos a türelemmel viselt betegségéből már nem gyógyult meg Mária, és földi életét 2008. június 5-én visszaadta a teremtőnek. Székesfehérváron a Béla úti temetőben helyezték örök nyugalomba. Végakaratát tiszteletben tartották. Utolsó útjára nagyon sokan elkísérték volt óvodásai, tanítványai, kollégái, barátai és mindazok, akik tisztelték és szerették a megyében Marikát.

Egy nagy korszak zárult le elvesztésével. Nagyon nagy űrt hagyott maga után. Felbecsülhetetlen értéket hagyott Fejér megye, de országunk intézményeire, melyek a XXI. század kihívásainál segítséget adnak. Ránk hagyta örök optimizmusát, munkabírását, munkaszeretetét, a pálya iránti elkötelezettségét, gyermek- és emberszeretetét. Sokan rótták le kegyeletüket az ország minden részéből. Nyugodjon békében!

Megtiszteltetés volt mindkettőnknek, hogy a *Pedagógusok arcképcsarnoka* sorozatában méltathattuk felbecsülhetetlen életművét a teljesség igénye nélkül. Ha megérte volna, akkor szerettei: Péter fia, Jane, Péter unokái és nagyon sokan köszönthették volna ez év január 23-án, 90. születésnapján.

„Ki szívét osztja szét, Ő lesz a remény.
Ki szívét osztja szét, az élet csak övé.
Ki szívét osztja szét, követik merre jár,
Hegyeken és tengereken értik majd szavát."
(Kormorán Együttes)

ELEK ERIKA c. óvodavezető, Budapest,
DR. GULYÁS ANTAL neveléstörténész, Székesfehérvár

„Nem ülhetünk ki az útszélre, hogy a zajló élet folyását kívülről figyeljük."

(Márton Áron)

Emlékezzünk régiekről!

EGEY SZILÁRD
(Erdély-Sárközújlak, 1865. november 11. – Sárospatak, 1948. október 6.)
tanár, igazgató, borászati főfelügyelő

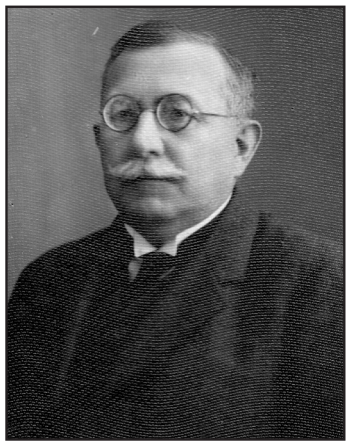

Az arcképvázlat írásának évében (2025), Sátoraljaújhelyben a Georgikon Görögkatolikus Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium a közelmúltban ünnepelte fennállásának 150. évfordulóját. Ennek a 150 évnek volt egyik meghatározó személyisége Egey Szilárd, aki tanára, majd igazgatója volt az iskola jogelődjének, a **Tarczali Vincellérképezdének.**

Erdélyben, Sárközújlak településen született Egey Károly és Fogarasi Papp Karolina gyermekeként, ketten voltak testvérek, a családban Matild gyengébb volt, gyámságra szorult. Szilárd az alapfokú tanulmányait Sárközújlakon teljesítette, majd 6 évig Nagykárolyban, két évig Sárospatakon járt középiskolába. Szorgalmának és a szülői támogatásnak köszönhetően jelentkezett Debrecenbe a Mezőgazdasági Akadémiára, ahová sikeres vizsgák teljesítésével, eredményes letételével nyert felvételt. Az Akadémia elvégzése után okleveles gazdászként jelentkezett az Arad megyei Ménes településen működő Magyar Királyi Vincellérképezdébe. A számára kiállított Bizonyítványból idézek: *„1888. május 28-tól 1889. március 15-ig, mint ösztöndíjas igazgatósági segéd működött és a földművelés, borászat és gyümölcsészet körében előforduló munkálatokkal és a philloxera ellen való védekezési eljárásokkal behatóan foglalkozott. Különbeni magaviseletét pedig a jelzett idő alatt Kiváló Szorgalom, pontosság és józanság jellemezte".*

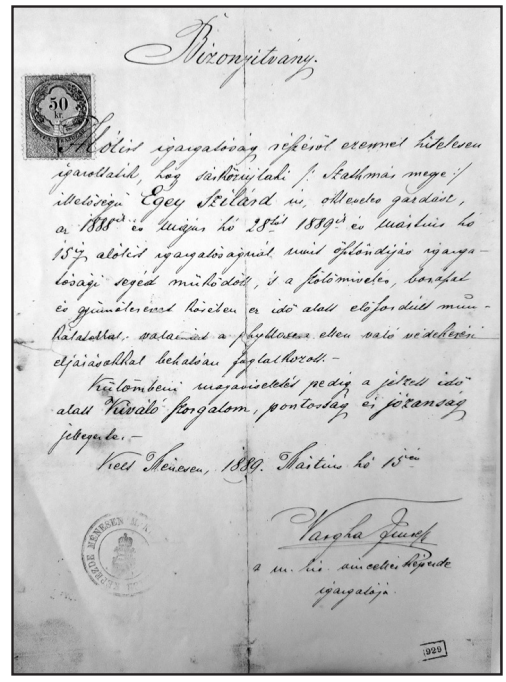

Bizonyítvány.

Alólirt igazgatóság részéről ezennel kitüntetésül igazolatik, hogy tarkövi[lati] [Szathmár] megyei illetőségü Egey Szilárd ur, oltványkertészi gyakornok, a 1888-ik évi május hó 28-tól 1889-ik évi március hó 15-ig, alólirt igazgatóságunknál mint öntözési igazgatósági segéd működött, s a szőlőmívelés, borászat és gyümölcsészet körében az idő alatt előfordult munkálatokban, valamint a phylloxera elleni védekezésben elsajátíthat lehető jártasságot szerzett.

Különben magaviselete pedig a fentirt idő alatt kifogástalan, pontosság és jóravalóság jellemezte.

Kelt Meleven, 1889. Március hó 15-én.

Varga [illegible]
a m. kir. áll. szőlészeti képződe igazgatója.

Élete során dolgozott a Tarczali Vincellérképezdében, utána Egerben az Állami Szőlőtelepen, majd a Mezőgazdasági Minisztérium Országos Szőlészeti és Borászati főfelügyelőjeként ment nyugdíjba, 1931-ben.

Pedagógus pályafutását az 1872–73-ban alapított Tarczali Vincellérképezdében kezdte, ahol háromeves elméleti és gyakorlati képzés után kaptak végbizonyítványt a diákok. Az alakulás éveiben 8–10 fő, a későbbiekben egyre több fiatal kapcsolódott a képzésbe, mert a Hegyalján a megélhetés egyik lehetőségét a szőlőtermesztés biztosította, s ehhez jól képzett vincellérekre, azaz a szőlő műveléséhez jól értő, nagy gyakorlattal rendelkező szakemberekre volt szükség. A képezdében a tárgyi és személyi feltételek egyre bővültek, javultak, egyre szélesebb körben vált ismertté, országos szintű elismertségnek örvendett, mégis bekövetkezett egy nagy törés az iskola életében, melynek ekkor már Egey Szilárd is tagja volt. Idézet a 150 éves iskola Jubileumi évkönyvéből:

„1891-től a képzés időtartama egy évre csökkent. Oka a filoxéra volt, melyet Hegyalján már a tarcali iskola megindulásának évében észleltek. Ez a »vész« komoly fejlődést akasztott meg az iskolában, hiszen 1885-ben, amikor zár alá került a város, az országos kiállításon az iskola 70 bormintával jelent meg, és számos érmet nyert el termékeivel. S a filoxéra elleni küzdelem fő bázisává vált ez az iskola. Sok szakemberre volt szükség tehát, s ezért rövidült le a tarcali iskola képzési ideje. Igaz, ettől az időtől kezdve nem a 16. életévüket betöltők, csak katonaviseltek jelentkezhettek ide. Új fejezete ez az iskola történetének Kosinczky Viktor igazgatósága alatt, akit Egey Szilárd, Deák Sándor és Tóth Károly segített munkájában. Nevéhez fűződik a tarcali iskola szőlőállományának felújítása, a soros telepítési mód kialakítása. Kezdeményezésére 1895 végén Hegyalja több pontján is létesítettek amerikai anyatelepeket, s a filoxéra által tönkretett területen fokozatosan új erőre kapott a szőlőtermesztés, intenzív küzdelmet vezetett a filoxérával együtt jelentkező peronoszpóra ellen is, oktatási tanfolyamokat szervezett iskolájában, ahol a legsikeresebbeket megjutalmazták … Tehette ezt azért is, mert ez 1891-től a vincellériskola kötelezettségévé vált, s őt országos szőlészeti és borászati felügyelővé nevezték ki. Alkalom és jogkör volt ez egyszerre, s a tarcali iskola megfelelő hátteret biztosított a tanácsadáshoz. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy 1898-ban, az OMGE által szervezett »szőlészeti tanulmányút« első, fontos állomása volt »az iskola és telepeinek bejárása«. Az úthoz kiadott »prospektus« részletes leírással szolgál a tarcali

iskola akkori állapotáról, szőlőterületeiről, szőlőfajtáiról, nevezetes gyűjteményéről. Nemcsak cognac- és pálinkafőző gépeit, de szépen termő gyümölcsösét és díszkertészetét is példaként emlegették. Tehát valóságos szellemi műhellyé fejlődött ekkorra az iskola, gazdag szakkönyvtárral, szőlészeti, borászati és kertészeti eszközeivel. Sőt! »1891 óta időjárási (meteorológiai) megfigyelések is tétetnek« … A Zemplén 1898-ban búcsúztatta el Kosinczky Viktort, akit hegyaljai munkája elismeréseként kerületi felügyelőnek neveztek ki Aradra, a vincellérképző élére ekkor Egey Szilárd került, akinek igazgatósága idején folytatódott a felgyorsított szakemberképzés és a széleskörű ismeretátadás."

Komoly szakmai örökség maradt Egey igazgatóra, de nem jelentett számára lehetetlen kihívást, mert nagyszerű tantestület, szakembergárda vette körül, folytatódott a vincellérképzés, emellett 2-3 hetes szaktanfolyamokat tartottak a tájegység tanítói számára. A rövid távú, de alapos képzés után a falvak szőlősgazdáit oktatták arra, hogy milyen alanyt és oltványt kell használniuk a filoxéra által lepusztult területek újra telepítése során. Szorgalmazták a Furmint és a Hárslevelű fajták telepítését, melynek máig ható eredménye: alapvetően ezek a fajták jellemzik ma is a hegyaljai szőlőket.

Egey Szilárd 1895-ben Erdőbényén az Anna-bálon megismerkedett Münkl Annával, akivel a következő évben összeházasodtak, családot alapítottak. 1897-ben megszületett első gyermekük, Szilárd, 1899-ben lányuk, Anna. 1900-ban László fiuk, és 1908-ban az ikrek, Zoltán és Ilona.

Egey Ilona, dr. Katona Györgyné életének utolsó éveiben is Sárospatakon élt, ahol sokat mesélt unokájának és családjának élete apró-cseprő, olykor sorsfordító emlékeiről. Ezeket a történéseket az unoka felesége, Orsolya lejegyezte, és Dédike meséi címmel a családban közreadta. Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy részben átolvashattam az Egey család történetének egy-egy igen tartalmas epizódját, munkám során édesapja életének egy-egy fontos eseményét emelem ki:

„Hétéves korunkig laktunk Egerben, ott végeztük az első osztályt is, azután költöztünk vissza Budapestre a Lónyai utcába. Szép utcai lakás volt, három szobával a második emeleten. Nem az udvarra nézett, hanem az utcára, pontosabban a Lónyai utcai általános iskola és gimnázium udvarára. Ha édesanyám kinézett az ablakon, a szünetekben láthatott is bennünket játszani. A fiúk oda jártak gimnáziumba is, édesapám nagyon fontosnak tartotta, hogy tanuljanak. Néha ő maga is nekiült velük tanulni, főleg görögöt meg latint. Emlékszem, egyszer Zoltánt figyelte, ahogy küszködik a latinnal, sikertelenül, végül sírva fakad a sikertelenségében. »Ó, Te boldogtalan ember« – mondta neki, szinte még most is hallom a hangját.

A fiúk mind egyetemet végeztek, Szilárd jogász lett, László közgazdász, Zoltán orvos, kitűnő sebész volt, megjárta a Don-kanyart, éjjel-nappal operált. Minket, lányokat nem erőltettek a tanulásra, magunk döntöttük el, mit akarunk…

Édesapám a ***Földművelésügyi Minisztériumban*** *dolgozott a Kossuth téren, az egyik utat mindig gyalog tette meg, a másikat villamoson. Már nem emlékszem, hogy odafelé sétált vagy visszafelé, de azt tudom, hogy az egyik alkalommal mindig gyalog ment. Országos szőlész-borász főfelügyelő volt, gyönyörű sarokirodában dolgozott, ahol bordó szőnyeget és nagyon szép bőrgarnitúrát láttam, egyszer-kétszer*

jártam nála látogatóban. Kilenctől kettőig dolgozott, úgyhogy hétköznap mindig fél háromkor volt nálunk az ebéd.

Amikor ő hazaért, már tálalva volt a leves. Egy hatalmas ebédlőasztalunk volt, az asztalfőn ült édesapám, mellette édesanyám, szembe vele a nővérem, aztán Szilárd és László, az asztal végén meg mi ketten Zoltánnal. Én nagyon rossz evő volta, amit nem akartam megenni, azt áttettem Zoltán tányérjára, ő meg mindent megevett, ami odakerült. Édesapám minden évben kapott 200 üveg bort járandóságban. Kitűnő borok voltak, a legfinomabbak az ország különböző borterületeiről, egri, badacsonyi, tokaji borok. De nálunk nem volt minden nap bor az asztalon, csak vasárnap ittunk egy-egy pohárkával, meg ha olyan volt az étel, ami után kívánkozott, zsíros hús, vagy ilyesmi. Édesapám egyáltalán nem volt borissza, még csak spiccesnek sem láttam soha életemben.

Vásárolni nagyon szeretett, ebéd után sokszor fogta a táskát, amit ő csak cekkernek hívott és elment a csemegeárushoz és vett tőle sajtot, meg más különlegességeket. A hétköznapi dolgokat nem ö vásárolta a családnak, de csemegéket nagyon szeretett venni. Áldott jó ember volt, soha egy ujjal sem nyúlt hozzánk, mindig csak anyánktól kaptunk ki. De ő is csak akkor vert meg, amikor édesapánk nem látta. Nem sokszor kaptunk ki, de ha megérdemeltük, akkor odacsapott a fenekünkre. Én is ugyanígy neveltem a gyerekeimet."

Egey Szilárd és családja 1931-ben a családfő nyugdíjba vonulása után Debrecenbe költözött, erről lányuk Ilona „meséiből" idézem a következőket: *„Debrecenbe akkor költöztek, amikor apám nyugdíjba ment, az erdélyi birtok árából vették a debreceni házat. Édesapámnak nagyon szép kis birtoka volt szülőhelyén, Sárközújlakon, lánykoromban minden nyarat ott töltöttünk. Volt egy szép kis ház, pont a háta mögött kezdődtek a földek, a József-hegyen még egy kis szőlő is volt meg egy présház. Egy szoba, konyha, pont elég, meg lehetett ott éjszakázni. Nagyon szép kis birtok volt. Aztán a trianoni események után a jegyző szólt az apámnak, hogy jöjjön gyorsan, mert a román állam ki akarja sajátítani. Hát ő le is utazott, aztán eladta. Persze az ilyen kényszereladás soha nem olyan, mint egy rendes adásvétel. Elkótyavetyélte, adta ahogy vitték. Az árából vettek egy házat Debrecenben, a Hajó utcában, két lakás volt benne. Ők laktak az utcai felében, az udvariban meg Szilárd bátyám a feleségével. Szilárd bátyám akkoriban Debrecenben dolgozott mint állami banktisztviselő, onnan a Vajdaságba került, aztán az elcsatolás után Budapestre költöztek, ott dolgozott. Meghívásomra édesapámék Patakra költöztek, eladták a debreceni házat. Nem akarták bérbe adni, egy bérlő sohasem vigyáz rá, csak használja, aztán hagyja tönkremenni. Nem akartak bajlódni vele, az árából búzakötvényt vettek, az meg megsemmisült, hát így úszott el a szatmári birtok."*

Egey Szilárd 1948. október 6-án bekövetkezett halála után Sárospatakon nyugszik a református temetőben, a Katona család sírboltjában. Szeretett felesége, Münkl Anna 1968. március 15-én követte férjét, akivel 52 évig éltek boldog házasságban. Életük során megéltek sok tragédiát, két világháborút, szülők-rokonok elvesztését. A legnehezebb búcsúra Ida unokájuk tragikus hirtelenséggel bekövetkezett halála miatt került sor, aki 5 gyermek édesanyja volt és 36 évesen veszítette el a család.

A sátoraljaújhelyi Georgikon Görögkatolikus Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium a jeles évforduló alkalmából kiadott Jubileumi évkönyvében (1872–2022) Martinák Jánosné tanárnő *125 éves a Mező!* című írása, valamint az általa írt *Múzsák a Magas-hegy* tövében címmel megjelent kötete szolgált útmutatóként munkámhoz, a dokumentumban szereplő adatok felhasználása az ő engedélyével történt, köszönöm kedves tanárnő a segítséget. A visszaemlékezés megírásában osztálytársam, Szentimrei György segítette munkámat, akivel 1968 és 1972 között a sátoraljaújhelyi Mezőgazdasági Szakközépiskola tanulói voltunk, aktív részesei a 150 éves történéseknek. Gyurinak és ikertestvérének, Péternek dédnagyapja volt Egey Szilárd igazgató úr, akinek közösen kívántunk méltó emléket állítani.

FARKAS JÁNOSNÉ ny. igazgató, Tiszacsege

GÁRDONYI GÉZA
tanító, író, újságíró

Keller Péter: **Dédapám, Gárdonyi Géza**

A háború előtti időszakban több olyan írás is napvilágot látott, amely Gárdonyi Géza szellemi örökségével foglalkozott. A két jeles emlékév – halála századik, születése százhatvanadik évfordulója – kapcsán magam egy jelenkori vallomáscsokrot[1] szerettem volna tenni a régi mellé: mit is jelent ma Dédapám a magyarságnak. A csokorkötésben Barátaimtól, Ismerőseimtől kértem segítséget. A Kárpát-medencéből 26 szerzőtől kaptam virágszálakat. Köztük van püspök, pap, lelkész, nyelvész, szociológus, irodalmár, művészettörténész, tanár, újságíró, történész, borász, iskolaigazgató, mérnök, orvos, szerkesztő. Nem mindenki ismer mindenkit. Nem tudtak egymás írásáról. Ami közös a szerzőkben, hogy olvasták, olvassák Dédapám írásait és a saját benyomásaik alapján fogalmazták meg véleményüket.

Szakralitásról, hitről, magyarságról, hazaszeretetről, kultúráról, filozófiáról, pedagógiáról, humorról beszélnek a vallomás-tevők. Szellemi örökségét a szó és a tett hitelességének példájában látják.

Prokopp Mária vallomása a legrövidebb és talán a legtömörebb. Ezzel vezetném be e dolgozatot: *„Az én hosszú életemben nagy szerepet játszottak Gárdonyi Géza írásai, mindenekelőtt az Isten rabjai című regény, együtt az Egri csillagokkal.*

A két világháború közötti lelki újjászületésünkben óriási szerepe volt!

S lehet a jelenben és a jövőben is, ha tanító- és tanárképző intézetekben az Ő szellemiségét alakítjuk ki!

Példákra van szüksége minden nemzedéknek, a 21. századnak is, jóllehet az okostelefonban élő nemzedék ezt a szót nem ismeri, az öntudata felülír minden korábbi teljesítményt, isteni és emberi üzenetet, de fel kell mutatnunk a szellemi értékeinket, akár alkalmas, akár nem!

Az én virágszálam a készülő csokorba a Szeretet illatos rózsája, amely ma is ontja fényét és illatát Gárdonyi Géza minden írásából. Dante művészetében is bizonyára az ragadta meg, amely a Paradiso végén hangzik fel, összefoglalásként a 100. ének-

ben: »A Szeretet mozgat Napot és minden csillagot!« – tehát a legfőbb feladatunk: Törekedni a szeretetre!"

Gárdonyi Géza 17 évesen, 1881. június 27-én köszön el Egri Líceumtól. **Karádra** kerül segédtanítónak (1881. szeptember 28.–1882. augusztus 13.), majd **Devecser** (1882. szeptember 5.–1883. december 26.), **Sárvár** (1884. január 20.–1884. június 29.) és **Dabrony** (1884. szeptember 6.–1885. október 15.) következnek.

A tanítói munkához minden állomáshelyén hozzátett valamit. Karádon Ábécés-könyvet írt[2], Devecserben színdarabot rendezett, hegedült a gyerekeknek[3], Sárváron versbe szedte a tananyagot, Dabronyban feljegyzéseket készített, amiből aztán később megszületett *Az én falum* című kötet, mely talán a legolvasmányosabb forrás annak megismeréséhez, milyen volt és hogyan tanított egy néptanító a 19. század végén egy kis faluban.

Iskolához kötött tanítói pályája Dabronyban ért véget. Itt írta 1885. április 27-én a naplójába: *„Istenem, de jó volna, ha mindig azt dolgozhatná az ember, amit akar", „Hiszem, nem lenne henye ember belőlem, és talán jobban használhatnék a társadalomnak, mint így ebben a kényszerű hivatalban."*[4] Ez a bejegyzés összecseng Nagyapám megállapításával, miszerint nem a tanítói pályát, csak a kényszerű hivatalt hagyja el.

Dédapám, mint a 19. század végi néptanítók, magyar apostol volt. Ebben a meghatározásban mindkét szó hangsúlyos.

A szavak értelmezésére az író gondolatait használom fel. *„A magyarság nem kalapdísz, hanem a szíve mélyében viseli a magyar, mint tenger csigája, a gyöngyét. A magyarságunk érzése mélyen bent ég bennünk, hogy szinte magunk sem tudunk róla, mint a tűzhányó hegyek, amelyek hideg kőhegyek, de egyszer megmordulnak."*[5] Ebben a meghatározásban tehát a magyarság gyöngy, azaz kincs. De olyan gyöngy, ami nem külső dísz, hanem belső megszenvedett érték. A hasonlat szerint, valami külső piszok, valami szennyezés elleni védekezés növeszti. Ez a piszok akkoriban feltehetően a 48-as emlékekkel azonosítható. Tehát megélt, vagy másokon megtapasztalat szenvedés szülte kincs volt. És mivel Jézus óta tudjuk, hogy *„a szenvedés szülte a szeretetet",*[6] ezen az alapon szakrális érték. Adomány, amit kapunk, amivel el kell majd számolnunk. Földi létezésünk eltakart tüze, ami nem éget, mint ahogyan a földbe zárt láva sem, de ha nincs, ha eltűnik, megfagy az élet, összeomlik a világ.

„Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket!" (Mt 28,19) – mondja Jézus az apostoloknak. *„…nincs szebb és nemesebb pálya, mint a tanítóság. Jézus Krisztus is tanító volt. Kezetekbe van letéve a nemzet jövője. Ite et docete! Menjetek és tanítsatok"* – ereszti útjára a végzős tanítókat az igazgató *A lámpás*ban. Tanítónak lenni tehát tudatosan vállalt és a társadalom részéről is elvárt Jézus-követő életforma, apostolkodás volt. *„Népnevelő vagy. Szent ez a pálya drága barátom. (…) apostolutód vagy…"*[7] – biztatta az író másutt is pályatársait.

Az én falum novelláskötetből sugárzik, hogy 19. század végi néptanítókhoz hasonlóan Gárdonyi hivatásának tekintette a tanítást. Büszke volt rá. Hivatásszeretete és nem a jövedelme tette gazdaggá. Nem javadalmazásért, hanem a rábízottak iránt érzett felelősségből tanított.[8]

A Gárdonyi féle értelmezés szerint a néptanító feladata pont az, amit a fogalom takar. A néptanító dolga a népet tanítani.

A 19. század végi néptanító nemzetfogalma a jövőre vonatkozott, és szorosan kötődött magához a tanítóhoz, hiszen azt a tanítók alakították, formálták. Dobó szavai néptanítói szavak: *„ne mondhassa azt ránk a jövendő nemzedék, hogy azok a magyarok, akik 1552-ben (vagy a 19. század végén) itt éltek, nem érdemelték meg a magyar nevet."* A magyar nemzethez tartozni tehát kitüntetés és felelősség. A tanítói tevékenység már akkor is túlmutatott szabályozási rendszeren:

„Az elemi iskolai tantervben minden benne van, csak a fő cél hiányzik, a nemzetnevelés. Ne csak tudománytölcsér legyen az iskola, hanem karaktereket fejlesszen, egyenesítsen, keményítsen. Mert a tudások meghalnak az emberrel, de a karakter nemes és becses vonásai átszármaznak gyermekeire, unokáira, tízedik nemzedékére is. Egy nemes karakterű szamár értékesebb tagja a nemzetnek, mint a legtudósabb gazember."[9]

Gárdonyi vallotta:

„Tanítványaim (…) tanulják meg tőlem az élet szépségeinek megismerését, megbecsülését, Istennel való kapcsolatát."[10]

„…az iskolai tudományok között az életnek legértékesebb tudománya (…) az emberszeretet tudománya. Ennek a tudománynak a magvai minden szívben megfogannak és kivirágzanak, s bizton megérlelik gyümölcsüket, mely minden gyümölcs között legédesebb."[11]

Dédapám tanítással kapcsolatos gondolatait egy *Mindentudó könyv*-ben szerette volna összefoglalni[12]. A könyv összeállítására vonatkozó fő elvei az alábbbiak voltak:

1. *„Oly tiszta és világos nyelv, hogy a 8 éves fiú, a teljesen tudatlan nép is megértsen mindent.*
2. *A hazán kívül való dolgok közül csak az elkerülhetetlenek (Jézus, Hannibál, Napóleon, világrészek, legnagyobb folyók, hegyek, legnagyobb csaták, stb.).*
3. *Mindenütt figyelem a praktikusságra."*

Gárdonyi meghatározta az „alaptantárgyakat" és az azokban átadandó üzeneteket. Az apostol-tanító számára az első helyen a hittan szerepelt. Az átadandó üzenet: Isten létének bizonyságai, a lélek halhatatlansága. A második a számtan: az egyenletekig terjedő műveletek, a szorzótábla, aztán a mértan: az életben előforduló mérésekkel, a fő pontok megismerésével. A földrajz a magyar föld ismeretét helyezte előtérbe. A külföldet röviden ismertette volna. Külön kiemeli a jegyzet, hogy ne nevek halmaza legyen ez a tárgy, ugyanakkor ismerjék meg és tudják használni a gyerekek a térképet. A nyelvtan keretében a helyesírás fő szabályait, rövid költészettant, bővebb, szemelvényekkel, életrajzzal, arcképekkel gazdagított irodalomtörténet tanultak volna a gyerekek. A történelem a magyar történelemről szólt volna, történelem kiváló személyek köré csoportosítva a tananyagot. Arcképekkel, nevezetes várakkal, házakkal és tárgyak rajzaival gazdagítva. De itt is megjelent a megjegyzés: a tananyag nem királyok névsora. A külföld történelméből csak annyi volt fontos, amennyi a világhírű nagyságokról szól. A természetrajz is a hazai állatokról szólt volna bőven. Érdekes újítás lett volna a tárgy keretében az állatlélek-anekdotákat is megismerték volna a gyerekek. A természettan tananyaggá a mindennapi életre való

tekintettel válogatta volna össze. Lett volna egy ipar nevű tárgy a szerszámok nélkül való kézi ügyességekről és a háziiparról. A növénytan keretében virágok gyógyfüvek ismeretét és gazdálkodással kapcsolatos alapvető tudnivalókat sajátíthatták volna el a gyerekek. Zenét is tanultak volna Gárdonyi iskolájában. Néhány életrajzot és történelmi dal. Ez utóbbit hangjegyekkel. És praktikus dolgokat is: Hogyan csinálják a furulyát? Cimbalmot? Hegedűt? Hogyan tanulhatunk hegedülni tanító nélkül. A rajzórán a tanító néhány pontban a rajzolás, festés, faragás szabályait és fortélyait ismertette volna. A magyar apostol tanító bevezetett volna egy tantárgyat, mely a nemzeteket ismertette volna: Melyik nemzet milyen? Hogyan élnek? Hogyan írnak? Miben különbek, mint mink vagyunk? Miben szegényebbek?

Köszönöm a megtisztelő felkérést, hogy Dédapámról e kiadványban írhattam. Az én szavaimnál sokkal szebben foglalja Ő össze tanítói hitvallását *A kezdő tanítónak* című versében:

„Mikor először lépsz az iskolába,
legyen arcodon Jézus nyájassága:
szólítsd köréd a kisgyermekeket,
és simogasd meg kezecskéjüket.

S ha látsz közöttük rútat, rongyosat,
gyermeki arccal búbánatosat,
ismerd meg benn a korán szenvedőt, -
s öleld magadhoz, és csókold meg őt.”

---

[1] *A velünk élő Gárdonyi,* szerekesztette Keller Péter, magánkiadás, 2024.

[2] Gárdonyi József, *Az élő Gárdonyi-I,* Dante, Budapest, 1934, 88.

[3] Keller Péter: *Az élő Gárdonyi-arc,* Szent István Társulat, Budapest 2015, 70–71.

[4] Gárdonyi József, *Az élő Gárdonyi-I,* Dante, Budapest, 1934, 119.

[5] *Titkosnapló*

[6] utalás *Az emberiség története öt mondatban* című Gárdonyi írásra: *„A világosság szülte az életet. / Az élet szülte az akaratot. / Az akarat szülte a bűnt. / A bűn szülte a szenvedést. / A szenvedés szülte a szeretetet”* in Gárdonyi Géza, *Földre néző szem,* Dante, Budapest é.n., 186.

[7] Gárdonyi Géza, *Egy népnevelőhöz,* in Gopcsa László, *Gárdonyi Géza élete és legelső írásai,* Pfeifer Ferdinánd Nemzeti Nagykereskedésének Kiadása, Budapest, 1923, 16.

[8] *Az én falum Virágok és bogarak* elbeszélésben arról vall, hogy nyáron igenis hiányzott neki a tanítás, akkor is a rábízott gyerekekre gondolt, szünidőben is kereste a módját hogyan gyarapítsa a gyermek tudását.

[9] Nagyapám feljegyzései alapján

[10] Avar Gyula, *Gárdonyi Géza egyénisége,* in Az egri remete, Szerk: Simon Lajos, Dante, Budapest, 1933.

[11] Avar Gyula, *Gárdonyi Géza egyénisége,* in Az egri remete, Szerk: Simon Lajos, Dante, Budapest, 1933.

[12] Nagyapám feljegyzéseiből

Adalékok GÁRDONYI GÉZA arcképvázlatához

A Pedagógusok arcképcsarnoka kötet életrajzai egységes szerkezetűek, a szerzők teljes életrajzon, pályaképen belül vázolják fel a pedagógus-életutakat. Keller Péter írása ilyen szempontból rendhagyó, mert kizárólag Gárdonyi Géza néptanítói munkásságát dolgozza fel. Ugyanakkor a kötet olvasóit érdekelheti Gárdonyi Géza gyermek- és ifjúkora, illetve a pedagóguspálya elhagyásának körülményei is, ezért a hiányzó életszakaszokról összefoglaljuk a leglényegesebb információkat, és kiegészítjük Keller Péter hiteles írását.

Gárdonyi Géza Ziegler Géza néven látta meg a napvilágot a Fejér vármegyei Agárdpusztán. Először 17 évesen, 1881. május 5-én az egri *Füllentő*ben megjelent humoreszkjét írta alá Gárdonyi Z. Géza néven. Írói nevét születési anyakönyvének települése, Gárdony után választotta, s 1881 után – a Z. elhagyásával gyakrabban, az 1890-es évektől pedig kizárólagosan ezt tüntette fel művei fejlécén.

Agárdpuszta Nádasdy-uradalmában édesapja uradalmi gépészként dolgozott. Apja 1879-ben bekövetkezett haláláig a család összesen 16 településen fordult meg, mert a családfő mindig máshol kapott munkát: lakóhelyük volt például Kiliti, Pátka, Székesfehérvár, Pest, Szarvas, Óbuda, Sály, Hejőcsaba, Jajhalom, Tiszalúc, majd ismét Pest.

Géza Budán kezdte meg elemi iskolai tanulmányait. Gyermekkorának legharmonikusabb időszaka hároméves sályi tartózkodásuk volt. Itt alakult ki benne a magyar vidékről alkotott kép, itt ismerte meg a nép gondolkodását, hiedelemvilágát és a népköltészetet. 1874–75-ben a sárospataki református kollégium diákja volt. A fővárosban a Kálvin téri református gimnáziumba járt. Nem volt jó tanuló. 1878-ban érettségizett, majd az év szeptemberétől az Egri Érseki Tanítóképző diákja lett, ahol érseki ösztöndíjban részesült. Egy ideig a Líceum önképzőkörének alelnöke volt. Ekkor már diáklapokban (pl. Drukk, Frici, Füllentő) írásai jelentek meg. Népiskolai tanítói oklevelét 1882. május 30-án vette át.

A vidéki néptanítói életet fojtogatónak érezte, szívesebben lett volna városi könyvkereskedő. 1883-ban szerzetesnek is jelentkezett, de a ferences rend pozsonyi rendfőnöke elutasította jelentkezését. A Veszprém vármegyei Dabronyban szolgálati lakást kapott, kántortanító volt a katolikus iskolában. Maga mellé vette édesanyját és Árpád öccsét is. Ekkor már dunántúli és fővárosi lapok közölték írásait, verseit. A kor tanítási módszereitől eltérve, saját elképzelése szerint, játékos módszerekkel oktatott. A falu népe megbecsülte, és a sikerélmény a munkában kibékítette a néptanítói pályával.

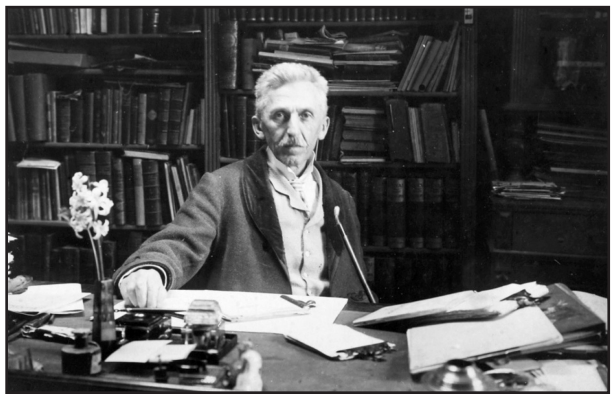

Gárdonyi Géza 1921-ben

1885-ben megnősült, feleségével, Csányi Máriával Győrben telepedtek le. Itt indult el újságírói karrierje. 1886-ben családjával Budapestre költözött, és a Budapesti Állami Tanítóképezde magyar–történelem szakos diákja lett. Professzorával, Király Pállal nézeteltérése támadt, ezért tanulmányait félbehagyta, és visszaköltöztek Győrbe. Szegedi és aradi újságíróskodás után 1891-től fővárosi újságíró lett. 1892-ben elvált feleségétől. 1894–95-ben a Feszty Árpád-féle körképvállalat titkáraként dolgozott, a körkép népszerűsítése volt a feladata. 1895-ben állást ajánlottak számára a pápai Állami Tanítóképző Intézetben, de azt nem fogadta el.

Az elanyagiasodott fővárosi művészvilágban nem érezte jól magát. 1897-ben Egerbe költözött édesanyjával és két fiával. Országos lapok külső munkatársaként dolgozott. Irodalmi munkásságának jelentős része is Egerben született. Egerbe költözése után elmélyült vallásossága, hite sajátos elemekből tevődött össze. Hitt a lélekvándorlásban és a spiritizmusban. Beteges, gyenge fizikumú ember volt, tüdőbeteg és hipochonder. Fizikai gyengesége ellenéra sokat utazott itthon és a nagyvilágban is. Járt Törökországban, Franciaországban, Olaszországban, Bajorországban és Erdélyben is.

59 évesen, 1922. október 30-án otthonában halt meg.

Az életrajzi összefoglaló forrása: https://hu.wikipedia.org/wiki/Gárdonyi_Géza

HAJAS ZSUZSA
kötetszerkesztő

DR. JOÓ ISTVÁN
(Kolozsvár, 1806. március 7. – Kolozsvár, 1881. december 3.)
főiskolai tanár, helyettes igazgató

Mária Terézia királynő 1770-ben egységes rendelettel szabályozta birodalmában az egészségügyi ellátást *(Generale Normativum in Re Sanitatis).* Ez előírta, hogy ezután a sebészeknek és a bábáknak állami intézmény által kiadott bizonyítvánnyal kell rendelkezniük ahhoz, hogy gyakorolhassanak. Orvosdoktor ugyanis nagyon kevés működött, a nagyszombati egyetemen is csak akkor indult be az orvosok képzése. A sebészeket a céhek képezték, ahol inkább a műfogásokra (sebkötözés, érvágás, törések rögzítése, foghúzás, kenőcsök készítése) tanították meg a fiatalokat, a bábák egymástól lesték el mesterségüket. Így a törvénynek megfelelően a birodalom tartományaiban főiskolák, egyetemek mellett sebészképző intézeteket állítottak fel. A nagyszombati egyetemen 1774-ben kezdődött a sebész- és bábaképzés.

Kolozsvárt a még Báthory István alapította (1581) egyetem keretében létesítettek egyetlen tanszéket 1775-ben, melynek tanára egyéves tanfolyam alatt képezte ki elméletileg is a sebészeket, s adott nekik diplomát. A bábaképzés egyhónapos kurzusokon folyt. A második tanárt 1782-ben az állatgyógyászatra nevezték ki, a harmadikat 1791-ben a szemészetre. A tanszékekből kifejlődött az Orvos-sebészi Kar, majd 1808-tól az Orvos-sebészi Tanintézet. 1800-ban a képzés két, 1834-ben

három tanévre bővült, a tanszékek-tanárok száma is lassan nőtt, már csak orvosdoktorok kaptak kinevezést. 1837-ben meghirdették a Tanintézet átszervezését, amikor egyszerre 3 tanszékre is kiírták a pályázatot. Az 1838-ban kinevezett három új tanár: Csíkszeredai Szabó József (bonctan–szülészet), Szilágyi Miklós (élettan–kórtan–gyógyszerészet), és Joó István (természettan–növénytan–orvosi vegytan). Mindhárman Bécsben szereztek orvostudori diplomát.

Joó István az Udvarhely székről eredő s már egy százada Kolozsvárra telepedett, iparos bágyi Joó család utolsó sarja. A Bel-Magyar (utóbb Kossuth Lajos) utcában laktak, az unitárius templom mellett, úgyhogy természetesen az ifjút az Unitárius Kollégiumban nevelték. Akkoriban a gimnáziumi osztályokban még osztálytanítók kezén volt a képzés. 1822. szeptember 7-én 26 társával együtt írta alá a kollégiumi törvényeket, s lett tógás diák. Ennek ellenére nem valószínű, hogy beköltözött volna a kollégiumba, hiszen a szomszédban lakott. Így a szeniori jegyzőkönyvekben sem szerepel. Viszont a *Matricula studiosorumba* utóbb bejegyezték: „vadit Viennam ad doctrinam Medicinae" (Bécsbe ment orvosi tanulmányokra). A szokásos fogadalomtétel után a tógás diákok többsége még két évet az intézetben töltött, a bölcsészeti tanfolyamon. Ekkoriban négy tanár oktatott itt, a Bécsben és Jénában képzett Molnos Dávid igazgató vezetése alatt.

1825-ben Joó beiratkozott az Orvos-sebészi Tanintézetbe, s ott elsajátíthatta az alapvető bonctani ismereteket, Keresztes Elek orvosdoktor anatómiakurzusain. Bizonyára még néhány évig a tanulási költségeket kellett gyűjtenie, mert csak 1828-ban jelentkezett a bécsi egyetem orvosi karára. Ott 1833 őszén avatták orvosdoktorrá, hat magyar társával együtt, amint arról utóbb hírt adott a *Magyar Kurir* (1833. okt. 25). A március 30-án megvédett disszertációja (Dissertatio inauguralis medica de *Lactatione infantum*) az újszülöttek szoptatásáról szól, és az anyatej hasznosságát hangsúlyozza. Ajánlását „a legjobb édesapának" címezte, aki valószínűleg a tanulási költségei nagyobb részét fedezte. Nincs adat arról, hogy Bécs után más egyetemeken is tanult volna. Valószínűleg hazautazott, s itt praxist kezdett.

Az **Orvos-sebészi Tanintézet** 1837-ben meghirdetett átszervezése kapóra jöhetett. A bizonytalan megélhetés helyett biztos jövedelmet és tekintélyt ígért a tanári állás, amely mellett még az orvosi gyakorlatot is lehetett folytatni. Tantárgyait közös elnevezéssel „előkészítő tudományoknak" nevezték. Két tanéven át azokat az alapismereteket kellett előadnia, amelyek a fizika, kémia és biológia körébe vágnak, s szükségesek a sebészeknek a többi tárgy megértéséhez és a gyakorlat folyamán. A tanítványok ekkoriban még mindig, többségükben a céhekben képzett, a mestertől éppen felszabadított legények voltak. Ezek legfeljebb néhány elemi osztályt végeztek. Rajtuk kívül a három-négy gimnáziumi osztályt kijártakat is felvették. Az ritkaságszámba ment, hogy valaki bölcsészeti tanulmányok után jelentkezzék sebésznek. Úgyhogy a fiatalok nagy része a legelemibb természettudományos alapismeretekkel sem rendelkezett. Ráadásul az I. tanulmányi éven e tárgyak, valamint az anatómia szűrőjellegű is volt, a 30 fős évfolyamoknak körülbelül a fele jutott be a II. évfolyamra.

Az intézet életében az 1848/49-es forradalom és szabadságharc lényeges változásokat hozott. A római katolikus Királyi Líceum a forradalom után szétoszlott. Gim-

náziumi részébe beleolvadt a bölcsészeti kar, s így lett 8 osztályos teljes főgimnázium, a jogi kart magyar nyelven nem lehetett újra indítani, úgyhogy a felsőoktatási hagyományokat csak az Orvos-sebészi Tanintézet viszi tovább, élére 1850-ben orvos-igazgatót nevez ki a kormányzat. Ennek tanítási nyelve eddig a „helyi nyelvek" megjelölést viselte. Vagyis a tanárok magyarul és németül adtak elő, keverve a latin szakkifejezésekkel. A bábakurzusokon, amelyek most már négy hónapra terjedtek, külön románul is tanítottak. A bécsi kormányzat az 1850-es évek közepén előírta a német tannyelv bevezetését, de erre lényegében nem kerülhetett sor, mert eleve vegyesen adtak elő. 1861-től tértek át a magyar alapnyelvű képzésre. Az előadások és az anatómia-gyakorlatok az 1821-re elkészült Farkas utcai Líceum-épület földszintjén folytak (ma itt a Báthory István Elméleti Líceum működik). A gyakorlati-gyógyászati képzést az Országos Karolina Kórházban kapták a fiatalok.

Az ülő sorban második Joó István

Az 1850-es években Joó munkája két szempontból is lényegesen kiterjedt. Az egyik az, hogy a Líceum Bölcsészeti karán folyt kémiaoktatás is, ez megszűnvén, a vegytani intézetet és ugyancsak elavult felszerelését, neki kellett átvennie. A másik pedig: több évtizedes harc után az intézet **fűvészkerthez** jutott. 1854. április 1-től kibérelték a Kül-Monostor út 81. szám alatti 8000 m^2-es „szemináriumi kertet" a katolikus egyháztól. S a bérletet négyévenként megújították. A telken az utca felé egy kéthelyiséges ház állt, amelynek egyik szobáját tanteremmé alakították, a másikat a kertész szállásául adták. A kert berendezője és gondnoka Joó lett. **Nevéhez fűződik a város első botanikus kertje:** rövidesen szakszerűen parcellákra osztották a telket, melegházat is építettek egzotikus növények számára.

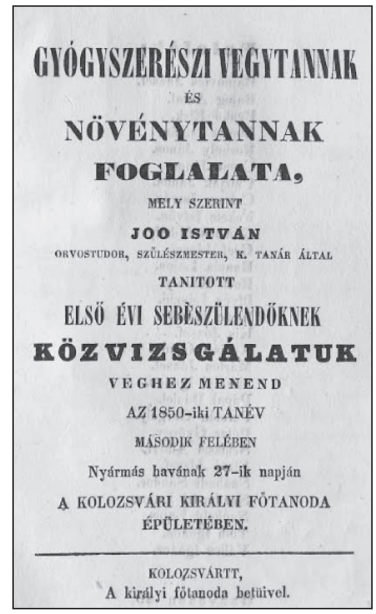

GYÓGYSZERÉSZI VEGYTANNAK
ÉS
NÖVÉNYTANNAK
FOGLALATA,
MELY SZERINT
JOO ISTVÁN
ORVOSTUDOR, SZÜLÉSZMESTER, K. TANÁR ÁLTAL
TANITOTT
ELSŐ ÉVI SEBÉSZÜLENDŐKNEK
KÖZVIZSGÁLATUK
VEGHEZ MENEND
AZ 1850-iki TANÉV
MÁSODIK FELÉBEN
Nyármás havának 27-ik napján
A KOLOZSVÁRI KIRÁLYI FŐTANODA
ÉPÜLETÉBEN.
KOLOZSVÁRTT,
A királyi főtanoda betüivel.

Az 1860-as évek végén Joót betegség támadta meg. Egyre halkabban beszélt, végül alig tudott előadni. Gégesorvadást diagnosztizáltak. 1868 őszétől helyettesíteni kellett, beadta nyugdíjkérését. Az ehhez mellékelt táblázat 31 évi és 3 havi munkaviszonyt igazolt. Az uralkodó 1870. május 6-án hagyta jóvá nyugalomba vonulását teljes, 1000 forintos fizetése meghagyása mellett. Különös módon, ez

nem jelenti az intézettől való elszakadását. Csíkszeredai Szabó József igazgatót 1869 márciusában országgyűlési képviselővé választották. Távolléte idejére 1869 áprilisában Joó István kapott helyettes igazgatói megbízatást. Úgy tűnik, erre alkalmas volt, betegsége ellenére is. Sőt, nyugalmazása után folytathatta az igazgatást, egészen Csíkszeredai Szabó 1872 februárjában bekövetkezett haláláig.

A tanintézet 97 éves története 1872-ben zárult le, amikor az új kolozsvári Tudományegyetem alapításakor kimondták megszűntét. Tulajdonképpen beolvadt az egyetembe, annak orvosi karaként. Nyolc tanár kapott kinevezést az egyetemi tanszékekre.

Akkoriban Erdély és a szomszédos megyék egészségügyi ellátását nagyrészt az itt végzett sebészek és bábák biztosították. Megközelítőleg több mint 1000 orvos-sebészt és 1500 bábát képzett az intézet.

Joó István tantárgyai közül a növénytant művelte tudományos szinten. Német nyelvű tanulmányai az 1850-es években jelentek meg bécsi és nagyszebeni szakfolyóiratokban. Egy Kolozsvár környéki virágot egyik volt diákja róla nevezett el: *Viola Joói.* A pesti Királyi Orvos-Egylet és a Szebeni Természettudományi Társulat választotta tagjául. Részt vett az Erdélyi Múzeum-Egylet megszervezésében, 1861 szeptemberében 100 forintos adományával belépett az alapító tagok közé.

Az unitárius egyház úgy tartja számon, mint az első hívüket, aki állami alkalmazást kapott. Nem lévén családja, bőkezűen adakozott unitárius és székely iskolai ügyekre.

Élete 75. évében érte a halál. Orvosi könyveit az egyetem Orvosi Karára hagyta, más köteteit az Unitárius Kollégium könyvtárára. Ennek leltára is fennmaradt 486 címmel. Temetésén a kollégium és az egyetem tanári kara rótta le tiszteletét. Személyében a kilenc évvel korábban megszüntetett tanintézetet is búcsúztatták. Házsongárdi sírhelyét nem ismerjük, portréja sem maradt fenn.

Források:

Maizner János: *A kolozsvári Orvos-sebészi Tanintézet történeti vázlata 1775–1872.* Kolozsvárt, 1890.

Gaal György: *Magyarok utcája.* A kolozsvári egykori Bel- és Külmagyar utcák telkei, házai, lakói. Kolozsvár, 1995.

Szögi László–Varga Júlia: *A szegedi Tudományegyetem és elődei története. I. rész.* A Báthory-egyetemtől a Kolozsvári Tudományegyetemig 1581–1872. Szeged, 2011.

DR. GAAL GYÖRGY,
Kolozsvár

PAP GEDEON
(Szatmárnémeti, 1884 – Budapest, 1970)
néptanító, igazgató

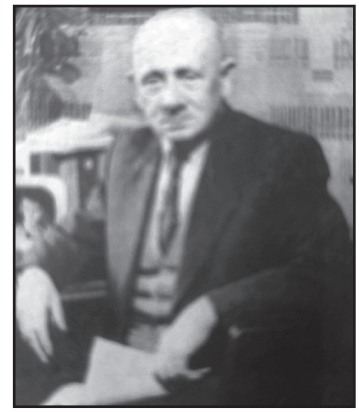

„50 év! Porszem a nagy mindenségben. Pillanat annak, aki visszatekint. Mégis mennyi küzdés, fáradság, verejték, öröm és csalódás annak, aki részeire bontja – még egy intézmény történetében is" – írta Pap Gedeon igazgató 1934-ben, amikor elkészítette: A nyírbátori községi iparos és kereskedő tanonciskola 50 éves története (1884–1934) című visszaemlékezését.

A több mint 90 éve papírra vetett iskolatörténet és visszaemlékezés lapjai már megsárgultak, a kézírás itt-ott nehezen olvasható, de ezek a bevezető sorok olvasásra késztetnek. Ahogyan ő leírta az iskola 50 éves történetének eseményeit, úgy próbálom megírni, felvázolni az ő Nyírbátorban eltöltött csaknem 50 évi munkásságával kapcsolatos eseményeket.

Pap Gedeon 1884-ben Szatmárnémetiben született. Elemi iskoláit Nagybányán végezte, majd a középiskolai tanulmányait a Szatmárnémeti Királyi Katolikus Főgimnáziumban folytatta. Tanítói képesítést a Szatmárnémeti Királyi Katolikus Tanítóképzőben szerzett. **Nagysomkútra** (Románia, Nagybányától 25 km-re, délre) került tanítani, ahonnan a Magyar Királyi Vallás- és Közoktatási Minisztérium 1916-ban áthelyezte a családjával együtt **Nyírbátorba,** a község egyik legrégebbi iskolájába, amely még az 1700-as évek második felében létesült. Az iskolát 1903-ban – a megyében elsők között – államosították. (A községben még három felekezeti iskola működött: református, görög katolikus és zsidó.) A helyi lakosság az **Állami Elemi Népiskolát** egyszerűen „közös iskolaként" emlegette, s ez az elnevezés megmaradt az 1950-es évekig. Az iskola 1906 szeptemberétől hat tanerős volt, akiknek a fizetését az állam biztosította. A dologi kiadásokat a község fedezte, ami igen sok nehézséget okozott a képviselő-testületnek, annak ellenére, hogy Nyírbátor vagyonos községnek számított abban az időben. Az iskola épülete az akkori Piac téren állt, (ma Szabadság tér) már nincs meg, az 1980-as évek végén lebontották. Az Állami Elemi Népiskola igazgatója fogadta Pap Gedeont 1916-ban, és megbízta a IV., V. és a VI. osztályos tanulók oktatásával, akik akkor 95-en voltak. Munkáját nagy hozzáértéssel, szeretettel végezte, amely példaértékű volt. A Nyírbátorba történő áthelyezése után igyekezett minél hamarabb megismerni a lakosság társadalmi helyzetét, életét, kultúráját, vallási összetételét, szokásait. Mindig nyitott szemmel és érdeklődéssel tekintett a körülötte zajló eseményekre. Igyekezett az ok-okozati összefüggéseket meglátni, értékelni magának, vagy mások számára fontosnak tartott tennivalókat. Igazságérzete, jobbító szándéka, a közösségért való tenni akarása mindig „magas lángon" égett. 1916-ban, a rekvirálások (hadsereg céljaira lefoglalt dolgok) idején

érkezett, s ezt a nem éppen kedves feladatot neki is el kellett látnia, pedig inkább segíteni szeretett volna az arra rászorulóknak. Embert próbáló évek voltak ezek, hiszen már harmadik éve tartott az I. világháború, nagy volt az elkeseredés. A háború befejeztével sem lett nyugalom, az emberek éheztek, lázongtak, terjedt a forradalmi eszme, ugyanakkor békére vágytak. 1918 őszén elemi erővel tört ki az őszirózsás forradalom Budapesten, amelynek szele elérte Nyírbátort is. Pap Gedeon igyekezett az iskolai munkájára figyelni és végezni azt legjobb tudása szerint. Ezekben a napokban jelent meg a „Néptanítók Lapja" különkiadása, amelyben az új kormány kultuszminisztere – Lovászi Márton – köszöntötte a *„zengő viharban született Őszirózsás Forradalmat, az új köztársaságot és a tanítókat."* A tanítókhoz felhívással fordult, és lelkes szavakkal kérte őket, hogy legyenek vezérei az elmaradott kultúra fejlesztésének, valamint az analfabetizmus felszámolásának. Szervezzenek minden községben tanfolyamokat és továbbképzéseket a cél elérése érdekében. A közös iskola igazgatója Pap Gedeont – az egyetlen férfi kollégát a tantestületben – bízta meg a tanfolyam és továbbképzés előkészítésével, szervezésével és lebonyolításával, amit ő készséggel el is vállalt, hiszen hivatásának érezte és örömmel végezte ezt a munkát. Voltak már barátai, akik segítették ebben a munkában. Az átgondolt és jól megtervezett munkának meg is lett az eredménye, hiszen elég nagy létszámmal, lelkesen beindultak a tanfolyamok és továbbképzések az ő irányításával és aktív közreműködésével. 1918 decemberében már be is kellett számolnia az addig végzett munkáról, eredményekről, további terveiről a Szociáldemokrata Párt egyik központi titkára előtt. A pártvezető javaslatára a község vezetői, s úgy gondolta „barátai" rávették, hogy a járási pártszervezet elnöke legyen (nagyon nehezen vállalta). Az ezt követő hetek, hónapok nagyon sok munkával teltek annak érdekében, hogy a község nyugalma, közbiztonsága, zavartalan közellátása biztosítva legyen. A pártszervezet elnökének ezekben a munkákban vezető szerep jutott, de emellett az analfabetizmus csökkentésére, illetve a kultúra színvonalának emelése érdekében szervezett tanfolyamok is eredményesen működtek. Mindemellett hozzákezdett egy munkás-testedző csoport szervezéséhez és beindításához is, és természetesen ez idő alatt is ellátta tanítói munkáját a „közös iskolában."

1919. március 21-e után újabb változások következtek be az ország politikai életében, melynek következtében Pap Gedeon szervezőmunkáját és irányítási készségét még igénybe vették, de komoly munkára már nem került sor. 1919. április 24-én a megszálló román hadsereg bevonult Nyírbátorba, ami egyet jelentett az előző néhány hónap eredményeinek a felszámolásával, az 1918. október 31-e előtti állapotok visszaállításával. A megye korábbi főispánja is visszatért hivatalába, kezdetét vette az üldöztetés és a megtorlás időszaka Pap Gedeon és társai számára is. Elsőként őt hurcolták el, s csaknem két évig tartó kálvária következett az életében. Nyírbátorból Nyíregyházára, majd egy hét után Debrecenbe, s végül a Hajdú-Bihar megyei foglyokkal együtt marhavagonokba vezényelték őket. Többnapos kalandos utazás után, kiéhezve és szomjasan a brassói Fellegvárban kötöttek ki, ahol 3 hónapot töltöttek. Naplót írt, s megpróbálta a fogságot derűsebb oldaláról szemlélni. Szeptemberben feloszlatták a brassói büntetőtábort, a foglyokat Bukarestbe szállí-

tották. Pap Gedeont némi román nyelvtudásának köszönhetően irodai szolgálatra osztották be a román őrnagy táborparancsnokhoz. A táborparancsnok megismerve a körülményeit, egyéniségét − tekintettel a nagy családjára –, november végén hazabocsátotta. Ez nagy öröm volt, de még nem ért véget a kálváriája: a távolléte, internálása alatt, fegyelmi eljárást indítottak ellene. Állásából elbocsátották, fizetését megszüntették, mindössze 144 korona családi segélyt kapott, amikor már az infláció az egekbe szökött, ebből kellett eltartani héttagú családját. Rendőri felügyelet alá helyezték, kommunistának bélyegezték.

Közel másfél évig állás nélkül volt, de nem hagyta el a községet, mert nem érezte magát vétkesnek. Meggyőződése volt, hogy őt mindig a jó szándék vezette döntései, cselekedetei során. 1921 februárjában az ügyészség az ellene felhozott vádakat valótlannak találta, az eljárást megszüntette. A fegyelmi bizottságnak indítványozta a fegyelmi eljárás beszüntetését, eltörlését, az állásba történő azonnali visszahelyezését. Miután újra elfoglalta állását a „közös iskola" tantestületében, fogadalmat tett önmagának: *„Elhatároztam, hogy soha többé politikai dolgokba nem avatkozom, ellenben minden tudásomat és erőmet hivatásomnak szentelem."* Elhatározását igyekezett megtartani, hiszen a következő évek, évtizedek, számára nagyon sok munkát jelentettek, de ez által életének legszínesebb, legeredményesebb korszaka következett, mind pedagógiai munkában, mind a közéletben.

Nyírbátorban 1884-től működött az Iparos Tanonciskola. A tanítás a „közös iskola" tantermeiben folyt, az elméleti tárgyakat az iskolában tanítók végezték, mivel rendelkeztek az „iparostanonc-iskolai tanító" végzettséggel is. 1922-ben Pap Gedeont kinevezték a **Tanonciskola** igazgatójának, amit aztán 30 éven keresztül sikeresen el is látott. A tanonclétszám az I. világháború után jelentősen megnőtt, 1925-ben 310 fő volt. Ebben az évben a megjelent új ipartörvénynek eleget téve, az iskolában szakirányú tanoncképzés indult: élelmezési, fa-, fém- és ruházati iparágakban. 1939-ben pedig megkezdődött a leány tanoncok képzése is túlnyomó többségben női szabó szakmában. Ezek után megváltozott az iskola elnevezése is, ami ettől kezdve: „**Községi Szakirányú Iparostanonc Iskola Nyírbátor"** lett. Közben az iparostanoncok elméleti oktatására – az elemi iskolai tanulók létszám-emelkedése miatt – új helyet kellett biztosítani. Pap Gedeon elkérte a községtől a Piac téri egykor volt romos épületét, s lelkes buzdító szavára a helyi iparosok, tanulók, cserkészek s barátok támogatásával ellenszolgáltatás nélkül restaurálták az épületet úgy, hogy még tornaterem is lett. A tantermek berendezési tárgyainak beszerzésére az államtól 6000 pengő segélyt kaptak. Az iskolában folyó szakmai munkát az „Iparoktatási Királyi Főigazgatás" szakfelügyelete több ízben is igen jóra értékelte. A szakfelügyelet azt is nagyra értékelte, hogy az igazgató eredményes és hathatós közbenjárása révén, valamint a helyi fenntartó, a Községi Elöljáróság és Felügyelőbizottság anyagi támogatása által az ország egyik legjobban felszerelt iparostanonc-iskolája lett a nyírbátori.

1939 márciusában Pap Gedeont kinevezték az **Állami Elemi Népiskola** igazgatójává, de megtartotta az iparostanonc-iskola igazgatói beosztását is. A kinevezése után első teendője az volt, hogy a szolgálati igazgatói lakást nem vette igénybe, hanem nevelői szobává alakíttatta át. Egy új tantermet is kialakíttatott, hogy az akkor

még csak rendeletben szereplő 8. osztálynak is helye legyen az iskolában. Az iparostanonc-képzés is ide került vissza.

Pap Gedeonnak az elemi és a tanonciskolai munkája mellett maradt ideje és energiája, hogy a közösségi élet területén is tevékenykedjen. A községnek az 1920-as évek közepére igen erős futballcsapata jött létre, s elég méltatlan körülmények helyszínén zajlottak a mérkőzések. A község vezetőitől Pap Gedeon azt kérte, hogy adjanak erre a célra egy alkalmas területet, és ő megszervezi a sportpálya kialakításával kapcsolatos munkákat. A tervet tett követte, és így lett 1924-ben teniszpálya, fürdő és sudár növésű nyárfákkal körbe vett futballpálya Nyírbátorban. 1925-ben szervezőmunkájának újabb gyümölcse érett be: február 1-jén megalakult a „Vásárhelyi Pál" Cserkészcsapat és megkezdte működését 30 taggal az iparostanonc-iskolában. Ebben a munkában lelkes támogatókra is talált, mivel egy ügyvéd és a főjegyző felismerték a cserkészetben rejlő nagy erőt, és biztosították a cserkészet erkölcsi és anyagi támogatását. Ezt követően sok-sok táborban készítették fel a fiatalokat a cserkészetre. 1928-ban már a legfiatalabbak köréből is toborozták az utánpótlást, akik nevelését Bertók Ferenc (*Pedagógusok arcképcsarnoka,* 2008) a református iskola tanítója vállalta. A csapatban folyó eredményes munka elismerését jelezte, hogy 1929-ben az Angliában tartott Világ Jam-boreen (nemzetközi cserkésztalálkozó) Szabolcs megyét a nyírbátori cserkészcsapat tagja képviselte. A négy évvel későbbi találkozó Gödöllőn volt, melyre egy nagy létszámú csapat mehetett el, akik életre szóló élményt szerezhettek. 1935-ben megalakulásának 10 éves jubileumát ünnepelte a csapat, melynek keretében csapatzászlót kaptak és avattak. 1938-ban még megrendezték a II. Bátorligeti Táborukat, s ezzel a táborral jóformán be is fejezték a sok munkával, sikerekkel és emlékekkel teli cserkész munkát, amit erősen befolyásolt az aktuális politika is. 1949-ben aztán kormányrendelet szüntette meg a cserkészet működését. Ekkor írta Pap Gedeon: *„Mély szomorúsággal töltött el a csapat sorsa, melynek érdekében annyit fáradtam, melyhez annyi kedves emlék fűzött. De mindezekért bőven kárpótolt cserkészfiaim ragaszkodó szeretete, az a sok száz levél, melyet kegyelettel őrzök, valamint az a tény, hogy fiaim mind becsülettel állták meg helyüket az életben."*

A kultúra terjesztésére, a község szórakoztatására is megvolt a maga ötlete, elképzelése. 1926-ban műkedvelő társaságot szervezett, ahol magas színvonalú előadásokat rendezett, sőt három munkanélküli színésznek is kenyeret biztosított. 1944-ben a Magyar Tudományos Akadémia irodalmi-társadalmi tevékenységéért Klebersberg-díjjal tüntette ki.

A II. világháború eseményei nem kerülték el Nyírbátort sem, olykor szünetelt a tanítás, mert más célokra foglalták el az iskola épületét. 1944 decemberében indult újra az oktató-nevelő munka, de ekkor még sok volt a hiányzás. A szülőket meg kellett győzni, hogy gyermekeiket nem fogja érni semmi bántódás, így 1945 nyarán sikeresen ért véget a tanév. Szeptemberben Pap Gedeon beindította az új tanévet, de nem az ő irányításával fejeződött be, mert 1945 novemberében – 42 év szolgálat után – nyugdíjazták az Állami Elemi Népiskola igazgatói állásából. A Községi Szakirányú Iparostanonc Iskola igazgatását azonban továbbra is ellátta. Nagy gondot

fordított arra, hogy az iskola vezetése és tanítói a jobbra, az eredményesebbre, az értékesebbre tudatosan törekedjenek munkájuk során. Az iskolák államosítása után a község helyett az állam lett az iskolafenntartó, sőt az iskola önállósága is megszűnt 1951-ben, mert beolvasztották a Nyíregyházi MTH. 250. Sz. Iparostanuló Iskolába. A képzés ugyan helyben maradt, de a vezetés, a döntés, az irányítás Nyíregyházán történt. Mindezek az események döntően hozzájárultak ahhoz, hogy Pap Gedeon 30 évi iparosiskola-vezetői állásából nyugdíjba ment. Az ezt követő nyugdíjas éveiben pályájának egy-egy jelentős, fontos szakaszáról írta meg visszaemlékezéseit, tapasztalatait. Volt tanítványainak rá mosolygó szeretetét nagyra értékelte, azt a jóleső tudatot keltették benne, hogy örömet szerezhetett, s jó munkát végzett.

1964-ben költözött Budapestre. Örökmozgó természete, szervező tehetsége ott sem hagyta nyugodni: megszervezte a Nyírbátorból elszármazottak klubját, amelynek haláláig éltetője volt. 86 éves korában halt meg. Szerettei a Farkasréti temetőben vettek végső búcsút tőle, majd a Szervita téri templom altemplomában helyezték örök nyugalomra.

RAFFAY ZOLTÁNNÉ,
Nyíregyháza

VÁRADI ANTAL

(Mezőtúr, 1851. december – Kaba, 1928. december 31.)
református néptanító, meteorológiai megfigyelő

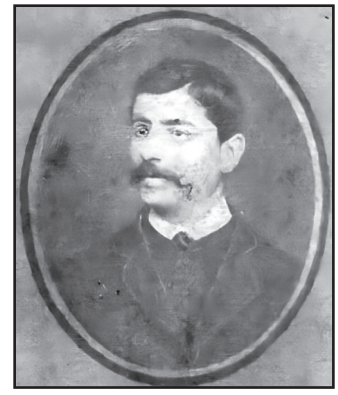

Váradi Antal tartalmas, gazdag életutat járt be, élete 77 évéből 46-ot töltött el a tanítói pályán, Kabán. Mezőtúron keresztelték meg 1851. december 31-én, apja Váradi Gábor, anyja Váradi Eszter. Valószínű, hogy a tanítói képesítését a mezőtúri tanítóképzőn szerezte. Ezt támasztják alá a mezőtúri református főgimnázium 1894. évi értesítőjében olvasható bejegyzések, melyek szerint Váradi Antal kabai tanító az 1887–88-as, majd az 1888–89-es tanévben 10-10 forintot adományozott a gimnázium felújítására és bővítésére.

Kabán 26 évesen, 1877-ben kezdett el tanítani. Itt ismerhette meg a kabai Dede Teréziát, aki a felesége lett. Házasságukból egy leánygyermek született, Amália, akit 1886. március 15-én kereszteltek meg Kabán. Felesége valószínűleg a szülés következtében elhunyt, Váradi Antal pedig újranősült. A bárándi házassági anyakönyvben olvasható az a bejegyzés, mely szerint 1887. április 17-én az akkor 36 éves, özvegy kabai tanító, Váradi Antal elvette Kóti Juliánna bárándi lakost, Kóti Márton és Futó Eszter leányát. Három gyermekük született: 1888. augusztus 10-én egy fiú halva, 1890. január 5-én egy fiú, István, majd 1891. december 4-én egy lányuk szintén halva.

Váradi Antal 1923-ban lett nyugdíjas. A Néptanítók Lapja egy 1923. évi számában azt olvashatjuk, hogy *„Váradi Antal kabai református elemi iskolai tanító részére évi*

4400 korona nyugdíjat és a megfelelő pótlékokat állapítottak meg az országos tanítói nyugdíjalap, illetve a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi tárca terhére.” A nyugdíjas életet sajnos nem sokáig élvezhette. Öt év múlva meghalt. Felesége kilenc évvel élte túl, ő 1937-ben hunyt el.

Több szempontból is példaértékű Váradi Antal életműve. Egyrészt tanítói elhivatottsága, másrészt a közösség életében betöltött aktív szerepe, harmadrészt pedig a pontos meteorológiai megfigyelései miatt. Ezeket fogom a továbbiakban részletesebben kifejteni.

Váradi Antal 46 évet töltött a tanítói pályán, holott 35–40 év után nyugdíjba mehettek akkoriban a tanítók. Elkötelezettsége, a tanítás és a gyerekek szeretete tartotta őt meg olyan sokáig a hivatásában. A volt tanítványai, munkatársai később is szívesen emlékeztek vissza kiemelkedő munkájára. *Ifjabb Fábián István* (*Pedagógusok arcképcsarnoka,* 2005), akinek az édesapja Váradi Antal kollégája volt hosszú évekig, egy 1996. évi levelében, melyet a kabai városi könyvtár kézirattára őriz, ezt írja az egykori tantestületről: *„Dávidházy János esperes vezetésével olyan kiváló, példamutató tanítók is voltak, mint Sápy Lajos, Ritókh István, Dulházy Kálmán és felesége, Dolinay Erzsébet, az öreg Tóth János kántor, Váradi Antal, az I. leányosztály évtizedekig tanítója, aki mindennap feljegyezte az időjárást, Fehér Imre IV. leányosztály tanítója, a vasárnapi kuglizások bírója.”*

Amikor Váradi Antal a kabai tanítótestületbe került, akkor kb. 680 növendéke, 7 tanítója és 7 tanterme volt az iskolának. Valószínűleg részben osztott (fiú, leány) rendszerrel indult, 1928-ra a négy alsó osztály teljesen osztott lett. Váradi Antal évtizedekig volt az első leányiskolai osztály tanítója, és türelemmel, szeretettel vezette be a tudományokba a növendékeit. A mindenkori lelkész esperes kötelessége volt a tanítók munkájának értékelése, Váradi Antal minősítése általában „kiváló” vagy „dicséretes” volt.

Valamennyivel több információt szerezhetünk a tantestületben végzett munkájáról a kabai református tanítótestület jegyzőkönyveit tanulmányozva, melyet 1908. július 12. és 1922. január 26. között vezettek. Váradi Antal neve végig szerepel a jegyzőkönyvben a jelenlévők között. A tizennégy év alatt csupán három gyűlésen nem volt jelen, 1912. szeptember 28-án, 1918. december 30-án és 1920. május 6-án. Ezekből a feljegyzésekből egy kötelességtudó, lelkiismeretes ember képe rajzolódik ki előttünk. A jegyzőkönyveket mindig a neve mellett feltüntetett „mk” rövidítéssel írta alá, ami a „magyar királyi” kifejezés rövidítése. Ez a „magyar királyi” cím a dualizmus korában hivatalos állami státuszt jelzett, tehát azt, hogy az illető az állam alkalmazá-

Aláírás a tantestületi gyűlések jegyzőkönyveiben

sában állt, még ha egyházi iskolában tanított is. Azaz rang- vagy státuszjelző volt, az ilyen tanító rangban magasabban állt. A jegyzőkönyv vezetésének kezdetén, 1908-ban korelnöknek számított a maga 57 évével, így ő irányította a gyűlések menetét. Az 1908. július 12-i gyűlésen felhívta a megjelent tanítók figyelmét arra, hogy új tantestületi elnököt kell választaniuk, és javaslatot is tett Dulházyné Dolinayra Erzsébetre (Pedagógusok arcképcsarnoka, 2024), melyet a többiek egyhangúlag elfogadtak. Majd a tanítói testület életét könnyítő javaslatokat tett, melyekkel a többiek egyetértettek. 1908. október 7-én iskolaszéki tagnak jelölték, melyet 1913. február 9-ig látott el. 1909. szeptember 25-én sajnálattal vette tudomásul Dulházyné lemondását az igazgatói posztról, egyszersmind köszönetét fejezte ki a több éves lelkiismeretes munkájáért. A megüresedett igazgatói állásra Dulházy Kálmánt ajánlotta, aki ezt el is fogadta. Majd felszólította a testületi gyűlést, hogy Dulházy Kálmán helyébe könyvtárnokot válasszon, erre a tisztségre Dulházyné Dolinay Erzsébetet találták alkalmasnak.

Sápy Lajos hagyatékaként jött létre Kabán a „kisded óvodai alap", melynek ellenőrzője a tanítótestület tagja volt. 1912. július 8-án az „óvodai alap" ellenőrzőjévé Váradi Antalt választották meg, majd miután a hároméves megbízatása letelt, megújították ebbéli tisztségében. Az első világháború idején a hadba vonult tanítók munkáját az itthon maradtak, így Váradi Antal is, látták el. Délelőttönként a saját osztályukat, délutánonként pedig a katonai szolgálatra behívott kollégáik osztályát tanították.

1915. május 16-án Váradi indítványozta, hogy a belhivatalnokok fizetését gyarapító alap tőkéjéből a tanítótestületnek jegyezzenek 300 koronát hadi kölcsönre. A tantestület az indítványt elfogadta azzal, hogy nem 300, hanem 400 koronát jegyez, melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter el is fogadott.

1916. szeptember 20-án Fábián István felvetette azt a problémát, hogy azok a tanítók, akik nem terményben kapják a fizetésük egy részét az egyháztól, lényegesen rosszabbul járnak, mivel a termények ára rendkívül magas, ezért egy kérvény megfogalmazását javasolta, melyben kártérítés fizetését vagy valamiféle egységesítést kérnek. Váradi Antal a felszólalásában megfogalmazta, hogy ő lényegesen rosszabbul járna, ha nem terményben kapná a fizetését, de megérti a többiek panaszát, ezért ő is csatlakozni kíván a kérvényt aláírókhoz.

A tanítótestület életében betöltött aktív szerepét támasztja alá például az a tény is, hogy 1917. október 14-én, amikor Arany–Tompa emlékünnepélyt rendeztek az iskolában, elvállalta a záróbeszéd elmondását. A helyi közösség, a falu életében mindvégig tevékeny volt. Így például a Kabai Település Értéktárba felvett Rákóczi-kert első jegyzőkönyvvezetője volt 1905-től több mint tíz éven át. A Kaba déli oldalán élők közül 65 ember döntött úgy 1899-ben, hogy a Tetétlen felé vezető út melletti nagy területű legelőföldeket hasznosítva szőlőt és gyümölcsöt fognak termeszteni. Végül 1905-ben kapta meg ki-ki a maga parcelláját, miután gondosan előkészítették a több mint 25 ezer négyszögöl területet (kerítés, csőszház, ásott kút), és hegyközségi mintára megszervezték a működésüket. Elöljáróságot választottak maguknak hegyközségi elnökkel, pénztárnokkal, és pontosan vezették a jegyzőkönyvet a te-

vékenységükről. A jegyzőkönyv őrzi Váradi Antal kalligrafikusan szép írását. A dokumentum arról is tanúskodik, hogy pontos, rendszerető ember volt, hű krónikása a kertművelő közösség működése kezdeti szakaszának. A jegyzőkönyv első lapjain Váradi röviden ismertette a szőlőskert alapításának folyamatát, részletezte a birtokbavételt, a kerítés, kút és a csőszház építését, a hegyközségi rendtartást is. A későbbiekben rendszeresen beszámolt az időjárás okozta károkról, a szőlőt megtámadó betegségekről, leírta a szüret rendjét, a csőszfogadás folyamatát.

A jegyzőkönyvben olvashatjuk *Váradi Antal* kertjegyző fohászát, amely így hangzik (mai helyesírással): *„A magyarok erős és hatalmas Istene, a mi kegyelmes Istenünk virágoztassa és gyümölcsöztesse az ő segedelmével alapított Rákóczi-kertet századokon keresztül az egymás után következő kabai nemzedék örömére, hasznára és boldogságára. Áldja meg az égi hatalom az ebbe plántált szőlőtőkét tömött édes fürtökkel és a fák ágait ízletes gyümölcsökkel, hogy a szüretelők szája Istennek jóságát áldja! A gondviselés híven őrködjék a kert épsége felett, védje, oltalmazza meg ennek terményeit mindennemű elemi csapástól. Zöldelljen, viruljon az Úr oltalmában, míg magyar lakozik a magyar hazában!”* (Az idézet forrása: *Múltunk, örökségünk: Kabai falukönyv.*)

Szívesen vállalt a falujában násznagyi szerepet is. A Természettudományi Közlöny 1904. évi számában egy, a lakodalmakon eljátszott népi játék, a „halottas játék” részletes leírását adta. Ebben a cikkében ezt írta: *„E sorok írója több mint száz földmíves lakodalomban vett részt, többnyire mint főnásznagy ..., s elég alkalma volt végignézni a »halottas játékot«”.*

Kabán ismert egy szóláshasonlat: „leégett, mint Kaba hétszer”. Ebből az egyik nagy égés nem tatár-, török- vagy rácdúlás következménye volt, hanem gondatlanság okozta. Ebben a tűzesetben tűnt ki bátorságával Váradi Antal. Az 1890. évi augusztus 25-i tűzesetről a *Pesti Hírlap* augusztus 28-i száma is beszámolt. Kecskés Gyula tanító cselédlánya éppen rántottát sütött a tanítói lakás boglyakemencéjének nyitott tűzhelyén, amikor a zsír lángra lobbant, a megszeppent leány pedig kifutott az udvarra és eldobta az edényt. Az égő rántottától a tanítói lakás alacsony nádfedele is lángra lobbant, ők ketten pedig bennrekedtek a házban. A tüzet észlelve a helyszínen termettek a lakosok, és megkezdték az oltást. Tóth János kántor, Váradi Antal tanító és Nagy Mihály kőműves életüket kockáztatva bementek az égő házba, hogy kimenekítsék Kecskés tanítót és a leányt. Azonban a tető vészesen recsegni kezdett, és bármely pillanatban leszakadhatott, így a mentés lehetetlennek látszott. Mivel az ajtón kimenni már nem tudtak az elharapózott lángok miatt, az ablak vasrácsát kifeszítve jutottak végül ki az udvarra. A tanító és a cselédlány a tűz áldozatai lettek, csakúgy mint a falu 35 lakóháza és 40 melléképülete, mert az erős déli szélben a lángok gyorsan terjedtek tovább. Ebből az esetből tanultak a kabaiak, az iskolák kemencéit lebontották, a nyílt tűzhelyeket kályhákra, a nádfedeleket pedig cserépre cserélték le.

Váradi Antal ismert volt jótékonyságairól is. Valószínűleg több adomány is fűződik a nevéhez, mint amennyiről írásos feljegyzést találhatunk. A mezőtúri református gimnáziumnak tett 10-10 forintos pénzfelajánlásain kívül tudunk a belhivatalno-

kok fizetését gyarapító Eötvös-alapba 1892-ben befizetett 20 koronáról, a „Péterfy Sándor alapítványnak" több évben is adományozott 10-10 koronáról, a háborúban elesett magyar tanítók özvegyei és árvái javára fordítandó alapnak 1915-ben adott 10 forintos felajánlásáról is.

Jelentős szerepet játszott a meteorológiai megfigyelések terén is. 1877 és 1893 között részletes adatokat gyűjtött a zivataros napokról Kabán, amelyek értékes forrásként szolgáltak a Természettudományi Társulat számára. Évtizedekig közölte adatait, megfigyeléseit a Természettudományi Közlöny. Ezeket nagy pontossággal végezte. Ha akadályoztatva volt azok elkészítésében, mint például 1878. június 30-tól október 17-ig, amikor is a 68. gyalogezredben szolgált Boszniában, akkor a méréseket más, lelkiismeretes emberekkel végeztette el. Megbízható megfigyelőnek tartották, ezért idézték is cikkeit más újságok, más korbabeli „meteorológusok" is. Az *Új Barázda* című lap 1925. október 3-i száma így hivatkozott Váradi Antalra: *„Mint Váradi Antal kabai tanító, az Időjárás című lapban négy év előtt hosszas megfigyeléseire alapozva megírta, piros napnyugtát 80 százalékban szokta szeles idő követni."*

A *Természettudományi Közlöny* 1885-ben ily sorokkal tette közzé Váradi írását: *„Váradi Antal, kabai református tanítónak ez érdekes zivatarjelentését örömmel közöljük, és az ilyen jelentéseknek mintegy mintájául ajánljuk, mert csak ilyenekből lehet – ha az ország legkülönbözőbb vidékeiről beérkeznének – néhány év lefolyása múlva teljes zivatar-statisztikát összeállítani, melyből rendkívül fontos következtetéseket lehetne vonni a légköri tünemények ezen osztályára."* Majd teljes terjedelmében, táblázattal együtt közölték az *Adalék a zivatarok statisztikájához* című írását. Ebben az 1884. évben tapasztalható időjárási jelenségeket írta le részletesen.

A Természettudományi Közlöny 1898. évi számában *Hegyfoky Kabos A zivataros napok gyakoriságáról* írt cikket, amelyben többször is idézte Váradi Antalt. *„De rendelkezünk a magaménál hosszabb sorozattal is, melyet Váradi Antal kabai tanítónak köszönünk."*

Összegzésként elmondható, hogy lelkiismeretesség, megbízhatóság, pontosság, kitartás, sokrétű érdeklődés, a települése iránti elkötelezettség, jótékonyság, és nem utolsósorban gyermekszeretet és a szakmája iránti elkötelezettség jellemezte Váradi Antal kabai tanító életművét, amely példaként szolgálhat az utókor pedagógusai számára is.

Források:

Múltunk, örökségünk: Kabai falukönyv. Kaba Nagyközség Önkormányzata, 2000.
A kabai református tanítótestület jegyzőkönyvei 1. kötet [1908. július 12. és 1922. január 1. között]. MNL HBVL VIII. 228/a. A Kabai Református Elemi Népiskola iratai/ Tantestületi iratok 1.
Gonda Ferenc: *Kaba története.* Gonda Ferenc Városi Könyvtár, 2008.
Szoboszlay Sándor: *Hajdú vármegye és Debrecen szabad királyi város népoktatásügye.* Hajdú vármegyei és Debreceni Népnevelési Egyesület, 1885.

PAPP JUDIT tanár, Kaba

Útmutató arcképvázlat írásához

A pedagógusok arcképcsarnoka sorozatunkat − szándékaink és lehetőségeink szerint − a következő években is folytatjuk. Az élők sorából már eltávozott olyan magyar pedagógusokról fogadunk arcképvázlatokat, akiknek a tevékenysége érdemes az emlékállításra.

Az arcképvázlatok tartalma, szerkezeti felépítése

Az arcképvázlat első adata a **címszó:** a családi- és keresztnév, amelyet kerek zárójelben követnek a születés és a halálozás adatai. A **címsorba** kerül még a foglalkozást meghatározó képesítés illetve tudományos fokozat megnevezése. Amennyiben a szerző mottót keres az arcképvázlathoz, a mottó a nevet és a címsort követi.

A főszöveg első része az életút, életpálya bemutatása, amely a származás megjelölésével, az iskolai tanulmányok felsorolásával (oklevél, diploma megszerzése) kezdődik. Ezt követi időrendi sorrendben a munkahelyek, beosztások megemlítése.

A főszöveg második része az életmű bemutatása, a végzett tevékenység szakmai méltatása, a kitüntetések felsorolása. Lehetőség van a kutatási területek és tevékenység leírására, megjelölve az elért eredményeket. Publikációk esetén a főbb művek címét is közöljük, megjelölve a kiadót és a kiadás évét. Idézet vagy átemelés esetén kérjük a forrást pontosan megjelölni.

A főszöveg harmadik része a szakmai-közéleti tevékenység bemutatása, jellemző emberi vonások felvillantása. Ebben a részben élő személyek, tanítványok, egykori munkatársak visszaemlékezései hitelesítik az életművet.

Végül a névcikket **a szerző neve és lakhelyének megnevezése** zárja. Egy névcikket több, de maximum három szerző is készíthet. Kiadványunk elején betűrend szerint tüntetjük fel azokat, akikről megemlékezünk, és természetesen a névcikkek szerzőit is.

Még néhány tanács, illetve követelmény:

- Szükséges, hogy az arcképvázlat írója valamilyen formában megkeresse a még élő, közvetlen hozzátartozókat. Ez egyetértő hozzájárulásuk megszerzéséhez és a közölt adatok pontosításához, kiegészítéséhez elengedhetetlen. A személyi adatok hitelességét az arcképvázlat írójának kell garantálnia.
- Az arcképvázlat írója pontosan adja meg azoknak az intézményeknek a nevét, ahol az illető pedagógus diplomát szerzett, illetve dolgozott!
- Minden cikkhez jó minőségű portréfotót és még egy képet lehet mellékelni. Kérjük, hogy a képeket **600 dpi** felbontással szkenneljék be, vagy fényképezéskor **1200x1600-as** felbontással készítsék el!
- Az arcképvázlat legalább **8000 és legfeljebb 12 000 karakter** terjedelmű legyen!

Tipográfiai jellemzők (Segítség a szerkesztőségnek, ha a szerzők betartják)

- Technikai okokból csak számítógéppel írt doc kiterjesztésű szöveget fogadunk el. Betűtípus és méret: **calibri 11,** az oldalakat nem szükséges számozni. Sortávolság: 1. Mottó, ha van: jobbra igazítva, dőlt betűvel, a címsor után következik. Kiemelések: munkahely – félkövér betűvel. A megemlékező személyek neve dőlt és ritkított betűvel. Aláírás: dőlt nagybetűvel és jobbra igazítva. Bekezdések: az első bekezdés jelöletlen. Minden további bekezdés nem sorkihagyásos, hanem beljebb kezdett (0,8 cm vagy 8 leütés). Fájlnév: teljes személynév, becenév és megjegyzések nélkül. A fájlnévben a dr. rövidítést a név után tegyük, mert befolyásolja a gép memóriájában a betűrendbe sorolást. A kötetben természetesen előre kerül a Dr.
- A kiadó fenntartja a jogot, hogy a szöveget szerkesztett formában adja közre.
- A kötetbe szánt arcképvázlatokat dr. Gerencsér Attila tagtársunk címére kérjük elküldeni: **geratister@gmail.com (Tel: +36 30 366-1880).**

Az adott naptári évben tavasz végén, általában április 30-án zárjuk le az életrajzok gyűjtését. A kiadványt akkor jelentetjük meg, ha a jelzett határidőig 80–100 életrajz érkezik. A következő évi kötetben megjelentetni kívánt írásokat november 1-jétől folyamatosan várjuk.

Tájékoztatjuk kedves olvasóinkat, hogy a *Pedagógusok arcképcsarnoka* korábbi kötetei teljes terjedelmükben fellelhetők a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület honlapján: *www.kspe.hu,* itt található a 2002 és 2024 között megjelent kötetek repertóriuma is, valamint a honlapon is elérhető az *Útmutató arcképvázlat írásához.*

A SZERKESZTŐSÉG